

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Petr Hertel

Latinskoamerická emancipace v kontextu mezinárodní politiky prvních desetiletí 19. století

The Latin American Emancipation in the Context of International Politics in the Early Decades of the 19th Century

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracoval samostatně a výhradně za použití citované literatury, pramenů a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 20. ledna 2012

Podpis:

Tato práce se zaměřuje na tematiku procesu dosažení nezávislosti latinskoamerických států na Španělsku a Portugalsku a na zasazení tohoto procesu do kontextu soudobých událostí jinde ve světě a zejména do kontextu tehdejší politiky jednotlivých mocností, které v dotyčném prostoru a ve vztahu k dotyčnému procesu sledovaly či mohly sledovat nějaký zájem. Její největší část je zaměřena zhruba na období let 1815-1826. Zatímco v Evropě definitivně končily napoleonské války a vytvářel se nový řád podle zásad Vídeňského kongresu a pod kuratelou Svaté aliance, měla španělská Amerika za sebou první fázi vlastních osvobozeneckých válek a zpočátku se mohlo zdát, že se zde situace vyvíjí opět ve prospěch španělské monarchie, vzpamatovávající se z předchozích let francouzské nadvlády a války s francouzskými interventy.

Boj za nezávislost jednotlivých hispanoamerických států však pokračoval, stejně jako své nezávislosti na koloniální metropoli dosáhla portugalská Brazílie. Jednalo se o proces, kterému (v případě španělské Ameriky) Španělsko, prakticky osamocené, navzdory negativním postojům monarchistických vlád Svaté aliance k vývoji v jeho zámořských državách, a potýkající se s vlastními vnitropolitickými konflikty, nemohlo čelit. Navíc se ve prospěch tohoto procesu ubíraly zájmy a politika Velké Británie a Spojených států amerických. Současně se však vývoj neubíral ve prospěch jednoty hispanoamerických států, která byla snem některých předáků osvobozeneckých bojů. Zatímco bývalá portugalská Brazílie si svou politickou jednotu uchovala pod monarchistickou vládou, v prostoru bývalé španělské Ameriky se vytvořila řada suverénních států. Stav, který se ve velké části západní polokoule vytvořil v tomto období, pak prakticky přetrval přes dvě následující století až do současnosti.

This work is intent on the theme of process of achieving of the Latin American states' independence of Spain and Portugal, and on situating of this process in the context of the events of this time in further world's parts, and mainly in the context of the policies of single powers which had, or could have, some interests in the said spaces. The work is most intent roughly on the period of the years 1815-1826. While in Europe the Napoleonic Wars had definitively ended, and a new order here was creating, according to principles of the Vinna Congress, and under the supervision of the Holy Alliance, Spanish America had gone through first phase of her own wars of liberation, and it could seem, on the beginning, the situation here was coming anew to profit of the Spanish monarchy, recuperating from the precedent years of the French rule and the war with French intruders.

However, the struggle of independence of single Hispanic American states was continuing, like the Portuguese Brazil reached for own independence of colonial metropolis as well. In the Spanish America's case, Spain, really isolated, despite the negative attitudes of the Holy Alliance's monarchical governments towards the development in her oversea possessions, and affected by own internal political conflicts, could't resist this process. In addition, the interests and policies of Great Britain and United States of America were coming to profit of such process. At one, however, the events weren't coming to profit of Hispanic American unity which was a dream of some leaders of the struggles of liberation. While the former Portuguese Brazil conserved her political unity, under a monarchical rule, in the former Spanish America's rooms many sovereign states rose. The situation which in the large parts of the Western Hemisphere had formed in this period, afterwards outlasted, actually, through two successive centuries until the present time.

DVACET KLÍČOVÝCH TERMÍNŮ

bitva u Ayacucha, Brazilské císařství, britské obchodní zájmy, hispanoamerická jednota, hispanoamerické války za nezávislost, liberální revoluce, místokrálovství Nové Španělsko, místokrálovství Peru, Monroeova doktrína, napoleonské války, nezávislé latinskoamerické státy, obchod s otroky, Panamský kongres, portugalská Amerika, Republika Velká Kolumbie, San Martínovo tažení, Simón Bolívar, Svatá aliance, španělské zámořské impérium, španělská monarchie

TWENTY KEY TERMS

battle of Ayacucho, Brazilian Empire, British commercial interests, Hispanic American unity, Hispanic American Wars of Independence, Holy Alliance, independent Latin American states, liberal revolution, Monroe Doctrine, Napoleonic Wars, Panama Congress, Portuguese America, Republic of Great Columbia, San Martín's campaign, Simón Bolívar, slave trade, Spanish oversea empire, Spanish monarchy, Viceroyalty of New Spain, Viceroyalty of Peru

OBSAH

Úvod _ _ _ _ _	8
Kapitola první	
Latinská Amerika na cestě k boji za nezávislost _ _ _ _	22
Kapitola druhá	
První fáze hispanoamerických válek za nezávislost a jejich mezinárodní souvislosti _ _ _ _ _	52
Kapitola třetí	
Situace ve španělské a portugalské Americe v rámci mezinárodního dění let 1814-1815 _ _ _ _ _	88
Kapitola čtvrtá	
Nový obrat ve španělské Americe a celková situace do Cášského kongresu v roce 1818 _ _ _ _ _	117
Kapitola pátá	
Soumrak španělského a portugalského koloniálního panství v Americe _ _ _ _ _	164
Kapitola šestá	
Faktický rozpad španělské a portugalské koloniální moci v Americe _ _ _ _ _	210
Kapitola sedmá	
Od Veronského kongresu k Monroeově doktríně _ _ _ _ _	251

Kapitola osmá	
Od Monroeovy doktríny k Panamskému kongresu _ _ _ _ _	300
Kapitola devátá	
Latinskoamerická emancipace ve svých celkových důsledcích _ _ _	353
 Závěr _ _ _ _ _	 389
Chronologický přehled hlavních událostí _ _ _ _ _	396
Bibliografie _ _ _ _ _	404
Souhrn _ _ _ _ _	411
Summary _ _ _ _ _	416

ÚVOD

Na následujících stránkách se věnuji tématice latinskoamerických válek za nezávislost v kontextu celkového, můžeme říci světového vývoje, který synchronně probíhal jinde ve světě, tj. v oblastech mimo emancipující se španělské a portugalské kolonie v Americe, a který byl s jejich vývojem, ostatně mnohdy dosti zásadním způsobem, provázán. To se tedy v první řadě samozřejmě týká soudobé situace v Evropě, Severní Americe a nejobecněji v atlantickém prostoru. Latinskoamerické války za nezávislost, respektive rozsáhlý válečný a revoluční proces na západní polokouli, který vedl k vytvoření řady suverénních státních útvarů v prostoru bývalé španělské a portugalské Ameriky, bývají časově zpravidla ohraničovány lety 1808 a 1826 (přičemž je často připomínán rok 1810 jako fakticky rozhodující iniciální mezník). Do jisté míry zvýšenou pozornost zaměřuji přitom na vývoj po roce 1814, případně 1815. K tomu mě vede jednak naprostá změna politické situace v Evropě oproti předchozím letům, způsobená válečnou porážkou napoleonské Francie a vytvořením nového řádu na zásadách Vídeňského kongresu, tj. situace, která měla pochopitelně velice důležitý dopad i na evropské metropole, jejichž rozlehlé koloniální panství v Americe šlo k zániku (a v první řadě na Španělsko), jednak i skutečnost, že i v samotné španělské, případně portugalské Americe v podstatě teprve vývoj v období po roce 1815 rozhodl o skutečné politické emancipaci jednotlivých států. Zároveň můžeme připomenout další důležité faktory, jež mohou právě letům 1814/1815 i v tomto ohledu přisoudit roli výchozího mezníku, jako definitivní ukončení války mezi USA a Velkou Británií nebo celkovou globální pozici, jakou konec napoleonských válek přinesl či potvrdil Velké Británii. Tak jako můžeme spekulovat o tom, byl-li na počátku skutečného latinskoamerického boje za nezávislost už rok 1808 (kdy se zde v souvislosti s francouzskou invazí do Španělska objevila první ohniska lokálního neklidu, obsahujícího zárodky příští emancipace) nebo až rok 1810 (tj. rok vytvoření vlasteneckých junt v Caracasu, Buenos Aires, Bogotě, Santiagu de Chile, rok Hidalgoova povstání v Mexiku, atd.), nemusí být tak úplně jasné ani datum dovršení tohoto procesu. Jako v podstatě vrcholný pro časový úsek, na který se v této práci soustředuji především, jsem zvolil rok 1826, nejen vzhledem ke skutečnosti, že až do počátku tohoto roku v oblasti kontinentální

Ameriky vzdorovaly již vítězným hispanoamerickým patriotům izolované španělské vojenské posádky, ale především vzhledem k realizaci Panamského kongresu, na kterém nebo v jehož souvislosti ztroskotala idea vzájemné jednoty nových států, jež se zrodily v prostoru bývalé španělské Ameriky, ovšem který můžeme považovat za jistý symptom *statu quo*, nově vytvořeného na velké části amerických kontinentů. A to přesto, že na jedné straně za faktické vítězství jihoamerických patriotů můžeme považovat již bitvu u Ayacucha v prosinci 1824 a následné tažení do Horního Peru (Bolívie) a na straně druhé Španělsko *de iure* neuznávalo nezávislost svých bývalých kolonií v Americe v některých případech ještě celá desetiletí po roce 1826 a za přirozené pokračování těchto konfliktů můžeme považovat například pokus o španělskou invazi do Mexika v roce 1829.

Při svém zájmu o světové dějiny zejména novověku a moderní doby mohu říci, že právě dějiny zemí Iberského poloostrova a Latinské Ameriky zde hrají svou zvláštní roli. Úspěšně dovršený boj za nezávislost latinskoamerických států v první čtvrtině 19. století přitom pochopitelně znamená jeden z hlavních mezníků celkového dějinného vývoje rozlehlého kulturně-geografického prostoru, který dnes zpravidla nazýváme Latinská Amerika¹ – a možná dokonce vůbec nejdůležitější hned vedle objevných Kolumbových plaveb na přelomu 15. a 16. století a následujícího období španělské, případně portugalské conquisty s počátky transkulturačního procesu. Zároveň se jednalo o „jednu z nejvýznamnějších kapitol světové historie 19. století“, jak latinskoamerickou emancipaci hodnotí španělský historik José María Jover Zamora.² Z českého hlediska se možná může na první pohled zdát, že jde o problematiku poněkud vzdálenou (svědčit o tom může též nízký počet monografií, zaměřených konkrétně na toto téma, v češtině, včetně překladů). To lze vysvětlit geografickou vzdáleností a malým sepětím dotyčných událostí s českým prostředím, stejně jako například snad jen relativně malým vlivem jednotlivých latinskoamerických států v následujícím, dnes již prakticky dvoustletém období své

---

¹ K pojmu „Latinská Amerika“ bych mohl dodat, že v nejširším smyslu je tohoto termínu někdy užíváno pro celou část amerických kontinentů jižně od USA, ve smyslu jen poněkud užším pak pro veškeré země západní hemisféry opět jižně od USA, v nichž je převažujícím jazykem španělština, portugalština nebo francouzština. Vzhledem k tomu, že se v této práci zaměřuji na proces osamostatnění španělské a portugalské Ameriky (jakkoliv se přirozeně zmiňuji také o procesu dosažení nezávislosti Haiti na Francii, k němuž rovněž došlo v období nedlouho předcházejícím), bylo by nejpřesnější hovořit o iberoamerické emancipaci, tj. dosažení nezávislosti hispanoamerických zemí, respektive jejich většiny (vzhledem k případu Kuby a Portorika, které zůstávaly součástí španělského impéria až do roku 1898), a Brazílie.

² UBIETO ARTETA, Antonio, REGLÁ CAMPISTOL, Juan, JOVER ZAMORA, José María, SECO SERRANO, Carlos: Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 432.

nezávislé existence na průběh světového dění. V tomto případě se nabízí srovnání s bojem za nezávislost USA, který dotyčným událostem předcházela o přibližně tři desetiletí a současně stál na počátku celoamerického emancipačního procesu, za jehož součást pak můžeme právě boj za nezávislost Latinské Ameriky v podstatě označit, a který je nejobecněji, se svými předními osobnostmi a akty, v českém povědomí zafixován patrně spíše než obdobný osvobozenecský proces v Latinské Americe.³ Pokud jde o jiná témata z latinskoamerických dějin, více než s otázkou osvobozenecských bojů na počátku 19. století se setkáme s větším počtem českých titulů, často přeložených, věnujících se například španělskému dobytí indiánských impérií a civilizací v 16. století, ostatně výraznému civilizačnímu střetu. Pozornost české historiografie pak kromě toho asi nejobecněji více než tato tematika poutají z pochopitelných důvodů některé záležitosti z latinskoamerických dějin dalších desetiletí 19. a 20. století (druhé Mexické císařství, španělsko-americká válka, kubánská revoluce apod.) – samozřejmě vedle celé řady užších témat, která se týkají vzájemných vztahů latinskoamerického a českého prostředí a které také s dotyčnou tematikou mohou souviset.⁴

V práci se pokouším analyzovat řadu událostí a jejich okolností, které ve své syntéze vytvářejí proces postupného dosažení nezávislosti jednotlivých latinskoamerických států a širší mezinárodní souvislosti tohoto procesu. Snažím se o podání maximálně věrného obrazu těchto událostí v jejich historické realitě, stejně jako o reflexi hlavních idejí a postojů jejich skutečných či jen potenciálních aktérů a pozorovatelů, z nichž často vyplývají základní politické postoje jednotlivých států a velmocí v daných záležitostech. Obraz různých historických souvislostí se snažím dotvořit například také stručnou prezentací životních osudů jednotlivých protagonistů, které navíc v některých případech dokládají, za jakých okolností k úplné separaci

---

³ Jako velice jednoduchý příklad takové komparace z hlediska nejvšeobecnějších světových dějin, byť z pera přímo severoamerického autora, můžeme citovat názor Michaela H. Harta z knihy 100 nejvlivnějších osobností dějin (v českém překladu vyšlo v Praze roku 1994). V té se autor (svou profesí především astrofyzik) pokouší seřadit různé historické osobnosti podle určitého, do značné míry subjektivně daného stupně jejich obecného vlivu a významu, přičemž se při jedné příležitosti (s. 190) pozastavuje právě u srovnání Simóna Bolívara a George Washingtona, které zakončuje slovy: „Území, které Bolívar osvobodil od koloniální nadvlády, bylo značně větší než původní území Spojených států. Přesto je jasné, že je podstatně méně významnou osobností než Washington – prostě proto, že Spojené státy v dějinách sehrály a dosud hrají daleko důležitější roli než země osvobozené Bolíwarem.“

⁴ Při této příležitosti můžeme upozornit na studii Iva Bartečka *Historie a politika – česká historiografie a Latinská Amerika* (Ke zrodu české historické latinoamerikanistiky), obsaženou v publikaci *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica* 3 – 1996. *Studia Historica* XLIV (s. 123-132) a uvedenou ostatně i v bibliografickém seznamu k této práci.

španělské a portugalské Ameriky od koloniálních metropolí došlo. Celkově se jedná o téma rozsáhlé, vzhledem k tomu, že se snažím zachytit maximum významnějších jevů, které na rozlehhlém prostoru španělské a portugalské Ameriky nějakým způsobem ovlivnily či doprovázely proces politického osamostatnění této části světa, a navíc které se v souvislosti s tím projevovaly například v politice jednotlivých evropských mocností či USA. V rámci snahy o maximální reflexi historické reality rovněž v různých souvislostech podávám řadu konkrétních příkladů, které prostřednictvím induktivní metody mohou posloužit k širšímu pochopení jednotlivých událostí či jejich okolností nejrůznějšího druhu (a k čemuž vlastně patří i uvedený určitý důraz na životní osudy řady jednotlivců). Ve své naraci se v rámci možností snažím obvykle postupovat chronologicky, opět pro skutečné pochopení jednotlivých událostí, respektive jejich vzájemných souvislostí, příčin či důsledků, a pro pochopení nálad, názorů a postojů jednotlivých protagonistů.

Informace jsem čerpal z literatury, studií a edic pramenů, dostupných v České republice, i když podstatnou část heuristické základny tvoří cizojazyčné tituly vydané v zahraničí. Literaturu, studie a edice pramenů jsem při heuristických přípravách rozdělil na základě jejich zaměření do tří skupin a s vědomím tohoto více či méně pomyslného a rozhodně nikoliv zcela striktního (ale přesto v některých případech jistě důležitého) rozdělení můžeme pohlížet i na bibliografický seznam k této práci. Do první, nejvýznamnější z těchto skupin jsem zařadil tituly, které jsou přímo specializovány na problematiku latinskoamerického osvobozenického procesu v prvních dekádách 19. století nebo na některé jeho aspekty. Považoval jsem za vhodné zařadit do této skupiny tři biografické práce o osobnosti Simóna Bolívara, nejznámějšího ze všech předáků boje za latinskoamerickou nezávislost. Kromě díla českého autora Jana Klímy⁵ se jednak jedná o práci německého autora Florianu Kienzla *Bolivar. Ruhm und Freiheit Südamerikas*,⁶ a jednak o práci kolumbijského autora Indalecia Liévana Aguirreho *Bolívar*⁷. Přínos těchto prací spočívá v tom, že se spolu s vlastním životopisem jihoamerického *El Libertadora* samozřejmě věnují také širším okolnostem jeho vojensko-politické kariéry a tím tedy podrobněji i vývoji a podmínkám boje za nezávislost v jednotlivých konkrétních zemích (Venezuela,

---

⁵ KLÍMA, Jan: Simón Bolívar, Praha 1983.

⁶ KIENZL, Florian: Bolívar. Ruhm und Freiheit Südamerikas, Berlin 1935.

⁷ LIÉVANO AGUIRRE, Indalecio: Bolívar, Caracas 1986. Zde můžeme dodat, že toto dílo bylo poprvé vydáno již v roce 1950 a dokonce již v roce 1983, čili ještě dříve než jeho zmíněné venezuelské vydání, vyšlo také v českém překladu v Praze.

Kolumbie, Ekvádor, Peru, Bolívie). Ráz podobný těmto třem bolívarovským monografiím v podstatě mají práce Johna Streeta *Artigas and the Emancipation of Uruguay*⁸ a Luise Navarra Garcíi *Jose Artigas* (vydaná v edici *Protagonistas de America* v Madridu roku 1987)⁹. Jejich ústředním tématem je zejména politicky aktivní část života Josého Artigase, bojovníka za nezávislost Uruguaye, a spolu se zaměřením na samotnou Artigasovu vojensko-politickou činnost tedy obě práce prezentují též podrobnější obraz téhož procesu a jeho okolností v pozdější Uruguayi a Argentině. Jiná kniha druhého z uvedených autorů *José Antonio Páez, caudillo de Venezuela* se zase věnuje životu a kariéře jmenovaného Bolívarova spolubojovníka a později venezuelského státníka.¹⁰ Biografickým dílem je také práce Olgy Obry *Grüner Purpur*, pojednávající o rakouské arcivévodkyni a první manželce portugalského následníka trůnu a brazilského císaře Pedra I. Leopoldině a opět také, kromě jiného, o brazilských reáliích ve druhém a třetím desetiletí 19. století, okolnosti politického osamostatnění Brazílie z toho nevyjímaje.¹¹

Publikací, zabývajících se latinskoamerickou emancipací jako celkem a přitom kladoucích poměrně velký důraz na její širší mezinárodní rámec, byť publikací nepřilíš velkého rozsahu, ale doplněnou bohatým obrazovým materiálem, je dílo historika Guillerma Céspedes *La Independencia de Iberoamérica*.¹² Bojem za nezávislost španělské Ameriky jako celkem se zabývá práce britského historika Johna Lynche, v jejímž případě se mi podařilo získat její ruskou verzi, která pod titulem *Revoljucii v Ispanskoj Amerike 1808-1826* vyšla roku 1979 v Moskvě. Dalším dílem téhož autora, ve španělské verzi, je spis *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850* (Madrid 1993), který tématickým a časovým obsahem již poněkud přesahuje danou problematiku, neboť se z velké části zabývá politickou kariérou některých hispanoamerických předáků (Páez, Santa Anna, Rosas atd.) již v období po skončení válek za nezávislost. Obsahově nepřilíš rozsáhlá publikace docenta na vysoké škole ve švýcarském Sankt Gallenu a na Federální univerzitě v brazilském Rio de Janeiru Armina Bollingera *Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika* (St. Gallen, resp. Zürich 1970) také poněkud

---

⁸ STREET, John: *Artigas and the Emancipation of Uruguay*, Cambridge 1959.

⁹ NAVARRO GARCÍA, Luis: *Jose Artigas*, Madrid 1987.

¹⁰ NAVARRO GARCÍA, Luis: *José Antonio Páez, caudillo de Venezuela*, Madrid 1988.

¹¹ OBRY, Olga: *Grüner Purpur*. *Brasilien erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine*, Wien, Innsbruck, Wiesbaden 1958.

¹² CÉSPEDES DEL CASTILLO, Guillermo: *La Independencia de Iberoamérica – la lucha por la libertad de los pueblos*, Madrid 1988.

překračuje vytyčený rámec – jak už název může napovídat, její základní myšlenka v podstatě spočívá ve výsledku bojů za nezávislost Latinské Ameriky jako převzetí politicko-hospodářské moci místními kreolskými elitami a v té souvislosti v otázkách sociálních posunů uvnitř nezávislých latinskoamerických zemí v dalších obdobích. Dvě studie chilských historiků Miguela Luise Amunateguiho a Diega Barrose Arany, kriticky hodnotící postoje papežského stolce a katolického kléru během hispanoamerických válek za nezávislost, byly napsány již ve druhé polovině 19. století a v roce 1960 byly vydány v Santiagu de Chile pod názvem *La Iglesia frente a la Emancipación Americana*, u příležitosti stopadesátého výročí nezávislosti Chile, tj. vytvoření první chilské vlastenecké junty v Santiagu v září 1810. Dílo severoamerického historika hispánského původu Jaimeho Rodrígueza *The Emergence of Spanish America* věnuje svou pozornost jednomu konkrétnímu proudu v rámci hispanoamerického liberalismu v době boje za nezávislost španělské Ameriky, blízkému liberalismu španělskému, přičemž jeho jakousi ústřední postavou je Vicente Rocafuerte, respektive činnost tohoto politika, jenž se později stal prezidentem Ekvádoru, v období válek za nezávislost a jeho následující aktivita v mexických diplomatických službách.¹³ Mnou rovněž použitý a v práci citovaný desátý svazek práce *Historia General de Venezuela*, který pod názvem *La Emancipación del Perú (El Libertador, San Martín y Sucre en el Perú)* vyšel v roce 1986 v Caracasu v autorství Juliána Fuentes a Figueroi Rodrígueza, se svým charakterem blíží edicím pramenů, vzhledem k tomu, že naprostá většina textu zahrnuje citace různých písemností, zpráv, příkazů atd. z krátkého časového rozmezí několika měsíců roku 1824, souvisejících s Bolívarovým peruánským tažením – z období kolem bitvy u Junína v srpnu 1824 a před bitvou u Ayacucha v prosinci 1824. Citace originálních písemných pramenů obsahuje rovněž větší část díla chilského historika a liberálního politika 19. století Benjamína Vicuňi Mackenny *El Washington del Sur*, zabývající se vrcholy vojenské a politické dráhy Bolívarova generála a maršála a prvního presidenta Bolívie Antonia Josého Sucreho. Součástí díla je předmluva Víctora L. Vivara, napsaná v Santiagu de Chile k 3. únoru 1893, k osmdesátému výročí Sucreho narození.¹⁴ Určitou pramennou hodnotu přímo k období latinskoamerické emancipace bychom mohli ostatně přisoudit například také již zmíněné práci O. Obry

---

¹³ RODRÍGUEZ O., Jaime E.: *The Emergence of Spanish America. Vicente Rocafuerte and Spanish Americanism 1808-1832*, Berkeley, Los Angeles, London 1975.

¹⁴ VICUÑA MACKENNA, Benjamin: *El Washington del Sur. Cuadros de la vida del mariscal Antonio José de Sucre*, Caracas 1995.

Grüner Purpur, vzhledem k tomu, že i zde je značná část textu věnována citacím z bohaté korespondence arcivévodkyně a brazilské císařovny Leopoldiny nebo například zpráv rakouských diplomatů v Rio de Janeiru.

Vzhledem k širším mezinárodním velmocenským souvislostem latinskoamerických bojů za nezávislost bych měl upozornit na sovětské dílo Nikolaje Bolchovitina *Doktrina Monro, proischoždenije i charakter* (Moskva 1959) nebo na dílo severoamerického historika Dextera Perkinse *A History of the Monroe Doctrine*, v tomto případě vydané v Bostonu a Torontu 1963. Perkinsovu knihu, jež se samotné genezi tzv. Monroeovy doktríny z roku 1823 a jejím širokým mezinárodním souvislostem věnuje jen ve své úvodní, třebaže podstatné části, zatímco její větší část je věnována zahraniční politice USA ve spojitosti s Monroeovou doktrínou až v následujících obdobích, jsem však s ohledem na zmíněnou kategorizaci řadil až do druhé skupiny, vedle dalších, fakticky mnou rovněž často využívaných prací, které politické emancipaci Latinské Ameriky a jejím širším souvislostem také věnují podstatnou, ovšem zdaleka ne jedinou pozornost. Z tématického hlediska můžeme ke dvěma výše zmíněným publikacím částečně přiřadit práci východoněmeckého autora Manfreda Kossoka *Im Schatten der Heiligen Allianz* (Berlin 1965), která, jak vystihuje její podtitul (*Deutschland und Lateinamerika 1815-1830. Zur Politik der deutschen Staaten gegenüber der Unabhängigkeitsbewegung Mittel- und Südamerikas*), se zaměřuje především na vztahy německého prostředí k procesu latinskoamerické emancipace. Zatímco Kossokovo dílo bych zařadil ještě do první skupiny, opět do druhé skupiny jsem vzhledem k uvedenému zařadil například dílo sovětského autora M. S. Alperoviče *Fransisko de Miranda v Rossiji* (Moskva 1986), které, jak název napovídá, se zaměřuje především na pobyt venezuelského „předchůdce nezávislosti“ Latinské Ameriky v Rusku Kateřiny II. a případně vůbec v Evropě ke sklonku 18. století, stejně jako díla známého španělského myslitele 20. století Salvadora Madariagy *El ocaso del imperio español en América* (Buenos Aires 1955) a *The Rise of the Spanish American Empire* (New York 1965). Obě Madariagovy práce se zaměřují v první řadě na předchozí koloniální období španělské Ameriky 16.-18. století, byť prvně jmenovaná, jak zase koresponduje s jejím názvem, se z velké části zabývá jevy, jež k boji za nezávislost vedly (včetně například osobností a aktivitami Franciska Mirandy), a zajímavé jsou kupříkladu autorovy úvahy o otázkách identity hispánského světa. S úvahami podobného druhu se ostatně setkáváme také na stránkách knihy

mexického spisovatele Carlose Fuentes *Pohřbené zrcadlo* (v českém překladu vyšlo v Praze 2003), ve které se Fuentes esejistickou formou zabývá dějinami Španělska a Latinské Ameriky od pravěku až po konec 20. století. Dějinám amerických kontinentů v přibližně dvoustetletém období mezi válkou USA za nezávislost a rokem 1970 se v přehledné formě věnuje sedmý díl práce *Manual de Historia Universal* v autorství Franciska Moralese Padróna, s titulem *Historia General de América*¹⁵ (předchozími epochami amerických dějin se zabývá šestý díl edice). V ještě podrobnější formě se dějinami Latinské Ameriky zabývá dílo *Historia General de España y América*. Na období boje Latinské Ameriky za nezávislost a léta bezprostředně následující se zaměřuje jeho třináctý díl, pod názvem *Emancipación y nacionalidades americanas* napsaný kolektivem autorů pod vedením Demetria Ramose Péreze (zatímco španělským dějinám téhož období, zhruba od napoleonské invaze a počátků konstitucionalistického zřízení ve Španělsku až do smrti krále Ferdinanda VII., se věnuje díl dvanáctý). Kromě toho jsem z této rozsáhlé, devatenáctidílné práce, postupně opublikované v posledních desetiletích 20. století v Madridu, použil její patnáctý svazek, věnovaný latinskoamerickým dějinám v časovém rozmezí let 1840-1905, jako doplňujícího zdroje informací k epoše již následující po dosažení politické emancipace latinskoamerických zemí (a jenž by si tudíž z hlediska uváděného členění zasloužil být vřazen až do třetí bibliografické skupiny). Rozsáhlým a rovněž kolektivním dílem britské provenience, věnovaným latinskoamerickým dějinám, jsou *The Cambridge History of Latin America*, jejichž editorem je Leslie Bethell a jejichž třetí svazek (Cambridge 1985) je věnován právě období od válek za nezávislost až zhruba do roku 1870. Za práci charakteru víceméně podobného lze označit *Handbuch der Geschichte Lateinamerikas*, přičemž z tohoto díla, vypracovaného a vydaného celou řadou německých, ale i jiných autorů (v roce 1992 vyšlo ve Stuttgartu), jsem použil jeho druhý svazek, zahrnující časový úsek mezi lety 1760 a 1900. Dějiny Latinské Ameriky jako celek, od počátků španělské kolonizace po roce 1492 až přibližně do roku 1970, jsou tématem knihy již jmenovaného A. Bollingera *Spielball der Mächtigen*.¹⁶

Konkrétnější období hispanoamerických válek za nezávislost je pochopitelně rovněž výchozím bodem tématu knihy ekvádorského marxistického historika, žijícího

---

¹⁵ MORALES PADRÓN, Francisco: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII. *Historia General de América*, Madrid 1985.

¹⁶ BOLLINGER, Armin: *Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas*. Zweite, durchgesehene Auflage, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz 1974.

na Kubě, Manuela Mediny Castra, jejíž ruský překlad pod názvem *Sojediněnnye Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk* vyšel v roce 1974 v Moskvě. Srovnatelnou z tohoto hlediska je práce brazilského autora Luíse C. V. Gomeze Santose *O Império e as Repúblicas do Pacífico*, vydaná v Curitiba (Paraná, Brazílie) roku 2002 a zaměřená na vztahy Brazilského císařství se státy západní části Jižní Ameriky v 19. století.¹⁷ Na druhém díle práce kubánského historika Josého L. Franka *La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico* je zajímavé jeho soustředění na situaci v karibské oblasti (jako například na Haiti či na Kubě) v obdobích, která procesu emancipace španělské Ameriky časově předcházela, doprovázela či jej následovala.¹⁸ Jiná publikace téhož autora, uvedená v mém bibliografickém seznamu a vydaná v Havaně roku 1988 pod titulem *La Reaccion española contra la Libertad*, obsahuje stejnojmennou přednášku J. L. Franka, uskutečněnou v rámci cyklu přednášek, který proběhl v Havaně již lednu až únoru 1942.¹⁹ Kubánské provenience je též práce *Cronicas Latinoamericanas*, z níž jsem použil její díl, věnující se ve strukturované formě historickému vývoji zemí v andské části Jižní Ameriky (Chile, Peru a Bolívie).²⁰ V případě knihy *En el camino hacia la Nacion*, zabývající se historickým procesem formování kolumbijského národa zhruba od poloviny 18. do poloviny 19. století, jde o španělský překlad práce německého autora H.-J. Königa, vydaný v roce 1994 v Bogotě (originál vyšel poprvé ve Stuttgartu, respektive Wiesbadenu v roce 1988).²¹ Již jmenovaný Leslie Bethell je rovněž autorem knihy *The Abolition of the Brazilian Slave Trade*,²² která se zabývá především problematikou, jež byla s problematikou latinskoamerické emancipace do určité míry provázána, tedy s otázkou transatlantického dovozu afrických otroků do Ameriky a rozsáhlou kampaní za jeho zákaz a jeho potírání v první polovině 19. století, v jejímž čele stála Velká Británie. Zatímco uvedené Bethellovo dílo, zaměřující svou pozornost zejména na případ Brazílie 19. století, hlavního importéra afrických otroků na západní polokouli,

---

¹⁷ SANTOS, Luís Cláudio Villafañe Gomes: *O Império e as Repúblicas do Pacífico. As relações do Brasil com Chile, Bolívia, Peru, Equador e Colômbia (1822-1889)*, Curitiba 2002.

¹⁸ FRANCO, José Luciano: *La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico (2). Revoluciones y conflictos internacionales en el Caribe 1789-1854*, La Habana 1965.

¹⁹ Tato série přednášek byla realizována při příležitosti padesátého výročí založení Kubánské revoluční strany José Martí v roce 1892. J. L. Franco se v dotyčné přednášce zabývá zejména španělskou politikou na Kubě, respektive některými jejími aspekty, v průběhu 19. století.

²⁰ GUERRA, Sergio, PRIETO, Alberto, DÍAZ DE ARCE, Omar: *Cronicas Latinoamericanas. La región surandina: Chile, Perú y Bolívia*, La Habana 1977.

²¹ KÖNIG, Hans-Joachim: *En el camino hacia la Nacion. Nacionalismo en el proceso de formación del Estado y de la Nación de la Nueva Granada, 1750-1856*, Bogotá 1994.

²² BETHELL, Leslie: *The Abolition of the Brazilian Slave Trade. Britain, Brazil and the Slave Trade Question 1807-1869*, Cambridge 1970.

by z hlediska mého pomyslného skupinového členění mohlo kolísat mezi skupinou první a druhou, každopádně do druhé skupiny bych zařadil poměrně obsáhlou práci Hugh Thomase *The Slave Trade*,²³ která se zaměřuje na tutéž problematiku v daleko širším časovém i geografickém měřítku.

Do druhé skupiny jsem zařadil též práci Josefa Opatrného *Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka* (Praha 2002), jejímiž tématy jsou secese Texasu od Mexika v letech 1835-1836 a válečný konflikt mezi Mexikem a USA v letech 1846-1848, čili události, jež časově nebyly ještě příliš vzdáleny od dosažení mexické nezávislosti, a rovněž období latinskoamerické emancipace se kniha ve své úvodní části také skutečně věnuje. Jako další díla J. Opatrného v mém bibliografickém seznamu bych měl dále připomenout přinejmenším knihy *Panama* (Praha 2004), zabývající se celkovým historickým vývojem jmenovaného středoamerického státu, a *Španělsko a USA v zápase o Kubu* (Praha 1978), zaměřenou mj. rovněž obecně na situaci na jmenovaném ostrově v průběhu 19. století. Dílem české provenience, zabývajícím se obecně latinskoamerickými dějinami, jsou *Dějiny Latinské Ameriky* od Josefa Polišenského.²⁴ Z dalších titulů, které by v rámci bibliografie k této práci měly patřit nejspíše do druhé z více či méně pomyslných tří skupin, bych chtěl upozornit na knihu T. R. Fehrenbacha *Fire and Blood*, která se věnuje mexickým dějinám, boj za nezávislost v první čtvrtině 19. století z toho samozřejmě nevyjímaje,²⁵ dále na místopisně zaměřenou publikaci trojice venezuelských autorů *La Guayra*, vybavenou opět bohatým obrazovým materiálem, za jejíž výchozí téma bychom mohli označit přístav La Guayra na předměstí Caracasu a jeho historický vývoj,²⁶ nebo na soubor esejů britského historika a specialisty na latinskoamerické dějiny R. A. Humphreyse, který pod názvem *Tradition and Revolt in Latin America and other essays* vyšel roku 1969 v New Yorku.²⁷ Pokud jde o novější práce, zabývající se dějinami některých konkrétních latinskoamerických zemí, měl bych zmínit druhá vydání děl S. Colliera a W. F. Satera *A History of Chile*²⁸ a M. Z.

---

²³ THOMAS, Hugh: *The Slave Trade. The History of the Atlantic Slave Trade 1440-1870*, London 2006.

²⁴ POLIŠENSKÝ, Josef, a kolektiv: *Dějiny Latinské Ameriky*, Praha 1979.

²⁵ FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, New York 1973.

²⁶ LOPEZ, Casto Fulgencio, BRICEÑO VALERO, Americo, PEREZ SOSA, Elias: *La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana*, Caracas 1976.

²⁷ Z hlediska historiografie k dané tématice stojí za pozornost zejména Humphreysův článek „The Historiography of the Spanish American Revolutions“ (s. 92-105 dotyčné publikace).

²⁸ COLLIER, Simon, SATER, William F.: *A History of Chile, 1808-2002*, Cambridge 2004.

Lobato a J. Suriana *Nueva historia argentina* ²⁹. Práce španělského diplomata F. Olivieho *La herencia de un Imperio roto* se zabývá zahraniční politikou Španělska zhruba od utrechtského míru z roku 1713, jenž ukončil válku o španělské dědictví, až po politiku frankistického režimu v podmínkách tzv. studené války druhé poloviny 20. století (a nevynechává tudíž ani okolnosti boje španělské Ameriky za nezávislost v počátcích 19. století), přičemž ve svém úvodu odkazuje na předchozí velmocenskou roli habsburského Španělska 16.-17. století.³⁰ S tematikou boje španělské Ameriky za nezávislost se setkáváme také, zejména ve spojitosti s osudy některých jednotlivců z řad evropských Španělů, na stránkách knihy D. Rivadully, J. R. Navarra a M. T. Berruezo *El exilio español en América en el siglo XIX*.³¹ Pro práci J. Marcheny Fernándeze *Ejército y milicias en el mundo colonial americano* znamená období osvobozeneckých válek ve španělské Americe pochopitelně téma již finální.³²

Kromě toho samozřejmě nemohu opomenout tituly, vydávané zhruba od poloviny devadesátých let 20. století pražským nakladatelstvím Lidové noviny v edici Dějiny států. Vzhledem k tématu latinskoamerické emancipace a jejích širších souvislostí jsem do druhé kategorie zařadil tituly, zabývající se dějinami jednotlivých latinskoamerických zemí (*Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile* Jiřího Chalupy, *Dějiny Mexika*, napsané Oldřichem Kašparem ve spolupráci s Evou Mánkovou, a rovněž Kašparovy *Dějiny Karibské oblasti, Dějiny Peru a Bolívie* Bohumíra Roedla, *Dějiny Brazílie* Jana Klímy), dále *Dějiny Španělska*, překlad kolektivního díla čtveřice španělských autorů (dotyčnému období se zde věnuje již jmenovaný José María Jover), *Dějiny Portugalska* rovněž od Jana Klímy a *Dějiny Spojených států amerických*, překlad severoamerických autorů George B. Tindalla a Davida E. Shiho. Pokud jde o spisy, věnující se dějinám jednotlivých latinskoamerických zemí, použil jsem těchto prací jako určitého základu pro prezentaci procesu osamostatnění jednotlivých konkrétních států. Ostatní tituly z této edice, které jsem použil, zařazuji do poslední, třetí skupiny, tj. do skupiny literatury, kde lze na problematiku latinskoamerické emancipace první čtvrtiny 19. století a jejího

---

²⁹ LOBATO, Mirta Zaida, SURIANO, Juan: *Nueva historia argentina*. Atlas histórico de la Argentina, Buenos Aires 2004.

³⁰ OLIVIE, Fernando: *La herencia de un Imperio roto*. Dos siglos de política exterior española, Madrid 1992.

³¹ RIVADULLA, Daniel, NAVARRO, Jesús Raúl, BERRUEZO, María Teresa: *El exilio español en América en el siglo XIX*, Madrid 1992.

³² MARCHENA FERNÁNDEZ, Juan: *Ejército y milicias en el mundo colonial americano*, Madrid 1992.

nejširšího mezinárodního kontextu narazit jen ve velmi stručné formě, okrajově nebo dokonce jen náhodně, případně obsahuje informace, jež s tímto tématem mohou nějakým způsobem souviset. V případě uvedené edice Dějiny států se jedná o práce, věnující se historickému vývoji některých evropských zemí mimo Pyrenejský poloostrov (*Dějiny Itálie* G. Procacciho, *Dějiny Francie* M. Ferra, *Dějiny Nizozemska* H. van der Horsta), případně o *Dějiny Angoly* od několikrát již zmíněného Jana Klímy.

V případě některých užitých titulů může být příslušnost ke druhé či třetí skupině poněkud sporná. Vzhledem k faktu, že boj za nezávislost Latinské Ameriky v jeho nejširších souvislostech nelze oddělit od tématu vývoje napoleonských válek nebo evropských velmocenských kongresů po jejich skončení, zařadil jsem do druhé skupiny své bibliografie též přehlednou práci Aleše Skřivana *Evropská politika 1648-1914* (Praha 1999). Dílo Gordona Connella-Smithe *The Inter-American System* (London, New York, Toronto 1966) se zabývá především až obdobím po vzniku tzv. Panamerické unie v letech 1889-1890, i když za určitý výchozí bod jeho tématu slouží již Panamský kongres z roku 1826. Kniha Alejandra Alvareze *The Monroe Doctrine*, s podtitulem *Its Importance in the International Life of the States of New World*, vydaná v roce 1924 Oxford University Press v New Yorku a spolu s tím ve čtyřech městech tehdejšího britského Commonwealthu na čtyřech kontinentech (v Londýně, Torontu, Melbourne a Bombaji), se rovněž zaměřuje především až na desetiletí následující po dosažení nezávislosti latinskoamerických států, přičemž je také významným zdrojem pramenů k těmto obdobím. Problematice latinskoamerické emancipace je věnována určitá pozornost také v díle Johna Robertse *Revolution and Improvement. The Western World 1775-1847* (Berkeley, Los Angeles 1976). Práci Juana Germána Roscia *El triunfo de la libertad sobre el despotismo*, vydanou v Caracasu roku 1996, jsem uvedl do své bibliografie zejména kvůli dlouhému prologu od Dominga Millianiho, vysvětlujícímu okolnosti boje za venezuelskou nezávislost, k jehož aktérům sám autor patřil, i vzniku a účelu samotného díla, vycházejícího z biblických textů a vydaného poprvé již v roce 1817 v severoamerické Filadelfii (takže samo o sobě by si vlastně zasloužilo být zařazeno k edicím pramenů k problematice).³³ Do třetí skupiny, kam jsem zařadil například i některé publikace,

---

³³ Dílo *El triunfo de la libertad sobre el despotismo* mělo sloužit jako jakási právně-politická a sociální četba biblických textů, přičemž J. G. Roscio, jak uvádí i D. Milliani ve svém prologu, při jejich výkladu vycházel z takových církevních autorit jako svatý Augustin nebo Tomáš Akvinský, a současně

zaměřené na nejvšeobecnější popis některých zemí z různých hledisek, tedy nejen na jejich historický vývoj, v podstatě vkládám mj. také práce Clarence H. Haringa *South American Looks at the United States* (New York 1928) a *The Spanish Empire in America* (New York 1947), které se zabývají tématem latinskoamerických dějin v prvním jmenovaném případě již v období nezávislosti a ve druhém případě naopak ještě v období koloniálním.

Vedle literatury jsem jako informačních zdrojů využil některých studií, publikovaných v ročence Ibero-Americana Pragensia (konkrétně z let 1992 a 1993), v časopise The Hispanic American Historical Review, vycházejícím v Durhamu (Severní Karolina, USA), většinou v některých jeho číslech z roku 2006, a v některých dalších zahraničních odborných časopisech, případně studii Josefa Polišínského „Opavský kongres a evropská politika 1820-1822“, publikovanou v rámci Sborníku historického z roku 1962. Případ specifický pak představuje v tomto ohledu sborník studií zpravidla peruánských autorů, který pod názvem *La experiencia burguesa en el Perú (1840-1940)* vyšel v roce 2004 v Madridu a ve Frankfurtu nad Mohanem a jehož editorkou je Carmen McEvoy – i když stěžejními tématy těchto prací jsou především sociální aspekty peruánských dějin ve zhruba stoletém rozmezí až po dosažení nezávislosti Peru.

Především bych se však chtěl zastavit u použitých edic pramenů, o nichž již byla zmínka ve spojitosti s desátým svazkem *Historia General de Venezuela* od J. Fuentese a F. Rodrígueza i s dalšími pracemi, respektive u titulů, jež jako edice pramenů uvádím. Velmi významné pro mou práci byly čtyři z těchto edic. Jednak se jedná o edici spisů Simóna Bolívara, které po sestavení venezuelským historikem Vicentem Lecunou vyšly v anglickém překladu v New Yorku roku 1951 ve dvou svazcích pod názvem *Selected Writings of Bolivar*. Z dalších pramenů jsem využil první část známého spisu pruského přírodovědce Alexandra von Humboldta *Politický esej o království Nové Španělsko*, respektive jeho verzi, jež byla pod anglickým názvem *Political Essay on the Kingdom of New Spain by Alexander von Humboldt* vydána v roce 1957 v Lexingtonu (Kentucky, USA) a doplněna informačně hodnotnými poznámkami překladatele H. C. Woodbridge. Alexander von Humboldt v letech 1799-1804 podnikl svou známou cestu napříč velkou částí

---

do něj skrytě inkorporoval i pojetí Descartese a Rousseaua. Rosciovým záměrem bylo vytvořit jakousi „teologii emancipace“ v boji za nezávislost španělské Ameriky, jako opozici proti obecným postojům katolické církve ve prospěch španělské monarchie.

španělské Ameriky (mj. zkoumal povodí Orinoka, oblast peruánských a ekvádorských And, Mexiko) a je kromě jiného znám také svými poznatky o společenských poměrech a náladách ve španělské Americe v předvečer osvobozeneckých válek. Jeho spis prezentuje řadu reálií zejména o Novém Španělsku (Mexiku), ale i o dalších částech španělské Ameriky v první fázi 19. století. Citované vydání začíná dopisem barona Humboldta španělskému králi Karlu IV. z března 1808, psaným v Paříži, ovšem současně obsahuje například odhady počtu obyvatel v jednotlivých zemích Ameriky k roku 1823. Značný význam pro mou práci měly edice dobových diplomatických dokumentů. Jedná se především o první ze svazků edice *Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations*, sestavené W. R. Manningem a vydané v New Yorku roku 1925, která obsahuje velké množství písemných dokumentů, týkajících se zahraniční politiky USA právě z období bojů za nezávislost Latinské Ameriky a ve vztahu k tomuto procesu. Písemnosti, vydané v jednom ze svazků edice *La Diplomacia Mexicana*, sestavené E. Santibáñezem a vydané roku 1913 v Ciudad de México, se vztahují k činnosti mexické diplomatické mise ve Velké Británii v letech 1824-1825. Oproti tomu zbývající edice pramenů lze zařadit do třetí skupiny, neboť měly pro mou práci význam spíše jen okrajový.

**LATINSKÁ AMERIKA NA CESTĚ
K BOJI ZA NEZÁVISLOST**

Politické emancipaci iberské Ameriky v první čtvrtině 19. století, která přibližně po třech staletích ukončila existenci velkých koloniálních panství Španělska a Portugalska na západní polokouli a vedla ke vzniku celé řady nových suverénních státních útvarů v prostoru od severoamerické Kalifornie a Texasu až po jihoamerickou Patagonii, spjaté s dlouhým a komplikovaným bojem jednotlivých oblastí španělské Ameriky za nezávislost a současně se separací Brazílie od Portugalska, patří významné místo v plejádě převratných událostí světových dějin 19. století. Zejména v případě Španělska rozpad jeho rozlehlé říše v Americe zcela degradoval jeho mocenskou pozici, jakkoliv až do roku 1898, čili ještě dlouhá desetiletí poté, co své faktické nezávislosti dosáhla bývalá španělská místokrálovství a generální kapitanáty na americké pevnině, setrvaly na západní polokouli v područí Madridu ostrovy Kuba a Portoriko (Borinquen). Zároveň lze proces iberoamerické emancipace, vymezený zhruba lety 1808-1826, označit za vyvrcholení širšího, v podstatě celoamerického emancipačního procesu vymanění se z evropské koloniální nadvlády, na jehož počátku stála již severoamerická válka za nezávislost na Velké Británii z let 1775-1783. Jejím výsledkem byl vznik samostatných Spojených států amerických na severoamerické pevnině a tato skutečnost vlastně i dala inspiraci pro ty ve španělské Americe, jež byli nespokojeni se španělským koloniálním režimem. Dalším důležitým krokem ve zmíněném celoamerickém emancipačním procesu se stala revoluce ve francouzské ostrovní kolonii Saint Domingue v devadesátých letech 18. a počátkem 19. století, která byla bezprostředním dopadem Velké francouzské revoluce v západní hemisféře a která, jako osvobozenecská válka vedená někdejšími otroky afrického původu, vyústila ve vytvoření nezávislého státu Haiti, vlastně prvního samostatného latinskoamerického státu, v roce 1804. A třebaže haitská revoluce, spojená s nastolením vlády osvobozených černých otroků (a případně mulatů) v někdejší francouzské državě, měla obecně spíše odstrašující účinek na iberoamerické kreoly,¹

---

¹ V této souvislosti můžeme připomenout slova známého venezuelského rodáka Franciska Mirandy, jenž už v závěrečných dvou dekadách 18. století usiloval o svržení španělské moci v Americe za pomoci cizích mocností a jenž měl mj. za sebou též zkušenosti se službou v armádě revoluční Francie (přičemž byl celkově znám svým přáním ušetřit španělskou Ameriku hrůz obdobných těm, které provázely francouzskou či haitskou revoluci), napsaná v lednu 1798 při jeho příjezdu do Londýna

tj. v Americe narozené bílé osadníky zejména španělského, případně portugalského původu, z jejichž řad prvořadě vycházel impuls k hnutím za politickou autonomii a osamostatnění, právě Velká francouzská revoluce se svými ideály konstitucionalismu a občanské rovnosti představovala další (po revoluci severoamerické) důležitý zdroj inspirací pro nespokojence ve španělské a portugalské Americe.

Obrovité plochy španělských Indií, zvětšiny dědictví conquisty 16. století, činily ještě na počátku 19. století Španělsko jedním z nejrozsáhlejších světových impérií.² Jejich rozlehlé území bylo rozděleno do čtyř navzájem v podstatě nezávislých místokrálovství, k nimž v některých případech přiléhaly generální kapitanáty, případně audiencie. Každá z těchto jednotek byla vybavena vlastním byrokratickým aparátem, ačkoliv společně podléhaly centrálnímu dvorskému úřadu ve Španělsku, tzv. Radě pro Indie (*Consejo de las Indias*), nahrazené v době osvícenských reforem druhé poloviny 18. století Sekretariátem úřadu Indií (*Secretaría del Despacho de las Indias*).³ Takové administrativní rozdělení koloniální španělské Ameriky a vzájemná izolovanost jejích jednotlivých celků, k níž vydatně přispívaly obrovské geografické vzdálenosti a přírodní bariéry,⁴ ale také politika španělského královského dvora, pak měly rozhodující vliv pro budoucnost, neboť právě ony od 18. století, kdy v řadách kreolského obyvatelstva hispánské Ameriky sílily tendence zřetelněji se vymezovat vůči evropským Španělům, tzv. *peninsulares* (či hanlivěji zvaným např. *gachupines* nebo *chapetones*), posilovaly partikularismus na úkor idejí hispanoamerické jednoty či soudržnosti - a což nakonec ostatně vedlo i ke skutečnosti, že se do poloviny 19. století v oblastech bývalé španělské Ameriky

---

svému anglickému příteli a sponzorovi Turnbullovi: „Přiznávám vám, že tak jako si přeji svobodu a nezávislost Nového světa, stejně tak se bojím anarchie a revolučního systému. Nedej Bože, aby tyto krásné země potkal osud St. Domingue, krvavého divadla zločinů pod záminkou zřízení svobody; to ať raději zůstanou další století pod barbarským a pitomým útlakem Španělska.“ - MADARIAGA, Salvador de: *El ocaso del imperio español en América*, Buenos Aires 1955, s. 400-401.

² Zde lze poznamenat, že německý přírodovědec Alexander von Humboldt uvádí počátkem 19. století, jakkoliv je to nepochybně ovlivněno dobovými zeměpisnými nepřesnostmi či omyly, že „panství španělského krále v Americe je dvakrát větší než plocha Spojených států, od Atlantického k Tichému oceánu, a čtyřikrát větší než celá britská říše v Indii, ale čtyřikrát menší než asijské Rusko (nebo, pro použití nápadnějšího přirovnání, než viditelná část Měsíce)“. – *Political Essay on the Kingdom of New Spain* by Alexander von Humboldt. Book I. Translated and annotated by Hensley C. Woodbridge, Lexington 1957, s. 6.

³ KAŠPAR, Oldřich, MÁNKOVÁ, Eva: *Dějiny Mexika*, Praha 1999, s. 143.

⁴ Pro představu je možno uvést, při technických možnostech, nabízejících se do počátku 19. století, že např. plavba po moři z laplatského Buenos Aires do Acapulka na pacifickém pobřeží Mexika trvala čtyři měsíce (a ve zpátečním směru ještě déle). Cesta po souši z Buenos Aires do Santiaga de Chile, napříč oblastí pamp a Andami, si vyžádala dva měsíce. Transkontinentální cesta z Buenos Aires do Cartageny na karibském pobřeží Jižní Ameriky, přes Limu, Quito a Bogotu, se pak s využitím koní, mul, povozů i říční přepravy protáhla na devět měsíců. - LYNCH, John: *Revolucii v Ispanskoj Amerike 1808-1826*, Moskva 1979, s. 47-48.

vytvořilo šestnáct zcela nezávislých států,⁵ ovšem za situace, kdy provincialismus a lokální zájmy již od dob válek za nezávislost nabízely alternativy ještě většího politického štěpení. Postoje amerických kreolů zároveň nebyly vstřícné ani vůči jednomu z úsilí španělské reformní politiky druhé poloviny až poslední čtvrtiny 18. století (jež se pak stane aktuální s politikou španělského konstitucionalismu po roce 1808), mířícímu k tomu, aby španělská Amerika splynula s evropskou „*Madre Patria*“ („Matkou Vlastí“), tedy Španělskem, v jakýsi jediný národní celek.⁶ Ke zmíněné španělské politice lze například dodat, že až v roce 1774, jako jedno z opatření reformní politiky krále Karla III. a jeho osvícenských ministrů, byl zrušen zákaz americkým koloniím obchodovat vzájemně mezi sebou a s pacifickou oblastí (prosazený zde v 17. století, kdy se navíc obecně prohloubila vzájemná diverzifikace jednotlivých částí španělského zámořského impéria), ale ani poté neučinila španělská Koruna žádný pokus o povzbuzení takové obchodní výměny.⁷ Po roce 1808, respektive 1810 ostatně i hispanoamerické války za nezávislost byly v jednotlivých oblastech španělské Ameriky vedeny odděleně, přes společný ideový obsah. V porovnání se stavem španělské Ameriky, představovala portugalská Amerika v 18. a počátkem 19. století jedno místokrálovství, jehož centrum bylo v roce 1763 přemístěno ze Salvadoru da Bahia do Rio de Janeira.⁸

Místokrálovství Nové Španělsko, se sídlem v Ciudad de México, které na přelomu 18. a 19. století představovalo nejlidnatější a hospodářsky nejdůležitější součást celého španělského zámořského impéria, a místokrálovství Peru, spravované z Limy, byla zřízena už v letech 1535, respektive 1543, tzn. již s konsolidující se mocí španělské monarchie v těchto zemích poměrně nedlouho po rozvrácení zdejších domorodých říší španělskými conquistadory. Naproti tomu, teprve v roce 1717 a po

---

⁵ Tento počet nezahrnuje Texas, v letech 1836-1845, tj. mezi svým odtržením od Mexika zejména přičiněním osadníků anglosaského původu a připojením k USA, rovněž nezávislý státní útvar, ani např. Yucatán, v první polovině 19. století také fakticky nezávislý na Mexiku. Stejně tak pochopitelně není počítáno s Kubou, která získala nezávislost teprve v důsledku vlastní osvobozené války a americko-španělské války z roku 1898, nebo s Panamou, oddělivší se pod patronací USA od Kolumbie až v roce 1903.

⁶ KÖNIG, Hans-Joachim: *En el camino hacia la Nación. Nacionalismo en el proceso de formación del Estado y de la Nación de la Nueva Granada, 1750 a 1856*, Bogotá 1994, s. 58-60.

⁷ CHALUPA, Jiří: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, Praha 1999, s. 47, 62; UBIETO ARTETA, Antonio, REGLÁ CAMPISTOL, Juan, JOVER ZAMORA, José María, SECO SERRANO, Carlos: *Dějiny Španělska*, Praha 1995, s. 327.

⁸ Bezprostředním důvodem byla tehdy končící Sedmiletá válka, jejíž závěrečné fáze se Portugalsko zúčastnilo na straně Velké Británie, zatímco Španělsko vystoupilo jako spojenec Francie, a boje ve sporných španělsko-portugalských teritoriích severně od Laplatského zálivu a oblasti Rio Grande do Sul. Snahou tedy bylo přiblížit místokrálovské centrum oblastem ohroženým ze strany Španělska. - KLÍMA, Jan: *Dějiny Brazílie*, Praha 1998, s. 119.

dočasném zrušení opět 1738 bylo v severozápadní části jihoamerické pevniny a na Panamské šíji vytvořeno místokrálovství Nová Granada s centrem v Bogotě (Santa Fe de Bogotá), k němuž připadl též generální kapitanát Venezuela, a až roku 1776, v období reformátorské vlády Karla III., vzniklo místokrálovství Río de la Plata s centrem v Buenos Aires, přes předchozí rozhořčení a protesty obchodníků a úředníků z peruánské Limy, kteří v tom oprávněně spatřovali ohrožení pozic a starého monopolu svého města.⁹ Kromě prostor pozdější Argentiny, Uruguaye a Paraguaye zahrnovalo toto nejnovější místokrálovství rovněž andskou oblast Horního Peru (součást audiencie Charcas), stále významnou pro svou produkci stříbra, kde měla později vzniknout samostatná Bolívijská republika. K místokrálovství Nové Španělsko náležely generální kapitanáty Guatemala, rozprostírající se na Středoamerické šíji, Kuba, jehož havanskému centru byla podřízena i Španěly jen řídce kolonizovaná floridská území na jihovýchodě Severní Ameriky, a Portoriko. Na jihozápadě Jižní Ameriky se nacházel generální kapitanát Chile, kterému královský výnos z roku 1798 potvrdil již dlouho faktickou nezávislost na peruánském místokrálovství.¹⁰

Určitou představu o lidnatosti dotyčných regionů v prvních desetiletích 19. století si můžeme vytvořit na základě odhadů pruského přírodovědce a cestovatele Alexandra von Humboldta, vztahovaných ovšem až k roku 1823 (kdy byly ve větší části španělské Ameriky již nepřilíživě vzdálenou minulostí války za nezávislost se svými mnohdy drastickými zásahy do stavu populace). Podle nich činil celkový počet obyvatel španělské Ameriky k tomuto roku 16,785 milionu. Z toho 6,8 milionu mělo připadnout na Mexiko (Nové Španělsko), 2,3 milionu na La Platu (Buenos Aires), 2 miliony na Novou Granadu a Quito, 1,6 milionu na Guatemalu (Střední Ameriku), 1,4 milionu na Peru, 1,1 milionu na Chile, 0,8 milionu na Kubu a Portoriko, 0,785 milionu na Venezuelu. Počet obyvatel portugalské Ameriky, tj. Brazílie, měl na základě stejných údajů vytvářet ve stejné době 4 miliony (zatímco, pro srovnání, počet obyvatel USA a jejich teritorií vytvářel 10,220 milionu).¹¹ Ciudad de México, centrum místokrálovství Nové Španělsko, v němž

---

⁹ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 63.

¹⁰ Tamtéž, s. 76.

¹¹ Political Essay on the Kingdom of New Spain by Alexander von Humboldt. Book I, s. 9. Můžeme poznamenat, že počet obyvatel Španělska vytvářel naproti tomu přes 10,5 milionu v roce 1797 a necelých 12,3 milionu v roce 1833. Portugalsko bylo obýváno necelými 3,2 milionu obyvatel v roce 1807 a do roku 1815, po událostech napoleonských válek, poklesl tento počet na asi 2,93

v období kolem roku 1810 žilo asi 165 000 obyvatel, představovalo v této době největší město španělské Ameriky, následováno kubánskou Havanou (s asi 94 000 obyvatel) a peruánskou Limou (s asi 87 000 obyvatel).¹² V Brazílii byly největšími městy, podle údajů vztahujících se k období o něco dřívějšímu (kolem roku 1790), Salvador da Bahia s asi 60 000 a Rio de Janeiro s asi 50 000 obyvatel.¹³

Již dočasný úpadek důlní těžby v Novém Španělsku v polovině 17. století podnítl rozvoj zdejšího zemědělství a výroby, ale k určitému hospodářskému rozvoji došlo i v Peru, druhém z tehdejších center španělské moci v Americe, jehož ekonomika zůstávala více než v případě Mexika vázána na těžbu nerostů.¹⁴ Amerika, tradičně a oficiálně uzavřená přímým kontaktům s cizími obchodníky, přecházela v takovém stavu hlubokou krizi španělského habsburského impéria ke konci 17. století a následnou válku o španělské dědictví, která počátkem 18. století přivedla na španělský trůn novou bourbonskou dynastii, definitivně skoncovala se španělskou velmocenskou pozicí v Evropě a rovněž, na základě mírových jednání z roku 1713, přinesla právo či přesněji monopol na dovoz limitovaného počtu afrických otroků do španělských osad v Americe britským obchodníkům z londýnské Společnosti jižních moří (*South Sea Company*). Ti mohli v průběhu třiceti let dovážet do španělských Indií až 4800 otroků ročně a kromě toho získali právo posílat do jihoamerické Cartageny de Indias loď s nákladem 500 tun anglického zboží.¹⁵ To pak ve svém důsledku povzbuzovalo jejich další, již nelegální obchodní aktivity v přístavech španělské Ameriky - a právě rovněž rozšířené pašeráctví, jedna z příčin nedobrých vztahů Španělska vůči Velké Británii, stejně jako obavy z expanze Velké Británie, hrály velmi důležitou roli v reformních krocích španělských Bourbonů a jejich vlád v Novém světě během následujících období. V osvícenském pojetí španělských vládařů 18. století se prosadil utilitární pohled na americké državy, tj. zájem na využití jejich hospodářského potenciálu ke prospěchu španělské monarchie, a to se

---

milionu. – UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 450; KLÍMA, Jan: Dějiny Portugalska, Praha 1996, s. 124.

¹² Na dalším místě v pořadí velikosti hispanoamerických měst kolem roku 1810 se nacházela mexická města Guanajuato (70 000 obyvatel), Puebla (67 000) a Guadalajara (60 000). Kolem 50 000 se pohyboval počet obyvatel venezuelského Caracasu a měst Arequipa a Cuzco v Peru. Počet obyvatel zbývajících měst tehdejší španělské Ameriky, včetně Buenos Aires (42 000 obyvatel) a Bogoty (28 000 obyvatel), se nacházel pod touto hranicí. – MORALES PADRÓN, Francisco: Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América, Madrid 1985, s. 120.

¹³ MOYA, José C.: "A Continent of Immigrants: Postcolonial Shifts in the Western Hemisphere", in: The Hispanic American Historical Review, vol. 86, no. 1, Durham 2006, s. 14.

¹⁴ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike 1808-1826, s. 25-26.

¹⁵ MADARIAGA, Salvador de: The Rise of the Spanish American Empire, New York 1965, s. 236; MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 356.

rovnalo také tendencím k upevňování hospodářských pout mezi Španělskem a Amerikou, respektive k plnému hospodářskému a administrativnímu podřízení Ameriky metropolí. Tyto tendence se v nejhlubší míře projeví s tzv. „druhým dobytím Ameriky“¹⁶ za vlády Karla III., kdy řada reformních opatření od roku 1765 vycházela vstříc spíše obchodníkům a podnikatelům ze Španělska než podnikatelským kreolským vrstvám ve španělské Americe - či především Španělům z Pyrenejského poloostrova přinášela zisk postupná pomalá liberalizace španělského zámořského obchodu, nadále dlouho ovšem jen v rámci obchodního monopolu Španělska v jeho amerických koloniích, k níž patřilo například i zmíněné zrušení zákazu vzájemného obchodu mezi jednotlivými americkými koloniemi. V roce 1765 byl zrušen monopol udělovaný *Casa de la Contratación de las Indias* (Domu pro obchody s Indiemi), starou institucí založenou už v roce 1503 v Seville, která v první polovině 18. století přesídlila do Cádizu, na obchod s Amerikou, který byl ostatně už od první poloviny 18. století narušován privilegii a aktivitami některých obchodních společností zejména ze severu Španělska (později, v roce 1790, byla *Casa* zcela zrušena),¹⁷ a byl rozšířen počet španělských přístavů, které toto právo získaly (od roku 1778 pak mohly v rámci tzv. svobodného obchodu s americkými državami obchodovat již víceméně všechny španělské přístavy). Současně dekretem z roku 1765 získala Kuba a další oblasti španělské Západní Indie při Karibském moři právo obchodovat se Španělskem za stejných podmínek jako španělští obchodníci. V roce 1778 byl zaveden systém tzv. svobodného obchodu mezi Španělskem a Amerikou pro Buenos Aires, Chile a Peru (či konkrétní přístavy v dotyčných zemích), v roce 1789 na Venezuelu a Mexiko. Ale až do roku 1796 zůstávala transatlantická přeprava zboží výhradně v rukou *peninsulares*, uzavřená hispanoamerickým lodním přepravním a teprve od roku 1795 bylo hispanoamerickým koloniím povoleno

---

¹⁶ Tento termín je odvozen z knihy D. A. Bradinga - D. A. BRADING: *Miners and Merchants in Bourbon Mexico 1763-1810*, Cambridge 1971, s. 29-30 - v níž autor dochází k závěru, že španělští Bourboni se svým reformním úsilím „opět dobyli Ameriku“. - LYNCH, J.: *Revolucii v Ispanskoj Americe*, s. 358.

¹⁷ Mezi takové společnosti, jejichž privilegia od dvacátých let 18. století zasahovala do obchodního monopolu kupců z Cádizu a ze Sevilly ve španělské Americe, patřily např. Královská guipuzcoyská společnost působící ve Venezuele, Galicijská společnost, jež roku 1734 získala právo vysílat dvakrát ročně loď do yucatánského přístavu Campeche, Havanská společnost nebo Barcelonská (či Katalánská) společnost, založená roku 1755 za účelem obchodu se Santo Domingem, Portorikem a venezuelským ostrovem Margarita. - HARING, Clarence H.: *The Spanish Empire in America*, New York 1947, s. 337, 342.

obchodovat s cizími koloniemi.¹⁸ S ohledem na mezinárodní situaci v závěrečné dekádě 18. století však tato opatření přicházela již v době, směřující k naprostému pádu tradičního obchodního monopolu Španělska v jeho amerických državách, jenž sám o sobě zde byl jedním z vážných důvodů stoupající nespokojenosti se španělským koloniálním systémem. Mezitím došlo k reorganizaci také v rámci portugalského obchodního monopolu v Brazílii, když ve druhé polovině 18. století portugalský první ministr markýz Pombal, ovlivněn svým dávným francouzským vzorem Colbertem, založil obchodní společnosti Pará-Maranhão a Pernambuco-Paraíba.¹⁹

Podnětem k uváděným reformám vlád španělského krále Karla III. se stala porážka v Sedmileté válce, ve které se Španělsko ocitlo na straně svého bourbonského francouzského spojence až v roce 1762, která byla pro španělské impérium doprovázena dočasnou britskou okupací kubánské Havany a filipínské Manily a která pro něj následně znamenala, dle pařížského míru z roku 1763, ztrátu Floridy (do roku 1783), byť se získkem části předtím francouzské Louisiany západně od Mississippi a severně od Mexického zálivu (roku 1800 postoupené opět Francii, jejíž bonapartistický režim ji v roce 1803 prodal USA). Část manufakturního zboží, dovážená ze Španělska do jeho amerických kolonií a zatížená vysokými cly, pocházela z hospodářsky rozvinutějších západoevropských zemí v prostoru severně od Pyrenejí, s nimiž bylo Hispanoameričanům nadále bráněno v přímých obchodních kontaktech (a co také bylo příčinou rozšířeného pašeráctví), a ostatně i zmíněná britská okupace Havany v letech 1762-1763 ukázala na ekonomickou přitažlivost, jaké se Britové těšili mezi místními kreoly. Když v roce 1778 získaly všechny španělské přístavy možnost obchodovat s Amerikou, což vedlo ke značnému zvýšení objemu obchodu mezi evropskou a americkou částí španělské říše, bylo pašování britského, nizozemského nebo severoamerického zboží v celé španělské Americe

---

¹⁸ LYNCH, J.: *Revolucii v Ispanskoj Amerike*, s. 34-35. K otázce tzv. svobodného obchodu mezi Španělskem a Amerikou a jeho dopadů lze dodat, že např. v Buenos Aires, tj. městě, k jehož vzestupu značně přispěla skutečnost, že se v roce 1776 stalo centrem nového místokrálovství (a vůbec celý laplatský region, kdysi periferie španělské říše v Americe, zaznamenal v 18. století značný hospodářský rozvoj v důsledku dobytkařství), od roku 1778 fakticky ovládli zdejší obchodníci ze španělského Cádizu, sehrávající úlohu prostředníků mezi laplatskou oblastí a Evropou. Až v devadesátých letech jim začali konkurovat místní kreolští obchodníci, disponující vlastním kapitálem a loděmi, kteří získali právo na obchod s otroky a povolení k exportu kůží, jež od dobytkařských *estancieros* vykupovali za vyšší ceny než monopolističtí kupci z Cádizu. – LYNCH, J.: c. d., s. 37-38.

¹⁹ KOSSOK, Manfred: *Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830. Zur Politik der deutschen Staaten gegenüber der Unabhängigkeitsbewegung Mittel- und Südamerikas*, Berlin 1964, s. 14.

běžným jevem.

Obchodní a spolu s ní daňová politika španělské monarchie jen byla však jednou z hlavních příčin stoupající averze kreolů vůči koloniální metropoli, doprovázené antagonismem mezi nimi a Španěly narozenými na Pyrenejském poloostrově, jejichž příliv do Nového světa s „druhým dobytím Ameriky“ ve druhé polovině 18. století pochopitelně značně zesílil, což se vztahovalo i na novou vlnu početné imigrace. Koloniální hispanoamerická společnost měla ráz v podstatě kastovní společnosti, v níž základní roli sehrával rasový původ. Kreolové, potomci španělských dobyvatelů a přistěhovalců, představovali bez ohledu na své stavovské kořeny obecně privilegovanou vrstvu, stojící v sociální hierarchii nad různými skupinami míšenců (příčemž mestici stáli v této hierarchii výše než mulati), původními Indiány a samozřejmě černými otroky. Z řad kreolů pocházeli nejzámožnější příslušníci koloniální společnosti, jako latifundisté nebo důlní podnikatelé, tak jako i její intelektuální špičky. Sami kreolové však, poplatní navíc jen za „více či méně bílé“ na rozdíl od „čistokrevně bílých“ *peninsulares*,²⁰ měli prakticky uzavřený nebo velmi ztížený přístup k nejvyšším správním úřadům i jiným důležitým funkcím, a tím tedy i k rozhodování o osudu svých zemí. To zůstávalo v rukou rodilých Španělů (respektive jako osob, osvědčených ve dvorských a státních službách a těšících se královské důvěře). Ze 170 místokráľů ve španělské Americe do roku 1813 pouze ve čtyřech případech jimi byli kreolové,²¹ a rodilý Hispanoameričan se jen zřídka objevil též ve funkci generálního kapitána.²² V 18. století byli někteří kreolové jmenováni na důležitá místa v audienciích, tj. vyšších soudních dvorech, či do vyšších církevních nebo vojenských funkcí, případně se jim podařilo tyto posty koupit, ale tomu bylo ve druhé polovině století ze španělské strany zamezováno - a například z biskupů v Mexiku těsně před začátkem války za nezávislost byl pouze jediný kreolského původu.²³ Jedinými orgány, zastupujícími

---

²⁰ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 41. V této souvislosti lze poukázat na trend zdůrazňování „čistoty krve“ (ve španělské verzi *limpieza de sangre*), jenž právě v 18. století vzrůstal mezi Španěly v Americe a měl zdůraznit vlastní pozici privilegované vrstvy vůči barevnému obyvatelstvu. – BOLLINGER, Armin: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, Sankt Gallen, Zürich 1970, s. 7.

²¹ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 40.

²² Zde můžeme poznamenat, že jednou z takových výjimek byl Juan de Bolívar y Villegas, děd pozdějšího jihoamerického „Osvoboditele“ Simóna Bolívara. Tento zámožný statkář se stal guvernérem a generálním kapitánem Venezuely, i když se již ze Španělska nedočkal požadovaného titulu markýze. Jeho předek přišel ze Španělska do Ameriky už v roce 1559. – KLÍMA, Jan.: Simón Bolívar, Praha 1983, s. 9-10.

²³ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 40.

zájmy domácích kreolů, tak zůstávaly městské rady (*cabildos*), ale jejich pravomoce byly opět právě v období vlády Karla III. omezeny v důsledku vytvoření systému intendancií, nových územně-správních celků uvnitř amerických místokrálovství. Intendanti, jako spojovací článek mezi ústřední a místní mocí, se kromě toho měli zabývat fiskálními záležitostmi a otázkami místního rozvoje, organizací místních milic (na kterých, mimochodem, Španělsko většinou přenechávalo hlavní váhu vojenské obrany svých amerických držav) nebo ochranou indiánského obyvatelstva před zneužíváním místními správci (*corregidores*).²⁴

Uvedená diskriminace kreolů bez ohledu na jejich faktickou ekonomickou a společenskou roli byla tedy zcela samozřejmou praxí navzdory tomu, že po ryze teoretické, právní stránce nebylo mezi Španěly narozenými v Americe a ve Španělsku rozdílu, a vztahy mezi kreoly a *peninsulares* (představovanými v Americe vedle koloniálních administrátorů například také největšími obchodníky) byly poznamenány prohlubujícím se odporem, opovržením, závistí.²⁵ „Evropan nejnižšího postavení, nevzdělaný a nekulturní, pokládá sebe nad bílého, narodivšího se v Novém světě,“ píše mj. ke vztahům mezi americkými a evropskými Španěly německý učenec Alexander von Humboldt,²⁶ který se stal přímým svědkem situace v řadě oblastí španělské Ameriky na přelomu 18. a 19. století. Týž autor odhaduje, že z celkových 16,9 milionu obyvatel španělské Ameriky na konci 18. či počátku 19. století tvořili bílí přes 3,2 milionu, z nichž 150 000 představovali rodáci ze Španělska. Kromě toho zde žilo přes 7,5 milionu Indiánů, 5,1 milionu mesticů a asi 780 000 černochů.²⁷ I tyto údaje jsou samozřejmě důležité s ohledem na společenské nálady a vývoj v hispánské Americe v obdobích před, během i po skončení válek za nezávislost, stejně jako fakt, že se situace v tomto ohledu v jednotlivých zemích a regionech španělské Ameriky vzájemně značně lišila. Početná indiánská populace (v jejichž řadách se v rámci koloniálního systému těšili privilegovanému postavení, jako zástupci domorodé nobility, náčelníci, kasikové) žila v Peru, Mexiku nebo Guatemale, ale menší byl její podíl například v Chile nebo

---

²⁴ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 63; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 143; LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 30-33; UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 377.

²⁵ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America and other essays, New York 1969, s. 6-7.

²⁶ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 40.

²⁷ Tamtéž, s. 41, 359-360; BOLLINGER, A.: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, s. 9.

laplatské oblasti. Ve Venezuele, jejíž ekonomika byla založena na plantážnictví, představovali otroci a tzv. *pardos* (doslova „hnědí“), fakticky mulati, dohromady 61 % obyvatelstva.²⁸ Plantážní hospodářství spojené s vysokým počtem černých otroků bylo příznačné rovněž kupříkladu pro Kubu nebo Portoriko - a mimo španělskou Ameriku rozhodně také pro portugalskou Brazílii, v jejímž případě Humboldt k roku 1818 odhadl, že z jejích 3-4 milionů obyvatel celá polovina jsou otroci.²⁹ Obzvláště vysoký byl na počátku 19. století jejich počet v některých severních kapitaniích jako Pernambuco nebo Maranhão, v jižněji položené Bahii, stejně jako v kapitaniích Rio de Janeiro a Minas Gerais na jihu.³⁰

Charakteristikou reformní politiky španělského státu v 18. století ve vztahu k americkým koloniím, která opět vyvrcholila za vlády Karla III., se stala rovněž tendence k eliminaci zvláštního a silného vlivu katolické církve, typického pro španělskou Ameriku v 16. a 17. století, kdy řada privilegií udělovaných španělským králům papeži, tzv. *patronato real*, zároveň umožňovala španělské monarchii kontrolu významné administrativní činnosti kléru a tomu byla přitom zase poskytována různá privilegia (*fueros*).³¹ Příznačnou obětí politiky portugalského a španělského osvěcenského absolutismu při úsilí posílit pozice státu v nejrůznějších sférách života se stal bohatý a vlivný ultramontánní jezuitský řád. To se plně odrazilo také v zámořských državách obou pyrenejských mocností a zejména v případě španělské Ameriky všemi svými důsledky napomohlo k rozvoji vlastní identity a vlasteneckého cítění uvnitř hispanoamerických společností. Už roku 1759 bylo Tovaryšstvo Ježíšovo zrušeno v Portugalsku osvěcenským prvním ministrem Pombalem, který ho pokládal za nepřátelskou finanční a ideovou mocnost ve státě, a jeho příslušníci byli vyhoštěni z Portugalska, stejně jako z jeho kolonií. V Brazílii byla přitom jeho činnost fakticky likvidována už od roku 1758.³² Ve španělské říši

---

²⁸ LYNCH, J.: Revoljucii v Ispanskoj Amerike, s. 44.

²⁹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 184.

³⁰ Podobně jako ve španělské, také v portugalské Americe se v předchozích staletích zájem katolické církve i státu upínal spíše k příhodnějšímu postavení původního indiánského obyvatelstva ve srovnání s dováženými africkými otroky. Na rozdíl od španělské Ameriky, kde byly rozhodující právní kroky proti zotročování Indiánů jako celku prosazeny již v první polovině 16. století, v Brazílii bylo zotročování původního obyvatelstva definitivně zakázáno až v letech 1755-1758. – BETHELL, Leslie: The Abolition of the Brazilian Slave Trade. Britain, Brazil and the Slave Trade Question 1807-1869, Cambridge 1970, s. 2-3.

³¹ RODRÍGUEZ O., Jaime E.: The Emergence of Spanish America. Vicente Rocafuerte and Spanish Americanism 1808-1832, Berkeley, Los Angeles, London 1975, s. 167.

³² Předtím, v letech 1753-1756, vedly Portugalsko a Španělsko v Jižní Americe společné vojenské tažení proti jezuitským misiím, soustředujícím guaraníjské Indiány, které zasahovaly z Paraguaye až na levý břeh řeky Uruguay a jejichž území mělo podle španělsko-portugalské smlouvy, uzavřené

byl jezuitský řád zrušen v roce 1767, poté, co byli jezuité obviněni z podnícení lidových bouří v Madridu z předcházejícího roku, jež mířily proti reformátorskému ministru markýzi Esquilachemu a za nimiž stála část vysoké šlechty a duchovenstva.³³ Následovaly násilné deportace jezuitů ze Španělska a z jeho amerických držav. V mexických městech Guanajuato, San Luis Potosí i jinde vyvolaly tyto deportace bouřlivý odpor zpravidla indiánského obyvatelstva, stavějícího se na obranu vyháněných jezuitů, který, následován brutálními tresty, obsahoval i hesla mířící přímo proti vládnoucímu španělskému systému a proti *gachupines*.³⁴ Jezuité rozvinuli v průběhu předchozích dvou století v Americe i na Filipínách rozsáhlou a úspěšnou misijní, hospodářskou a vzdělávací činnost. Jejich vyhnání od roku 1767 znamenalo pro španělskou Ameriku (stejně jako předtím pro Brazílii) závažnou ztrátu. Můžeme zmínit například rozvrat dříve hospodářsky prosperujících a v podstatě nezávislých jezuitských misií mezi guaraníjskými Indiány v oblasti Paraguaye, uzavření a zánik řady jezuitských vzdělávacích institucí, atd. Mezi zhruba 2500 jezuitů, vyhnanými ze španělského Nového světa, byli lidé různých národností - vedle Němců, Italů, Čechů apod. samozřejmě také mnoho Španělů a z velké části i rodilí Hispanoameričané.³⁵ A právě tito doživotní vyhnanci hispanoamerického původu začali z exilu šířit myšlenky vlastenectví a nacionalismu. I když byl v roce 1773 pod vlivem kampaně bourbonských režimů Španělska, Francie a Neapolska a portugalského prvního ministra Pombala jezuitský řád rozpuštěn samotným papežem Klimentem XIV., právě Řím se stal útočištěm chilského jezuita Juana Ignacia Moliny a mexického jezuita Franciska Javiera Clavijera, kteří zde sepsali práce o dějinách svých vlastí, a rovněž tato díla byla velkým přínosem pro rodící se národní povědomí ve španělské Americe, nejen mezi kreolskou elitou, ale i mezi částí mesticů, kteří měli přístup ke vzdělání.³⁶ Otevřeně proti španělské monarchii vystoupil jiný z jezuitských vyhnanců, Juan Pablo de Viscardo y Guzmán, rodák z peruánské Arequipy, jenž proslul v roce 1792, tj. v roce třístého výročí Kolumbova objevení Ameriky, svým Dopisem americkým Španělům (*Carta dirigida a los españoles americanos*),

---

v Madridu roku 1750 a pokoušející se přesně vytyčit hranice španělského a portugalského panství v Jižní Americe, připadnout portugalské Koruně. – KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie., s. 113-116.

³³ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 345-346.

³⁴ KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 131-139.

³⁵ Například ze zhruba 680 jezuitů, vyhoštěných z Nového Španělska, přesahoval počet rodilých Mexičanů číslo 450. – LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 31-32; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 130.

³⁶ FUENTES, Carlos: Pohřbené zrcadlo, Praha 2003, s. 182.

napsaným v londýnském exilu. V tomto spise, ovlivněném Rousseauovými idejemi, ostře kritizoval španělskou činnost v Americe za uplynulá tři staletí slovy jako „nevědek, nespravedlnost, nevolnictví a pustošení“, a zároveň ospravedlňoval případné povstání proti španělské nadvládě.³⁷

K formování určitého národního povědomí a zároveň k touhám po změnách různého druhu ve španělské Americe současně přispíval všeobecně vliv evropského osvícenství 18. století a myšlenky, jež byly spojené, jak bylo už naznačeno, s konkrétními událostmi severoamerické a francouzské revoluce. Tento intelektuální neklid následován revolučními ideály do španělské Ameriky pronikal prostřednictvím děl evropských osvícenských autorů a textů revolučních proklamací (jako v první řadě severoamerické Deklarace nezávislosti z roku 1776 nebo Ústavy USA z roku 1787), šířících se zde navzdory stupňujícímu se dohledu inkvizice, nebo prostřednictvím cest a studijních pobytů příslušníků bohatých kreolských rodin v Evropě a Severní Americe. Hispanoamerická veřejnost se seznamovala s díly a myšlenkami Newtona, Lockeho a Adama Smithe, Descartese, Montesquieuho, Voltaira, Diderota, Rousseaua, Condillaka, D'Alemberta.³⁸ „Každý den sem vstupují nová díla, která chrlí Amsterdam, Leiden, Londýn a další ústí podobná...“, psal již počátkem února 1777, v reakci na příliv evropských filozofických a filantropických myšlenek, kubánský biskup generálnímu inkvizitorovi.³⁹ Zmiňovaný Alexander von Humboldt tvrdí, že „kreolové upřednostňují, aby byli nazýváni Američany“, a že od versailleského míru z roku 1783, kterým mj. Velká Británie uznala nezávislost svých bývalých kolonií na severu Ameriky, a zejména od roku 1789 o sobě často a s hrdostí prohlašovali: „Já nejsem Španěl, jsem Američan.“⁴⁰

Ale vážné tendence revolučního rázu, jež se alespoň náznakem blížily vývoji spojenému s aktivitami hispanoamerických autonomistických a independentistických hnutí po roce 1808, a jež tak bývají někdy označovány jako vzdálená preludia latinskoamerické nezávislosti, se ve španělské Americe projevovaly ještě dříve, než v severní části Ameriky napětí mezi angloamerickými osadníky a mateřskou zemí

---

³⁷ Tamtéž, s. 182-183; UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 434.

³⁸ The Cambridge History of Latin America. Volume III. From Independence to c. 1870. Ed. by BETHELL, Leslie, Cambridge, London, New York, La Rochelle, Melbourne, Sydney 1985, s. 43.

³⁹ MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 319.

⁴⁰ Tamtéž, s. 247; LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 23.

vyvrcholilo ve válku USA za nezávislost - a ještě například před zmíněným vyhnáním jezuitů z roku 1767. Právě s rovněž vzpomenutými jezuitskými redukcemi v Paraguayi souvisel konflikt, který se již ve dvacátých a třicátých letech 18. století odehrával v jihoamerickém vnitrozemí, který se týkal sporů ohledně obsazení funkce guvernéra ve městě Asunción a který byl současně sporem mezi místní kreolskou oligarchií, reprezentovanou *cabildem* Asunciónu a vzdorující rozhodnutím peruánského místokrále z Limy, a jezuity, vlastně sporem mezi kreolskými *encomenderos*,⁴¹ jež požadovali guaraníjské Indiány v Paraguayi jako levné či bezplatné pracovníky, a jezuitskými misionáři, jež tyto Indiány shromažďovali ve svých redukcích. Situace vyústila do ozbrojených konfliktů mezi jezuity a paraguayskými kreoly - a paraguayští kreolové, kteří si začali říkat *comuneros*, stejně jako kdysi měšťanští vzbouřenci proti císaři a španělskému králi Karlu V. (I.) v Kastilii v letech 1520-1521, nakonec vytvořili v Asunciónu a paraguayské provincii samosprávu, obsahující republikánské prvky, v čele s tzv. výborem spravedlnosti (*Junta de Justicia*). Hnutí, podnícené bohatými osadníky, nabralo širší ráz a výrazně se opíralo o ideu místního patriotismu. K vzbouřencům z Asunciónu se připojilo město Corrientes na severovýchodě pozdější Argentiny, a navíc získali podporu příslušníků církevních řádů znepřátelených s jezuity, jako byl františkánský biskup z Buenos Aires, jmenovaný komunery guvernérem. Až v roce 1735 podlehl toto hnutí silám guvernéra Buenos Aires.⁴²

Poněkud mylně je někdy za předchůdce boje za nezávislost označováno povstání, které v roce 1749 vypuklo ve Venezuele pod vedením Franciska de León, zámožného funkcionáře s kanárskými kořeny, a které, pod heslem „Ať žije král, smrt Biskajcům!“,⁴³ mířilo proti Královské guipuzcoyské společnosti z Caracasu, vlastníci od let 1727-1728 monopol na obchod s Venezuelou,⁴⁴ a bránilo zájmy místních

---

⁴¹ Tzv. *encomienda*, přidělování indiánské pracovní síly vlastníkům velkých pozemků, kteří měli za to Indiány „vychovávat k víře a civilizaci“, někdy srovnávaná s evropským nevolnickým systémem, byla ve španělské Americe zaváděna v 16. století, ovšem v 18. století byla již nejobecněji na ústupu.

⁴² MADARIAGA, S.: *El ocaso del imperio español en América*, s. 252-259; CÉSPEDES, Guillermo: *La Independencia de Iberoamérica. La lucha por la libertad de los pueblos*, Madrid 1988, s. 18.

⁴³ Tamtéž, s. 13.

⁴⁴ Tato společnost byla založena se souhlasem španělské vlády skupinou baskických podnikatelů ze San Sebastianu a zmíněný monopol získala za závazek potírání pašeráctví. Při své činnosti ve Venezuele se stala hospodářsky velmi úspěšnou a investovala své zisky do hospodářského a kulturního rozvoje jak v Baskicku, tak ve Venezuele. Při svém úspěchu se musela potýkat s intrikami cizích obchodníků, zejména Nizozemců, kteří se ve spojení se španělskými autoritami ve Venezuele věnovali nelegálnímu obchodu a kteří se svou základnou na nedalekém ostrově Curaçao obdobnými způsoby fakticky ovládali obchod s venezuelským kakaem v první čtvrtině 18. století. Královská guipuzcoyská společnost se rovněž významně podílela na válečném konfliktu mezi Španělskem a Velkou Británií let

pěstitelů kakaa a obchodu. Povstání ústilo v kompromis, ale situace byla nakonec vyřešena v zájmu mocné společnosti, a León, uprchnuvší a skrývající se před vojenskými silami nového venezuelského guvernéra, se v únoru 1752 vzdal. Byl spolu se svým synem deportován do Španělska, kde po krátkém věznění oba vstoupili do armády. Po brzké Leónově smrti byly jeho synovi vráceny majetky a práva.⁴⁵

Sedmiletá válka let 1756-1763, velký mezinárodní konflikt, jenž měl bezprostřední předejru v britsko-francouzském koloniálním konfliktu v Severní Americe, tzv. francouzské a indiánské válce, vedla k značnému rozšíření zámořského panství Velké Británie na úkor poražené Francie. V britské politice vůči svým koloniím na severu Ameriky nedlouho po skončení této války působily zárodky příštího boje za severoamerickou nezávislost. Pro Španělsko představovala hlavního koloniálního rivala právě Velká Británie, která, kromě toho, že se její síly v roce 1762 načas zmocnily Havany a Manily (a v roce 1739, během předchozí britsko-španělské konfrontace, přístavu Porto Bello na karibském pobřeží Panamské šíje), už od války o španělské dědictví ovládala přímo na pobřeží evropského Španělska a ve Středomoří Gibraltar a baleárskou Menorku. A dalším jeho soupeřem, jakkoliv mocensky pochopitelně mnohem méně hrozivým, bylo sousední Portugalsko, přičemž hlavním problémem byla otázka vymezení španělského a portugalského impéria v Jižní Americe, zejména v prostorách severně od Río de la Plata a jižních hranic portugalské Brazílie. Portugalci založili na severním břehu laplatského zálivu pevnost Colônia do Sacramento již v roce 1680, tedy několik desetiletí předtím, než Španělé založili na tomtéž pobřeží Montevideo. Přes pokus dosáhnout dohody prostřednictvím madridské smlouvy z roku 1750, která zde definitivně eliminovala platnost dávné tordesillaské smlouvy z roku 1494 (porušené z portugalské strany právě už založením zmíněné Colônie), se staly tyto oblasti znovu dějištěm španělsko-portugalských bojů v posledních dvou letech Sedmileté války, a nové boje o zdejší pevnosti propukly v roce 1767.⁴⁶ V roce 1773 zahájili v oblasti Rio Grande do Sul ofenzivu Španělé a

---

1739-1748, jenž začal jako tzv. válka o Jenkinsovo ucho a posléze splynul s válkami o rakouské dědictví v Evropě, a podařilo se jí během této války například opět zahájit přerušené námořní spojení do mexického Veracruz a na Kanárské ostrovy. Ve Venezuele později společnost čelila obviněním ze strany vyšších vrstev, že monopolizovala nejen obchod, ale i moc. Její činnost byla ukončena až v osmdesátých letech 18. století. - MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 259-260; HARING, C. H.: The Spanish Empire in America, s. 339.

⁴⁵ MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 263-264.

⁴⁶ Dotyčná smlouva z roku 1750 byla ze španělské strany jedním z výsledků politiky krále Ferdinanda VI., vládnoucího španělskému impériu v letech 1746-1759. Jeho nástupce Karel III. ji odmítl uznat. –

nakonec ve prospěch Španělska vyzněla mírová smlouva ze San Ildefonsa z roku 1777, na jejímž základě Španělsku připadly (vzhledem k pozdějšímu zhroucení španělské moci nad laplatským regionem vlastně už definitivně) trosky Colônie do Sacramento západně od Montevidea, stejně jako oblast bývalých jezuitských misí na levém břehu středního toku řeky Uruguay. Další hraniční změny, tentokrát ve prospěch Portugalska a brazilského místokrálovství, přinesla až nová španělsko-portugalská válka z roku 1801 - a oblast Banda Oriental (Východní břeh), základ budoucího uruguayského státu, se měla opět stát konfliktním bodem v době latinskoamerických válek za nezávislost, aby nakonec toto konfliktní dědictví Madridu a Lisabonu převzaly nezávislá Argentina a Brazílie.

Francie, pokořená v Sedmileté válce a v případě Severní Ameriky zcela vytlačena z Kanady a Louisiany (případně se velké části Louisiany vzdala ve prospěch španělského spojence), stála od roku 1778 zcela otevřeně na straně odboje severoamerických osad proti Velké Británii, který už v červenci 1776 vedl k vyhlášení nezávislosti Spojených států amerických. V situaci nového britsko-francouzského válečného konfliktu, nabírajícího stejně jako za Sedmileté války v podstatě světových rozměrů vzhledem ke koloniálním panstvím a zájmům obou velmocí, obnovilo Španělsko v roce 1779 tzv. rodinnou smlouvu s Francií z roku 1761 a rovněž, stejně jako roku následujícího Spojené nizozemské provincie, vstoupilo do války proti Velké Británii. Na rozdíl od Francie Ludvíka XVI. však neuzavřelo spojenectví s USA, i když s nimi navázalo diplomatické kontakty⁴⁷ a Španělé se severoamerickými povstanci například též koordinovali válečné akce na Floridě a na Bahamách. Válka byla ukončena v roce 1783. Vedle uznání suverenity nového státního útvaru v Severní Americe byla Británie donucena i k dalším ústupkům, což pro Španělsko znamenalo návrat Menorky a Floridy, ačkoliv se mu nepodařilo dosáhnout hlavního válečného cíle - znovuzískání Gibraltaru. S ohledem na snahy španělské monarchie o hospodářské připoutání svých zámořských držav je podstatné zmínit britskou námořní blokádu, která během tohoto konfliktu narušovala námořní spojení mezi Španělskem a Amerikou a v jejímž důsledku Španělsko dočasně

UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 371.

⁴⁷ Severoamerický vyslanec ve Španělsku John Jay byl spolu s Johnem Adamsem, Benjaminem Franklinem a Henrym Laurenssem jedním z amerických vyjednávačů v Paříži při mírových jednáních, která definitivně v roce 1783 ukončila severoamerickou válku za nezávislost a celý zmíněný velmocenský konflikt. - TINDALL, George B., SHI, David E.: Dějiny Spojených států amerických, Praha 1998, s. 108.

povolilo vstup severoamerickým obchodníkům do přístavů španělské Ameriky, což se odrazilo zejména ve vylepšení zásobovací situace v karibské oblasti. A zatímco severoameričtí kolonisté bojovali za svou nezávislost na Londýnu, oťrásla vlna politických a sociálních bouří revolučního druhu španělskou Jižní Amerikou.

V letech 1780-1781 proběhlo v andských oblastech na jihu peruánského místokrálovství a v Horním Peru rozsáhlé indiánské povstání pod vedením Tupaka Amarúa (II.) Inky, vlastním jménem José Gabriel Condorcanqui, indiánského kasika z města Tungasuca, podnícené pracovními a finančními břemeny uvalenými na peruánské domorodé obyvatelstvo. Povstání, které bylo v Horním Peru doprovázeno obléháním města La Paz povstaleckými aymarskými vojsky Tupac Amarúova radikálního spojence, jenž si říkal Tupac-Catari a nechal se titulovat Inkou a místokrálem, přerostlo v krvavý boj. V Tupac Amarúově programu byl zcela nápadný odkaz na někdejší inckou říši a jeho faktickým cílem se zdálo svržení španělské nadvlády v Peru i jinde v Jižní Americe (jako „Inka“ dokonce vznesl nárok na peruánskou Korunu). Prohlášením o zrušení otroctví získal na svou stranu mnoho černochů a mulatů,⁴⁸ ale ačkoliv vycházel vstříc i kreolskému obyvatelstvu, rasová a sociální povaha konfliktu vedla kreoly jako celek spíše do spojení se španělskou správou. Po vojenské porážce tohoto největšího indiánského povstání v dějinách koloniální španělské Ameriky byli Tupac Amarú a další povstalečtí předáci popraveni v Cuzku, sídelním městě někdejšího inckého státu. O tři roky později se Peru stalo dějištěm dalšího indiánského povstání, které však mělo obdobný konec.⁴⁹

Severněji položené místokrálovství Nová Granada zasáhlo rovněž v roce 1780, v době britského námořního útoku proti Cartageně, rozsáhlé povstání, zahájené jako lidová vzpoura proti novým zvýšeným daním v městečku Socorro severně od Bogoty. K hnutí se brzy připojilo mnoho měst v Nové Granadě i ve Venezuele a získalo ráz vzpoury lidových mas vedených bohatou kreolskou vrstvou. Povstalci, podobně jako v případě Paraguaye třicátých let 18. století, přijali název *comuneros*. Za podpory bogotského *cabilda* a s přičiněním bogotského arcibiskupa dosáhli v roce 1781 značných ústupků ze strany místokrálovské správy, ale dohoda byla zrušena po příjezdu vojenských posil z Kuby. José Antonio Galán, jeden z kreolských předáků vzpoury, byl odsouzen k smrti a popraven.⁵⁰

---

⁴⁸ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 15.

⁴⁹ MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 267-275.

⁵⁰ Tamtéž, s. 265-266; CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 18.

Svým ideovým obsahem se ovšem příštím hispanoamerickým independentistickým hnutím spíše než velké indiánské povstání v Peru nebo rebelie *comuneros* v Nové Granadě blížilo spiknutí v Chile v roce 1780, za nímž stáli dva Francouzi a jeden vlivný kreol a jehož ideálem bylo vytvoření demokratické republiky.⁵¹ A zcela jednoznačně se vliv severoamerické revoluce projevil ke sklonku téhož desetiletí v portugalské Americe, kde požadavky autonomie a případně i nezávislosti na portugalské metropoli zesílily mezi mladými intelektuály zejména po vydání dekretu, omezujícího výrobu v Brazílii. K takovým náladám přispívaly názory místních kreolů, vracejících se ze studií v Evropě (velice výmluvné je zde tvrzení, že „Evropa se diví, že Jižní Amerika nenapodobí Spojené státy“).⁵² V roce 1789 tak bylo koloniálními úřady odhaleno rozsáhlé republikánské spiknutí s centrem v Ouro Preto v kapitánii Minas Gerais, cílící k osamostatnění Brazílie. Jeho hlavní strůjce praporčík Joaquim José da Silva Xavier, nazývaný Tiradentes, byl v roce 1792 popraven v Rio de Janeiru.

Prozíravou se měla ukázat vize hraběte Arandy, jednoho z předních osvícenských ministrů španělského krále Karla III., který již v roce 1783 španělského monarchu upozorňoval, že se ve španělské Americe schyluje k výbuchu, a navrhoval rozdělit americká místokrálovství do několika formálně nezávislých monarchií, dynasticky ke Španělsku připoutaných prostřednictvím španělských infantů na svých trůnech.⁵³ Takový návrh, víceméně připomínající pozdější návrhy značné části hispanoamerických bojovníků za nezávislost, nebyl vyslyšen. Karel III., vládnoucí španělskému impériu od roku 1759, zemřel v roce 1788. Vláda jeho syna Karla IV., spojená od roku 1792 s ministerským despotismem prvního ministra Manuela Godoye, oblíbence královny Marie Luisy, byla ve španělské politice dobou zásadního odvratu od osvícenských idejí ke konzervativismu, který byl vyvolán revolucí proti absolutistickému režimu Ludvíka XVI. ve Francii a její radikalizací. Série velkých válek od roku 1793, v nichž Španělsko nejprve bojovalo po boku Velké Británie a dalších evropských mocností proti revoluční a republikánské Francii, posléze dvakrát naopak opět na straně Francie proti Británii a nakonec, již s pádem nepopulárního Karla IV. a jeho prvního ministra, se stalo obětí rozpínavosti francouzského císaře Napoleona I., přivedla obrovskou španělskou říši na okraj

---

⁵¹ Tamtéž, s. 23.

⁵² KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 126.

⁵³ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 202; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 18.

propasti.

Už od osmdesátých let 18. století konspiroval proti španělské nadvládě v Americe rodák z venezuelského Caracasu a syn přistěhovalce z Kanárských ostrovů Francisco de Miranda, který předtím sloužil v řadách španělské armády v Melille na severu Afriky, na Kubě, na Floridě a na Bahamách, a byl již aktivním členem zednářské lóže. Miranda byl rovněž ovlivněn příkladem severoamerického boje za nezávislost. Podle jeho představ měla hispánská Amerika, zbavená nadvlády Madridu, vytvořit jedinou federaci, přičemž představy názvu Kolumbijská federace se sídlem v panamském Colónu, v jejímž čele by stáli dva Inkové, odkazovaly na její jak hispánské, tak domorodé kořeny (z pragmatických důvodů, vzhledem k reáliím a tradicím španělské Ameriky, se dlouho vyhýbal republikanismu).⁵⁴ Při svých plánech na osvobození španělské Ameriky se spoléhal na mezinárodní velmocenské rozpory a hledal zahraniční vojenskou a diplomatickou podporu, například u severoamerického vyslance v Londýně. Rovněž v souvislosti se svými politickými postoji a cíli navázal v Itálii kontakty s jezuity, vyhnanými ze Španělska a španělské Ameriky v roce 1767.⁵⁵ Při svých cestách řadou zemí Evropy a Blízkého východu se, během svého pobytu v Rusku v letech 1786-1787, dočkal zvláštní přízně ruské carevny Kateřiny II., která mu v době ostré španělské diplomatické kampaně proti jeho osobě, podpořené Francií a Neapolskem, a eventuality jeho zadržení a předání do Španělska, poskytla ruskou diplomatickou ochranu. Od roku 1790 jednal ve Velké Británii s premiérem Williamem Pittem mladším o britské pomoci při osvobození španělské Ameriky, za což by Británie získala velké obchodní výhody.⁵⁶ Realizaci případných podobných záměrů na straně Londýna však oddálila válka proti revoluční Francouzské republice, která následovala nedlouho po popravě sesazeného krále Ludvíka XVI. v lednu 1793. Právě do Francie odešel už v roce 1792 Miranda a nabídl své služby jejímu revolučnímu vedení, původně opět v naději, že Francie pomůže exportovat svou revoluci i do Ameriky.⁵⁷ Ve francouzské armádě dosáhl generálské hodnosti. Později se se svými osvobozeneckými plány spoléhal především na pomoc USA a znovu

---

⁵⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 30.

⁵⁵ ALPEROVIČ, Moisej Samuilovič: Francisco de Miranda v Rossiji, Moskva 1986, s. 24-25.

⁵⁶ MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 447-450.

⁵⁷ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 32. V roce 1792 skutečně existoval plán francouzské vlády vyvolat revoluci ve Španělsku a jeho amerických koloniích prostřednictvím války, v níž by byla Francie podpořena Velkou Británií, USA, Nizozemím, Pruskem, Švédskem a Dánskem a jež by všem zúčastněným státům přinesla územní zisky na úkor španělského impéria v karibské oblasti. Takové záměry však vzbuzovaly Mirandovu nedůvěru. - MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 386-387.

Velké Británie. Vývoj ve Francii a případně v její ostrovní državě Saint Domingue po roce 1789 jej také přivedl k postojům, charakterizovaným jeho poznámkou z roku 1799, kdy při srovnání příkladu severoamerické a francouzské revoluce navrhoval „moudře napodobit první a pečlivě se vyhnout druhému“.⁵⁸

Počátek Velké francouzské revoluce, zpravidla přisuzován pádu pařížské Bastilly v červenci 1789, přišel jen několik měsíců poté, co byl ve vnitřně reorganizovaných Spojených státech amerických zvolen prvním prezidentem George Washington, generál a vrchní velitel tzv. kontinentální armády z dob severoamerické osvobozené války. Revoluce ve Francii brzy ovlivnila vývoj ve francouzské západoindické kolonii Saint Domingue, která zejména pro svou produkci třtinového cukru patřila už v období před Sedmiletou válkou ve Francii k jejím nejvíce ceněným a výnosným zámořským državám. Už od roku 1789 bohatí kreolští plantážníci ze Saint Domingue, kteří pobývali v Paříži, hájili vlastní hospodářské zájmy na zasedáních Ústavodárného shromáždění (například vzhledem k tradiční merkantilistické politice zákazů staveb rafinérií v kolonii ve prospěch francouzských výrobců, což ostatně připomínalo obdobné tendence Španělska nebo Portugalska vůči svým americkým državám), zatímco přední vůdcové francouzské revoluce se, proti jejich vůli, stavěli proti otroctví nebo za zlepšení jeho podmínek. Stejně tak francouzské snahy o zrovnoprávnění svobodného barevného obyvatelstva Saint Domingue narážely na odpor bílých obyvatel kolonie, kteří pod přímým vlivem událostí v metropoli vytvářeli vlastní samosprávu. Již v březnu 1790 se sešlo Všeobecné shromáždění Saint Domingue, složené ovšem pouze z bílých obyvatel a proti ideám revoluční Paříže odmítající občanskou rovnoprávnost pro svobodné mulaty. A zatímco mezi samotnými kreoly vyvstal rozkol mezi bohatými plantážníky na jedné a drobnějším kreolským obyvatelstvem na druhé straně, a zatímco mulati povstali za svá práva, situace již v roce 1791 spěla k povstání černých otroků. Saint Domingue se stalo dějištěm rasové války kreolů, mulatů a černochů.⁵⁹ V březnu 1792 byli běloši, poražení spojenými oddíly černochů a mulatů, donuceni stáhnout se do přístavního města Port-au-Prince. Do konfliktu zasáhla přímo Francie, jejíž Národní

---

⁵⁸ The Cambridge History of Latin America. Volume III. Ed. by BETHELL, L., s. 46.

⁵⁹ V roce 1754 představovali z celkové populace Saint Domingue kreolové 14 000, svobodní mulati 4 000 a černí otroci 172 000, přičemž do sklonku osmdesátých let 18. století, při vzrůstajícím počtu příslušníků všech jmenovaných kategorií, zůstával tento poměr podobný. Naproti tomu z celkové populace o počtu 125 000 v sousedním španělském Santo Domingu vytvářelo svobodné obyvatelstvo zhruba 110 000. – MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 395.

shromáždění v dubnu 1792 opět vyhlásilo rovnost všech svobodných obyvatel, ale potvrdilo legálnost otroctví, zrušeného Francouzskou republikou až v letech 1793-1794. A v souvislosti s první koaliční válkou proti Francouzské republice, již se vedle dalších evropských mocností od roku 1793 účastnila i Velká Británie a Španělsko, se v dění angažovaly také britské a španělské síly, tak jako konflikt nakonec ovlivnil též situaci sousední španělské kolonie Santo Domingo (zahrnující východní část ostrova). V roce 1794 zde Britové obsadili některá města, včetně Port-au-Prince, a teprve později byli odtud vytlačeni vojskem pod vedením černošského vůdce Toussainta L'Ouverturea. Toussaint L'Ouverture po dočasném spojení se Španěly v Santo Domingu přešel na francouzskou stranu - a zatímco mírem mezi Francií a Španělskem z roku 1795 postoupilo Španělsko Francouzské republice i svou část ostrova, tedy Santo Domingo, Toussaint L'Ouverture se stal hlavní vojenskou autoritou ostrova, uznán tak francouzskou vládou v roce 1797.⁶⁰ Situace se proti němu obrátila po nástupu generála Napoleona Bonaparta k moci ve Francii, když se francouzský první konzul pokusil prostřednictvím vojenské expedice, vyslané roku 1800 pod velením generála Leclerka přes Atlantik, obnovit staré pořádky ve francouzských koloniích v karibské oblasti, včetně obnovení otroctví. Toho se podařilo dosáhnout na ostrovech Martinik a Guadeloupe, ovšem nikoliv v Saint Domingue, kde intervenční síly narazily na tuhý ozbrojený odpor někdejších otroků. Ačkoliv sám černošský diktátor Toussaint L'Ouverture padl do zajetí a byl odvezen do Francie, kde posléze zemřel ve vězení, do roku 1803 francouzské vojenské tažení na ostrově zcela ztroskotalo. Krvavá protiotrokářská revoluce vyvrcholila ve zformování nezávislého Haiti v letech 1803-1804, jehož vnitřní vývoj byl ovšem i v následujících letech komplikovaný. Do roku 1806 stál v čele haitského státu jako císař Jean Jacques Dessalines, v podstatě nástupce Toussainta L'Ouverturea. Se složitou situací dalšího vývoje na ostrově souvisela i otázka dříve španělského Santo Dominga, odstoupeného roku 1795 Francii, aniž by se zde tehdy Francie fakticky ujala moci, a v roce 1801 ovládnutého haitskými povstalci. Po nezdařeném francouzském tažení proti Saint Domingue si však Francouzi v této části ostrova svou moc udrželi. V roce 1809, po napoleonské invazi do Španělska, bylo Santo Domingo obsazeno britskými a španělskými jednotkami za účasti zdejších osadníků, kteří se v předchozích letech uchýlili na Portoriko, a znovu

---

⁶⁰ Tamtéž, s. 396-399.

zde byla vyhlášena svrchovanost španělské Koruny.⁶¹

Již zmíněným mírem, který Španělsko uzavřelo v červenci 1795 s Francouzskou republikou v Basileji (poměrně nedlouho poté, co mír s Francií v totéž městě uzavřelo Prusko), opouštělo Španělsko Karla IV. a Manuela Godoye tzv. první protifrancouzskou koalici. Pro ministra Godoye se odměnou za basilejský mír stal oficiální titul Kníže míru (*el Príncipe de la Paz*). Naproti tomu tzv. první smlouva ze San Ildefonsa v roce 1796, kterou Španělsko uzavřelo s již umírněnou vládou francouzského Direktorata, znamenala první krok k nové francouzsko-španělské válečné alianci namířené proti Velké Británii. Válka mezi Velkou Británií a Francií se měnila v nový velký koloniální konflikt, v němž předmětem britských zájmů byly nejen zámořské državy Francie, ale i jejich spojenců, tedy Španělska a také Nizozemí (Spojených nizozemských provincií), jež se v důsledku expanze revoluční Francie na evropském kontinentě změnilo v tzv. Batavskou republiku, satelitní útvar Francie. Námořní blokáda britského loďstva v Atlantiku pak znovu a vážným způsobem ochromila španělský obchod v Americe - a španělská i portugalská Amerika se pod vlivem událostí jinde ve světě opět stávaly dějištěm závažných nepokojů a tendencí, které byly navíc zčásti povzbuzovány aktivitami s Madridem znepřátelené Británie.

Pod vlivem radikalismu francouzské a haitské revoluce se ve městě Coro na západě Venezuely vzbouřili v roce 1795 černoši a mulati, kteří spolu se zrušením otroctví proklamovali likvidaci celého stávajícího společenského řádu. Povstání bylo potlačeno, ale radikální program, obsahující vedle zrušení otroctví například republikánské prvky, mělo rovněž spiknutí, které v roce 1797 opět ve Venezuele (v přístavu La Guaira) a opět za účasti *pardos* vedli José María España a Manuel Gual. Ti byli ve spojení s trojicí španělských vyhnanců, deportovaných do Ameriky za účast na republikánském spiknutí v Madridu v roce 1795, a kromě toho podpoření prvním britským guvernérem ostrova Trinidad.⁶² Poprava Josého Maríi España, realizovaná po jeho pozdějším dopadení, měla ve venezuelské společnosti vyvolat odstrašující účinky, ale přesto již v roce 1799 bylo další spiknutí černochoů a mulatů odhaleno v Maracaibu. V první dekádě 19. století přistoupil k pokusům ozbrojených osvobozeneckých akcí na pobřeží rodné Venezuely Francisco de Miranda, se základnou v severoamerickém New Yorku - ale už v roce 1797, poznamenaném

---

⁶¹ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 27, 148; OPATRŇY, Josef: *Amerika v proměnách staletí*, Praha 1998, s. 142.

⁶² MADARIAGA, S.: *El ocaso del imperio español en América*, s. 419-120; CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 24.

válečným stavem mezi Británií a Španělskem, se Britové zmocnili španělského ostrova Trinidad, nacházejícího se nedaleko venezuelských břehů, jehož už zmíněný první britský guvernér plukovník Thomas Picton nechal vytisknout a ve španělské Americe kolovat depeši britské vlády, slibující britskou podporu revolucionářům ve španělské Americe a zároveň respekt k nezávislosti emancipujících se španělských kolonií.⁶³

V roce 1794 byl za překlad a vytištění francouzské Deklarace lidských práv odsouzen bývalý pokladník církevních desátků ze Santa Fe de Bogotá a později vůdčí představitel autonomistického hnutí v Nové Granadě Antonio Nariño k transportu do Španělska. Již z Cádizu unikl do Madridu a odtud, jsa zapojen do zednářského hnutí, do Francie, kde navázal spojení s Mirandovým agentem kubánského původu Josém Carem. V roce 1796 se objevil v Londýně, kde se stejně jako Miranda spoléhal na britskou pomoc v boji za svržení španělské nadvlády v Jižní Americe. Znovu ve vězení se ocitl po svém návratu do Ameriky, kdy byl zatčen ve Venezuele a zachránil si život udáním svých spolupracovníků.⁶⁴ Za vydavatelskou činnost byl uvězněn také jeho přítel, osvícenstvím ovlivněný mestický advokát z Quita Francisco Javier Espejo.⁶⁵ V Mexiku, kde se ke sklonku 18. století rovněž objevovaly tendence k odporu vůči vládnoucím pořádkům, šířili revoluční agitaci jakobínsky orientovaní Francouzi.⁶⁶

V portugalské Americe se nejvýraznějším přímým odrazem francouzské revoluce, s jejími svobodomyslnými a rovnostářskými hesly, stalo tzv. spiknutí krejčích v Salvadoru da Bahia v roce 1798, se základnou mezi barevnými vojáky a řemeslníky, jež bylo spojeno s výzvami k ustavení „svobodné a nezávislé demokratické vlády“ a jež vrcholilo soudními procesy, čtyřmi popravami a tresty vyhnanství v roce následujícím⁶⁷ - v době, kdy se i Portugalsko nacházelo ve válečném stavu s Francouzskou republikou, přičemž pro vstup portugalské monarchie do války s Francií v roce 1793 byla rozhodně větším důvodem než ideologické motivy její závislost na britské politice. Portugalští vojáci pod britským velitelem se v letech 1793-1794 podíleli na španělském tažení z Katalánska do jihofrancouzského

---

⁶³ MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 420, 451.

⁶⁴ Tamtéž, s. 418-419.

⁶⁵ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 23; The Cambridge History of Latin America. Volume III. Ed. by BETHELL, L., s. 44.

⁶⁶ Francouzi v tomto období tvořili přibližně polovinu všech cizinců pobývajících ve španělské Americe. – FEHRENBACH, T. R.: Fire and Blood. A History of Mexico, New York 1973, s. 311.

⁶⁷ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 137-138.

Roussillonu a v roce 1798, kdy Španělsko již bylo válečným spojencem Francie, portugalská námořnictva přispěli k vítězství britského admirála Nelsona nad francouzskou flotilou v bitvě u egyptského Abúkiru. V následujícím období bylo Portugalské království, v němž fakticky vládl namísto duševně choré královny Marie I. její syn princ regent Jan (Dom João), vystaveno zosílenému tlaku španělského prvního ministra Godoye, vedenému zároveň proti britským a ve prospěch francouzských zájmů. To vyústilo ve španělsko-portugalskou, tzv. pomerančovou válku v roce 1801. Konflikt brzy skončil vojenským neúspěchem Portugalska na Pyrenejském poloostrově (na základě míru z Badajozu z června 1801 získalo Španělsko město a pevnost Olivença), i když se v Jižní Americe Portugalcům podařilo rozšířit území jihobrazílského Rio Grande do Sul. Současně portugalsko-španělskou mírovou smlouvou Lisabon ustoupil v neprospěch britských na úkor francouzských obchodních zájmů.⁶⁸ Později se Portugalsko právě pro své přetrvávající obchodní kontakty s Velkou Británií mělo stát předmětem nátlaku mocného francouzského císaře Napoleona I., za plné účasti Španělska na francouzské straně, čímž byla předurčena francouzská invaze na celý Iberský poloostrov v letech 1807-1808.

Mír, který v březnu 1802 uzavřela Velká Británie ve francouzském Amiensu s Francií a jejími nizozemskými vazaly a španělskými spojenci a který potvrzoval britskou držbu dříve španělského Trinidadu, spolu s dříve nizozemskými koloniemi na Cejlonu, přinesl jen krátkou přestávku ve velkém válečném střetu mezi Británií a bonapartistickou Francií. Válka mezi oběma velmocemi vypukla opět v květnu 1803. V roce 1804 vzhledem k britským námořním útokům vyhlásil válku Británie také španělský král Karel IV. (už v roce 1803 bylo Španělsko přinuceno podepsat dohodu o finanční podpoře Francie, třebaže se jeho ministr Godoy snažil zachovat neutralitu).⁶⁹ V Evropě začala nová fáze napoleonských válek. Zatímco se britskému ministerskému předsedovi Williamu Pittovi podařilo zformovat již třetí protifrancouzskou koalici, jejímiž hlavními členy se staly Rakousko (to se v roce 1805 ocitlo od poslední dekády předchozího století již potřetí ve válce s Francií, po válkách let 1792-1797 a 1799-1801) a Rusko (podruhé ve válce s Francií od vytvoření druhé koalice v letech 1798/1799), utrpěla francouzsko-španělská válečná

---

⁶⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 108-109.

⁶⁹ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 375.

flotila pod velením francouzského admirála Villeneuvea v říjnu 1805 zdrcující porážku od britského loďstva v námořní bitvě u Trafalgaru při jihošpanělském pobřeží. Toto velké britské vítězství, jakkoliv spojené též se smrtí britského velícího admirála Nelsona, nejenže zmařilo plány generála Bonaparta, od roku 1804 korunovaného „císaře Francouzů“ Napoleona I., na invazi na britské ostrovy, ale zasadilo i v podstatě smrtící úder španělskému obchodnímu monopolu ve španělských amerických državách. Ten v souvislosti s britskými úspěchy a námořní bloádou ostatně skomíral již za války let 1796-1802 (vzpomeňme například vítězství britského admirála Jervise nad španělským loďstvem u jihoportugalského mysu Svatého Vincenta a britskou bloádu cádizského přístavu v roce 1797), čehož se stal tehdy důkazem dekret španělské Koruny, povolující vstup do hispanoamerických přístavů lodím neutrálních států. Z toho těžily USA, přičemž ale většina zboží dopravovaná severoamerickými plavidly do španělské Ameriky pocházela z Británie - a i když byl v roce 1799 dekret pro stížnosti cádizských obchodních kruhů odvolán, obchodní kontakty španělské Ameriky se Severoameričany fakticky neustaly. Období po trafalgarské námořní bitvě již bylo provázáno příznaky naprostého zhroucení někdejších španělských obchodních pozic v Indiích.

V srpnu 1806 se Francisco de Miranda vylodil se skupinou mužů, shromážděných v New Yorku, v Coru na pobřeží západní Venezuely, ovšem jeho rádobý osvobozenecká akce bez jakékoliv předchozí dohody s místním obyvatelstvem zcela selhala. Miranda zde nenašel jakoukoliv podporu a označen kněžími za „bezbožného jakobína“, na jehož dopadení vypsaly městské rady finanční odměnu a proti němuž vytáhly oddíly milice z města Valencia, byl nucen se opět stáhnout.⁷⁰ Významnou roli přitom hrála navíc podpora britské flotily Mirandově akci a pohled na Mirandu v podstatě jako na „zrádce v britském žoldu“.⁷¹

Nicméně, ve stejné době zčásti s jeho dřívějšími plány souvisel britský útok v oblasti La Platy, spojený s dočasnou britskou okupací Buenos Aires a následně Montevidea. Ten v červnu 1806 zahájila výprava anglického námořního kapitána Homeho Pophama, jenž se předtím podílel na dobytí jihoafrického mysu Dobré

---

⁷⁰ Miranda se tehdy objevil ve Venezuele poprvé po zhruba pětácti letech. K otázce jeho předchozích kontaktů se svými krajany jako celkem lze poznamenat, že o více než dvacet let předtím si jeho konspirační plány získaly sympatie skupiny venezuelských kreolských statkářů. - KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 29-30, 32-33.

⁷¹ BOLLINGER, Armin: Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas. Zweite, durchgesehene Auflage, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz 1974, s. 146.

naděje z nizozemského držení a jehož a Mirandovy plány z roku 1804 na dobytí některých částí Jižní Ameriky, jež by přišlo ku prospěchu nezávislosti španělských kolonií a ustavení vůči Londýnu přátelských kreolských vlád, byly schvalovány britským premiérem Pittem⁷² (zesnulým ovšem v lednu 1806). Britské jednotky pod velením Pophamovi podřízeného generála Beresforda obsadily po drobné potyčce Buenos Aires, kdežto laplatský místokrál markýz de Sobremonte uprchl do vnitrozemské Córdoby, což jej, spolu s jeho jen vedlejší rolí v přípravách k protiútoku, diskreditovalo v povědomí laplatských kreolů, kteří se navzdory všem obchodním výhodám, jaké jim okupační síly v čele s Beresfordem a Pophamem nabízely, připravovali ve spojení se španělskými úředníky a obchodníky k ozbrojenému boji proti Brity vytvářenému okupačnímu režimu. Centrem protibritského tažení se stalo Montevideo, odkud se oddíly pod velením Santiaga Linierse, původem Francouze sloužícího ve španělském námořnictvu, v srpnu 1806 vylodily na protilehlém břehu La Platy, a posíleny o dobrovolníky z této strany zálivu, v ozbrojeném střetnutí vytlačily britské vojáky z Buenos Aires. Zatímco toto vítězství značně posílilo sebevědomí místních kreolů, jejichž dílem bylo především a z jejichž popudu se Liniers místo Sobremonteho stal v Buenos Aires vojenským velitelem místokrálovství, a zatímco se v souvislosti s okolnostmi tohoto vítězství vyostřil starý rozpor mezi Buenos Aires a jím podřízeným Montevideem, Pophamova britská flotila nadále blokovala Laplatský záliv, k němuž navíc mířily žádané posily jak opět z jihoafrického Kapska, tak přímo z Británie - kde zpráva o obsazení Buenos Aires vedla whigy z vlády, zčásti pod vlivem obchodních kruhů, k rozhodnutí získat pro Británii rozsáhlejší zázemí ve španělské Americe, což se netýkalo pouze laplatské oblasti.⁷³ Vždyť kromě zájmů o proniknutí na americkou pevninu existoval ve Velké Británii v této době také plán na dobytí Kuby, v jejíž východní části ztroskotál útok nevelké britské námořní eskadry, vedený ke sklonku července 1807 z Baham proti

---

⁷² William Pitt mladší podpořil zmíněné Mirandovy a Pophamovy plány v souvislosti s rostoucí závislostí Španělska na Francii a s možností využívání potenciálu španělské Ameriky Francií. Tyto plány však byly odloženy kvůli naléhavějším potřebám a Popham s velitelem jeho invazních oddílů generálem Beresfordem uskutečnili v roce 1806 svou akci proti Buenos Aires bez vědomí nového britského vedení po Pittově smrti. - STREET, John: Artigas and the Emancipation of Uruguay, Cambridge 1959, s. 79-82.

⁷³ Britská vláda rovněž spoléhala na Pophamovy poznámky, že by si kreolové přáli svrhnout španělskou nadvládu výměnou za „mírné britské jho kvůli obchodu a toleranci“. Ve spojitosti s Pophamovým útokem na Buenos Aires tak tehdy v Británii Arthur Wellesley, pozdější vévoda Wellington, prosazoval invazi do Mexika a v listopadu 1806 byla z Británie vypravena expedice, jež měla zaútočit na Chile a odtud pokračovat do Peru. Tato vojenská výprava však zůstala při La Platě, právě v souvislosti se záměrem znovudobytí Buenos Aires. - STREET, J.: c. d., s. 89, 91.

městu Baracoa.⁷⁴

V laplatském regionu britské síly tak vedle přístavu Maldonado na pobřeží Banda Oriental dobyly v únoru 1807 Montevideo, následovány velkým množstvím britských obchodníků, a stáhly se odtud teprve v září téhož roku, poté, co pro tuhý odpor Liniersových kreolských miličních oddílů selhal další britský útok nové expedice generála Whitelocka proti Buenos Aires. V každém případě byl však dopad těchto událostí pro již blízkou budoucnost značný. Vítězství místní kreolské milice, ostatně mnohem početnější než španělská regulérní armáda na La Platě, bylo spojeno s jmenováním Santiaga Linierse do čela místokrálovství buenosaireskými zástupci a znamenalo tedy jasný projev místní samosprávy, první předobraz tzv. Květnové revoluce v Buenos Aires z roku 1810 (třebaže právě Liniers se měl brzy stát jakožto její protivník její obětí) - a na druhou stranu, byli-li Britové překvapeni odporem, s jakým se proti nim jihoameričtí kreolové postavili, zřetelné výhody tzv. otevřeného obchodu, doprovázející britskou okupaci Montevidea, rozhodně přispěly k rozšíření nespokojenosti zdejšího obyvatelstva se španělským systémem uzavřeného obchodu, k němuž se po stažení Britů mělo opět vrátit.⁷⁵

Přes katastrofální námořní porážku u Trafalgaru dosáhla císařská Francie obrovských vojenských úspěchů ve válkách s Rakouskem, Ruskem a posléze Pruskem v prostoru střední a středovýchodní Evropy a rozšíření své hegemonie na evropském kontinentě. Vítězství francouzských armád nad pruskými u Jeny a Auerstädtu následovalo Napoleonovo vyhlášení kontinentální blokády z Berlína v listopadu 1806, namířené samozřejmě proti Británii. Mírové smlouvy v Tylži v červenci 1807 jednak potvrzovaly pokořující porážku pruského státu spolu s faktickou francouzskou nadvládou v Německu, jednak v podstatě rozdělovaly Evropu na mocenské sféry napoleonské Francie a ruské říše cara Alexandra I. Kontinentální blokáda posloužila nato jako záminka k nátlaku napoleonské Francie vůči Portugalsku, které nutila zpřetrhat svá pouta k Británii. A třebaže Portugalsko učinilo řadu vážných ústupků,

---

⁷⁴ Také tento britský pokus o invazi ve východní části Kuby byl odražen příslušníky místních miličních jednotek za účasti francouzských dobrovolníků z řad uprchlíků ze Saint Domingue. Následující britské přípravy k útoku na Havanu vzaly za své se španělským povstáním proti francouzské okupaci z roku 1808, kdy se Velká Británie změnila ve válečného spojence Španělska proti Francii. – FRANCO, José Luciano: *La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico* (2). *Revoluciones y conflictos internacionales en el Caribe 1789-1854*, La Habana 1965, s. 77-78.

⁷⁵ STREET, J.: *Artigas and the Emancipation of Uruguay*, s. 87-93.

kteře dokonce vedly k nepřátelství mezi Lisabonem a Londýnem,⁷⁶ 27. října 1807 uzavřela Francie ze Španělskem smlouvu ve Fontainebleau, na jejímž základě mělo být portugalské území rozděleno mezi oba její signatáře. V listopadu 1807 vstoupila na portugalské území francouzská armáda generála Junota, aniž zde narazila na vážnější odpor, kdežto portugalský královský dvůr se spěšně připravoval na evakuaci do Brazílie. Spolu s královskou rodinou odjíždělo do Jižní Ameriky obrovské množství portugalské aristokracie. Hromadná evakuace z Lisabonu byla uskutečněna za účasti britských válečných lodí - a pro Velkou Británii při jejích tradičních zájmech o trhy španělské a portugalské Ameriky, jakož i pro samotnou Brazílii, byl velmi důležitý královský výnos (*carta régia*) z konce ledna 1808, vydaný po příjezdu portugalského prince a regenta Jana do Salvadoru da Bahia (kde se zdržel při své plavbě do Rio de Janeiro), který otevíral brazilské přístavy přímému obchodu se spřátelenými a neutrálními zeměmi. Už vynucené a nakonec poměrně dlouhodobé přesunutí centra portugalského impéria (zahrnujícího vedle samotného Portugalska a brazilského místokrálovství významné koloniální državy v Asii a Africe) do Rio de Janeiro zahájilo se všemi svými dopady proces, směřující k nezávislosti portugalské Ameriky.

Z Brazílie vyhlásilo Portugalsko 1. května 1808 válku Francii. Rovněž v květnu 1808 zřídili Britové v Brazílii své námořní základny, za účelem kontroly oblasti jižního Atlantiku a obrany brazilského pobřeží před eventuálním francouzským útokem.⁷⁷ Ale expanze francouzského císaře Napoleona I. na Pyrenejském poloostrově neměla končit okupaci Lisabonu. Za oběť jí mezitím padlo rovněž spojenecké Španělsko, sloužící jako země transferu francouzských armád do Portugalska. Právě takový argument byl vysvětlitelný v případě přítomnosti francouzských vojenských jednotek ve Valladolidu a Burgosu v prvních měsících roku 1808, avšak již nikoliv pro vkročení francouzské armády do Katalánska a obsazení Barcelony, které mělo být následováno dalším pochodem na jih pod záminkou obrany proti případné britské invazi do Andalusie přes Gibraltar.⁷⁸ Španělsko si uvědomilo, že i ono je vystaveno francouzské okupaci - a v nastalém

---

⁷⁶ Portugalsko nejenže pod nátlakem Napoleona I. oficiálně uzavřelo své přístavy britským lodím, ale poté bylo nuceno přikročit i k uvěznění britských občanů na svém území a konfiskacím jejich majetků. - KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 110.

⁷⁷ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 130.

⁷⁸ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 386.

chaotickém stavu došlo v březnu 1808 k tzv. aranjuezké vzpouře, státnímu převratu, při němž byl za lidové podpory svržen první ministr Manuel de Godoy i král Karel IV., jehož na trůnu vystřídal jeho syn Ferdinand VII., organizující už předtím odpor proti Godoyovi. Spor uvnitř vládnoucí dynastie však jen přispěl k posílení francouzského vlivu v zemi, neboť jak Karel IV. s Marií Luisou a Godoyem, tak Ferdinand VII. se obrátili jako na arbitra na Napoleona. Ten pozval španělskou královskou rodinu do jihofrancouzského města Bayonne a s cílem vytvořit ze Španělska další ze svých satelitních států plně podřízených Francii přiměl Karla IV. i Ferdinanda VII. k abdikaci. Bourboni měli být na španělském trůnu nahrazeni jeho bratrem Josefem Bonapartem, jako králem Josefem I. (už v letech 1806-1808 sehrál obdobnou panovnickou roli v Neapolsku, kde se nyní naopak stal králem maršál Joachim Murat, kterého v březnu 1808 vyslal Napoleon I. jako svého místodržícího do Španělska a který zde zbavil moci provizorní vládní juntou, ustavenou Ferdinandem VII. před svým odjezdem do Bayonne a řízenou Ferdinandovým strýcem infantem donem Antoniem).⁷⁹ Rovněž v Bayonne byl v červenci 1808 shromážděním významných Španělů upraven a schválen ústavní návrh předložený Napoleonem, první psaná španělská ústava v novověku.

Ovšem dlouho předtím než došlo ke konsolidaci loutkového bonapartistického režimu ve Španělsku, vypuklo 2. května 1808 v Madridu lidové povstání za účasti vojáků, namířené proti francouzským vojskům a stojící na počátku krvavé vlastenecké války, španělské války za nezávislost (*la guerra de la Independencia*).⁸⁰ Ta svým počátečním průběhem, jako byla obrana měst Zaragoza nebo Gerona, mařila Napoleonovy plány na ovládnutí celého poloostrova, a od počátku byl tento krvavý a pustošivý konflikt, spojený s rozsáhlou partyzánskou válkou (*guerrillou*) a širokou účastí lidových mas, doprovázen procesy, které poté plně rezonovaly i ve španělské Americe a předznamenaly její osamostatnění. S odbojem proti francouzské invazi a odmítnutím bonapartistického krále Josefa I. začaly ve Španělsku vznikat regionální výbory, junty, jako orgány moci, kterou vykonávaly za legitimního krále Ferdinanda VII., donuceného k abdikaci a vnímaného nikoliv neoprávněně jako Napoleonova zajatce. Už v samotném pojetí významu těchto junt, buď jako orgánů hájících nároky

---

⁷⁹ OLIVIE, Fernando: *La herencia de un Imperio roto. Dos siglos de política exterior española*, Madrid 1992, s. 72-73.

⁸⁰ V britské historiografii je pro konflikt v letech 1808-1814, charakterizovaný společným bojem Španělska, Portugalska a Velké Británie proti napoleonské Francii, zpravidla používáno termínu poloostrovní válka (*Peninsular War*).

Ferdinanda VII., nebo jako orgánů svrchovanosti lidu, na který tato svrchovanost se zjetím legitimního krále připadla, spočíval budoucí rozkol mezi tzv. absolutisty a liberály, a tím tedy i počátky španělské liberální revoluce, se svoláním kortesů do Cádizu v roce 1810 a vyhlášením tzv. cádizské ústavy z roku 1812. V září 1808 se podařilo dosáhnout vytvoření Nejvyšší centrální junty (*Junta Suprema Central*), jako nejvyššího orgánu provizorní moci ve Španělsku.

Do té doby již válečná situace na Pyrenejském poloostrově zaznamenala některé výrazné změny. 19. července 1808 uštědřily španělské oddíly pod velením generála Castaňose porážku francouzskému vojsku generála Duponta v bitvě u Bailénu, prvním velkým španělským vítězství nad napoleonskými silami v otevřeném poli, kterým navíc zastavily francouzský postup z kastilské náhorní Mesety do Andalusie.⁸¹ Do španělských rukou padly také zbytky francouzské flotily, poražené roku 1805 u Trafalgaru, kotvící v cádizském přístavu pod velením admirála Rosillyho.⁸² Španělští povstalci hledali vojenskou pomoc u Velké Británie, válečného protivníka napoleonské říše, a zároveň Británie využila masivního ozbrojeného odporu ve Španělsku k invazi do Portugalska, uskutečněné již na začátku srpna 1808 pod velením slavného Arthura Wellesleye, jemuž právě válka na Iberském poloostrově (konkrétně bitva u španělské Talavery v roce 1809) vynesla titul vévody z Wellingtonu, bývalého účastníka válečných tažení britské Východoindické společnosti (*East India Company*) v Indii a budoucího definitivního pokořitele Napoleona I. v bitvě u Waterloo. Přitom ještě v době napoleonského vpádu do Španělska se generál Wellesley (což může sloužit jako další důkaz širších britských zájmů ve španělské Americe v těchto letech) zabýval v irském Corku přípravami vojenské expedice, jejímž cílem se mělo stát dobytí Venezuely.⁸³ Ještě během srpna 1808 dosáhly britské oddíly ve spojení s jednotkami zformovaného portugalského hnutí odporu v Portugalsku vítězství nad Francouzi, kteří zemi opustili na základě tzv. dohody ze Sintry z 30. srpna, zatímco ve Španělsku byl Josef I. nucen opustit Madrid pod tlakem španělských sil, kterým byl na pomoc vyslán nevelký britský oddíl vedený Johnem Moorem.⁸⁴ Portugalsko se ocitlo pod faktickou britskou okupační správou

---

⁸¹ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 388.

⁸² OLIVÉ, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 73.

⁸³ Tamtéž, s. 77.

⁸⁴ PROTHERO, G. W.: Nelson's School History of Great Britain and Ireland, London, Edinburgh, New York asi 1920, s. 361.

v čele s lordem Beresfordem, již zmíněným v souvislosti s invází v Buenos Aires v roce 1806 (a pod britskou okupací mělo zůstat dokonce i po skončení napoleonských válek, kdy jeho královský dvůr nadále dlel v Brazílii a do země pronikaly vlivy liberalismu ze Španělska). Ve Španělsku se stav opět ve prospěch Francie a Josepha Bonaparta, včetně znovuvládnutí Madridu, vychýlil až s tažením francouzské *Grande Armée* pod osobním Napoleonovým velením v severních a centrálních částech země v listopadu a prosinci 1808. Obnovená francouzská okupace Madridu přiměla Centrální juntu přesunout se do Sevilly, kde na konci roku 1808 zemřel její první předseda hrabě de Floridablanca, v letech 1777-1792 působící jako španělský první ministr.⁸⁵

Španělská osvobozenecká válka od roku 1808 a skutečnost, že se Španělsko a Portugalsko změnily v otevřené bojiště britsko-francouzské války, velmi výrazně zasáhly do dalšího vývoje v Evropě, z velké části pod francouzskou nadvládou, a ovlivnily celý další průběh napoleonských válek. Téměř půlmilionová armáda vyslaná francouzským císařem na Pyrenejský poloostrov a její zdejší neúspěchy přispěly k novému vyhlášení války Francii ze strany Rakouska v roce 1809 nebo ke změně v ruské zahraniční politice, vedoucí ke zhoršení vztahů s Francií.⁸⁶ Protinapoleonská osvobozenecká válka ve Španělsku byla do jisté míry předobrazem osvobozeneckých válek v Rusku v roce 1812 a v Německu v roce 1813. Stejně tak je pochopitelné, že události ve Španělsku v letech 1808-1814 měly přímý a značný vliv na vývoj ve španělských koloniích na opačné straně Atlantiku. Tam hluboká krize evropské metropole vyvolávala už od roku 1808 smíšené reakce.

---

⁸⁵ Titul hrabě de Floridablanca si tento osvícenský politik, vlastním jménem José Francisco Moñino, vysloužil za svá jednání ve funkci španělského velvyslance v Římě, která vedla ke zrušení jezuitského řádu papežem Klimentem XIV. v roce 1773. – Political Essay on the Kingdom of New Spain by A. von Humboldt. Book I., s. 10; UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 347.

⁸⁶ HORWARD, Donald D.: „The Peninsular War in Fact and Fiction - Research in review“, in: Ibero-Americana Pragensia. Año XXVII- 1993, s. 127.

KAPITOLA DRUHÁ

PRVNÍ FÁZE HISPANOAMERICKÝCH VÁLEK ZA NEZÁVISLOST A JEJICH MEZINÁRODNÍ SOUVISLOSTI

Již počátek protifrancouzského odboje ve Španělsku a vytváření junt byly svázány s činností osob, spjatých více nebo méně ještě s reformní politikou za vlády Karla III., jako byli hrabě de Floridablanca nebo Gaspar Melchor Jovellanos. V případě Jovellanose, který například v roce 1795 ve Španělsku obhajoval reformy osvícenského typu navzdory předchozímu jakobínskému teroru ve Francii a v letech 1801-1808 trávil čas ve vězení, a který poté odmítl nabídku francouzského císaře Napoleona a jeho bratra Josefa podílet se na formování jejich nového režimu ve Španělsku ¹ (při liberalizačních opatřeních například už uvedeného konstitučního nebo antiklerikálního druhu, jež s sebou francouzská okupace do země přinášela), tato skutečnost předznamenávala zmíněný konstitucionalistický vývoj ve Španělsku, v němž získal převahu liberálnější proud, spíše ovlivněný ideály Velké francouzské revoluce. Samotný odpor proti systému monarchistického absolutismu byl samozřejmě rovněž součástí nespokojenosti s panujícími poměry ve španělské Americe a existovala silná pouta mezi španělskými liberály a příštími představiteli hispanoamerických vlasteneckých hnutí, jimž byl společný, jak je často připomínáno, odpor proti „tyranii“, „útlaku“, „tmářství“ a inkvizici. ² Takovým typickým příkladem spolupráce byla činnost zednářské lóže v Cádizu, v níž vedle zástupců španělského liberálního hnutí působil José de San Martín, syn španělského důstojníka, narozený v roce 1778 v laplatské osadě Yapeyú, a budoucí velitel osvobozené výpravy z La Platy do Chile a Peru, který se sám do roku 1812 účastnil španělské války proti Napoleonovi I., nebo budoucí chilský předák Bernardo O'Higgins, syn bývalého chilského guvernéra a v letech 1796-1801 peruánského místokrále irského původu, na nějž v Londýně ideově zapůsobil Miranda. ³ Tzv. Společnost národních rytířů (*Sociedad de Caballeros Nacionales*) či Americká lóže (*Logia Americana*), založená Mirandou v Londýně roku 1797, měla všeobecně velmi významný vliv na

---

¹ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 347; FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 172-173.

² MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América, s. 94-95.

³ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 85, 354.

myšlení představitelů hispanoamerického liberalismu.⁴ Na druhou stranu se ovšem mezi hispanoamerickými kreoly nacházely vlivné konzervativní vrstvy, u kterých právě liberální vývoj ve Španělsku vyvolával averzi vůči metropoli.

Situace na Pyrenejském poloostrově byla ve španělské Americe pochopitelně se zájmem sledována - a výrazným projevem změn ze strany španělského povstaleckého vedení, bojujícího ve jménu nepřítomného Ferdinanda VII. proti Francii a Josefovi I. a snažící se získat si podporu Hispanoameričanů a zachovat jednotu impéria, se stal dekret vydaný Centrální juntou v Seville 22. ledna 1809, jímž se rušil faktický koloniální status amerických místokrálovství a generálních kapitanátů. Španělská Amerika se tak vlastně stávala integrální součástí Španělska a její obyvatelé měli mít stejná práva jako Španělé z Pyrenejského poloostrova, včetně zastoupení ve španělském zastupitelském sboru. Její místní autority byly rovněž vyzvány ke zvolení vlastních zástupců do Centrální junty.⁵ A také kortesy, parlamentní orgán, jehož shromáždění se v období od února 1810 začínalo připravovat v Cádizu, prohlašoval jednotu „Španělů z obou polokoulí“ jako jediného národa se stejnými právy. Ještě o něco dříve si však přízeň španělské Ameriky pokusila naklonit také francouzská strana. Napoleonská konstituce z Bayonne z července 1808, na jejímž vypracování se ostatně podíleli i delegáti ze španělské Ameriky, kteří se zrovna nacházeli na Pyrenejském poloostrově, slibovala španělským zámořským územím četná zlepšení jejich postavení (reprezentaci ve dvorských radách, jediný platný zákoník, zrušení některých daní, atd.). 3. října 1809 vydal Josef I. v Madridu prohlášení k duchovenstvu „všech svých držav v Americe“, v němž se kromě jiného hovořilo o světovládných ambicích Velké Británie.⁶

Válečný vývoj na Iberském poloostrově, směřující k francouzské okupaci většiny Andalusie včetně Sevilly v lednu 1810, a tím i k nucenému přesídlení Centrální junty do Cádizu, kde byla záhy nahrazena pětičlennou Regentskou radou, vedl k obavám, že se i španělská Amerika stane bojištěm mezi Velkou Británií a Francií, případně že se španělská zámořská teritoria dostanou do područí napoleonské Francie nebo (což by vzhledem k naprosté britské námořní převaze v Atlantiku bylo reálnější) Británie. V souladu s většinovými postoji na Pyrenejském poloostrově, španělská Amerika, jak její místokrálovské správy, tak kreolští zástupci jako celek,

---

⁴ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 98.

⁵ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 8; KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 168.

⁶ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 116-117.

odmítla vládu Josefa I., Francouzi instalovaného krále Španělska a Indií, a rovněž se vyslovila ve prospěch Ferdinanda VII. Naděje Francie, že se zde chopí faktické moci, byla mizivá, i když podobně jako ve Španělsku získal bonapartistický režim četné stoupence mezi tzv. *afrancesados* („pofrancouzštěnci“), své sympatizanty našel též v Americe, a například již v srpnu 1808 navštívili Napoleonovi vyjednávači Santiaga Linierse, buenosaireského miličního velitele, jehož vítězství nad britskou invází v letech 1806-1807 vyneslo do pozice místokrále La Platy. Tato jednání neměla žádný výsledek, nicméně odpor proti Liniersovi, vyčkávajícímu, která se situace ve Španělsku nakonec vyvine, a podezřívajícímu pro jeho francouzský původ z bonapartistických sklonů, stál v září téhož roku za vytvořením junty v Montevideu, konkurenčním městě místokrálovskému Buenos Aires, v jejímž čele stál místní španělský guvernér Francisco Javier Elío a jež se prakticky sama rozpustila až po příjezdu nového, sevillskou Centrální juntou jmenovaného laplatského místokrále Hidalgo de Cisneros,⁷ námořního důstojníka a účastníka trafalgarské bitvy, do Buenos Aires v červenci 1809. Francouzským emisarům, vyslaným Napoleonem I. či jeho bratrem na španělském trůně do některých částí španělské Ameriky, aby zde prosadili přijetí dynastické změny ve Španělsku, se všeobecně dostalo nepřátelského přijetí, na čemž se podílel i britský vliv. Některé z nich, jak se stalo třeba na Yucatánu nebo na Kubě, stála jejich mise život. Napoleon sám se pod vlivem událostí již na základě jednoho prohlášení ze sklonku roku 1809, učiněného bez konzultace s Josefem I., postavil v podstatě za ideu nezávislosti španělské Ameriky, jež by zastavila její ekonomickou podporu bojující mateřské zemi a eliminovala vliv Velké Británie. Cílem francouzského agenta Desmolanda, sídlícího v severoamerickém Baltimore, bylo vyvolávat neklid na západní polokouli, i když francouzský vyslanec v USA Serurier se současně snažil vyhnout tomu, aby právě jeho císaři bylo prisuzováno prvenství v podpoře hispanoamerické nezávislosti.⁸ V řadách španělských *afrancesados* se od roku 1810 ve vztahu k americkým držávám a tamním událostem rýsovaly dva základní postoje. Jeden z nich, zastávaný ministry Josefa I., muži spjatými s režimem ve Španělsku do roku 1808 i se změnami prosazenými v Bayonne, zastával ideu zachování impéria. Druhý, ovlivněný ideály francouzské revoluce, odmítající tradicionalismus a princip papežské donace Ameriky španělské monarchii,

---

⁷ CHALUPA, J: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 86-87; NAVARRO GARCÍA, Luis: Jose Artigas, Madrid 1987, s. 51-53.

⁸ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 116-119, 142.

považoval nezávislost španělské Ameriky za nezbytnou.⁹

Spojenecká smlouva mezi Velkou Británií a španělskou Centrální juntou ze 14. ledna 1809, potvrzující španělsko-britské válečné spojenectví proti císařské Francii, byla následována britským úsilím získat od španělské strany obchodní ústupky v Americe, tedy tradiční snahou Velké Británie, centra rozvíjející se průmyslové revoluce, získat přístup k odbytištím, jaké jí obrovský trh španělské Ameriky potenciálně nabízel. Přitom je třeba dodat, vzhledem ke konstitucionalistickému a výraznému liberalizačnímu obratu ve Španělsku od roku 1808, že i španělští měšťanští liberálové, stejně jako naopak krajní absolutisté, trvali na zásadách španělského obchodního monopolu v zámořských částech impéria.¹⁰ Přesto ještě v roce 1809 britští obchodníci nakonec získali volný přístup do Buenos Aires a Montevidea, zatímco jedním ze znaků tehdejšího vývoje na La Platě byl spor mezi místními liberály a zastánci svobodného obchodu na jedné a španělskými a zčásti i místními monopolistickými kupci na druhé straně (přičemž ti druzí fakticky hájili rovněž zájmy výrobců v centrálních laplatských regionech, jako Córdoba, Mendoza nebo Tucumán).¹¹ Na straně buenosaireských liberálů se zvýraznila taková jména jako Mariano Moreno, Manuel Belgrano nebo Juan José Castelli, intelektuálů, spojených posléze s liberální a vlastenecky zaměřenou buenosaireskou revolucí od května 1810. Moreno, absolvent univerzity v hornoperuánské Chuquisace¹² a horlivý obdivovatel Rousseaua, se měl v roce 1810 stát proslulým také vydáním Společenské smlouvy jmenovaného francouzského osvícence v Río de la Plata.¹³

Právě rovněž v laplatském místokrálovství byla zprvu vítána a poté zavrhnuta alternativa, jež se nabízela jako možné řešení zmatené situace, která ve španělské Americe nastala ve spojitosti s událostmi ve Španělsku - totiž přijetí Carloty Joaquíny, sestry Ferdinanda VII. a manželky portugalského prince regenta Jana, sídlící v Rio de Janeiro, která Hispanoameričanům nabídla svou dočasnou vládu jménem svého královského bratra. Taková alternativa, s představou liberální monarchie otevřeného obchodu a podílu jihoamerických kreolů na lokální politické moci, se zamlouvala i

---

⁹ Tamtéž, s. 119.

¹⁰ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 32-33.

¹¹ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike 1808-1826, s. 67-69.

¹² Později bylo toto město (známé zejména v předchozích obdobích též pod názvem La Plata) přejmenováno, na počest jednoho z předních Bolívarových generálů a bolívijských presidentů, na Sucre.

¹³ The Cambridge History of Latin America. Volume III. Ed. by BETHELL, L., s. 44.

liberálním předákům Belgranovi a Castellimu, ovšem plán ztroskotal jak pro absolutistické vystupování samotné Carloty, tak pro obavy, že by její vláda vedla k nastolení portugalské vojenské a hospodářské převahy v oblasti La Platy, kam ostatně již tradičně směřovaly portugalské zájmy z Brazílie.¹⁴

Situace, v níž hispanoameričtí kreolové odmítli napoleonskou Francii a Josefa I., jim současně naskýtal obraz faktického bezvládí ve Španělsku, obraz „monarchie bez krále“, jehož mohli z nejrůznějších ohledů využít ve svůj prospěch a k prosazení svých již dřívějších požadavků. Nápadným jevem ve španělské Americe v letech 1808-1810 byl ostatně vzestup úlohy *cabildos* pod vlivem kreolských oligarchií.¹⁵ V konfrontaci s politickou a vojenskou situací ve Španělsku a vůbec v Evropě a při praktické nemožnosti účinného zásahu Španělska v Americe shledávali tedy kreolové nejen možnost, ale v jistém smyslu i povinnost rozhodnout o svém osudu, přičemž nabídky španělské Centrální junty a Regentské rady ke spoluúčasti na formování nového konstitučního impéria, zejména ve spojení s kritikou a zavržením dřívější koloniální politiky (moci ministrů, místokráľů a guvernérů nad osudy obyvatel španělské Ameriky), je jen utvrzovaly ve vědomí správnosti jejich předchozí vlastní kritiky téhož.¹⁶ Liberálně orientované junty v mateřské zemi však nevzbuzovaly mezi jejich valnou částí důvěru, tak jako stěží mohli přijmout tezi o jednotě „Španělů z obou polokoulí“ ti, co se vlastně již za součást španělského národa nepočítali a v rámci vlastního nabytí politické moci si přáli autonomii svých regionů, spojených se Španělskem jen osobou fakticky nevládnoucího Ferdinanda VII., anebo rovnou rozchod se Španělskem - ačkoliv i hispanoameričtí delegáti se zúčastnili zasedání kortesů, které svou činnost jako jednokomorový parlamentní sbor prakticky zahájily v září 1810 v Cádiz, respektive na nedalekém ostrůvku León.¹⁷ Amerika v nich byla zastoupena přibližně celou čtvrtinou poslanců, byť se v jejím případě zčásti jednalo (podobně jako v případě španělských provincií obsazených Francouzi) o

---

¹⁴ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 86-87; CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 64.

¹⁵ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 83.

¹⁶ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 168-169.

¹⁷ Vzhledem k epidemii, která se objevila v Cádiz, zahájily tyto kortesy své zasedání 24. září 1810 v budově divadla *Cómico* na ostrově León (později nazvaném San Fernando). Přímě do Cádiz se přesunuly teprve v únoru 1811.- COMELLAS GARCÍA-LLERA, José Luis, a kolektiv: Historia General de España y América. Tomo XII. Del Antiguo al Nuevo Régimen. Hasta la muerte de Fernando VII, Madrid 1981, s. 261, 267.

náhradníky, zvolené Hispanoameričany právě pobývajícími v Cádizu.¹⁸ Amerika získala také své zastoupení v první Regentské radě, v níž se jedním z jejích pěti členů stal mexický delegát Miguel Lardizabal y Uribe.¹⁹ Jedním ze členů zredukované, tříčlenné Regentské rady od sklonku října 1810 byl zase námořní důstojník Pedro Agar, syn zámožného obchodníka z Bogoty, a zástupce Ameriky nechyběl v tomto exekutivním orgánu, dále opět renovovaném, ani v dalších letech.²⁰

Třebaže se situace ve značné části španělské Ameriky do skutečně revoluční podoby vyhrotila až v roce 1810, rovněž pod vlivem zpráv o francouzském obsazení Sevilly, už předtím se zde objevovala lokální ohniska nepokojů, jež předurčovala příští vývoj. Francouzská invaze ve Španělsku brzy našla odezvu v Mexiku, kde existovaly obavy ze zahraničního útoku na místokrálovství Nové Španělsko v souvislosti s velmocenskými konflikty ve světě a kde nejvlivnější kreolské oligarchie, zpravidla mnohem konzervativnějšího ražení než kreolští političtí předáci v Jižní Americe, stály proti liberálním juntám ve Španělsku a zasazovaly se o vytvoření vlastní junty, vládoucí až do návratu Ferdinanda VII. na trůn. Spojencem se jim stal sám místokrál José de Iturrigaray, člověk spojený s Godoyovou dobou a s korupcí, kterého liberální hnutí ve Španělsku ohrožovalo v kariéře a který vzhledem k náladám v zemi dokonce vytušil možnost, že by se mohl stát prvním monarchou nezávislého Mexika. Již v srpnu 1808 svolal zasedání audiencie, složené ze španělských právníků a kleriků, stejně jako kreolské obecní rady (*ayuntamiento*) Ciudad de México. Zatímco se mezi kreoly objevil vážný požadavek na vytvoření vlastního mexického kongresu nebo junty, audiencie se postavila ostře proti, přičemž získala podporu místních Španělů. Ti pod vedením bohatého plantážníka Yermu uskutečnili v polovině září 1808 převrat, při němž byl Iturrigaray svržen a poslán do Veracruz a odtud do Cádizu, a někteří z kreolských předáků byli uvězněni. Yermo

---

¹⁸ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 10. Například z Mexika odjelo na zasedání španělských cortesů v Cádizu 17 delegátů (zpravidla kreolských kněží a zástupců středních vrstev), kteří se zde zasazovali o zrušení kast a občanskou rovnost, svobodu tisku, hospodářský rozvoj své země, návrat jezuitů, atd. – KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: *Dějiny Mexika*, s. 155.

Z Peru se zasedání cádizských cortesů zúčastnilo 7 delegátů, jež zde hájili obecně americký požadavek na větší zastoupení v tomto parlamentním orgánu, ale na druhou stranu se snažili, aby se otázka aktivního a pasivního volebního práva nevztahovala na Indiány a míšence. – LYNCH, J.: *Revolucii v Ispanskoj Amerike*, s. 177-178.

¹⁹ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 9. Prvním předsedou Regentské rady se stal biskup Pedro Quevedo, i když po několika prvních měsících její existence tuto funkci fakticky vykonával generál Castaños, tj. velitel španělských sil v bitvě u Bailénu z roku 1808. – COMELLAS GARCÍA-LLERA, J. L., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XII, s. 251-252; OLIVIE, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 76.

²⁰ Tamtéž, s. 76, 82.

učinil novým místokrálem Nového Španělska starého španělského maršála Garibaye, jenž byl později na příkaz ze Španělska nahrazen arcibiskupem Lizanou.²¹ Tyto události stály však jen na počátku otevřeného sporu mezi kreoly a *peninsulares* a revolučního neklidu v Mexiku, který měl v září 1810 vyústit ve vypuknutí velkého a převážně indiánského či mestického povstání, vedeného farářem Miguelem Hidalgem.

Vedle Nového Španělska se již v roce 1809 stalo oblastí vážných politických nepokojů Horní Peru, kde v květnu toho roku převzala v jeho centrálním městě Chuquisaca moc místní audiencie a v návaznosti na to již vyloženě vlastenecké hnutí ovládlo v červenci La Paz, kde byla po obsazení kasáren a sesazení intendanta a biskupa vytvořena junta pod předsednictvím mestického vojáka Murilla. Jejím cílem byla samostatnost Horního Peru na Španělsku i na Buenos Aires, zájem zdejších revolucionářů se obracel i k postavení početného indiánského obyvatelstva. V jejich vedení se ovšem projevil rozkol mezi kreolskými a mestickými vůdci a v říjnu 1809 bylo hnutí poraženo místokrálovskými vojsky, vyslanými z Río de la Plata a z Peru.²² Stejně tak oddíly peruánského místokrále brzy svrhly vlasteneckou juntou, která v srpnu 1809 ovládla Quito, součást místokrálovství Nová Granada, kde ovšem v souvislosti s celkovým revolučním vývojem v Nové Granadě propuklo opět nové povstání v roce následujícím.

Zároveň již tyto akce činily na celé další desetiletí z peruánského místokrálovství baštu royalismu, španělské koloniální moci v Jižní Americe, odkud mělo být bráněno Horní Peru před ozbrojenými výpravami buenosaireských revolucionářů, podporován royalistický odpor v Montevideu a svržena autonomistická a fakticky již nezávislá vláda v Chile. Peruánský místokrál José Fernando de Abascal zorganizoval v zemi schopnou vojenskou sílu a peruánské kreolské oligarchie měly zůstat dlouho jednotné s místokrálovskou správou v Limě, která během jihoamerických válek za nezávislost v podstatě opět zčásti obnovila někdejší pozice místokrálovství Peru, o něž jej připravily bourbonské zásahy v 18. století. Jedním z důvodů této jednoty byly reminiscence na Tupac Amarúovo krvavé povstání v letech 1780-1781 a hrozba vychýlení společenské rovnováhy ve prospěch početného indiánského či mestického obyvatelstva v případě destabilizace. Ostatně, v roce 1814 vypuklo v oblasti Cuzka velké indiánské povstání pod vedením

---

²¹ FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, s. 313-314; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: *Dějiny Mexika*, s. 150-151.

²² LYNCH, J.: *Revolucii v Ispanskoj Amerike*, s. 71-72.

indiánského kasika a generála Matea Pumacahui, jež bylo do příštího roku vojensky rozdrveno, ale jehož primární příčiny spočívaly v politice španělského liberalismu a ve sporech mezi zdejšími kreoly a španělskou administrativou. Mateo Pumacahua, který dosáhl postavení významného cuzkanského hodnostáře, přitom nejenže byl právě jedním z těch, kdo v roce 1781 rozhodli o vojenské porážce Tupac Amarúovy rebelie, ale nadále patřil k horlivým zastáncům španělské moci v Peru, respektive nakonec v její liberální podobě.²³

Vztah mezi nejmocnějšími kreolskými skupinami a koloniálními správami do jisté míry podobný jako v Peru měl nakonec dlouho převládat také v Novém Španělsku a v generálním kapitanátu Guatemala. Specifický případ pak po této stránce představovaly samozřejmě španělské antilské ostrovy Kuba a Portoriko, v důsledku mezinárodních válečných konfliktů 18. století silně opevněné a soustřeďující silné vojenské posádky, které kromě toho v této době zaznamenávaly období hospodářské prosperity, k níž rovněž přispěl naprostý rozvrat pěstování cukrové třtiny na nedalekém Saint Domingue (Haiti) během uplynulé revoluce a dlouholetých válek. Kuba se také stala významným útočištěm bělošských rodin, uprchnuvších z Haiti, jež podnítily rozvoj zdejšího zemědělství.²⁴ Současně příklad vývoje na Haiti v předchozím období pochopitelně opět odrazoval místní plantážnické oligarchie, v jejichž zájmech španělští guvernéri obou ostrovů v podstatě působili, od pokusů destabilizace situace, jež by mohla vést ke vzpouře otroků - jichž se ostatně i Kuba stala v těchto letech dějištěm. Již definitivní liberalizace obchodu, která s tímto obdobím nadcházela, navíc nakonec umožňovala přímý vývoz kubánského a portorického cukru na evropské a severoamerické trhy a tím i růst jeho cen.²⁵ Kuba a Portoriko tedy zůstávaly součástí zbývajícího španělského zámořského impéria (stejně tak jako například Filipíny, přes svou polohu při asijském pobřeží Pacifiku taktéž už od 16. století administrativně a komunikačně spojené se španělskou Amerikou) ještě více než sedm desetiletí poté, co se definitivně zhroutilo panství Madridu i v Mexiku, Střední Americe a Peru.

Jak bylo zmíněno, okupace Sevilly francouzskými vojsky na počátku roku 1810 přiměla španělskou Centrální juntou, respektive ji nahradivší Regentskou radu, stáhnout se do Cádizu. Toto jihošpanělské přístavní město, v němž záhy zahájily své

---

²³ MARCHENA FERNÁNDEZ, Juan: *Ejército y milicias en el mundo colonial americano*, Madrid 1992, s. 293-294.

²⁴ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 141.

²⁵ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 55-61.

zasedání kortesy, sice Francouzi pak již nikdy nedobyli, nicméně španělské vedení tehdy zvažovalo své přesídlení až do venezuelského Caracasu, podle vzoru portugalského královského dvora, od čehož jej však odradily obavy, že by se za takové situace britští spojenci zmocnili Cádizu a španělské Ceuty na protilehlém marockém pobřeží, za účelem vytvoření nových „Gibraltarů“. ²⁶ S přihlédnutím k britským zájmům v prostoru přímo poblíž Iberského poloostrova, jenž Londýnu otevíral přístup do Středomoří, lze připomenout opětovnou britskou okupaci Menorky v letech 1796-1802, stejně jako, a samozřejmě nejaktuálněji, právě po roce 1808 sílící britský vliv na spojenecké španělské vedení, vedený v neprospěch Španělska a jeho pozic (k čemuž patřila likvidace opevnění španělské pevnosti La Línea u Gibraltaru, oficiálně pro případ jejího pádu pod francouzskou správou, nebo přítomnost britské vojenské posádky ve jmenované Ceutě). ²⁷ A eventualita, že naprosto celé poloostrovní Španělsko padne do područí císařské Francie, zároveň zavdala španělské Americe podnět k vytváření vlastních junt, podle španělského vzoru, které opět jako ve Španělsku proklamovaly věrnost Ferdinandovi VII., ale které fakticky byly projevem autonomismu, ne-li přímo prvním krokem k vyhlášení otevřené nezávislosti.

V Caracasu, který se rovněž stal v roce 1808 dějištěm lidového holdu Ferdinandovi VII. (a tím otevřeného odmítnutí uzurpátorské Bonapartovy vlády), ²⁸ se 19. dubna 1810 *cabildo* prohlásilo za Nejvyšší juntou ve Venezuele a ačkoliv vydalo prohlášení, že se staví za práva Ferdinanda VII., ještě téhož dne svrhlo lidové povstání jeho legitimního zástupce, venezuelského generálního kapitána Vicenta Emparána. Přitom zrovna v případě Venezuely byla tato tzv. „ferdinandovská fasáda“ („*máscara de Fernando*“) odsouzena k poměrně brzkému odstranění, ²⁹ dříve než k tomu došlo ve většině jiných případů ve španělské Americe. Caracaská junta jednala od počátku jako zcela nezávislý orgán, snažící se získat si podporu Velké Británie prostřednictvím trojčlenné mise vyslané do Londýna. Jedním z jejích členů,

---

²⁶ Tamtéž, s. 45-46.

²⁷ OLIVIÉ, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 77-78.

²⁸ NAVARRO GARCÍA, Luis: José Antonio Páez, caudillo de Venezuela, Madrid 1988, s. 21.

²⁹ Velice výstižnými slovy o tom informoval ruský vyslanec v USA F. P. Palen svého ministra zahraničí hraběte Nikolaje Rumjanceva: „V Caracasu... obyvatelé vytvořili nezávislou vládu, která současně uznala prince Ferdinanda svým zákonným králem v případě, že se mu někdy podaří vrátit se na španělský trůn. Toto uznání bylo vysloveno jen proto, aby se necítili odstrčeni ti, kdož ještě drží se starou monarchií; ale hlavní jednající osoby jsou hluboce přesvědčeny, že se Ferdinand už neobjeví na scéně, a kdyby se snad i objevil, budou oni prvními, kteří jej nebudou chtít uznat.“ – KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 35-36.

vedle Luise Lópeze Méndeze a pozdějšího slavného básníka Andrése Bella, byl Simón Bolívar y Ponte, později přední osobnost boje za hispanoamerickou nezávislost, potomek bohaté caracaské rodiny (narozený roku 1783). Počátky Bolívarových politických názorů a postojů (republikanismus, neúnavné lpění na boji za nezávislost) byly víceméně spojovány i s některými okolnostmi jeho předchozího pobytu v Evropě, jako s jeho přítomností v Paříži v době Napoleonovy císařské korunovace v prosinci 1804 nebo s jeho přísahou o osvobození Venezuely ze španělské nadvlády na římském pahorku Aventinu v roce 1805, učiněné v přítomnosti jeho caracaského učitele Simóna Rodrígueza. Podle přání venezuelských delegátů v Londýně, přijatých v červenci 1810 britským ministrem zahraničí (*Foreign Secretary*) Richardem Wellesleyem (působícího mimochodem předtím krátce jako velvyslanec u španělského vedení v Andalusii),³⁰ měl britský král zprostředkovat „zachování míru a přátelství bratrů na obou polokoulích“. Ze strany španělského velvyslance v Londýně se naopak ozvaly protesty, namířené proti vstřícnosti britské vlády vůči „venezuelským povstalcům“. Velká Británie, vyslovující se už podle instrukce svého ministra války a kolonií lorda Liverpoola ve prospěch celistvosti španělského impéria, zachovávala krajně opatrné stanovisko jak vůči jihoamerické, tak španělské straně. Britský ministr zahraničí odmítl stanovisko venezuelské delegace, že by „Venezuela mohla být Španělsku prospěšnější jako nezávislá země“, slíbil jen podpořit „přátelské vyrovnání“ s Madridem a ochraňovat Venezuelu před francouzským expanzionismem³¹ - a třebaže nastalá situace ve španělské Americe, slibující plně otevřít její trhy Velké Británii, přicházela vstříc britským zájmům, na druhé straně válečné spojenectví se Španělskem předurčovalo takovou linii britské politiky přinejmenším až do porážky Napoleona I. Zároveň byla další, dvoučlenná diplomatická mise z Venezuely vyslána do severoamerického Washingtonu. Jejím členem byl i Bolívarův bratr Juan Vicente, jenž při jejím návratu do Venezuely v roce

---

³⁰ Lze připomenout obecně značný vliv rodiny Wellesleyů na Španělsko v průběhu napoleonských válek, respektive španělské války za nezávislost, neboť krátce po Richardovi se britským velvyslancem u Regentské rady v Cádizu stal jeho bratr Henry (který pak funkci velvyslance ve Španělsku zastával až do roku 1822, kdy přestoupil do stejné funkce ve Vídni). Kromě toho, dalším bratrem Richarda Wellesleye byl Arthur Wellesley, pozdější vévoda Wellington a nositel dalších šlechtických titulů, které mu napoleonské války, a to zejména na španělské a portugalské půdě, vynesly. – OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 76-77, 82.

³¹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 35-36; LIÉVANO AGUIRRE, Indalecio: Bolívar, Caracas 1988, s. 105.

1811 zemřel.³²

S uvedenou venezuelskou delegací v Anglii se koncem roku 1810 vrátil z Londýna do vlasti též Francisco Miranda, jenž zde byl jmenován generálem formujících se ozbrojených sil vznikajícího státu a později se stal i poslancem venezuelského Kongresu, jenž se jako Národní shromáždění, první venezuelský parlament, sešel už v březnu 1811. V červenci 1811 revoluce ústila ve vyhlášení nezávislosti a vznik tzv. Spojených provincií Venezuely, republikánského a federativního útvaru ovlivněného příkladem USA. Na rozhodnutí k proklamaci nezávislosti se ve významné míře podílel vliv caracaské Vlastenecké společnosti (*Sociedad Patriótica*) a konkrétně i návrhy Simóna Bolívara jako jejího člena.³³ Avšak již v předchozím roce, za podmínek, kdy řada osob i celé oblasti ve Venezuele (jako Maracaibo nebo Coro na západě nebo Guayana v povodí Orinoka) zachovávaly věrnost španělskému režimu, vypukla v zemi občanská válka. Ta se měla právě po vyhlášení nezávislosti vystupňovat a první nezávislý venezuelský stát byl nakonec, se zásahem španělských vojáků z Portorika, rozdrčen. Ostatně, pod námořní bloádou, vedenou z Portorika, se záhy ocitly také povstalecké přístavy ve Venezuele, otevřené již v květnu 1810 cizímu obchodu.³⁴

V jiné části Jižní Ameriky, v Buenos Aires, si zatím v květnu 1810 měšťané ze zdejšího *cabilda* vytvořili rovněž vlastní vládní juntou, která nejprve jmenovala do svého čela samotného laplatského místokrále Hidalgo de Cisneros a zakrátko, pod vlivem velitelů milice a nejradikálnějších liberálů, jej 25. května sesadila. Důležitou roli hrály v tomto kroku zprávy o možném naprostém zhroucení Španělska, čelícího napoleonským armádám, spojené s obavami ze španělských restrikcí liberalizovaného zahraničního obchodu Buenos Aires, z hegemonie Portugalců z Brazílie v laplatském prostoru, jež by mohli využít nastalých okolností, s obavami před novým režimem vnuceným ze strany Josefa I. nebo před tím, že bonapartistické Španělsko prodá laplatský region třetí mocnosti, jako v roce 1803 učinila Francie s Louisianou.³⁵

---

³² KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 64; MEDINA CASTRO, Manuel: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk (Istorija ekspansii SŠA), Moskva 1974, s. 64.

³³ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 110.

³⁴ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 111, 117.

³⁵ CÉSPÉDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 64. K záležitosti prodeje Louisiany, v podstatě celého pravého břehu řeky Mississippi, Spojeným státům americkým ze strany Francie v roce 1803 lze dodat, že tento akt vyvolal protesty Španělska, neboť ve smlouvě ze San Ildefonsa z roku 1800, kterou toto severoamerické území svému francouzskému spojenci postupovalo, si vymínilo, že Francie nepostoupí Louisianu žádné třetí straně. Zisk Louisiany pak přiváděl v USA k nárokům na některá španělská území v Severní Americe, jako na Texas a zejména tzv. Západní

V předsednictví junty za účasti liberálních vůdců stanul plukovník Cornelio Saavedra, pocházející z hornoperuánského Potosí. Junta odpřísáhla věrnost španělskému králi Ferdinandu VII., ale odmítla svrchovanost španělské Regentské rady, a zároveň oznámila svůj záměr rozšířit vlastní svrchovanost na celé území fakticky zrušeného laplatského místokrálovství. Proti tomu však *cabildo* v Montevideu vyhlásilo věrnost Regentské radě a v lednu 1811 se v tomto městě, změnivším se v centrum prošpanělského royalismu na La Platě, usadil jeho bývalý guvernér a oficiálně jmenovaný laplatský místokrál Elío, který 12. února 1811 označil vládu v Buenos Aires za „vzbouřeneckou“ a všechny její členy a stoupence za „zrádce“. ³⁶ Svrchovanost Regentské rady uznalo v červenci 1810 také *cabildo* v paraguayském Asunciónu, nacházející se pod vlivem španělského intendanta Velaska. ³⁷

Mezitím se přední liberální osobnosti v buenosaireské juntě snažily prosadit některé reformy, i přes odpor například zástupců vnitrozemských provincií (což se týkalo hospodářských záležitostí a lpění vnitrozemí na protekcionismu), a zatímco *peninsulares* byli nyní vystaveni diskriminaci v obsazování míst ve státní správě, už v srpnu 1810 vypuklo ve vnitrozemské Córdobě royalistické povstání stoupenců starých koloniálních pořádků za účasti dřívějšího buenosaireského hrdiny a místokrále Santiaga Linierse. Toto kontrarevoluční vystoupení, připravené ve spojení se španělskými autoritami v Horním Peru, ³⁸ bylo brzy potlačeno a většina jeho vůdců, včetně Linierse, byla popravena. Vítězným oddílům vlastenecké milice velel doktor Juan José Castelli, advokát italského původu, jenž poté pokračoval v tažení do Horního Peru s cílem prosadit tam autoritu junty (*Junta Gubernativa*) z Buenos Aires. K té se také už v září 1810 přihlásilo město Cochabamba, které vyhlásilo nezávislost pod vlivem buenosaireských událostí, následováno několika dalšími městy v oblasti Charcasu. ³⁹ Poté, co v listopadu 1810 porazily Castellioho oddíly u Suipacha v Horním Peru postavivší se jim royalistické síly, vstoupily do stříbrnosného Potosí, kde jejich velitel nechal zastřelit některé zajaté royalistické hodnostáře, včetně

Floridu, úzký pobřežní pruh při Mexickém zálivu mezi ústím Mississippi na západě a řekou Perdido na východě. V letech 1810-1813 se USA, za přispění amerických osadníků, celé Západní Floridy skutečně zmocnily. – TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 161-162.

³⁶ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 100; NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 58.

³⁷ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 124-125.

³⁸ Tamtéž, s. 78.

³⁹ GUERRA, Sergio, PRIETO, Alberto, DÍAZ DE ARCE, Omar: Crónicas Latinoamericanas. La región surandina: Chile, Perú, Bolivia, La Habana 1977, s. 44.

guvernéra města a intendanta provincie.⁴⁰ Příchod vlasteneckých sil od La Platy současně vyvolal úspěšná povstání opět ve městech Chuquisaca a La Paz, avšak laplatští revolucionáři si řadu svých původních zdejších stoupenců, v první řadě kreolských statkářů, znepřátelili svými liberálními postoji, jako volnomyšlenkářstvím, Castelliho proklamací o rozdělení půdy mezi vyvlastněné rolníky nebo vyhlášením rovnosti před zákonem pro Indiány, k nelibosti místních kreolů i mesticů (v ruinách předínckého města Tiahuanaco vyhlásil Castelli rovnost všech občanů). V červnu 1811 byli Castelliho milicionáři poraženi v bitvě u Huaqui, nedaleko jezera Titicaca, oddíly generála Goyenecheho, vyslaného z Peru, a poté doslova vyhnáni z hornoperuánského Altiplana.⁴¹ Tím bylo Horní Peru, opět kontrolované místokrálem z Limy, pro patrioty z Buenos Aires ztracené, a to i přes dočasný úspěch, kterého zde v roce 1813 dosáhla nová laplatská expedice, tentokrát pod velením Manuela Belgrana. Ale i generál Belgrano (stejně jako Castelli byl italských kořenů), jenž v tomtéž roce zvítězil nad royalistickým vojskem vpadnuvším do argentinských provincií ve směru k Tucumánu, zde byl poražen silami španělského generála a pozdějšího peruánského místokrále Pezuely.

Manuel Belgrano jako vojenský velitel již na počátku roku 1811 selhal v tažení, které mělo podrobit autoritě buenosaireské junty Paraguay, vzpírající se jejímu uznání. Paraguayské milice zasadily Belgranovým mužům dvě porážky a následovalo příměří, umožňující Belgranovým oddílům zemi opustit. Další vývoj v Paraguayi byl poznamenán kreolským povstáním v květnu 1811, ustavením vlastní junty a vyhlášením nezávislosti „jak na Buenos Aires, tak na jakékoliv jiné cizí mocnosti“.⁴² Paraguayské vítězství nad Belgranovými oddíly bylo v podstatě společným dílem místních Španělů, jako byl třeba intendant Bernardo de Velasco, i kreolů. Ke kreolům, kteří v čele ozbrojených peonů vedli povstání v květnu 1811, patřil i advokát a člen asunciónského *cabilda*, od roku 1813 jeden ze dvou konzulů republiky a od roku následujícího dlouholetý paraguayský diktátor José Gaspar Rodríguez de Francia. Prakticky již od této doby se Paraguay v jihoamerickém vnitrozemí vyvíjela jako izolovaný státní útvar, nezávislý na Španělsku i na Buenos

---

⁴⁰ AMUNATEGUI, Miguel Luis, BARROS ARANA, Diego: La Iglesia frente a la Emancipacion Americana, Santiago de Chile 1960, s. 173-175.

⁴¹ GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas, s. 44.

⁴² LYNCH, J.: Revoljucii v Ispanskoj Amerike, s. 125; LOBATO, Mirta Zaida, SURIANO, Juan: Nueva historia argentina. Atlas histórico de la Argentina. Segunda edición, Buenos Aires 2004, s. 142.

Aires, třebaže paraguayská vládnoucí junta připouštěla (což je důležité také vzhledem k budoucímu konfliktu mezi centralismem a federalismem v laplatských provinciích) sjednocení s Buenos Aires, ovšem jen na základech konfederace a rovnoprávnosti jejích jednotlivých částí.⁴³

Na Východním břehu (Banda Oriental) ve stejném roce, v situaci válečného stavu mezi buenosaireskými juntisty a laplatským „místokrálem“ Eliem v Montevideu, pozvedl zbraň proti royalistickému Montevideu místní předák José Gervasio Artigas, prozatím ve službách Buenos Aires. Předchozí osudy Josého Artigase, vnuka vojáka původem z Aragonie, který se v Americe usadil po válce o španělské dědictví, a příslušníka rodiny těšící se v Montevideu a v celé Banda Oriental společenské prestiži, byly spjaty s venkovským dobytčářstvím a s vojenskou činností v královských službách.⁴⁴ Již v květnu 1811 rozdrtily jeho jezdecké oddíly venkovských *gauchos* sbory, tvořené z velké části příslušníky španělské námořní pěchoty a vedené fregatním kapitánem Josém Posadasem, ve střetu u potoka a vesnice Las Piedras. Artigas se později podílel na buenosaireském obléhání Elíova Montevidea, ovšem ještě před dobytím této metropole pozdější Uruguaye v roce 1814 se, známý svými republikánskými, rovnostářskými a federalistickými názory a získávající si pro svůj federalismus sympatie předáků argentinských vnitrozemských provincií, s vedením v Buenos Aires rozešel.

Konflikt mezi vlasteneckou buenosaireskou vládou a royalistickým Montevideem zatím po jednu dobu šel k širšímu mezinárodnímu rozměru, když se Francisco Javier de Elío jako představitel španělské moci obrátil o pomoc do portugalské Brazílie (cośi podobného ostatně učinil i španělský intendant v Paraguayi Velasco). 7. června 1811, nedlouho po Artigasově vítězství u Las Piedras, tak byl španělský vyslanec v Rio de Janeiru zpraven portugalským ministrem zahraničí a války Sousou Coutinhem- hrabětem Linharesem o připravovaném vstupu portugalských jednotek do oblasti Banda Oriental v zájmu „obnovení pořádku“. V červenci vyrazilo z Brazílie na jih čtyřtisícové vojsko, jež obsadilo město Maldonado na severním břehu ústí Laplatského zálivu a pokračovalo ve směru na Montevideo, ale jeho další postup v této pro Portugalce dlouhodobě zájmové oblasti byl zastaven v důsledku britské politiky, totiž na základě vyjednávání mezi laplatským politikem Manuelem Sarrateou a vlivným britským vyslancem u portugalského dvora

---

⁴³ LYNCH, J.: Revoljucii v Ispanskoj Amerike, s. 125-126.

⁴⁴ NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 9, 13-15.

v Rio de Janeiru, Percym Clintonem Sydneyem Smithem, lordem Strangfordem. Se zájmy na těsných obchodních kontaktech jak s Brazílií, tak s La Platou se Velká Británie a její diplomatický zástupce v Rio de Janeiru zasazovali o uzavření příměří v Banda Oriental. Samotné Buenos Aires, snažící se v důsledku vlastního hospodářského vyčerpání a vnitřních problémů vyhnout konfliktu s Portugalskem, v rámci toho dokonce formálně uznalo Eliovu autoritu nad Banda Oriental a jeho síly pod velením podplukovníka Josého Rondeaua přerušily obléhání Montevidea, i když toto dočasné příměří nebylo akceptováno Josém Artigasem a jím vedenými *orientales*, jež se s portugalskými vojenskými jednotkami utkali v ozbrojených střetech - a zejména z iniciativy lorda Strangforda (zastávajícího tentokrát i zájmy Španělska), a k roztrpčení portugalského prince regenta Jana, byly v srpnu 1812 portugalské oddíly od La Platy staženy.⁴⁵ Přímou jako spojenec revoluční buenosaireské vlády, zcela bez ohledu na britské spojení s cádizskou Regentskou radou, se ovšem Strangford projevil při jiné příležitosti – totiž když britská eskadra admirála Courcyho, podléhající jeho rozkazům, zabránila španělské eskadře z Montevidea v realizaci námořní blokády Buenos Aires.⁴⁶ „Místokrál“ Elío, který odolával nátlaku Britů, požadujícím povolení volného obchodu mezi Montevideem a Buenos Aires, s odůvodněním, že se tato záležitost nenachází v jeho kompetenci, byl zatím z Cádizu odvolán. Jeho místo v Montevideu převzal maršál Gaspar de Vigodet, avšak pouze jako generální kapitán Provincií Río de la Plata, nikoliv jako místokrál.⁴⁷

Již v průběhu roku 1811 se ale změnila situace i v samotném Buenos Aires, kde za přispění konzervativnějšího miličního velitele plukovníka Saavedry fakticky musel vládnoucí juntu opustit představitel radikálních liberálů Mariano Moreno. Ten byl odškodněn vysláním na diplomatickou misi do Velké Británie, ovšem během plavby k evropským břehům, v březnu 1811, zemřel. Jiný z předních radikálů, „jakobínský“ voják Castelli, byl po svém neúspěchu v Horním Peru z iniciativy konzervativců uvězněn a rok poté zemřel ve vězení. Ke konci roku 1811 byla junta v Buenos Aires nahrazena triumvirátem, projevujícím přísně centralistické tendence. V červenci 1812 byly v laplatské metropoli oběšeny asi čtyři desítky osob, které se

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 73-79, 84; KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 147-148.

⁴⁶ OLIVÉ, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 93.

⁴⁷ RAMOS PÉREZ, Demetrio, a kolektiv: Historia General de España y América. Tomo XIII. Emancipación y nacionalidades americanas, Madrid 1992, s. 177-178.

zde pokusily o royalistický převrat.⁴⁸ Mezi popravenými skončil i vůdce hnutí Alzaga a potlačení této akce mělo za následek přísná opatření proti Španělům.⁴⁹ A stejně jako už dříve Venezuela, rovněž budoucí Argentina spěla, po sesazení prvního triumvirátu a jeho nahrazení druhým v říjnu 1812, ke svolání prvního parlamentu ve svých dějinách. Ten zde jako Svrchované všeobecné ústavodárné shromáždění (*Soberana Asamblea General Constituyente*) zahájil zasedání 31. ledna 1813. Částečným výsledkem vlivu Velké Británie, na La Platě silnějšího než kdekoli jinde ve španělské Americe, byla skutečnost, že se zde dlouho udržela ona tzv. „ferdinandovská fasáda“, tzn. že autonomisticky a independentisticky zaměřená laplatská revoluce zatím nevrcholila do otevřené separace od Španělska, nadále bojujícího po boku britských vojsk s napoleonskou agresí. Současně, na rozdíl od jiných oblastí hispánské Ameriky, proces zahájený tzv. Květnovou revolucí v Buenos Aires v roce 1810 nebyl již nikdy přerván úspěšnou intervencí španělských nebo místních royalistických sil.

Podobně jako za severoamerické války za nezávislost let 1775-1783 řada angloamerických osadníků bojovala za udržení vlády britského krále Jiřího III. ve vzbuřeneckých koloniích, tak hispanoamerické války za nezávislost (a zejména to platí v jejich první fázi, kdy bylo Španělsko plně zaměstnáno vlastní osvobozenou válkou) skýtal fakticky především ráz občanských válek mezi místními patrioty a royalisty. Násilné konfrontace uvnitř samotného vlasteneckého tábora, jež byly již víceméně zmíněny v souvislosti s vývojem v prostoru bývalého místokrálovství Río de la Plata a jež se nacházely v těsné souvislosti i s fragmentací španělské Ameriky do řady nezávislých státních celků, představovaly ovšem pro tento proces jev také velice charakteristický. Příklad toho podává i neklidný vývoj v Nové Granadě rovněž již od května 1810. V samotném centru novogranadského místokrálovství, Santa Fe de Bogotá, vzešla vlastenecká revoluce rovněž z iniciativy *cabilda* v červenci 1810. Zatímco vojenské síly místokrále dona Antonia de Amar y Borbón přešly pokojně na stranu povstalecké junty,⁵⁰ v oblasti pozdější Kolumbie a Ekvádoru se v následujících měsících vytvořila naprosto chaotická a nepřehledná situace, kdy se lokální junty utvořené v jednotlivých městech odmítaly podřídit autoritě Bogoty, kdežto jiné oblasti, jako Panama, Santa Marta nebo Pasto, zůstávaly royalistické, a ohrožení pro

---

⁴⁸ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 95; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas, s. 44.

⁴⁹ LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 150.

⁵⁰ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 250.

novogranadská vlastenecká hnutí představovaly vojenské oddíly peruánského místokrále, operující v provincii Quito. Ve federalismu se plně odrážely hospodářské a politické zájmy místních oligarchií a jejich vzájemná mocenská soupeření. V dubnu 1811 byl v centrální provincii Cundinamarca, tj. oblasti zahrnující Bogotu, vyhlášen centralistický stát, nejprve jako konstituční monarchie pod vládou Ferdinanda VII., změněný o rok později na republiku. V jejím čele stanul Antonio Nariño. Naopak, město Tunja severovýchodně od Bogoty se stalo střediskem velice volných tzv. Spojených provincií Nové Granady (*Provincias Unidas de la Nueva Granada*), konfederace vytvořené v listopadu 1811 jinými provinciemi, často rivalizujícími s Bogotou (kromě Tunji sem patřila například Cartagena při karibském pobřeží, andská Antioquia, hornický region severozápadně od Cundinamarky, nebo Neiva na jihu Nové Granady). Jejich presidentem se stal doktor Camilo Torres. Mezi centralisty z Cundinamarky a federalisty došlo k ozbrojeným konfliktům, ale mnoho soudržnosti neexistovalo ani uvnitř samotné konfederace, v níž jednotlivé provincie vyhlášovaly vlastní ústavy. V listopadu 1811 přístavní město Cartagena vyhlásilo svou úplnou nezávislost na Španělsku, nezávisle na ostatních provinciích. Provincie Antioquia a Tunja se odhodlaly ke stejnému kroku až v průběhu druhé poloviny roku 1813. V centralistické Cundinamarce byla deklarace o úplné separaci od Španělska zveřejněna Antoniem Nariñem 19. července 1813, v předvečer třetího výročí začátku revoluce v Bogotě.⁵¹ Taková situace později španělským a royalistickým vojskům usnadnila plně podřídit Novou Granadu španělské Koruně, třebaže mělo jít o triumf dočasný. Primární důraz na suverenitu jednotlivých provincií, spolu s horlivými frázemi a naivním idealismem vlasteneckých předáků, převyšujícími jejich skutečné politické schopnosti, zapříčinily, že se později v kolumbijské historiografii vžil pro období let 1810-1816 v Nové Granadě výraz „*Patria Boba*“ (čili doslova „Hloupá vlast“).⁵²

Částečně pod ideovým vlivem Buenos Aires se v září 1810 ujala moci autonomistická junta v Chile, kde se rovněž již předtím rýsovaly rozpory mezi patrioty, v první řadě zastupovanými aristokracií kastilsko-baskických kořenů, a royalisty. Výsledkem těchto předchozích sporů, a zároveň určitým dočasným kompromisem, se již v červenci toho roku stalo sesazení guvernéra generála Garcíi

---

⁵¹ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nacion, s. 190-194.

⁵² Podle knihy C. Restrepa Canala *Nariño Periodista* (Bogotá 1960, s. 62, 285) možná razil tento termín již v období po roce 1819 sám Antonio Nariño. – KÖNIG, H.-J.: c. d., s. 189.

Carraska, který se zrovna chystal odeslat některé ze zatčených předních patriotů k deportaci do Limy, a jeho nahrazením váženým a zámožným, byť již dosti senilním kreolem generálem Matem de Toro y Zambrano, hrabětem de la Conquista. Proklamovaným cílem junty, která byla zvolena ze shromáždění několika set nejvlivnějších měšťanů Santiaga de Chile 18. září 1810 a v jejímž předsednictví stál zpočátku sám Toro y Zambrano, bylo „toto panství ... bránit pro nešťastného krále Ferdinanda VII.“.⁵³ V Chile, které se tak rovněž vydalo na cestu faktické nezávislosti, začala epocha zvaná jako *Patria Vieja* (Stará vlast), s rozpory mezi konzervativci a liberály, jakož i s tím propojenou vzájemnou rivalitou jednotlivých rodin, a s nastolením diktatury liberálního vojáka Josého Miguela Carrery a jeho bratrů v listopadu 1811. Projevem sebezvýraznění chilské Prozatímní junty na mezinárodní scéně se zatím již v květnu 1811 stalo její přátelské poselství k severoamerickému presidentovi Madisonovi a Kongresu USA, čehož bylo součástí, v souladu s celkovou politikou chilského vlasteneckého vedení vůči cizím obchodníkům, otevření přístavů Valparaíso, Valdivia, Talcahuano a Coquimbo severoamerickému obchodu.⁵⁴ Chile také přijalo Joela R. Poinsetta v roli konzula USA. Carrera (stejně jako jeho protivník a rovněž liberál Bernardo O'Higgins) prosazoval naprostou nezávislost Chile na Španělsku, ale ani on, potýkající se po vlastním uchopení moci s nesmiřitelnou opozicí přímo ve vlasteneckém táboře, nemohl ignorovat odpor, jaký idea úplné nezávislosti vzbuzovala mezi mnoha chilskými kreoly, a formální ukázkou loajality španělskému monarchovi se tudíž opět vyznačovala i jeho provizorní ústava z října 1812.⁵⁵ Zatímco se v polovině roku 1812 Carrera vypořádal se svým politickým protivníkem doktorem Rozasem, radikálem z Concepciónu, jenž skončil ve vyhnanství v Mendoze na argentinské straně And, a Carrerové se střetávali s vlivným rodinným klanem Larraínů, peruánský místokrál Abascal vyslal v roce 1813 na jih Chile vojsko, těšící se podpoře místního royalistického obyvatelstva. Podobně jako v Nové Granadě měl nakonec k prozatímní porážce chilských independentistů přispět vývoj ve Španělsku, spolu s konfliktní situací na zcela nejednotné domácí scéně.

---

⁵³ Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2. Lateinamerika von 1760 bis 1900. Herausgegeben von BERNECKER, Walther L., BUVE, Raymond Th., FISHER, John R., PIETSCHMANN, Horst, WERNER TOBLER, Hans, Stuttgart 1992, s. 311-312; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 112-115.

⁵⁴ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnije Štaty i Latinskaja Amerika, s. 64.

⁵⁵ COLLIER, Simon, SATER, William F.: A History of Chile, 1808-2002. Second Edition, Cambridge 2004, s. 34-35.

Jiný spád než v Jižní Americe, jejíž velká část se v roce 1810 ocitla pod správou více či méně nezávislých vlád, nabraly zatím události v Mexiku. Také zde se v roce 1810 připravovalo spiknutí, mající za cíl vyhlášení samostatného státu, jakkoliv opět pod vládou Ferdinanda VII., a převzetí moci z rukou *peninsulares* místními kreoly. Centrem rozsáhlé konspirace bylo město Querétaro a její vůdčí osobností Ignacio Allende, statkář a důstojník milice. Mezi jeho blízké spolupracovníky patřil rovněž Miguel Hidalgo, farář v městečku Dolores, příslušník druhé kreolské generace a někdejší žák jezuitů ve Valladolidu,⁵⁶ jemuž jeho náruživost pro díla francouzských osvícenců a otevřené sympatie k chudému indiánskému a míšeneckému obyvatelstvu přinášely problematické vztahy s inkvizicí a španělskými autoritami.⁵⁷ Spiknutí však bylo v září 1810, přibližně v době, kdy se v Ciudad de México ujímal funkce nový, v Cádizu jmenovaný místokrál Nového Španělska Venegas, předčasně prozrazeno a na Allendeho, Hidalgo a další byl vydán zatykač. Právě Hidalgo se v takové situaci chopil iniciativy, když 16. září tzv. „výkřikem z Dolores“ („*Grito de Dolores*“) vyzval své indiánské a mestické farníky do boje proti „špatné vládě“. Povstání především pod Hidalgoým vedením, pod korouhví mexické patronky Panny Marie Guadalupské a ve jménu Ferdinanda VII., záhy přerostlo v masovou, sociálně a rasově laděnou vzpouru indiánských a míšeneckých rolníků, horníků a dělníků, při níž nedisciplinované houfy Hidalgoých povstalců plenily haciendy a města v centrálních oblastech Mexika, a která se změnila v oboustranně krutý a krvavý zápas, v mnohém připomínající Tupac Amarúovo povstání v Peru o tři desetiletí dříve. Počínání povstalců, spojené s rabováním, ničením a také masakry Španělů i kreolů ve městech Guanajuato a Guadalajara (a jemuž z druhé strany odpovídal hromadný teror španělského generála Calleji del Rey, vyslaného proti nim místokrálem Venegasem), odradilo od jakýchkoliv sympatií s hnutím většinu mexických kreolů, přičemž mnoho latifundistů otevřeně podpořilo místokrále - a to i přesto, že po Hidalgově boku nadále bojoval i Allende a další kreolští spiklenci, kteří navíc dočasně ovládli města na severu země (v Novém Leónu, Texasu a Coahuile). Hidalgo se snažil své revoluci vtisknout jistý řád. Jeho politický program, podle prohlášení z Valladolidu a poté Guadalajara, počítal s vytvořením zvoleného mexického Kongresu a řadou sociálních reforem (jako např. zrušení

---

⁵⁶ V tomto případě se jedná o město, přejmenované po dosažení mexické nezávislosti na Morelia (centrum mexického federálního státu Michoacán) na počest Hidalgova nástupce Josého Marii Morelose. Již v roce 1809 zde byla potlačena vzpoura proti španělské nadvládě.

⁵⁷ FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, s. 316.

indiánských tributů a návrat půdy indiánským občinám, zrušení otroctví a ekonomických monopolů Koruny). Už ke konci října 1810 se zastavil postup početných, ale z většiny jen velice chabě vyzbrojených Hidalgových a Allendeho oddílů k Ciudad de México - a v lednu 1811 utrhlo nejméně osmdesátitisícové Hidalgovo vojsko porážku od asi šestitisícové armády generála Calleji nedaleko Guadalajary.⁵⁸ To znamenalo faktickou porážku celého povstání, i když se Ignacio Allende ještě spoléhal, že by mohl najít ozbrojenou pomoc v USA, s ohledem na nenávisť vůči „španělské tyranii“, existující mezi severoamerickými hraničáři v oblasti Louisiany, a severoamerické zájmy o Texas. Přední vůdcové povstání byli s pomocí zrady zatčeni. 30. července 1811 byl Miguel Hidalgo, exkomunikovaný z církve, zastřelen a jeho hlava, spolu s hlavami Allendeho a dalších dvou povstaleckých kreolských vůdců, Aldamy a Jiméneze, byla pro výstrahu vystavena v kovové kleci v Guanajuatu.⁵⁹

Hidalgovo povstání a hnutí s ním propojené, stojící na počátku boje za mexickou nezávislost, mělo ovšem své bezprostřední pokračování v aktivitách Ignacia Lópeze Rayóna, jednoho z povstalců bojujících po Hidalgově boku, jenž organizoval partyzánskou válku v horských oblastech Michoacánu a působil i na liberální nespokojence v místokrálovském hlavním městě, zatímco jiným projevem ozbrojeného odboje proti Španělům v Mexiku (a k odporu Lópeze Rayóna) se stal rozšířený banditismus.⁶⁰ A v roce 1812, kdy López Rayón utrpěl porážku od oddílů generála Calleji, stanul ve vedení ozbrojeného independentistického boje v Novém Španělsku jiný z bývalých velitelů Hidalгова vojska a posléze guerillových velitelů, mestický kněz José María Morelos. Generálem Morelosem zorganizovaná povstalecká armáda dosáhla řady úspěchů v bojích s royalistickými silami v horských regionech jižního a středozápadního Mexika, jež z velké části fakticky ovládla, a čehož bylo součástí i její dobytí pacifického přístavu Acapulco (mimochodem, tradiční španělské spojnice obchodu s filipínskou Manilou, respektive s východní Asií) v roce 1813. Zároveň Morelos pokládal základy mexické státnosti, když svolal kongres do horského městečka Chilpancingo, který, složený převážně z kreolských liberálů, kněží

---

⁵⁸ Zde můžeme dodat, pokud jde o složení koloniální armády v Novém Španělsku v roce 1810, že skoro všichni její řadoví vojáci byli mestického nebo indiánského původu. Většinu jejích důstojníků, sloužících pod španělskými generály, představovali kreolové, ale významná mezi nimi byla i role mesticů. – FEHRENBACH, T. R.: c. d., s. 330-331, 326.

⁵⁹ Tamtéž, s. 319-332; CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 16-17.

⁶⁰ FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, s. 334-335.

a právníků, v listopadu 1813 vyhlásil nezávislost Mexika. V říjnu 1814, kdy Morelosova vojenská pozice byla již značně oslabena v důsledku nových úderů koloniálních vojsk, posílených vojenskými jednotkami ze Španělska (a již v předchozím roce byla royalistickými silami za použití krvavých represí zlikvidována nová povstalecká ohniska v severnějších oblastech Nového Španělska, na jejichž vytváření se v případě Texasu spolu s místními liberály podíleli též severoameričtí dobrovolníci),⁶¹ pak tentýž kongres, tzv. Kongres Republiky Anáhuac,⁶² přesídlený do severněji ležícího michoacánského Apatzingánu, vyhlásil první mexickou ústavu. Tento dokument nikdy nevstoupil v platnost, ale jako jedna z ideových inspirací mu posloužila i slavná španělská konstituce z Cádizu z března 1812, jejíž platnost se všemi jejími liberalizačními důsledky byla dočasně vyhlášena i na území místokrálovství Nové Španělsko. Až v srpnu 1814 zde byla platnost španělské liberální ústavy, zrušené ostatně přímo ve Španělsku samotným Ferdinandem VII., zastavena generálem Callejou del Rey, jenž na postu mexického místokrále vystřídal Venegase.⁶³ Mezitím rovněž v Peru byl tutéž konstituci nucen dočasně akceptovat konzervativní místokrál Abascal a liberalizační duch dokumentu, odmítaný zde konzervativními kreolskými oligarchiemi, stál u zrodu Pumacahuova indiánského povstání v Cuzku v roce 1814.⁶⁴

V Mexiku nakonec poražený José María Morelos padl do zajetí a v prosinci

---

⁶¹ Tamtéž, s. 337, 339.

⁶² Název tohoto povstaleckého útvaru byl odvozen z předhispánského názvu centrálních a jižních oblastí Mexika. Jak např. zdůrazňuje A. von Humboldt ve svém Politickém eseji o království Nové Španělsko, „pojem Anáhuac by neměl být maten s pojmem Nové Španělsko“, přičemž dodává, že před španělskou conquistou počátkem dvacátých let 16. století byly tímto názvem označovány pouze oblasti, respektive tehdejší indiánské státy, ležící mezi čtrnáctým a jednadvacátým stupněm severní zeměpisné šířky. – Political Essay on the Kingdom of New Spain by Alexander von Humboldt. Book I, s. 8.

⁶³ KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 155-156.

⁶⁴ V rámci reformy z roku 1812, jež souvisely s liberální revolucí ve Španělsku a jejími nařízeními, se vedle zřetelných ústupků ve prospěch kreolů v obsazování nejvýznamnějších funkcí nebo zavádění svobody tisku v Peru rovněž přinejmenším oficiálně rušila indiánská daň a povinné práce Indiánů v dolech (mita). Opětné zrušení liberálního režimu vyvolávalo otevřenou nespokojenost kreolských reformistů v Cuzku, z nichž se někteří rovněž přiklíněli k ideji nezávislosti a jež se ve svém sporu se Španěly z audiencie v tomto andském městě obrátili na indiánského kasiku a generála Matea Pumacahuu. Tento někdejší účastník boje proti Tupac Amaráuovu povstání a royalistického tažení do Horního Peru v roce 1811, který byl po nějakou dobu presidentem cuzkanské audiencie a který se těšil obrovské autoritě mezi Indiány, byl rovněž přívržencem španělské ústavy z roku 1812. Stanul v čele triumvirátu, zřízeného v Cuzku, a situace se brzy vyhrčila v převážně indiánské a mestické povstání, doprovázené tažením povstalců do oblastí mimo Cuzco. Poté, co generál Ramirez porazil rabující povstalece v hornoperuánském La Paz a poté v Punu, v březnu 1815 porazil oddíly samotného Pumacahui u Arequipy. V květnu 1815 byl Pumacahuu popraven jako „zrádce“. – LYNCH, J.: Revolucii v Ispanské Americe, s. 178, 180-183; MARCHENA FERNÁNDEZ, J.: Ejército y milicias en el mundo colonial americano, s. 294.

1815 byl, stejně jako před ním Hidalgo, vyobcován z kněžského stavu a popraven. Independentistický guerillový odboj však v různých oblastech země nadále přetrvával. Válka si vyžádala obrovské oběti, ruinovala ekonomiku... Morelosův program, zahrnující například rasovou rovnost, všeobecné volební právo, zrušení privilegií kléru a armády nebo konfiskaci zejména nevyužívaných pozemků latifundií, byl však pro mnoho mexických kreolů příliš radikální a mnozí z těch, kteří si přáli nezávislost, stanuli aktivně na royalistické straně.⁶⁵ Zatímco v případě independentistické revoluce v Mexiku byla nápadně výrazná účast nižšího kléru na straně povstalců (obrovské množství duchovních včetně vyššího kléru ovšem stálo proti nezávislosti, a kromě toho, mexická válka za nezávislost obecně skýtala více náboženských prvků než obdobné procesy jinde ve španělské Americe),⁶⁶ v případě revoluce ve Venezuele, která rovněž vyvrcholila ve velmi krvavou a destruktivní válku, často právě duchovní stáli za různými royalistickými vystoupeními v jejím prvním roce. Skutečnost, že venezuelská provincie Guayana zůstala na straně starého režimu, byla výsledkem aktivity kapucínských misionářů, kteří se stali členy vlastenecké junty, vytvořené v jejím centru Angostuře, ovšem uskutečnili převrat, zajali přední zdejší patrioty a poslali je na Kubu a Portoriko, kde měli být postaveni před soud. Ještě před vyhlášením venezuelské nezávislosti v červenci 1811 kapucíni připravovali nebo vyvolali royalistické povstání rovněž ve městech Maturín a Cumaná západně od delty Orinoka.⁶⁷ Krátce po vyhlášení nezávislosti vypuklo kontrarevoluční povstání ve Valencii, ležící západně od Caracasu a vlastně jeho konkurenčním městě, za kterým stál především místní františkánský provinciál Pedro Hernández. Síly formující se venezuelské republiky zvítězily nad tímto povstáním až po dvou měsících bojů, za cenu ztrát asi osmi set mužů. Royalističtí předáci využili služeb banditů a současně přijali do svých ozbrojených řad černé otroky, jimž nabídli svobodu, což spolu s důležitou účastí mulatů dodávalo povstání ráz rasové a sociální vzpoury proti republice, prezentované caracaskými kreoly (na republikánské straně později Francisco Miranda, jenž se stal generalissimem ozbrojených venezuelských sil, vydal nařízení osvobozující otroky pro odvody do armády, což proti němu popouzelo

---

⁶⁵ FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, s. 338-339.

⁶⁶ Zde můžeme např. poznamenat, že jako protikladu Panně Guadalupské, sloužící jako patronka Hidalgových povstalců v letech 1810-1811, opírali se místokrál Venegas a royalisté symbolicky o Pannu de Remedios. – FEHRENBACH, T. R.: c. d., s. 328; AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: *La Iglesia frente a la Emancipación Americana*, s. 113, 143.

⁶⁷ Tamtéž, s. 144-147.

vlastenecké statkáře). Po porážce povstání byl jeho vůdce Hernández odsouzen republikánským vojenským soudem k trestu smrti, ale Kongres jej omilostnil.⁶⁸

Ovšem konflikt ve Venezuele se dále vyvíjel v neprospěch republiky. Nový generální kapitán Venezuely se usadil v royalistickém Maracaibu a oddíl španělského námořního kapitána Dominga Monteverdeho se vylodil v Coru, postupující odtud na jih a východ a rekrutující další muže. Po ničivém zemětřesení, které v březnu 1812 postihlo Caracas a okolí, mu v postupu napomáhala propaganda duchovních, kteří přírodní katastrofu vydávali za „Boží trest pro republikány“, a toto ve svém pastýřském listě v podstatě potvrdil i caracaský arcibiskup Coll y Prat, vystupující předtím jako stoupenec republiky.⁶⁹ Na Orinoku byla zničena republikánská říční flotila, v oblasti travnatých *llanos* mezi pobřežním pohořím a Orinokem se formovaly početné royalistické jezdecké oddíly, zpravidla na stranu royalistů přecházeli otroci, kteří se rozprchávali v podmínkách válečného zmatku a vytvářeli vlastní ozbrojené jednotky. V červenci 1812 se předáci venezuelského státu, za rozhodujícího podílu generalissima Mirandy, rozhodli ke kapitulaci před Monteverdem, podepsané nato ve Valencii. A zatímco vítězný Monteverde, váhající se zavedením slibované španělské liberální ústavy v zemi, nechával hromadně zatýkat a konfiskovat majetky, dříve uznávaný Miranda si pro své postoje a úmysl opustit Venezuelu s finančním obnosem, o němž se věřilo, že za něj vyjednal kapitulaci, vysloužil nenávisť mladších patriotů, mezi nimi i Simóna Bolívara, kterému válka vynesla hodnost plukovníka.⁷⁰ 31. července 1812 se skupina mužů, v níž byl i Bolívar, v přístavu La Guaira poblíž Caracasu zmocnila Mirandy, chystajícího se na palubě britské brigantiny *Saphire* odplout do Anglie, a jako „zrádce vlasti“ jej předala royalistům.⁷¹ „Předchůdce nezávislosti“ byl námořní cestou přes venezuelský přístav Puerto Cabello a Portoriko dopraven do španělského Cádizu a uvězněn ve vězení La Carraca. V této cádizské

---

⁶⁸ Tamtéž s. 150; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 112; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 46.

⁶⁹ Arcibiskup Narciso Coll y Prat připlul do Caracasu ze Španělska v červnu 1810, nedlouho po vytvoření zdejší vlastenecké junty. Před vydáním zmíněného pastýřského listu byl republikánskou vládou vyzván, aby vydal zprávu, v níž by dotyčná tvrzení, šířená royalistickým klérem, naopak vyvrátil (a po jeho vydání Miranda požadoval jeho zatčení a vyhoštění z Venezuely). Coll y Prat se dále, podle vývoje ve Venezuele, vyjadřoval ve prospěch republikánů i royalistů. Nakonec mu španělský generál Morillo nařídil návrat do Španělska. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 145-157.

⁷⁰ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 45-48; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 120-121.

⁷¹ Této události předcházela zpráva bohatého anglického obchodníka guvernérovi přístavu Manuelovi de las Casas, Bolívarovi a jeho společníkovi, že nakládal na loď zlaté mince v hodnotě 20 000 dolarů, patřící generálu Mirandovi. – LOPEZ, Casto Fulgencio, BRICEÑO VALERO, Americo, PEREZ SOSA, Elias: La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana, Caracas 1976, s. 153-154.

věznici, odkud ještě psal svým vlivným známým v Evropě a podal i stížnost u španělských kortesů, Miranda později, v červenci 1816, zemřel.⁷²

I Bolívar byl nucen odejít z Venezuely. Odplul nejdříve na blízký ostrov Curaçao, nizozemskou kolonii, jež se však od roku 1810 až do skončení napoleonských válek nalézala pod britskou okupací, zatímco Nizozemí, evropská metropole, bylo přímo připojeno k císařské Francii (už dříve Britové obsadili Surinam, nizozemskou kolonii na severním pobřeží Jižní Ameriky, kdežto ve východněji položené francouzské části Guayany kapituloval již v lednu 1809 francouzský guvernér před portugalským vojenským oddílem, vyslaným z brazilského Pará⁷³). Odtud se Bolívar zakrátko vypravil do politicky nejednotné Nové Granady, která mu měla posloužit jako základna pro další boj proti španělské nadvládě ve Venezuele, a již tady prosazoval sjednocení všech independentistických sil na severozápadě Jižní Ameriky, nazývaném jím Kolumbií, v boji proti Španělům. Ještě než zahájil v roce 1813 se svým novogranadsko-venezuelským vojskem tažení do Venezuely, na jejímž východě zatím vedl ozbrojený odpor proti Montevedrově správě Santiago Mariño, bojoval v silách republikánské vlády Cartageny proti royalistům ve východních oblastech Nové Granady, i když tyto jeho úspěšné akce, jež položily počátek jeho vlastní vojenské iniciativy, byly svedeny v rozporu s původním rozkazem jednoho z cartagenských vojenských velitelů Labatuta, francouzského dobrodruha, který do Ameriky přišel s Mirandou. Federalistický novogranadský Kongres ve městě Tunja udělil Bolívarovi novogranadské občanství a hodnost brigádního generála. Pod jeho velením se nalézali plukovník Manuel Castillo, velitel cartagenského vojska a pozdější prezident tohoto efemérního městského státu na karibském pobřeží Jižní Ameriky, a mladý právník Francisco de Paula Santander, který se měl až v pozdějších letech stát jeho významným spolubojovníkem a zároveň politickým rivalem a poté předním kolumbijským státníkem. Vlivem osobních neshod se ovšem jak Castillo, tak prozatím v podstatě i Santander s Bolívarem, od března 1813 postupujícím se svým vojskem proti španělské moci na západě Venezuely, rychle rozešli. Jedním z důvodů byla též právě skepse novogranadských velitelů vůči

---

⁷² KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 49.

⁷³ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 146. Kromě nizozemského Curaçaa a Surinamu se Britové v průběhu napoleonských válek v karibské oblasti dočasně zmocnili francouzského Martiniku a tzv. Dánských Indií (tj. Dánskem ovládané části Panenských ostrovů). – FRANCO, J. L.: La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico (2), s. 77.

možnosti úspěchu Bolívarových plánů osvobozenického tažení do Venezuely.⁷⁴

Třicetiletý Simón Bolívar se svým vojskem, přivedeným z Nové Granady, nepředstavoval v této nové fázi boje za venezuelskou nezávislost nejvážnějšího soupeře pro španělského místodržícího Monteverdeho, čelícího kromě toho ozbrojenému odboji na východě země, v němž hrál hlavní úlohu zmíněný Mariño. Přesto se však i Bolívarova role značně zvýraznila a součástí toho se stala i Bolívarova proklamace tzv. „Války na život a na smrt“, vydaná v západovenezuelském městě Trujillo v červenci 1813. S ohledem na válečnou situaci ve Venezuele v ní Bolívar, který se již tehdy nechal titulovat jako „Osvoboditel“ („*El Libertador*“), přísně vymezil mezi „Američany“ na jedné a „Španěly a Kanárčany“ na druhé straně, přičemž „Španělé a Kanárčané“ mohli podle tohoto prohlášení počítat se smrtí i v případě, že by „zůstali stranou konfliktu a aktivně nepřispěli k osvobození Ameriky“, kdežto „Američané“ měli být ušetřeni i v případě, že „se provinili“.⁷⁵ Tímto dokumentem (který vlastně zároveň royalistické straně poskytoval vhodnou záminku k rozsáhlým protirepublikánským represím a stával se příznačnou předzvěstí nezměrné brutality, která měla další vývoj války ve Venezuele doprovázet) chtěl Bolívar dát konfliktu ve Venezuele, jenž měl ve skutečnosti především charakter občanské války, v níž bojovali zejména Venezuelané proti Venezuelanům, ráz mezinárodního konfliktu, podobu války mezi Amerikou a Španělskem. Válka vedla zatím, rovněž při koordinaci Bolívarových a Mariňových sil, k vojenskému vítězství vlasteneckého tábora. Zatímco velké množství royalistů prchalo před vítězíci osvobozenickými armádami a mnoho se jich, podobně jako v předchozím roce sám Bolívar, odebralo na ostrov Curaçao, Bolívar v srpnu 1813 vstoupil do Caracasu a pod jeho vedením začala být formována druhá venezuelská republika, jejíž vývoj měl být podle jeho představ dále provázán se západněji položenou Novou Granadou. Ale tentokrát poražený Domingo de Monteverde, ani další royalističtí předáci neustávali v boji.

Vývoj mezinárodní situace nebyl obnovené venezuelské republice příznivě nakloněn. Obě anglosaské mocnosti, do nichž její představitelé vkládali jisté naděje, tedy Velká Británie a USA, se od roku 1812 nacházely ve vzájemném válečném střetnutí, na jehož počátku stály severoamerické snahy po volném transatlantickém obchodu bez ohledu na realitu napoleonských válek v Evropě a britsko-francouzské

---

⁷⁴ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 130-144.

⁷⁵ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanské Americe, s. 216.

soupeření (kdy Napoleonova kontinentální blokáda a britská protiopatření v podobě blokády části evropského pobřeží poškozovala USA jako neutrální mocnost). Navíc, což mělo velký dopad na vývoj situace v celé španělské Americe, v souvislosti s celkovou porážkou Napoleona I., k níž se schylovalo v Evropě, francouzské armády ustupovaly ze Španělska, na jehož trůn měl opět usednout Ferdinand VII. Ozbrojené síly Bolívarem řízené republiky nicméně dosáhly některých vítězství, jako bylo vytlačení Monteverdeho z přístavu Puerto Cabello, royalistické základny západně od Caracasu, i dalších úspěchů ve východních i západních oblastech země. Povraždění asi osmi set Španělů a Kanárčanů v Caracasu, blízkém přístavu La Guaira a sousední Maiquetí v únoru 1814 odpovídalo Bolívarově proklamaci války „na život a na smrt“ z předcházejícího roku, přičemž nejvíce obětí se nacházelo v Maiquetí, obývané převážně přistěhovalci z Kanárských ostrovů, kteří posloužili jako oběť msty některých venezuelských patriotů za krutosti spáchané Domingem de Monteverde, jenž sám rovněž z Kanárských ostrovů pocházel (a právě v Maiquetí se později usadil, aby zde pobýval do roku 1816).⁷⁶ Zatímco ve Španělsku již pevně třímal moc král Ferdinand VII., likvidující liberální systém, jenž byl vytvořen v Cádizu v průběhu španělské osvobozené války proti francouzské nadvládě, a připravující znovudobytí svých vzbouřených kolonií v Americe, v pokračující válce ve Venezuele získal nový generální kapitán Cajigal spojence a Bolívarova republika smrtelného nepřítele v Josém Tomásovi Bovesovi, velice krutém veliteli jezdeckých *llaneros*. Boves byl původně námořník a pašerák ze severošpanělské Asturie, který se dříve neúspěšně pokusil nabídnout své služby venezuelským republikánům. Právě Bovesovi jezdci z *llanos*, zpravidla španělsko-indiánsko-černošští míšenci, se stali silou, jež už v červnu a červenci 1814 způsobila druhé venezuelské republice zkázu. Jedna z příčin, v níž spočívala podpora těchto pastevců dobytka a lovců z venezuelských savan royalistickému táboru, tkvěla už v zákonodárství první venezuelské republiky z roku 1811, které se snažilo v oblastech *llanos* upevnit a rozvinout princip soukromého vlastnictví půdy a je samé dostat v podstatě do pozice peónů polozávislých na statkářích.⁷⁷

Ve srovnání s Venezuelou nebo například novogranadskou Cartagenou, jejichž představitelé už v roce 1811 proklamovali úplnou nezávislost na Španělsku,

---

⁷⁶ LOPEZ, C. F., BRICEÑO VALERO, A., PEREZ SOSA, E.: La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana, s. 158.

⁷⁷ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 218-219.

v laplatském Buenos Aires se o takové alternativě mluvilo dlouho spíše jen s určitým zdráháním. Rozhodnější postup i v této záležitosti, tedy taktéž skutečnou nezávislost, zde prosazovali političtí nástupci zesnulého liberálního předáka Mariana Morena, jako Carlos de Alvear nebo Bernardo de Monteagudo, kteří navázali spojení s názorově jim blízkými důstojníky z tzv. Lautarovy lóže, tajné buenosaireské společnosti zčásti zednářského rázu, pojmenované podle slavného náčelníka jihochilských Araukánů z poloviny 16. století Lautara.⁷⁸ Jedním z předních zakladatelů této politicky vlivné společnosti byl José de San Martín, jenž se jako důstojník španělské armády zúčastnil protinapoleonské války ve Španělsku a roku 1812 se tajně vrátil do laplatské metropole. Aktivita těchto skupin vedly k opětovnému liberálnějšímu kurzu ve vedení Buenos Aires a vliv Lautarovy lóže se projevil rovněž v laplatském Ústavodárném shromáždění, zasedajícím v Buenos Aires od ledna 1813 a známém též jako Kongres z roku XIII. Zastáncem úplného rozchodu se Španělskem byl také independentistický vůdce z Banda Oriental José Artigas, jehož vize nezávislého státu v prostoru La Platy spočívala, na rozdíl od představ buenosaireských politiků, na myšlenkách volné federace či konfederace. K tomu patřil, zejména s ohledem na odezvu Artigasových myšlenek v některých vnitrozemských provinciích, například i hospodářský protekcionismus v zájmu ochrany místní výroby, ohrožované konkurencí britského zboží, které proudilo do vnitrozemí přes buenosaireský přístav.

K definitivní roztržce mezi Artigasem a vládou v Buenos Aires došlo, když zástupci *cabildos* z Banda Oriental, zvolení na Artigasem svolaném „vzdorokongresu“ v Tres Cruces poblíž Montevidea, předložili zmiňovanému laplatskému parlamentu v Buenos Aires tzv. Instrukce z roku XIII. (*Instrucciones del Año XIII*), které vedle vyhlášení úplné nezávislosti na Madridu bezpodmínečně předpokládaly přeměnu formujícího se státního útvaru v prostoru bývalého laplatského místokrálovství, nazývaného Spojené laplatské provincie (*Provincias Unidas del Río de la Plata*), v konfederativní celek, jenž by přinášel výhody všem jeho provinciím, a mimoto označovaly za nezbytné, aby se sídlo jeho vlády nacházelo mimo území Buenos Aires.⁷⁹ Reakcí buenosaireského parlamentu bylo odmítnutí dotyčných zástupců a prohlášení Artigasem zorganizovaných voleb v Banda Oriental

---

⁷⁸ V roce 1553 araukánští Indiáni pod Lautarovým vedením pobili asi padesátčlenný španělský vojenský oddíl vedený Pedrem de Valdivia, organizátorem španělské conquisty a kolonizace Chile, u kterého Lautaro sloužil dříve jako podkoní. Sám Lautaro v průběhu svých dalších bojových akcí proti Španělům v Chile padl v roce 1557. – CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 38.

⁷⁹ Tamtéž, s. 103.

za neplatné, načež Artigas stáhl své vojáky od royalistického Montevidea. Po několikaměsíční pouti rozložil na přelomu března a dubna 1814 svůj hlavní stan v Belénu při řece Uruguay, odkud mohl vyvíjet vliv na provincie na opačném břehu řeky a případně až do Paraguaye v zájmu boje proti buenosaireské hegemonii. Vláda v Buenos Aires, od počátku roku 1814 reprezentovaná Nejvyšším výborem (*Directorio Supremo*) v čele s Josém Gervasiem de Posadas, prohlásila Artigase za zrádce a na jeho hlavu byla vypsána odměna, což stálo na počátku ozbrojeného konfliktu mezi politickým lídrem z Banda Oriental a buenosaireskými centralisty, v němž na Artigasově straně vystoupili rovněž federalisté z provincií Corrientes, Entre Ríos a Santa Fe. Baron de Holmberg, vojenský velitel ve službách buenosaireské vlády, vyslaný se svým vojskem na počátku února 1814 na tažení do Entre Ríos, dostal od Posadase nařízení zmocnit se Artigase „jakýmkoliv způsobem a za jakoukoliv cenu“, Artigasovi a jeho hlavním velitelům hrozila smrt zastřelením. Artigas nicméně zároveň odmítl nabídku maršála Vigodeta, Elíova nástupce ve velení obléhaného Montevidea, a montevidejského *cabilda*, vyzývající jej, s odkazem na „tyranské počínání“ Buenos Aires, k návratu pod svrchovanost Španělska se všemi poctami.⁸⁰ Buenosaireské vedení zatím zaznamenalo některé významné úspěchy v boji s royalistickými silami v oblasti Laplatského zálivu, které byly zčásti spojeny s vytvořením vlastní válečné flotily pod velením námořníka irského původu Williama Browna. Vyvrcholením tohoto vývoje se stala kapitulace royalistických obránců obléhaného Montevidea, vedených maršálem Vigodetem, před buenosaireským generálem Carlosem de Alvear a jeho vojáky 20. června 1814.

Dobytí Montevidea buenosaireskými patrioty a tím likvidace důležité royalistické základny v celém laplatském regionu znamenalo výrazný mezník ve vývoji hispanoamerických válek za nezávislost, v době, kdy se obnovená venezuelská státnost hroutila pod údery Bovesových oddílů a kdy i jinde ve španělské Americe situace směřovala ke zvrátům s opačným výsledkem, tj. naopak k dočasným vítězstvím royalistického tábora, posíleného španělskými veterány napoleonských válek. Přitom ještě dříve než měla být restaurována španělská koloniální moc rovněž v Nové Granadě (kde, mimochodem, v květnu 1814 padl během tažení proti royalistickému Pastu do zajetí známý centralistický lídr z Bogoty Antonio Nariño a

---

⁸⁰ NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 98-99.

následně strávil asi šest let ve vězení ve Španělsku)⁸¹ nebo než bylo rozdrčeno Morelosovo independentistické hnutí v Mexiku, podlehla intervenci royalistických a španělských sil z Peru tzv. *Patria Vieja* v Chile. Již v roce 1812 peruánský místokrál José Fernando Abascal materiálně podpořil royalisty v přístavním městě Valdivia, aby se vzbouřili proti vlastenecké vládě v Santiagu de Chile. Reálná samostatnost země se ocitla v ohrožení z jižního směru poté, co se nevelká, Abascalem vyslaná vojenská expedice generála Pareji vylodila počátkem roku 1813 na ostrově Chiloé a ve Valdivii, získala na svou stranu místní vojenské posádky, dosud loajální Španělsku, a při náboru dalších rekrutů ovládla velkou část provincie Concepción. Diktátorsky vládnoucí José Miguel Carrera v důsledku této invaze předal moc v Santiagu nové juntě a postavil se do čela tažení proti royalistům, ale jeho pokus vytlačit je z obklíčeného Chillánu neměl úspěch. V listopadu 1813 jej nová junta, nacházející se pod vlivem mocného klanu Larraínů, nahradila ve vrchním velení vlasteneckých sil Bernardem O'Higinsem, jenž sám patřil ke spojencům Larraínů. O'Higinsovi se prozatím podařilo zabránit royalistům, jež pod velením generála Gabina Gaínzy zahájili další postup na sever, v obsazení Santiaga, ovšem royalističtí stoupenci, za přítomnosti asi dvě stě padesáti vojáků ze dvou výprav vyslaných z Peru a za účinné propagandy o neschopnosti vlasteneckých junt udržet mír a pořádek a o excesech vojsk vytvořených těmito juntami, přesto ovládli celý chilský jih.⁸² Posily ze Španělska, které do Ameriky dorazily s vítězstvím nad Napoleonem I., posléze usnadnily španělské vítězství nad prvním chilským státem a opětné nastolení koloniálního režimu v Chile počátkem října 1814 - jakkoliv tomu předcházela pokus o kompromisní řešení ve formě tzv. smlouvy z Lircay, kterou na počátku května 1814 vyjednal s chilskými autonomisty, respektive dočasně vládnoucím konzervativním vedením země právě Gabino Gaínza.

Jako Velké Británii nabízel rozpad španělské koloniální moci na západní polokouli příležitost získat obrovské odbytiště pro průmyslovou produkci a současně obrovský zdroj příjmů, a britské zájmy ve španělské a portugalské Americe ostatně měly už dlouhou tradici, od počátku hledaly v pádu španělské moci nad velkou částí amerických kontinentů vlastní prospěch, případně posílení vlastní mocenské pozice rovněž Spojené státy americké. Úvahy o brzkém zhroucení španělské vlády v Americe

---

⁸¹ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 268, 329.

⁸² CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 79-80; COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 35-36; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 312; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas, s. 47.

existovaly v USA již poměrně nedlouho po ukončení vlastní osvobozené války proti Velké Británii v osmdesátých letech 18. století. Severoamerický politik a diplomat Thomas Jefferson, jedna z předních postav severoamerické revoluce a později, v letech 1801-1809, v pořadí třetí prezident severoamerické Unie, se již v roce 1786 zmínil o budoucí vůdčí roli USA na západní polokouli, přičemž měl na mysli rovněž jejich rozšíření na úkor španělské Ameriky - a zároveň vyjádřil obavu, že Španělsko je příliš slabé, aby udrželo své državy na západní polokouli do doby, než je budou USA schopny postupně anektovat.⁸³ Podobně se v roce 1787 rovněž Jefferson zmínil o nevyhnutelnosti hispanoamerické revoluce, ale s ohledem na slabou mocenskou pozici USA vůči své bývalé koloniální metropoli (což se mělo projevovat ještě velmi dlouho v průběhu 19. století) dodal, že ta by měla být oddalována do té doby, dokud „jejích plodů budou moci využívat Spojené státy, nikoliv Anglie“.⁸⁴ Jak už bylo naznačeno, USA, snažícím se udržet neutralitu ve velkých válečných konfliktech mezi evropskými státy po roce 1792, respektive 1793, přinášela prospěch možnost obchodování se španělskou Amerikou, po roce 1795 blokovanou britským válečným námořnictvem od mateřské země na Pyrenejském poloostrově (prvořadě se to vztahovalo na severoamerický obchod s hispanoamerickými přístavy v karibské oblasti), a třebaže se i po vypuknutí hispanoamerických válek za nezávislost držely USA v neutrální pozici, boj Hispanoameričanů zde budil určité sympatie přinejmenším z ideových důvodů. V souvislosti s diplomatickou misí, kterou první venezuelská republika vyslala do Washingtonu, severoamerický ministr zahraničí (státní sekretář, *Secretary of State*) a pozdější prezident James Monroe v listopadu 1811 dokonce napsal v instrukci americkému vyslanci ve Francii, že venezuelské provincie byly zpraveny, že USA se prostřednictvím svých diplomatických zástupců v Evropě budou snažit, budou-li k tomu příznivé okolnosti, „o urychlení jejich uznání dalšími státy“, přičemž to nemělo narušit mírové vztahy mezi „USA a ostatními mocnostmi“. A ačkoliv sama severoamerická Unie se k takovému kroku zdaleka zatím neodhodlala, podobná slova se objevila též v instrukcích jejím vyslancům ve Velké Británii, Rusku a Dánsku.⁸⁵ Na vztahu USA vůči samotnému Španělsku byla zatím podstatná linie, ve které se, v duchu zahraničněpolitické zásady někdejšího presidenta Washingtona „America

---

⁸³ OPATRŇÝ, Josef: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, Praha 2002, s. 9.

⁸⁴ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika, s. 30.

⁸⁵ Tamtéž, s. 33.

first“ („Předně Amerika“), plně odrážela linie přísné neutrality ve vztahu k událostem napoleonských válek na evropském kontinentě – když už v říjnu 1809 přijímal tehdejší státní sekretář Robert Smith ve Washingtonu vyslance španělské Centrální junty Luise de Onís, sdělil mu, že nemůže přijmout jeho pověřovací listiny, se zdůvodněním, že vládě USA není známo, zda ve Španělsku oficiálně vládne regentská vláda v Seville (respektive brzy poté v Cádizu) nebo Joseph Bonaparte, a preferuje proto neudržovat oficiální styky se žádnou ze stran konfliktu. Onís sice mohl ve Washingtonu zůstat jako neoficiální zástupce Španělů, bojujících proti napoleonské nadvládě, ale jako vyslanec španělského krále Ferdinanda VII. byl skutečně přijat až v roce 1815.⁸⁶

Postoj USA vůči Venezuele vzbuzoval naději též na vytvoření pevnějšího svazku mezi USA a Provinciemi Río de la Plata, což už v únoru 1811 písemně vyjádřila buenosaireská Junta na adresu amerického presidenta Madisona.⁸⁷ V jihoamerických povstaleckých centrech již působili severoameričtí zástupci, vybavení instrukcemi své vlády. Kupříkladu 30. dubna 1811 psal státní sekretář Monroe generálnímu konzulovi USA v Buenos Aires Poinsettovi, že „snaha projevovaná většinou španělských provincií odtrhnout se od Evropy a povýšit se na nezávislé státy vyvolává v USA velký zájem“, že USA jakožto „sousedé na téže polokouli nemohou být nesoucitnými diváky tak významného okamžiku“ a současně, že „osud oněch provincií musí záviset na nich samých“.⁸⁸ 14. května 1812 psal Monroe americkému agentovi v Caracasu Alexandru Scottovi mj., že odkládání uznání skutečné nezávislosti Venezuely vychází v podstatě z neznalosti vlády USA o skutečné schopnosti a odhodlání venezuelských provincií a jejich lidu tuto nezávislost uhájít a také obav z vítězství kontrarevoluce po takovém uznání. Při zmínce o upřímném zájmu USA na venezuelské nezávislosti, „z ušlechtilých citů a z přesvědčení, že se to mnoha způsoby ukáže vzájemně výhodným“, se zmínil o přízni Francie a případně, s ohledem do budoucna, Velké Británie k takovému kurzu a rovněž opět o instrukcích vyslancům USA v Paříži, Petrohradě a Londýně, na jejichž základě měly být Francie, Rusko a Velká Británie seznámeny se severoamerickým zájmem na „nezávislosti španělských provincií“ - a Scottovou povinností mělo být seznámit se v první řadě se stavem veřejného mínění ve venezuelských a „sousedících

---

⁸⁶ OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 99-101.

⁸⁷ Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Selected and arranged by William R. Manning. Volume I, New York 1925, s. 319-320.

⁸⁸ Tamtéž, s. 11.

španělských“ provinciích, s jejich způsobilostí k samosprávě, s tamním stavem politického myšlení a tamními vzájemnými vztahy, s postoji vůči USA, ale i vůči „starému“ Španělsku, Anglii a Francii.⁸⁹

Válce, kterou v červnu 1812 vyhlásil severoamerický prezident James Madison s podporou Kongresu Velké Británie, předcházela více než dvě desetiletí komplikovaných vztahů USA s Velkou Británií, Francií, ale i se Španělskem.⁹⁰ Závažné potíže nastaly v letech 1806-1807, kdy se severoamerický námořní obchod s Evropou octl pod tlakem jednak francouzských, jednak britských restrikcí. Po vyhlášení kontinentální blokády vůči Velké Británii v roce 1806 vydal francouzský císař v roce 1807 tzv. milánský dekret, jímž nařizoval konfiskaci neutrálních lodí v přístavech kontinentální Evropy, pokud ty se podvolí britským protiopatřením, tj. získání licence od Británie a britské inspekci (v opačném případě hrozila těmto plavidlům konfiskace z britské strany),⁹¹ přičemž ovšem aktivity Velké Británie, včetně násilného verbování amerických námořníků v britských i koloniálních přístavech do britského námořnictva,⁹² byly USA vnímány jako větší problém - a kromě námořních a obchodních záležitostí, Britové byli v USA obviňováni z rozvíjení protiamerických intrik mezi Indiány, jež měly být vedeny z území Kanady i španělské Floridy. Případ šóníjského náčelníka Tecumseha, který sjednotil indiánské

---

⁸⁹ Tamtéž, s. 14-16.

⁹⁰ Vztahy Spojených států jak s Velkou Británií, tak Francií byly již od devadesátých let předchozího století problematické. Zatímco USA jako první země uznaly francouzskou republikánskou vládu z roku 1792, už v dubnu 1793 jejich tehdejší prezident Washington vyhlásil neutralitu s ohledem na válečný konflikt, jenž nastal mezi Velkou Británií a Francií. V letech 1793-1794 se však objevil závažný problém v americko-britských vztazích, když Britové konfiskovali náklady amerických lodí, obchodujících s francouzskými osadami v západní Indii. Záležitost byla vyřešena až smlouvou, uzavřenou za americkou stranu zvláštním vyslancem v Londýně a někdejší vyslancem ve Španělsku Johnem Jayem, který mimochodem už od roku 1785 jako severoamerický ministr zahraničí jednal také se Španělskem, vzhledem k tehdejší španělské držbě Louisiany a přístupu k dolnímu toku Mississippi, uzavřenému v roce 1784 španělským guvernérem Louisiany pro americký obchod (ten Severoameričané získali, společně s uznáním své jižní hranice na jednatřicáté rovnoběžce ze španělské strany, teprve tzv. Pinckneyovou smlouvou z roku 1795). Výsledky Jayovy smlouvy s Velkou Británií, znamenající americký ústupek v otázce obchodu s Francií či jejími državami, však vedly ke zhoršení vztahů mezi USA a Francií, neboť Francie pak požadovala totéž v záležitosti americko-britského obchodu. Francouzské útoky na americké lodě a přerušení diplomatických styků s USA způsobily nevyhlášenou námořní válku mezi USA a Francií v letech 1798-1800. Dohoda, uzavřená americkými mírovými komisaři v Paříži s tehdejší francouzskou vládou prvního konzula Napoleona Bonaparta, ukončila tento konflikt, stejně jako formální francouzsko-americké spojení, přetrvávající ještě z roku 1778. – TINDALL, G.B., SHI, D.E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 124, 144-153.

⁹¹ Tamtéž, s. 166.

⁹² Tyto odvody, činěné na základě britského vládního nařízení, představovaly vůbec nejproblematictější bod ve vztazích mezi Velkou Británií a USA v tomto období. V roce 1812 ze zhruba 114 000 námořníků v britském válečném námořnictvu představovali asi 10 000 občané USA, aniž by však Britové takový jejich občanský status uznávali. – UTHMANN, Jörg von: Diplomaté. Státní aféry od dob faraonů po současnost, Brno 1998, s. 120; OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 99.

kmeny na obranu proti severoamerickým osadníkům, nároklujícím si jejich půdu, a který po vojenské porážce svých bojovníků v oblasti jižně od Velkých jezer v listopadu 1811 (bitva u řeky Tippecanoe) našel útočiště právě v britské Kanadě, zde byl velmi příznačný. V severoamerickém Kongresu, v období nepřítliř vzdáleném od územních získů Louisiany a tzv. Západní Floridy, zesílily anexionistické požadavky, vztahující se na připojení britské Kanady i španělské Východní Floridy ke Spojeným státům, což se pak na straně USA stalo vlastně primárním válečným cílem. Vzhledem k situaci v Evropě a tradičnímu kurzu neutrality lze však poznamenat, že když v červnu 1812 vyhlářovaly USA válku Velké Británii, nepředpokládalo se zde jakékoliv spojení s napoleonskou Francií.⁹³

Ve válce, která přes mírovou smlouvu v Gentu v prosinci 1814 fakticky pokračovala až do začátku roku 1815 a která ve svých důsledcích značně přispěla k posílení idejí severoamerického nacionalismu, a v jejímž průběhu Britové hojně využívali spojení se severoamerickými indiánskými kmeny, ovšem USA nakonec nezískaly ani Kanadu, ani Floridu. A docela podobně jako tomu bylo v případech hispanoamerických válek za nezávislost, vývoj v Evropě, tedy porážka císařské Francie na jaře roku 1814, se svými důsledky vychýlil průběh konfliktu spíše ve prospěch britské strany. V srpnu 1814 britské oddíly načas obsadily Washington, odkud byl prezident Madison nucen před nimi uprchnout, a vypálily presidentský Bílý dům, kongresové sídlo Kapitol a další vládní budovy.

Zhruba ve stejném období, kdy Spojené státy vypověděly válku Londýnu, tedy v červnu 1812, zahájila francouzská *Grande Armée* pod vrchním velením Napoleona I. a za účasti početných vojenských sborů Napoleonových evropských spojenců a vazalů své grandiózní tažení do Ruska, které přes počáteční úspěchy vrcholilo ke sklonku téhož roku katastrofálním zimním ústupem francouzských vojsk od Moskvy. Francouzského císaře opouštěli jeho nejvýznamnější „nucení“ spojenci, jako v první řadě Prusko krále Fridricha Viléma III., které po uzavření příměří s Ruskem na konci roku 1812 přešlo plně do března roku následujícího z francouzské na ruskou stranu, kdežto Rakousko ještě po několik dalších měsíců fakticky lavírovalo mezi Paříží a Petrohradem. Už rusko-pruská konvence z Taurogenu z 30. prosince 1812 znamenala předpoklad pro zformování nové protifrancouzské koalice, jejímiž členy se v první polovině roku 1813 staly vedle Ruska a Pruska také Velká Británie, Švédsko,

---

⁹³ PERKINS, Dexter: A History of the Monroe Doctrine, Boston, Toronto 1963, s. 21.

Španělsko a Portugalsko, zatímco rakouská monarchie v čele s císařem Františkem I. a ministrem zahraničí knížetem Metternichem vstoupila do války s Francií až o něco později (v srpnu 1813). Ruská vojska pokračovala v tažení za ustupujícími Francouzi do střední Evropy a se vstupem Pruska do války proti Francii začala osvobozenická válka v Německu, kde si Napoleon udržoval svůj vliv prostřednictvím tzv. Rýnského spolku, stmelujícího jeho vazaly z řad místních knížat, případně satelitního Vestfálského království. Hegemonie napoleonské Francie v Evropě se hroutila. Boje v německém prostoru vyvrcholily v říjnu 1813 obrovskou bitvou u Lipska, v níž vojska francouzského císaře a jeho vazalů utrpěla těžkou porážku od spojeneckých rakouských, ruských, pruských a švédských sil. Vojska protinapoleonské koalice postupovala k Paříži. Zároveň již s velkým Napoleonovým tažením do Ruska od poloviny roku 1812, vázajícím velkou část francouzského vojenského potenciálu, se v neprospěch napoleonského impéria obracela válečná situace na Pyrenejském poloostrově, kde ostatně už předtím britské a portugalské oddíly zmařily novou francouzskou invazi generála Massény do Portugalska z roku 1810. Wellingtonovy britské oddíly společně s Portugalci postoupily do španělské Kastilie a už 22. července 1812 uštědřily britsko-španělsko-portugalské jednotky rozhodující porážku Francouzům v bitvě u Arapiles. To bylo následováno dočasným Wellingtonovým obsazením Madridu v srpnu 1812. Později francouzské síly ustupovaly ve Staré Kastilii a v oblasti středomořské Valencie, a rozhodující ofenzíva britsko-španělských vojsk probíhala od května 1813, zatímco byl Napoleon zaneprázdněn protiútokem proti rusko-pruským armádám v Německu, a tlačila je již přímo k Pyrenejím. 21. června 1813 zvítězila vojska vedená Wellingtonem nad francouzskými oddíly v bitvě u baskické Vitorie, 31. srpna téhož roku v bitvě u San Marcial. V pozdním podzimu roku 1813 sestupovaly již jednotky lorda Wellingtona z Pyrenejí do nížin jižní Francie a společně s Brity vstupovaly na francouzské území také španělské i portugalské oddíly. Španělská válka za nezávislost skončila, i když ještě 11. dubna 1814, čili už nedlouho po obsazení Paříže spojeneckými armádami a Napoleonově abdikaci, dosáhl vévoda z Wellingtonu vítězství nad Francouzi nedaleko jihofrancouzského Toulouse ve střetnutí, označovaném jako poslední bitva tzv. poloostrovní války.⁹⁴

Podobně jako se v důsledku bitvy u Lipska zcela zhroutil Napoleonem

---

⁹⁴ PROTHERO, G.W.: Nelson's School History of Great Britain and Ireland, s. 367.

vytvořený systém v Německu, vytlačení francouzských vojsk z Pyrenejského poloostrova s sebou pochopitelně přinášelo pád režimu Josepha Bonaparta ve Španělsku. Tuto realitu byl nucen uznat i Napoleon I., jenž na základě smlouvy z Valençay, uzavřené 11. prosince 1813 s Ferdinandem VII., navracel španělský trůn tomuto monarchovi, jehož jménem vedli Španělé po předcházejících více než pět let svůj krvavý zápas proti francouzské okupaci a jehož jménem se dosud zastiňovala i část patriotů ve španělské Americe. Tak zároveň navracel stav do období před vynucenou Ferdinandovou bayonnskou abdikací z roku 1808. Smlouva z Valençay, výsledek jednání španělského vyjednavče vévody San Carlose se svým francouzským protějškem Laforestem, měla současně podle představ samotného Napoleona znamenat separátní mír mezi Francií a Španělskem, což však bylo ze strany vedení v Cádizu odmítnuto.⁹⁵

Do Španělska, zpustošeného a poznamenaného předchozími válečnými lety, se Ferdinand VII., nazývaný též jako Žádaný (*el Deseado*), vrátil za velkého lidového nadšení v březnu 1814. S ústupem francouzské moci se mezitím do Madridu přestěhovaly kortesy. A návrat panovníka z francouzského zajetí současně stavěl před španělské liberály, reprezentované na prvním místě Regentskou radou (tehdy pod předsednictvím kardinála a toledského arcibiskupa Luise de Borbón, Ferdinandova bratrance), závažnou otázku, jak se ten postaví vůči konstitučnímu systému, vytvořenému během osvobozené války kortesy v Cádizu a založenému na ústavě z března 1812. Ferdinand VII. se od samého počátku svého návratu těšil evidentní podpoře značné části armády, šlechty a kléru, cítících se poškozených novým liberálním zřízením s ohledem na svá dřívější privilegia, stejně jako široké podpoře mezi lidovými vrstvami, pro které představoval mystifikovaný symbol míru, spravedlnosti a naděje, kdežto proklamace liberálů, tj. zástupců inteligence a slabé městské buržoazie, pro ně znamenaly nic neříkající prázdné formulace, a právě liberálové byli spojováni s utrpením válečného období.⁹⁶ V samotných kortesech existovala silná skupina konzervativních poslanců, kteří měli pocit, že předtím deklarované změny a reformy liberálního rázu zašly příliš daleko, a v dokumentu známém jako „Manifest Peršanů“ (*„Manifiesto de los persas“*) se obrátili na krále s výzvou, aby ústavu z roku 1812 nepřijal. I když i oni případně připouštěli

---

⁹⁵ OLIVIE, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 80.

⁹⁶ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: *Dějiny Španělska*, s. 402-403; CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 74.

alternativu či nutnost změn, principiálně rozhodně preferovali ideu panovníkem svolaných tradičních kortesů, složených ze zástupců tří stavů, před prosazenou realitou národního shromáždění.⁹⁷ Dřívější vykonavatel španělské moci v Montevideu generál Francisco Javier de Elío, konzervativní představitel pravidelné armády, která, mimochodem v operacích sotva uplynulé války mnohem méně úspěšná než guerillové oddíly, toužila po návratu svých výsad (zatímco guerilloví velitelé stáli zpravidla za cádizskou konstitucí), nabídl vracejícímu se králi podporu, postaví-li se proti kortesům.⁹⁸ Za takové situace tedy Ferdinand VII. dekretem z 4. května 1814 zrušil platnost cádizské ústavy z roku 1812 a vůbec všechny zákony zrozené v podmínkách osvobozené války a přestože sliboval reformy, jejichž potřebu vnímali i zástupci privilegovaných stavů, a svolání kortesů na tradičním stavovském principu, a současně zavrhoval despotismus a perzekuce jakéhokoliv typu, tyto sliby nebyly splněny.⁹⁹ V období po válečné porážce napoleonské francouzské říše, na níž se rozhodující měrou podílely absolutistické režimy Ruska, Rakouska a Pruska, kdy byly nejobecnějším trendem v Evropě tendence k obnovení starých pořádků, vládnoucích v dobách před Velkou francouzskou revolucí a napoleonskými válkami, tak i dekrety Ferdinanda VII. ve Španělsku z května 1814 představovaly prostě krok k restauraci vlády monarchistického absolutismu.

Až do své smrti v roce 1833, s výjimkou nového konstitučního tříletí let 1820-1823, vládl Ferdinand VII. jako absolutistický monarcha, činící svá rozhodnutí pouze v dohodě s vlivnou kamarilou. Španělští liberálové, odsunutí z politického života, začali brzy vytvářet ohniska vzdoru proti jeho absolutistickému režimu. A společně s obnovením neomezené královské suverenity přímo ve Španělsku patřilo k hlavním cílům Ferdinanda VII., od roku 1814 vlastně staronového krále „Španělska a Indií“, též obnovení starého řádu ve vzbouřených španělských državách v Americe. Na ně v Madridu ještě zdaleka nebylo pohlíženo jako na ztracené.

---

⁹⁷ Pod zmíněný dokument se podepsalo 69 poslanců, z toho 10 tvořili američtí zástupci. – RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 14.

⁹⁸ Tamtéž, s. 15.

⁹⁹ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 74.

KAPITOLA TŘETÍ

SITUACE VE ŠPANĚLSKÉ A PORTUGALSKÉ AMERICE V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO DĚNÍ LET 1814-1815

Návrat Ferdinanda VII. na španělský trůn v roce 1814 byl součástí celoevropského restauračního procesu, který doprovázel či následoval rozbití napoleonského řádu v Evropě a samozřejmě byl i v dalších případech spojen s návraty panovníků či panovnických dynastií na trůny v zemích, v nichž vládli předtím, než tam byla nastolena francouzská nadvláda. Bourboni, kteří se v osobě Ferdinanda VII. vraceli do Španělska, se jen velmi krátce nato měli vrátit i do samotné Francie, kde Napoleonův císařský režim nezadržitelně šel ke svému pádu. Zatímco v severní části Evropy vyřadil zásah Švédska a Velké Británie na počátku roku 1814 z války francouzského spojence Dánsko a protinapoleonské tažení ruských, rakouských, pruských a britských vojsk vyvrcholilo obsazením Paříže na konci března 1814 a následnou Napoleonovou abdikací (byť ta ještě neměla být, jak ukázaly události roku 1815, tak definitivní), nově vytvořená francouzská prozatímní vláda, v jejímž čele stál Charles Maurice de Talleyrand, jako ministr zahraničí sloužící kdysi, do roku 1807, i Napoleonovi, povolala na francouzský trůn nového krále Ludvíka XVIII., bratra Ludvíka XVI., popraveného v roce 1793. Obnovený královský režim bourbonské dynastie ve Francii šel k umírněné konstituční formě britského typu - a zatím 30. května 1814 podepsaly Velká Británie, Rusko, Rakousko a Prusko, poplatné jako hlavní vítězné mocnosti, tzv. první pařížský mír s poraženou Francií. V mírových podmínkách vůči Francii převládala naprostá umírněnost (francouzské území bylo vráceno do hranic z roku 1792 a Paříži byla navracena většina zámořských kolonií, obsazených předtím zpravidla Brity, po Francii nebyly požadovány žádné válečné náhrady) a stejně tak se vítězové zachovali velkoryse i vůči Napoleonovi, jemuž, už na základě předchozí smlouvy z Fontainebleau, zůstal titul císaře a byla mu přidělena vláda nad ostrovem Elba. O celkovém uspořádání Evropy po napoleonských válkách a také o některých významných záležitostech, vztahujících se k zámořské problematice, měl rozhodnout mezinárodní kongres evropských státníků a diplomatů, svolaný do Vídně. S ohledem na restauraci Bourbonů ve Španělsku a ve Francii se v době zasedání Vídeňského kongresu definitivně rozhodlo též o dalším osudu bourbonských monarchií v

Itálii,¹ což bylo ostatně, vedle získání záruk a náhrad ze strany Francie, hlavní starostí španělské diplomacie během těchto jednání v rakouské metropoli.² Jiné významnější úsilí ze španělské strany směřovalo k zachování svrchovanosti nad Olivençou a vůbec k uznání výsledků tzv. „pomorančové války“ s Portugalskem z roku 1801.³ Pokud jde o záležitosti Ameriky, může být zajímavé připomenout předchozí požadavky, vznesené ještě před Ferdinandovou restaurací absolutismu regentskou vládou v Cádizu a předložené vítězným spojencům španělským ministrem zahraničí Pizarrem (zastávajícím posléze funkci vyslance v Berlíně), které kromě jiného obsahovaly nárok na návrat Louisiany, postoupené roku 1800 Godoyovým režimem Francii, avšak tvořící již od roku 1803 součást Spojených států amerických.⁴

Situace po válečné porážce Francie na jaře 1814 a v období jednání Vídeňského kongresu v letech 1814-1815 stvrzovala podružné postavení Španělska jako druhořadé mocnosti na evropské scéně, přes respekt, jakému se Španělsko u evropské veřejnosti těšilo vzhledem ke svému úpornému protinapoleonskému odboji. K povznesení mocenské pozice španělské monarchie rozhodně nepřispěly ani schopnosti diplomacie Ferdinanda VII., včetně Pedra Gómeze Labradora, španělského vyslance na Vídeňském kongresu. Na zformovanou vítěznou velmocenskou koalici Velké Británie, Ruska, Rakouska a Pruska zůstal Madrid vázán jen prostřednictvím bilaterálních smluv, jako byla spojenecká smlouva s Velkou Británií z ledna 1809, na níž v podstatě navázalo uzavření nové britsko-španělské aliance v červenci 1814, a spojenecká smlouva s Ruskem, uzavřená již v červenci 1812 ve Velikich Lukach. Cádizská Regentská rada navázala diplomatické styky s Ruskem již v roce 1811, přičemž sledovala cíl zbavit se silného britského vlivu, respektive závislosti na Británii, a jmenovaný španělský vyslanec v Petrohradu Zea Bermúdez měl v této

---

¹ Tak se Ferdinand IV. (III. Sicilský), od roku 1759 král Neapolska a Sicílie a příslušník vedlejší větve španělských Bourbonů, vrátil na královský trůn v Neapoli (po vládě bonapartistických králů Josepha Bonaparta v letech 1806-1808 a Joachima Murata v letech 1808-1815), přičemž zde důležitou roli sehrál, vzhledem k postoji Joachima Murata v souvislosti s dočasným Napoleonovým návratem k moci ve Francii v roce 1815, rakouský vojenský zásah. V době francouzských loutkových režimů v Neapolsku pobýval Ferdinand IV. (III.) na Sicílii, od roku 1811 obsazené britskými vojsky. Naproti tomu severoitalské vévodství Parma-Piacenza, kde před rokem 1802 rovněž vládla vedlejší větev španělských Bourbonů, bylo přičleno Marii Luise, dceři rakouského císaře Františka I. a od roku 1810 manželce Napoleona I., která zde vládla až do své smrti v roce 1847. Poté se zde opět ujali vlády Bourboni, předtím dočasně vládnoucí v Lucce, jež zde zůstali u moci až do zahájení procesu italského národního sjednocení v roce 1859. – PROCACCI, Giuliano: Dějiny Itálie, Praha 1997, s. 220-223, 422-425.

² UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 430.

³ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 51.

⁴ OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 147.

souvislosti za úkol dojednat sňatek Ferdinanda VII. se sestrou cara Alexandra I.⁵ Už při podpisu nové španělsko-britské smlouvy z 5. července 1814, zakotvující „úzké a hluboké spojenectví mezi Jeho Katolickým Veličenstvem a králem Spojeného království Velké Británie a Irska, jejich dědici a nástupci“, a doplněné ke sklonku srpna téhož roku podpisem několika dodatečných ustanovení, týkajících se obchodních otázek, sehrávala opět velký význam situace ve španělské Americe. Londýn, který už v předchozích letech války proti napoleonské Francii udržoval kontakty s hispanoamerickými patrioty a při obchodních zájmech svých poddaných nabízel španělské Regentské radě a kortesům své zprostředkování v tomto konfliktu výměnou za další obchodní koncese,⁶ si i v roce 1814, za situace, kdy ukončení napoleonských válek přinášelo i konec obchodních výsad získaných Brity v těch částech španělské Ameriky, jež zachovávaly věrnost Regentské radě,⁷ od španělské strany vymohl, že bude-li španělské impérium v Americe otevřeno zahraničnímu obchodu, bude Británii udělena „doložka nejvyšších výhod“. Na druhé straně Madrid dosáhl od Británie závazku, že ta „přijme účinnější opatření, aby její poddaní neposkytovali americkým rozkolníkům zbraně, munici ani žádný jiný válečný materiál“. Vzhledem k restauraci Bourbonů jak ve Španělsku, tak ve Francii byl dále velmi důležitou součástí španělsko-britské smlouvy z roku 1814 tajný článek, v němž se Španělsko zavazovalo, že neuzavře s Francií žádný závazek či smlouvu, obdobnou rodinným smlouvám z 18. století, ani „jakoukoliv jinou, jež by omezovala nezávislost nebo škodila zájmům Jeho britského Veličenstva“.⁸

I přes ztrátu významné části Severní Ameriky, stvrzenou v roce 1783, byla následující poslední desetiletí 18. a první desetiletí 19. století obdobím velkého imperiálního rozmachu britské monarchie krále Jiřího III. a jeho politiků ve světovém měřítku, podmíněného jednak například kolonizací Austrálie nebo koloniálními konflikty, vedenými britskou Východoindickou společností v Indii, jednak válkami s Francií a jejími vazaly a spojenci (jako Španělsko, Nizozemí nebo Dánsko) mezi lety 1793 a 1815. Zatímco na evropském kontinentě, kde se s porážkou Napoleonovy

---

⁵ Tamtéž, s. 79.

⁶ Zde můžeme připomenout i španělsko-britská jednání ohledně těchto záležitostí z roku 1811, během nichž byla španělská strana ochotna otevřít volný obchod s oblastmi ovládanými povstalci (jako např. s Río de la Plata, Venezuelou nebo Cartagenaou de Indias) a kde se stal již víceméně realitou, ovšem nikoliv, proti britskému přání, s Mexikem. – UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 434.

⁷ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 86.

⁸ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 427-428.

Francie zvýraznila zejména velmocenská pozice Ruska, se Londýn již tradičně snažil prosadit princip rovnováhy, Velká Británie, průmyslově nejpokročilejší země světa, získala nebo si zajistila nesporné prvenství na světových oceánech a prvenství v záležitostech mocenského pronikání do mimoevropských oblastí mezi všemi ostatními evropskými mocnostmi. Usneseními Vídeňského kongresu byla potvrzena britská držba někdejších nizozemských kolonií na Cejlonu, stejně jako jihoafrického Kapska, ostrova Helgoland v Severním moři, ve Středomoří Malty a Jónských ostrovů při řeckém pobřeží, ostrova Mauritius a Seychel v Indickém oceánu, ostrovů Tobago a Svatá Lucie v karibské oblasti.

Jedním z problémů mezinárodní politiky prvních dekád 19. století byla otázka zákazu mezinárodního obchodu s otroky, který měl položit konec transatlantické přepravě afrických otroků do kolonií evropských mocností v Americe, provozované od 16. století. Evropští obchodníci, mezi nimiž v 18. století převládali obchodníci britští, získávali tyto otroky v Africe zpravidla pomocí obchodů s místními vládci, kupci a aristokraty. Velká Británie však tento obchod zrušila v roce 1807 a jejím prostřednictvím byl pak jeho zákaz v mezinárodním měřítku prosazen na Vídeňském kongresu, kde současně britský ministr zahraničí lord Castlereagh prosadil zřízení stálé konference zástupců evropských mocností v Londýně, která se měla dotyčnou problematikou zabývat.⁹ Vlastně už otázka samotného otroctví se již z etických důvodů ukazovala velice problematickou v období severoamerické a posléze francouzské revoluce (a jak bylo zmiňováno, zcela přirozeně s ní byla spojena revoluce na Haiti), stejně jako v průběhu revolucí ve španělské Americe. Již v roce 1792 zrušilo obchod s otroky Dánsko a k 1. lednu 1808 zakázal dovoz afrických otroků do USA prezident Thomas Jefferson (přičemž ze států severoamerické Unie povolovala v této době obchod s otroky pouze Jižní Karolína).¹⁰ Ještě před válečnou porážkou Francie v roce 1814 přistoupily na zákaz obchodu s otroky prostřednictvím bilaterálních smluv s Velkou Británií Švédsko a Nizozemí. Slib zrušení obchodu s otroky do pěti let se stal rovněž součástí mírových podmínek pro poraženou Francii v roce 1814, přičemž se Ludvík XVIII. zavazoval omezit jej mezitím pouze na francouzská území.¹¹ Součástí druhé pařížské mírové smlouvy s Francií z listopadu

---

⁹ THOMAS, Hugh: *The Slave Trade. The History of the Atlantic Slave Trade 1440-1870*, London 2006, s. 368, 590-591.

¹⁰ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, s. 160.

¹¹ V březnu 1815, po svém opětovém uchopení moci, nařídil Napoleon I. okamžité zrušení francouzského obchodu s otroky, ve snaze získat si britskou přízeň. V červenci 1815 vyhlásil Ludvík

1815, následující po Napoleonově porážce u Waterloo, se pak měl přímo stát článek, na jehož základě tzv. Velká Pětka (tedy Velká Británie spolu s Ruskem, Rakouskem, Pruskem a Francií) směřovala své úsilí k „úplnému a definitivnímu zrušení“ obchodu, „tak odporného a tak výrazně zavrženého zákony náboženství a přírody“.¹² Již v roce 1808 zahájilo britské loďstvo v Atlantiku akce proti tomuto obchodu, během nichž pátralo po otrokářských lodích zpravidla nepřátelských států nebo prostě států, které obchod s otroky rovněž prohlásily za nelegální (jako například lodích francouzských, nizozemských či severoamerických), zmocňovalo se jich a jejich osazenstvo stavělo před soud britské viceadmirality. Ten zasedal nejčastěji v Sierra Leoně, britské kolonii na západoafrickém pobřeží, převzaté v roce 1807 britskou Korunou po krachu Sierraleonské společnosti (*Sierra Leone Company*).¹³ Británie zároveň měla již před rokem 1814 v tomto ohledu jistý vliv i na hispanoamerická vlastenecká hnutí. Zrušení obchodu s otroky obsahovala (vedle například zrušení inkvizice, mučení nebo církevních výsad) ústava schválená Kongresem první venezuelské republiky v Caracasu v prosinci 1811.¹⁴ V dubnu 1812 byl obchod s otroky zakázán v Buenos Aires,¹⁵ kde byl britský vliv obzvlášť silný.

Zemi, jejíž plantážnické hospodářství bylo na práci otroků a také na přísunu otrockých pracovních sil z Afriky závislé, představovala Brazílie. Přitom i na tuto problematiku se z důležité části vztahovala britsko-portugalská obchodní smlouva, kterou 19. února 1810 podepsali portugalský ministr hrabě Linhares a britský vyslanec u portugalského dvora v Brazílii lord Strangford a která po otevření brazilských přístavů britskému obchodu v roce 1808 znamenala další krok k posílení britského ekonomického vlivu v této rozlehle jihoamerické državě Portugalska, respektive konkrétně Velké Británii zde zajišťovala obchodní převahu. Na jejím základě bylo sníženo celní zatížení britského zboží, dováženého do Brazílie, z dosavadních čtyřiaadvaceti na patnáct procent *ad valorem*, což jej zvýhodňovalo dokonce i ve srovnání se zbožím, dováženým do Brazílie ze samotného Portugalska, podléhajícím šestnáctiprocentnímu clu. Teprve v roce 1816, tzn. po definitivním skončení napoleonských válek, kdy se Portugalsko nadále nacházelo pod britskou

---

XVIII. pod tlakem okolností totéž. – BETHELL, L.: *The Abolition of the Brazilian Slave Trade*, s. 11-14.

¹² Tamtéž, s. 14.

¹³ Tamtéž, s. 10-11.

¹⁴ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: *La Iglesia frente a la Emancipación Americana*, s. 150-151.

¹⁵ CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 95.

okupační správou a jeho vládnoucí rod Bragança stále sídlil v Rio de Janeiru, se dovozní cla na zboží přicházející do Brazílie z Británie a ze zpusťoseného a vyrabovaného Portugalska vyrovnala.¹⁶ Zároveň se již touto smlouvou, zřetelně demonstrující britskou mocenskou převahu vůči Portugalsku, portugalská strana zavazovala k omezení a postupnému zrušení obchodu s otroky. V první řadě měla být redukována činnost portugalských obchodníků s otroky mezi jednotlivými koloniemi portugalské říše - a později, v lednu 1815, přiměla Velká Británie Portugalsko, vedle opětných slibů o jeho budoucím úplném zrušení, upustit od obchodu s otroky v oblastech severně od rovníku. V takovém duchu byl ovšem britskými námořními důstojníky interpretován už dvojznačně znějící desátý článek zmiňované smlouvy z února 1810 a Britové už tehdy, až do zásahu vlastní admirality v roce 1813, zajali také několik portugalských otrokářských lodí. To mělo za následek vážné ztráty pro obchodníky v brazilské Bahii a Pernambuku, udržující těsné kontakty se západoafrickým guinejským pobřežím.¹⁷

Ačkoliv byl v únoru 1815 obchod s otroky v mezinárodním měřítku odsouzen Vídeňským kongresem, Velká Británie při jeho jednáních byla současně nucena doznat nezákonnost svých předchozích přepadových protiotrokářských akcí a odškodnit poškozené.¹⁸ Ve svých aktivitách však Britové a jejich známá námořní „protiotrokářská hlídka“ („*anti-slavery patrol*“) neustávali ani v dalších letech a ve vodách při afrických březích docházelo přímo k ozbrojeným potyčkám mezi nimi a loděmi portugalských a francouzských obchodníků s otroky.¹⁹ Stejně tak pokračoval britský tlak v této záležitosti vůči portugalskému královskému dvoru v Brazílii. Ilegální či pololegální obchod s otroky mezi africkými a americkými břehy se ovšem navzdory rozsáhlé a dlouhodobé britské kampani nadále rozvíjel, i v období po vyhlášení brazilské nezávislosti v roce 1822, a v podmínkách liberalizovaného obchodu 19. století dosahoval dokonce znatelně vyššího obratu než v kterémkoliv dřívějším období. Například ve dvacátých letech 19. století se do Brazílie dováželo v průměru asi 40 000 afrických otroků ročně.²⁰ Ostatně, pokračoval a zvyšoval se

---

¹⁶ Bezprostřední dopad britsko-portugalské obchodní smlouvy z února 1810 se odráží např. v údajích, že zatímco v roce 1808 zakotvilo v Rio de Janeiru 90 cizích lodí, v roce 1810 to již bylo téměř pětkrát tolik. – KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 144.

¹⁷ BETHELL, L.: The Abolition of the Brazilian Slave Trade, s. 11.

¹⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 145.

¹⁹ OBRY, Olga: Grüner Purpur. Brasiliens erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine, Wien, Innsbruck, Wiesbaden 1958, s. 92.

²⁰ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 145.

také dovoz otroků na španělskou Kubu, bez ohledu na jeho zákaz, připravený od roku 1817 (a podmíněný opět smlouvou mezi Velkou Británií a Španělskem z téhož roku) s vědomím úřadů, přičemž právě tři roky před vstupem tohoto zákazu v platnost (v roce 1820) byly v důsledku situace naopak poznamenány jeho horečnatým zintenzivněním.²¹ Kuba zůstávala vedle Brazílie druhým nejvýznamnějším odbytištěm otroků na západní polokouli, ale stejně tak byli i v dalších desetiletích otroci nadále dováženi do jižních otrokářských států USA.²² V případě Brazílie, kam byla většina otroků dopravována z Angoly, Konga, Mozambiku nebo severního pobřeží Guinejského zálivu, nazývaného Portugalci od 15. století *Costa da Mina*,²³ byl už ve druhé dekádě 19. století jejich roční dovoz dvakrát vyšší ve srovnání s počty na počátku století. Zatímco se v roce 1815 Brazílie v rámci portugalského impéria změnila v království rovnoprávné s Portugalskem a z portugalské strany byly činěny snahy obcházet britský nátlak ohledně otrokářského obchodu, brazilští plantážníci však již před rokem 1820 začínali pociťovat, že portugalská monarchie se svými ústupky Londýnu zrazuje hospodářské „životní zájmy“ Brazílie.²⁴

Jak bylo už uvedeno, zatímco se ve Španělsku fakticky ujal moci „žádaný“ král Ferdinand VII. a obnovil svou absolutní moc, triumfovala zdaleka především přičiněním domácích sil kontrarevoluce ve Venezuele. 15. června 1814 rozdrtily jezdecké hordy Bovesových *llaneros* vojenské oddíly Simóna Bolívara a Santiaga Mariña v bitvě u La Puerty, a aniž by Boves vzal jediného republikánského zajatce, krvavé střetnutí snížilo stav republikánských sil jen asi na tisíc mužů.²⁵ Vítězné Bovesovy jednotky pokračovaly v postupu na sever, obsadily Valencii západně od Caracasu a 16. července 1814 samotný Caracas, odkud venezuelští republikánští předáci ustupovali směrem na východ. José Tomás Boves na základě vlastních prohlášení ve jménu krále fakticky uzurpoval moc v zemi, načež jeho spojenec, španělský generální kapitán Cajigal, raději odplul na Portoriko. Republikánské vedení

---

²¹ Během tří let ke sklonku druhé dekády 19. století, v reakci na zmíněný blížící se zákaz, bylo na Kubu dovezeno přes 100 000 afrických otroků, nejčastěji loděmi plujícími pod španělskou vlajkou (byť se zčásti ve skutečnosti jednalo o lodě vlastněné severoamerickými obchodníky). – THOMAS, H.: *The Slave Trade*, s. 601.

²² Odhaduje se, že do USA bylo mezi lety 1808 a 1861, tj. počátkem severoamerické občanské války, jež vedla ke zrušení otroctví na jihu USA, propašováno z Afriky asi 300 000 otroků. – TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, s. 160.

²³ BETHELL, L.: *The Abolition of the Brazilian Slave Trade*, s. 5.

²⁴ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 72.

²⁵ LYNCH, J.: *Revolucii v Ispanské Americe 1808-1826*, s. 217.

mířilo k městu Barcelona, ležícím na pobřeží táhnoucím se východně od Caracasu, a za ním před Bovesovou vládou teroru a vražd prchaly zástupy venezuelských patriotů. Mezi zástupci republiky propukly vážné osobní neshody, což se obracelo i proti Bolívarově autoritě, ale přes novou zdrcující porážku, kterou republikánským ozbrojencům uštědřil za nimi postupující Bovesův zástupce Morales, nadále existovala idea nezávislého venezuelského státu přežívajícího na severovýchodě země. Na republikánské straně zatím na sebe moc uchvátil José Félix Ribas, jeden z republikánských vůdců a Bolívarův rival, jenž za přičinění mulata Manuela Piara, rovněž jednoho z předáků hroučící se republiky, nechal v přístavu Carúpano zatknout Bolívara a Mariña, když se pokoušeli se zlatým a stříbrným mešním náčiním odplout na ostrov Margarita, a odsoudil je za „zradu a zpronevěru státních financí“ do vězení.²⁶ Oběma se již v září 1814 podařilo odplout do Cartageny de Indias a Bolívar se následně angažoval ve vnitřním konfliktu v Nové Granadě - a zatím 5. prosince 1814 utrpěly Ribasovy republikánské oddíly porážku od Bovesových *llaneros* v oblasti jižně od východovenezuelského přístavu Cumaná. V boji byl sice zabit i sám Boves, ale jeho muži po svém vítězství rozpoutali vraždění ve městech Cumaná a Maturín. Poražený Ribas se ještě pokoušel pokračovat v odboji, ale byl zrazen, vydán do royalistického zajetí, popraven a jeho hlava byla veřejně vystavena v Caracasu.²⁷ Když v roce 1815 připlula do Venezuely velkolepá vojenská expedice španělského polního maršála Morilla, vyslaná do Jižní Ameriky Ferdinandem VII., přežívaly zbytky venezuelské republiky ještě na ostrově Margarita, v čele s Juanem Bautistou Arismendim, rovněž jedním z předních venezuelských republikánů, spoluodpovědným za masové popravy španělských zajatců v první polovině roku 1814. Obnovení královského absolutismu ve Španělsku v roce 1814 se rovněž rovnalo návratu k *de facto* koloniálnímu statu amerických území. Ferdinand VII. ve vztahu ke svým americkým poddaným velkoryse hovořil o milosrdenství a usmíření,²⁸ ale situace v mnoha částech španělské Ameriky prodělala příliš mnoho změn, někdy (jako třeba právě ve Venezuele) za velmi dramatických okolností, aby bylo snadné vrátit ji ke stavu před rokem 1808. Navíc, jako tomu bylo v případě Chile v roce 1814, právě politika Madridu přispěla ke zmaření alternativy kompromisu. Zmíněná vojenská výprava maršála Pabla Morilla do Venezuely a Nové Granady byla

---

²⁶ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 77-79.

²⁷ Tamtéž, s. 80; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 172.

²⁸ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 220.

nejnáznornějším příkladem Ferdinandovy reconquisty, znovudobytí patrioty ovládaných oblastí španělské Ameriky, a známkou faktu, že, počínaje lety 1814-1815, tzn. obdobím krátce po porážce expanzivní císařské Francie v Evropě a jmenovitě ve Španělsku, začínaly hispanoamerické války za nezávislost do značné míry nabírat charakter skutečného konfliktu mezi Španělskem a formujícími se hispanoamerickými státy. Už od roku 1814 tomu tak bylo opět také v Chile, kde se vojenské vítězství nad zdejšími patrioty stalo dílem španělských účastníků války proti napoleonské Francii, nedávno dorazivších na západní polokouli.

Kompromisní smlouva z Lircay, kterou 3. května 1814 uzavřel s chilskými patrioty royalistický generál a generální kapitán Gabino Gaínza, byla umožněna nabídnutým prostřednictvím britského námořního kapitána Jamese Hillyara, jenž k tomu získal souhlas či dokonce podporu peruánského místokrále Abascula.²⁹ V Chile v této době (březen-červenec 1814) vládl jako *Director Supremo* konzervativně zaměřený Francisco de Lastra, jehož vynesl k moci převrat konzervativců proti liberálnímu vedení v Santiagu. V duchu smlouvy z Lircay uznávali chilští autonomisté autoritu Ferdinanda VII. a španělské Regentské rady do návratu panovníka na trůn a Chile si zachovávalo autonomii v rámci španělské monarchie, avšak smlouva, dojednaná vlastně přesně ve stejné době, kdy Ferdinand VII. ve Španělsku již likvidoval liberální zřízení zrozené v Cádizu, a vyvolávající nespokojenost radikálů na obou stranách, neměla dojít naplnění.³⁰ Pod vlivem vývoje ve Španělsku ji limský místokráľ Abascal odmítl, sesadil Gaínzu a vyslal do Chile další vojenskou výpravu pod velením generála Mariana Osoria. Na chilské straně odmítl toto kompromisní řešení José Miguel Carrera, jenž se opět dostal k moci v důsledku povstání z července 1814, načež se proti němu v chilském vlasteneckém táboře zvedla silná opozice.³¹ V řadách royalistické armády, která pod Osoriovým velením v Chile dosáhla počtu pěti tisíc mužů, se nacházel například i batalión ze španělské Talavery. Chilské vlastenecké vedení se po urovnání vnitřních sporů,

---

²⁹ COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 36; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 312-313.

³⁰ Na základě smlouvy z Lircay mělo vlastenecké vedení v Santiagu de Chile vyslat zástupce do španělských cortesů, vrátit všechny jim zkonfiskované majetky, vydat 30 000 pesos na náklady royalistických oddílů v zemi, měli být vyměněni zajatci a vyhlášena úplná amnestie na obou stranách, měly být vzájemně uznány vojenské hodnosti obou armád, vyslané expediční oddíly se měly vrátit do Peru a autonomistická vláda, vykonávající moc v Chile jménem krále, měla obnovit obchod s ostatními částmi španělského impéria a potvrdit jej se spojeneckými a neutrálními zeměmi. – CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 80.

³¹ GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas. La región surandina, s. 48.

ústicích na okraj občanské války, opevnilo se svými početně slabšími oddíly před Osoriovým postupem v městečku Rancagua (ležícím jižně od Santiaga), kde 1.-2. října 1814 proběhla rozhodující bitva. Ta skončila vítězstvím španělských jednotek, po němž následovala panika v Santiagu de Chile a hromadný útěk v obavách před represemi vítězů přes zasněžené andské průsmyky do Mendozy na protilehlé, laplatské straně And. Mezi poraženými v bojích v Rancagui a zároveň mezi asi dvěma tisíci Chilany, jež našli útočiště na argentinské straně andského pohoří, byli bratři Carrerové, stejně jako Bernardo O'Higgins, jejichž vzájemný ostrý spor dominoval situaci v patrioty ovládaném Chile těsně před španělským vítězstvím nad chilskou „Starou vlastí“.³² Výsledek rancagujské bitvy znamenal jedno z velmi významných vítězství Madridu nad hispanoamerickými patrioty v období po návratu Ferdinanda VII. na španělský trůn a pochopitelně přinášel po čtyřech letech restauraci koloniálních pořádků v Chile, jejichž prvním hlavním představitelem se stal generál Osorio ve funkci guvernéra. Chilské přístavy, otevřené v roce 1811 cizímu obchodu a přecházející v takové situaci konfliktní britsko-severoamerickou rivalitu během války mezi oběma anglosaskými mocnostmi, mu byly znovu uzavřeny.³³

Simón Bolívar se po svém příjezdu do Cartageny vydal do Tunji, sídelního města novogranadské konfederace, kde jej Federální kongres Nové Granady jmenoval vrchním velitelem federalistických vojsk, s nimiž, navzdory vlastním centralistickým tendencím, vytáhl proti centralistické provincii Cundinamarca se sídlem v Bogotě. Bogota se po brzkém podmanění federalistickými silami v prosinci 1814 změnila v nové sídelní město novogranadské federace a další Bolívarův úkol spočíval v pokusu podříditi federaci republiku v Cartageně, v jejímž čele stál nyní jako prezident generál Manuel Castillo. Následovala dlouhá vyjednávání mezi Bolívarem a jeho osobním známým a rivalem Castillem a obléhání Cartageny, které Bolívar přerušil až svou demisí z funkce novogranadského vrchního vojenského velitele a odjezdem z Nové Granady v květnu 1815, již po zprávách o vylodění španělské armády generála Morilla ve Venezuele. Jeho rozhodující účast na uvedených akcích,

---

³² Tamtéž; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 118; COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 36.

³³ V souvislosti s britsko-americkou válkou lze zmínit, že v březnu 1814 byla britským kapitánem Hillyarem v chilských vodách (v zálivu Valparaíso) zajata severoamerická fregata *Essex*, která sama předtím zajala posádky několika britských, zejména velrybářských lodí. Kromě toho některé britské lodě, směřující v tomto období do Chile, padly do zajetí Španělů. – HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 121.

jež se samozřejmě rovnaly pokusu o sjednocení patrioty ovládaných oblastí Nové Granady podle federalistických koncepcí, byla rovněž motivována jeho ideou společného boje jihoamerických vlasteneckých sil, včetně opětného tažení, jako v roce 1813, za nezávislost Venezuely.³⁴

Přestože se situace ve španělské Americe od roku 1814 vyvíjela od podoby občanských válek více do charakteru koloniální války, v níž Španělsko usilovalo o opětné podřízení vzbouřených oblastí v Americe své autoritě, až do skončení hispanoamerických válek za nezávislost i v řadách royalistických vojsk nadále početně převládali lidé narození v Americe. Pod vlivem finančních potíží španělské monarchie bylo za celou dobu konfliktu vysláno ze Španělska do zámoří dohromady méně než 45 000 mužů.³⁵ Bez ohledu na skončení napoleonských válek se přitom ani po roce 1815 jejich počty příliš nelišily od velikosti bataliónů, vysílaných do Ameriky před tímto rokem.³⁶ Expedice polního maršála Pabla Morilla, která 16. února 1815 opustila Cádiz, byla však nejen největší vojenskou výpravou, jakou Španělsko vyslalo do Ameriky za celé období hispanoamerických válek za nezávislost, nýbrž i vůbec největším podnikem tohoto druhu, realizovaným ze španělské strany za dosavadní více než tři století španělské přítomnosti v Americe. Morillo byl rovněž veteránem války proti Francouzům ve Španělsku, která především podmínila jeho hodnostní vzestup v řadách armády a během níž dosáhl renomé jednoho z nejlepších generálů pod velením britského vojevůdce a generalissima španělských vojsk Wellingtona, a do čela expedice, kterou Ferdinand VII. zamýšlel vyslat do Ameriky, jej navrhl generál Castaños.³⁷ Morillovu výpravu, mířící k jihoamerickým břehům,

---

³⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 82-86; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 177-178.

³⁵ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 91.

³⁶ Podle jiných údajů bylo mezi lety 1811 a 1825 ze Španělska do Ameriky vysláno dohromady 39 343 vojáků ve 44 a ½ bataliónu. Pro představu, v roce 1811 tak byly poslány 3 batalióny o souhrnné síle 2034 mužů do Montevidea a Veracruzu. V roce následujícím, tj. samozřejmě stále v době osvobozené války ve Španělsku, mělo být na základě stejných údajů do Ameriky (konkrétně opět Veracruzu, Montevidea a Havany) odesláno 8 a ½ praporu o celkovém počtu 5944 vojáků, a v roce 1813 bylo 4564 vojáků v 6 praporech vysláno do Veracruzu, Montevidea, Puerto Cabella a Limy. Ve srovnání s tím, v roce 1816 byly 3 prapory s 2063 vojáky vyslány do Panamy, Limy, na Portoriko a do Havany, a v roce 1817 6 bataliónů o 4839 mužích do Venezuely, Veracruzu a Limy. V letech 1819, 1824 a 1825 bylo vysláno dohromady 6000 vojáků v 5 praporech do Havany. – MARCHENA FERNÁNDEZ, J.: Ejército y milicias en el mundo colonial americano, s. 278.

³⁷ Ještě před událostmi španělské osvobozené války let 1808-1814 sloužil Pablo Morillo, pocházející ze skromných venkovských poměrů ze španělského Leónu, v námořnictvu a zúčastnil se některých akcí v rámci tehdejších válek Španělska s Francií a posléze Velkou Británií (včetně např. bitvy u Trafalgaru roku 1805). V roce 1808 se vyznamenal v bitvě u Bailénu. Později dosáhl ve Vigu hodnosti plukovníka a po bitvě u Vitorie roku 1813 byl odměněn hodností polního maršála. –

tvorilo 42 transportních lodí s eskortou pěti válečných plavidel, počet vojáků na jejich palubách převyšoval 10 000.³⁸ Původním cílem této expedice byla oblast Río de la Plata,³⁹ ovšem ten byl změněn na Venezuelu. Sám Morillo byl jmenován generálním kapitánem Venezuely a o jeho poslání v severních oblastech Jižní Ameriky vypovídal už titul, udělený mu Ferdinandem VII. - *el Pacificador de Venezuela y de Nueva Granada*.⁴⁰

V dubnu 1815 obsadila Morillova výprava venezuelský ostrov Margarita, kde se jejímu veliteli navenek podrobil místní republikánský velitel Juan Bautista Arismendi – Morillo mu udělil milost navzdory krutostem, jichž se právě Arismendi během předchozího konfliktu dopustil vůči Španělům, a navzdory protestům Bovesova nástupce Moralese.⁴¹ V květnu 1815 vstoupil Morillo do Caracasu. Venezuela, která se už od předchozího roku zejména v důsledku vítězství oddílů pod vedením Bovesa a Moralese nacházela pod kontrolou royalistických sil, se pak brzy měla stát základnou k Morillovu tažení do Nové Granady, proti Cartageně a posléze Bogotě. V souladu se zmíněnou politikou krále Ferdinanda VII. vůči hispanoamerickým povstalcům zahájil maršál Morillo v Jižní Americe politiku „odpouštění, odměn a trestů“, čehož byla součástí i amnestie, kterou z funkce generálního kapitána Venezuely vyhlásil po svém příjezdu do Caracasu, stejně jako vydal prohlášení o mírových cílech svého tažení a obnovil všechny královské a církevní úřady generálního kapitanátu.⁴² Taktéž na základě královského nařízení proběhly ve Venezuele rozsáhlé konfiskace a následně rozprodej statků „vzbouřeneckých“ kreolských rodin (ostatně podobně, jako byly po říjnu 1814 konfiskovány majetky přívrženců poražené strany v Chile). V roce 1815 tak bylo různým venezuelským vlastníkům, označeným za „vzbouřence“, odebráno více než 300 haciend, prodávaných pak sekvestrační juntou, přičemž o sedm haciend přišel i Bolívar.⁴³ Bolívarovy majetky ve Venezuele podlehly poprvé konfiskacím ostatně už po Montevedově vítězství v roce 1812.

LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 181-182; OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 92, 95.

³⁸ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 220.

³⁹ Tamtéž, s. 219-220; MARCHENA FERNÁNDEZ, J.: Ejército y milicias en el mundo colonial americano, s. 278.

⁴⁰ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 157.

⁴¹ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 182.

⁴² KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 87.

⁴³ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 220.

Zatím přitáhla Morillova armáda za účasti Moralese ke Cartageně de Indias. Město, centrum fakticky samostatné republiky, jež v uplynulém období rovněž navázala diplomatické kontakty s USA⁴⁴ a jež jako otevřený přístav od ledna 1811 těžilo z kontaktů zejména s britskými obchodníky z Jamajky, britské ostrovní kolonie v Karibském moři, bylo začátkem září 1815 obleženo z pevniny a zablokováno z moře. Selhal pokus předat Cartagenu pod svrchovanost Velké Británie, učiněný prostřednictvím britského obchodníka Wellwooda Hyslopa, vlastníciho spolu se svým bratrem Maxwellem na Jamajce podnik, vlastně filiálku firmy jejich bratranců z Liverpoolu *W. and A. Maxwell and Company*, obzvláště zainteresovaný na obchodu s Jižní Amerikou, neboť v první řadě už jamajský guvernér vévoda z Manchesteru odmítl přijmout cartagenské pověřence, kteří s Wellwoodem Hyslopem připluli na Jamajku.⁴⁵ Ovšem odpor Cartageny měl trvat ještě po několik dalších měsíců, do prosince 1815, navzdory tíživému hladu, který zde nastal. Podle slov samotného Morilla, adresovaných po jeho obsazení města králi, zemřela hladem dokonce více než polovina obyvatel města.⁴⁶ Dobyť Cartageny bylo následováno krvavými represemi a terorem ze strany vítězů, které byly v první řadě Moralesovým dílem (oběšen byl i bývalý cartagenský prezident generál Manuel Castillo), a vydrancováním města.⁴⁷ Pokračující Morillova kampaň za podrobení nejednotné Nové Granady královské moci vrcholila obsazením Bogoty v květnu 1816 a dalšími masovými popravami, mezi jejichž oběti patřil i federalistický předák Camilo Torres. Maršál Pablo Morillo se vedle své politiky amnestií a obratných vyjednávání stal současně strůjcem krvavých represí proti poraženým jihoamerickým patriotům. K radikálnímu obratu v jeho metodách přispěly události na Margaritě, kde jím předtím omilostněný Arismendi nechal zmasakrovat malou španělskou posádku a ve jménu vzpoury znovu ovládl ostrov.⁴⁸ Z Morillova popudu vznikaly tzv. Očišťovací rady (*Consejos de purificación*), analogické orgánům, které ve Španělsku

---

⁴⁴ Zde můžeme zmínit, že např. 29. prosince 1812 zpravoval americký ministr zahraničí James Monroe cartagenského agenta v USA M. Palacia, že Spojené státy, přes svůj zájem na „prosperitě a blahobytu svých jihoamerických sousedů“, nemohou vzhledem ke svému mírovému stavu se Španělskem učinit „jakýkoliv krok ve vztahu k zápasu mezi různými částmi španělské monarchie, který by kompromitoval jejich neutralitu“. – *Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations*. Volume I, s. 16.

⁴⁵ HUMPHREYS, R. A.: *Tradition and Revolt in Latin America*, s. 111, 117-120.

⁴⁶ KIENZL, Florian: *Bolívar. Ruhm und Freiheit Südamerikas*, Berlin 1935, s. 114.

⁴⁷ Tamtéž; KLÍMA, J.: *Simón Bolívar*, s. 87-88.

⁴⁸ LIÉVANO AGUIRRE, I.: *Bolívar*, s. 185.

řídily pronásledování liberálů,⁴⁹ a ostatně i teror, rozpoutaný po Morillově vítězství v Nové Granadě, obsahoval výrazně antiliberální prvky, doprovázené klerikální propagandou a shledávající podporu royalistického kléru.⁵⁰ Současně se mnohé kláštery změnily ve vězení, ve stavu, kdy se věznice staly přeplněnými. Někteří z patriotů byli odsouzeni k nuceným pracím.⁵¹

Vedle Venezuely, Nové Granady, laplatských provincií nebo Chile představovalo už od roku 1810 další oblast vážného vzdoru proti koloniální moci a neklidu ve španělské Americe Nové Španělsko, přestože zde nedošlo ke svržení moci španělských místokráľů v jeho centrálním městě. V neprospěch vůdčího politického a vojenského organizátora boje za mexickou nezávislost Josého Marii Morelose se situace vyvíjela od sklonku roku 1813, kdy utrpěl nezdar při pokusu o dobytí města Valladolid v Michoacánu, z něhož zamýšlel učinit hlavní povstalecké město. Rozhodující podíl na porážce Morelosových oddílů měl Agustín de Iturbide, mladý mestický plukovník v řadách vojska španělského generála Llaveho, vyslaného proti povstalcům k Valladolidu generálem Callejou, a pozdější tvůrce faktické mexické nezávislosti. Nedlouho po Morelosově neúspěchu u Valladolidu byl ve střetnutí s royalisty u Puruaránu poražen, zajat a zastřelen Mariano Matamoros, pokládáný za nejlepšího z Morelosových velitelů, a royalistické síly následně znovu ovládly řadu měst v jižních a centrálních oblastech Mexika (jako Oaxaku, Cuernavaku, Taxco, Chilpancingo nebo Acapulco), která se předtím ocitla v držení Morelosových independentistů. José María Morelos pokračoval v partyzánském odboji až do listopadu 1815, kdy byl během ústupové cesty z oblasti Michoacánu do Tehuacánu v jižní části středního Mexika zajat svým bývalým pobočníkem, jenž přešel na royalistickou stranu. Ještě nedlouho před svým zajetím nařídil svému spolubojovníkovi Nicolási Bravovi uniknout společně s doprovázejícími jej zástupci mexického Kongresu před dostihnuvšími je royalistickými oddíly. 22. prosince 1815 byl Morelos zastřelen v Ciudad de México, poté, co byl odvečen do sídelního města místokráľovství a šestačtyřicet dní vyslýchán inkvizicí. Je označován za poslední oběť

---

⁴⁹ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 90-91.

⁵⁰ Pro bližší představu lze např. uvést Morillem nařízené zastřelení 125 více či méně významných mužů spojených či spojovaných s novogranadským vlasteneckým hnutím, jež jím bylo prezentováno jako „vyčištění místokráľovství od doktorů a učenců, vždy původců rebélií“. Španělská propaganda současně prohlašovala, že Morillova armáda „přišla restaurovat náboženství, ničící kacířské zásady nezávislosti“. Dílem obnoveného inkvizičního tribunálu se stalo pálení všech nalezených knih, pokud nebyly napsány ve španělštině nebo latině. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 166.

⁵¹ KIENZL, F.: Bolívar, s. 115.

této represivní instituce, kterou samozřejmě i ve Španělsku s restaurací své absolutistické moci obnovil Ferdinand VII., v Mexiku. Intenzivní odboj proti koloniálnímu režimu v Mexiku neustal ani po jeho smrti, ale přesto i v celkovém rámci hispanoamerických válek za nezávislost znamenala poprava Josého Marí Morelose, kromě jiného obviněného ze zrady, kacířství a dalších zločinů a označeného za protestanta,⁵² další vážnou porážku zdejších vlasteneckých hnutí - v době, kdy v Nové Granadě měly po pádu independentistické Cartageny a popravách jejích představitelů kapitulovat další oblasti před španělským vojevůdcem a administrátorem Pablem Morillem. V pokračujícím ozbrojeném protikoloniálním boji v Novém Španělsku, vedeném z izolovaných pevností a táborů a ve formě guerilly, pak hráli klíčovou roli takoví velitelé jako páter Marcos Castellanos, Ignacio López Rayón, Ramón Rayón, Manuel Mier y Terán.

S přihlédnutím k celkové mezinárodní situaci lze podotknout, že už samotný počátek Morillovy vojenské expedice do Jižní Ameriky spadl do doby, kdy byl již ukončen válečný konflikt mezi Velkou Británií a USA, ze severoamerického pohledu někdy nazývaný jako „druhá válka za nezávislost“. K ukončení války, která přes svůj významný ideový dopad na myšlenku severoamerické mocenské prestiže vzbuzovala již od roku 1812 velmi vážnou nespokojenost ve státech Nové Anglie na severovýchodě USA, byla navzdory zmíněnému obsazení Washingtonu v srpnu 1814 a případně plánům na opětné posílení svých pozic na severoamerické pevnině ochotna i britská strana, na čemž se podílela řada okolností (četné vojenské úspěchy Severoameričanů, koncentrace na evropské záležitosti v období jednání Vídeňského kongresu, přání britských obchodníků obnovit obchod se Spojenými státy, apod.). Jednání britských a amerických emisarů vyústila v podpis mírové smlouvy v jihonizozemském Gentu na Štědrý den roku 1814 na zásadě *statu quo ante bellum*, ačkoliv k vrcholnému střetnutí této války došlo ještě 8. ledna 1815, když americké oddíly pod velením generála Andrewa Jacksona odrazily britský útok na New Orleans, centrum Louisiany poblíž delty Mississippi.⁵³ Mezi USA a Velkou Británií byly

---

⁵² Na tomto označení by se snad mohla podílet i skutečnost, že Morelos jakožto katolický duchovní otevřeně přiznával, že je otcem dětí, ovšem obvinění z kacířství a luteránství vůči hispanoamerickým independentistům patřilo k běžné rétorice inkvizičního Svatého oficia. - FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, s. 340-341; MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América*, s. 96.

⁵³ V tomto střetu se Američanům postavilo asi 7500 britských veteránů napoleonských válek v Evropě a mezi padlými skončil i britský velitel Edwin Pakenham. Účastníci bitvy dosud nevěděli o uzavření

obnoveny obchodní kontakty a až v pozdějším období byly vyřešeny některé přetrvávající sporné otázky. Vzhledem k průběhu války let 1812-1814 měla být důležitou britsko-americká smlouva z roku 1817, dojednaná výměnou nót mezi americkým výkonným zastupujícím ministrem zahraničí Richardem Rushem a britským vyslancem Charlesem Bagotem a redukující vzájemné síly na Velkých jezerech, tj. vodní hranici mezi USA a britskou Kanadou, jen na nevelký počet celních člunů. A problému severní hranice USA se zčásti dotýkalo i britsko-americké ujednání z roku 1818.⁵⁴

Britsko-americká válka vedla k posílení hospodářské soběstačnosti USA, stala se podnětem k zakládání manufaktur a tím k dalšímu průmyslovému rozvoji severoamerické Unie, jejíž mocenské sebevědomí bylo ukončeným konfliktem posíleno. Významným projevem severoamerické moci, zasahujícím mimo rámec západní polokoule, se záhy stala námořní expedice proti severoafrické piraterii ve Středomoří, schválená Kongresem ve Washingtonu nedlouho po ratifikaci gentské mírové smlouvy a reagující na pirátství a princip výpalného, vybíraného severoafrickými vládci, jimž byl americký námořní obchod ve Středozemním moři vystaven už po desetiletí a které už v prvních letech 19. století přivedly americké válečné lodě k Tripolisu.⁵⁵ Výprava, která v květnu 1815 vyrazila z New Yorku, donutila k zásadním ústupkům alžírského beje a posléze dosáhla téhož v Tunisu a Tripolisu. Kromě toho, celkovému potenciálu USA mohl odpovídat jejich významný vliv v obchodní sféře v jiné části světa, ve východní Asii, kde na počátku 19. století předstihly v objemu obchodu s čínským impériem Francii a další evropské státy s výjimkou Velké Británie, a kupříkladu v roce 1817 připadlo právě na severoamerické obchodníky 42 % veškerého dovozu opia do Číny.⁵⁶

Jakkoliv gentský mír rozhodně nenaplnil anexionistické požadavky, jaké se v souvislosti s končící válkou v USA vznášely směrem ke Kanadě a Floridě, přesto již tento konflikt znamenal předzvěst příštího územního rozšíření Spojených států o celou tzv. Východní Floridu, dosud se nacházející pod španělskou svrchovaností,

---

míru v Gentu. – TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 174-175; OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 285.

⁵⁴ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 183.

⁵⁵ Kritickým se v tomto ohledu stalo období po severoamerické válce za nezávislost, kdy americké lodě přestaly být chráněny britskými poplatky. Od roku 1786 tak USA platily „za ochranu“ Maroku a v následujícím desetiletí i dalším státům na severu Afriky. – TINDALL, G. B., SHI, D. E.: c. d., s. 160.

⁵⁶ INOZEMCEV, N. N.: Vnešnja politika SŠA v epochu imperializma, Moskva 1960, s. 47.

stejně tak jako stál na počátku popularity generála Andrewa Jacksona, vítěze od New Orleansu v lednu 1815, s jehož jménem měla být anexe španělské Floridy spojena a který v pozdějším období (v letech 1828 a 1832) dosáhl dvojího zvolení do funkce presidenta USA. Jackson, generálmajor domobrany v Tennessee, porazil se svými dobrovolníky v březnu 1814 Kríky, indiánské spojence Britů na jihovýchodě USA, a již v listopadu 1814 svévolně zaútočil na pevnost Pensacola v severozápadním cípu španělské Floridy, jakožto na středisko britských intrik.⁵⁷ Jen velmi řídká zalidněná Florida představovala navíc již tradiční útočiště Kríků, kteří si zde ve spojení s místním domorodým obyvatelstvem říkali Seminolové („odštěpenci“), stejně jako uprchlých černých otroků ze severněji položené Georgie, a řada incidentů na pomezí s USA, vyvolávaná zejména útoky Seminolů na bílé osadníky, poskytla záminku k severoamerické invazi na Floridu v roce 1817.

Časově souběžně s uzavřením válečného konfliktu mezi USA a Velkou Británií v Severní Americe se k výraznějším změnám schylovalo na jihovýchodě Jižní Ameriky, jednak v důsledku vývoje občanské války v laplatských provinciích, které již, na rozdíl od Venezuely, Chile nebo Nové Granady v letech 1814-1816, měly uniknout restaurační politice Ferdinanda VII., a jednak, i v souvislosti s tím, v důsledku tradičních portugalských aspirací na posunutí jižní hranice Brazílie k Laplatskému zálivu. Mezníkem v konfliktu mezi vládou v Buenos Aires a předáky severovýchodních provincií v čele s Josém Artigasem z Banda Oriental se stalo Artigasovo vítězství nad buenosaireskými vojsky vedenými plukovníkem Manuelem Dorregem u Guayabos 10. ledna 1815, kterým vyvrcholily potíže, na jaké buenosaireští *porteños* naráželi ve venkovských oblastech pozdější Uruguaye. V Montevideu si zatím vysloužili odpor v důsledku kontribucí, dopadajících na místní obchodníky a statkáře. José Artigas se ve své nížinaté a řídké obydlené zemi těšil značné lidové podpoře. Generál Carlos de Alvear, který v předchozím roce přijal kapitulaci royalistů v Montevideu a který po porážce u Guayabos vystřídal v čele buenosaireského Direktoriátu Posadase, začal s Artigasem vyjednávat. Koncem února 1815 vstoupil jeden z Artigasových velitelů, Otorgués, do Montevidea, už předtím opuštěného buenosaireskými oddíly, přibližně osm měsíců poté, co v tomto městě kapitulovali royalisté. Artigas tak nyní ze svého vojenského tábora ovládal celý Východní břeh a představitelé spojeneckých provincií na severovýchodě

---

⁵⁷ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 174.

budoucí Argentiny mu udělili titul Ochránce svobodných národů (*Protector de los Pueblos Libres*). Posléze tyto provincie (Corrientes společně s Misiones, Entre Ríos, Santa Fe a Córdoba) spolu s Artigasovou Banda Oriental vyhlásily vznik na Buenos Aires v podstatě nezávislé tzv. Federální ligy (*Liga Federal*). Při svém federalismu se Artigas vzhlížel v modelu USA, ale zároveň byl též obdivovatelem francouzských jakobínů. Ve válkou zpustošené Banda Oriental zahájil pozemkovou reformu konfiskací opuštěné půdy prošpanělských royalistů a stoupenců buenosaireského centralismu a jejím přidělem zejména příslušníkům chudších vrstev. Už základní Artigasova idea, totiž odměnit ty, co pod jeho velením bojovali za nezávislost provincie, a naopak nerespektování majetků těch, jež přilnuli k opačnému táboru nebo zůstali stranou, jej však vháněla do sporů s montevidejským *cabildem*, v němž významnou roli hráli statkáři příbuzensky spjatí s emigranty, jejichž majetky byly určeny k rozdělení. Též pod vlivem hrozby španělské intervence do oblasti La Platy pojal Artigas plán shromáždit montevidejské royalisty v jakési trestanecké kolonii, což však vzhledem k liknavosti montevidejského *cabilda* přineslo jen velmi slabé výsledky.⁵⁸

Reálný rozpad svazku laplatských provincií, formálně nadále setrvávajících pod svrchovaností španělského krále, zatím přiměl buenosaireské politiky žádat o pomoc portugalský dvůr v Rio de Janeiru. Dva z nich, Manuel Belgrano a Bernardino Rivadavia, už v lednu 1815 žádali o slyšení u portugalského ministra zahraničí markýze Aguiara, s přáním společného tažení proti laplatským federalistům vedeným Artigasem. Ke konci února 1815 zahájil v Rio de Janeiru dlouhou diplomatickou misi buenosaireský emisar Manuel José García, ochotný ke značným ústupkům vůči Portugalcům v případě jejich vojenské pomoci.⁵⁹ Když byl v dubnu 1815 v Buenos Aires vojáky svržen z funkce šéfa Nejvyššího výboru generál Alvear, nyní rovněž nakloněný spolupráci s Portugalci v boji proti odbojným federalistům, právě Rio de Janeiro se stalo jeho exilem.

Je pochopitelné, že restaurace královského absolutismu ve Španělsku a postupná Ferdinandova *reconquista* ostatních samosprávných částí španělské Ameriky od roku 1814 měla na vývoj v laplatských provinciích velký vliv. Rovněž vzhledem ke zmíněným kontaktům buenosaireských předáků s portugalským dvorem je

---

⁵⁸ NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 107-109, 125-126; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 104-105.

⁵⁹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 149.

podstatné, že už od roku 1813 byly z Buenos Aires do Rio de Janeiro vysílány mise k jednání s portugalskou vládou a britským vyslancem Strangfordem (a posléze obdobné buenosaireské mise mířily i do Evropy), s cílem najít nějaký kompromis se Španělskem nebo získat s ním mír pod záštitou cizí moci.⁶⁰ Obavy z budoucích možných represí ze strany režimu dosud zde oficiálně uznávaného Ferdinanda VII. se podílely na opětovém obratu liberální laplatské revoluce směrem k umírněnosti, čehož bylo známkou i svržení radikálně orientovaného generála Alveara, jenž po zmíněné porážce *porteños* u Guayabos stanul ve funkci *Director supremo*, tj. hlavy laplatského státu, s podporou buenosaireských tajných společností.⁶¹ Zároveň však vývoj ve Španělsku a jinde ve španělské Americe i zde jen nutně přispěl k myšlence otevřeně projevené úplné nezávislosti.

V Brazílii mezitím vyvrcholily snahy portugalského prince regenta Jana o vymanění se z poručnictví britského vyslance lorda Strangforda, v čemž se ostatně odrážely právě regentovy zájmy v laplatském regionu (připomeňme Strangfordův rozhodující podíl, v součinnosti s buenosaireským vedením, na zmaření portugalské intervence do Banda Oriental v letech 1811-1812). Portugalský regent a následník trůnu proto do významných ministerských úřadů dosazoval muže, kteří svými sympatiemi příliš netíhli k Velké Británii, jako hraběte Galveiaze, po smrti hraběte Linharese v lednu 1812 do své smrti v roce 1814 ministra války a zahraničí, nebo frankofilního Antonia de Araújo, povýšeného na hraběte Barku, jenž se v roce 1814 stal ministrem námořnictva a zámořských území.⁶² Pobyt portugalského královského dvora v Rio de Janeiru od roku 1808 znamenal pro Brazílii nesporný hospodářský a kulturní přínos - a naopak, v povědomí portugalského prince regenta a budoucího krále Jana VI. skýtala Brazílie více příležitostí pro vlastní politickou iniciativu (a opět se to ve značné míře týkalo plánů na dosažení její „přirozené“ jižní hranice na La Platě) než Portugalsko. Z těchto důvodů odmítal Jan i po válečné porážce Napoleona I. v Evropě návrat do Lisabonu, přestože byl k tomu vybízen z britské strany, a jmenovitě Strangfordem. Již 20. února 1814 ve svém listě britskému panovníkovi opatrně zdůraznil své regentské právo samostatně se rozhodnout k návratu do Evropy či k setrvání v Brazílii.⁶³ V červnu 1814 sice Strangford informoval britskou vládu o

---

⁶⁰ STREET, J.: *Artigas and the Emancipation of Uruguay*, s. 282.

⁶¹ Tamtéž, s. 211; CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 107.

⁶² KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 148-149.

⁶³ KLÍMA, J.: *Dějiny Portugalska*, s. 125. Zde můžeme poznamenat, že rovněž ve Velké Británii v letech 1810-1820 vykonával faktickou královskou moc namísto svého starého a duševně již trvale

Janově úvaze o návratu do Portugalska, ale ta se měla ukázat jen krátkodobou. Spor mezi faktickým portugalským vládcem a dříve velmi vlivným britským diplomatem skončil prohlášením Strangforda za *personu non grata* a jeho odplutím z Brazílie v dubnu 1815, na palubě britské lodi, která byla od září 1814 určena k návratu královské rodiny do Lisabonu⁶⁴ - třebaže britský vliv na portugalský dvůr v brazilské metropoli, jak bylo zmiňováno v souvislosti s obchodem s otroky, zůstával nadále samozřejmě silný. Britské zájmy v Rio de Janeiru (a v celé Jižní Americe, dokud nebyli akreditováni diplomatictí zástupci v povstaleckých španělských koloniích) zastupoval po Strangfordově odchodu Henry Chamberlain, ovšem pouze ve funkci chargé d'affaires.⁶⁵ Již v květnu 1815 bylo z iniciativy prince regenta v Lisabonu zahájeno verbování dobrovolnické divize, jež měla uskutečnit novou portugalsko-brazilskou invazi do Banda Oriental. Záminkou k této vojenské intervenci měla být ochrana brazilského území před „artigasovskou anarchií“ („*anarquía artiguista*“). Zároveň byl ve stejné době již zahájen proces přeměny portugalského impéria v dualistický celek, faktické zrovnoprávnění Brazílie s Portugalskem, kterým chtěl Jan rovněž upozornit evropské panovníky v době Vídeňského kongresu, přes svou přítomnost v dalekém Rio de Janeiru, na význam portugalské Koruny.

Jeden projekt na vytvoření brazilské monarchie v rámci portugalské říše navrhoval u portugalského dvora už v dubnu 1814 liberálně orientovaný Silvestre Pinheiro Ferreira (který také princ regentu Janovi navrhoval, což se rovněž mělo ukázat v budoucnu jako podstatné, aby sám vypracoval ústavu, čímž by předešel případné revoluci).⁶⁶ A rozhodující krok prince regenta byl ovlivněn návrhem, který v první fázi jednání Vídeňského kongresu předložil portugalským delegátům Charles Maurice de Talleyrand, hlavní zástupce poražené Francie na Vídeňském kongresu. K překvapení evropských panovnických dvorů se princ regent Jan od dubna 1815 nechal titulovat „princem regentem Království portugalského a Království brazilského“. Odstranění koloniálního poměru Brazílie vůči Portugalsku pak bylo definitivně zakotveno v královském výnosu z 16. prosince 1815, hovořícím o „povýšení Brazilského státu do důstojnosti a vážnosti pojmenováním Království brazilské“ a současně o trvalém vytvoření „jednoho jediného království pod názvem

---

chorého otce Jiřího III. princ regent Jiří, pozdější král Jiří IV. – PROTHERO, G. W.: Nelson's School History of Great Britain and Ireland, s. 380.

⁶⁴ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 149.

⁶⁵ STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 284.

⁶⁶ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 149-150, 161.

Spojené království Portugalska, Brazílie a Algarve“.⁶⁷ Královskou moc v Lisabonu zastávala na základě tohoto aktu, velice zásadního pro příští osamostatnění portugalské Ameriky, regentská rada.⁶⁸

Zatímco se portugalský a brazilský princ regent chystal k anexi Východního břehu, rozhodnutí Vídeňského kongresu jej přinutilo vrátit Francii oblast Cayenne při opačném, severním pomezí portugalské Ameriky, tedy francouzskou část Guayany, obsazenou Portugalci v roce 1809 - to byla však jen jedna ze známek obnovující se velmocenské prestiže Francie, již se obecně podařilo dosáhnout Talleyrandovi během jednání mezinárodního kongresu ve Vídni, zahájeného 18. září 1814. Francouzský ministr při nich využil závažných rozporů mezi předními vítězi napoleonských válek, které se v první řadě týkaly otázek Polska a Německa. Cílem ruského cara Alexandra I. bylo obnovení Polska, rozděleného v posledních dekadách 18. století mezi Rusko, Prusko a Rakousko, a jeho spojení s Ruskem ve formě personální unie, přičemž Prusko mělo být odškodněno anexí Saska. Proti tomu se ale z rakouské strany stavěl kníže Metternich, snažící se též, proti vůli Pruska, o maximální rakouský vliv v Německu. V situaci, v níž se zdálo, že antagonismus může přerůst v ozbrojenou konfrontaci, se zejména Talleyrandovým dílem stala tajná smlouva mezi Velkou Británií, Rakouskem a Francií z počátku ledna 1815, jež měla čelit ruským a pruským nárokům. Přes některá nalezená řešení (vztahující se prvořadě k problému Saska a teritoriálních zisků pruského státu v Německu) rozpory pokračovaly, když v březnu 1815 zasáhly do jednání kongresu zprávy o Napoleonově návratu do Francie a jeho postupu na Paříž. Napoleon I., využivší velmocenských rozporů a situace ve Francii, obnovil za podpory svých přívrženců ve Francii císařský režim, zatímco dvůr krále Ludvíka XVIII. uprchl do Gentu. Jižní Nizozemí (Belgie), které před obdobím francouzské nadvlády v letech 1794-1814 náleželo k rakouské monarchii a které se nyní, na základě nového evropského uspořádání vzešlého z jednání ve Vídni, stávalo součástí Království spojeného Nizozemí, se mělo stát také rozhodujícím bojištěm obnoveného válečného konfliktu, v němž se znesvářené vítězné mocnosti stmelily do nové válečné koalice proti Francii. V Bruselu zřídil svůj hlavní štáb britský vojevůdce

---

⁶⁷ Tamtéž, s. 150. V případě Algarve se jedná o nejjižnější kraj evropského kontinentálního Portugalska. Jeho historická specifická vůči severněji položeným portugalským provinciím spočívá v tom, že až v roce 1249 bylo portugalským králem Alfonsem III. dobyto z muslimské moci, čímž byl v případě Portugalska dovršen proces středověké křesťanské reconquisty Iberského poloostrova. V roce 1815 mělo jméno této provincie posloužit pouze jako starobylý tradiční ornament ke královskému titulu portugalského a brazilského monarchy. – OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 84.

⁶⁸ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 70.

z války na Pyrenejském poloostrově vévoda Wellington a na jeho podporu zamířila do Jižního Nizozemí též pruská armáda maršála Blüchera, stejně jako tam se svou novou armádou z jihu vkročil Napoleon (Rakousko zatím v Itálii uskutečnilo úspěšný vojenský zásah proti dosavadnímu neapolskému králi Muratovi, který opustil Napoleona v bitvě u Lipska roku 1813 a nyní opět fakticky vystoupil na jeho stranu). Po úspěšných střetech francouzské armády s Nizozemci a Prusy vyvrcholilo nové Napoleonovo tažení 18. června 1815 bitvou u brabantského Waterloo, v níž britské Wellingtonovy síly nakonec dosáhly za významného přispění pruských Blücherových oddílů nad francouzským císařem vítězství. Nová válečná porážka vedla k pádu Napoleonova obnoveného tzv. stodenního císařství. Napoleon I. po své druhé abdikaci padl v červenci 1815 do britského zajetí a z rozhodnutí vítězů byl převezen do vyhnanství na ostrov Svatá Helena v jižním Atlantiku, kde pak strávil zbytek svého života do roku 1821.

Druhý pařížský mír, podepsaný s Francií 20. listopadu 1815, přinášel pro Francii přísnější podmínky než mírová smlouva v roce předchozím. Kromě některých drobných územních ztrát (Francie byla vrácena do hranic z roku 1790) zavazoval Paříž k placení válečných reparací a k souhlasu s dočasným pobytem spojeneckých vojsk na svém území, jež se nacházela pod velením vévody Wellingtona. Vítězné mocnosti zároveň obnovily čtyřalianci Velké Británie, Ruska, Rakouska a Pruska, mocenská pozice Francie zůstala dočasně oslabena.

Napoleonův návrat k moci ve Francii urychlil jednání Vídeňského kongresu, vrcholící již 9. června 1815 podpisem tzv. Finálních akt Vídeňského kongresu, která zavazovala všechny přítomné účastníky a pokládala základy novému evropskému pořádku. Velmi zásadní počín, ovlivňující pak situaci v Evropě v letech po definitivním ukončení napoleonských válek (a významný i ve spojitosti s děním v Americe), představovalo uzavření tzv. Svaté aliance 26. září 1815, v době mírových jednání s Francií, ruským carem Alexandrem I., rakouským císařem Františkem I. a pruským králem Fridrichem Vilémem III. Tento dokument, jímž chtěly zúčastněné absolutistické mocnosti podpořit udržení systému vytvořeného na Vídeňském kongresu, zavazoval „k uznání křesťanských příkázání jakožto rozhodujících též při politických jednáních“ a jeho signatáři se na jeho základě pokládali za „příslušníky jednoho a téhož křesťanského národa“, za jehož nejvyššího suveréna vyzdvihovali

Boha.⁶⁹ Ke Svaté alianci, která se stala mocným nástrojem evropských absolutistických a restauračních režimů proti liberálnímu hnutí a revolučním projevům, se později připojili i všichni ostatní evropští panovníci, s výjimkou papeže Pia VII. (mj. též pro její obecně křesťanský charakter, tedy s výhradami vůči pravoslavnému Rusku a protestantskému Prusku), tureckého sultána (který nebyl ani přizván na jednání Vídeňského kongresu a jako nekřesťanskému vladaři mu bylo v přístupu ke Svaté alianci zabráněno) a britského krále. Přistoupit k této mezinárodní úmluvě odmítly později také USA.⁷⁰ V případě Velké Británie dokument podepsal za svou osobu princ regent Jiří a třebaže britská vláda přistoupení k alianci odmítla, s poukazem na „mlhavou podobu závazku, jenž by neschválil parlament“, ⁷¹ a Británie rovněž protestovala proti zasahování Svaté aliance do záležitostí jednotlivých zemí, těšil se tento pakt obecné podpoře v Londýně právě vládnoucí strany toryů. K tomu přispívalo i osobní přátelství Roberta Stewarta Castlereagha, v letech 1812-1822 britského ministra zahraničí, s rakouským ministrem zahraničí a kancléřem Metternichem, s jehož jménem se vedení Svaté aliance (jakkoliv impuls k jejímu vzniku vzešel z ruské strany) stalo spojovaným.⁷²

Francie Ludvíka XVIII., v jejíž vnitřní politice došlo už v září 1815 ke zvratu ve prospěch krajně konzervativních sil, spojenému s pádem Talleyranda, tajně přistoupila ke Svaté alianci ještě ke sklonku roku 1815. Naproti tomu Španělsko, dotčené odsunutím z prestižního velmocenského postavení, stvrzeným při mírových smlouvách s Francií a podpisu vídeňského kongresového aktu (které nepodepisovalo jako jedna z hlavních velmocí, nýbrž bylo pouze vyzváno, aby k nim přistoupilo jako mocnost druhého řádu), se ke Svaté alianci připojilo teprve 4. června 1817, ostatně jen necelý měsíc poté, co podepsalo své přidružení k vídeňskému aktu.⁷³ Projednávání situace ve španělské Americe na Vídeňském kongresu, které se původně rovněž předpokládalo, bylo nakonec v důsledku Napoleonova návratu do Francie opomenuto (podobně jako například otázka postavení křesťanského obyvatelstva v Osmanské říši). Pro diplomacii samotného Španělska, reprezentovanou ve Vídni v první řadě markýzem Labradorem, byla v této souvislosti příznačná neexistence koncepce jakési

---

⁶⁹ REIFENSCHIED, Richard: Die Habsburger. Von Rudolf I. bis Karl I., Wien 1994, s. 287-288.

⁷⁰ Tamtéž, s. 288.

⁷¹ SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 170.

⁷² PROTHERO, G. W.: Nelson's School History of Great Britain and Ireland, s. 387.

⁷³ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 429-430.

koloniální či jihoamerické otázky.⁷⁴ Přesto se v následujících letech také vývoj ve španělské Americe stal jednou z třech ploch rivality evropských velmocí, která se rýsovala už na Vídeňském kongresu let 1814-1815 a jejímiž předními aktéry byly Velká Británie a Rusko. Ruský postoj byl ovlivněn širšími zahraničněpolitickými koncepcemi cara Alexandra I., odmítajícími jednoznačný primát Velké Británie v mimoevropských záležitostech. Vždyť Rusko již v roce 1812, kdy samo čelilo invazi Napoleonovy armády, nabídlo své prostřednictví v konfliktu mezi Velkou Británií a USA a zdůraznilo zájem o vlastní podíl na rozhodování o záležitostech amerického kontinentu.⁷⁵

Venezuelský vlastenecký předák Simón Bolívar se po svém odchodu z Nové Granady v květnu 1815 uchýlil do exilu v Kingstonu na britské Jamajce, kde se mu dostalo významné přízně od obchodníka Maxwella Hyslopa a odkud písemně žádal britskou vládu o pomoc jihoamerickým povstaleckým hnutím, bez ohledu na španělsko-britskou smlouvu z roku 1814.⁷⁶ O britskou vojenskou a námořní pomoc tehdy na Jamajce ostatně žádala i dvojice vyslanců z Cartageny, ohrožené Morillovým postupem z Venezuely, přičemž dokonce nabízela odevzdat město i pevnost Velké Británii do zástavy, dokud nedojde k vlastnímu urovnání ve vztahu se Španělskem. Zájem, aby takové řešení bylo přijato britským parlamentem, také s ohledem na případnou konkurenční akci USA či jiné mocnosti, projevoval i Maxwell Hyslop, jehož bratr Wellwood po svém zmíněném neúspěšném pokusu o stejné či podobné, pro Cartagenu ochranné východisko (poté, co se objevil v Kingstonu s dalšími vyslanci z Cartageny), byl v Cartageně opět přítomen v době jejího pádu v prosinci 1815 a sám padl do španělského zajetí. Odtud jej vysvobodil až po čtyřech měsících zásah vrchního velitele britských námořních sil na Jamajce kontradmirála Douglase.⁷⁷

Vzhledem k soudobým událostem v Evropě stojí za pozornost Bolívarův dopis adresovaný Josému Miguelu Peyovi, presidentu Spojených provincií Nové Granady, a datovaný 22. srpnem 1815 (čili ještě řadu měsíců před ovládnutím Bogoty maršálem Morillem), v němž pod vlivem zprávy, že Napoleon Bonaparte po své porážce u Waterloo uprchl z Francie a hledá azyl v Americe, varuje před takovou možností, jež

---

⁷⁴ SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 168; KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 51.

⁷⁵ Tamtéž, s. 49.

⁷⁶ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 89.

⁷⁷ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 119-120.

by na Ameriku přivedla „anglickou nenávist k jeho tyranii a zášť Evropy vůči Americe“, s invazí „armád všech národů“ a britskou námořní bloádou (rovněž s předpokladem, že by Napoleon za využití místních rozporů zřídil v Americe své nové impérium), a naléhá, aby bylo Bonapartovi a jeho stoupencům zabráněno ve vstupu „do našich provincií a přístavů“.⁷⁸ A velmi významným ideovým přínosem pro vlastenecká hnutí ve španělské Americe se měl stát Bolívarův rozsáhlý článek, sepsaný taktéž v Kingstonu a odatovaný 6. zářím 1815, formulovaný jako „odpověď jednoho Jihoameričana jednomu pánovi z tohoto ostrova“ (tedy Jamajky) a známý jako „Dopis z Jamajky“. V „Dopise z Jamajky“ se Bolívar v podobě odpovědi na postřehy z fiktivního dopisu údajného jamajského osadníka zabývá celou řadou úvah, vztahujících se k samotné hispanoamerické identitě a vztahů hispánské Ameriky ke Španělsku, soudobému vývoji v jednotlivých částech španělské Ameriky a jeho hodnocení, nezvratnosti konečného vítězství boje za nezávislost ve španělské Americe... Vrací se například ke krutostem španělských conquistadorů v Americe v první polovině 16. století a shledává historickou kontinuitu mezi tehdejší conquistou a soudobým bojem za nezávislost, jako by reagoval na slova onoho údajného jamajského usedlíka: „Činím si naději, že úspěch, kterého tehdy dosáhly španělské zbraně, může se nyní obrátit ve prospěch jejich odpůrců, hanebně utiskovaného lidu Jižní Ameriky.“ V té souvislosti se vyjadřuje v takovém smyslu, že „pouta, která vázala Ameriku ke Španělsku, byla přetrhnuta“, že to, co „dříve Ameriku a Španělsko svazovalo, je nyní rozděluje“, že „nenávist, kterou v nás Poloostrov /tj. Španělsko/ vyvolal, je větší než oceán mezi námi“... Píše o utrpení Ameriky z rukou „nepřirozené macechy - Španělska“, a s ohledem na nedávné osudy Venezuely i vývoj jinde ve španělské Americe jsou důležitá tato slova: „Spatřili jsme již světlo, a není naším přáním být vrženi zpátky do temnot. Řetězy byly přervány; byli jsme osvobozeni, a nyní se naši nepřátelé snaží nás znovu zotročit. Z tohoto

---

⁷⁸ Bolívar při analýze takové eventuality např. uvažuje, že kdyby byl Napoleon přijat v Severní Americe, byl by napaden celou Evropou a pokusil by se tedy získat podporu bojovníků za nezávislost sousedního Mexika. V případě Napoleonova příchodu do Jižní Ameriky označuje za neštěstí jeho případné přátelské přijetí a doslova píše, že „bychom proti němu bojovali, protože je nositelem větších pohrom, než které jsme již utrpěli“. Za naléhavé také uvádí zabránit jakémukoliv podezření, že Amerika je ochotna spojit se s Bonapartem a poskytnout mu možnost „obnovit svou tyranii v zemích, které bojují za svobodu“. Samotnou Ameriku přitom zároveň označuje za „již dostatečně vyčerpanou a dostatečně zničenou vyhlazovací válkou, kterou proti ní vede Španělsko“, a spoléhá na přízeň Anglie, „jestliže se postavíme proti jejímu neúprosnému nepříteli“ (tj. Napoleonovi). – *Selected Writings of Bolivar. Compiled by Vicente Lecuna. Volume One 1810-1822, New York 1951, s. 101-103.*

důvodu Amerika zoufale bojuje, a málokdy zoufalství selhalo v dosažení vítězství.“⁷⁹

Bolívar ve svém slavném článku vystupuje jako stoupenec hispanoamerické pospolitosti. Vedle popisu situace v „hrdinské, nešťastné a strašlivě zpustošené“ Venezuele oceňuje úspěchy osvobozené války v Río de la Plata, staví se s obdivem k osvobozeným hnutím v Chile a Nové Granadě, věří v konečný úspěch i v krvavé válce za nezávislost Mexika, zmiňuje se o místokrálovství Peru, jehož obyvatelstvo „trpí pod největším útlakem a je nuceno k největším obětem pro královskou věc“, a neopomíná ani ostrovy Portoriko a Kuba, „nejklidnější španělské državy, protože se nacházejí mimo kontakty s independentisty“ jinde ve španělské Americe. Sází na význam španělské Ameriky pro Evropu, kterou ve svém celku, „civilizovanou, obchodnickou a milující svobodu“, odděluje od zaostávajícího Španělska, které se zuřivě snaží znovudobýt Ameriku „bez námořnictva, bez kapitálu a skoro bez vojáků“.⁸⁰

Nezávislost španělské Ameriky pak označuje, samozřejmě kromě jejího významu pro evropský obchod, též jako potřebnou pro světovou rovnováhu sil. Opět s ohledem na španělské dobytí Nového světa v 16. století srovnává osud španělských králů Karla IV. a Ferdinanda VII., v roce 1808 zajatých Napoleonem I., s osudy vládců indiánských říší v Mexiku a Peru a dalších domorodých náčelníků, zabitých a umučených v 16. století španělskými conquistadory, přičemž v tomto srovnání situaci španělských monarchů, už vzhledem k jejich přežití a návratu Ferdinanda VII. na trůn, poněkud zlehčuje. Velká část „Dopisu z Jamajky“ se následně zabývá otázkami budoucího uspořádání španělské Ameriky a její připravenosti k politické samostatnosti, primárně podmíněné, jak sám Bolívar zdůrazňuje, francouzskou invazí do Španělska. Hispanoameričany označuje jako mladý národ a také při úvaze nad jejich identitou přirovnává zčásti současný stav Ameriky k situaci starověkého Říma po pádu jeho říše.⁸¹ Jednoznačně preferuje republikánské zřízení před

---

⁷⁹ Tamtéž, s. 103-105.

⁸⁰ „Ona vojska, která má, stěží postačují k tomu, aby udrželo svůj vlastní lid ve stavu nucené poslušnosti a bránilo sebe samo před svými sousedy,“ píše mj. o Španělsku Bolívar a pokračuje: „Na druhou stranu, může takový národ provádět výlučný obchod s polovinou světa, když postrádá manufaktury, zemědělskou produkci, živnosti, vědy a dokonce i politiku?“ – *Selected Writings of Bolívar. Volume One*, s. 105-107.

⁸¹ „Každá část Říma přijala politický systém v souladu s jejími zájmy a situací nebo byla vedena individuálními ambicemi jistých šéfů, dynastií nebo sdružení. Ale existuje jeden významný rozdíl: ony rozptýlené části později obnovily své staré národy, podřízené změnám prosazeným okolnostmi či událostmi. Ale my stěží nacházíme stopy toho, co kdysi bylo; nejsme, mimoto, ani Indiáni ani Evropané, ale jistý druh mezi legitimními vlastníky této země a španělskými uzurpátory. Krátce, ačkoliv Američané narozením, vyvozujeme naše práva z Evropy a musíme prosadit tato práva proti

monarchistickým, ale též pod vlivem předchozího vývoje ve Venezuele je prozatímně skeptický vůči příliš demokratickým systémům v hispánské Americe („Americké státy potřebují péči paternalistických vlád k vyléčení z ran despotismu a války.“), ovlivněným příkladem USA, „našich bratrů ze severu“.⁸² A přestože Bolívar vyjadřuje přání vidět Ameriku „uspořádanou do největšího národa světa, největšího ani ne tak svojí rozlohou a bohatstvím jako svojí svobodou a slávou“, s ohledem na nemožnost takové koncepce dodává, že si to netroufá přát. Částečně v souladu s názorem na rozdělení Ameriky na patnáct až sedmnáct vzájemně nezávislých států, který vyjádřil francouzský spisovatel a publicista abbé de Pradt, stoupenec nezávislosti španělské Ameriky, takovou alternativu realisticky připouští i Bolívar, i když jeho ideje do budoucnosti nadále směřují k jednotě hispánské Ameriky a dokonce i k povznesení její role ve světovém měřítku, jak dokládají slova: „Je to velkolepá idea přemýšlet o konsolidaci Nového světa do jediného národa, spojeného smlouvami do jediného svazku. Je to myšleno tak, když tyto oblasti mají společný původ, jazyk, zvyky a náboženství, že by měly mít jedinou vládu, dovolující nově vytvořené státy sjednotit v konfederaci. Ale to není možné. Amerika je fakticky rozdělená klimatickými rozdíly, geografickou růzností, konfliktními zájmy a nepodobnými charakteristikami. Jak krásné by bylo, kdyby Panamská šíje byla pro nás tím, čím byla Korintská šíje pro Řeky! Dej Bože, abychom jednoho dne měli to štěstí svolat tam vznešené shromáždění zástupců republik, království a císařství k rokování o vysokých zájmech míru a války s národy ostatních tří částí světa. Tento typ organizace může přijít v některém šťastnějším období naší regenerace.“⁸³

Redakce *Royal Gazette* v Kingstonu odmítla tento Bolívarův článek vytisknout kvůli jeho rozsáhlosti, ale „Dopis z Jamajky“ se svými koncepcemi a ideály se rozšířil jinými způsoby a pro hispanoamerické patrioty znamenal skutečný impuls.⁸⁴ Na konci září 1815 napsal Bolívar další článek, vztahující se k osvobozeneckému boji

---

právům domorodců, a sami se musíme bránit proti invazorům. Toto nás staví do nejmimořádnější a nejkomplicovanější situace,“ píše zde Bolívar doslova. – *Selected Writings of Bolivar*. Volume One, s. 110.

⁸² Bolívar toto stanovisko mj. zdůvodňuje těmito slovy: „Události na Pevnině /*Costa Firme*/ dokázaly, že instituce, které jsou plně reprezentativní, nejsou přizpůsobeny našemu charakteru, zvykům a současnému vědění. V Caracasu se vytvořila stranickost ve společnostech, shromážděních a lidových volbách; tyto strany nás zavedly zpátky do otroctví. Tedy, zatímco Venezuela byla americkou republikou s nejpokročilejšími politickými institucemi, byla také nejnázornějším příkladem neúčinnosti demokratického a federativního systému pro naše nově narozené státy.“ – *Selected Writings of Bolivar*. Volume One, s. 114-115.

⁸³ Tamtéž, s. 115-118.

⁸⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 90.

ve španělské Americe, v němž se zabýval i tezí jednotné protišpanělské fronty všech vrstev obyvatelstva, včetně otroků a Indiánů.⁸⁵ A vývoj na severu Jižní Ameriky, konkrétně obléhání Cartageny Morillovou armádou (ještě v „Dopise z Jamajky“ Bolívar odhadoval, že generál Morillo „pravděpodobně utrpí porážku u neprostupné pevnosti Cartageny“),⁸⁶ přivedl v prosinci 1815 Bolívara a jeho krajany na Jamajce k pokusu o novou invazi na jihoamerické pobřeží. Na lodi náležející Luisi Brionovi, synovi bohatého nizozemského rejdaře, sloužícímu už od roku 1811 věci venezuelských republikánů, vyrazil Bolívar se svými společníky na pomoc Cartageně, ale již na moři se setkali s uprchlíky z dobytého města. Společně se poté obrátili ke břehům Haiti, s cílem získat podporu pro své osvobozenécké záměry u presidenta Alexandra Pétona, vládnoucího v jižní části této politicky rozvrácené ostrovní země.⁸⁷ Zatímco Alexandre Péton, liberál vzdělaný ve Francii, stál v čele mulatské republiky na jihu, se sídlem v Port-au-Prince, v černošském státě na severu, s centrem v Cap-Haitien, vládl Henri Christophe (od roku 1811 jako císař Henri I.), původně opírající svou moc o černochoy, kteří ve vládě mulatské oligarchie na jihu viděli zradu revoluce z roku 1791.⁸⁸

K setkání mezi Bolívarem a haitským presidentem Pétonem, zahraničněpoliticky orientovaným proti španělské hegemonii v karibském prostoru, došlo na samém počátku roku 1816. Bolívar u haitského státníka, jemuž přislíbil zrušení otroctví ve Venezuele, skutečně našel sympatie i pomoc, i když ještě předtím španělský maršál Morillo Pétona demonstrativně informoval o dobytí Cartageny a vyjádřil přesvědčení, že se Haiti nestane základnou protišpanělské akce. Péton v lednu 1816 španělskému veliteli odpověděl, že nedovolí, aby byly přístavy na jeho území využity uprchlíky z Cartageny k výpravě proti držávám španělského krále,

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 92.

⁸⁶ *Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822*, s. 106.

⁸⁷ KLÍMA, J.: *Simón Bolívar*, s. 93-94.

⁸⁸ Císařem se, ovlivněn příkladem Napoleona I., nechal korunovat už Jean Jacques Dessalines, který v lednu 1804 vyhlásil nezávislost Haiti, vyhnal ze země bělochy a mj. dočasně na Haiti obnovil otroctví. V říjnu 1806 byl Dessalines zavražděn. V období po jeho smrti došlo k rozdělení Haiti na jižní mulatskou a severní černošskou republiku (v níž prezident Christophe nastolil monarchii a vládl zde jako despota), které přetrvalo do roku 1820. V onom roce Henri Christophe, kdysi účastník války USA za nezávislost v řadách angloamerických povstalců a později jeden z předních vojenských vůdců haitské revoluce, spáchal sebevraždu po svém částečném ochrnutí způsobeném záchvatem mrtvice a pod vlivem spiknutí, jež se následně proti němu připravovalo. V prvních letech haitské nezávislosti patřili generálové Péton a Christophe k předním odpůrcům Dessalinesova despotického režimu. – RAMOS PÉREZ, D., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XIII, s. 302; MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 181; KAŠPAR, Oldřich: *Dějiny Karibské oblasti*, Praha 2002, s. 121-122; FRANCO, J. L.: *La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico* (2), s. 117.

ovšem ve skutečnosti právně, finančně a materiálně podporoval Bolívara a jeho jihoamerické přívržence, kteří si v přístavu Les Cayes de Saint-Louis na jihozápadním pobřeží Haiti právě pro ozbrojenou expedici na jihoamerickou pevninu vytvářeli svou základnu.⁸⁹

---

⁸⁹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 94-95; LYNCH, J.: Revoljucii v Ispanskoj Amerike, s. 221.

KAPITOLA ČTVRTÁ

NOVÝ OBRAT VE ŠPANĚLSKÉ AMERICE

A CELKOVÁ SITUACE DO CÁŠSKÉHO

KONGRESU V ROCE 1818

Ke znepokojení maršála Morilla, podmaňujícího královské autoritě independentistické provincie Nové Granady, zesiloval ve Venezuele partyzánský odboj, i když právě jeho preventivní popravy intelektuálů, vojáků a politiků jen rozmnožovaly řady odpůrců royalistického tábora. Přístav Les Cayes na jihozápadním výběžku Haiti se změnil ve skutečné centrum jihoamerické republikánské emigrace. Už počátkem ledna 1816 psal Simón Bolívar z Port-au-Prince Luisi Brionovi, jakožto admirálovi venezuelského námořnictva, o svém právě proběhnulším setkání s haitským presidentem Pétionem a o naději, kterou vkládá do jeho „lásky ke svobodě a spravedlnosti“, a vedle další budoucí akce na jihoamerickém pobřeží nebo hořkosti nad ztrátou Cartageny se zmínil o údajně rozšířených zprávách o válce mezi USA a Španělskem, která „by pro nás byla ve všech ohledech krajně příznivá“.¹ V březnu 1816 vyrazila z Les Cayes nová osvobozenecká výprava k pobřeží Venezuely. Velitelem této expedice, k níž haitský president Alexandre Pétion přispěl penězi i dodávkami proviantu a munice a jež byla připravována za odborné rady haitského generála Jeana Marióna, se stal Simón Bolívar, ačkoliv takové jeho postavení nebylo předem zaručeno a Bolívar se musel potýkat s averzí některých jiných republikánských představitelů, zejména Franciska Bermúdeze.² Loď nepříliš početné osvobozenecké expedice, která po vyplutí z Haiti čítala asi 250 lidí, se střetly se španělskými plachtenicemi poblíž venezuelského ostrova Margarita - a na Margaritě, kde byl výsadek patriotů přivítán Juanem Bautistou Arismendim, kdežto španělští vojáci na ostrově se stáhli do pevností,³ zřídil Bolívar v květnu 1816 svůj dočasný hlavní stan.

Již zanedlouho vedla další cesta Bolívarovy výpravy do přístavu Carúpano na venezuelské pevnině, kde však Bolívar zpočátku neuspěl se svým záměrem zrekrutovat do svých oddílů větší počet nových mužů a odkud se republikánští velitelé

---

¹ Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822, s. 129-130.

² KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 95-97.

³ Tamtéž, s. 97-98.

Santiago Mariño a Manuel Piar, doprovázející Bolívara již z Haiti, vydali za stejným účelem do vnitrozemí východní Venezuely. V situaci, kdy se část venezuelského východu nalézala pod faktickou republikánskou kontrolou, vydal Bolívar počátkem června 1816 dekret, kterým rušil ve Venezuele otroctví. V tomto kroku se samozřejmě odráželo jeho spojení s Haitťany, jejichž nezávislý stát se o více než desetiletí dříve zrodil právě z velkého protiotrokářského povstání, spolu s ideově pokrokářskými motivy, zkušenostmi z dřívějších let, kdy otroci posilovali royalistické řady, stejně jako s uvedenou snahou rozšířit řady vlastního vojska. Ve válkou rozvráceném venezuelském hospodářství otroctví beztak již postrádalo svůj dřívější ekonomický význam. Nicméně, již brzy byl sám Bolívar z výsledků tohoto počínu zklamán, jak dokazují i jeho slova v dopisu generálovi Mariónovi, guvernérovi haitského departmentu Aux Cayes, napsaném v Carúpanu 27. června 1816. Podle nich mnoho z propuštěných otroků přešlo ke Španělům nebo se nalodili na britské lodě, jejichž vlastníci je pak prodávali v sousedních koloniích, a do jeho vojska se dobrovolně zařadila jen sotva stovka z nich.⁴

Za stavu, kdy španělské posádky na Margaritě s úspěchem udeřily proti Arismendimu, zatímco Mariño a Piar operovali hlouběji ve vnitrozemí a Bolívarovi v Carúpanu hrozilo obklíčení, opustil Bolívar na počátku července 1816 se šesti sty muži Carúpano a cestou po moři vyrazil směrem na západ. Místem jeho nového vyloďení se stalo Ocumare na pobřeží východně od venezuelského přístavu Puerto Cabello. Zde Bolívar opět vyhlásil všeobecné osvobození otroků a rekrutoval do svých řad svobodné muže, přičemž do východněji ležícího Choroní vyslal se stejnými úkoly majora Piñanga. Odtud také část jeho mužů, jimž velel plukovník Carlos Soublotte a skotský důstojník a dobrodruh Gregory McGregor, jeden z cizinců, kteří vstoupili do Bolívarových služeb (jehož armáda měla být ostatně později rozšířena o četné další britské dobrovolníky, veterány napoleonských válek), vyrazila proti royalistickým jednotkám v oblasti Valencie. Soublottův ústup před royalisty přiměl k zásahu samotného Bolívara, ale celý podnik brzy skončil, se ztrátami dvou set padlých a raněných a též pro vyčerpání munice a hromadnou dezerci nových rekrutů, jeho zpětným ústupem k pobřeží a poté na ostrov Bonaire, jeden z ostrovů Nizozemských Antil, ležící východně od Curaçaa. Zatímco část jeho oddílů zůstávala

---

⁴ „Tyranie Španělů je omezila do takového stavu hlouposti a vštípila do jejich duší takový pocit strachu, že dokonce ztratili touhu být svobodní!“ vysvětluje takové počínání osvobozených otroků Bolívar ve svém dopise zmíněnému haitskému generálovi. – *Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822*, s. 131.

ve Venezuele, Bolívar, shánějící mezitím zásoby na pobřeží Antil, se na pobřeží východní Venezuely znovu objevil v srpnu 1816, ovšem odtud se vrátil zase zpět na Haiti.⁵ Novou výpravu do Venezuely, zmítané guerillovým odbojem, pak Bolívar realizoval až v samém závěru roku 1816.

Tak jako brutální Morillovy represe na severu Jižní Ameriky vedly k postupné ztrátě podpory royalistické věci v hispanoamerické společnosti, celková situace ve Španělsku a španělské Americe, v první řadě spojená již s absolutismem Ferdinanda VII., se stala podnětem k úplnému rozchodu s doposud formálně existující svrchovaností španělského panovníka i v laplatských provinciích. Nová laplatská invaze v Horním Peru, zahájená v lednu 1815 pod velením generála Josého Rondeaua, ztroskotala v listopadu téhož roku porážkou u Sipe-Sipe. Vítězní royalisté naopak vstoupili do severních oblastí pozdější Argentiny, kde proti nim zahájil partyzánskou válku místní velkostatkář a předák, *caudillo* Martín Güemes z provincie Salta, v čele oddílů na něm závislých *gauchos*.⁶ Vedení v Buenos Aires, které mj. učinilo krajně nepopulární opatření k zastavení royalistického postupu, se vzhledem k situaci snažilo dosáhnout podpory ze strany vnitrozemských provincií, čehož se stala součástí i snaha o podrobení vzbouřených federalistických provincií, případně o usmíření s nimi. V březnu 1816 bylo na La Platě zvoleno nové ústavodárné shromáždění, přičemž zásadním ústupkem provincialismu byla skutečnost, že se tento parlament sešel nikoliv v Buenos Aires, ale v andském městě San Miguel de Tucumán.⁷ Po dlouhých debatách vyhlásil tento kongres 9. července 1816 nezávislost Spojených laplatských provincií, jakkoliv se fakticky, s ohledem na vývoj v uplynulých šesti letech od buenosaireské Květnové revoluce, jednalo jen o konstatování reality. Za „jednotnou a nezpochybnitelnou vůli“ laplatských provincií bylo poslanci v Tucumánu prohlášeno „seťrást neblahá pouta, jimiž nás svázali španělští králové, znovudobýt práva, o něž jsme byli připraveni, a stát se nezávislými

---

⁵ Tamtéž, s. 134-137; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 100-101.

⁶ LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 142; STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 279-280; BOLLINGER, A.: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, s. 12.

⁷ Tucumánský kongres se sešel v atmosféře nepřátelské vůči zástupcům buenosaireských *porteños*. Poslanci tohoto parlamentního orgánu se dělili do tří základních názorových skupin. Jednalo se o centralisty, k nimž kromě zástupců Buenos Aires patřili i reprezentanti andské provincie Cuyo a některých dalších vnitrozemských provincií, dále o tzv. *localistas*, vedené zástupci Córdoby, ke kterým se řadili zástupci dalších provincií, včetně některých *porteños*, a konečně o reprezentanty Horního Peru, kteří sice prosazovali princip centralizované vlády, ale stáli proti rozhodujícímu vlivu Buenos Aires. – LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 154.

na králi Ferdinandu VII., jeho nástupcích a metropoli“.⁸ Na rozdíl od republikanismu ve Venezuele a Nové Granadě zůstávaly však mezi laplatskými politiky nadále velmi živé monarchistické koncepce. Zasedání tucumánského parlamentu bylo provázáno úvahami nad potenciálními kandidáty na trůn budoucí jihoamerické konstituční monarchie. Zazněly návrhy na zvolení vhodného dědice někdejších inckých panovníků a jeho svolání králem a jako součást takové představy se zvažoval sňatek nového „Inky“ s některou z portugalských princezen, pro zvýšení obranyschopnosti nového státu před případnou španělskou pomstou. Jiní navrhovali hledat budoucího konstitučního monarchu v Evropě, jak to odpovídalo obecné tendenci buenosaireské politiky v období let 1814-1819.⁹

Zasedání laplatského Kongresu ve vnitrozemském Tucumánu ovšem ještě zdaleka nepokládalo konec centralistické politiky Buenos Aires. V květnu 1816 byl tímto parlamentem zvolen do čela laplatského státu, jako *Director supremo*, Juan Martín de Pueyrredón,¹⁰ působící jako jeden z triumvirů v letech 1811-1812, a právě za jeho vlády měl v příštích letech v laplatských provinciích kulminovat konflikt mezi buenosaireským unitarismem a federalismem. Ostatně, i parlament se v květnu 1817 přestěhoval z Tucumánu zpět do Buenos Aires a začal pracovat na unitářské ústavě, jednoznačně podrobující vnitrozemské provincie hlavnímu městu. Jak to víceméně korespondovalo s již předchozím vývojem v politice laplatské metropole, pro Pueyrredóna se také stalo příznačným, že už v roce 1816 nechal prakticky napospas portugalsko-brazilské invazi federalistického vůdce z Banda Oriental Josého Artigase a obětoval celou jeho provincii. S ohledem na existenci tzv. Federální ligy pod Artigasovým vedením lze přitom podotknout, že pod tlakem Buenos Aires vyslala své zástupce do tucumánského parlamentu provincie Córdoba, tedy jeden z jejích členů, kdežto opakované buenosaireské pokusy z roku 1816 podmanit si Santa Fe, další z těchto federalistických provincií, či se s ní ve svůj prospěch dohodnout, selhaly.¹¹

20. března 1816 zemřela portugalská královna Marie I. Její syn a dosavadní

---

⁸ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 108.

⁹ Tamtéž; STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 282.

¹⁰ Pueyrredón vystřídal ve funkci šéfa laplatského státu Antonia Gonzálese Balcarceho. Antonio González Balcarce, jenž byl jako prozatímní *Director supremo* nakloněn myšlence uzavření definitivního míru se vzbouřenými federalistickými provinciemi, sám krátce předtím nahradil rovněž prozatímního *Directora* Álvareze Thomase, poté, co v dubnu 1816 vojsko pod velením Manuela Belgrana neuspělo v pokusu podrobit buenosaireskému centralismu provincii Santa Fe a Belgranův zástupce Díaz Vélez se naopak spojil s federalisty ze Santa Fe a Banda Oriental proti Álvarezovi. – STREET, J.: c. d., s. 280.

¹¹ Tamtéž, s. 280-281.

princ regent tím jako král Jan VI. i *de iure* stanul v čele portugalsko-brazílského impéria a již v době úmrtí duševně nemocné panovnice byla v Brazílii připravena vojenská expedice ke břehům Laplatského zálivu. Z Portugalska postupně připlula pětitisícová armáda veteránů z války proti Napoleonovi I. pod velením generálporučíka Carlose Frederika Lecora (její první část dorazila do Brazílie v listopadu 1815), sestavená ze čtyř bataliónů lehké pěchoty, šesti eskadron kavalérie a dvou oddílů dělostřelectva. Ta byla poslána do jihobrazílského Rio Grande do Sul, kde se připojila k desetitisícovému vojsku, vyslanému z ostatních brazílských kapitáníí. Portugalsko-brazílské invaze do Banda Oriental (laplatské *Provincia Oriental*), zahájené zhruba v téže době, kdy kongres v San Miguel de Tucumán vyhlášoval nezávislost laplatských provincií, se tak zúčastnilo celkem asi 16 000 vojáků. José Artigas, *Jefe de los Orientales* a *Protector de los Pueblos Libres*, fakticky ovládající toto území a nadále neuznávající buenosaireskou vládu, ani tucumánský parlament jako sobě nadřízené orgány, naproti tomu organizoval vojsko o síle 8000 mužů.¹² V červnu 1816 portugalská divize přímo pod Lecorovým vedením vyplula z Rio de Janeira k ostrůvku Santa Catarina při jihobrazílském pobřeží a podél atlantického pobřeží pokračovala dále na jih, posílena o oddíly kavalérie z Rio Grande do Sul, aby její vojáci obsadili pohraniční pevnost Santa Teresa. Její další cesta měla vést přes neopevněný přístav Maldonado přímo k Montevideu. Na centrálním a západním úseku pohraniční linie Rio Grande do Sul s Banda Oriental zatím zůstávaly soustředěny dvě divize pod vrchním velením generálního kapitána této provincie markýze Alegreteho, jejichž cílem bylo vázat hlavní nápor Artigasových sil v dotyčných vnitrozemských regionech, bránit brazílské území před Artigasovou protiinvazí a chránit křídlo Lecorovy armády, postupující k Montevideu. V srpnu 1816 obdržel Alegrete přímo z Rio de Janeira rozkaz k útoku.¹³

Protiútoky do brazílského Rio Grande do Sul, jejichž cílem bylo přetnout spojení mezi jednotlivými portugalskými jednotkami, představovaly od samého počátku podstatnou součást Artigasovy strategie,¹⁴ ovšem jeho síly utrpěly několik zásadních porážek. Kromě prostor samotné Banda Oriental posloužily jako základna

---

¹² Tamtéž, s. 285, 291.

¹³ Tamtéž, s. 294-296.

¹⁴ Ze zhruba osmi tisíc mužů, kterými Artigas v této době disponoval, byly 3000, zpravidla příslušníků místní milice, určeny pro vlastní obranu provincie. Větší zbytek měl být využit pro hlubší pronikání na nepřátelské území. – STREET, J.: c. d., s. 296.

k těmto výpadům proti portugalsko-brazilským vojskům území s Artigasem spřízněných federalistických provincií Corrientes a Entre Ríos, ležících na západním břehu řeky Uruguay, ale již v září 1816 byly federalistické oddíly, postupující z Entre Ríos, Portugalci překvapeny při svém říčním přechodu a poraženy. V téže době sice jednotky, které pronikly do Rio Grande do Sul, respektive do oblasti tzv. Východních Misiones ze severněji položených Corrientes a Misiones, obklíčily portugalského generála Chagase v jeho hlavním stanu v São Borja, hlavní z někdejších jezuitských misí na levém břehu Uruguaye, ale již v říjnu je portugalský útok donutil stáhnout se zpátky za Uruguay.¹⁵ Rozhodující byl úder, zasazený 5. října portugalským velitelem Abreuem oddílům obléhajícím São Borja, kterým velel tzv. Andresito, Indián vlastním jménem Andrés Guacurari či Tacuary, jenž si na počest svého vrchního velitele říkal Andrés Artigas. Podřezání všech raněných a zajatců, učiněné Portugalci, navýšilo Andresitovy ztráty až na osm set mrtvých.¹⁶ Sám Artigas se 27. října 1816 střetl s oddíly portugalského generála Oliveiry Alvaraze u vrcholků zvaných Carumbé, na severozápadním pomezí Banda Oriental, a v palbě portugalské pěchoty přišel během několika desítek minut o třetinu svých mužů.¹⁷ V oblasti při atlantickém pobřeží se 19. listopadu střetlo 1400 gaučů z milice pod velením Artigasova pobočníka Josého Fructuosa Rivery, pozdějšího presidenta Uruguaye, s předvojem Lecorovy armády, čítajícím asi 1900 pěšáků a jezdců, v bitvě u India Muerta a boj skončil po čtyřech a půl hodině Riverovou porážkou, i když těžké ztráty utrpěly obě strany.¹⁸ Na počátku ledna 1817 dosáhly portugalsko-brazilské Alegreteho oddíly vítězství nad jednotkami Josého Artigase a jeho plukovníka Andrése Latorreho opět na severozápadě Banda Oriental, při řece Arapey a potoce Catalán. Artigas, oslabený velkými ztrátami, se stáhl ke svému hlavnímu vojenskému táboru Purificación na břehu Uruguaye, odkud nadále vyzýval obyvatelstvo své provincie ke zvýšení válečného úsilí, s prohlášením, že „nepřítel může rozšířit své panství pouze přes mrtvá těla *orientales*“, a jeho oddíly byly doplňovány novými posilami ze západních oblastí Banda Oriental. Kupříkladu pobřežní Colonia západně od Montevidea mu poslala, spolu se všemi kreoly ve věku nad šestnáct let, též osvobozené otroky a otroky vlastněné cizinci, a rovněž nabídla

---

¹⁵ Tamtéž, s. 297.

¹⁶ NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 129-130.

¹⁷ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 106.

¹⁸ STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 298.

amnestii dezertérům, pokud se znovu zařadí do Artigasovy armády.¹⁹ Celkovou situaci v provincii ovšem mezitím rozhodlo tažení portugalského vojska generála Lecora ve východních pobřežních oblastech.

Jak bylo uvedeno v souvislosti s portugalským vítězstvím u São Borja, portugalsko-brazilské oddíly vedly proti „artigasovské anarchii“ nelítostnou válku, spojenou i v jiných případech se zabíjením zajatců a raněných.²⁰ Na druhou stranu, generál Carlos Frederico Lecor se snažil vystupovat jako přítel *orientales*, který jim přináší mír pod ochranou portugalského krále a který bojuje pouze proti Artigasovi a jeho následovníkům. Jeho propaganda slibovala obyvatelům Východního břehu prospěch pro obchod a sklízela úspěch. Už v listopadu 1816, kdy portugalský námořní výsadek pod vedením hraběte de Vianna obsadil přístav Maldonado, obyvatelé města byli vlastně šťastni, že unikli válce a devastaci a mohli provozovat své obchody v míru. Podobná situace nastala v samotném Montevideu, z něhož se v lednu 1817 stáhl Artigasův zástupce ve městě Diego Barreiro s posádkou a k němuž přitáhla portugalská Lecorova armáda. Na montevidejské radnici sepsali zástupci *cabilda* kapitulaci a byla vyslána delegace v čele s klerikem Larrañagou, která uvítala velitele invazní armády, jako přítele a ochránce, ještě daleko před hradbami města. Předchozí Artigasova vláda byla prezentována jako vojenský útlak, na povrch se dostala nespokojenost s odcizením, jež Artigas k městu choval, i s Artigasem prosazovanou pozemkovou reformou. Vstup portugalských vojáků do Montevidea 20. ledna 1817 byl následován oslavami se vztyčením portugalské vlajky a děkovným *Te Deum* v matičním kostele. Generál Lecor získával v Montevideu sympatizanty pro sjednocení s Brazílií, při zachování městské správy podle vlastních práv a ponechání úředníků v jejich postech, a snažil se pro portugalskou vládu naklonit ty, jež se stavěli proti stále reálné možnosti návratu vlády španělské. Montevidejské *cabildo* dokonce vyslalo delegaci do Rio de Janeira s žádostí o začlenění Banda Oriental do portugalského impéria a potvrzení Lecora ve funkci guvernéra. Na druhou stranu, změna situace byla zpočátku vítána i Španěly, kteří věřili, že konečným výsledkem portugalské invaze bude právě návrat Banda Oriental pod španělskou svrchovanost.²¹

Tímto portugalský a brazilský král Jan VI. dosáhl kýžené přirozené jižní hranice Brazílie, i když přímá anexe Banda Oriental (Provincia Cisplatina)

---

¹⁹ Tamtéž, s. 303-304.

²⁰ NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 130.

²¹ Tamtéž, s. 132-133; STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 304-305.

k Brazílskému království měla být vyhlášena až později, v období po definitivní Artigasově porážce a v návaznosti na politické změny na jihu Evropy, které měly plně rezonovat též v Brazílii. Artigas dále ovládal vnitrozemí a jeho další odboj proti vítězným okupantům přetrvával až do roku 1820, při spojení v sousedních provinciích západně od Uruguaye, zejména v Entre Ríos (jehož území mu po úspěšných portugalských akcích na západě Banda Oriental v roce 1818, tj. portugalském postupu po řece Uruguay a podél jejích břehů ze severu i z jihu a obsazení Purificaciónu, sloužilo jako jeho vlastní základna). Ostatně, ještě v lednu 1817 byl generál Lecor v Montevideu obklíčen Riverovými *gauchos* a bývalou městskou posádkou pod velením Barreira. Portugalsko-brazílské jednotky v zemi se po další měsíce a roky potýkaly s nájezdy gaučů a Portugalci čelili i aktivitám námořních korzárů, kteří ze svých základen v Colonii i v přístavech na Uruguayi blokovali Montevideo a útočili na portugalské lodě či je ohrožovali dokonce až v evropských vodách.²²

Na rozdíl od invaze v letech 1811-1812 tentokrát nestál portugalskému vládci v cestě vážný odpor Buenos Aires a v podstatě ani Velké Británie. Naopak, vpádem portugalsko-brazílské armády do Banda Oriental v roce 1816, který zároveň předznamenal definitivní ztrátu této oblasti pro budoucí Argentinu, rovněž vyvrcholily již předchozí snahy buenosaireského vedení dosáhnout portugalské pomoci v boji proti laplatským federalistům a jmenovitě Artigasovi. Portugalská invaze směrem k Montevideu byla výsledkem tajné dohody mezi portugalskou vládou a vládou v Buenos Aires, v níž důležitou roli sehrál Manuel José García, vyslaný již v první polovině roku 1815 do Rio de Janeira jako zvláštní vyslanec liberálním generálem Alvearem a učiněný v listopadu 1815 zplnomocněným vyslancem u dvora v Rio de Janeiru dalším laplatským *Directorem* Álvarezem Thomasem. García spoléhal, že svou věrnou službou portugalské politice zachraňuje svou vlast před anarchií a také před španělskou reconquistou.²³ Laplatský *Director supremo* Juan Martín de Pueyrredón i tucumánský Kongres okupaci Banda Oriental portugalsko-brazílskou armádou tedy vlastně odsouhlasili, již také vzhledem k nadějím, jaké se vkládaly do Portugalska s ohledem na vztah ke Španělsku, třebaže takový postoj byl navenek spíše opatrný, ne příliš otevřený. Pueyrredón na druhou stranu dokonce poskytl Artigasovi omezenou podporu, což bylo součástí dvojí hry, k jaké ho nutily i

---

²² STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 306-308.

²³ Tamtéž, s. 282-284.

vlastenecké nálady, namířené proti portugalské intervenci do jedné z laplatských provincií.²⁴ Když se po Lecorově okupaci Montevidea v lednu 1817 zvedl v Buenos Aires odpor proti Pueyrredónovi, hrozící jeho svržením, byla skupinka vlivných vojáků a politiků poslána do exilu v USA. V březnu 1817 buenosaireský *Director supremo* vyhlásil oficiálně válku Portugalsku, ale soukromě ujistil generála Lecora, že se nic vážného nechystá, a povolil vývoz potravin pro portugalské vojáky, obležené v Montevideu.²⁵

Směrem k britské straně byly z Rio de Janeira přípravy na intervenci k Laplatskému zálivu od roku 1815 vysvětlovány snahou bránit jižní brazilskou hranici a sledovat akce očekávané španělské expedice k Río de la Plata. Až později britský chargé d'affaires v Rio de Janeiru Henry Chamberlain informoval svou vládu o skutečném záměru těchto příprav a v květnu 1816 protestoval u portugalské vlády vzhledem k nepřátelství ze strany laplatských Spojených provincií, které taková akce musí vyvolat, ovšem ze strany portugalského ministra zahraničí markýze Aguiara se mu dostalo odpovědi, že není zamýšlen útok proti Buenos Aires, nýbrž proti Artigasovi, „nepříteli Buenos Aires a nepříjemnému sousedovi Brazílie“. Teprve poté se Chamberlain dozvěděl o tajných vyjednáváních mezi laplatským vyslancem Garcíou a portugalským vedením ohledně předání celého Východního břehu portugalsko-brazilské monarchii, která nabrala na intenzitě zejména od března 1816, a o jejichž podrobnostech zpravil britského ministra zahraničí Castlereagha.²⁶ Z hlediska evropských mocností Svaté aliance zůstávalo v této souvislosti podstatné, že laplatský region byl stále vnímán jako součást španělského impéria, a na konferenci zástupců hlavních evropských mocností v Paříži v lednu 1817 byla portugalská intervence v Banda Oriental označena jako útok na práva Španělska. Jako na ironii se přitom pohlíželo na sňatek španělského krále Ferdinanda VII. s portugalskou infantkou Marií Isabelou, dcerou Jana VI., která už začátkem července 1816 vyplula z Rio de Janeira směrem do Cádizu, a francouzský konzul v Rio de Janeiru Maler si

---

²⁴ Již v červenci 1816 poslal Pueyrredón Artigasovi symbolickou pomoc v podobě jistého množství střelného prachu a koňských postrojů, což bylo v souladu i s postojem Kongresu v Tucumánu, jenž prosadil poskytnout Artigasovi jistou pomoc, ovšem ne takovou, aby vedla k znepřátelení laplatských provincií s Portugalci. Krátce nato Pueyrredón rovněž Artigasovi písemně navrhl ukončit spor mezi nimi. Později *Director supremo*, aby utišil antiportugalské kruhy v Buenos Aires, hovořil o přípravách na válku proti Portugalcům, kteří vpadli do Banda Oriental. V prosinci 1816 přijal misi, kterou do Buenos Aires vyslal Artigasův zástupce v Montevideu Barreiro a montevidejské *cabildo*, a sliboval pomoc ve válce proti Portugalcům, ovšem za podmínky plného připojení Banda Oriental do svazku Spojených provincií. – STREET, J.: c. d., s. 293-294, 298-301.

²⁵ Tamtéž, s. 306-307.

²⁶ Tamtéž, s. 285-286.

na adresu svého prvního ministra vévody de Richelieu položil otázku, „mohla-li Brazílie poskytnout králi Ferdinandovi VII. strašnější a horší věno?“. ²⁷ Tzv. zprostředkující mocnosti se snažily přimět Portugalsko ke slibu, že navrátí obsazenou provincii Španělsku, a Španělsko, jež samo v této době nebylo schopno podniknout vojenskou akci v oblasti La Platy, se už v roce 1816 obrátilo na Velkou Británii s výzvou, aby se stala jednou ze zprostředkujících mocností ve sporu mezi ním, jeho vzbouřeneckými koloniemi a Portugalskem (dalšími mocnostmi, požádanými Ferdinandem VII. o prostřednictví v konfliktu s Portugalskem, byly Rusko, Francie, Rakousko a Prusko). Tato výzva byla britským ministrem zahraničí Castlereaghem přijata a Castlereagh vyzval svého chargé d'affaires v Rio de Janeiru k tlaku na portugalsko-brazilského krále, aby stáhl své oddíly od La Platy, nehodlá-li riskovat ztrátu přátelství Británie. V dubnu 1817 však portugalská strana odpověděla, že obsazení Banda Oriental je nezbytné pro ochranu Brazílie, s poukazem na selhání Španělska v kontrole nad touto oblastí a Artigasův útok do oblasti Východních Misiones v Rio Grande do Sul. ²⁸ Vůči legitimistickým evropským vládám byla akce z portugalské strany také prezentována, v poněkud jiném duchu než markýz Aguiar vysvětloval britskému zástupci Chamberlainovi pokud jde konkrétně o vztah k Buenos Aires, jako obsazení strategického bodu proti laplatským revolucionářům, jež potrvá, dokud Španělsko nenaplní povinnosti koloniální mocnosti a nedosáhne pacifikace povstáním zasažených území. Když kupříkladu už počátkem února 1817 vyjádřil pruský státní kancléř Hardenberg připravenost Pruska k účasti na zprostředkování ve španělsko-portugalském sporu, odpověděl mu portugalský vyslanec Lobo da Silveira, že „podle mínění jeho dvora je zprostředkování velmocí zbytečné“. ²⁹ Zhruba v době přistoupení Španělska ke Svaté alianci se tedy pro Madrid situace, vyvolaná portugalsko-brazilskou okupací Banda Oriental, stala impulsem k prosazování otázky vlastního zámořského problému na poli evropské politiky, což se rovnalo zásadnímu odvratu od linie, zastávané Španělskem během Vídeňského kongresu.

Jinou oblastí, jež v letech 1776-1810 patřila k laplatskému místokrálovství a jež na La Platě stále poutala pozornost, bylo Horní Peru. Po epizodních triumfech a následně porážkách oddílů vedených Castellim v letech 1810-1811 a Belgranem v roce 1813 zde ztroskotala další rovněž už zmíněná invaze z laplatských provincií

---

²⁷ OBRY, O.: Grüner Purpur. Brasiliens erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine, s. 90-91.

²⁸ STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 305-306.

²⁹ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 52.

v roce 1815. Proti royalistům zde vedly guerillový odboj jezdecké jednotky tzv. *montoneros*, ovšem tato vysokohorská oblast zůstávala pevně v moci španělských místokráľů z Limy a též již na základě dosavadních zkušeností byla v laplatských provinciích vnímána jako základna další možné royalistické invaze a hrozba pro nezávislost. Úkolem bránit royalistickému vpádu z Horního Peru do laplatských provincií byl pověřen generál José de San Martín, liberálně orientovaný voják, který se během své účasti na protinapoleonské válce na Pyrenejském poloostrově vyznamenal již při španělském vítězství nad Francouzi v bitvě u Bailénu v roce 1808³⁰ a který po svém návratu na La Platu na palubě britské fregaty *George Canning* v březnu 1812, uskutečněném se skupinkou dalších vojáků cestou přes Anglii,³¹ mj. věnoval velké úsilí na vybudování efektivní, dobře vycvičené armády, schopné postavit se royalistickým vojskům španělských generálů. Takový úkol vyplýval už z jeho funkce velitele tzv. Severní Armády (*Ejército del Norte*), v níž dočasně stanul dva roky po svém návratu do jihoamerické vlasti a v níž nahradil Manuela Belgrana. Podle návrhů politiků v Buenos Aires měl San Martín zabránit royalistické invazi z Horního Peru novým tažením na andské Altiplano od jihu, tedy v podstatě ve stopách Castelliho nebo Belgrana, což však San Martín odmítal, neboť nevěřil v dobytí Horního Peru, „andské pevnosti“ a zčásti jakéhosi velkého nárazníkového pásma mezi Buenos Aires a Limou, tímto směrem. Zato však navrhoval jiný plán - vstoupit přes Andy do Chile a tam zasadit porážku royalistům, a odtud po moři udeřit přímo na Limu. Za pravděpodobné přitom považoval, že se s pádem Limy celý další royalistický odpor v Jižní Americe zhroutí.³² S přípravami na realizaci tohoto plánu započal poté, co byl jmenován guvernérem provincie Cuyo a usadil se v jejím centrálním městě Mendoza pod východními svahy And, tedy v tomtéž městě, které se stalo útočištěm chilských patriotů, poražených v říjnu 1814 španělským generálem a posléze guvernérem Osoriem. Právě tito chilští utečenci se stali významnou posilou pro osvobozenickou armádu, kterou v Mendoze formoval.

Rok 1816 byl tak ve Spojených provinciích spjat rovněž s přípravami na

---

³⁰ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 119. V případě bitvy u Bailénu, v níž 19. července 1808 španělské síly dočasně zastavily francouzský postup do Andalusie a která znamenala velkou vzpruhu pro španělskou stranu ve válce proti napoleonské Francii, bylo z vojenského hlediska důležité (a rovněž to může být zajímavé právě s ohledem na San Martínovu vojenskou činnost v Jižní Americe), že většinu poražených francouzských oddílů generála Duponta tvořili noví, narychlo vycvičení rekruti. – SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 155.

³¹ RAMOS PÉREZ, D., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XIII, s. 257.

³² LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 141; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 119-120.

osvoboditelskou výpravu do Chile, konanými v Mendoza. *Director* Juan Martín de Pueyrredón, který přes časté spory se San Martínem ve strategických záležitostech s ním sdílel některé důležité politické postoje (jako neodkladné vyhlášení nezávislosti a monarchistická forma budoucího laplatského státu), poskytl expedici významnou materiální podporu, umožněnou pomocí daní, nucených půjček a státních nákupů. Generál San Martín, jehož pobyt v Mendoza ušetřil od politických intrik vzdáleného Buenos Aires, zavedl v tomto vnitrozemském městě válečnou ekonomiku, pod jeho dohledem se zde vyráběl střelný prach i děla a šily se zde uniformy pro příslušníky jeho oddílů. Vedle chilských patriotů tvořili jádro jeho vojska muži, verbovaní v celé oblasti laplatských provincií, stejně jako řada otroků, pro které vojenská služba přinášela předpoklad svobody. Jeho vojákům se dostalo náležitého výcviku.³³ José de San Martín učinil jedním z předních velitelů své armády chilského vlasteneckého předáka Bernarda O'Higinse. Vzhledem k existujícím vzájemným rozporům mezi chilskými patrioty bylo podstatné, že naproti tomu odmítl do svého vojska přijmout Josého Miguela Carreru, který se svými bratry už v roce 1811, kdy se rovněž vrátil z války ve Španělsku,³⁴ uskutečnil v Chile dvakrát vojenský převrat (nejprve ve prospěch reformistů vedených Larraíny a poté ve vlastní prospěch), rozpustil parlament a nastolil diktaturu. Důvodem byly povahové vlastnosti tohoto vojáka a San Martínovy obavy z možných komplikací. Bratři Carrerové se naopak postavili na odpor proti San Martínovým monarchistickým koncepcím.³⁵ Spor mezi O'Higinsem a bratry Carrerovými měl mít později ještě dramatické pokračování.

K San Martínově strategii v době jeho vojenských příprav v Mendoza patřilo záměrné klamání nepřítele na opačné straně And, tedy španělské správy v Santiagu de Chile, která jeho útok očekávala. San Martín posílal některé občany Mendoza jakoby do vyhnanství a ti chilskému guvernérovi Osoriovi, případně jeho nástupci Marcóvi del Pont předkládali falešné a překroucené informace o stadiu jeho příprav. Španělská administrativa rovněž získala prostřednictvím Indiánů chybné informace o směru připravovaného útoku, k čemuž měl pak i v praxi přispět koordinovaný postup voje v čele s generálem Gregoriem de Las Heras, vedený údolím Uspallata, tedy po jiné trase než postup hlavního jádra osvobozenického vojska, které pod San Martínovým

---

³³ Tamtéž, s. 120; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: *Nueva historia argentina*, s. 156; FUENTES, C.: *Pohřbené zrcadlo*, s. 196.

³⁴ COLLIER, S., SATER, W. F.: *A History of Chile*, s. 34.

³⁵ CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 121; LIÉVANO AGUIRRE, I.: *Bolívar*, s. 292.

vedením postupovalo průsmkem Los Patos.³⁶ Současně byli royalisté v Chile zaměstnání bojem proti guerille, kterou ve střední části země, mezi řekami Maipo a Maule, zahájil s plnou intenzitou bývalý Carrerův sekretář Manuel Rodríguez Erdoiza, pověřený právě San Martínem. Mezitím na žádost peruánského místokrále Abascula, podanou ke králi do Španělska, nahradil generála Mariana Osoria ve funkci chilského guvernéra jmenovaný polní maršál Marcó del Pont, který se též osvědčil za války proti Francouzům ve Španělsku, během níž se podílel například na obraně Zaragozy v letech 1808-1809.

Royalistické vítězství u Rancaguy v říjnu 1814 bylo následováno likvidací většiny reforem, zavedených v Chile za předchozí čtyřleté vlády patriotů, stejně jako zanikly některé instituce kulturně-vzdělávacího rázu, jako tzv. Národní institut (*Instituto Nacional*) či Národní knihovna (*Biblioteca Nacional*), jež se v tomto období vytvořily. V porovnání s řadou jiných oblastí španělské Ameriky dosáhly nicméně odvetné represe v Chile poměrně mírných forem. Kromě konfiskací majetků a „trestných“ daní byli někteří jedinci, kteří neunikli na opačnou stranu And, deportováni na pacifický ostrov Juan Fernández, kde přežívali v jeskyních. Jediného masakru se dopustili španělští vojáci z talaverského batalionu, kteří povraždili několik chilských patriotů v santiagské věznici, což jim pak vyneslo hlubokou lidovou nenávist ve městě. Například i počínání nového guvernéra del Ponta, obklopeného přepychovým dvorem a zvýhodňujícího Španěly před kreoly, však jen přispívalo k odporu k restaurovanému koloniálnímu režimu mezi chilskou kreolskou aristokracií, a nezávislost představovala pro většinu chilských kreolů již jediné východisko v době, kdy se z argentinské Mendozy směrem na západ vydala armáda pod velením generála San Martína.³⁷

San Martínem zorganizovaná a vedená armáda, v počtu necelých 5500 mužů, s mulami, koňmi, děly a proviantem, zahájila svůj výstup do And 18. ledna 1817.³⁸ Přechod přes věčně zasněžené andské průsmyky, zčásti po úbočí Aconcaguy,

---

³⁶ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 120; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 156; FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 196.

³⁷ COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 37; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 118-119.

³⁸ Tamtéž, s. 121; FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 196. Počet účastníků této San Martínovy vojenské expedice bývá někdy uváděn jako o něco nižší (přes 4000 mužů). Je však třeba dodat, že kromě hlavního pochodu sil v čele se San Martínem a Las Herasem již předtím pronikaly přes Andy na chilské území předsunuté oddíly. – COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 37; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 313; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 156.

nejvyššího vrcholu Amerik, byl velmi náročný. V mrazu, při horské nemoci i při střetech svých předsunutých kolon s royalisty v soutěskách ztratil San Martín několik set mužů.³⁹ Ovšem už při sestupu ze západních úbočí And se projevil úspěch San Martínovy taktiky, vrcholící 12. února 1817, po předchozích Las Herasových a San Martínových rovněž úspěšných střetech s royalisty o několik málo dní dříve, střetnutím jeho armády s royalistickou pod velením Rafaela Marota, čítající asi 1600 mužů, u Chacabuka, ve směru k Santiagu de Chile.⁴⁰ V následné bitvě zůstalo na straně zaskočených royalistů asi 500 padlých, kdežto v řadách vítězného San Martínova osvobozenického vojska jen 12.⁴¹ San Martínovi již nestálo nic v cestě do Santiaga, kam vstoupil za vítání jeho obyvatel. Guvernér Marcó del Pont ve zmatku, které v něm vítězství laplatského generála vyvolalo, padl do San Martínova zajetí, zatímco poražený španělský velitel Maroto se se zbytkem své armády nalodil ve Valparaísu a opustil Chile, kde zanechal majetek (a několik následujících let strávil s rodinou v Horním Peru). Městští představitelé Santiaga nabídli generálu San Martínovi vládu nad Chile, ale ten ji, zaměstnán otázkou dalšího tažení do Peru, odmítl. Jedinou alternativou tedy zůstal jeho chilský pobočník O'Higgins, vybraný poté do funkce *Director Supremo* chilského státu. Jen několik dní po vítězné bitvě u Chacabuka také San Martín a O'Higgins, oba ostatně kdysi zapojeni do cádizské lóže, založili tajnou lóži v Santiagu, která byla produktem spolupráce chilských a argentinských patriotů a přísahou zavazovala její členy k boji za nezávislost.⁴² Řady San Martínova vojska byly doplňovány chilskými vlastenci a byla to právě zpráva o San Martínově vítězství v Chile, co v březnu 1817 podnítilo buenosaireského *Directora Pueyrredóna* alespoň formálně vyhlásit válku Portugalsku.⁴³

Střetnutí u Chacabuka a obsazení Santiaga de Chile vlasteneckým vojskem znamenaly důležitou předzvěst definitivní chilské nezávislosti, i když válka v zemi pokračovala a měla se dále stupňovat. Chile v rukou Bernarda O'Higinse mělo v souladu se San Martínovými plány navíc posloužit jako základna pro peruánskou expedici. A zároveň v době, kdy se zhroutil obnovený koloniální režim v Chile, Simón

---

³⁹ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 196; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 121.

⁴⁰ Tamtéž; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 156.

⁴¹ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 196.

⁴² CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 121, 355; COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 37; RIVADULLA, Daniel, NAVARRO, Jesús Raúl, BERRUEZO, María Teresa: El exilio español en América en el siglo XIX, Madrid 1992, s. 280.

⁴³ STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 307.

Bolívar již vedl novou fázi boje za nezávislost Venezuely. Ke konci roku 1816 zahájil svou druhou expedici z Haiti k venezuelskému pobřeží, v čele asi osmisetčlenného oddílu, který se 31. prosince vylodil ve východovenezuelské Barceloně, ovládané v této době independentistickým velitelem Arismendim.⁴⁴ Jako základnu své války za nezávislost tentokrát zvolil vnitrozemské oblasti Guayany na východě Venezuely, v povodí Orinoka, jimž velké zeměpisné vzdálenosti, široké řeky a malarické bažiny poskytovaly dostatečnou přirozenou ochranu, stejně jako bylo důležité zdejší velké množství dobytka jakožto zdroj zásob. Jedním ze základních problémů ambiciózního Bolívara přitom však bylo podrobit vlastní autoritě některé z jeho bývalých velitelů, jako Santiaga Mariña, Franciska Bermúdeze a Manuela Piara, kteří vedli ve východní Venezuele odboj prakticky nezávisle na něm a odmítali uznat jeho nadřazené postavení. Na tom se podílely předchozí vážné neúspěchy Bolívara, jenž nyní spoléhal, že pokládá základy třetí venezuelské republiky.⁴⁵

Ve srovnání se ztroskotanými Bolívarovými akcemi na venezuelských březích v roce 1816 si dotyční velitelé vedli úspěšněji a vážnou hrozbou pro Bolívara se měl stát zejména generál Manuel Piar, který již získával ve svém boji proti royalistům v Guayaně převahu a který, sám mulat, přitahoval na svou stranu mnoho venezuelských *pardos*. V dubnu 1817 se Bolívarovy oddíly připojily k Piarovým při obléhání Angostury na Orinoku, pevnosti a centrálním městě venezuelské Guayany. V červenci a srpnu 1817 se royalistické síly stáhly z této provincie a konflikt mezi Bolíwarem a Piarem začal nabývat vrcholu. Piar organizoval proti Bolívarovi spiknutí a při svém rasovém sebeuvědomění si nárokoval stát v čele „barevných“, jeho záměrem bylo sjednotit se s východněji operujícím Mariňem a jeho regionalistickým hnutím. Z Bolívarova rozhodnutí byl nakonec Piar zatčen, postaven před soud a 16. října 1817 zastřelen jako spiklenec, vzbouřenec a dezertér. S popravou generála Piara v Angostuře se rovněž aktualizoval rasový problém, tedy idea spojení sil povstálých kreolů se silami početných *pardos* a otroků v boji za nezávislost, která byla venezuelskými patrioty zpočátku ignorována (a jak se ukázalo, v jejich neprospěch), navzdory událostem ve Venezuele již na sklonku 18. století - nicméně idea, kterou se už déle zabýval i sám Bolívar, jenž Piara odsoudil za „popouzení k rasové válce v okamžiku, kdy barevní již byli na prahu rovnosti“. Podle Bolívara revoluce likvidovala „narušení rovnováhy, způsobené přírodou a kolonialismem“. Zatímco

---

⁴⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 104-105.

⁴⁵ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike 1808-1826, s. 221.

zpočátku bílí, „využívající svoje schopnosti, zásluhy a bohatství, monopolizovali vše“, jeho revoluce dala také hluboce poníženým *pardos* „všechna privilegia, práva a výhody“.⁴⁶

Zastřelení Manuela Piara a eventuální hrozba podobného osudu přiměla k opětné spolupráci s Bolíwarem Santiaga Mariña a Bolívar zatím už v červenci 1817 vyslal zprávu do provincie Caracas, zcela dosud ovládané royalisty, o velkých vítězstvích republikánských sil. Přitom již v lednu 1817 se ze svého tažení v Nové Granadě vrátil do Venezuely španělský maršál Morillo, který nechal rozmístit své jednotky v andských oblastech při venezuelském pobřeží a v srpnu zřídil svůj štáb ve vnitrozemském Calabozu, nabízejícím přístup do rovin v povodí Orinoka.⁴⁷ Sám si uvědomoval, jak to dokládají jeho slova, napsaná v květnu 1817 španělskému ministrovi války nebo v jeho pozdějších Úvahách o znovudobytí guayanské provincie, jaký význam má pro patrioty a konkrétně pro Bolívara kontrola nad Guayanou. Ještě před Bolívarovým a Piarovým dobytím Angostury royalisté znovu dobyli přístavní Barcelonu a postoupili ke Cumaná,⁴⁸ i když následně ve východních pobřežních regionech Venezuely zase přecházeli do ofenzívy jednotliví independentističtí velitelé. Santiago Mariño ovládl velkou část provincie Cumaná. V jihovýchodněji položeném Maturínu vedl republikánský odboj generál Rojas a do boje s royalisty u Barcelony vstoupil generál Monagas,⁴⁹ který už v roce 1815 vedl republikánskou invazi do Guayany.⁵⁰

Simón Bolívar, sídlící v Angostuře, zaměřil svou pozornost na odboj, který v jihozápadní části Venezuely, v údolí řeky Apure, vedl na vlastenecké straně v čele *llaneros* José Antonio Páez, neboť pokud by se Páez podrobil jeho velení, znamenalo by to pochopitelně výrazné teritoriální rozšíření vlastenecké základny ve Venezuele pod vedením „Osvoboditele“. V poslední den roku 1817 opustil Bolívar Angosturu a s třítisícovým vojskem dorazil po třístakilometrovém pochodu do údolí Apure, kde se 30. ledna 1818 poprvé setkal s Páezem. José Antonio Páez, sedmadvacetiletý, téměř

---

⁴⁶ Druhý den po Piarově popravě se Bolívar obrátil k vojákům osvobozené armády se slovy: „Cožpak nebyly našimi zbraněmi rozbity okovy otroctví? Cožpak nebylo navždy zrušeno hnusné rozdělení mezi třídami a rasami? Cožpak jsem nepřikázal rozdělit mezi vás národní vlastnictví? Cožpak nejste rovní, svobodní, šťastní a vážení? Mohl by vám dát Piar víc? Ne, ne, ne.“ – LYNCH, J.: c. d., s. 222-223.

⁴⁷ Tamtéž, s. 222, 224.

⁴⁸ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 106-107.

⁴⁹ LYNCH, J.: Revolucii v Ispanskoj Amerike, s. 224.

⁵⁰ LOPEZ, C. F., BRICEÑO VALERO, A., PEREZ SOSA, E.: La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana, s. 100.

negramotný předák *llanero*ů a pozdější venezuelský státník, už předtím odpřisáhl poslušnost Bolívarovi, na kterém oceňoval jeho prestiž i vojenské schopnosti, stejně jako si byl vědom výhod sjednoceného velení na straně patriotů. Svým *llaneros*, tedy příslušníkům téže sociální skupiny, jež v roce 1814 pod Bovesovým vedením způsobila porážku druhé republiky ve Venezuele a kterou tehdy Boves získal nabídnutou jim svobodou loupeže, slíbil část majetků, odebraných nepříteli, což bylo v souladu s Bolívarovým dekretem z roku 1817 o přidělech půdy z národního fondu vlasteneckým vojákům. V únoru 1818 vyčlenil Páez 1000 svých jezdců do společného republikánského oddílu o celkové síle více než 4000 mužů, s nímž Bolívar zahájil postup na sever a přiměl maršála Morilla k ústupu z Calaboza. Sám Páez, narozdíl od Bolívara upřednostňující nejprve postup proti španělským posádkám v povodí Apure, se se svými *llaneros* zatím vrhl do boje s royalisty o město San Fernando na řece Apure.⁵¹ Bolívarův další postup od Calaboza směřoval dále na sever, s cílem dobytí Caracasu, avšak ten byl v horách jihozápadně od Caracasu španělskou pěchotou zastaven. Páez zatím narážel na tuhý royalistický odpor v San Fernandu, které bylo vlasteneckou stranou dobyto teprve po Bolívarově návratu směrem k řece Apure. Velitel obránců San Fernanda, Caracasan José María Quero, našel v posledním souboji s Páezovými oddíly smrt.⁵² Bolívar ve svém dopise admirálovi venezuelského námořnictva Luisi Brionovi, napsaném právě v San Fernandu v květnu 1818, popisoval patovou situaci, která ve Venezuele nastala, vyzdvihoval ztráty, které jeho oddíly způsobily Španělům v průběhu předchozího tažení, i když uznával schopnosti jejich infanterie a disciplínu, která jim „umožňuje spornou kontrolu země“. Usoudil, že Španělé nemohou se svými oslabenými silami vytáhnout do oblasti *llanos*, pokud nechtějí opět riskovat návrat s dalšími vysokými ztrátami, ale zároveň vyloučil vlastní možnost vstoupit do Caracasu, jestliže výrazně nezvýší početní stav své pěchoty, a přitom zdůraznil nutnost dalších dodávek zbraní a munice.⁵³ Za takových podmínek se tedy nikoliv Caracas, ale guayanská Angostura stávala centrem renovované venezuelské státnosti. Právě v tomto vnitrozemském městě, spojeném s mořem říčním tokem Orinoka (a později přejmenovaném na Ciudad Bolívar), se 15. února 1819 také sešel nový národní Kongres Venezuely, svolaný Bolíwarem.

---

⁵¹ LYNCH, J.: *Revolucii v Ispanské Americe*, s. 224-225; NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 44, 48.

⁵² Tamtéž, s. 48.

⁵³ *Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822*, s. 153-154.

Bolívarovou snahou bylo získat na svou stranu ty, které Morillova koloniální a represivní politika odradila od sympatií s royalistickou věcí - a skutečnost, že do svých řad přitáhl llanery, kteří dříve významným způsobem posloužili royalistickému táboru, rozhodně patřila k úspěchům, jichž v letech 1817-1818 dosáhl. Vzhledem k častému nedostatku výbroje, s nimiž se jeho oddíly potýkaly, přispěly k jeho úsilí navázané kontakty s britskými obchodníky. Bratři Wellwood a Maxwell Hyslopové z Jamajky vystupovali již v polovině roku 1816 jako obchodní agenti generála Bolívara a zároveň Nové Granady a Wellwood Hyslop později odcestoval do Velké Británie jako zplnomocněný vyslanec Venezuely za účelem vyjednání obchodní smlouvy.⁵⁴ Kromě toho (což bylo také důležité s přihlédnutím ke snahám o získání britské přízně) vstoupilo do Bolívarových služeb asi 500 britských dobrovolníků, profesionálních vojáků, které mír v Evropě po definitivní porážce Napoleona I. nechával prakticky bez uplatnění a jejichž přínos pro jeho příští vítězná tažení měl být také značný.⁵⁵ Tito dobrovolníci byli pro Bolívara naverbováni ve Velké Británii v roce 1817 a v pěti plucích vytvořili tzv. Britskou legii (*Legión Británica*).⁵⁶ Ve Venezuele, a s ní zároveň v Nové Granadě, se schylovalo k definitivnímu obratu ve prospěch Bolíwarem vedených osvobozeneckých sil. Ovšem už v první polovině roku 1818, kdy Bolívar dospěl jen k částečnému úspěchu ve svém tažení směrem ke Caracasu, byla na jihozápadě jihoamerického subkontinentu vyhlášena a také prakticky uhájena úplná nezávislost Chile.

San Martínovým příchodem do Chile a vítězstvím u Chacabuka v únoru 1817 ještě zdaleka nekončil royalistický odpor v zemi. Chilský *Director supremo* Bernardo O'Higgins musel čelit royalistickým silám, které v přístavech Concepción a Talcahuano zreorganizoval plukovník José Ordóñez, přičemž i obyvatelstvo těchto oblastí doposud z většiny sympatizovalo se španělským koloniálním režimem. Ordóñez, opevněný na poloostrově Talcahuana, se zde udržel i přes útoky chilských vlasteneckých oddílů. Blízkého Concepciónu se mezitím podařilo zmocnit tzv. Andské armádě (*Ejército de los Andes*) pod velením San Martínova generála Gregoria de Las Heras. Rozhodující posilou royalistů se poté stalo vojsko pod velením španělského generála Manuela Osoria, tj. někdejšího chilského guvernéra a vítěze od Rancaguy z roku 1814, které se vylodilo v Talcahuanu a které bylo do Chile

---

⁵⁴ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 120-121.

⁵⁵ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 96.

⁵⁶ FISHER, John R.: „Viajeros británicos en América del Sur en la primera mitad del siglo XIX“, in: Ibero-Americana Pragensia. Año XXVII- 1993, s. 162, 165.

opět vysláno na rozkaz peruánského místokrále, tentokrát generála Joaquína de la Pezuela, jenž sám v roce 1816 vystřídal ve funkci královského místodržícího v Limě Abascula.⁵⁷ Vojenské posily, vyslané nyní z Peru do Chile, čítaly 3500 mužů,⁵⁸ a royalistická protiofenziva donutila O'Higinse stáhnout své síly na sever od řeky Maule.

Španělé a royalisté zamýšleli opětne dobytí Santiaga de Chile. O'Higgins se naproti tomu rozhodl vyhlásit nezávislost země na Španělsku, aby demoralizoval royalisty a povzbudil patrioty. Nezávislost se z teritoriálního hlediska měla vztahovat doslova na „pevninské území Chile a jeho přilehlé ostrovy“⁵⁹ a oficiálnímu aktu předcházelo vyvěšení listin ve vlasteneckých kasárnách v jednotlivých městech, na něž se měli podepisovat příznivci i odpůrci okamžitého vyhlášení úplné nezávislosti (už umístění těchto listin rozhodlo, že svůj názor dali najevo pouze přívrženci nezávislosti). Počátkem února 1818 podepsal O'Higgins ve svém vojenském táboře v Talce, severně od řeky Maule, oficiální dokument o vyhlášení nezávislosti, který zpětně odatoval už k 1. lednu 1818, a 12. února 1818, v den prvního výročí bitvy u Chacabuka, se uskutečnila slavnostní přísaha. Nedlouho nato však zhruba pětitisícová royalistická armáda překročila Maule, a třebaže ji u Talky zastavilo asi 6000 vojáků pod vedením O'Higinse a San Martína, royalisté pod velením plukovníka Ordóñeze podnikli noční útok do ležení vlasteneckých sil na pláni Cancha Rayada, východně od Talky, který způsobil chaos mezi vlasteneckými vojáky a donutil je k ústupu. V tomto střetnutí utrpěl zranění sám Bernardo O'Higgins a se zprávami, které o tomto royalistickém vítězství dorazily 21. března 1818 do Santiaga, dokonce kolovaly zvěsti o smrti O'Higinse i San Martína v boji a o nezadržitelném royalistickém postupu na hlavní město. Všeobecnou paniku v Santiagu, v níž se podobně jako po bitvě u Rancaguy zvažoval hromadný útěk přes Andy do Mendoza, utišil až příjezd O'Higinse do města o tři dny později.⁶⁰

Royalistické tažení na sever pokračovalo a 5. dubna 1818 se Osoriovy a Ordóñezovy síly střetly se San Martínovými vojsky na pláni u řeky Maipú (Maipo), západně od Santiaga. Počáteční převaha royalistů v bitvě byla zvrácena úderem vlastenecké kavalerie pod velením Ramóna Freireho (jenž měl později v čele

---

⁵⁷ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 355-356; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 158.

⁵⁸ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 96.

⁵⁹ COLLIER, S., SATER, W. Z.: A History of Chile, s. 38.

⁶⁰ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 355-356.

chilského státu nahradit O'Higinse), který nakonec obrátil royalistické oddíly na útěk. Bojiště opustil i generál Osorio, kdežto José Ordóñez nadále setrval v boji a až k večeru byl přinucen ke kapitulaci. Do boje v jeho závěrečné fázi zasáhl i O'Higgins, stále poznamenan zraněním od Cancha Rayada.⁶¹ Porážka royalistických vojsk byla zničující. Úporný boj o dobytí či záchranu centra chilského státu si vyžádal 2300 padlých.⁶² Tak jako bitva u Chacabuka v předcházejícím roce předznamenala definitivní nezávislost Chile, bitva u Maipú ji potvrdila. Obě vojenská střetnutí byla významnými mezníky zvratu ve prospěch hispanoamerických independentistických hnutí, jenž se synchronně projevoval také ve Venezuele. Royalisté sice nadále ovládali část jižního Chile, kde ještě po několik dalších let probíhal brutální ozbrojený konflikt, ale samotná chilská nezávislost tím již fakticky ohrožena nebyla.

O'Higinsova vláda v Chile však narážela na vážný odpor i uvnitř vlasteneckého tábora. Chilský *Director supremo* vládl jako diktátor a jeho časově neomezenou diktaturu zakotvila dokonce i chilská ústava z roku 1818. Liberálně orientovaný O'Higgins si znepřátelil chilskou aristokracii, například i zrušením všech šlechtických titulů, a k odporu konzervativních kruhů vůči němu přispívala též činnost tajné lóže, kterou se svým přítelem a spolubojovníkem generálem San Martínem založil v roce 1817 v Santiagu. Samotný fakt, že v lóži nad Chilany převládali argentínští liberálové, s negativními postoji k aristokracii a bigotnímu katolicismu, přiváděl na O'Higinsovu hlavu výtky, že podřizuje Chile cizí autoritě.⁶³ A kromě toho, O'Higinsovu vládu v nově samostatném Chile se chystali svrhnout populističtí bratři Carrerové, kteří se usadili v Buenos Aires. Bývalý diktátor José Miguel Carrera vyjednával se severoamerickými obchodníky o případné finanční pomoci k takové akci, zatímco jeho bratři Juan José a Luis se vydali přímo do Chile, s cílem vyvolat tam revoluci proti O'Higinsovi. Už v Mendoze však byli zadrženi laplatskými patrioty, postaveni před soud a 8. dubna 1818 (čili jen velmi záhy po vítězství chilských patriotů u Maipú) popraveni pro pokus o „podněcování krajanů k nesvornosti“. V Chile jejich poprava vyvolala mezi jejich příznivci protesty proti O'Higinsovi, jenž neučinil nic pro jejich záchranu, a svérázně se v této souvislosti zachoval Manuel Rodríguez Erdoíza, vůdce protišpanělské guerilly v době před San Martínovým tažením do Chile, jenž, aby protestoval proti *Directorovu* postoji, vjel až

---

⁶¹ Tamtéž, s. 357.

⁶² Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 313.

⁶³ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 355, 360-362.

do O'Higinsovy pracovny v jeho santiagském paláci na koni. Za to byl zatčen a za trest měl být přemístěn do města Quillota, ale cestou byl vojáky z eskorty zavražděn, pod záminkou pokusu o útěk. Sám José Miguel Carrera, když se dozvěděl o osudu svých bratrů, ostře vystoupil proti vládám v Santiagu de Chile i v Buenos Aires a sestavil soukromé vojsko, jež doplnil o indiánské bojovníky z pampy a s nímž se mstil řáděním po obou stranách andské argentinsko-chilské hranice (v roce 1819, v době vystupňované občanské války a hluboké vnitřní krize v laplatských provinciích, vstoupil do boje na straně laplatských federalistů). Jeho boj skončil až zajetím a popravou rovněž v Mendoze v roce 1821, na stejném náměstí, kde byli dříve popraveni jeho bratři. Jeho hlava a paže byly rozvěšeny na stromech podél silnice do Mendoza.⁶⁴

Zcela v duchu koncepcí generála San Martína se po vítězné bitvě u Maipú v dubnu 1818 hlavní zájem patriotů v Chile soustřeďoval na tažení proti peruánskému místokrálovství, které stále představovalo vážnou hrozbu pro nezávislost Chile i Spojených laplatských provincií. Vzhledem k vývoji v dalších letech lze podotknout, že rovněž venezuelský *El Libertador* Bolívar se myšlenkou tažení osvobozeneckých armád napříč Venezuelou a Novou Granadou do Peru vážně zabýval již během svého druhého pobytu na Haiti v roce 1816, tj. po svém debaklu na venezuelském pobřeží⁶⁵ a při ideách hispanoamerické jednoty a pospolitosti, příznačných pro něj, ale i pro San Martína, O'Higinse a mnoho dalších, velice oceňoval úspěchy, jakých osvobozenecké síly dosáhly v nejjižnější části Ameriky. V červnu 1818 sepsal Bolívar ve svém hlavním stanu v Angostuře, jako vrchní představitel Venezuelské republiky, tzv. Prohlášení k lidu Río de la Plata, v němž hovořil o venezuelském bratrství a spojení a o jednotě Jižní Ameriky, a také vzdal obdiv k „moudrým reformám, vojenské slávě a veřejnému blahu“ laplatských provincií.⁶⁶ Ve stejné době byl ideami budoucí americké spolupráce a jednoty prodchnut rovněž Bolívarův dopis buenosaireskému *Directorovi* Pueyrredónovi.⁶⁷

Již například Bolívarovy zásobovací potíže v roce 1816 a kontakty s haitskou vládou v Port-au-Prince předkládaly jako potenciální akční prostor venezuelského

---

⁶⁴ Tamtéž, s. 361-362; STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 321-322.

⁶⁵ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 104.

⁶⁶ Tato proklamace končí slovy: „Lide Río de la Plata! Venezuelská republika, ačkoliv zamořená neštěstím, vám nabízí bratrství; a když, pokrytá vavříny, vyhladí poslední tyrany, kteří ještě zneuctívají její půdu, vyzve vás ke spojení do jedné jediné společnosti, takže naše motto může být: Jednota Jižní Ameriky.“ – Selected Writings of Bolívar. Volume One 1810-1822, s. 158-159.

⁶⁷ Tamtéž, s. 159-161.

vlasteneckého loďstva v podstatě celou východní část Karibského moře. Jako významný opěrný bod sloužil ostrov Saint Thomas v dánské části Panenských ostrovů, kam se například v roce 1817 v zájmu materiální podpory Bolívarových akcí dvakrát vypravil pro zásoby zbraní a munice venezuelský námořní kapitán Felipe Estevez, využívající při svých plavbách Karibikem španělské lodi, získané jím na Portoriku (v roce 1818 stanul ve funkci velitele horního a dolního Orinoka a převáděl oddíly osvobozeneckého vojska, včetně oddílů Britské legie, do oblastí jihozápadní Venezuely).⁶⁸ Lidé úzce spjatí s venezuelskými independentisty však prokázali akceschopnost i ve vodách severněji či severozápadněji od Velkých Antil, tvořených vedle nezávislého Haiti a britské Jamajky španělským Portorikem, Santo Domingem a Kubou. V polovině roku 1817 se Bolívarův generál skotského původu Gregory McGregor jménem povstaleckých španělských kolonií zmocnil ostrůvku Amelia těsně při floridských březích (a zároveň v blízkosti Georgie, tedy jednoho ze států USA). Později McGregora ve správě nad tímto ostrovem nahradil Luis Aury, námořní důstojník francouzského původu ve službách hispanoamerických republikánů. Ostrov měl sloužit jako základna k výpadům proti španělským lodím a k poškozování španělského obchodu, ovšem z pohledu Spojených států se změnil v pirátskou základnu a možné ohrožení také pro severoamerické lodě, a v listopadu 1817 jej obsadily severoamerické ozbrojené síly. Amelia, tak jako celá Východní Florida, patřila ke španělskému impériu - a vzhledem k osvobozeneckému zápasu v celé španělské Americe, jakož i vzhledem k severoamerické invazi na Floridu zahájené právě v tomtéž roce, stojí za zmínku, že generál McGregor už 1. července 1817 jménem nezávislých vlád Jižní Ameriky vyjádřil přesvědčení rovněž o brzkém osvobození „celé Floridy od tyranie a útlaku“. Aury o něco později prohlásil Floridu za součást Mexické republiky.⁶⁹

---

⁶⁸ LOPEZ, C. F., BRICEÑO VALERO, A., PEREZ SOSA, E.: *La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana*, s. 99-100.

⁶⁹ BOLCHOVITINOV, Nikolaj Nikolajevič: *Doktrina Monro (proischoždenije i charakter)*, Moskva 1959, s. 98. V listopadu 1817 se severoamerický státní sekretář John Quincy Adams o tomto případě zmiňoval v instrukci zvláštním komisařům USA, vyslaným do Jižní Ameriky, která se týkala protiprávního užívání vlajek a pověření formujících se jihoamerických států. Podle zprávy, již měl John Quincy Adams k dispozici, např. pod Aurym na Amelii sloužil oddíl černochů ze Santo Dominga. Situaci na ostrově, jenž se podle něj stal útočištěm uprchlých černochů a zároveň místem nelegálního obchodu jakéhokoli typu, včetně obchodu s otroky, označil za nebezpečnou pro USA. Podle Adamsových slov se tak president Monroe, po chabých a neúčinných pokusech španělské správy na Floridě o opětovné ovládnutí ostrova a při neschopnosti Španělska k takovému kroku, rozhodl „zničit toto hnízdo cizích dobrodruhů, s předstíranými jihoamerickými pověřeními, mezi nimiž se však dosud neobjevilo jediné jihoamerické jméno“. – *Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I*, s. 47-48.

V březnu 1818 Auryho zástupce Pazos, vystupující jménem Venezuely, Nové Granady i Mexika, zaslal severoamerickému Kongresu protest proti okupaci ostrova Amelia ze strany USA, aniž by byl tento protest Kongresem přijat. Na druhou stranu, proti témuž severoamerickému kroku protestoval i španělský vyslanec v USA Luis de Onís. Severoamerický prezident James Monroe (který po svém prvním volebním vítězství v roce 1816 nahradil svého předchůdce Madisona) však už na počátku roku 1818 ve svém poselství Kongresu zdůraznil, že „jurisdikce Španělska přestává existovat v těch oblastech, kde není schopno podpořit svojí moc a kterým povolilo změnit se v oblasti neklidu pro sousedy“. To bylo následováno slovy, která ve své podstatě vykreslovala základní linii politiky USA vůči událostem ve španělské Americe, tedy linii neutrality, a současně odrážela širší problém ve španělsko-severoamerickém vztahu, jenž se netýkal pouze Amelie, nýbrž celé Východní Floridy. „Nehledě na to, španělské území bude ctěno do takové míry, jak to souhlasí se základními zájmy a klidem Spojených států. Vyhnáním těch dobrodruhů z jejich pozic se USA nesnažily o nějaký zábor na úkor Španělska nebo o to, aby uškodily boji kolonií za nezávislost.“⁷⁰

V roce 1817 odsouhlasil Monroeův ministr války John C. Calhoun ozbrojenou akci proti Seminolům, kteří podnikali z Floridy útoky na severoamerické pohraniční osady, a velením pověřil generála Andrewa Jacksona. Jackson, podpořený dobrovolníky z Tennessee a skupinou spřátelených Kříků, postupoval napříč Východní Floridou, přičemž proti původnímu rozkazu se jeho tažení neobracelo pouze proti Indiánům, ale mířilo i proti španělským pozicím. Do konce května 1818 se floridský poloostrov nacházel pod faktickou severoamerickou kontrolou. To vyvolalo ostré protesty ze Španělska, které požadovalo vrácení území, zaplacení náhrady a potrestání Jacksona, a počáteční rozpaky v USA, vzhledem ke generálovu svévolnému počínání. Výsledkem jednání mezi americkým státním sekretářem Johnem Quincym Adamsem a španělským vyslancem Onísem se pak stalo stažení amerických sil z Floridy, ale, při už letitém zájmu USA o anexi Východní Floridy, tato jednání současně *de facto* připravila cestu k realizaci tohoto záměru.⁷¹ Zájem o připojení Floridy k USA projevovali hlavně politikové a spekulanti s pozemky z jižních států severoamerické Unie. Ferdinand VII., jehož obrovské impérium se po roce 1814 samozřejmě nadále nacházelo ve stavu hluboké krize, se dlouho odmítal tohoto území

---

⁷⁰ BOLCHOVITINOV, N. N., Doktrina Monro, s. 99.

⁷¹ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 184-185.

vzdát ve prospěch Washingtonu a spíše uvažoval o jeho odstoupení Velké Británii nebo Rusku. Vyjednávání, která od roku 1818 vedli John Quincy Adams a Luis de Onís, však vedla nejen k odstoupení Floridy USA, ale i k celkovému vytyčení hranice mezi španělskou Amerikou a USA napříč celou severoamerickou pevninou (a tak vlastně k anulování starší španělsko-americké pohraniční smlouvy z roku 1795). Zájem USA na zajištění koupě Floridy odrazil Washington od podpory hispanoamerickým vlasteneckým hnutím, přes zmiňované (a ve španělské Americe silící) ideje panamerické solidarity. Naopak, zabránění takové eventualitě motivovalo Madrid k ústupkům vůči USA.⁷² Nakonec, 22. února 1819, podepsali Adams a Onís dohodu, na jejímž základě se Španělsko vzdávalo ve prospěch USA celé Floridy a severoamerická vláda za to přebírala finanční nároky soukromníků, občanů USA, vůči španělské Koruně do výše pěti milionů dolarů. Dohoda dále stanovovala španělsko-americkou hranici až k pobřeží Tichého oceánu a podstatné prozatím bylo, že se americká strana během jednání se španělským vyslancem vzdala nároků na Texas. Andrew Jackson se stal na krátkou dobu prvním americkým guvernérem Floridy, začleněné do USA jako samosprávné teritorium (a až v roce 1845 povýšené v jejich rámci na stát).⁷³

Spojené státy americké byly každopádně zemí a mocností, jimž krize španělské monarchie a faktický rozpad španělské koloniální říše na západní polokouli slibovaly velké možnosti. Severoameričtí obchodníci ve španělské Americe zásobovali zbraněmi independentistické i royalistické síly, ale sympatie vůči hispanoamerickým osvobozeneckým hnutím byly v USA, a konkrétně i mezi jejich nejvyššími představiteli, zřejmé. Na počátku února 1816, tedy přibližně měsíc poté, co psal Bolívar z haitského Port-au-Prince admirálovi Brionovi o možnosti války mezi USA a Španělskem, zmínil tutéž eventualitu sám Thomas Jefferson, tehdy již bývalý prezident USA, v dopise Jamesi Monroeovi, v onom čase ještě státnímu sekretáři, přičemž uvažoval především o nezávislosti a budoucnosti hispanoamerických států a o budoucím spojení s nimi. „Zájem jako celek hovoří pro jejich nezávislost, a spravedlnost činí z tohoto zájmu povinnost. Mají právo být svobodní a my jim plným právem pomáháme, jako má silný muž právo pomáhat slabšímu, který je napaden zlodějem nebo vrahem,“ psal Jefferson a dále předložil vizi, spojenou jednak s rolí

---

⁷² OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 16-17; CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 99.

⁷³ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 185; BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monroe, s. 107.

USA po osamostatnění španělské Ameriky a jednak se i vztahující k otázce hispanoamerické jednoty. „Zatím si zorganizují svoje vlády a snad si vytvoří jednu nebo víc konfederací; doufám, že víc než jednu, protože jako jeden celek by byli hrozivě velkým sousedem. Zeměpis jejich území hovoří pro tři celky: 1) to, co je na severu od šije /tj. Panamy/, 2) to, co je na jihu při Atlantiku, 3) jižní část na tichomořském pobřeží. Za těchto okolností můžeme být vyvažující silou.“⁷⁴

Jak bylo uvedeno, USA již v roce 1811 projevíly tendence dokonce k prosazení mezinárodního uznání nezávislosti Spojených venezuelských provincií, i když se naplnila alternativa, uváděná ministrem zahraničí Monroem jako jedna z příčin odkladu tohoto uznání z americké strany, tedy ve Venezuele poté skutečně zvítězila royalistická kontrarevoluce. S vítězstvími královské strany byl spjat též vývoj ve většině jiných oblastí španělské Ameriky, ale již San Martínovo vítězství u Chacabuka a obnovení faktické samostatnosti Chile v roce 1817 vneslo velký impuls i do severoamerické politiky. James Monroe jakožto prezident USA vyslal již v počátečním období svého presidentského úřadu průzkumnou misi na Río de la Plata a začal hovořit o uznání nezávislosti nových států. Na půdě severoamerického Kongresu se stal velkým zastáncem nezávislosti hispanoamerických zemí předseda Sněmovny reprezentantů (*House of Representatives*) Henry Clay, shledávající v kontextu s vývojem ve španělské Americe, v separaci Nového světa od Starého (která nápadně připomínala proces vlastní, tj. severoamerické revoluce o několik desetiletí dříve), zrození nového „amerického systému“.⁷⁵ S poukazem na neutralitu USA ve vztahu k událostem hispanoamerických válek za nezávislost Henry Clay v roce 1818 prosazoval navázání regulérních diplomatických styků se vznikajícími latinskoamerickými státy, právo těchto států akreditovat své diplomatické zástupce ve Washingtonu, stejně jako zde působil španělský vyslanec Onís (přitom můžeme připomenout poněkud komplikovanou pozici, v jaké se zrovna sám Onís nacházel v USA v letech 1809-1815). „My jsme přímo zavázáni přijmout jejich vyslance, jestliže chceme být opravdu neutrální. Pokud je u naší vlády slyšet hlas válečné strany královské, musí být slyšen také hlas strany republikánské. Vraťme panu Onísovi pověřovací listiny, nebo přijmeme republikánského vyslance.“⁷⁶

Propojení sympatií vůči hispanoamerickému osvobozeneckému boji

---

⁷⁴ OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 15.

⁷⁵ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 22-23.

⁷⁶ OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 18.

s myšlenkou prvenství USA na západní polokouli a s hospodářskými zájmy bylo na severoamerické straně také zřejmé, a na druhé straně byl mezi severoamerickými politiky běžný despekt k politické kultuře latinskoamerických zemí, pochybnosti o možnosti zavedení fungujícího demokratického systému v jejich společnostech (a čemu se vlastně dříve či později blížily pocity a názory samotných liberálně smýšlejících hispanoamerických osvobozeneckých vůdců). Někteří, jako třeba John Quincy Adams, chovali nedůvěru k tomu, co podle nich představovalo „autoritářské a despotické dědictví španělské katolické kultury“.⁷⁷ Opět Jefferson už v roce 1817 ve svém dopise francouzskému revolucionáři a liberálnímu politikovi markýzi La Fayetteovi přímo tvrdil, že „Latinoameričané nejsou schopni si sami vládnout“.⁷⁸ Jiní, jako například Andrew Jackson, pohlíželi na národy na jih od USA dokonce jako na „podřadné bastardy“.⁷⁹ S tím se už v závěrečných fázích hispanoamerických válek za nezávislost na latinskoamerické straně projevovaly určité obranné tendence vůči severoamerickým mocenským ambicím.

Nicméně, diplomatické kontakty mezi USA a povstaleckými hispanoamerickými vládami, jež existovaly už od počáteční fáze boje za nezávislost, byly příslibem pro budoucí plné a oficiální uznání suverenity jednotlivých hispanoamerických zemí ze strany USA. Důležitým krokem zde bylo i vyslání zvláštního diplomatického zástupce USA Baptise Irvinea do venezuelské Angostury, přestože se to nacházelo ve spojitosti s původní Irvineovou rolí vyjednavatele ve sporu mezi USA a Bolívarovým vedením, jenž byl způsoben zajištěním severoamerických lodí *Tiger* a *Liberty* republikánskou venezuelskou flotilou a jejich konfiskací venezuelskou admirálitou v roce 1817. Zmíněné plachetnice přivážely vojenský materiál a potraviny pro španělské oddíly v Guayaně, v situaci blokády Guayany a Angostury, kterou vyhlásilo venezuelské independentistické velení dekretem z ledna 1817, zveřejněným mimochodem též v USA.⁸⁰ Podle instrukcí ministra zahraničí Adamse z konce ledna 1818 měl Irvine před Bolívarovým vedením mj. ospravedlnit severoamerickou invazi na ostrov Amelia v předcházejícím roce.⁸¹

---

⁷⁷ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 49.

⁷⁸ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 200.

⁷⁹ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 49.

⁸⁰ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk, s. 35.

⁸¹ Baptis Irvine měl na základě Adamsových pokynů kromě jiného vysvětlit, že akce generála McGregora na Amelii, při níž bylo užito jméno Venezuelské republiky, byla individuálním podnikem, během něhož navíc McGregor tajně vybavil své lodě v severoamerických přístavech a v jeho službách hráli významnou roli občané USA, aby „křižovali proti národu, s kterým jsme v míru“ (tj. Španělsku),

Aktivní v navazování diplomatických styků byla stále i latinskoamerická strana a vzhledem k situaci tvořily otevřené žádosti o pomoc podstatnou součást počínající hispanoamerické diplomatické činnosti. Například už v lednu 1816, ještě před vyhlášením úplné nezávislosti laplatských provincií, vyslal prozatímní buenosaireský *Director* Álvarez Thomas tajnou misi do Washingtonu, v čele s plukovníkem Thompsonem, který měl kromě jiného žádat presidenta Madisona o dvě nebo alespoň jednu severoamerickou válečnou fregatu pro ochranu buenosaireského obchodu a zvát do služby v zájmu Buenos Aires severoamerické nebo francouzské důstojníky. V červenci 1818 sestavil Bolívar v Angostuře instrukce pro generála Lina de Clemente, již jako mimořádného a zplnomocněného vyslance Venezuelské republiky v USA, podle nichž mohl vyslanec „dojednávat obchodní vztahy za vzájemně výhodných podmínek pro obě strany, které neohrožují naši politickou existenci a naši svobodu“, a zároveň se měl zasazovat o půjčku v hodnotě půl milionu pesos v tvrdém kurzu a pomoci v podobě střelných zbraní a prachu, uniformách, potravinách atd.⁸²

Do jisté míry existovala analogie ve vztahu mezi hispanoamerickými vládami a Velkou Británií. Pod vlivem vývoje událostí ve španělské Americe od roku 1817 se rovněž tato přední světová velmoc začínala více přiklánět ve prospěch hispanoamerických vlasteneckých hnutí, bez ohledu na své smlouvy se Španělskem z roku 1814 a vlastně i své spojenecké vazby s dalšími evropskými absolutistickými režimy. Významnou reakcí britské politiky na situaci ve španělské Americe, která navíc zčásti odpovídala na žádosti Španělska o velmocenské zprostředkování v konfliktu s americkými povstanci v souvislosti s portugalskou expanzí k Laplatskému zálivu, se stalo memorandum britského ministra zahraničí lorda Castlereagha z 28. srpna 1817. Jím Velká Británie opět nabízela Španělsku prostřednictvím v řešení konfliktu a jakkoliv britský zahraniční sekretář v tomto svém memorandu vyjadřoval přání, aby „tento velký kontinent /tedy Latinská Amerika/ znovu dosáhl klidu pod předchozí suverenitou španělské a portugalské Koruny“, britské zprostředkování se mělo opírat o požadavky reformních skupin hispanoamerické kreolské společnosti. Castlereaghovo memorandum vycházelo

---

a že když McGregor ostrov opustil, pociťuje neschopnost si zde udržet moc, byl ostrov obsazen další ozbrojenou silou, „pod předstíranou autoritou Mexika, a stal se střediskem nepořádků charakteru tak otevřeně nepřátelských k USA, že se prezident ocitl pod potřebou převzít jeho držení ve jménu USA“. – Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I., s. 55-56.

⁸² MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika, s. 64-65.

z představ o uzavření příměří ve španělské Americe, které by bylo spojeno s všeobecnou amnestií pro povstalce, rovností kolonií s metropolí a jejich otevřením volnému obchodu se „všemi národy“, s příslibem přednostních práv pro Španělsko. Takové ústupky byly však pro režim Ferdinanda VII. nepřijatelné - a Londýn kromě toho výslovně odmítl vojenský zásah na straně svého španělského spojence. V souladu s celkovou soudobou tendencí v britské politice se Španělsko také mělo na základě smlouvy s Velkou Británií postavit proti obchodu s otroky, již zrušenému rovněž v oblastech ovládaných povstalcí.⁸³

Charakteristickým postojem Velké Británie k hispanoamerickým událostem po skončení napoleonských válek bylo jisté vyčkávání, ke které z bojujících stran, zda independentistické či španělské, royalistické, se vychýlí pomyslný jazýček vah, a s tou se pak v budoucnu sblížit jako s partnerem, v zájmu zisku maximálně možných obchodních výhod. Pro další britský kurz tak bylo podstatné, že se počínaje zhruba lety 1817-1818/1819 ve značné části Jižní Ameriky nacházely na postupu opět osvobozené síly, stejně jako svou roli sehrála zmiňovaná politika USA vůči hispanoamerickým povstaleckým hnutím. Severoameričané byli v Londýně vnímáni jako konkurenti a vliv britských obchodních kruhů měl vliv na to, aby také britská vláda posilovala své vztahy s Hispanoameričany na diplomatickém poli, neboť diplomatické styky znamenaly podmínku k rozšíření obchodních kontaktů. Kupříkladu v Bolívarových instrukcích Luisi Lópezu Méndezovi, venezuelskému chargé d'affaires v Londýně, z června 1818, se opět vyzdvihovala primární potřeba zbraní jako materiálu, který Venezuela od Británie očekává („Nedostatek jakéhokoli dalšího zdroje by mohl být napraven, nebo alespoň tolerován; ale bez rozšířeného zásobování střelnými zbraněmi a prachem nemůže být prosazen velký postup.“), a López Méndez měl kromě jiného před britskou stranou zdůrazňovat, že venezuelská vláda bude nejen přesně a úzkostlivě plnit jakékoliv smlouvy, které on učiní jejím jménem, ale také, že „Venezuela vlastní obrovské zdroje a vybrané obchodní artikly, aby vyhověla jakémukoli pokroku učiněnému v její prospěch k znovudosažení její svobody“.⁸⁴

Britské ostrovy v karibské oblasti byly přirozeným centrem dodávek válečného materiálu pro vlastenecké síly ve španělské Americe, podpořené finančními půjčkami od soukromých britských bank. Působení stovek britských dobrovolníků v Bolívarově

---

⁸³ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 53-54; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 113.

⁸⁴ Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822, s. 155-158.

vojsku bylo samozřejmě zcela neoficiální záležitostí - a naopak, britská vláda ještě v roce 1819 zákonem o zahraničních odvodech označila verbování do cizích vojsk nebo vstup do nich za přestupek. Od počátku roku 1818 však posílilo řady Bolívarovy armády ve Venezuele mnoho dobrovolníků z Evropy, mezi nimiž se vedle Britů a Irů nalézali i Francouzi, Němci nebo Poláci a jež byli k účasti na jihoamerickém osvobozeneckém boji, byť mnohdy třeba jen dočasné, kromě ukončení válečných konfliktů v Evropě motivováni soudobým romantismem nebo prostě dobrodružnými pohnutkami. Mezi německými, a konkrétněji hannoverskými dobrovolníky hrálo zásadní roli jméno plukovníka Johannese Uslara, který se již jako příslušník tzv. Královské německé legie v řadách britské Wellingtonovy armády zúčastnil protinapoleonského tažení ve Španělsku i bitvy u Waterloo a který na základě spojení se zmíněným Lópezem Méndezem v Londýně z konce roku 1817 začal se svým přítelem Friedrichem von Clauditzem vytvářet asi třisetčlenný hannoverský pomocný sbor v Hamburku. Složitě přípravy k odjezdu této expedice do Jižní Ameriky byly zkomplikovány dočasným Uslarovým zatčením, nařízeným z popudu španělského konzula hamburským senátem, z něhož Uslar unikl pomocí lsti. Hannoverští dobrovolníci se pak osvědčili pod velením Bolívarova velitele Rafaela Urdanety ve východní Venezuele.⁸⁵ V případě samotného Hamburku a dalších severoněmeckých hanzovních měst (zejména se to týká Brém), usilujících po roce 1815 o zachování své samostatnosti v rámci Německého spolku, byly v této souvislosti zajímavé, při jejich již tradičních obchodních vazbách s prostorem budoucí Latinské Ameriky prostřednictvím Španělska a Portugalska, přímé obchodní kontakty, které po napoleonských válkách navázali místní obchodníci s Buenos Aires a Montevideem a které také již od roku 1815 vedly k opakovaným protestům španělského zástupce u hanzovních měst Péreze de Castro.⁸⁶

---

⁸⁵ Zatímco Friedrich von Clauditz z Hamburku včas unikl na jedné ze dvou lodí připravované expedice, Johannesi Uslarovi se podařilo oklamat policistu, jenž ho vyslýchal, a jeho loď opustila hamburský přístav jako „anglická obchodní“ loď. V této souvislosti můžeme ostatně poukázat na realitu personální unie, existující mezi Velkou Británií a Hannoverskem v letech 1714-1837. – KIENZL, F.: Bolívar, s. 203-205.

⁸⁶ Jak v srpnu 1816 zpravoval svou vládu francouzský rezident u hanzovních měst baron de Marandet v konkrétním případě brémských obchodníků a senátu, existovala v Brémách jako ideální představa zachování španělské nadvlády v Americe při možnosti přímého obchodu s Amerikou pro evropské kupce a naopak Británie byla kritizována za podporu emancipace z „egoistických obchodních zájmů“. Nezávislá španělská Amerika byla vnímána vzhledem ke svému potenciálu jako nebezpečná konkurence v budoucnosti, která může přinést zkázu samotné Británii, respektive hospodářskému významu britských kolonií ve Východní a Západní Indii a britské námořní a obchodní pozici ve světě. Pokud jde o problém udržení samostatnosti samotných hanzovních městských republik, jež se zdála být ohrožena zejména po konferenci německých států pod taktovkou Rakouska a Pruska v Karlových

Velmi důležitou byla rovněž účast rodilých Španělů v hispanoamerických osvobozeneckých armádách, též vzhledem k existujícímu silnému odporu proti absolutistickému režimu Ferdinanda VII. ve Španělsku. Velká naděje byla Bolívarem kladena do osoby španělského generála a emigranta Mariana Renovalese, který mu nabídl svou pomoc v květnu 1818 (i když se nakonec ukázalo, že zrovna Renovales je agentem provokatérem, jenž od spojení s venezuelským zástupcem v Londýně Lópezem Méndezem přešel do spojení se španělským velvyslancem vévodou de San Carlos a v rámci toho náklad vojenského materiálu z Velké Británie, určený pro Venezuelu, přivezl do severoamerického New Orleansu).⁸⁷ Jak si Bolívar v červnu 1818 písemně sliboval v dopise právě svému chargé d'affaires v Londýně Lópezi Méndezovi, postoj Renovalese a dalších španělských důstojníků by mohl ovlivnit veřejné mínění ve Španělsku, a jihoamerický *El Libertador* vůbec spoléhal na přínos „několika dobrých důstojníků, kaprálů a seržantů mezi Španěly, kteří, sympatizující s naší věcí, pobývají v Anglii a Francii, protože preferují vyhnanství před otroctvím“, a kteří se mu už z jazykových důvodů jeví užitečnější než jednotliví dobrovolníci z řad cizinců, neznalých španělštiny, již se, v situaci, kdy rovnou nepřicházeli ve větších a vybavených oddílech, museli teprve učit a což zdržovalo jejich nasazení. Rekrutování španělských důstojníků zároveň označil jako příležitost k otevřené proklamaci „zásad, které musí být základním cílem naší politiky: Mír se španělským národem a neúprosná válka proti jeho současné vládě.“ V této souvislosti měl být podle Bolívara zaměřen velký důraz na „oddělení zájmů španělského národa od zájmů jeho vlády a přesvědčení španělského lidu, že jeho skutečný zájem leží v těsném spojení s nezávislou Amerikou“.⁸⁸ Koneckonců, nejen ve Venezuele v tomto období, mezi restaurací absolutismu a novou liberální revolucí ve Španělsku z roku 1820, přecházeli rodilí *peninsulares* na stranu hispanoamerických vlasteneckých hnutí.

Varech v srpnu 1819, rozhodující zde byla garance, poskytnutá následně Hamburku a dalším hanzovním městům Ruskem. – KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 30-36.

⁸⁷ FRANCO, José Luciano: La Reaccion española contra la Libertad, La Habana 1988, s. 26. Mariano José de Renovales, pocházející ze španělského Biskajsku, se zúčastnil obrany Buenos Aires proti britské invazi let 1806-1807 (když se v laplatské metropoli pokoušel uspět v obchodní činnosti) a poté války za nezávislost ve Španělsku, během níž padl do francouzského zajetí. Po odhalení spiknutí proti králi Ferdinandovi VII. v únoru 1816 uprchl ze Španělska. Jeho výše zmíněný počín vyvolal pobouření nejen mezi hispanoamerickými patrioty, ale i mezi španělskou liberální emigrací v britské metropoli. Po španělské revoluci z roku 1820 se pokusil znovu přiklonit ke konstitucionalistickému táboru. Usadil se v Havaně, kde byl však zatčen a krátce nato zemřel na malárii. Za svého straníka jej nepovažovali ani španělští konstitucionalisté, ani absolutisté. – RIVADULLA, D., NAVARRO, J. R., BERRUEZO, M. T.: El exilio español en América en el siglo XIX, s. 42-44.

⁸⁸ Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822, s. 156-157.

Takovým případem byl i navarrský rodák Francisco Xavier Mina, jeden z někdejších velitelů protinapoleonské guerilly ve Španělsku, který se již v září 1814 vzbouřil v zájmu obnovení cádizské ústavy a po neúspěchu vzpoury ze Španělska uprchl. V Londýně, kde se sblížil s dalšími španělskými exulanty i s hispanoamerickými independentisty, přičemž rozhodující roli sehrál jeden z mexických independentistických předáků, dominikán José Servando Teresa de Mier, se stal jedním z těch, v jejichž pojetí byl boj španělské Ameriky za nezávislost prakticky totožný s věcí španělského konstitucionalismu. Zahájil přípravy ozbrojené expedice, jež si vytkla za cíl vyhlášení nezávislosti Mexika. Její jádro původně tvořily necelé tři desítky dobrovolníků (zvětšiny opět emigrantů ze Španělska) a pro její realizaci se stala podstatnou materiální podpora ze strany britských whigů, stejně jako pomoc, které se jí posléze dostalo v USA, bez ohledu na protiaktivitu agentů, pověřených španělským vyslancem Luisem de Onís, a Onísovy protesty u severoamerické vlády. Minova akce se navíc setkala s podporou haitského presidenta Pétiona, když se dvě lodě konspirátorů při plavbě z Baltimore směrem k mexickému pobřeží zastavily v Port-au-Prince. Mexiko se podle Minových plánů mělo změnit v baštu konstitucionalistické revoluce, která se po svém zdejším triumfu měla rozšířit do Španělska a do dalších částí španělského impéria. Mina se na severním pobřeží Mexika vylodil s asi třemi sty muži v dubnu roku 1817 a po počátečním střetu s royalistickými silami, kdy přišel o všechny lodě, postupoval do vnitrozemí. Zatímco však stočlenný oddíl, který zanechal na pobřeží a kterému velel jiný španělský exulant, katalánský liberál José Sardá, byl po tvrdém boji s mnohonásobnou royalistickou přesilou přinucen ke kapitulaci, pro Minu samotného se stal osudným téměř půldruhého měsíce trvající boj, zahájený na konci října 1817 u haciendy Venadito poblíž Guanajuata. 11. prosince 1817 byl osmadvacetiletý Mina zajat a poté zastřelen. Jeho spolubojovník páter Mier, pověřený Minou ještě před vlastním vyloděním v Mexiku zvláštním úkolem podrobnějšího obeznámení se s tamní situací (důležitým vzhledem k nekoordinaci podniku s již jen slabým bojem za nezávislost přímo v Novém Španělsku) a shánějící pak v lousianském New Orleansu pro expedici nové lodě a muže, byl uvězněn. V pozdějších letech se mělo jeho jméno zvýraznit v řadách mexického republikanismu a federalismu.⁸⁹

Je celkem pochopitelné, v protikladu k postojům USA, ale i Velké Británie, že

---

⁸⁹ RIVADULLA, D., NAVARRO, J. R., BERRUEZO, M. T.: El exilio español en América en el siglo XIX, s. 45-51; RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 21.

absolutistický režim Ferdinanda VII. ve svém úsilí na západní polokouli shledával více či méně výraznou oporu mezi evropskými režimy Svaté aliance. A z ideového hlediska byla pro španělského monarchu významnou otevřená podpora, které se od počátku těšil ze strany papeže Pia VII. Pius VII., který se v roce 1814 vrátil na papežský stolec v Římě po letech strávených ve francouzském zajetí (podobně jako španělský panovník), už v červenci 1815 ocenil „šlechtnou zbožnost“ Ferdinanda VII., jenž se ve své říši rozhodl obnovit Tovaryšstvo Ježíšovo,⁹⁰ tedy jezuitský řád, který byl obecně obnoven s ukončením napoleonských válek a se zvýšením morální autority papežského stolce, jaké předurčil odpor Pia VII. vůči Napoleonovi I. (lze ovšem poznamenat, že obnovení jezuitského řádu vyhlásil i Morelosem svolaný mexický Kongres v Chilpancingu přesně v tentýž den, kdy vyhlásil nezávislost Mexika, tedy 6. listopadu 1813, což je současně důkazem popularity, jaké se právě v Novém Španělsku jezuité těšili).⁹¹ A své zcela negativní stanovisko k hispanoamerickým osvobozeneckým hnutím dal Pius VII. najevo svou encyklikou z 30. ledna 1816, v níž se obracel k arcibiskupům a biskupům ve španělské Americe s výzvou, aby „nepolevovali v úsilí úplně vykořenit a zničit plevel nepokojů a vzpour, který nepřítel zasel v těchto zemích“, a jako prostředek, jímž měli být Hispanoameričané vedeni k oddanosti králi Ferdinandovi VII., měl sloužit také příklad Španělů, bojujících ve jménu téhož krále proti napoleonské nadvládě.⁹²

Mezi vysokým royalistickým klérem ve španělské Americe nalezla tato papežská encyklika odezvu. Tak například Antonio Joaquín Pérez, biskup ve středomexické Pueble, vydal pastýřský list, v němž pranýřoval hispanoamerickou revoluci a konstitucionalismus a zároveň vyzdvihoval ctnosti Ferdinanda VII. Podobně proti stoupencům nezávislosti zareagovali další biskupové v Mexiku. Přitom Antonio Joaquín Pérez byl mužem zajímavé a politicky významné minulosti (a rovněž budoucnosti). Převratný politický vývoj ve Španělsku a ve španělské Americe

---

⁹⁰ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 31-32.

⁹¹ Tamtéž, s. 131.

⁹² „Jednoduše dosáhnete tak svatého cíle, jestliže každý jeden z vás ukáže svým ovečkám, se vši horlivostí jakou může, strašné a závažné škody rebelie, jestliže představí jedinečné ctnosti našeho nejdražšího v Ježíši Kristu, Ferdinanda, vašeho katolického krále, pro kterého nic není cennější než náboženství a štěstí jeho poddaných, a konečně jestliže jim ukážete vznešené a nesmrtelné příklady, které dali Evropě Španělé, kteří pohrdli životy a majetky, aby ukázali svoji nepřemožitelnou náklonnost k víře a svoji věrnost panovníkovi,“ stálo mj. ve zmíněné encyklice Pia VII., určené „naším ctihodným bratrům arcibiskupům a biskupům a drahým synům duchovenstva Ameriky, podléhající katolickému králi Španělska“. V této souvislosti můžeme dodat, že např. v Chile se v pozdější fázi 19. století objevovaly hlasy, označující papežské encykliky z období válek za nezávislost za falzifikáty. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: c. d., s. 29-31.

v první čtvrtině 19. století přivedl tohoto mexického duchovního a bývalého poslance cádizských kortesů z názorových pozic španělských liberálů přes tábor horlivých stoupenců absolutistického režimu Ferdinanda VII. až k mexickým, monarchisticky orientovaným independentistům kolem generála Iturbideho.⁹³ V Peru zveřejnil zmíněnou encykliku Pia VII. José Calixto de Orihuela, biskup z Cuzka, v pastýřském listě, jenž později, v roce 1820, koloval vytištěn v Limě.⁹⁴ Naproti tomu z řad vlastenecky nakloněného duchovenstva ve Venezuele a v Nové Granadě byly v reakci na tuto encykliku publikovány názory, že „nezávislost Ameriky se v ničem nestaví proti Kristovu náboženství, spíše se o něj opírá, a v ničem se nestaví proti rozhodnutím koncilů ani církevní disciplíně“.⁹⁵

Rovněž Mexiko bylo zemí, zapadající do bolívarovských koncepcí hispanoamerické jednoty. Zatímco však San Martín a O'Higgins zvítězili v Chile a Bolívar organizoval nový venezuelský stát v Angostuře, protikoloniální boj v této nejsevernější části španělské Ameriky ochaboval. Juan Ruiz de Apodaca, námořník, který jako první velvyslanec španělské Centrální junty v Londýně podepsal 14. ledna 1809 britsko-španělskou spojeneckou smlouvu⁹⁶ a později, v letech 1812-1816, působil jako generální kapitán na Kubě, a který v roce 1816 nahradil jako místokrál téměř již pacifikovaného Nového Španělska generála Calleju, dosáhl mnoho ve prospěch royalistické věci svou politikou amnestií. V letech 1816-1817 kapitulovali mnozí povstalečtí velitelé (Castellanos, Rayón, Mier y Terán). Rok 1818, následující nedlouho po ztroskotání zmíněné Minovy expedice, byl spojen s pádem povstaleckých pevností Los Remedios a Jaujilla. S některými, kteří nadále setrvali v ozbrojeném boji a opozici proti místokráli, jako Vicente Guerrero či Guadalupe Victoria (vlastním jménem Félix Fernández), mělo být až později spjata formování samostatného

---

⁹³ Jako jeden z hispanoamerických delegátů na zasedání cádizských kortesů, kde zastupoval rodnou Pueblu, vystupoval Antonio Joaquín Pérez jako stoupenec konstitučního zřízení a současně odpůrce hispanoamerického boje za nezávislost. Takové postoje ostatně ladily s většinovými postoji tohoto španělského parlamentního orgánu, jemuž Pérez dokonce několikrát předsedal. Od svého liberalismu se však odvrátil, když Ferdinand VII. v roce 1814 restauroval ve Španělsku absolutistický režim. Stal se jedním ze signatářů tzv. Manifestu Peršanů, kterým se konzervativní poslanci obraceli na krále v zájmu potlačení liberálního režimu, a změnil se v aktivního přívržence Ferdinandovy absolutní moci. Jako biskup v Pueble, jmenovaný Ferdinandem VII. v roce 1815, se vrátil do Mexika. Později, v roce 1821, v situaci ovlivněné též novou konstitucionalistickou revolucí ve Španělsku z roku 1820, se Pérez stal nejbližším rádcem generála Iturbideho a jako předseda Vládní junty vlastně jedním z předních tvůrců mexické nezávislosti. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: c. d., s. 133-139.

⁹⁴ Tamtéž, s. 31.

⁹⁵ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 137-138.

⁹⁶ OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 75, 84.

mexického státu a první léta jeho existence.⁹⁷

Zatím revoluční hnutí vážného dopadu zasáhlo také portugalskou Brazílii, přesněji její severovýchod. Centrem nespokojenosti se stala kapitánie Pernambuco, postižená v roce 1816 suchem, jež mělo tíživý dopad na zdejší zemědělství, závislé především na pěstování bavlny, a jehož dopady, spolu s nízkými cenami zmíněné suroviny, na nichž trvali portugalští obchodníci, přispívaly ke vzbouřeneckým náladám, na kterých se dále podílely mimořádné daně, odváděné místním guvernérem Montenegrem na portugalsko-brazilské tažení v Banda Oriental. V sousedních oblastech panovala situace obdobná. Hybnou silou vzpoury se staly vojenské posádky v Pernambuku, prakticky neplacené právě v důsledku finančních výdajů na válku, vedenou portugalsko-brazilskou monarchií severně od La Platy, a pokus guvernéra Montenegra o pacifikaci vzbouřenců na počátku března 1817 vyvrcholil ve všeobecné povstání a ustavení prozatímní vlády v Recife, sídelním městě kapitánie. Guvernér byl obklíčen ozbrojenými povstanci v recifské pevnosti, odkud si po své kapitulaci jen vymohl volný odjezd do Rio de Janeiro, a prozatímní vláda a rada, složená z intelektuálů, statkářů a významných místních autorit, jako orgány nové moci v Recife, daly následně pernambucké revoluci liberálně-republikánský a vlastenecký ráz. Cílem revolucionářů byl zisk zbraní v USA a spojení s brazilským liberálním publicistou a ekonomem Hipólitem da Costa, který ve Velké Británii vydával tzv. Brazilskou poštu (*Correio Brasiliense*). Revoluční situace ve formě vytváření vlastních a republikánsky orientovaných vlád se mezitím z Pernambuka rychle rozšířila i do severněji ležících provincií (Paraíba, Rio Grande do Norte, Ceará), kdežto jižněji, v Alagoasu, šířil revoluční agitaci bývalý kněz José Inácio de Ribeiro Abreu e Lima. Již na konci března 1817 byl však Abreu e Lima, zadržený na pobřeží Bahie, popraven z rozhodnutí tribunálu, sestaveného bahijským guvernérem (jeho popravě přítomný syn, Abreu e Lima mladší, se později stal štábním důstojníkem Simóna Bolívara), a v dubnu 1817 zablokovala královská námořní eskadra Recife. Ze Salvadoru da Bahia vyrazily proti povstalcům oddíly pěchoty. Královské síly si v rychlém sledu podmanily většinu vzbouřených regionů, nicméně v Recife a jeho okolí zformovali vlastenečtí vojáci a kněží dobrovolnické pluky, s nimiž vytáhl proti královským pěšákům, postupujícím z jihu, Domingos Martins. V ozbrojeném střetu se ovšem jeho dobrovolníci rozprchli a sám Martins padl do zajetí, aby se později stal

---

⁹⁷ KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 160.

jedním z odsouzených a popravených předáků pernambucké revoluce při procesech, které proběhly v Salvadoru. S jeho porážkou se hroutila morálka v Recife, odkud se republikánští vůdcové v květnu 1817 stáhli do vnitrozemí a kam vstoupila královská námořní pěchota. Trestné expedice z Recife poté pronásledovaly povstalce ve vyprahlém vnitrozemí. Páter João Ribeiro, jeden z předních pernambuckých republikánských představitelů, spáchal sebevraždu. Ti, kteří padli do rukou královských vojáků, byli popraveni. Pokořené Pernambuco se ocitlo pod perzekuční správou portugalského generála Rega Barreta a král Jan VI. nařídil uspořádat v Rio de Janeiru oslavy vítězství nad pernambuckými revolucionáři.⁹⁸

Události na severovýchodě Brazílie měly kromě toho zvláštní epizodní dohru, když se koncem srpna 1817 v Rio Grande do Norte vylodili čtyři Francouzi a jeden Němec v domnění, že revoluce přetrvává. Pětice Evropanů padla do zajetí a jeden ze zadržených, francouzský plukovník Latapié, účastník bitvy u Waterloo a později rovněž důstojník Bolívarovy armády, v Rio de Janeiru tvrdil, že chtěli v Pernambuku získat pomoc a odtud vysvobodit Napoleona Bonaparta z jeho vyhnanství na Svaté Heleně. Taková zpráva přiměla britského diplomatického zástupce v Rio de Janeiru Chamberlaina k vyslání zvláštní lodi na dotýčný jihoatlantický ostrov.⁹⁹ Ostatně, Brazílie se po roce 1815 obecně stala cílem řady francouzských emigrantů různých politických proudů (a diplomatické zprávy přirovnávaly v tomto smyslu její roli k roli USA) a také restaurační režim v Paříži projevil již předtím zájem, aby bylo odtud zabráněno spojení se Svatou Helenou a tím jakékoliv akci v Bonapartův prospěch. To patřilo k úkolům vévody Luxembourg, vyslaného Ludvíkem XVIII. do Rio de Janeira jako mimořádný velvyslanec.¹⁰⁰

Již 9. ledna 1817 byl dědicem trůnu Spojeného království Portugalska, Brazílie a Algarve prohlášen Dom Pedro, syn krále Jana VI. A už od roku 1816 projednával ve Vídni markýz Marialva, portugalský velvyslanec v Paříži v roli mimořádného velvyslance u rakouského dvora, podrobnosti budoucího sňatku portugalsko-brazilského následníka trůnu s habsburskou arcivévodkyní Leopoldinou, dcerou rakouského císaře Františka I. Spojení rakouské habsbursko-lotrinské dynastie s portugalským královským rodem Bragančů odpovídalo předchozím plánům rakouského kancléře Metternicha. Sňatek Leopoldiny a Doma Pedra sliboval možnost

---

⁹⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 153-155.

⁹⁹ Tamtéž, s. 154.

¹⁰⁰ OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 87.

k povznesení mocenské role Rakouska a na druhé straně, byl zcela v souladu s intencemi ambiciózního portugalsko-brazílského monarchy oslabit silný britský vliv na svou vládu. V listopadu 1816 byla podepsána smlouva mezi portugalskou a rakouskou stranou, v květnu 1817 se ve Vídni uskutečnila svatba v zastoupení. Cesta rakouské arcivévodkyně (a budoucí brazílské císařovny) do Jižní Ameriky vedla přes italské Toskánsko, kde ji ve Florencii zdržely zprávy o revoluci v Pernambuku a váhání nad odjezdem do Brazílie, k němuž přispěly zákulisní aktivity britské diplomacie. V srpnu, poté, co ji kníže Metternich jako „předávající komisař“, jmenovaný císařem Františkem I., osobně předal portugalskému hraběti Castelu Melhorovi jako „přejímacímu komisaři“, opustila s nevelkou portugalskou námořní eskadrou přístav v Livornu. Její skutečná svatba s portugalsko-brazílským princem proběhla v Rio de Janeiru v listopadu 1817, aniž by ji z osobního hlediska čekalo šťastné manželství.¹⁰¹ V únoru 1818 se v Rio de Janeiru konala pompézní a nákladná korunovace Jana VI. na krále Portugalska a Brazílie, jejíž přípravy ještě před svou smrtí v červnu 1817 zahájil králův oblíbenec hrabě Barca a jež měla demonstrovat Janovu moc před zahraničím, stejně jako měla posílit vědomí jednoty portugalsko-brazílského impéria pod jeho absolutistickou vládou.¹⁰²

Již s ohledem na působení buenosaireských emisarů v Rio de Janeiru bylo Portugalsko vedle Velké Británie a USA vlastně dalším mocensky významným faktorem, udržujícím reálné kontakty s hispanoamerickými povstaleckými vedeními. Přední z ministrů Jana VI. a zároveň statkář a obchodník hrabě Barca¹⁰³ se ještě v období před svou smrtí v červnu 1817 stal aktérem závažného sporu s ruským diplomatickým zástupcem v Rio de Janeiru Balkem Poleffem, povýšeným do hodnosti velvyslance, jenž pak jako možný náznak mezinárodního rozporu mezi Portugalskem a Ruskem vzbuzoval zájem severoamerické zahraniční politiky - zejména byl-li by tento spor, primárně se jevící jako „pouhá otázka dvorské etikety, spojen se záležitostmi obchodu mezi oběma vládami“, a v situaci, kdy se uražený ruský diplomat měl vrátit do Evropy, ovšem při cestě do Petrohradu obdržel od cara Alexandra I. příkaz k opětnému návratu do Rio de Janeira, jak o tom v závěru roku 1817 psal státní sekretář Adams Thomasovi Sumterovi, vyslanci USA na

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 127, 145-146; KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 155; REIFENSCHIED, R.: Die Habsburger, s. 294-295.

¹⁰² KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 156.

¹⁰³ Po letech strávených v Brazílii hrabě Barca mj. též hospodařil na statecích v Rio Grande do Sul a obchodoval s kůžemi. – KLÍMA, J.: c. d., s. 144.

portugalském dvoře v Brazílii.¹⁰⁴ Nárys portugalsko-ruské kontroverze byl o to důležitější právě v době, kdy se upevňovalo spojenectví mezi Španělskem a Ruskem, ve kterém také otázka vzbouřených kolonií ve španělské Americe hrála významnou roli. Jak ale krátce po svém příjezdu do Rio de Janeiro v červenci 1817 zpravoval rakouský diplomat baron von Neven knížete Metternicha, nejobecnějším problémem bylo prosté arogantní a svévolné jednání ruského diplomatického zástupce, nakonec hlavně stížnosti na vlastní služební personál a požadavky jeho potrestání, přičemž se von Neven zmínil o jeho nepatřičném vystoupení během audience u samotného Jana VI.¹⁰⁵

Hlavním prostředníkem španělsko-ruského sbližování v období po napoleonských válkách byl Dmitrij Pavlovič Tatiščev, ruský velvyslanec u dvora Ferdinanda VII. Politika vstřícnosti vůči Petrohradu představovala jedno z mála dědictví, které Ferdinand VII. převzal po předchozí regentské vládě z Cádizu, i když nedošlo k naplnění jeho přání těsnější rusko-španělské aliance, poněvadž primární zájmy Ruska se po porážce Napoleona I. přece jen opět upínaly do tradičních, hraničím ruského impéria bližších oblastí (Balkán, Černomoří, expanze v Asii).¹⁰⁶ Rusko se přesto stalo velmocí nejvíce solidární s legitimním španělským monarchou v jeho úsilí potřít independentistická hnutí v Americe, spojovaná s revolučními liberálními hnutími v Evropě. Rusko společně s Velkou Británií zároveň představovalo přední velmoc Evropy ponapoleonské éry a otázka osvobozeneckých válek ve španělské Americe byla jedním z bodů, v nichž se odrážela velmocenská rivalita mezi Londýnem a Petrohradem. Již v souvislosti se zmíněným Castlereaghevým memorandem ze srpna 1817, kterým Velká Británie doslova odmítla

---

¹⁰⁴ John Quincy Adams obdržel o tomto konfliktu mezi ruským velvyslancem a portugalskou vládou či přesněji zesnulým hrabětem da Barca zprávu již v Sumterově dopise z 1. července 1817. Balk Poleff jako ruský vyslanec u portugalského dvora (podle samotných Adamsových slov „dvora druhořadého charakteru“) obdržel před tímto sporem doplňující pověřovací listiny s nejvyšší diplomatickou hodností a severoamerický ministr zahraničí se podívoval jejich nezdvořilému přijetí portugalskou stranou, jestliže záměrem cara Alexandra I. tím bylo vzdát zvýšenou čest a hodnost Janovi VI. při příležitosti jeho nástupu na trůn. V záležitosti carova příkazu ke zpětné cestě ruského diplomata do Brazílie, o němž měl Adams informace ze zahraničního tisku, se rovněž podle jistých zpráv usuzovalo, že toto gesto bylo buď projevem carova „krajního nesouhlasu s velvyslancovým chováním, anebo urážející výzvou směrem ke dvoru, k němuž byl Balk Poleff nucen se vrátit“. Ze severoamerického pohledu bylo navíc na vztah mezi Portugalskem a Ruskem nahlíženo v kontextu se současným sbližováním mezi Španělskem a Ruskem ve vojenské a námořní oblasti, „které vedlo k mnoha spekulacím v Evropě, a o Jižní Americe, ne-li dokonce i o Brazílii, se uvažovalo jako o jeho konečném cíli“. – *Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations*. Volume I, s. 52-53.

¹⁰⁵ OBRY, O.: *Grüner Purpur*, s. 117-121.

¹⁰⁶ OLIVIE, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 79-80.

alternativu vlastní vojenské intervence v Americe na straně Ferdinanda VII., mířila Velká Británie k cíli získat pro stejné stanovisko ruskou diplomacii. Ostatně právě Rusko k takové akci, tj. hypotetickému vojenskému zásahu v Americe v zájmu španělského krále, dokonce podniklo první reálné kroky, vycházející ze španělsko-ruské námořní smlouvy z roku 1817. Oproti tomu Rakousko a Prusko, tedy další dvě zakládající mocnosti legitimistické Svaté aliance, se ve spojitosti s revolučním vývojem ve španělské Americe a tamními potížemi režimu Ferdinanda VII. přikláněly, při snaze vyhnout se přílišnému ruskému vlivu, k postojům Castlereaghovy britské politiky. Jejich stanoviska se zakládala na obraně evropského systému před ideovými vlivy amerických revolučních hnutí, ale na odmítnutí ozbrojené intervence ve španělské Americe, na podpoře britského prostřednictvím v dosažení vyrovnání mezi Španělskem a jeho vzbouřenými koloniemi a současně na zajištění vlastních hospodářských zájmů v obchodu se španělskou Amerikou, a kromě toho na zabránění konfliktu mezi Španělskem a Portugalskem, týkajícího se laplatské otázky.¹⁰⁷

Téměř podobně jako v případě Velké Británie s jejími četnými državami v karibské oblasti, také bezprostřední ruský vliv zasahoval do relativní geografické blízkosti vzbouřených španělských kolonií. Míněn je pochopitelně ruský postup z Aljašky a přilehlých ostrovů podél pacifického pobřeží Severní Ameriky směrem na jih, ke břehům Kalifornie. Ostatně, vždyť ke sklonku 18. století i jedna z tendencí v místokrálovství Nové Španělsko které od předchozích desetiletí představovalo prostředníka španělské expanze na severoamerické pevnině, směřovala k zadržení tohoto postupu. V roce 1811 zakoupil ruský kapitán Kuskov jménem Rusko-americké obchodní společnosti od Indiánů část území při kalifornském zálivu La Bodega (severně od sanfranciského zálivu, kde neexistovaly žádné evropské osady) a v roce následujícím zde vznikla stálá ruská obchodní stanice Fort Ross.¹⁰⁸ Ruští obchodníci v těchto oblastech však naráželi na stoupající konkurenci obchodníků severoamerických a britských a nároky obrovitého euroasijského ruského impéria na západní pobřeží Severní Ameriky, včetně ruské přítomnosti ve formálně španělské Kalifornii, znepokojovaly vedoucí kruhy jak v USA, jimž hrozilo odříznutí od Tichého oceánu, tak ve Velké Británii, jejíž zájmy směřovaly do pozdějších západních

---

¹⁰⁷ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 57, 68-69.

¹⁰⁸ HORDERN, Nicholas, DRESNER, Simon, HILLMAN, Martin: Nový svět, Praha 1987, s. 364; OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 20.

oblastí Kanady (Britské Kolumbie). Součástí již zmíněného britsko-amerického ujednání z roku 1818 se stalo zřízení společné okupační správy USA a Velké Británie nad teritoriem Oregonu, zahrnujícím prostor zhruba mezi Kalifornií a jižní výspou ruské Aljašky, a složitá konstelace mocenských zájmů na severozápadě Severní Ameriky byla zjednodušena, když se posléze na základě rovněž zmíněné Adamsovy a Onísovy smlouvy z roku 1819 nároků na Oregon severně od dvaatřicáté rovnoběžky vzdalo Španělsko.

Transitním prostorem předpokládané ruské vojenské intervence ve španělské Americe měly být ovšem z pochopitelných důvodů evropské vody. V souladu s rusko-španělskou námořní dohodou z roku 1817, v níž se car Alexandr I. zavázal vyslat loď pro vojenskou expedici do Jižní Ameriky, respektive odprodat loď Španělsku, jehož zcela nedostatečná válečná flotila nesla dosud plně následky bitvy u Trafalgaru z roku 1805 (ze španělské strany se řízení takové transakce ujal Antonio Ugarte), tak očekávaná ruská flotila připlula do Španělska. Další transatlantická plavba jejích nepevných či zastaralých lodí, které v březnu 1818 dorazily do Cádiz, ale závisela na původně očekávané britské spolupráci, otevřeně ovšem zavrhnuté lordem Castlereaghem.¹⁰⁹ Stav osmi vyslaných ruských plavidel, ve všech případech nevhodných pro plavbu přes Atlantik, zároveň vážně poškodil prestiž Ruska ve Španělsku, o čemž s uspokojením zpravoval také nový rakouský diplomatický zástupce v Madridu Provost knížete Metternicha, při konkrétním odkazu na opadnutí silného Tatiščevova vlivu.¹¹⁰

Navzdory demonstracím přátelství mezi absolutistickými režimy Alexandra I. a Ferdinanda VII. nebyla však ani v Rusku podpora myšlenek vojenského zásahu ve vzdálené Americe rozhodně bezvýhradná. Na ruské straně byl významnou osobností, spoléhající na britskou spolupráci v případné intervenci ve španělské Americe, ruský velvyslanec v Paříži Carlo Andrea Pozzo di Borgo, původně korsický hrabě, který už dříve vstoupil do ruských služeb, aby bojoval proti svému korsickému krajanovi Bonapartovi.¹¹¹ Jeho projekty však nikdy nedosáhly podpory Alexandra I. a v

---

¹⁰⁹ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 68-69; COMELLAS GARCÍA-LLERA, J. L., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XII, s. 364-365.

¹¹⁰ Jak vyplývalo ze soudobé Metternichovy korespondence do Rio de Janeira, právě rakouský ministr zahraničí (a později, od roku 1821, dvorní a státní kancléř) věřil v souvislosti s rusko-španělskou námořní dohodou rovněž vzniknuvším zvěstem o existenci dodatkové „tajné smlouvy“, podle níž měl Madrid odstoupit Rusku balearskou Menorku, a obával se ruské hegemonie ve Středomoří. – KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 69.

¹¹¹ UTHMANN, J.: Diplomaté, s. 69.

podstatě v souladu s obsahem pozdějšího Castlereaghova memoranda psal Pozzo di Borgo již v červnu 1817 hraběti Nesselrodemu, jednomu z tvůrců ruské zahraniční politiky, že Španělsko by mělo předložit Evropě plán pacifikace svých kolonií na základě „zlepšení místní administrativy, poskytnutí privilegií provinciím a vytvoření větších možností pro obchod“, přičemž by se velmoci staly prostředníky při vytváření takového systému.¹¹² V podobném duchu se později vyjadřovalo ruské petrohradské memorandum z listopadu 1817, vztahující se k otázce společného rozhodnutí evropských velmocí v záležitostech španělské Ameriky, přičemž Alexandr I. shledával právo a povinnost Svaté aliance připustit, aby se „rozlehlé oblasti Nového světa podílely na výhodách, kterým se těší Evropa ve znamení usnesení z Vídně a Paříže z roku 1815“. Zásadní rozdíly tohoto návrhu od memoranda britského ministra zahraničí spočívaly, vedle ruského důrazu na kolektivní postup všech evropských velmocí, v myšlence společného projednávání otázky prostřednictvím mezi Španělskem a hispanoamerickými povstanci s otázkou španělsko-portugalského vztahu (Londýn se zasazoval o oddělení obou problémů), a na rozdíl od Británie, jež nechávala zcela otevřenou otázku, co by mělo následovat, pokud by hispanoameričtí povstalci odmítli dojednané podmínky vyrovnání se Španělskem, Rusko navrhovalo v takovém případě (rozhodně proti zájmům britského obchodu) hospodářské sankce.¹¹³ Pokud jde o samotnou otázku vojenské intervence, již na jaře 1817 psal španělský velvyslanec v Petrohradě Zea Bermúdez po schůzce s Nesselrodem do Madridu, že v instrukcích ruské vlády svému velvyslanci ve Španělsku Tatiščevovi se „ukazuje upřednostnění prostředků smíření před použitím síly pro nastolení klidu v koloniích“. Instrukce, které v dubnu 1818 sepsal Kapodistrias, vedle hraběte Nesselrodeho druhý z ruských ministrů zahraničí v tomto období, ruskému vyslanci v USA Poletikovi, stejně jako Kapodistriovy výroky o carově účasti v zprostředkování ve sporu mezi Španělskem a jeho vzbouřenými koloniemi (budou-li taková zprostředkovací jednání konána) a carově zájmu na samosprávě španělských kolonií a jejich svobodách, záviselých na Ferdinandovi VII.,¹¹⁴ opět naznačovaly, že ruská stanoviska skutečně nemusí být příliš vzdálena britským, jedná-li se o hlavní cíl řešení problému. Přesto se možnost společného španělsko-ruského vojenského zásahu proti hispanoamerickým independentistům, bez ohledu na Velkou Británii, zdála být některým soudobým

---

¹¹² BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 163-164.

¹¹³ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 55-56.

¹¹⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 163-164.

pozorovatelům reálnou. Na konci roku 1817 se o tom zmiňoval například severoamerický ministr zahraničí John Quincy Adams k americkému vyslanci v Rio de Janeiru. Stejně tak v červnu 1818 i Simón Bolívar připouštěl, na základě zprávy venezuelského chargé d'affaires v Londýně Lópeze Méndeze, že „nepřítel může získat posily ze španělsko-ruské expedice“.¹¹⁵

Vlastní diplomatické aktivity v tomto ohledu byly mezitím projeveny též z pruské a rakouské strany. Prusko v září 1817, čili ještě před zmíněným petrohradským memorandem, zveřejnilo své postoje v tzv. Ancillonově memorandu, které pak kancléř Hardenberg nechal rozeslat na pruská diplomatická zastupitelství v Londýně, Petrohradě, Vídni a Paříži. Berlín v něm primárně podtrhl zájmy obchodního druhu ve španělské Americe, tedy potřebu dovozu barevných dřev a surovin pro svoje manufaktury a naopak odbytiště pro vývoz pruských manufakturních výrobků (v první řadě slezských pláten), a v této souvislosti bylo prodloužení války ve španělské Americe označeno za „ochromení veškerého evropského obchodu“. K zažehnání ideologického nebezpečí, jaké potenciálně vznik nových republik v Americe může znamenat pro evropské trůny, doslova k záchraně „blaha civilizovaného světa“, bylo jako prostředek navrženo rychlé a početné prostřednictví, nikoliv ozbrojená moc. V rozporu s ruským carem, jenž jako místo konání konference evropských velmocí o hispanoamerické problematice prosazoval Paříž, stavěla se pruská vláda (zcela v souladu s lordem Castlereaghem) za myšlenku, aby se dotyčná jednání uskutečnila v Londýně – a pruský velvyslanec v britské metropoli Wilhelm von Humboldt obdržel již na počátku listopadu 1817 potřebnou plnou moc na očekávané konferenci.¹¹⁶ Podobně jako pruský kancléř Hardenberg, rovněž jeho rakouský protějšek Metternich zastával ideu plného dorozumění s Velkou Británií. Hrozba „republikanizace“ celé Ameriky a „morálního působení, které by nezávislost měla na Evropu“, mohla být podle Metternicha odstraněna kompromisní liberalizací poměrů ve španělské Americe, jak ji navrhl britský ministr zahraničí, a souladu s britským kurzem se měl držet rakouský velvyslanec v Londýně kníže Esterházy, stejně jako například rakouský zástupce v Rio de Janeiru hrabě Eltz. Z britských zásad vycházel také plán, předložený Metternichem španělskému vyslanci ve Vídni.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Selected Writings of Bolivar. Volume One 1810-1822, s. 156.

¹¹⁶ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 57-60.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 62-63.

Každopádně, v letech 1817-1818 zůstávala v mezinárodních vztazích živou představou role Velké Británie jako hlavního prostředníka v konfliktu mezi Španělskem a hispanoamerickými independentisty, rovněž navržená Robertem Stewartem Castlereaghem, v rámci mezinárodních jednání, v nichž by důležitá úloha připadla také všem evropským mocnostem a případně i USA - jakkoliv Severoameričané pocítovali jisté přehlížení ze strany evropských velmocí a zároveň zcela zřetelných rysů nabral kontrast mezi postoji USA a evropských vlád Svaté aliance (k níž od června 1817 ostatně patřilo i Španělsko) v této záležitosti. Iniciátorem myšlenky kolektivního velmocenského řešení se přitom stalo Rusko. Trojice severoamerických zvláštních komisařů, vyslaná k návštěvě některých částí Jižní Ameriky především za účelem získání přesnějších informací o tamní situaci, zaslala počátkem března 1818, po svém příjezdu do Buenos Aires, do Washingtonu zprávu o svém mezipřistání v Rio de Janeiru, kde je španělský vyslanec u portugalského dvora hrabě Casa-Flores podezíral, že skutečným cílem jejich mise je formální uznání vlády Río de la Plata, a v rámci toho se obrátil na severoamerického vyslance Sumtera a oznámil mu, že obdržel oficiální zprávu od vévody San Carlose, španělského velvyslance v Londýně, datovanou 7. listopadem 1817, s informací, že „britská vláda přistoupila k návrhu učiněnému španělskou vládou o všeobecném zprostředkování mocností o dosažení pacifikace španělské Ameriky, jednáním, které, podle rozhodnutí, by mělo být v Londýně nebo v Madridu“. Americký státní sekretář Adams o této záležitosti 19. května 1818 zpravoval Alberta Gallatina, vyslance USA ve Francii, s dodatkem, že „žádné oficiální sdělení o tomto připraveném všeobecném zprostředkování nebylo učiněno vládě Spojených států, žádnou z mocností, které se v tom podílí“. Přestože v rozhovorech s Gallatinem jak první ministr francouzské vlády vévoda de Richelieu (jeden z předních utlraryalistů, kteří v podmínkách restauračního režimu Ludvíka XVIII. ovládli politickou scénu ve Francii po Talleyrandově pádu v září 1815), tak ruský velvyslanec Pozzo di Borgo uznali důležitou roli USA ve vztahu k dění ve španělské Americe, už podle prohlášení ruského diplomatického zástupce v Paříži byl před kooperací s USA jednoznačně preferován soulad s Velkou Británií. Přitom (jak sám Adams v květnu 1818 Gallatinovi také připomínal) 27. ledna 1818 britský vyslanec v USA Charles Bagot, vedle toho, že informoval severoamerickou vládu o španělském návrhu britského prostřednictví ve sporu mezi USA a Španělskem, naznačil, podle instrukcí od lorda Castlereagha, že „evropští spojenci se chystají zasáhnout do rozepře mezi Španělskem a jeho vzbouřenými koloniemi“, se slibem

velmi brzkého plného sdělení vládě USA o této věci a s ujištěním, že „Velká Británie by nechtěla navrhnout nebo se připojit k jakémukoliv rozhodnutí, ve kterém by zájmy všech zainteresovaných stran, včetně Spojených států, nebyly postaveny na stejných základech“. S pocitem praktického vyloučení USA z jednání evropských mocností o řešení situace ve španělské Americe (vzhledem k tomu, že od zmíněného ledna 1818 Washington neobdržel ani slibované britské oznámení), s podezřením, že zprostředkovatelská jednání by mohla vést až k rozhodnutí k vojenskému zásahu, a s ohledem na neutralitu USA, ale dosud i evropských velmocí v hispanoamerických událostech, nahlížených v USA jako občanská válka, se pak John Quincy Adams ve svých slovech americkému vyslanci v Paříži postavil v podstatě jednoznačně za nezávislost hispanoamerických zemí a proti politice evropských monarchistických režimů, i když hrozbu jejich společné intervence na západní polokouli příliš nepřeceňoval.¹¹⁸

Na těchto a podobných postojích se v USA rodily základy pozdější tzv. Monroeovy doktríny - a v Evropě se zatím od září do listopadu 1818 uskutečnil kongres zástupců velmocí v Cáchách, první svého druhu od skončení napoleonských válek. Základním bodem setkání v tomto západoněmeckém městě, náležejícím pruskému státu, bylo vyřešení poměru spojenecké čtyřky Velké Británie, Ruska, Rakouska a Pruska vůči Francii. Tak se i hlavními výsledky Cášského kongresu staly smlouvy o stažení spojeneckých vojsk z francouzského území, snížení francouzských válečných reparací (přes odpor Pruska) a faktické zrovnoprávnění Francie jako dalšího člena evropského velmocenského koncertu, včetně jejího oficiálního přidružení ke

---

¹¹⁸ „Jestliže by cíl tohoto zprostředkování byl jakýkoliv jiný než podpořit úplnou politickou a obchodní nezávislost Jižní Ameriky, ani nežádáme být pozváni, abychom se toho zúčastnili, ani nejsme ochotni přijmout pozvání, kdyby nám bylo dáno. Naše politika ve sporu mezi Španělskem a jeho koloniemi byla nestranná neutralita. Politika všech evropských států byla dosud stejná. Je navrhované všeobecné zprostředkování odchodem z takové linie neutrality? Jestliže je, za kterou stranu zápasu se chtějí spojenci brát? – Za stranu Španělska? – na jakém principu a jakým právem? Jako bojující strana v občanské válce mají Jihoameričané práva, která ostatní mocnosti vážou k respektu stejně jako práva Španělska; a když v pozici zjevné neutrality připouštěli tato práva, na jaké zásadě spravedlnosti je mohou spojenci považovat za ztracená, nebo sami sebe ospravedlnit, když se postaví proti nim na straně Španělska? V tom není zřejmý motiv spravedlnosti nebo zájmu, co může přivést spojenecké panovníky k zásahu ve prospěch restaurace španělského koloniálního panství v Jižní Americe. V tom není dokonce ani žádná politika; neboť jestliže všechna organizovaná moc Evropy je spojena, aby udržela autoritu každého vládce nad jeho vlastním lidem, lze sotva předpokládat, že střízlivé smysly spojeneckých vlád jim dovolí rozšířit užití těchto zásad jednoty k udržení koloniálního panství za Atlantikem a za rovníkem,“ psal mj. J. Q. Adams a dále např. poznamenal, že USA se kloní ke spoléhání, že evropské mocnosti „nebudou považovat za rozumné zasáhnout do tohoto sporu při jakémkoliv užití síly“ a že „kdekoliv Španělsko může udržet svoji vlastní autoritu, nebude potřebovat spolupráci spojenců“. – *Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I, s. 63-66.*

Svaté alianci. Jednou z významných tendencí na evropské velmocenské scéně již od předcházejícího období přitom bylo těsné sblížování mezi francouzským restauračním režimem a Ruskem, jež se plně odráželo též při jednáních Cášského kongresu. S Ruskem a osobně s carem Alexandrem I. byly spojeny také osudy Armanda du Plessis, vévody de Richelieu, francouzského prvního ministra v letech 1815-1818 a 1820-1821, předtím jednoho z francouzských emigrantů let 1789-1814, kterého během pobytu v Rusku car dokonce jmenoval guvernérem Krymu.¹¹⁹ Jeden z projevů plného francouzsko-ruského dorozumění během Cášského kongresu byl ostatně představen tzv. Richelieuovým memorandem k záležitosti prostředků jednání pro „pacifikaci povstaleckých španělských kolonií“ (*Note sur les moyens de négociation pour la pacification des colonies espagnoles insurgées*), v němž se francouzský první ministr vyslovil, zcela v souladu s ruskými návrhy z předchozího roku, též pro účast USA na zprostředkovatelské akci a pro přerušení obchodních a dalších vztahů s povstaleckými hispanoamerickými koloniemi, pokud by odmítly společné návrhy velmocí.¹²⁰ A kromě dalších otázek, jež byly kongresem v Cáchách projednávány (postavení židovského obyvatelstva, postup proti obchodu s otroky a piraterii, teritoriální spor mezi Bádenskem a Bavorskem), zde došlo i k zásadnímu sporu mezi britskou a ruskou diplomacií, vztahujícímu se k problému španělské Ameriky.

V situaci nabízející se alternativy mezinárodního zprostředkování v hispanoamerickém konfliktu vycházel prvotní podnět rovněž ze strany samotného Španělska, jehož velvyslanec v Petrohradě Zea Bermúdez v nótě ruskému ministru zahraničí Nesselrodemu vyjádřil přání pacifikovat španělské zámořské državy „prostřednictvím vlivu a morálního postoje zprostředkovatelských mocností, opřených o spravedlivý a vhodný řád“, tj. samozřejmě mocností Svaté aliance.¹²¹ Druhý z tvůrců ruské zahraniční politiky Řek Kapodistrias, jednající v Cáchách, následně dokonce přiměl Zeu Bermúdeze k příjezdu na kongresové jednání a prezentaci této problematiky. Proti tomu však stál postoj Velké Británie, jejíž ministr zahraničí Castlereagh, vzhledem k výhodám, které vývoj ve španělské Americe přinášel či sliboval britskému obchodu, odmítal o tomto tématu na Cášském kongresu vůbec diskutovat. Předem to otevřeně sdělil španělskému velvyslanci v Londýně San Carlosovi a v Cáchách vyzval Zeu Bermúdeze, aby opustil jednání kongresu, v němž

---

¹¹⁹ MAUROIS, André: Dějiny Francie, Praha 1994, s. 314.

¹²⁰ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 82.

¹²¹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 129.

se ostatně s účastí Španělska nepočítalo. Ve Španělsku samém se přitom dlouho předpokládalo, že i ono bude na tato jednání pozváno.¹²²

Právě v souvislosti s přáním vlastní účasti na připravovaném kongresu předložila španělská vláda v červenci 1818 vlastní, navenek smířlivý plán k řešení situace ve španělské Americe, víceméně rovněž odpovídající návrhům Castlereaghova memoranda z předchozího roku. Jím Madrid sliboval spolu se všeobecnou amnestií pro povstalce, kteří složí zbraně, rovnoprávnost amerických a evropských Španělů a také liberalizaci obchodního systému, ovšem základní linie španělské politiky, lpějící na tezi o jednotě amerického a evropského revolučního liberalismu, dále fakticky hájila potřebu potlačit osvobozenecká hnutí v Americe všemi prostředky, včetně násilných. V únoru 1818 španělský diplomat ve Vídni Cevallos v pamfletu „o událostech ve španělské Americe a obzvláště o záměru Josepha Bonaparta zmocnit se Mexika“ představil knížeti Metternichovi apokalyptickou hrozbu světové anarchie.¹²³ V září 1818 zpravoval Cevallos Metternicha, že podle důkazů předložených z Paříže a Londýna lze usoudit, že se svou účastí na Cášském kongresu zabývají „agenti povstaleckých španělských kolonií“, přičemž Madrid považoval takovou alternativu za „urážku Španělska“ a žádal od Rakouska opatření, jež by zabránila této možnosti, označené za „pošpinění“ jednacímího místa pomazaných hlav elementy, „které pro svoji rebelii stojí mimo zákon a staly se nepřáteli společenského pořádku“. Skutečností je, že vstoupit do kontaktu s mocnostmi Svaté aliance se z Londýna chystal chilský zvláštní zmocněnec Antonio José de Irisarri.¹²⁴

Situace ve španělské Americe nadále zůstávala víceméně na okraji zájmů evropské velmocenské politiky, respektive v období po Cášském kongresu byla k tomuto pomyslnému okraji opět odsunuta. Ovšem vývoj v Evropě od roku 1820, primárně podnícený liberální revolucí právě ve Španělsku, vnese do nového světla eventualitu zásahu evropských reakčních režimů do hispanoamerických událostí (přičemž vedle Ruska zde rozhodně nelze opomenout úlohu Francie). Vždyť už k projednávaným tématům Cášského kongresu patřil též neklid mezi liberálním studentstvem na německých univerzitách. Ruským carem podnícené memorandum,

---

¹²² Tamtéž; SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 174; BÉCKER, Jerónimo: Historia de las relaciones exteriores de España durante el siglo XIX (Apuntes para una Historia diplomática). Tomo I (1800-1839), Madrid 1924, s. 440-441.

¹²³ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 78-79.

¹²⁴ Tamtéž, s. 81.

týkající se situace v Německu, vykreslovalo „strašlivý obraz revoluce, která musí nevyhnutelně nastoupit, jestliže se ihned nepodniknou energická opatření proti měšťanskému hnutí“, a jednající velmoci si vzájemně udělily plnou moc ke střežení „klidu ve světě“.¹²⁵ Přitom podobně jako na Cášském kongresu na podzim 1818 ztroskotala na britském odporu ruská (nebo rusko-španělská) snaha o projednávání otázky zásahu ve vzbouřených španělských koloniích, ruský ministr Kapodistrias neuspěl ani se svým návrhem na uzavření tzv. solidární aliance, která by zavazovala všechny evropské státy a garantovala by jejich územní držbu i stávající systém vlády. Tento návrh, jakkoliv odpovídající duchu politiky evropských monarchistických režimů po roce 1815, byl odmítnut jak opět lordem Castlereaghem, tak i rakouským ministrem Metternichem.¹²⁶

Jak měl vývoj po roce 1820 ukázat, Francie se vedle trojice tzv. východních velmocí, tj. Ruska, Rakouska a Pruska, stávala dalším z pilířů evropského systému Svaté aliance. S přihlédnutím k celkovému potenciálu této země, její zeměpisné poloze a tradičním zájmům, včetně existence francouzských držav v karibské oblasti, je zcela pochopitelné, že Francie představovala rovněž velmi důležitý faktor ve vztahu k událostem ve španělské Americe. Tak jako obchodní zájmy hrály důležitou nebo přímo rozhodující roli v postojích USA a Velké Británie ve vztahu k hispanoamerické otázce, také přáním francouzské buržoazie bylo rozšíření obchodu se španělskou Amerikou. Právě ve Francii byl už od roku 1816 předkládán plán na vytvoření nezávislých monarchií v čele s bourbonskými panovníky v bývalých španělských koloniích, který ostatně mohl víceméně odpovídat představám dosud velké části hispanoamerických independentistů a který byl v samotné Francii vnímán jako kompromis mezi zájmy francouzských obchodnických kruhů a zásadami legitimismu.¹²⁷ V době následující skončení Cášského kongresu se tak Francie intenzivněji zabývala monarchistickými plány, souvisejícími s vývojem v Río de la Plata. Plány na kandidaturu francouzského vévody de Orléans (pozdějšího francouzského krále Ludvíka Filipa) byly z dynastických důvodů zavrhnuty, avšak jako nejvhodnější kandidát na laplatský trůn se jevil některý z parmské vévodské větve španělských Bourbonů, vládoucí v Lucce.¹²⁸

Stejně jako vláda britská, také francouzská vláda se stala adresátem memorand,

---

¹²⁵ Tamtéž, s. 78; REIFENSCHIED, R.: Die Habsburger, s. 288.

¹²⁶ SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 175.

¹²⁷ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 165.

¹²⁸ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 83.

zasílaných jménem Venezuelské republiky Simónem Bolíwarem. Rovněž Bolívar, podobně jako například vláda USA, sledoval vývoj na evropské scéně a jeho zájmem bylo narušit jednotnou frontu evropských monarchů, jež mohla znamenat nebezpečí pro hispanoamerický osvobozenecský boj. Neznal aktuální stanoviska diplomacie jednotlivých evropských velmocí, což se odrazilo i v jeho memorandu, zaslaném v listopadu 1818 do Cách, dějiště zmíněného velmocenského kongresu. Představitelé předních evropských států jím měli být zpraveni o „osamostatnění Venezuelské republiky od španělského národa“ a o její nezávislosti, svobodě a suverenitě. „Španělsko nemá právo požadovat ovládnutí Venezuely a ani Evropa uvažovat o její podřízenosti španělské vládě. Venezuela nikdy nežádala a nebude žádat o připojení ke španělskému národu. Nežádala ani prostřednictvím mocností o smíření se Španělskem; nebude nikdy se Španělskem jednat jinak než jako rovný s rovným v míru jako ve válce,“ vysvětloval svá stanoviska venezuelský *El Libertador*,¹²⁹ zjevně v domněnku, že právě Cášský kongres by mohl být provázen očekávanými jednáními evropských velmocí o řešení situace ve španělské Americe. Existence reakční Svaté aliance mezi evropskými panovníky a její postoj vůči americkým událostem měly zatím vliv na určitý posun Bolívarových idejí od formulací, obsažených v „Dopise z Jamajky“ z roku 1815. To se v první řadě vztahovalo na jeho proklamovaný vztah k Evropě jako celku. Jestliže dříve měly být podle Bolívarových představ nové hispanoamerické státy, spojené v konfederaci se společnými zámy, těsněji vázány k Evropě, v důsledku mezinárodní reality měla být nyní zdůrazňována odlišnost hispanoamerického společenství od evropského.¹³⁰

---

¹²⁹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 129.

¹³⁰ V tomto bodě se takové myšlení blížilo základním postojům soudobé politiky USA, vyjádřeným v roce 1823 tzv. Monroeovou doktrínou. Ve spojitosti s koncepty nezávislých a vzájemně kooperujících států v čele s liberálními a konstitučními vládami ve španělské Americe někteří publicisté také hovořili o tzv. Bolívarově doktríně, případně Egaňově a Bolívarově doktríně, vzhledem k obdobné ideji zformulované již v roce 1810 chilským politikem Juanem de Egaña. – ALVAREZ, Alejandro: The Monroe Doctrine. Its Importance in the International Life of the States of the New World, New York 1924, s. 8-9.

KAPITOLA PÁTÁ

SOUMLAK ŠPANĚLSKÉHO A PORTUGALSKÉHO KOLONIÁLNÍHO PASTVÍ V AMERICE

Oproti prvnímu období venezuelské nezávislosti od roku 1811, tzv. Spojeným provinciím Venezuely, představovala třetí Venezuelská republika, budovaná pod Bolívarovým vedením v Angostuře, jednoznačně centralizovaný útvar, neboť v silné centrální vládě, v „jednotě krajů a států“, shledával Bolívar jistou záruku hospodářské efektivnosti a obranyschopnosti. Rozhodujícím mezníkem ve vytváření v pořadí už třetího venezuelského státu od roku 1810 se stalo svolání venezuelského Kongresu do Angostury, který zde zahájil zasedání 15. února 1819. Mezi jeho poslanci, kteří nakonec dorazili v počtu šestadvaceti, scházeli zástupci klíčových andských provincií, dosud ovládaných španělským maršálem Morillem. Zvláštní severoamerický zástupce Baptis Irvine a britský pozorovatel Hamilton byli zahraničními hosty, sledujícími činnost tohoto provizorního parlamentu. Bolívarovy představy o obnoveném venezuelském státu se víceméně shodovaly s jeho názory, přednesenými již v „Dopise z Jamajky“ z roku 1815. Spolu s lpěním na centralismu Bolívar upřednostňoval pro Venezuelu jako vzorový britský model výkonodárné a zákonodárné moci před ústavou USA. Kromě toho se ve svém inauguračním projevu k zasedání Kongresu opět vyslovil za úplné odstranění otroctví.¹ Kongres jej oficiálně jmenoval prozatímním prezidentem, vybaveným diktátorskými pravomocemi.

Zpráva o smrti španělského maršála Morilla na následky „vážného zranění, které utřžil v krvavé bitvě u El Semenu“, o níž se 12. června 1818 zmínil Bolívar Lópezu Méndezovi do Londýna,² byla neopodstatněná. Konfliktní situace ve Venezuele se v těchto měsících projevovala především propagandistickým zápasem, vedeným independentistickým tiskem z Angostury a royalistickým tiskem z Caracasu. Spojení po Orinoku umožňovalo Angostuře živé kontakty s britskými obchodníky z Trinidadu, kteří svými dodávkami válečného materiálu a zbraní výměnou za venezuelskou kávu, tabák, kakao, kůže nebo muly zvyšovali vojenský potenciál Venezuelské republiky, jež měla být podle představ svého presidenta sjednocena s Novou Granadou.³ Hlavním úkolem angosturského parlamentu se staly přípravy

---

¹ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 244; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 131-132.

² Selected Writings of Bolívar. Volume One 1810-1822, s. 155.

³ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 130, 132.

nové ústavy, zatímco sám Bolívar vyrazil v čele vojska v květnu 1819 na dlouhý a namáhavý pochod z povodí řeky Apure do Nové Granady, spravované po dovršení Morillova tažení z roku 1816 španělským místokrálem Juanem Sámanem. Významnou část jeho armády, postupující z nížinatých *llanos* přes oblast tropických lesů a rozvodněných řek kraje Casanare do prudkých svahů východních And, tvořili llaneři a britští dobrovolníci. Již ve vysokohorských andských oblastech se Bolívarovi muži střetli s royalistickým vojskem generála Josého Maríi Barreira, podřízeného maršálu Morillovi a místokráli Sámanovi, v němž nakonec dosáhli vítězství. To jim umožnilo obsazení Tunji, někdejšího centrálního města novogranadské federace, které se nyní změnilo v dočasné středisko obnovené novogranadské republiky. S posilami z řad novogranadských independentistů pak Bolívar pokračoval přímo proti Bogotě. 7. srpna 1819 narazilo jeho několikatisícové vojsko na přibližně stejně početné oddíly royalistů pod Barreirovým vedením u kamenného mostu přes řeku Boyacá, jihozápadně od Tunji. Následoval dvouhodinový boj, který skončil vítězstvím Bolívarových sil a stal se dalším ze zlomových bodů v dějinách latinskoamerických válek za nezávislost. V mnoha ohledech zde existuje analogie se San Martínovým tažením do Chile a vítězstvím u Chacabuka v roce 1817. Generál Barreiro a většina royalistických důstojníků padla do Bolívarova zajetí. Místokrál Sámano a další vysocí královští úředníci uprchli z Bogoty, kam tři dny po svém rozhodujícím vítězství u Boyacá vstoupil Bolívar.⁴

Místokrálovství Nová Granada, restaurované v důsledku Morillova tažení z roku 1816, se fakticky a definitivně zhroutilo, ačkoliv Juan Sámano obsadil Cartagenu, kde formoval vojsko zhruba o síle 5000 mužů, a ignoroval Bolívarovu nabídku výměny zajatců. Stejně tak další oblasti na severu a na jihu země zůstávaly nadále pod royalistickou kontrolou, ostatně podobně jako podstatná část venezuelského pobřeží, kde se zatím Pablo Morillo potýkal s odporem republikánského velitele Rafaela Urdanety. Zároveň Bolívarova nepřítomnost ve Venezuele znamenala jak opět pokles jeho vlastní autority v zemi (čehož se stalo příkladem i chování Josého Antonia Páeze, jenž neuposlechl Bolívarových pokynů, aby podpořil tažení do Nové Granady útokem ve směru k městu Cúcuta), tak i nové nesváry mezi jednotlivými republikánskými vůdci. Francisco Antonio Zea, starosta Angostury a předseda Kongresu, jenž byl Bolívarem jmenován venezuelským

---

⁴ Tamtéž, s. 138-139; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 258-260.

vicepresidentem, byl donucen k abdikaci Santiagem Mariñem a z Mariňovy iniciativy nahrazen Arismendim, uvězněným předtím z Urdanetova popudu, protože se odmítl podílet na Urdanetově obléhání Cumaná. Arismendi zase jmenoval Mariña vrchním velitelem všech vojsk ve Venezuele. Takovou situaci poněkud změnila až zpráva o vítězství u Boyacá, ale zmíněné personální změny ve venezuelském vedení setrvaly až do Bolívarova návratu do Angostury v prosinci 1819, následovaného záhy oficiální proklamací o sjednocení Venezuely s Novou Granadou, respektive Cundinamarkou.⁵

V Bogotě Bolívar jmenoval Franciska de Paula Santander, svého novogranadského spolubojovníka a jednoho z předních vlasteneckých velitelů v bitvě u Boyacá, vicepresidentem Cundinamarky a v září 1819 se vydal na cestu zpět do Venezuely. 17. prosince 1819, několik dní po svém příjezdu do Angostury, pak učinil zásadní krok ve svých sjednocovacích tendencích, když předložil venezuelskému Kongresu ke schválení tzv. Základní zákon (*Ley Fundamental*) o republice Kolumbii. Na jeho základě vznikala na severu Jižní Ameriky nový federativní státní útvar, Velká Kolumbie, tvořený Venezuelou, Novou Granadou (Cundinamarkou) a, prozatím ovšem ryze platonicky, oblastí generálního kapitanátu Quito. Tento nový stát tedy v podstatě zahrnoval nebo v budoucnosti měl zahrnout celý prostor, jenž přináležel k dřívějšímu místokrálovství Nová Granada. O jeho další vnitřní podobě měl teprve později rozhodnout parlament a jím vydaná ústava. Prozatím byl presidentem Velké Kolumbie zvolen Bolívar a vicepresidentem Francisco Antonio Zea. Ve Venezuele se vicepresidentem stával právník a křesťansko-liberálně orientovaný myslitel Juan Germán Roscio, aktivní v záležitostech venezuelské nezávislosti již v letech 1810-1812, jenž se od roku 1817 věnoval publikační, překladatelské a literární činnosti v severoamerické Filadelfii (která se obecně stala významným střediskem šíření idejí hispanoamerické emancipace).⁶

---

⁵ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 142-143.

⁶ Ideové úsilí Juana Germána Roscia spočívalo ve využití svatých textů katolické víry (například bible) jako opory pro myšlenku hispanoamerické nezávislosti právě proti ideologickému využívání katolicismu v zájmu zachování koloniálního režimu. Juan Germán Roscio (lze poznamenat, že v podmínkách koloniálního režimu ve Venezuele do roku 1810 byl jako syn mestičky a přistěhovalce ze severoitalské Lombardie klasifikován jako *pardo*, což se odráželo i v jeho komplikované právníkové praxi) patřil od roku 1810, posléze jako poslanec venezuelského Kongresu, k stoupencům úplné nezávislosti Venezuely. Po Montevertově vítězství nad první venezuelskou republikou v roce 1812 byl se skupinkou svých společníků deportován z Venezuely a následné období jeho života bylo spojeno s nuceným pobytem v severoafrické Ceutě. Roscio zemřel v roce 1821. Jeho dílo *Vítězství svobody nad despotismem* (*El triunfo de la libertad sobre el despotismo*), vydané poprvé ve Filadelfii v roce 1817 a snažící se o vytvoření jisté „teologie emancipace“, mělo patrně určitý ideový vliv na pozdějšího mexického liberálního presidenta 50.-70. let 19. století Benita Juáreze. – ROSCIO, Juan

V Cundinamarce zůstával ve stejné funkci Francisco de Paula Santander. Quito mělo na volbu svého představitele počkat až do svého osvobození, čili reálného nastolení kolumbijské svrchovanosti nad jeho územím.⁷

Vznik Velké Kolumbie byl vyhlášen v době, kdy se síly independentistů a royalistů ve Venezuele a Nové Granadě nacházely v přibližně vyrovnaných pozicích. Oblast Quita, jižně od royalistické provincie Pasto, spočívala pod kontrolou španělského generála Melchora Aymericha. Na severu Nové Granady royalisté vedle Cartageny a dolního povodí řeky Magdalena stále ovládali také Panamskou šíji, kde už v roce 1813 došlo k neúspěšnému pokusu o vyhlášení nezávislosti. Ještě před Bolívarovým obsazením Bogoty, v první polovině roku 1819, se přístav Porto Bello na karibském pobřeží Panamské šíje stal cílem útoku, vedeného loďstvem Luise Auryho a silami pod velením generála McGregora. V obou případech se tedy jednalo o muže, spojené s obsazením floridské Amelie a její správou v roce 1817. Strategicky významné Porto Bello padlo do jejich rukou a cílem independentistů byl postup proti Panamě na pacifickém břehu šíje. Jejich plány však začaly váznout v důsledku nemoci i vzájemných rozporů a na konci dubna 1819 byli z Porto Bella vytlačeni protiútokem maršála Alejandra de Hore, velitele španělských posádek v Panamě.⁸

Francisco de Paula Santander, spravující independentistickou část Nové Granady jako vicepresident ve vojenské hodnosti generála, nechal v prosinci 1819 popravit 39 důstojníků zajatých v bitvě u Boyacá, z nichž 12 byli rodilí Jihoameričané, a což mu vyneslo opatrné výčitky z Bolívarovy strany.⁹ Důležitá část Santanderova úsilí mířila rovněž ke sblížení katolického náboženství s liberalismem a k potření nepřátelství ze strany katolického kléru vůči nezávislosti. Se slavnostním prohlášením odmítl přijmout jako nového bogotského arcibiskupa Isidra Domíngueze, jmenovaného Ferdinandem VII., a ve snaze ospravedlnit své počínání zaslal protest papežskému stolci. Ostatně, v jižních oblastech Nové Granady jiný duchovní jmenovaný nedlouho předtím španělským králem do úřadu biskupa v Popayánu,

---

Germán: El triunfo de la libertad sobre el despotismo. Prólogo, cronología y bibliografía de MILIANI, Domingo, Caracas 1996, s. 19-21, 24-29.

⁷ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 332-333.

⁸ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 143; OPATRŇÝ, Josef: Panama, Praha 2004, s. 24.

⁹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 147. Při této příležitosti můžeme připomenout Bolívarovu deklaraci „války na život a na smrt“ z roku 1813, s níž bylo jeho jméno mezi jeho royalistickými nepřáteli spojováno a která hrála roli také na rychlém royalistickém vyklizení Bogoty v srpnu 1819. Přesto však jediným represivním aktem, k němuž krátce po vítězství u Boyacá přistoupil sám Bolívar, byl příkaz k oběšení Itala Franciska Vinoniho, jednoho ze zajatců a bývalého republikánského bojovníka, obviněného z vydání pevnosti ve venezuelském Puerto Cabellu royalistům v roce 1812 (která se tehdy nacházela právě pod Bolívarovým velením). – LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 260.

Salvador Jiménez de Padilla, proslul štědrou finanční podporou royalistickým vojskům v Pastu a opakovanými exkomunikacemi patriotů a jejich sympatizantů.¹⁰

Velká Kolumbie, jejíž vytvoření mělo znamenat vlastně jen první krok v Bolívarových integračních záměrech, byla diplomaticky nejaktivnější ze vznikajících hispanoamerických států a její diplomacie jednala za zájmy všech nových států ve španělské Americe. Z hlediska dalšího vývoje na mezinárodní scéně ve vztahu k latinskoamerické otázce lze připomenout dvě nóty, které ještě takřka celý rok před oficiálním založením Republiky Velká Kolumbie, v poslední den roku 1818 a první den roku 1819, poslal severoamerický státní sekretář John Quincy Adams jednak Davidu Forrestovi, zástupci Spojených laplatských provincií v USA, a jednak Richardu Rushovi, vyslanci USA v Londýně. První z nich se vztahovala k jednáním o uzavření první obchodní smlouvy mezi Río de la Plata a USA, během nichž buenosaireský *Director supremo* Pueyrredón odmítl pro USA status „nejvíce zvýhodněného národa“ v zahraničních vztazích La Platy, který měl být v budoucnu poskytnut Španělsku, a americký ministr zahraničí v této souvislosti odpověděl, že bude-li Buenos Aires „rezervovat jakémukoliv národu privilegia“ před USA, budou USA považovat otázku uznání argentinské nezávislosti za předčasnou. Na základě druhé z nich, mířené do Velké Británie, měla být britská vláda informována o záměru USA uznat v blízké budoucnosti vládu v Buenos Aires a současně vyjadřovala přání, aby Británie zaujala podobná stanoviska společně s USA a v souladu s nimi. Na tuto notu, která se zčásti nesla v duchu dosavadní severoamerické politiky, britská vláda neodpověděla.¹¹ Z pohledu Velké Británie, rozhodně odmítající ideu intervence evropských velmocí ve španělské Americe, byla myšlenka na oficiální uznání teprve se vytvářejících a nezkonsolidovaných hispanoamerických států zjevně stále předčasnou. Důraz na budoucí prioritu Španělska v zahraničních vztazích, který existoval v Buenos Aires, představoval zase zřetelnou známku ochoty ke smíření s Madridem na základě stávajících podmínek.

Nedlouho poté uzavřená smlouva mezi USA a Španělskem z 22. února 1819, pro své výsledky známá též jako „floridská“ či „transkontinentální“ a oficiálně nazývaná jako „smlouva o přátelství, urovnání rozepří a hranicích“,¹² představovala významný počin v mezinárodních vztazích, s nímž byl úzce propojen problém válek

---

¹⁰ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 167-168.

¹¹ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk, s. 41-42.

¹² BÉCKER, J.: Historia de las relaciones exteriores de España durante el siglo XIX. Tomo I, s. 470.

za nezávislost ve španělské Americe. Adamsova a Onísova dohoda, která Španělsku přinášela ztrátu Floridy a limitovala jeho teritoriální nároky v Severní Americe, byla ve Španělsku přijata jako značně nevýhodná a španělská vláda oddalovala její ratifikaci. V červenci 1819 byl v Madridu ze svého vládního postu sesazen markýz de Casa Irujo, činěný odpovědným za uzavření této smlouvy.¹³ Výsledkem ústupku severoamerické strany byla skutečnost, že Adamsova a Onísova dohoda stanovila jako jihozápadní hranici USA řeku Sabine, tedy nikoliv Rio Grande del Norte, což se samozřejmě rovnalo americké rezignaci na Texas a což na hlavu Johna Quincyho Adamse přivádělo ostré výčitky ze strany plantážníků z jihozápadních oblastí USA.¹⁴ Přitom i státní sekretář při jednáních se španělským vyslancem, jež předcházela podpisu dohody v únoru 1819, měl na zřeteli tento severoamerický zájem a v odkazu na otázku historického dědictví argumentoval před Onísem, že to byli francouzští poddaní z Kanady (a tedy nikoliv Španělé), kdo v osmdesátých letech 17. století „objevil Mississippi po celém jejím toku do oceánu“ a založil na březích Mexického zálivu osady, jejichž moc zahrnovala prakticky celé texaské pobřeží.¹⁵ Jak bylo uvedeno, v postojích Španělska při složitých vyjednáváních s USA se odrážela situace v jeho vzbouřených koloniích a na druhé straně snaha Washingtonu dohodnout se s Madridem odrazovala USA od aktivnější pomoci hispanoamerickým povstalcům. Po únoru 1819 se španělská vláda snažila přimět USA ke slibu, že v budoucnu neuznají nezávislost hispanoamerických států, jenž měl být podmínkou schválení Adamsovy a Onísovy dohody z její strany.¹⁶

Současně však bylo v zájmu Madridu normalizovat své nedobré a napjaté vztahy s USA v době, kdy Španělsko věnovalo značné úsilí boji proti hispanoamerickým independentistům, a Florida, kterou už ve spojitosti s tzv. první seminolskou válkou let 1817-1818 obsadily severoamerické vojenské oddíly, tedy byla takovému zájmu vlastně obětována. S ohledem na španělské postoupení Floridy Spojeným státům psal již počátkem března 1819 ruský vyslanec v USA Daškov hraběti Nesselrodemu, že Španělsko „amputovalo nohu, aby, pokud možno, zachránilo tělo“.¹⁷ V řadách hispanoamerických patriotů vzbuzovala španělsko-severoamerická „dohoda o přátelství“ nespokojené reakce, jak to v dubnu 1819

---

¹³ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monroe, s. 111.

¹⁴ Tamtéž, s. 114.

¹⁵ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnije Štaty i Latinskaja Amerika, s. 153.

¹⁶ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monroe, s. 111.

¹⁷ Tamtéž, s. 109.

zaznamenal severoamerický vicekonzul v Buenos Aires Miller.¹⁸ Připojení floridského poloostrova k USA zároveň neuniklo zvýšené pozornosti takových velmocí jako Velká Británie a Rusko. Z hlediska Velké Británie znamenala anexe Floridy, jež USA geograficky přibližovala k Bahám a Kubě, posílení severoamerického konkurenta. Britská vláda se obávala, že po zisku Floridy USA, spolu s okamžitým uznáním nových států ve španělské Americe, dále rozšíří své území na západě. V USA se za oddalováním ratifikace Adamsovy a Onísovy smlouvy španělskou stranou hledaly intriky britské diplomacie a konkrétněji britského velvyslance v Madridu Henryho Wellesleye. V létě 1819 se o britských diplomatických intrikách v této záležitosti zmiňoval také ruský velvyslanec ve Španělsku Tatiščev, jehož vztahy s britským velvyslancem v Madridu byly v tomto období ostatně velmi nedobré. Podle Tatiščeva tak činnost britského velvyslance stála i za pozemkovými požadavky tří španělských šlechticů na Východní Floridě, které nedlouho po uzavření španělsko-americké dohody vznesl Ferdinand VII. a které vláda USA označila za porušení smlouvy. Sám britský ministr zahraničí Castlereagh při setkání s americkým vyslancem v Londýně Rushem otevřeně řekl, že Velká Británie by skutečně „dala přednost tomu, aby Florida zůstala slabému Španělsku, než aby přešla k silným Spojeným státům“, ale že, vzhledem k realitě uzavření smlouvy, „Anglie upřednostňuje její ratifikaci před možností vážného narušení mírových vztahů mezi Spojenými státy a Španělskem“.¹⁹ Britská averze vůči severoamerické držbě Floridy byla vlastně protipólem severoamerické argumentaci, ospravedlňující anexi sousedních oblastí španělské Ameriky jako prevenci před jejich zabráním jinými mocnostmi, tzv. *No-Transfer Resolution*, kterou vláda USA už v roce 1811 odpověděla právě Velké Británii, jež protestovala proti anexi Západní Floridy.²⁰

Jednoznačně o soulad mezi USA a Španělskem se naproti tomu zasazovalo Rusko. Významnou roli zde sehrál ruský vyslanec ve Washingtonu Poletika, který se například v srpnu 1819 v dopise svému kolegovi v Madridu Tatiščevovi snažil dokázat, že Adamsova a Onísova smlouva je výhodná pro obě strany, tedy USA i Španělsko. V listopadu 1819 ruská vláda zaslala do Madridu svému diplomatovi

---

¹⁸ V této souvislosti Miller 27. dubna 1819 o Jihoameričanech poznamenal, že „na nás už nenahlížejí jako na Američany, ochránce svobody a lidí, pomáhající dosažení nezávislosti našich jihoamerických bratrů, ale spíše jako na neutrály, rozhodnuté pomáhat Španělsku v podrobení této země“. – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 109.

¹⁹ Tamtéž, s. 111-112.

²⁰ KAŠPAR, O.: Dějiny Karibské oblasti, s. 139.

hraběti Bulgarimu instrukce, v nichž vyjadřovala přání, aby Španělsko ratifikovalo dohodu o odstoupení Floridy. Severoamerický vyslanec v Petrohradě Middleton informoval svou vládu o nabídce ruského prostřednictví a v březnu 1820 se americký prezident Monroe ve svém poselství Kongresu zmínil o „velkém zájmu, projeveném Alexandrem I. ve prospěch ratifikace dohody“.²¹ Rusko, v roce 1818 neúspěšně se svými návrhy na jednáních Cášského kongresu, také projevilo pokusy o přidružení USA k evropskému systému Svaté aliance. V roce 1819 se takovou možností u amerického státního sekretáře Adamse zabýval ruský vyslanec Poletika. Stanovisko USA k této možnosti však bylo zcela negativní a jasně to dokládala Adamsova zpráva vyslanci v Petrohradě Middletonovi z roku 1820. V té severoamerický ministr zahraničí kladl důraz na rozdílnost evropského a amerického politického systému („Pro klid Evropy stejně jako Ameriky by evropský a americký politický systém měly být udržovány navzájem oddělené a odlišné, jak jen to je možné.“) a na politické zásady, které odlišují USA od evropských států Svaté aliance, přičemž dodal, že sám prezident spoléhá, že se nenabízí příležitost zveřejnit postoj USA k přistoupení ke Svaté alianci formou výslovného odmítnutí.²²

K ratifikaci španělsko-americké Adamsovy a Onísovy smlouvy ze španělské strany nakonec přispěla revoluční situace ve Španělsku v roce 1820, společně s novými vojenskými úspěchy hispanoamerických independentistů. Smlouva byla ve Španělsku ratifikována na podzim 1820 a 22. února 1821, tj. přesně dva roky po jejím podpisu, došlo mezi oběma stranami k výměně ratifikačních listin.²³ Zároveň v USA zůstávala fakticky stále otevřenou možnost anexe Texasu a vývoj událostí se zdál být příslibem pro naplnění i tohoto severoamerického anexionistického cíle. V květnu 1820 o tom prezident Monroe psal Thomasu Jeffersonovi: „Španělsko musí být v brzké době vyhnáno z tohoto kontinentu, a s jakoukoliv novou vládou, která se může vytvořit v Mexiku, by nebylo obtížné dohovorit se o hranici, procházející pustinou, tak, aby na naší straně zahrnula tolik území, kolik si můžeme přát.“²⁴

Texas se ostatně záhy stal cílem angloamerické kolonizace. Už v roce 1820 obdržel puritán Moses Austin z Louisiany od španělského guvernéra Texasu právo na usazení tří set severoamerických rodin v této většinou neosídlené zemi. Každému

---

²¹ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monroe, s. 113.

²² PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 23-24.

²³ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monroe, s. 113-114.

²⁴ Tamtéž, s. 115.

z osadníků bylo přiděleno 640 akrů půdy (a kromě toho 320 akrů na ženu, 100 akrů na každého syna a 50 akrů na každého otoka). Angloameričtí osadníci se zavazovali k vyznávání katolické víry, přísaze věrnosti španělskému králi a ochraně území před Indiány a piráty.²⁵ Po brzké smrti Mosese Austina převzal kolonizační podnik jeho syn Stephen, což již bylo v době, kdy bylo Španělsko ve vládě nad Texasem nahrazeno nezávislým Mexikem, tedy v roce 1821. Příliv angloamerických osadníků do Texasu se v dalších letech zvyšoval (a možno podotknout, že protestantští přistěhovalci se vážně neohlíželi na prvotní podmínku, týkající se katolického vyznání,²⁶ jakkoliv katolicismus zůstával jednotícím náboženstvím i v novém mexickém státě) a podobně jako již v roce 1810 vedla aktivita angloamerických osadníků v Baton Rouge k anexi části Západní Floridy ze strany USA, rovněž Texas se ocitl před separací od Mexika a pozdějším připojením ke Spojeným státům. Na přelomu druhé a třetí dekády 19. století se ovšem jednalo ještě o poměrně vzdálenou budoucnost.

V této souvislosti můžeme upozornit rovněž na existenci britských osad v pozdějším tzv. Britském Hondurasu (Belize) na karibském pobřeží Střední Ameriky, jež se dosud formálně nacházely pod španělskou svrchovaností. Toto území bylo údajně již zhruba od roku 1638 osidlováno anglickými piráty, změnilo se v obchodní faktorii a centrum těžby tropických dřevin. Od roku 1765 zde existoval jistý druh britské guvernérské správy. Mírovými smlouvami mezi Španělskem a Velkou Británií v letech 1763 a 1783 španělská strana souhlasila s kolonizačními aktivitami Britů na tomto území, ovšem ve druhém případě britští osadníci nedodrželi podmínky smlouvy, jež jim nařizovala zrušit svá opevnění. V roce 1798 selhalo španělské ozbrojené tažení proti zdejším britským osadám, ale Velká Británie i v roce 1814 uznala svrchovanost Španělska nad tímto teritoriem. V letech 1817 a 1819 zde britská vláda zřídila soudní dvory, ale ani nyní nebyl z její strany vznesen vůči Španělsku nárok na toto území.²⁷ Teprve v roce 1862 měl být Britský Honduras vyhlášen britskou

---

²⁵ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnije Štaty i Latinskaja Amerika, s. 153.

²⁶ OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 32.

²⁷ HATSCHEK, Julius: Britisches und Römisches Weltreich. Eine sozialwissenschaftliche Parallele, München, Berlin 1921, s. 139-140; KAŠÍK, Václav: Guatemala, Praha 1967, s. 82-83. Počátky anglického či skotského osídlení pobřeží Belize jsou ve skutečnosti poněkud nejasné. Údajná první kolonizace tohoto území anglickými nebo skotskými bukanýry pod vedením Wallaceho (Španěly nazývaného „Valis“ nebo „Balis“), z jehož jména byl odvozen název řeky a nakonec celé země, je obestřena legendami. Téměř jisté však je, že zde tito britští bukanýři a dřevorubci působili už před rokem 1670, kdy Španělsko tzv. „americkou smlouvou“ uznalo nárok Anglie na Jamajku a další

kolonií - a tak jako otázka Texasu i západněji položených rozlehlých oblastí Severní Ameriky měla zejména ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století velmi výrazně zasáhnout do vztahů mezi USA a Mexikem, stala se záležitost Britského Hondurasu ožehavou ve vztahu mezi Velkou Británií a Guatemalou, tedy dalším z nástupnických států španělského koloniálního impéria v Americe.

Rok 1819, kdy Simón Bolívar pokládal základy třetí Venezuelské republiky a posléze Velké Kolumbie, přinesl zároveň kritický zlom ve vnitřním vývoji Spojených laplatských provincií. Po Josém Artigasovi, jenž stále vzdoroval portugalsko-brazilecké okupaci Banda Oriental, stanuli v čele laplatského federalismu jeho spojenci, *caudillos* z dalších federalistických provincií, Estanislao López ze Santa Fe a Francisco Ramírez z Entre Ríos. Buenosaireský *Director* Pueyrredón se pokusil tyto nepoddajné federalistické předáky, jejichž ozbrojené síly svým počtem v souhrnu převyšovaly vojska, jež byla k dispozici laplatské metropoli, oslabit hospodářskou bloádou, když nechal uzavřít ústí řeky Paraná. Řeka Uruguay, ústící do Laplatského zálivu severněji a oddělující Entre Ríos od Banda Oriental, byla přitom rovněž se souhlasem Buenos Aires využívána portugalským loďstvem. Pueyrredónova mocenská pozice v rámci celku laplatských provincií se však začala bortit s jeho schválením projektu unitaristické ústavy z roku 1819, podle níž mělo Buenos Aires právo jmenovat nejvyšší úředníky a správce v jednotlivých provinciích a která navíc stále zřetelně počítala s možností zavedení monarchie, ačkoliv takové řešení se již mezi většinou obyvatelstva laplatských provincií rozhodně netěšilo popularitě. Následné vojenské tažení proti Estanislau Lópezovi do Santa Fe, nařizené Pueyrredónem, bylo odraženo. Vítězný López ve spojení s Ramírezem ze sousedního Entre Ríos naopak vytáhl proti Buenos Aires. Pueyrredón podal v červnu 1819 demisi. Ve vedoucí funkci jej nahradil José Rondeau, ovšem již s Pueyrredónovým pádem došlo téměř ve všech argentinských provinciích k otevřeně autonomistickým zvrátům. Přes počáteční zasedání otevřených shromáždění, která měla rozhodnout o formě autonomních vlád, se reálné moci v jednotlivých provinciích chopili místní vlivní caudillové, sestavující vlastní armády. Dosavadní centrální moc Buenos Aires prakticky zanikla.²⁸

V decentralizačním chaosu, který v laplatských provinciích nastal, pokračovali

---

Angličany fakticky obsazená území v Americe. – HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 154-155.

²⁸ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 106, 108-109; STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 320.

federalističtí vůdcové ve válce proti Buenos Aires. Artigasova písemná žádost Rondeauovi, svému někdejšímu spolubojovníkovi proti royalistickému Montevideu, aby přerušil spojenectví s Portugalci, nenalezla odezvu a nový buenosaireský *Director* naopak požádal portugalského generála Lecora o vyslání vojska do Entre Ríos, což mělo být vedeno v souladu s pokusem nové buenosaireské ofenzivy proti Santa Fe. Tento záměr tažení proti Santa Fe byl však přinejmenším zkomplikován neposlušností, vypovězenou Buenos Aires vojskem z provincie Córdoba, do jejíhož čela se jako *caudillo* nezávislé provincie postavil plukovník Bustos. Ještě krátce předtím, v prosinci 1819, velitel federalistické říční flotily Pedro Campbell s úspěchem udeřil proti buenosaireským říčním silám na Paraná. 1. února 1820 dosáhly jezdecké oddíly z provincií Santa Fe, Entre Ríos a Corrientes pod vedením Franciska Ramíreze rozhodujícího vítězství nad zcela demoralizovanou buenosaireskou Rondeauovou armádou v bitvě u Cepedy a pronásledovaly ustupující Rondeauovu jízdu, otřesenou úderem Lópezových mužů, do třicetikilometrové vzdálenosti.²⁹ Vítězní federalisté vstoupili do laplatské metropole, kde si na pokořených *porteños* vynutili podmínky, jež měnily charakter laplatského státu. Ústava z roku 1819 byla zrušena a každá provincie v rámci laplatské federace měla svobodně volit svého guvernéra a schvalovat vlastní zákony. Nová situace s sebou přinesla zánik direktoriátu v Buenos Aires. Federalisté si také vymohli princip svobodné plavby po všech řekách a Estanislao López kromě toho jako „odškodné“ obdržel 25 000 kusů hovězího dobytka.³⁰ Zde přitom můžeme poukázat na nápadnou sociálně-ekonomickou transformaci, která se po roce 1810 projevovala v samotné provincii Buenos Aires, a to přesun aktivit buenosaireských obchodníků do sféry zemědělství a zejména dobytkařství, tedy sfér, v nichž centrální laplatská provincie, zasahující z pobřežního pásma jižně od Laplatského zálivu hluboko do vnitrozemí, ve srovnání s okolními provinciemi dosud poměrně zaostávala. V podstatné míře se jednalo o výsledek činnosti britských obchodníků v Buenos Aires, kteří jako konkurenti vytlačovali místní obchodníky z nejvýnosnějších odvětví obchodu (a velmi lukrativním byl také obchod se zbraněmi, přičemž tito britští *merchants* často současně prodávali zbraně navzájem znesvářeným stranám laplatských konfliktů). Chov dobytka se také stával hospodářskou základnou formujícího se argentinského státu, který po neúspěšných vojenských výpravách do

---

²⁹ Tamtéž, s. 322-323; NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 140-141.

³⁰ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 106, 109.

Horního Peru definitivně přišel o tamní, v Buenos Aires atraktivní naleziště stříbrné rudy, a rovněž často představoval, v přirozeném spojení s vlastnictvím rozsáhlých ploch půdy, základnu osobní a politické moci provinčních *caudillos*.³¹

Po uzavření dohody z El Pilar, kterou 23. února 1820 Buenos Aires přistoupilo na zmíněné federalistické požadavky, provinční federalisté hlavní město opustili. Kromě uvedeného byla nicméně na této fakticky mírové smlouvě zásadní tajná dohoda Lópeze a Ramíreze s novým buenosaireským guvernérem Manuelem Sarrateou o buenosaireských dodávkách zbraní, munice a vojenského vybavení oběma federalistickým předákům, jež v první řadě mířila tentokrát proti možným portugalským ambicím v Entre Ríos, ale pravděpodobně již také, jak se mělo ukázat v dalších měsících, proti dosavadnímu federalistickému *Protectorovi* Artigasovi.³² Pozdější tendence v Buenos Aires k opětovnému posílení centrální moci dále narážely na odpor ostatních provincií a konfliktní problém jejich samosprávy a poměru vůči hlavnímu městu, provázaný s ambicemi provinčních caudillů, problém federalismu a unitarismu, měl provázet argentinské dějiny ještě po několik dalších desetiletí. Avšak už poměrně nedlouho po bitvě u Cepedy propukly neshody a násilné konfrontace uvnitř tábora laplatských federalistů a jejich první obětí se stal José Artigas. Artigas, jenž mimochodem v červenci 1819 psal Bolívarovi o důvěrném svazku „přírody a vzájemně odpovídajících zájmů“ v jejich boji proti tyranům,³³ a jenž nadále shledával v konfederativním uspořádání jedinou naději pro mír laplatských provincií a svobodu jejich obyvatel, ještě v prosinci 1819 uskutečnil vpád přímo na brazilské území, nehledě na porážku a zajetí jednoho z jeho velitelů Andresita při podobné akci z první poloviny téhož roku. Počáteční vojenský úspěch na Artigasově straně byl ovšem rychle vystřídán nutností ústupu a následně pro Artigase znamenalo katastrofální porážku střetnutí jeho pobočníka Andrése Latorreho s portugalským vojskem vévody de Figueiro u řeky Tacuarembó Chico 22. ledna 1820, čili jen krátce předtím, než jeho spojenci zvítězili u Cepedy a následně vnutili buenosaireské vládě své federalistické představy. Ztráta asi osmi set mužů v uvedeném střetu s Portugalci byla pro *Protectora* v podstatě nenahraditelná. Při svém úsilí dosáhnout nové formy spolupráce s ostatními federalistickými či fakticky samostatnými provinciemi získal však pouze spojení guvernéra Corrientes Méndeze a Indiánů z Misiones.

---

³¹ Tamtéž, s. 109-110, 126, 143.

³² STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 325.

³³ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 146.

Zatímco další z jeho velitelů Fructuoso Rivera se později podrobil portugalskému správci v Montevideu Lecorovi, poražený a oslabený předák z Banda Oriental se ocitl na území provincie Entre Ríos, kde rovněž hodlal hledat posily, ale jejíž *caudillo* Ramírez nyní neuznával jeho vrchní autoritu (ačkoliv ještě v bitvě u Cepedy vystupoval jako jeho zástupce). Artigas se tak ocitl v konfliktu s Ramírezem a Lópezem, jimž oprávněně vyčítal, že se bez jeho účasti paktují s Buenos Aires. Konflikt s Ramírezem, podněcovaným buenosaireským guvernérem Sarrateou a z Buenos Aires také materiálně podpořeným, vyvrcholil 20. září 1820 ozbrojeným střetem u Cambay. Opět poražený Artigas, doprovázený jen sto padesáti muži, krátce nato osamocen vstoupil na paraguayské území a požádal paraguayského diktátora doktora Franciu o azyl.³⁴ Jak odpovídalo jeho dřívějším tendencím, možná přitom ještě choval zcela marnou naději, že právě v Paraguayi získá pomoc. Gaspar Rodríguez de Francia, při chladném až nepřátelském postoji vůči jeho osobě, v němž se odrážel vývoj předchozích let, mu určil za místo pobytu vesnici San Isidro Labrador, známou podle místní řeky spíše jako Curuguaty, šestasedmdesát leguů (nebo dvě stě kilometrů) severozápadně od Asunciónu. Zde pak Artigas strávil dalších třicet let svého života. A v této lokalitě, kde se v okruhu guaranijských Indiánů věnoval zemědělské práci, také v roce 1850 zemřel ve věku šestaosmdesáti let. Již se nepodílel na dalším kole boje za uruguayskou nezávislost, ani na pozdějších vnitřních konfliktech v Uruguayi, a až do Franciovy smrti v roce 1840 o něm z hermeticky uzavřené Paraguaye ani nepronikaly do vlasti téměř žádné informace.³⁵

Paraguay zůstávala od roku 1811 prvním skutečně a úplně nezávislým státem hispánské Ameriky. Od roku 1814 pod vládou doživotního diktátora Gaspara Rodrigueze de Francia se však tato země uzavřela do izolace, jež se vztahovala i na obchodní a diplomatickou oblast, stejně jako bylo zamezeno kontaktům jejích obyvatel se zahraničím v oblasti cestování nebo poštovních styků. Nacionalisticky a populisticky orientovaný Franciův režim shledával v takových opatřeních ochranu

---

³⁴ NAVARRO GARCÍA, L.: Jose Artigas, s. 140-142; STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, s. 323-327.

³⁵ Lze dodat, že Artigas už při svém předchozím boji hodlal na své straně využít také Paraguaye, zatímco doktor Francia se v laplatských konfliktech odmítal jakkoliv angažovat. Artigas tedy nabádal své četné paraguayské sympatizanty ke svržení Francii a Francia byl kromě toho podrážděn Artigasovým zadržováním dodávek zbraní, které měly proti proudu Paraná putovat do Paraguaye. Po Artigasově příchodu do Paraguaye se s ním Francia odmítl osobně setkat a nechal Artigase, nazývaného jím předtím banditou, nejprve umístit v asunciónském klášteře de la Merced. – NAVARRO GARCÍA, L.: c. d., s. 145-148; STREET, J.: c. d., s. 327, 370-371.

před nebezpečím z brazilské a argentinské strany. Už v roce 1815 vyhnal doktor Francia z Paraguaye mnoho cizinců. K nim patřili i skotští bratři Robertsonové, britští obchodníci, proslulí svou podnikavostí v Jižní Americe rovněž v pozdějších letech. John Parish Robertson byl od roku 1811 vlastně vůbec prvním britským obchodníkem, který se pokusil o navázání obchodních kontaktů s paraguayským státem. Po svém odchodu z Paraguaye rozvinuli bratři Robertsonové úspěšný obchod s kůžemi se základnou v laplatské provincii Corrientes.³⁶

Rozvrat, jenž v roce 1819 zavládl ve Spojených laplatských provinciích, bránil z jejich strany účinné podpoře osvobozenécké výpravě do Peru, kterou v Chile chystal José de San Martín a která měla být, i v souladu s aliancí mezi Buenos Aires a Chile z ledna 1819, společnou akcí obou států. Argentinský generál tak zůstal odkázán na chilské O'Higinsovo vedení. O'Higinsova vláda ostatně získala dostatek prostředků výběrem daní a konfiskací obrovských majetků nepřátel.³⁷ Pro mladý chilský stát bylo rovněž velmi důležité opětné otevření chilských přístavů mezinárodnímu obchodu, k němuž došlo už v únoru 1817, po bitvě u Chacabuka, a z kterého profitoval kromě britského též severoamerický obchod. Severoamerické lodě zásobovaly chilský trh kovovými výrobky, nábytkem, tabákem, keramikou, francouzskými klenotnickými výrobky atd., a důležité byly jejich obchodní kontakty s Čínou a Indií, jež umožňovaly výměnu koření za takové chilské vývozní artikly jako stříbro, měď a cín. Severoameričané se stali prvními nákupčími mědi z dolů v Coquimbu.³⁸ V reakci na San Martínovy akce a přípravy se zároveň Chile a zejména Peru dostávaly do popředí zájmů britských obchodníků, jako byli například jmenovaní Robertsonové nebo ještě dříve společnost *Antony Gibbs and Sons*, jež mnoho vydělala na obchodech se Španělskem a jež byla už roku 1819 připravena otevřít svou pobočku v Limě (kde se také její zástupce objevil ještě v době, kdy město spočívalo v moci španělského místokrále).³⁹ Problémem Chile však byla neexistence vlastního námořnictva. Tento problém komplikoval i plány generála San Martína a sama O'Higinsova vláda začala urychleně budovat chilskou flotilu. Vždyť

---

³⁶ William, mladší z bratrů Robertsonových, se připojil k jihoamerickým podnikům svého bratra až v roce 1814. Později podali bratři Robertsonové svá svědectví v pracích *Letters on Paraguay* z let 1838-1839 a *Letters on South America* z roku 1843. – FISHER, J. R.: „Viajeros británicos en América del Sur en la primera mitad del siglo XIX“, in: *Ibero-Americana Pragensia*. Año XXVII, s. 166; HUMPHREYS, R. A. – *Tradition and Revolt in Latin America*, s. 113-115.

³⁷ CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 121; COLLIER, S., SATER, W. F.: *A History of Chile*, s. 39.

³⁸ MEDINA CASTRO, M.: *Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika*, s. 76.

³⁹ HUMPHREYS, R. A.: *Tradition and Revolt in Latin America*, s. 122.

i v pozadí příprav expedice do Peru hrály významnou roli chilské hospodářské zájmy, totiž cíl otevřít peruánské přístavy chilskému exportu. Již v koloniálním období zaujímal Peru zdaleka nejvýznamnější místo v chilském vnějším obchodu a Chile bylo od konce 17. století rozhodujícím vývozcem obilí do Peru.⁴⁰ Chilský stát tak zakoupil několik lodí od USA a Velké Británie a O'Higginsovi agenti se kromě toho snažili v evropských a severoamerických přístavech získat do služeb chilského námořnictva zkušené námořníky.

Právě v San Martínově peruánském tažení od roku 1820, ve své první fázi vedeném po moři, připadla rozhodující role Britům - a v první řadě skotskému námořníkovi Thomasu Cochranovi, jenž se v Chile objevil v roce 1819, poté, co byl získán chilským agentem v Londýně. Lord Thomas Cochrane měl za sebou zkušenosti z napoleonských válek, ale v důsledku roztržky s admirálitou opustil britské námořnictvo. Jako poslanec opozičních whigů zasedl v britském parlamentu, ale v roce 1814 byl svého poslaneckého mandátu zbaven, obviněn z burzovních podvodů a uvězněn. Byl odsouzen k vysoké pokutě, která byla zaplácena ze sbírky, uspořádané jeho voliči. Do Chile odešel spolu s rodinou a několika důstojnickými přáteli. Projevem důvěry chilského *Directora* O'Higginse v jeho osobu byla skutečnost, že jej jmenoval velitelem chilské národní flotily s titulem viceadmirála. V této funkci nahradil prvního velitele chilské námořní eskadry Manuela Blanka Encaladu.⁴¹

Chile se rovněž nadále potýkalo s problémem války s royalisty na vlastním jihu. Na royalistické straně se zvýraznilo jméno Vicenta Benavídeze, nejprve prostého vojáka ve vlasteneckém vojsku, jenž posléze přešel k royalistům a v jejich řadách nabyl důstojnické hodnosti. Byl zajat vlastenci v bitvě u Maipú a odsouzen k smrti, avšak šťastnou náhodou přežil vlastní „popravu“ (byl pouze zraněn, aniž to popravčí četa zpozorovala), unikl a skrýval se. Nakonec se vzdal a obrátil se na samotného San Martína s návrhem, že vyprovokuje vzpouru mezi royalisty na jihu, což laplatský generál přijal. Mezi royalisty se ovšem Benavídes znovu obrátil proti nezávislosti a stanul v čele royalistického vojska, přičemž na svou stranu získal i některé araukánské bojovníky. Peruánský místokrál Pezuela jej povýšil do hodnosti plukovníka. Právě Benavídes se měl stát jedním z hlavních aktérů poměrně drobného, ale brutálního

---

⁴⁰ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 74, 77, 358.

⁴¹ Tamtéž, s. 358; COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 38; ROEDL, Bohumír: Dějiny Peru a Bolívie, Praha 2007, s. 176.

konfliktu, pro který se později rovněž ujalo označení „válka na život a na smrt“ („*guerra a muerte*“) a který ještě celá léta po vítězství patriotů u Maipú pustošil oblast provincie Concepción, již tak postiženou taktikou „spálené země“, prováděnou vlasteneckými a royalistickými armádami. Benavides nechával na místě popravovat většinu zajatců, jakožto „chilských povstalců“, na což vlastenečtí velitelé odpovídali stejnými způsoby. Ukázkou Benavidesova způsobu vedení války bylo následováno i jeho vítězství na řece Laja, kdy nechal postřílet všechny důstojníky, kteří se mu předtím vzdali, a vlasteneckého velitele markýze de Alcázar vydal svým araukánským spojencům, kteří jej umučili. „Nepřátelské“ vesnice na jihu Chile se stávaly terčem krutých indiánských útoků. Když v roce 1821 Vicente Benavides vytáhl směrem k Santiagu, byly jeho síly u Chillánu rozprášeny vlasteneckým plukovníkem Joaquínem Prietem. To vedlo k pádu jeho prestiže a autority. Pokusil se po moři uprchnout do Peru, ale vlastními muži byl vydán chilským úřadům a v únoru 1822 byl v Santiagu oběšen a rozčtvrcen jako zrádce a vrah.⁴²

Do války, jež v jižní části Chile pokračovala s pomalu se snižující intenzitou i po Benavidesově smrti, s výrazným a strategicky důležitým úspěchem zasáhl také Thomas Cochrane, když v lednu 1820 se dvěma loděmi a třemi sty muži udeřil proti royalistické přesile v přístavní Valdivii, spolu s ostrovem Chiloé hlavnímu opěrnému bodu royalistů v zemi. Při svém útoku proti městu, jehož přístav v ústí řeky střežily z obou stran pevnosti s děly a posádkou o síle 1000 mužů, využil momentu překvapení a jeho výsadek dosáhl snadného vítězství.⁴³ Cochrane se již krátce po svém příjezdu do Chile věnoval také aktivitám pirátského druhu při peruánském pobřeží, kde v průběhu roku 1819 dvakrát zaútočil proti Callau a během obou akcí se vylodil v místech ležících severně i jižně od tohoto přístavu a od Limy.⁴⁴ Kromě toho už v roce 1818 operovaly v peruánských vodách lodě Williama Browna, admirála a dobrodruha irského původu ve službách Buenos Aires, a místokrál Joaquín de la Pezuela ještě na konci roku 1818 žádal do Madridu o posílení válečného loďstva v Peru o několik fregat, s ohledem na vítězství povstalců v Chile.⁴⁵ Námořní akce pod vedením rodáků z Britských ostrovů, a v první řadě pochopitelně vzpomenuté Cochranovy útoky, byly předzvěstí tažení jihoamerických independentistických sil

---

⁴² CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 357-358; COLLIER, S., SATER, W. Z.: A History of Chile, s. 38.

⁴³ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 358.

⁴⁴ Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 279.

⁴⁵ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 176.

přímo do centra peruánského místokrálovství.

Rovněž vztahy mezi cizími dobrovolníky a hispanoamerickými patrioty však nejednou vedly ke konfliktním situacím. Navzdory přínosu, který znamenali vojáci Britské legie pro Bolívarovy síly, již poměrně záhy se v severních oblastech Jižní Ameriky objevily vážné incidenty mezi britskými či irskými dobrovolníky na jedné a jejich jihoamerickými veliteli na druhé straně. V Río Hacha na karibském pobřeží postříleli Irové z pomocných oddílů své důstojníky a uprchli na Jamajku. Venezuelský velitel José Antonio Páez nechal popravit řadu Angličanů, kteří se proti němu bouřili ve vnitrozemském Achaguas. A i když úloha britských žoldnéřů ve Venezuele zůstávala i nadále významná, sám Bolívar další nábor cizinců do svých vojsk dočasně zakázal.⁴⁶ Někteří z Britů, zrekrutovaných do Venezuely v roce 1817, se brzy vrátili domů a písemnou formou kriticky hodnotili situaci v Jižní Americe. Takovým byl například James Hackett, poručík dělostřelecké brigády, který se vrátil do Anglie už po roce a napsal knihu, podávající kritický pohled na Bolívara. George Flinter po svém návratu v roce 1819 napsal zprávu o krutostech, páchaných ve venezuelském konfliktu oběma stranami.⁴⁷

Velice důležitý opěrný bod španělské moci v boji proti hispanoamerickým independentistům představovala Kuba. Jako ústupek režimu Ferdinanda VII. tradičním obchodním zájmům Velké Británie i dalších mocností ve španělské Americe je možno hodnotit dekret z 10. února 1818, kterým byl legalizován příjezd cizích lodí do kubánských přístavů, třebaže byl kubánský obchod s cizími kupci stále zatížen mnoha poplatky. Španělsko přistoupilo také k některým reformám, které byly v souladu s požadavky kubánské statkářské oligarchie (například zrušení královského monopolu na tabákový obchod z roku 1817 nebo uzákonění volné manipulace s půdou z roku 1819), a vhod kubánským plantážníkům přišla též neochota Madridu přikročit pod britským vlivem k ráznějším opatřením proti obchodu s otroky, přes jeho oficiální zákaz s tříroční lhůtou od roku 1817. Hnutí za nezávislost, ovlivněné událostmi na pevnině, se na Kubě ve výraznějším měřítku objevilo až počátkem dvacátých let a přispěla k tomu změna politické situace, způsobená španělskou

---

⁴⁶ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 144.

⁴⁷ V případě Irů lze poznamenat, že v rámci Bolívarovy armády ve Venezuele působila vlastní dobrovolnická irská legie, zrekrutovaná Johnem D'Evereuxem. – FISHER, J. R.: „Viajeros británicos en América del Sur en la primera mitad del siglo XIX“, in: Ibero-Americana Pragensia. Año XXVII, s. 165.

revolucí z roku 1820.⁴⁸

Na konci září 1819 vyslal velitel royalistických sil ve Venezuele maršál Morillo svého pobočníka do Španělska, aby žádal o okamžité vyslání posil. Projevem snahy Madridu bránit Peru před vojsky jihoamerických patriotů se stal dekret z listopadu 1819, na jehož základě byl vojenský intendant na Kubě zmocněn posílat veškerou pomoc do Callaa, přístavu v předpolí Limy. Výnosem z prosince 1819 bral Ferdinand VII. na vědomí obsazení Bogoty „rebelem“ Bolívarem a poděkoval úřadům na Antilách za pomoc royalistům na pevnině.⁴⁹ Zároveň ještě na konci roku 1819 absolutistické Španělsko znovu upozornilo na svůj zámořský problém na evropském kontinentě, a to v souvislosti s tzv. karlovarskými usneseními, přísnými protiliberálními opatřeními, přijatými státy Německého spolku pod vedením Rakouska a Pruska. Ve dvou nótách, mířených z Madridu do Vídně a Berlína, ocenil Ferdinand VII. nesmlouvavý antiliberální kurz, zahájený oběma německými mocnostmi, a v duchu teze o jednotě problému evropského a amerického liberalismu byly Rakousko a Prusko vyzvány k jistému druhu spolupráce v boji proti hispanoamerickému independentismu, „společnému nepříteli“.⁵⁰

Možnosti vyčerpaného Španělska byly omezené, ale přesto se na Pyrenejském poloostrově shromáždila armáda, která měla zakročit proti hispanoamerickým independentistům a která svou velikostí ještě překonávala onu Morillovu, vyslanou do Ameriky za stejným účelem v roce 1815. Královské vojsko o síle 15 000 mužů se mělo nalodit v Cádizu a místem jeho vylodění na americké straně Atlantiku se mělo stát Buenos Aires, právě čelící tlaku provinčních caudillů. Velení této armády spočívalo na generálu Callejovi del Rey, hraběti de Calderón, vítězi nad Hidalgovým a Morelosovým povstáním v Mexiku a místokráli Nového Španělska v letech 1813-1816.⁵¹ Tato armáda by snad ještě mohla situaci ve španělské Americe změnit. Pro royalisty, žádající Španělsko o pomoc, znamenala naději, pro patrioty naopak hrozbu. Právě tyto vojenské přípravy ve Španělsku ostatně také přispěly k tomu, že generál

---

⁴⁸ OPATRŇÝ, Josef.: Španělsko a USA v zápase o Kubu, Praha 1978, s. 22-23; THOMAS, H.: The Slave Trade, s. 601-602.

⁴⁹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 143-144.

⁵⁰ Jak například stálo v nótě španělské vlády do Berlína, „věc, kterou Španělsko brání v Novém světě, není výlučně jeho vlastní, je to věc Starého světa nebo přinejmenším celé Evropy“. V zájmu úplného vítězství nad hispanoamerickými revolucionáři, „ve jménu legitimacy“, požadovalo Španělsko „neuznávat je jako nezávislé, nedovolit jim přístup do přístavů, nic jim nedodávat, nepodporovat je přímo nebo nepřímo v jejich podnikcích, považovat je pouze za subjekty, které rebelují proti svému legitimnímu panovníkovi, a tak s nimi zacházet...“ – KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 84-85.

⁵¹ OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 149.

San Martín v Chile oddaloval svůj připravovaný útok do Peru, neboť postrádal jistotu, že jeho vojska nebude třeba k obraně laplatských provincií před španělskou invazí.⁵² Stalo se však, že vojsko, kterým španělský král zamýšlel pokořit vzbouřence v Americe, se ještě ve Španělsku obrátilo proti němu samotnému a změnilo se v ohnisko vzpoury, jež vedla ke změně politického systému v první řadě přímo ve Španělsku. Povstání expedičního sboru pod vedením liberálně smýšlejícího plukovníka Rafaela del Riego v andaluském Cabezas de San Juan (zhruba v polovině cesty mezi Sevilou a Cádizem) na Nový rok 1820 bylo v následujících týdnech podpořeno dalšími povstáními na řadě míst v celém Španělsku a zahájilo liberální revoluci, v níž prvotní iniciativa vycházela z činnosti tajných společností. V březnu 1820 byl Ferdinand VII. přinucen přísahat na ústavu z roku 1812.

Jak bylo už zčásti zmíněno, limitovaná vojenská aktivita Španělska v jeho vzbouřených amerických koloniích byla podmíněna obrovskými problémy, s kterými se sama koloniální metropole po porážce napoleonských armád potýkala. Vládní kabinet Ferdinand VII. nebyly schopné účinně čelit katastrofální hospodářské a finanční situaci ve válkou zruinované zemi. Válka proti Napoleonovi I. a jeho bratrovi na španělském trůně měla jednoznačně destruktivní dopad na španělské hospodářství a z těchto příčin přispěla k oslabení mezinárodní pozice Španělska v následujících obdobích.⁵³ Závažným problémem španělského venkova, který plně zaměstnával armádu, byl rozšířený banditismus a činnost polovojenských guerillových skupin, jež byly pozůstatkem válečných let (a po revoluci z roku 1820 této situace zejména na severu země využili absolutističtí odpůrci konstitučního zřízení k ozbrojenému odporu). Podobně jako ve vztahu k dočasně poraženým hispanoamerickým patriotům, také vůči opozici přímo ve Španělsku kombinoval absolutistický režim Ferdinanda VII. represí s projevy či náznaky velkorysosti, jak to ukazoval návrh amnestie, v praxi ovšem neuskutečněný, pro liberály a *afrancesados* (tj. stoupence bývalého režimu Josefa I.) z roku 1816, přičemž nejbrutálnější represe

---

⁵² CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 109-110. Pokud jde o otázku stadia San Martínových příprav, můžeme dodat, že při uváděném úsilí chilského státu o budování vlastní flotily disponoval San Martín už na konci roku 1818, tedy ještě před Cochranovým příchodem do Chile, čtyřmi válečnými loděmi. – ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 176.

⁵³ Jako zcela konkrétní případy destruktivních dopadů španělské války za nezávislost v ekonomické sféře lze zmínit např. škody způsobené textilnímu průmyslu, který se od konce 18. století slibně rozvíjel zejména v Katalánsku. Válka také vedla k vybití početných stád ovcí v náhorních oblastech Kastilie a Leónu, přičemž vlna doposud představovala tradičně hlavní vývozní artikl Kastilie. – UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 337, 392.

byly reakcí na jednotlivá povstání, k nimž se liberálové, umlčení v roce 1814, uchýlovali.⁵⁴ Rozhodující zde přitom byla aktivita tajných zednářských lóží, v nichž liberálně orientovaní intelektuálové a obchodníci navazovali kontakty s obdobně smýšlejícími vojáky, a tak jako v lednu 1820, už v předcházejících letech proběhlo ve Španělsku několik konspirací a vojenských vzpour ve prospěch konstitucionalismu, které však byly všechny potlačeny. V září 1815 povstal v galicijské La Coruñi generál Juan Díaz Porlier, rodák z Buenos Aires a účastník španělské války proti Napoleonovi I. S povstáním skoncovala rázná akce vládních sil a Díaz Porlier byl popraven. V roce 1816 bylo v Madridu odhaleno spiknutí, jehož cílem bylo zavraždění krále. Povstání generála Luise Lacyho v Barceloně v roce 1817 nacházelo pasivní sympatie ze strany katalánské buržoazie a řemeslnictva a bylo součástí širší konspirace, jejíž centrum se nalézalo v Granadě a jež měla patrně vliv i v Portugalsku, kde v tomtéž roce britská správa zakročila proti konspiraci liberálního generála Gomeze Freireho de Andrade. V roce 1818 zmařily vládní úřady pokus o opětné dosazení Karla IV. (zesnulého roku 1819) na trůn jako konstitučního monarchy a následně se objevilo povstání pod vedením plukovníka Joaquína Vidala ve Valencii.⁵⁵

Úspěch vojenské vzpoury v Cabezas de San Juan pod vedením asturského rodáka plukovníka Riega byl podmíněn podporou, jaké se jí posléze dostalo z La Coruñi, Zaragozy, Barcelony, Pamplony a Cádizu. Revoluce byla od počátku spjata s návratem k ústavě z roku 1812. Od března 1820, kdy byl Ferdinand VII. nucen platnost této konstituce akceptovat, tak ve Španělsku začínala éra tzv. konstitučního tříletí. Nová liberální vláda přímo navázala na politickou linii před Ferdinandovou restaurací absolutismu. V Madridu opět zasedly kortesy. Byla opět zrušena inkvizice a obnovena svoboda tisku. Byly obnoveny obecní rady a ještě před koncem roku 1820 byla učiněna zásadní opatření, vztahující se k majetkové sféře (a směřující k rozprodeji královských pozemků, uvolnění pozemků šlechty a rytířů k možnosti prodeje, omezení držby a rozšiřování církevního majetku), k problému státního dluhu, reformě finančního systému. Podmínky nového liberálního režimu však byly velmi složité. Stoupenci absolutismu se opřeli o permanentní neklid ve venkovských regionech severního Španělska a podněcovali k lidovým povstáním proti nové vládě, přičemž shledávali podporu nedobrovolně konstitučního krále - který navíc

---

⁵⁴ Tamtéž, s. 403-406, 408; CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 82, 110.

⁵⁵ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 21-22; UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: *Dějiny Španělska*, s. 407.

podněcoval evropské panovnické dvory k intervenci, i když ještě v červenci 1820, když v Madridu zahájily zasedání kortesy, si dokázal získat naprostou důvěru většiny poslanců. Umírnění liberálové (tzv. *doceañistas*, tj. „muži roku 1812“, nebo *moderados*), kteří se obraceli zejména k majetnějším vrstvám a zvětšiny vytvářeli nový vládní tým, v letech 1820-1821 fakticky vedený Agustínem Argüellesem, museli zleva čelit tlaku zpravidla mladších radikálů (tzv. *exaltados*), kteří se opírali o městské lidové vrstvy a pro které byla ústava z roku 1812 příliš umírněná. Kromě toho byla vláda vystavena ambicím tajné společnosti, jež se na ni snažila působit.⁵⁶ S ohledem na vývoj událostí v předcházejících letech revoluční španělské vedení od roku 1820 také stavělo před soud někdejší poslance cádizských kortesů, kteří se v roce 1814 obrátili na Ferdinanda VII. v zájmu zavrnutí liberálního řádu, vytvořeného ve Španělsku v době osvobozené války.⁵⁷

Ohlas a vliv španělské liberální revoluce z roku 1820 byl značný. Vedle toho, že ovlivňovala další situaci v celé španělské Americe a vyvolala pozornost evropských velmocí, stala se bezprostředním motivem a příkladem pro následné liberální revoluce v Neapolsku (a poté i v Sardinském království) a v Portugalsku. Rovněž neapolská revoluce, zahájená v červenci 1820 pod vlivem zpráv ze Španělska, měla svůj základ v lůně tajné karbonářské společnosti a důležitou roli v ní sehráli armádní důstojníci. Bourbonský neapolský král Ferdinand IV. byl po několika dnech přinucen přísahat na ústavu, ovlivněnou španělským vzorem, a v Neapoli se vytvářel konstituční režim, jehož situaci však dále poznamenaly vnitřní rozpory mezi armádními přívrženci karbonářů a bývalými stoupenci bonapartistického krále Joachima Murata (zastřeleného v říjnu 1815, když se, poté co byl rakouskou armádou vyhnán z Neapole, opět vylodil v Kalábrii), rozpory sociálního a třídního rázu i autonomistické požadavky na Sicílii.⁵⁸ Pod vlivem španělských událostí se liberální ohnisko odporu, zaměřené též proti britské okupaci, formovalo v portugalském Portu. K otevřené revoluci zde došlo v srpnu 1820 - a s ní se zároveň otevíral vlastní proces rozchodu Portugalska s Brazílií.

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 407-408. 9. července 1820 svedl Ferdinand VII. zla uplynulých let na „špatné ministry“, kteří je před ním zakrývali, a nabídl účast při řešení „současných špatností“, zároveň s ohledem na ústavu a podporou ústavě. To většina poslanců v kortesech přijala s nadšením, a kortesy dokonce udělily králi titul Ferdinand Veliký. – RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 33.

⁵⁷ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: *La Iglesia frente a la Emancipación Americana*, s. 138.

⁵⁸ PROCACCI, G.: *Dějiny Itálie*, s. 227.

Je pochopitelné, že revoluční události v jižní Evropě znepokojily evropské velmoci. Ruský car Alexandr I. už v dubnu 1820 navrhoval společný zásah velmocí ve prospěch španělského krále, což však narazilo, vzhledem k možnosti ruské vojenské přítomnosti v západní Evropě, na zdráhavý postoj Velké Británie i Rakouska. Kancléř Metternich tehdy na adresu rakouského vyslance v Londýně Lebzelterna vyjádřil pochybnosti, že by „Španělsko mohlo být přivedeno ke klidu intervencí nebo úsilím zahraničí“. ⁵⁹ Samo Rakousko však popudila revoluce v jihoitalském Neapolsku, tedy oblasti jeho mocenských zájmů, a kníže Metternich přistoupil na návrh Francie ke svolání velmocenského kongresu, který by záležitost neapolské revoluce řešil. ⁶⁰ O jejím osudu rozhodl kongres, konaný v Opavě a posléze v Lublani. Možnost intervence evropských reakčních režimů, o níž se už předtím spekulovalo v případě vzdálené španělské Ameriky, měla být v dalších letech realizována na jihu Evropy, nakonec i ve Španělsku.

Revoluce ve Španělsku jen přispěla k celkovému chaotickému obrazu, jaký rozpadající se euroamerická říše Ferdinanda VII. skýtala. Vzhledem k vzájemným sympatiím, které existovaly mezi španělskými liberály a hispanoamerickými vlastenci, danými i shodnými postoji vůči represivnímu režimu Ferdinanda VII., a vzhledem ke kontaktům, které je pojily prostřednictvím tajných lóží, zdá se být pravděpodobné, že na samotné Riegovo povstání zapůsobily vlivy z tábora hispanoamerických patriotů, včetně pomoci finanční. ⁶¹ Nové konstituční vedení v Madridu se též ve vztahu k problému Ameriky snažilo navázat na politiku, kterou španělští liberálové praktikovali do roku 1814, tedy o připoutání amerických držav k metropoli zavedením španělské ústavy na jejich území, pochopitelně spolu se zastoupením amerických delegátů v kortesech atd. Někteří z liberálů ve Španělsku viděli ve znovuzavedení cádizské ústavy z roku 1812 v Americe hlavní klíč k vyřešení tamního problému, tj. fakticky boje za nezávislost (tak jako jejich absolutističtí odpůrci naopak právě v této konstituci shledávali příčinu téhož), a základní snaha liberálního Španělska od roku 1820 spočívala ve vyjednávání s hispanoamerickými independentisty. Španělská Amerika, zčásti tvořená již prakticky samostatnými státy, měla být zpět k metropoli přivedena za cenu ústupků, ale na to přinejmenším bylo pozdě. Taková politika zcela selhala a najít účinné řešení vylučoval již nesoulad mezi

---

⁵⁹ POLIŠENSKÝ, Josef: "Opavský kongres a evropská politika 1820-1822", in: Sborník historický IX (Separatum), Praha 1962, s. 307.

⁶⁰ SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 176-177.

⁶¹ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 109.

kompetencemi a praktickou činností nejvyšších orgánů španělské konstituční monarchie, v situaci, kdy se kortesy snažily vyjmout ze svých pravomocí nejožehavější záležitosti, předávaly je vládnímu kabinetu a ten zase Státní radě (*Consejo de Estado*), která je nakonec posuzovala bez ohledu na kortesy. V květnu 1821 se kortesy rozhodly vytvořit zvláštní komisi pro americké záležitosti, jíž se podařilo získat menšinu poslaneckých hlasů pro návrh reform, které by změnily španělské impérium v mnohonárodní federaci samostatných království. Tento projekt, připomínající starší návrhy ze sklonku 18. století (např. návrh hraběte Arandy), byl však vládou zavrhnut jako odporující platné ústavě.⁶² Jedním z iniciátorů vzniku této komise byl španělský umírněný politik hrabě de Toreno a posléze se přeměnila výlučně v orgán amerických, zejména mexických zástupců v kortesech.⁶³

S ohledem na politickou situaci v revolučním Španělsku už v srpnu 1820 jeden diplomatický pozorovatel z Madridu napsal, že „při pokračování takové situace na královském dvoře, jaká je, je úplná ztráta Ameriky v krátké době nezvratná“.⁶⁴ Do řad španělských vojáků a úředníků v Americe vnesl obnovený liberální režim v Madridu s jeho ústavou zmatek a rozkol. Revoluční nařízení ze Španělska, vztahující se k otázkám majetků a privilegií, přispěla k tomu, že se konzervativní a dosud royalistické, prošpanělské kreolské vrstvy ocitly na straně nezávislosti, jak se to nakonec stalo rozhodující v Peru, Mexiku nebo Guatemale. Zároveň, což bylo pro rozšíření či upevnění myšlenky nezávislosti v Mexiku, Peru či Guatemale rovněž významné, převrat ve Španělsku z roku 1820 jen posílil obraz politické labilitý a nejistoty, vzhledem k vývoji v uplynulých několika málo desetiletích (spjatých už s osvícenstvím a následně Godoyovým despotismem a jeho svržením, bonapartistickým režimem Josefa I. a proti tomu liberální vládou v Cádizu, Ferdinandovým restauračním absolutismem), která v metropoli panovala a z její strany přicházela.

Plány nového madridského vedení na beztravný návrat ke konstitučnímu Španělsku narážely na rozhodný odpor a nesouhlas kolumbijského presidenta Bolívara, když se maršál Morillo podrobil novým rozkazům a vyslal za ním do Angostury

---

⁶² Tamtéž, s. 110-111.

⁶³ Podobu transformovaného španělského impéria na základě plánů této komise, s vytvořením tří království v Americe, by snad bylo možno přirovnat ke Commonwealthu, v nějž se přibližně o století později postupně změnilo impérium britské. – RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 41-42.

⁶⁴ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 110.

svého vyjednavče. V reakci na návrhy ze španělské strany psal Bolívar královským úředníkům, jako například guvernérovi Cartageny, a později i samotnému Ferdinandovi VII.. Vyloučil eventualitu podřízení se Španělsku, ale uznal nutnost a prospěšnost míru mezi Velkou Kolumbií a Španělskem. Pablo Morillo, Bolívarův hlavní protihráč ve Venezuele, si od počátku uvědomoval, že s novou taktikou, zahájenou konstitucionalistickým Madridem, je věc Španělska ztracena.⁶⁵ S přihlédnutím ke konzervativismu kreolských elit si totéž uvědomoval například také generál Dávila, jeden z lokálních vykonavatelů španělské moci v Mexiku, jenž do Madridu výstižně napsal: „Pánové, vy jste mě přinutili vyhlásit ústavu; čekejte nyní nezávislost, která je tím, co bude výsledkem tohoto všeho.“⁶⁶

Velice výraznou postavou na straně hispanoamerických patriotů, blízkou španělskému liberalismu svou dřívější činností ve Španělsku i názory a spjatou s aktivitami v tajných společnostech, byl samozřejmě José de San Martín. Rovněž jeho tažení do Peru, zahájené v srpnu 1820 pod chilskou vlajkou, s cílem dosažení peruánské nezávislosti, bylo poznamenáno novou politickou realitou na Pyrenejském poloostrově. San Martín, argentinský voják, který v rozhodující míře přispěl k chilské nezávislosti a později se stal strůjcem nezávislosti peruánské, je často označován vedle Bolívara za přední osobnost boje za nezávislost Latinské Ameriky. Právě jeho tažení do Chile v roce 1817 znamenalo první případ realizace ideje osvobozeneckých armád, táhnoucích na pomoc „bratrským národům“ pod nadvládou španělského krále. Při geografické rozlehlosti a členitosti osamostatňující se španělské Ameriky, při existujícím silném regionálním partikularismu na jedné a současně myšlenkách hispanoamerické pospolitosti na druhé straně, také San Martínovy, stejně jako Bolívarovy koncepce do budoucnosti kladly důraz na širší hispanoamerický rámec. Zatímco například realisticky založený Francisco de Paula Santander jako vicepresident Nové Granady choval už od roku 1819 určitou nedůvěru k Bolívarově ideji Velké Kolumbie,⁶⁷ myslence panamerického vlastenectví byl rozhodně nakloněn San Martínův společník z tajné lóže v Santiagu a chilský státník Bernardo O'Higgins. Může být zajímavé zmínit O'Higginsův plán na vyslání chilského expedičního vojska na pomoc independentistickému boji v Mexiku, tj. v zemi, ležící v zeměpisně opačné části španělské Ameriky (aniž by ovšem takový plán v Chile,

---

⁶⁵ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 148-149.

⁶⁶ MARCHENA FERNÁNDEZ, J.: Ejército y milicias en el mundo colonial americano, s. 284.

⁶⁷ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 147.

kteřé už financovalo San Martínovu peruánskou výpravu, přispěl k jeho popularitě).⁶⁸ San Martínovy úvahy v podobném smyslu dokázaly ostatně mířit i za oceán, když přemýšlel o námořní invazi do samotného Španělska. V následné, poslední fázi hispanoamerických válek za nezávislost nebyly však ani takové plány, tedy přenesení osvobozeneckých bojů přímo na španělskou půdu, s cílem přimět Madrid k uznání nových států, ve španělské Americe (jako třeba zrovna v Mexiku) ojediněle.⁶⁹

Chilané také tvořili většinu z více než čtyř tisíc účastníků tzv. „expedice svobody“ („*expedición libertadora*“), která 20. srpna 1820 opustila se šesti válečnými a zhruba půldruhou desítkou transportních lodí přístav Valparaíso a vyrazila k peruánskému pobřeží. Stejně jako generál San Martín, velitel invazních vojsk, nebo jeho náčelník generálního štábu generál Las Heras, asi polovina důstojníků pocházela z laplatských provincií.⁷⁰ Velitelem flotily byl Thomas Cochrane a mezi jejími námořními důstojníky se nacházela řada dalších Britů. Kromě lehké výzbroje disponovala výprava několika desítkami děl a stovkami koní. Peruánský místokrál Joaquín de la Pezuela měl dohromady k dispozici, včetně oddílů na jihu Chile a zejména ve vnitrozemských andských regionech a v Horním Peru, asi 23 000 vojáků, avšak zčásti se jednalo o násilím naverbované, špatně živěné a špatně placené muže, postrádající zkušenosti s válkou. Síla španělské válečné flotily v Peru byla rovněž stěží dostačující k odražení San Martínovy invaze a vojsko chilských a laplatských patriotů budilo v royalistickém velení v Peru respekt.⁷¹ Kromě toho však byl na situaci v peruánském místokrálovství podstatný dopad vývoje ve Španělsku. Proti místokráli Pezuelovi, zastánci absolutismu, stáli liberálně orientovaní vojáci v čele s generálem Josém de La Serna. V září 1820, zrovna krátce po San Martínově vyloštění na peruánském pobřeží, tak i místokrál Pezuela v Limě veřejně přísahal na španělskou ústavu a stejně tak uposlechl příkazů ze Španělska, nařizujících mu vyjednávat s patrioty.⁷²

7. září 1820 připlula osvobozenecká výprava z Chile k poloostrovu Paracas, v pobřežním pásmu jižně od Limy, a následujícího dne obsadila blízký přístav Pisco. Royalistický velitel tohoto úseku peruánského pobřeží, plukovník Quimper, se se

---

⁶⁸ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 362.

⁶⁹ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 91, 99.

⁷⁰ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 176; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 359; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 166.

⁷¹ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 176.

⁷² Tamtéž, s. 177; OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 88.

svým asi pětisetčlenným vojskem stáhl bez boje do vnitrozemského města Ica, zatímco místokrál Pezuela nabídl o něco později San Martínovi prostřednictvím parlamentářů jednání, spojené s dohodnutým osmidenním příměřím. Jednání, trvající do počátku října, však nepřinesla výsledky, kromě dohody o výměně zajatců. Místokrálovi delegáti požadovali uznání španělské konstituce a návrat San Martínovy armády do Chile, San Martín stál za uznáním nezávislosti.⁷³ Podle jeho návrhů se Peru mělo stát nezávislou monarchií v čele s některým ze španělských infantů a při pozdějších vyjednáváních se španělskou správou v Limě předkládal plán vytvoření americké monarchie, jež by spolu s Peru zahrnula Horní Peru, Chile a argentinské provincie.⁷⁴ Obnovený válečný stav se pak převážně omezoval na přestřelky na pobřeží i na moři, vzájemnou špionáž a San Martínem řízenou revoluční propagandu. Důležitým předpokladem laplatského „Osvoboditele“ bylo, že dojde k protikoloniálnímu povstání mezi samotným peruánským obyvatelstvem. K významnější akci přistoupil San Martínův generál Arenales, který se svým jezdeckým vojskem obsadil Iku, porazil vojáky plukovníka Quimpera a vydal se do centrálních And. Za agitace o brzkém příchodu nezávislosti a zrušení indiánského tributu dorazil do Ayacucha a odtud pokračoval dále na sever, kde se 6. prosince 1820 střetl s royalistickým vojskem generála Diega O'Reillyho v hornickém městě Cerro de Pasco. V tomto boji Arenalesovo vojsko přemohlo nedávno zverbované royalistické vojáky, aniž došlo k vysokým ztrátám na životech, a Arenales se poté vrátil do San Martínova hlavního stanu, jenž se mezitím rovněž přesunul do severnější části peruánského pobřeží. V oblasti andské Jauji v důsledku Arenalesova tažení poté operovaly nepravidelné jednotky, složené z banditů, indiánských partyzánů a jízdních *montoneros*. Jejich akce se vyznačovaly především drancováním haciend, ale nabízející se příležitost přerušení spojení mezi Cuzkem a Limou nakonec selhala, když proti nim zasáhl royalistický generál Mariano Ricafort, povoláný místokrálem Pezuelou z hornoperuánské Cochabamby.⁷⁵

V Pisku přijal San Martín do řad své armády asi 600 černošských otroků z blízkých haciend. K jeho přemístění do oblasti severně od Limy v listopadu 1820 přispěly zprávy o sympatiích k nezávislosti, existujících v severnějších částech Peru

---

⁷³ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 177; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 166.

⁷⁴ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 359.

⁷⁵ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 177-178; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 280.

(včetně zprávy o independentistickém povstání v přístavním Guayaquilu, jež zde v říjnu vyústilo vyhlášení nezávislosti), a také zásobovací potíže. Původní cíl, Ancón, jen asi 30 kilometrů od Limy, byl však pro přílišnou blízkost silných royalistických jednotek změněn na severněji položené údolí řeky Huaura. Bezpečný námořní přesun zajistil Thomas Cochrane, jenž se při nočním přepadu 5. listopadu v Callau zmocnil španělské vlajkové fregaty *Esmeralda*, zakotvené přímo před pevností Real Felipe. Netrpělivý Cochrane však už od října kritizoval San Martína za nečinnost a mrhání časem a také poté naléhal k útoku přímo na Limu. Navzdory San Martínově agitaci zůstávala rozhodující část peruánské společnosti pasivní, i když sympatie pro ideu nezávislosti si nacházely místo i v Limě, doposud jádru španělského kolonialismu v Jižní Americe.⁷⁶ V Arequipě na jihu země se několik důstojníků milice pokusilo o převrat, což však skončilo jejich uvězněním. V samém závěru roku 1820 se však pod vlivem přítomnosti San Martínova vojska daly do pohybu události v severním Peru. 27. prosince došlo k povstání a vyhlášení nezávislosti ve městě Lambayeque a dva dny nato, po přímé San Martínově písemné výzvě, vyhlásil v Trujillu nezávislost markýz de Torre Tagle, jmenovaný zde nedlouho předtím Pezuelou do funkce intendanta. S tím se záhy na independentistické straně ocitly rozlehlé oblasti na severu země. Proti vytvoření vládní vlastenecké junty v pobřežním Trujillu vystoupil velmi aktivně čtyřiasedmdesátiletý biskup José Carrión Marfil a věnoval finanční prostředky na vytvoření oddílů k boji proti independentistickým vzbouřencům. Padl do zajetí samotného San Martína, který jej však propustil - a biskup Marfil se uchýlil do Limy, kde pokračoval v kázáních o kruciátě proti nezávislosti. V tomtéž roce zveřejnil v peruánské metropoli, právě v souvislosti se San Martínovou expedicí, svůj pastýřský list José Calixto de Orihuela (jenž opustil úřad biskupa v Cuzku), v němž se spolu s přepisem papežské encykliky z roku 1816 snažil dokázat, že katolicismus stojí v protikladu k „liberálnímu hnutí našeho století a k americké revoluci“.⁷⁷

Válka v Peru na jedné straně, vzhledem k San Martínově i Pezuelově vojenské pasivitě, uvízla na mrtvém bodě. Na druhé straně však San Martínova invaze a

---

⁷⁶ Například jeden anonymní pisatel z Limy samotnému San Martínovi napsal, že „zde absolutně chybí republikánské ctnosti a nikdo by se neozval, i kdyby šlo sto nebo dvě stě patriotů na šibenici“, a podle jednoho ze San Martínových důstojníků, vyslaného do Limy, aby tajně zjišťoval tamní situaci, se obyvatelé města více zajímali o býčí zápasy než o svobodu své vlasti. Na druhou stranu, podle zprávy, které se dostalo místokrálovi Pezuelovi od svého zvěda v San Martínově ležení v Pisku, byla řada mužů z Limy připravena vydat město patriotům. – ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 178.

⁷⁷ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 180.

případně i vliv revoluce ve Španělsku situaci v zemi destabilizovaly. Kromě vlasteneckého převratu v severních oblastech Peru patřila k San Martínovým úspěchům skutečnost, že na jeho stranu přešel elitní royalistický pluk „*Numancia*“ pod velením kolumbijského plukovníka Herese. San Martín byl prozatím rozhodnut blokovat Pezuelu a Pezuela byl v první řadě rozhodnut udržet Limu. Koloniální režim přitom ztrácel i jednoznačnou podporu peruánské oligarchie, na čemž se podílely ekonomické důvody a reformy liberálního vedení ve Španělsku. Na royalistické straně hrál zásadní roli tzv. *consulado*, sdružující největší obchodníky z Limy, který už od roku 1810 v rozhodujícím měřítku formou půjček, darů a kontribucí přispíval k politice místokrále Abascale, ačkoliv s pokračující válkou se jeho možnosti vyčerpávaly. Když důsledky San Martínova vylovení, spojeného navíc s Cochraneovou námořní bloádou přístavu Callao, přirozeně zhoršily celkovou hospodářskou situaci a na finančním stavu místokrálovství se negativně podepsalo zrušení indiánského tributu ze strany liberálního Španělska, začal Pezuela udělovat britským, severoamerickým a francouzským obchodníkům licence na dovoz zboží do Limy a nařídil sto padesáti nejbohatším mužům ve městě poskytnout místokrálovství finanční půjčku. Taková opatření, rovnající se v prvním případě připuštění cizího obchodu v centru místokrálovství, jej vzdálila od přízně *consulado*, který mu v roce 1821 poskytl jen desetinu z požadované půjčky milionu pesos.⁷⁸

Již na konci ledna 1821 došlo ve španělských řadách v Peru k převratu, v jehož čele stáli generálové José Canterac a Jerónimo Valdés a jehož prostřednictvím se stal novým místokrálem generál José de La Serna. Pezuela, obviněný z pasivity a řady neúspěchů, mj. už ze ztráty Chile, musel opustit Peru. La Serna, dodatečně schválený ve své funkci madridskými kortesy, začal ihned vyjednávat se San Martínem, jak ostatně odpovídalo pokynům ze Španělska. Do Peru připlul jako vládní zmocněnec korvetní kapitán Manuel Abreu, jenž projevoval více sympatií i porozumění San Martínovi než místokráli La Sernovi. V květnu a červnu 1821 následovala opět jednání, spojená s osobním setkáním San Martina a La Serny a opět s uzavřením příměří. San Martínovy návrhy na zřízení samostatné monarchie pod vládou některého příslušníka z dynastie španělských Bourbonů (mimočodem, v případě Peru doslova zavrhoval vytvoření republiky, neboť jej považoval za „zemi pro republiku málo civilizovanou“) vyžadovaly koordinaci se vzdáleným Madridem.

---

⁷⁸ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 178-179.

V Limě, obležené z pevniny guerillovými oddíly a zablokované z moře Cochranem, zatím vznikla kritická zásobovací situace.⁷⁹ Udělení svobody 1500 černým otrokům z oblasti peruánského pobřeží, kteří byli ochotni hájit royalistickou věc, představovalo charakteristický krok liberálního La Serny, který však byl peruánskou elitou přijat s protesty jako „skandální opatření místokrále“ a znamenal ztrátu poslední možné podpory, jakou koloniální správa mohla ze strany těchto vrstev ještě získat. Třebaže takový obrat nemusel být, při vývoji v zemi v tomto období, samozřejmě definitivní, již přísaha na španělskou ústavu, učiněná v roce 1820 v andském Cuzku, vedla zatím také oligarchie z peruánské Sierry, jejichž zájmy se z hospodářských a obchodních důvodů střetávaly se zájmy nejvlivnějších skupin v Limě, k odklonu od royalistických stanovisek.⁸⁰

Částečně podobný obrat jako v Peru, kde nakonec část limské aristokracie a bohatých obchodníků uznala San Martína jako přece jen přijatelnějšího než nadvládu liberálního či nevypočitatelného Španělska, se od roku 1820 projevil v Mexiku. Místokrál Juan Ruiz de Apodaca zpočátku odmítl přijmout staronovou cádizskou konstituci a za nových podmínek byl rozhodnut vládnout Novému Španělsku prakticky nezávisle na evropské metropoli. Poté, co se k přijetí konstitučního systému chystal guvernér Veracruzu, své rozhodnutí však změnil a platnost španělské ústavy tedy byla vyhlášena v celém místokrálovství.⁸¹ Řada nařízení, diktovaných od srpna 1820 španělskými kortesy, jako opětné vyhoštění jezuitů z Ameriky a konfiskace jejich majetků, zrušení církevních výsad a privilegií, přísná opatření namířená proti církevním řádům, zrušení vojenských výsad (*fuero militar*) pro miliční oddíly a jejich značné omezení pro profesionální vojsko, ovšem vzbuzovaly nelibost konzervativních kruhů hispanoamerické společnosti a rozhodně to platilo v případě Mexika,⁸² kde se dosud royalistické vrstvy přiklonily k myšlence nezávislého státu, který by takový liberalismus eliminoval či konzervoval dosavadní společenské normy. Ostatně, můžeme připomenout, že idea nezávislosti byla v těchto kruzích silná už v roce 1808.

---

⁷⁹ Tamtéž, s. 179-180.

⁸⁰ MARCHENA FERNÁNDEZ, J.: Ejército y milicias en el mundo colonial americano, s. 284-286. Pokud jde o zmíněné La Sernovo propuštění otroků, lze poznamenat, že na vlastenecké straně v Peru byl obdobný postup zvolen od srpna 1822, kdy se s okamžitou platností stával svobodným každý otrok, jestliže se přihlásil do independentistického vojska. – Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 282.

⁸¹ KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 160.

⁸² CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 111-112.

Také v Mexiku, v jehož jižních oblastech od dob Morelosovy války za nezávislost dosud působily independentistické partyzánské oddíly, došlo v tomto období k pacifikačnímu procesu, který však doprovázel faktické osamostatnění země. Klíčovou osobností v těchto událostech se stal generál Agustín de Iturbide, mexický rodák (hnědovlasý mestic), který jako jeden z royalistických velitelů proslul svou schopností i brutalitou již ve válce proti Morelosovi. Je možno zmínit výstup a překvapivý noční útok jeho kavalerie do vyvýšeného ležení Morelosova vojska na Vánoce 1813, když se Morelos chystal dobýt michoacánský Valladolid, nebo jeho postup v Michoacánu ke sklonku roku 1814, kde získal částečnou pomoc venkovského obyvatelstva a během dvou měsíců zajal a nechal popravit 19 povstaleckých předáků a 900 jejich mužů.⁸³ Právě Iturbide byl místokrálem Apodakou vyslán k likvidaci ozbrojeného guerillového odporu, který na jihu Mexika vedl dřívější Morelosův stoupenec Vicente Guerrero. Tato akce vyvrcholila spojením Iturbideho s Guerrem a jeho independentistickými partyzány a vzájemnou dohodou, v níž Iturbide vystoupil jako mluvčí konzervativních kreolských vrstev Nového Španělska. Výsledek dohody mezi Iturbidem a Guerrem byl představen v tzv. Plánu z Igualy (*Plan de Iguala*), vyhlášeném v městečku Iguala v únoru 1821, který se už svým obsahem stal základním kamenem nezávislosti Mexika. Plán do značné míry reagoval na liberální španělské reformy od roku 1820. Garantoval soukromé vlastnictví, stejně jako vlastnictví a privilegia církve, vojenské výsady profesionálních i miličních oddílů, příslušníkům civilní byrokracie sliboval zachování jejich míst. Liberalizačním prvkem dokumentu, daným Guerremovým vlivem, bylo vyhlášení občanské rovnosti pro všechny socioetnické skupiny. Zároveň byla Plánem z Igualy vyhlášena nezávislost Nového Španělska. Španělské vojenské oddíly v zemi se na jeho základě měly stáhnout na Kubu.⁸⁴

Rozchod s Madridem měl být ovšem na základě tohoto plánu a představ jeho četných přívrženců přinejmenším dosti kompromisní. Mexiko se při jednotě všech rasových a sociálních skupin obyvatelstva, spojených katolickým náboženstvím, mělo formovat jako konstituční monarchie, jejíž trůn měl připadnout opět někomu ze španělské královské rodiny, případně i samotnému Ferdinandovi VII. (a což se samozřejmě zase blížilo představám, jaké existovaly na La Platě, mezi španělskými

---

⁸³ FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, s. 340-341.

⁸⁴ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 112; RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 48.

liberály nebo už kdysi mezi španělskými osvícenci), a předpokládalo se vytvoření národní junty, v níž by zaujali místo také hodnostáři a zámožní jedinci původem ze Španělska a jejíž předsednictví bylo nabídnuto místokráli Apodakovi. Ten nabídku odmítl a označil Iturbideho plán za vzpouru, ovšem Plán z Igualy, jenž se mohl jevit jako jakýsi celonárodní kompromis, vítaný konzervativními a přijímaný i liberálně orientovanými vrstvami v Mexiku, znamenal počátek skutečné revoluce. Rozhodující byla podpora, jaké se mu dostalo od většiny dalších royalistických velitelů koloniální armády, kteří propouštěli své povstalecké zajatce a táhli spolu s nimi vstříc Iturbidemu a Guerrerovi. Tažení Iturbideho vojska, téměř nekrvavé, bylo spojeno s manifestačním předáváním pevností do jeho rukou. V zemi, včetně místokrálovského Ciudad de México, se objevilo množství letáků s textem Iturbideho deklarace. Významnou úlohu ve skutečnosti, že mnoho royalistických vojáků rychle následovalo Iturbideho a jeho příkladu, sehrála opět podpora ze strany části zednářských lóží, které se Plánu z Igualy dostalo.⁸⁵ Přesto se ovšem v Mexiku také nacházely republikánské kruhy, v nichž prakticky od počátku vyvolával projekt monarchie obavy z nastolení absolutismu v zemi, k němuž by mohl přikročit Iturbide za pomoci royalistických oddílů, jež před ním kapitulovaly (Iturbidem vedená armáda měla ostatně také pro naplnění Plánu z Igualy sloužit jako pojistka). Tito republikáni se také proto, prostřednictvím tajné společnosti ve Veracruz, obrátili na liberální kruhy v kubánské Havaně, od nichž doufali v pomoc při dosažení evakuace španělských vojsk z Mexika. Jedním z liberálů, zdržujících se zrovna v Havaně, byl Vicente Rocafuerte, rodák z Guayaquilu a dlouholetý stoupenec španělské konstituce z roku 1812, jenž se s cílem obstarání lodí pro takový účel vydal do USA.⁸⁶

Do poloviny roku 1821 zůstalo pod kontrolou koloniální správy v čele s místokrálem Apodakou pouze centrální hlavní město a přístavní Veracruz, kde jako velitel pevnosti San Juan de Ulúa působil generál José Dávila. 5. července byl

---

⁸⁵ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 112; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: *Dějiny Mexika*, s. 161.

⁸⁶ Vicente Rocafuerte patřil ke skupině hispanoamerických liberálů, kteří dlouho spoléhali na zachování svazku Španělska s jeho americkými územími na základě konstitučního zřízení, vycházejícího z cádizské ústavy z roku 1812, ovšem právě španělské zkušenosti s Ferdinandem VII. vychýlily posun jeho politického myšlení k republikanismu. Rocafuerte dříve působil jako starosta (*alcalde*) v rodném Guayaquilu v pozdějším Ekvádoru a posléze, ještě během prvního konstitučního období, zastupoval Guayaquil ve španělských kortesech (před jejich rozpuštěním v roce 1814). Od roku 1824 sehrál významnou roli v mexické diplomacii. Později se vrátil do Ekvádoru, kde v letech 1835-1839 zastával funkci v pořadí druhého presidenta této země. Následně, v letech 1839-1842, působil jako guvernér provincie Guayas, zahrnující oblast Guayaquilu. - RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 13, 28, 48, 234.

Apodaca, obviněný z pasivity, svržen španělskými důstojníky, což velmi připomínalo osud Pezuely v Peru na počátku téhož roku. Za převratem přitom opět stály liberálně orientované zednářské síly, straníci španělské ústavy a obávající se případné Apodakovy povolnosti vůči Iturbideho konzervativismu. Do úřadu místokrále Nového Španělska dosadili pučisté Franciska Novellu, zástupce inspektora královské artilerie, ale to už nic podstatného nezměnilo na kurzu, zahájeném Iturbidem a Guerrerem.⁸⁷ Španělská nadvláda v Mexiku spěla nezadržitelně ke svému definitivnímu konci.

Na venezuelsko-kolumbijském bojišti zatím situace dospěla k dočasnému příměří a smlouvě o uspořádání válečných vztahů, podepsaných zástupci Simóna Bolívara a Pabla Morilla 26. listopadu 1820. To bylo výsledkem jednání, jež byla započata, ve stavu politické a vojenské rovnováhy a po sporadických bojích v Nové Granadě, po přesunu Bolívarova štábu do západovenezuelského Trujilla, v jehož blízkosti se nacházel štáb Morillův, v říjnu 1820. Smlouva o uspořádání válečných vztahů nesla svou formulací ráz dohody mezi dvěma suverénními státy a měla eliminovat brutální způsoby vedení války, poznamenané hromadným terorem a charakteristické pro konflikt ve Venezuele a Nové Granadě v uplynulých letech. Začínala prohlášením, že „vlády Kolumbie a Španělska jsou vedeny přáním ukázat světu hrůzy vyhlazovací války, která dosud pustošila tato území“. Její první článek sliboval, že „válka mezi Kolumbií a Španělskem bude vedena podle pravidel civilizovaných národů“, a velký důraz byl kladen na osud zajatců, jež měli být předurčeni k výměně.⁸⁸ Obě strany se zavazovaly k ohledu vůči civilnímu obyvatelstvu i k zachovávání životů dezertérů z obou táborů.⁸⁹ Snahou tedy byla jistá humanizace a zavedení určitých zásad do „války na život a na smrt“ (takto doslova deklarované Bolíwarem právě v Trujillu v roce 1813), která si ve Venezuele vyžádala možná 300 000 obětí.⁹⁰ K představě o katastrofálním společenském dopadu konfliktu, který ve Venezuele například vedl k zdecimování původní statkářské kreolské vrstvy a rozvratu hospodářské struktury, stačí připomenout Humboldtův odhad, podle kterého v roce 1823 činil počet obyvatel Venezuely 785 000.

---

⁸⁷ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII. *Historia General de América*, s. 188.

⁸⁸ KLÍMA, J.: *Simón Bolívar*, s. 150; VICUÑA MACKENNA, Benjamin: *El Washington del Sur. Cuadros de la vida del mariscal Antonio José de Sucre*, Caracas 1995, s. 91.

⁸⁹ NAVARRO GARCÍA, L.: *José Antonio Páez*, s. 52.

⁹⁰ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: *Dějiny Španělska*, s. 436-437.

Nedlouho po uzavření této smlouvy došlo ve vesnici Santa Ana, na znamení dobré vůle obou stran, k prvnímu osobnímu setkání mezi Bolíwarem a Morillem. Přes všechny oběti na obou stranách proběhla schůzka v srdečné atmosféře a zároveň předznamenala konec Morillovy americké kariéry. Maršál Morillo, který o setkání s generálem Bolíwarem psal jednomu svému příteli jako o jednom z nejkrásnějších dnů svého života a ve zprávě, adresované španělské vládě, vysoce ocenil Bolívarovy vlastnosti a politicko-vojenské schopnosti,⁹¹ se krátce poté, ověnčený řády a tituly (jako vévoda cartagenský a markýz de la Puerta), vrátil do Španělska. Velení španělských vojsk ve Venezuele převzal jeho náměstek generál Miguel La Torre. Sám Bolívar v době přetrvávajícího příměří naznačil přímo španělskému vedení, prostřednictvím svého ministra financí Josého Rafaela Ravengi a bogotského guvernéra Josého Tiburcia Echevarrří vyslaných v lednu 1821 do Madridu, ochotu k ústupkům, když navrhl, že se jeho stát zřekne nároků na oblast Quita výměnou za Panamskou šíji, případně Panamy i Quita za oficiální uznání Kolumbie, tvořené Venezuelou a Novou Granadou, španělskou stranou. To Španělskem přijato nebylo.⁹² Ravenga rovněž v červnu 1821 zpravoval s určitým znepokojením kolumbijského ministra zahraničí Pedra Guala o tehdejšímu projektu mexické delegace v madridských kortesech, vztahujícím se k zásadní transformaci španělské říše, neboť v něm spatřoval eventuální zdroj překážek na cestě k dosažení nezávislosti.⁹³

Události v severních oblastech Jižní Ameriky byly nicméně ještě před plným obnovením války na sklonku dubna 1821 poznamenány dalším postupem republikánských sil, aniž by musely být výsledkem pokynů Bolívarova velení. V západovenezuelském Maracaibu vypuklo lidové povstání, které svrhlo místní royalistickou správu a v jehož důsledku byla vyhlášena příslušnost tohoto významného přístavního centra ke Kolumbii. Na jihu Nové Granady dobyli independentisté Popayán a na severním karibském pobřeží obsadil námořní výsadek admirála Briona (nedlouho nato zesnulého) Santa Martu a Río Hacha. Vlasteneckému táboru nabídl spojení indiánský náčelník Reyes Vargas⁹⁴ - což bylo o to významnější, že indiánské obyvatelstvo ve Venezuele, představující zde přibližně 15 % populace, stejně jako mestici, zachovávalo zpravidla loajalitu koloniálnímu

---

⁹¹ KIENZL, F.: Bolívar, s. 215.

⁹² KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 150-151; RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 37-38.

⁹³ Tamtéž, s. 42, 242.

⁹⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 152.

režimu.⁹⁵ S obnovením válečného stavu zahájila republikánská vojska pod velením Franciska Bermúdeze silný nápor proti royalistům v pobřežních regionech východní Venezuely a vstoupila i do Caracasu. Španělský generál La Torre následně posiloval svou armádu západně od venezuelské metropole. Bolívarovu pozornost vyvolalo již zmíněné independentistické povstání v Guayaquilu na pobřeží Tichého oceánu v říjnu 1820, pro správní příslušnost tohoto přístavního města a jeho okolí ke Quitu, a proto vyslal do Guayaquilu svého generála Antonia Josého de Sucre, kterého považoval ze svých generálů za nejspolehlivějšího. Sucreho vojsko se v Guayaquilu vylodilo v květnu 1821. Ve Venezuele zatím síly pod velením samotného Bolívara vytlačily royalisty z města San Carlos, v oblasti jihozápadně od Valencie. A k rozhodujícímu střetnutí s oddíly generála La Torreho, jehož výsledky vychýlily situaci v zemi zcela jednoznačně ve prospěch vlasteneckého bloku, mělo dojít na pláni Carabobo, jižně od Valencie a přímořského Puerto Cabella. Tato oblast se stala dějištěm již jedné bitvy v roce 1814, která znamenala tehdy jen dočasné vítězství republikánských oddílů.⁹⁶

Podobně jako v případě španělského impéria, zasáhla liberální revoluce v roce 1820 také impérium portugalské a ovlivnila jeho další vývoj. Už prostá skutečnost, že se právě v Rio de Janeiru od roku 1808 nacházelo centrum portugalské říše, byla přitom důležitá s ohledem na příští emancipaci Brazílie. Cílem královského dvora bylo překlenout celkovou zaostalost Brazílie a konkrétněji i Rio de Janeira, které anglický cestovatel John Luccock označil za „nejšpinavější lidské společenství pod sluncem“,⁹⁷ a jehož kulturní a školský život karikoval také (spolu s podáním rozhořčené kritiky krutého zacházení s otroky) ruský mořeplavec Fjodor Maťuškin.⁹⁸ Brazilské království se stále více otevíralo světu. Po dřívějších omezujících nařízeních merkantilistického druhu bylo druhé desetiletí 19. století provázeno rozvojem průmyslové výroby v zemi, za účasti cizích podnikatelů. Byl tak odvolán zákon, zakazující v Brazílii zřizování textilních podniků, vznikaly železářské hutě, budovala se dopravní síť a přístavní zařízení, došlo ke zdokonalení v odvětví

---

⁹⁵ BOLLINGER, A.: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, s. 12.

⁹⁶ K tzv. první bitvě na Carabobu došlo na sklonku května 1814 a střetnutí je spojováno též s údajně nezměrnou kořistí, kterou zde vítězní patrioté získali. Nedlouho nato, v polovině června 1814, však došlo k bitvě u nedaleké La Puerty, osudné pro celou druhou venezuelskou republiku, v níž byla část vyčerpaných Bolívarových vojáků doslova zmasakrována přesilou Bovesových mužů. – KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 76; LYNCH, John: Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850, Madrid 1993, s. 87.

⁹⁷ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 156.

⁹⁸ Tamtéž, s. 151.

pěstování kávy. Z iniciativy Koruny byly v zemi zřízeny soudní dvory, nové univerzitní fakulty, vojenská akademie, národní knihovna, Brazilská banka.⁹⁹ Růst vnější obchodní výměny Brazílie se projevil například tak, že celková hodnota vývozu byla v roce 1822 více než třikrát a dovozu téměř šestkrát vyšší než v roce 1812.¹⁰⁰ Spolu s řadou progresivních kroků ve sféře hospodářství, školství, vědy a kultury byli do země zváni evropští umělci a vědci, čehož se již v roce 1816 stal projevem příjezd čtyřicetičlenné mise francouzských umělců a techniků v čele s malířem Joaquimem Lebretonem, organizovaný portugalským vyslancem v Paříži.¹⁰¹ Činnost francouzských architektů a malířů se pak výrazně podepsala na brazilské metropoli, která se při příležitosti okázalé korunovace Jana VI. na krále Portugalska a Brazílie 6. února 1818 (jíž předcházely rovněž okázalé oslavy jedenadvacátých narozenin princezny Leopoldiny) snažila napodobit Paříž. Rekonstrukcí a opevňováním procházel v tomto období také Salvador da Bahia, někdejší sídelní město portugalské Ameriky. Jan VI. se přiklonil k myšlence kolonizace Brazílie evropskými přistěhovalci, kteří zde měli dostat půdu. To se vzhledem ke klimatickým podmínkám týkalo zejména jihobrazilských regionů a s nábory za tímto účelem se započalo ve Švýcarsku. V letech 1819-1820 se v Brazílii objevili první švýcarští a němečtí imigranti (první skupina v listopadu 1819 čítala 1400 osob), jež zde založili osadu Nova Friburgo.¹⁰² I tato skutečnost patřila k zásadním změnám oproti někdejšímu období, kdy do koloniální portugalské Ameriky, vzhledem k zákazu zahraniční imigrace, přicházeli pouze Portugalci a afričtí otroci.¹⁰³

V Portugalsku, spravovaném britským prokonzulem lordem Beresfordem, v podstatě již bývalé koloniální metropoli, mezitím narůstala nespokojenost. Na té se podílela právě dlouholetá nepřítomnost panovnického dvora v Lisabonu, stejně jako

---

⁹⁹ BOLLINGER, Armin: *Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas*, s. 154.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 153; KOVANDA, Jan: *Federativní republika Brazílie*, Praha 1980, s. 123.

¹⁰¹ OBRY, O.: *Grüner Purpur. Brasiliens erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine*, s. 87. Vedle dalších umělců a vědců z francouzského a německého prostředí se v tomto období v Brazílii objevili rovněž přírodovědci z pražské univerzity Johann Christian Mikan a Jan Emanuel Pohl, společně s preparátorem Dominikem Sochořem, kteří na palubě rakouské fregaty *Austria* opustili přístav v Terstu v dubnu 1817 (a spolu s nimi odplul do Brazílie také první rakouský diplomatický zástupce v Rio de Janeiru baron von Neven, který zde měl vykonávat roli zmocněnce až do příjezdu jmenovaného rakouského vyslance hraběte Eltze). Mikan pobyl v Brazílii do roku 1819, Pohl do roku 1821. Po svém návratu oba vydali vědecké práce o brazilské flóře, případně fauně ve Vídni. Jejich výprava do Jižní Ameriky souvisela se sňatkem habsburské arcivévodkyně Leopoldiny s portugalským následníkem trůnu Pedrem. – KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 157, 342-343; OBRY, O.: *Grüner Purpur*, s. 114-115.

¹⁰² KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 156, 179-180.

¹⁰³ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal. Tomo VII*, s. 157.

byla namířena proti samotné realitě britské nadvlády v zemi, spojené i s privilegovaným postavením Britů ve velení portugalské armády. V roce 1817 zasáhla Beresfordova správa proti nespokojeným portugalským důstojníkům, mezi nimiž byl za vůdčího označen generál Gomes Freire de Andrade, muž zčásti středoevropských kořenů,¹⁰⁴ dříve jeden z velitelů tzv. Portugalské legie v armádě francouzského císaře Napoleona, liberál a velmistr zednářské lóže. Dvanáct konspirátorů, včetně generála Andradeho, bylo odsouzeno k smrti. Popravy se uskutečnily v říjnu 1817. Projevem rozsahu Beresfordovy moci či spíše svévole přitom bylo, že britský správce o svém zákroku, navzdory vynesným a vykonaným hrdelním trestům, ani neinformoval krále Jana VI. V březnu 1820 odplul lord Beresford do Brazílie, kde měl u královského dvora vyzvednout peníze na vyplacení opožděného žoldu armádě a současně si hodlal vymoci další rozšíření svých pravomocí v Portugalsku.¹⁰⁵ V té době však již byly nálady v Portugalsku silně ovlivněny revolucí v sousedním Španělsku.

Vzhledem ke stavu silné kontroly nad Lisabonem se středisko odporu, pod vedením liberálně orientovaných právníků a při spolupráci s armádními důstojníky, zformovalo v severoportugalském Portu. Zde také 24. srpna 1820 vypuklo otevřené povstání, jehož civilní a vojenští předáci zvolili jako nejvyšší orgán, zastupující krále Jana VI., prozatímní juntou. Revoluce, zaměřená proti britské okupační správě, pod níž se země nacházela už od vytlačení francouzských okupantů v roce 1808, stejně jako proti systému královského absolutismu, záhy zasáhla celý portugalský sever. Její nacionální ráz se odrážel v podpoře katolického náboženství, proklamované jako jeden z úkolů nejvyššího revolučního orgánu, což mířilo proti britskému anglikanismu. Zároveň bylo za úkol Prozatímní junty království (*Junta Provisional do Reino*) prohlášeno svolání reprezentativních národních cortesů, celoříšského voleného parlamentu, který by vypracoval ústavu „přiměřenou zvykům a zákonům národa“. V polovině září povstali vojáci 16. pěšího pluku v Lisabonu a revoluce následně dosáhla svého vítězství také v portugalském hlavním městě. Regentská rada, vládoucí zde dosud ve jménu nepřítomného krále, se ostatně též postavila na stranu hnutí a pokusila se získat pro totéž stanovisko Brazílii. Prozatímní junta se z rozhodnutí zástupců jednotlivých středisek severního a jižního Portugalska stala

---

¹⁰⁴ Gomes Freire de Andrade se narodil v roce 1757 ve Vídni. Jeho matka pocházela z české rodiny. – KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 237.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 121-127.

celonárodním orgánem svrchované moci, jímž měla zůstat až do návratu krále do Lisabonu. V nové politické situaci zanikaly v Portugalsku staré feudální výsady šlechty, byla zrušena inkvizice a zavedena svoboda tisku. V novém konstitučním zřízení se počítalo s kortesy jako s hlavním těžištěm politické moci, kdežto králi měla nakonec připadnout především jen úloha symbolu imperiální jednoty.¹⁰⁶

Se správou britského generála Beresforda nad Portugalskem bylo definitivně skoncováno při jeho návratu z Brazílie, když se 10. října 1820 objevil na palubě lodi *Vengeur* v ústí Teja při lisabonském přístavu. Prozatímní junta mu zakázala vystoupit na pevninu a vyzvala jej k opuštění Portugalska, v opačném případě se nezaručovala za jeho život. Beresfordovi nezbývalo v podstatě nic jiného, než přestoupit na britský parník *Arabela* a zamířit k domovským britským břehům.¹⁰⁷ Portugalská revoluce současně otevírala jako velice ožehavou otázku místa dalšího pobytu královského dvora. Revoluční portugalská vláda požadovala okamžitý návrat Jana VI. do Lisabonu. Do brazilského Rio de Janeiro dorazily zprávy o převratu v Portu (ovšem nikoliv ještě v Lisabonu) 17. října. Sám Jan VI. se v reakci na konstitucionalistické požadavky v Portugalsku obklopil zástupci konzervativní aristokracie a po dohodě se svým ministrem Tomášem Antóniem de Vilanova Portugal se rozhodl předem neuznat zákonnost svolávaných kortesů, ovšem přislíbil svůj návrat do Portugalska po „obnovení pořádku“. Předpokládal brzké selhání revoluce v důsledku ztráty její popularity, ale zhruba v době, kdy byl v listopadu 1820 informován o úspěchu revoluce též v Lisabonu, začínaly zprávy z Portugalska vnášet rozruch také do situace v Brazílii. Portugalská revoluce aktivizovala liberalismus také zde. Drobné skupiny v jednotlivých brazilských kapitáních se připravovaly k vytvoření obdobných vládních výborů, jaký v srpnu vznikl v Portu. Kromě toho, vliv Bolívarových a San Martínových vítězství v severních a západních oblastech jihoamerického subkontinentu přispíval k posilování republikánských myšlenek v Brazílii.¹⁰⁸ Jistá podobnost mezi emancipačním procesem ve španělské Americe, v jehož zárodcích sehrál významnou úlohu antagonismus mezi kreoly a evropskými Španěly, a v Brazílii spočívala přitom například v tom, že také v řadách brazilských kreolů již od předchozích let rostla averze vůči hromadícím se majetkům evropských Portugalců

---

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 127; KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 158; MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 159.

¹⁰⁷ KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 127.

¹⁰⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 159.

(přezdívaných *marinheiros*, tedy námořníci) v zemi.¹⁰⁹

V Portugalsku již v prosinci 1820 proběhly volby do ústavodárných kortesů, které zahájily své zasedání v lednu 1821. Paralelně ke španělskému případu měla být v tomto parlamentním sboru zastoupena i Brazílie, počtem asi pětasedmdesáti zvolených poslanců z celkových dvou set.¹¹⁰ 26. ledna 1821 žádaly kortesy Jana VI. o návrat do Portugalska a tentýž zájem projevilo též portugalské duchovenstvo. Na Vánoce 1820 se z Portugalska na dvůr v Rio de Janeiru vrátil Pedro de Souza e Holstein, pozdější vévoda Palmela, od roku 1817 člen vlády, jenž krále zpravil o vážnosti situace a vybídl jej k rychlému rozhodnutí, jež by v dané situaci zachránilo čest a jistotu trůnu. Podle jeho následného návrhu se měl Jan VI. vrátit do Portugalska, zatímco v Brazílii měl zůstat jako regent Dom Pedro, králův prvorozený syn a následník. Tomás António de Vilanova Portugal naopak navrhoval, aby do Lisabonu odjel Pedro - a tato alternativa posléze po jednu dobu, na základě dekretu z 18. února 1821, platila jako oficiální, ačkoliv se následník trůnu svému návratu do Evropy vzpínal (vzhledem ke stávající politické situaci tento dekret navíc vyhlašoval vytvoření poradního sboru z delegátů brazilských měst a obcí a proto se proti němu postavili také zástupci tzv. portugalské strany u královského dvora, protože v takovém kroku, v zásadě ústupku sílícímu konstitucionalismu, shledávali zárodek odtržení Brazílie od Portugalska). Až na zasedání královské rady 27. února 1821 bylo definitivně rozhodnuto, že do Portugalska odjede dosud dlouho váhající a bezradný král s větší částí své rodiny.¹¹¹ Do té doby ostatně revoluční konstitucionalistické hnutí zasáhlo v plné intenzitě rovněž samotnou Brazílii.

Už na počátku roku 1821 vypuklo vojenské povstání v severobrazilském Belému, podnícené mladým právníkem, jenž se nedávno vrátil z Portugalska. Povstalci svrhli vedení kapitánie Pará a vytvořili konstitucionalistickou vládní juntou. 10. února 1821 došlo k ozbrojenému povstání a následně k vytvoření obdobného výboru v Salvadoru, centru kapitánie Bahia. Třebaže v průběhu této revoluce zaznělo i volání po úplné nezávislosti, bahijská junta vyslovila loajalitu králi a zároveň se přihlásila k ústavě, na níž pracovaly lisabonské kortesy. 18. února plukovník a čerstvě povýšený brigádní generál Freitas Guimaraes, radikálně orientovaný vůdce povstání, požádal Lisabon o vojenskou pomoc proti pravděpodobné absolutistické

---

¹⁰⁹ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 158.

¹¹⁰ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 72.

¹¹¹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 159-163.

protiinvazi a vojenské oddíly z Bahie vstoupily do sousedního Sergipe, aby tamní guvernér ve spojení s pernambuckým neohrozil novou revoluční vládu v Salvadoru. Vojenská posádka se vzbouřila taktéž v Porto Alegre, středisku jihobrazílské kapitánie Rio Grande do Sul, a za podpory lidu přiměla místní vedení k přísaze věrnosti budoucí ústavě. Vystoupení vojáků a lidu v samotném Rio de Janeiru a vyjednávání Doma Pedra se zástupcem davu na náměstí Rossio 26. února, jež mimochodem znamenalo první veřejný politický krok následníka trůnu, pak přimělo Jana VI. podvolit se konstitucionalismu ještě na brazilské půdě. Dekretem z téhož dne, sepsaným Pedrem a podepsaným jeho královským otcem, Brazílie přistupovala k „systému konstituční monarchie ustavenému portugalskými kortesy“, a rovněž ještě téhož dne byla vytvořena první konstituční vláda Spojeného království Portugalska, Brazílie a Algarve. Ministra Vilanovu Portugala v ní v resortu zahraničí a války nahradil liberalismu nakloněný filozof Silvestre Pinheiro Ferreira.¹¹²

V brazilských provinciích (tj. bývalých kapitániích) se volili zástupci do lisabonských kortesů. Právě s touto situací souvisel další ústupek Jana VI. brazilskému konstitucionalismu, v době, kdy již vrcholily přípravy k jeho odjezdu do Portugalska. 21. dubna 1821 projevil provinční volitelský sbor, vybírající poslance do kortesů za provincii Rio de Janeiro, nesouhlas s královskými pokyny pro vykonávání regentské vlády v Brazílii a doslova bouři odporu vzbudila zvěst, že na loď, připravené odvézt do Lisabonu většinu královské rodiny a spolu s ní přibližně 4000 šlechticů a příslušníků doprovodu, byl naložen celý státní poklad. Král byl pod tlakem situace donucen, vedle dočasného uzavření riodejaneirského přístavu, vyhlásit platnost liberální španělské ústavy (předlohy dosud nevypracované ústavy portugalské) v Brazílii. S tím však nesouhlasily dvůr a vláda a již 22. dubna byl provinční volitelský sbor v Rio de Janeiru rozeznán royalistickými vojáky. Brazílii, zemi, jež mu až do roku 1820 poskytovala po léta klidné zázemí, opustil Jan VI. 26. dubna 1821. Toho dne flotila s králem a dvořany vyplula z Guanabarské zátoky před Rio de Janeirem.¹¹³ Janův syn Pedro zůstával v jím vytvořeném Brazilském království regentem.

V Portugalsku zahájily kortesy liberální reformy v legislativní a právní oblasti. Výrazné státní zásahy byly učiněny vůči církevním majetkům, ale i majetku Koruny,

---

¹¹² Tamtéž, s. 160-163; OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 217.

¹¹³ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 163-164.

jenž měl být spolu s majetkem církevních řádů využit k amortizaci státního dluhu.¹¹⁴ Po více než třináctileté nepřítomnosti dorazil Jan VI. do Portugalska 3. června 1821 a hned od počátku mu bylo dáváno najevo, že jeho královská autorita je podřízena vůli kortesů. V Lisabonu rezignovaně přísahal na stále ještě nevytvořenou ústavu, třebaže totéž otevřeně odmítli jeho manželka Carlota Joaquina a mladší syn Dom Miguel, s nimiž bylo později spojeno formování ozbrojené absolutistické opozice v zemi.¹¹⁵

Mezitím se prohluboval portugalsko-brazilský antagonismus, jenž byl z valné části produktem vývoje nedávno uplynulých let. Zatímco pro Brazílii znamenal pobyt královského dvora v letech 1808-1821 období nesporného hospodářského a kulturního přínosu a vzestupu, potýkalo se zruinované Portugalsko s neblahým dědictvím napoleonských válek. Objem obchodu lisabonského přístavu v roce 1820 stále zdaleka nedosahoval objemu z roku 1807 a obchodní a hospodářská emancipace Brazílie k hospodářskému poklesu Portugalska přispívala. Ještě než se většina poslanců, zvolených v Brazílii, stačila ujmout svých mandátů v lisabonských kortesech, vydaly portugalské kortesy nařízení, která ve vztahu k Brazílii směřovala k návratu ke stavu před rokem 1808. Lisabon se znovu stával distribučním obchodním centrem celé říše, tedy včetně Brazilského království, a tak i veškeré brazilské zboží, vyvážené do ciziny, mělo opět procházet lisabonským přístavem.¹¹⁶ Brazilská ekonomika měla být znovu vystavena kontrole portugalských kupců. Elity brazilské společnosti se však nehodlaly smířit se ztrátou výhod, které získaly v dobách, kdy princ regent a posléze král Jan VI. věnoval svou přízeň Brazílii (a na druhou stranu v podstatě zanedbával Portugalsko). Již v průběhu roku 1821 se přitom zcela jasně prokázal záměr kortesů a vlády v Lisabonu, pokud jde o záležitost Brazílie a jejího autonomního postavení, víceméně celkového návratu k někdejšímu stavu, tzn. zrušení dualistické portugalsko-brazilské monarchie, vyhlášené v roce 1815. Přes zastoupení vlastních delegátů v lisabonském parlamentu se Brazílie měla jednoduše vrátit do pozice kolonie podřízené Portugalsku.

Už samotná myšlenka, s níž se po revoluci v Portugalsku operovalo na riodejaneirském dvoře, totiž, že by jeden příslušník vládnoucího rodu Bragança měl sídlit v Lisabonu, kdežto druhý v Rio de Janeiru, brala pochopitelně ohled na existenci dualistické monarchie Portugalska a Brazílie. Král Jan VI., po kterém

---

¹¹⁴ Tamtéž, s. 164.

¹¹⁵ KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 129-130.

¹¹⁶ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 72.

portugalští liberálové od roku 1820 požadovali návrat do mateřské země, byl od počátku postaven před složité dilema, neboť se obával ztráty Portugalska v jednom nebo Brazílie ve druhém případě. Když v dubnu 1821 opouštěl Brazílii, byl motivován snahou zachránit pro svou dynastii portugalský trůn. V působení Doma Pedra jako prince regenta v Rio de Janeiru viděl naději, ovšem nikoliv příliš jistou, na zachování jednoty svého dualistického impéria. V Brazílii v tomto okamžiku přesto myšlenky na nezávislost na Lisabonu ještě nepřevládaly. Naopak, velmi rozšířené zde byly představy nejen o udržení, ale navíc i prohloubení politické a hospodářské rovnoprávnosti Portugalska a Brazílie v nových politických podmínkách, o vytvoření rovnoprávných vládních orgánů v obou zemích, spojených v jedné monarchii, jejíž centrum se mohlo střídavě nacházet v Lisabonu a Rio de Janeiru¹¹⁷ - čili iluze o jakési federalizaci portugalsko-brazilského impéria.

V takovém duchu také vyznívaly požadavky brazilských delegátů v lisabonských kortesech, aniž by ovšem požadavky brazilských poslanců v Lisabonu nalézaly pozitivní odezvu. Již v dubnu 1821 vydaly kortesy instrukci, podle níž se prozatímní výbory, vytvořené v jednotlivých brazilských provinciích, měly podřídit Lisabonu a nikoliv regentské vládě Doma Pedra z Rio de Janeira. Ve městech Salvador da Bahia a São Luis de Maranhão byla poté vyhlášena nezávislost na regentství a následoval zmátek, v němž se hroutila správní jednotu celé Brazílie. V provincii Minas Gerais i jinde vznikaly plány na úplnou autonomii a pod Pedrovou regentskou vládou zůstala jen větší část brazilského jihu. Z Lisabonu bylo dále nařízeno stažení všech vládních institucí, zřízených v Rio de Janeiru, do Portugalska, pro každou brazilskou provincii byl jmenován vojenský guvernér, závislý přímo na Lisabonu, a likvidace Brazilského království měla kulminovat nařízením kortesů z 18. října 1821, podle kterého měl princ regent Pedro následovat svého otce a rovněž se vrátit do Portugalska. V Portugalsku se začalo s verbováním vojáků pro posádky v Brazílii. Brazilští poslanci v kortesech se po chladném přijetí museli potýkat s přibývajícemi urážkami a nadávkami ze strany svých portugalských kolegů. Brazílii byl z portugalské strany předhazován konzervativismus, neochota k ústavním reformám, zaostalost všeho druhu.¹¹⁸ Kortesy vedly urážlivé tiskové kampaně proti rovnoprávnému postavení Brazílie s metropolí. Za takových podmínek v Brazílii sílily ideje úplné nezávislosti. Mezi Portugalskem a Brazílií, předtím uspokojenou

---

¹¹⁷ Tamtéž, s. 72, 102; KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 159.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 166; CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 102-103.

statutárním povýšením ze strany absolutistického režimu Jana VI. a nyní zklamanou politikou portugalských liberálů, se otevřela propast.

Ve srovnání se španělskou Amerikou probíhalo osamostatnění portugalské Ameriky za mnohem méně dramatických okolností, ačkoliv ani ono se neobešlo bez lokálních ozbrojených konfliktů. Byla zde i řada dalších rozdílů, jako například snadnější a rychlejší vyrovnaní nezávislé Brazílie s Portugalskem, bývalou koloniální metropolí, než tomu bylo v případě vztahu mezi Španělskem a novými hispanoamerickými státy, nakonec ve všech případech s republikánským zřízením, nebo politická jednota, kterou si bývalá portugalská Amerika uchovala. Ve srovnání s celkovým revolučním vývojem v prostoru někdejší španělské Ameriky byl brazilský emancipační proces doprovázen také nanejvýš slabými sociálními otřesy. V tom se výrazně odrazila skutečnost, že v čele brazilské politické emancipace stanul sám portugalský princ Dom Pedro, a následná monarchistická forma vlády, jež v Brazílii přetrvala dlouhá přístí desetiletí. Ostatně, už sám poměr mezi Brazílií a koloniální metropolí byl v letech 1808-1821 naprosto odlišný od obdobného poměru hispánské Ameriky a Španělska. S ohledem na výše uvedené lze však podotknout, že to bylo právě Portugalsko, z jehož strany vzešlo již v dubnu 1821 první uznání nezávislosti hispanoamerických států.

Jak bylo uvedeno, kromě Španělska a Portugalska bylo další jihoevropskou zemí, kde v roce 1820 zvítězila konstitucionalistická revoluce, Neapolsko. Mezi říjnem a prosincem 1820 proběhl z iniciativy rakouského ministra Metternicha kongres v Opavě, jehož se zúčastnili rakouský císař František I., ruský car Alexandr I. a pruský král Fridrich Vilém III., společně s vedoucími diplomacie těchto tří tzv. východních velmocí, a dále pozorovateli z Velké Británie a Francie. Hlavním výsledkem těchto jednání (a především výsledkem vyjednávání mezi Metternichem a ruským ministrem Kapodistriasem) byl tzv. Opavský protokol z 19. listopadu, jenž v reakci na revoluční události na jihu Evropy definoval princip ozbrojené intervence ve všech evropských zemích, ohrožených revolučním převrácením. Protokol podepsali zástupci Rakouska, Ruska i Pruska, avšak nikoliv Velké Británie, která protestovala proti samotnému principu ozbrojené intervence, ani Francie, která se snažila nepoškodit svou pověst před reformním hnutím v Itálii, v němž sledovala možný prostředek k prosazení vlastních mocenských zájmů na Apeninském poloostrově. Právě situace v Království obojí Sicílie a případně vůbec Itálie stály v popředí zájmu a protože byl na tato jednání přizván též neapolský král Ferdinand IV. (III.) a

zástupci dalších italských států (papežského státu, Sardinského království a Toskánska), byl kongres z rakouské, respektive české části Slezska přesunut do jižnější části habsburské monarchie, do kraňské Lublaně. Tam zahájil své jednání 26. ledna 1821. Přítomni byli rakouský, ruský a neapolský monarcha, zástupci dalších tří zmíněných italských států, diplomaté z Francie a Pruska, britský diplomatický pozorovatel.¹¹⁹

Král Ferdinand IV., přetvařující se před konstitucionalistickým vedením v Neapoli, odjížděl do Lublaně se závazkem zabránit rakouskému vojenskému zásahu ve svém království, ovšem v Lublani k němu sám vyzval. Rakousko bylo dvěma zbývajícími „východními“ velmocemi pověřeno k intervenci na jihu Itálie, kdežto souhlas Francie byl jen velmi nejistý, Británie s ideou intervence nadále nesouhlasila a zástupci obou velmocí opustili jednání kongresu. Postup proti Království obojí Sicílie zahájily rakouské oddíly v únoru 1821. Neapolská konstitucionalistická armáda se fakticky rozložila. 7. března byl zasazen rozhodující úder konstitucionalistickým oddílům pod velením generála Guglielma Pepeho, jednoho z předních aktérů povstání v předchozím roce, u Rieti a později byli konstitucionalisté poraženi při obraně Messiny. 23. března obsadily rakouské jednotky Neapol a následovala restaurace absolutistického režimu v Království obojí Sicílie. Paralelně s rakouskou intervencí v Neapolsku se však liberální hnutí s dočasným úspěchem ozvalo v Sardinském království. Právě rakouský vojenský postup na jih Itálie podnítil piemontské sektářské organizace, které měly rovněž hlavní oporu mezi důstojnictvem, k akci a zahájení již předem připravované revoluce. 9. března 1821 se vzbouřila vojenská posádka v Alessandrii a v dalších dnech se připojily posádky v dalších městech, včetně Turína, hlavního města sardinsko-piemontského státu. S abdikací krále Viktora Emanuela I. nastoupil na sardinský trůn princ Karel Albert, který pro své postoje vzbuzoval naděje liberálů a se kterým konspirátoři vyjednávali ještě před vypuknutím vzpoury. Stejně jako předtím v Neapolsku, byla i v Sardinském království vyhlášena platnost ústavy španělského vzoru, na níž na nátlak povstalců přísahal Karel Albert, a v cílech piemontské revoluce se jednoznačně odrážela myšlenka italského národního sjednocení, s jejíž realizací mělo být započato i za cenu války s Rakouskem. Karel Albert však naděje revolucionářů zklamal, ještě v březnu 1821 abdikoval pod tlakem svého strýce Karla Felixe a uprchl pod rakouskou správu do Milána. V dubnu

---

¹¹⁹ SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 177; REIFENSCHIED, R.: Die Habsburger, s. 289.

vstoupily rovněž do Piemontu rakouské vojenské síly, porazily konstitucionalisty u Novary a Karel Felix pod jejich patronací obnovil v Sardinsku systém neomezené královské moci. Revoluční události v Neapolsku a Sardinsku let 1820-1821 a rakouská vojenská intervence vyvrcholily soudními procesy a represemi prakticky v celé Itálii a současně zvedly vlnu politické emigrace z Itálie. Většina z těchto emigrantů pokračovala mimo Apeninský poloostrov v politické konspiraci nebo se zapojila do dění ve Španělsku či v Řecku, které v roce 1821 povstalo proti osmanské nadvládě.¹²⁰

Řecké protiturecké povstání začalo jako součást širších osvobozeneckých snah, které v prvních dekáдах 19. století, též pod vlivem rusko-turecké války let 1806-1812, sílily mezi balkánskými národy pod nadvládou Osmanské říše a ostatně svou bezprostřední předeheru mělo v povstáních v rumunských knížectvích Moldavsko a Valašsko. Tažení, jež v březnu 1821 zahájil z ruského území do Moldavska se svými dobrovolníky Alexandr Ypsilanti, ruský generál řeckého původu a bývalý adjutant cara Alexandra I., syn někdejšího valašského knížete, a jehož konečným cílem mělo být Řecko, ztroskotalo v důsledku postupu tureckých sil. Nicméně, zatímco Rakousko s plným ruským požehnáním zlikvidovalo revoluční ohniska v jižní i severní Itálii, upoutalo povstání v samotném Řecku v dubnu 1821 zvýšenou pozornost účastníků Lublaňského kongresu. Vzhledem ke svým tradičním zájmům v tzv. Východní otázce, k nimž patřil i patronát nad pravoslavným obyvatelstvem Balkánu, přinášela tato situace dilema pro Rusko. Rakouský kancléř Metternich naproti tomu jednoznačně prosazoval názor, aby i tento případ, tj. povstání proti svrchovanosti osmanského sultána, byl posuzován jako případ vzpoury proti legitimnímu panovníkovi. Zasedání kongresu v Lublani bylo ukončeno 12. května 1821, přičemž bylo předem dohodnuto, že na dalším kongresu ve Veroně bude projednávána otázka Španělska a Řecka.¹²¹ Osvobozenecká válka v Řecku, spojená s vyhlášením řecké nezávislosti Národním shromážděním v Epidauru v lednu 1822 a krvavými tureckými represáliemi proti řeckému obyvatelstvu, vyvolávala v dalších letech značný zájem a emoce evropské veřejnosti. O konečném úspěchu řeckého boje za nezávislost proti silám sultána Mahmuda II. a jeho egyptským vazalům měl rozhodnout teprve ozbrojený britsko-francouzsko-ruský zásah v roce 1827 a následná

---

¹²⁰ PROCACCI, G.: Dějiny Itálie, s. 228-229; POLIŠENSKÝ, J.: „Opavský kongres a evropská politika 1820-1822“, in: Sborník historický IX, s. 308-310.

¹²¹ REIFENSCHIED, R.: Die Habsburger, s. 289.

rusko-turecká válka v letech 1828-1829. Ještě během zasedání Veronského kongresu na podzim 1822 však mocnosti Svaté aliance vyjádřily s povstáním Řeků ostrý nesouhlas, a to včetně Ruska - navzdory napětí, které se v souvislosti s řeckou otázkou zhruba od poloviny roku 1821 vytvářelo ve vztahu mezi Ruskem a Tureckem a které spolu s pokračující ruskou aktivitou ve vztahu ke Španělsku, tj. prosazováním intervence proti liberálnímu vedení v Madridu, přivádělo Rakousko do opět těsnější spolupráce s Velkou Británií. V říjnu 1821 se kníže Metternich setkal s britským ministrem zahraničí Castlereaghem v Hannoveru a ve směru k Rusku oba jasně naznačili přání nedopustit rozpad Osmanské říše. Zároveň se shodli na potřebě limitovat záměry Francie ve Španělsku, v jehož případě se Vídeň přikláněla k britské zásadě neintervence.¹²² Rozdílné postoje jednotlivých evropských velmocí k záležitostem Itálie, Španělska a Řecka dokazovaly, že nad kolektivními principy Svaté aliance zpravidla převažovaly vlastní mocenské zájmy. Přesto však rakouská vojenská intervence v Itálii v předjaří a na jaře 1821, následovaná restaurací absolutismu v Neapoli a Turíně, měla mít o dva roky později své opakování, uskutečněné tentokrát ve francouzské režii, ve Španělsku, jehož příkladem byl revoluční vývoj na Apeninském poloostrově ovlivněn.

Takovému zásahu ve Španělsku slibovala podporu činnost španělské absolutistické opozice, vedoucí ozbrojený odboj proti vládě liberálů. V jihofrancouzském Bayonne se vytvořila absolutistická junta, v jejímž čele stál generál Francisco Ramón de Eguía, aktivní v restauraci absolutismu už v roce 1814 a od té doby také jedna z hlavních vojenských opor Ferdinandova absolutistického režimu (podobně jako byl například generál Elío). Cíl navrácení absolutní moci králi Ferdinandovi VII. sledovala také regentská rada, zformovaná v létě 1822 ve městě Seo de Urgel v katalánských Pyrenejích.¹²³ S problematikou Španělska počátku dvacátých let 19. století byla provázána rovněž otázka jeho rozpadajícího se zámořského koloniálního panství, tak jako s ní byly provázány i zájmy samotné Francie, odkud byli v roce 1819 do španělské Ameriky vysláni zvláštní agenti v zájmu rozšíření obchodních kontaktů.¹²⁴

Ve Spojených státech amerických přinášela reakce Svaté aliance na revoluční

---

¹²² SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 178-179.

¹²³ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 408; COMELLAS GARCÍA-LLERA, J. L., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XII, s. 369.

¹²⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 165.

dění v jižní Evropě v letech 1820-1821, tzn. výsledky jednání v Opavě a Lublani se zmíněným Opavským protokolem, intervence proti ústavním vládám v Itálii a již tehdy diskutovaná možnost podobného zásahu ve Španělsku, zřetelné potvrzení izolacionistické teze o naprosté vzájemné odlišnosti evropského a amerického politického systému. Pokud se jedná o specifický problém španělské Ameriky, novému španělskému vyslanci v USA, generálu Francisku Dionisiovi Vivesovi, jenž se ve Washingtonu objevil v dubnu 1820, severoamerický ministr zahraničí John Quincy Adams naznačil, že Spojené státy nebudou pospíchat s uznáním nezávislosti hispanoamerických států, a tento neurčitý slib také přispěl ke zmíněné ratifikaci dohody o postoupení Floridy USA ze španělské strany.¹²⁵ V květnu 1821 ovšem Sněmovna reprezentantů severoamerického Kongresu pod vedením Henryho Claye odhlasovala rezoluce, jež naznačovaly ochotu k podpoře takového uznání.¹²⁶ Později se francouzská intervence ve Španělsku v roce 1823 měla stát základním předpokladem ke zrodu tzv. Monroeovy doktríny v USA. V době, kdy bylo ve Španělsku za francouzského přičinění nastoleno období tzv. druhé restaurace, byla však ztráta naprosté většiny španělské Ameriky pro Madrid již prakticky zpečetěna.

---

¹²⁵ Tamtéž, s. 113-114.

¹²⁶ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 25.

KAPITOLA ŠESTÁ

FAKTICKÝ ROZPAD ŠPANĚLSKÉ A PORTUGALSKÉ KOLONIÁLNÍ MOCI V AMERICE

Rok 1821, jak již bylo do značné míry ukázáno, se ve vývoji hispanoamerických osvobozeneckých válek a revolucí stal rokem významného předělu. Vedle již nezvratných vítězství Bolívarových vojsk ve Venezuele a Nové Granadě se zhroutila španělská moc nad Mexikem a celou Střední Amerikou, přinejmenším velmi vážně otřesen byl koloniální režim v Peru. S tím vším je rok 1821 také označován za dobu, kdy došlo k jakémusi pomyslnému zhroucení royalistické věci ve španělské Americe, tedy mnohde doposud silné či nadále zachovávané loajality vůči koloniální metropoli, respektive španělskému královskému trůnu, a tím vlastně příklonu k independentistickým idejím a řešením (což je důležité i vzhledem k rozsahu území, která se náhle ocitla pod kontrolou independentistických vlád). Tak jako s návratem Ferdinanda VII. na trůn v roce 1814 k tomuto postupnému společenskému procesu přispěly represe, spojené navíc s nastolením otevřené supremacie armády nad civilní administrativou a s přednostním využíváním veřejných financí na vojenské náklady, celkový dopad španělské revoluce od roku 1820, jak bylo rovněž zmiňováno, s nepříliš uváženými reformami, ztrátou osobní prestiže krále a rozkošem ve vlastních španělských řadách, takový proces urychlil.¹

Ostatně rovněž rozhodující porážka royalistických sil ve Venezuele v roce 1821 byla výrazně podmíněna naprostým vnitřním rozkladem.² Zásadní zlom v situaci ve Venezuele znamenala bitva na pláni Carabobo 24. června 1821. S ohledem na uvedený vnitřní rozklad v royalistických řadách, který přispěl k tomu, že se následně prakticky celá Venezuela ocitla v republikánských rukou, již v týdnech předcházejících tomuto střetnutí se Bolívarovým významným úspěchem stalo dosažení tendence opačného směru, tj. podřízení svých vzpurných a svévolně jednajících velitelů pod své přímé velení (v tomto ohledu mu vynesla mnoho již prestiž, dosažená vítězstvím u Boyacá v roce 1819, a podřízení Arismendiho a Bermúdeze na východě Venezuely). V červnu 1821 tak dosáhl toho, že jednotliví venezuelští velitelé na jeho rozkaz stáhli své oddíly do vojska, jež sám *El Libertador*

---

¹ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 114-115, 118.

² Tamtéž, s. 115.

nazval „největším a nejkrásnějším, které v Kolumbii vytáhlo na bojiště“.³ Toto vojsko, které Bolívar shromáždil za vytrvalých dešťů a zásobovacích potíží a s nímž pátral po nepříteli v oblastech jižně od západovenezuelské Valencie, čítalo asi 7000 mužů a bylo rozděleno do tří divizí, z nichž jedné velel jako generál José Antonio Páez, druhé generál Cedeño a třetí plukovník Plaza, zatímco generál Santiago Mariño byl členem Bolívarova štábu. Sestavení této armády, výsledek Bolívarových vojenských reforem a překonání regionálního caudillismu jednotlivých republikánských velitelů, bylo pak v bitvě na Carabobu korunováno vítězstvím nad početně o něco slabšími jednotkami španělského generála La Torreho. V boji sehráli rozhodující roli Páezovi *llaneros* společně s britskými legionáři, rovněž podřízenými Páezovi, jimž se navzdory dělostřeleckému ostřelování podařilo zadržet zpočátku úspěšný protiútok royalistické jízdy. Bitva, v níž na vlastenecké straně zahynuli generál Cedeño i plukovník Plaza, kdežto Páezovi se při vlastním jezdeckém útoku do nepřátelských řad podařilo uniknout stejnému osudu jen se štěstím, způsobila royalistům ztrátu asi 1200 padlých a raněných, 1500 jich padlo do zajetí. Generál La Torre spolu s dřívějším Bovesovým a Morillovým pobočníkem Franciskem Tomásem Moralesem a s nevelkou částí svého vojska nakonec unikl z republikánského sevření a přechal k Puerto Cabellu.⁴ V tomto přístavním městě royalistická posádka poté vzdorovala až do roku 1823.

Vlastenecké vítězství na Carabobu bylo následováno okamžitým povýšením Páeze na vrchního generála (*general en jefe*) z Bolívarovy strany, učiněným ve jménu Kongresu. Společně s Bolíwarem pokračoval také José Antonio Páez od Caraboba v tažení do Caracasu, který obsadili bez odporu.⁵ Bolívar tím po sedmi letech stanul v zubožené venezuelské metropoli, svém rodném městě, v době, kdy jeho vítězství na venezuelské půdě bylo již v podstatě definitivní. Vítězství na Carabobu se zároveň stalo předpokladem pro nápadný společenský vzestup Josého Antonia Páeze, *caudilla* z oblasti Apure, v rámci celé Venezuely. V období, kdy se v zemi prostřednictvím zabírání opuštěných latifundií po vybité kreolské aristokracii vytvářela nová vojenská oligarchie, změnil se Páez, syn druhořadého úředníka královského tabákového monopolu ve městě Guanare, s kořeny na Kanárských ostrovech, a sám původně drobný obchodník a posléze dobytkářský peón, nejen v národního hrdinu, ale i

---

³ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*, s. 105-106.

⁴ Tamtéž, s. 106; NAVARRO GARCÍA, L.: *José Antonio Páez*, s. 58-60.

⁵ Tamtéž, s. 60; LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica*, s. 349.

v nejbohatšího Venezuelana.⁶ Zatímco se centrum Bolívarovy Velké Kolumbie přesunulo do Bogoty, zastínila Páezova autorita ve Venezuele autoritu Mariňovu, Bermúdezovu a dalších venezuelských vojenských předáků. Ze své funkce vrchního velitele ve Venezuele vedl Páez obléhání royalistů v Puerto Cabellu, boj proti nepřátelské guerille a prosazování právního řádu v zemi. Když po opětovném Bolívarově odchodu z Venezuely zřídil svůj štáb ve Valencii, dobytí nedalekého Puerto Cabella představovalo vůbec jeho prioritu. Ve vrchním velení royalistické posádky v Puerto Cabellu zatím v následujícím roce 1822 generál La Torre uvolnil místo Moralesovi, jemuž se navíc podařilo, navzdory porážce, kterou utřžil od Páeze při pokusu o průlom na pevnině, zmocnit se Maracaiba výpadem vedeným po moři.⁷ Vývoj ve Venezuele v dalších letech, spojený právě s Páezovými ambicemi, měl Páeze přivést až do úřadu presidenta nezávislé Venezuely - avšak ještě po téměř celé další desetiletí zůstávala Venezuela součástí Velké Kolumbie, jejíž ústavu zrovna v období kolem bitvy na Carabobu odhlasoval parlament v Cúcutě.

Cúcuta, město na východě Nové Granady, při hranici s Venezuelou, se mezi květnem a říjnem 1821 stala místem zasedání kolumbijského Kongresu, které mělo rozhodnout o další podobě Bolívařem vytvořeného státního útvaru v Jižní Americe. Bolívar, Santander a další se stavěli proti koncepci Velké Kolumbie jako volného soustátí, složeného z Venezuely, Nové Granady a oblasti Quita, takže byla prosazena forma centralizované unie.⁸ Ústava z Cúcuty z 12. července 1821 vytvářela v prostoru Venezuely, Nové Granady a Quita jednolitý útvar pod jedinou vládou, sídlící v Bogotě, a rozdělený do několika departementů, nikoliv třech silných celků.⁹ Bývalé místokrálovské sídlo Bogota bylo jako nové hlavní město vybráno vzhledem ke své infrastruktuře, centrální poloze v rámci zformovaného státního útvaru i vzhledem k relativní blízkosti dějišť chystaných vojenských operací na jihu Nové Granady, jakkoliv ve Venezuele bylo takové rozhodnutí vnímáno jako degradace Caracasu, považovaného zde za skutečnou „kolébku svobody“ (*„cuna de la libertad“*), a vůbec odsunutí Venezuely na okraj politického rozhodování.¹⁰ Přes Bolívarovy snahy o oddělení civilní moci od vojenské byl Bolívar v Cúcutě opět

---

⁶ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 155.

⁷ NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 64.

⁸ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 159.

⁹ LYNCH, J.: Caudillos en Hispanoamérica, s. 192; KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 335.

¹⁰ Tamtéž, s. 335, 397-398.

zvolen do funkce kolumbijského presidenta a současně mu byly potvrzeny vojenské pravomoci. Vicepresidentem reorganizované Velké Kolumbie (a také častým faktickým vykonavatelem presidentské moci v Bogotě) se stával Santander. Roli jeho protikandidáta na funkci vicepresidenta sehrál v Cúcutě někdejší independentistický předák v Cundinamarce Antonio Nariño, propuštěný ze španělského vězení v důsledku španělské liberální revoluce a znovu se potýkající se záští svých starých protivníků.¹¹ Ve Venezuele byl v roce 1822 zvolen do funkce vicepresidenta generál Carlos Soublette, voják a politik rovněž s bohatými zkušenostmi z osvobozeneckých válek a rovněž jeden z budoucích venezuelských presidentů.¹² V zájmu poklidné konsolidace Venezuely, kde se chýlilo ke konci více než desetileté období krvavých bojů za nezávislost, se Bolívar rozhodl uspokojit své venezuelské velitele, fakticky lokální *caudillos*, udělením významných regionálních funkcí a rozsáhlých pozemků. S tím ostatně souvisel uvedený mocenský vzestup Josého Antonia Páeze.¹³

V centralistickém charakteru kolumbijského státu, daném cúcutskou ústavou, shledával Bolívar posílení „národní jednoty“, ochranu před anarchií, způsobenou vlastními zákony jednotlivých regionálních vůdců, a z mezinárodního hlediska také předpoklad snadnějšího uznání Kolumbie ze strany Velké Británie a USA.¹⁴ Spojení presidentského úřadu s armádním velením bylo podmíněno pokračující válkou proti španělské moci. Bolívarovo přesvědčení, že „velení armády a řízení republiky se mají udržovat oddělené“, a názor, že „Kolumbie, ovládaná mečem svých ochránců, se podobá více vojenskému táboru než společenskému tělesu“, jak to už v dubnu 1821

---

¹¹ The Cambridge History of Latin America. Volume III. Ed. by BETHELL, L., s. 142-143.

¹² Carlos Soublette již v roce 1811 působil po boku Franciska Mirandy. Poté se zúčastnil např. řady bojů na venezuelském území v letech 1813-1814, obrany cartagenské pevnosti La Popa, Bolívarovy expedice z Haiti v roce 1816. Hrál významnou roli v soudním procesu proti generálu Piarovi v Angostuře v roce 1817 a též se podílel na Bolívarově vítězství na Carabobu v roce 1821. V roce 1826 se stal kolumbijským sekretářem války a námořnictva (*Secretario de Guerra y Marina*) a v roce 1829, před separací Venezuely od Kolumbie, sloužil jako sekretář Páezovi. Presidentem Venezuely byl v letech 1837-1839 a 1843-1847. Později, již v podmínkách následujících normalizací vztahů mezi Španělskem a Venezuelou, působil po jednu dobu jako zplnomocněný vyslanec Venezuely ve Španělsku. – LOPEZ, C. F., BRICEÑO VALERO, A., PEREZ SOSA, E.: La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana, s. 97-98.

¹³ Již 16. července 1821 vydal Bolívar dekret, jímž zřizoval na západě Venezuely dva vojensko-politické regiony, z nichž jeden přidělil Páezovi a jeden Mariňovi, zatímco východní provincie postoupil Bermúdezovi. Mocenská hegemonie Páeze, jenž získal zázemí v okolí Caracasu, byl obklopen oligarchií a zbožňován lidem (kdežto např. Mariño zůstával izolován od svého regionu a opuštěn svými spojenci na východě země), byla však od počátku zřejmá. Ústavním presidentem Venezuely byl Páez v letech 1830-1835 a 1839-1843, ovšem faktický mocenský vliv v zemi vykonával i v obdobích Soubletteho presidentského úřadu. – LYNCH, J.: Caudillos en Hispanoamérica, s. 139, 267-269.

¹⁴ Tamtéž, s. 192.

vyjádřil v dopise Antoniu Nariňovi,¹⁵ stojí tedy za pozornost jako protiklad k jedné z budoucích charakteristických tendencí vnitřního vývoje samostatných latinskoamerických států v 19. a 20. století.

Po vítězství ve Venezuele se hlavní Bolívarův zájem, kromě záležitostí nové formy kolumbijského státu, upínal k vojenskému tažení směrem na jihozápad, ke Quitu. V přístupu k centrálnímu stejnojmennému městu této oblasti mu až do roku 1822 bránil odpor royalistických oddílů a obyvatelstva v oblasti Pasta. Přesto se už v průběhu roku 1821 také v Nové Granadě výrazně rozšířila teritoriální svrchovanost Kolumbijské republiky. V její moci se ocitla Cartagena a k independentistickému obratu došlo na Panamské šíji. Když v roce 1820 přijal panamský guvernér Juan de la Cruz španělskou ústavu, vyvolalo to zde nadšení a sympatie i mezi kritiky režimu. Za takové situace vytáhl v říjnu 1821 guvernér s velkou částí vojáků, dislokovaných v panamských přístavech, na jih proti Bolívarovým armádám. V době jeho nepřítomnosti se však sešlo panamské *cabildo*, během jehož zasedání byla 28. listopadu 1821 vyhlášena samostatnost. To následovaly diskuse o budoucnosti oblasti, v níž se spolu s myšlenkou o vytvoření nezávislého státu v regionu objevovaly návrhy na její připojení k Velké Kolumbii nebo, vzhledem k převratům, k nimž mezitím došlo v Mexiku a Guatemale, k nezávislému Mexiku či Střední Americe. Alternativa připojení k Bolívarově Kolumbii měla nejvíce přívrženců, načež bylo oznámeno začlenění Panamy do tohoto státu.¹⁶

Zatímco ve Venezuele skončilo příměří, Bolívar s Páezem zlomili royalistický odpor na Carabobu a vstoupili do Caracasu, v Peru stále vyjednával San Martín s místokrálem La Sernou, pro kterého se však záhy stalo neúnosné udržet se v Limě. Květnová a červnová jednání na haciendě Punchauca severně od Limy nevedla k reálnému řešení. Na San Martínův návrh, aby byla v Peru jmenována regentská vláda v čele s La Sernou, přičemž on sám by odjel do Španělska a přiměl kortesy, aby některého ze španělských princů jmenovaly králem Peru (a který vládní zmocněnec Abreu považoval za jediné možné řešení), odpověděl La Serna, že k takovému kroku není zmocněn.¹⁷ Mezitím se prohlubovala zoufalá situace v Limě, odříznuté od zásobovacích zdrojů. K hladu se připojila epidemie úplavice, která si vyžádala oběti i v řadách královské armády a zasáhla ostatně také San Martínovo

---

¹⁵ Tamtéž, s. 138-139.

¹⁶ OPATRŇY, J.: Panama, s. 24-25.

¹⁷ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 180.

vojsko, nacházející se zatím mimo město. Tíživý stav ve městě byl za vydatného přičinění vojáků doprovázen loupením. Limské *cabildo* odmítlo La Sernovu žádost o zvláštní kontribuci a argumentem byla právě situace v Limě a jejím okolí. „Dobytek, sadbu, ovoce, všechno zničili drancující vojáci. Nejbohatší provincie jsou v rukou nepřitele, ostatním hrozí, že skončí stejně. Toto slavné město trpí strašnou bloádou, hladem, krádežemi a smrtí. Stovky lidí žene z města hlad,“ tvrdili městští zástupci místokráli, který se navíc potýkal i s dezercí vlastních vojáků a pod tlakem okolností se rozhodl Limu opustit.¹⁸

6. července 1821 vyrazil místokrál La Serna s prvními oddíly z Limy do vnitrozemské andské Sierry. Royalistickou evakuaci peruánské metropole dokončil generál José Canterac se čtyřtisícovou armádou a ještě než se royalisté z Limy stáhli, na místokrálovův příkaz rekvírovali všechny koně a vše další, čeho by mohl nepřítel využít (včetně například stříbra z kostelů), zničili přebytečné zbraně a mincovnu. Limu poté zachvátila anarchie, spojená s rabováním a strachem, k němuž přispíval postup *montoneros*, kteří se k městu blížili údolím řeky Rímac. Právě jejich postup přiměl limské *cabildo*, aby se obrátilo na San Martína s výzvou, aby město se svým vojskem obsadil.¹⁹ S ohledem na San Martínův vztah k uvedeným guerillovým skupinám, jejichž aktivity rovněž vážně narušovaly ústup royalistů z Limy do And, lze dodat, že stejně jako později Bolívar nebo generál Sucre, ani San Martín nechoval příliš mnoho důvěry k peruánským guerillovým vůdcům, jejichž postoj k samotné myšlence nezávislosti byl v mnoha případech přinejmenším sporný - a příznačné bylo, že vrchním velitelem partyzánských sil v peruánské Sieře jmenoval argentinského důstojníka Isidora Villara.²⁰

San Martínova osvobozenecká armáda vstoupila do Limy již 12. července. Následovalo San Martínovo setkání s předákem *cabilda* markýzem de Montemira, jemuž místokrál La Serna před svým odjezdem svěřil civilní i vojenskou moc ve městě, a přátelský ráz mělo San Martínovo setkání s limským arcibiskupem Las Herasem, jenž, na rozdíl od řady jiných kleriků v Peru, projevoval ochotu usmíření

---

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž, s. 180-181.

²⁰ Mnozí z těchto vůdců peruánské guerilly byli drobní vlastníci kreolského či mestického původu, kteří pozvedli zbraň proti royalistům třeba jen z důvodů osobní msty, v jiných případech se jednalo o populisty, kteří bojovali za lokální zájmy svých společenství. Tomu se blížily i postoje indiánských předáků, kuraků, kteří obecně nechovali mnoho náklonnosti k bílým, lhostejno zda royalistům nebo independentistům. Později se někteří z předáků těchto *montoneros* přiklonili k podpoře politiků domácího, tj. peruánského původu, jako byli Riva Agüero nebo markýz de Torre Tagle. – LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica*, s. 80-82.

s independentisty. Vyrabovaná Lima, vnímaná v předchozích letech v laplatských provinciích a v Chile jako hlavní hrozba nezávislosti, se tak konečně ocitla v područí generála San Martína, jenž zde vyzval ke svolání otevřeného *cabildo*, slavnostnímu shromáždění za účasti limských měšťanů a prelátů církevních řádů, které mělo rozhodnout o dalším osudu Peru. Toto otevřené shromáždění (*cabildo abierto*) se konalo na hlavním limském náměstí 28. července 1821 a vyvrcholilo San Martínovým slavnostním vyhlášením nezávislosti Peru. Malá část peruánských obchodníků a aristokratů, která se podepsala pod provolání, sepsané při této příležitosti, patřila přitom k nejzarytějším royalistům a jejich rozhodnutí bylo motivováno odporem vůči liberální vládě ve Španělsku. Mezi příslušníky konzervativní peruánské elity se objevil názor, že vyhlášení peruánské nezávislosti je nejen nevyhnutelné, ale přímo žádoucí.²¹

Posléze převzal José de San Martín, obdařen titulem Ochránce Peru (*Protector del Perú*), veškerou politickou a vojenskou moc v zemi, respektive v těch jejích částech, jež se nalézaly pod kontrolou independentistů. V jeho prozatímní vládě sehrál významnou roli jako ministr války a námořnictva jeho společník z Lautarovy lóže Bernardo Monteagudo, laplatský liberál, s jehož jménem bylo výrazně spjato již povstání v hornoperuánské Chuquisace v roce 1809 a jenž měl na San Martína jakožto peruánského státníka silný vliv.²² San Martínova liberalizační nařízení a dekrety (zrušení indiánské daně a mity, tj. povinných prací Indiánů v dolech, osvobození dětí otroků, narozených po dni vyhlášení nezávislosti) nesouladily se zájmy zámožné peruánské oligarchie, argumentující obavami ze zhroucení ekonomiky. San Martínova správa v Peru se potýkala s finančním nedostatkem a hospodářským poklesem, také proto, že stříbrné andské doly zůstávaly v royalistických rukách. Dobrovolná daň, zavedená pro patrioty, se zakrátko stala povinnou. V době, kdy se peruánské přístavy otvíraly volnému obchodu (z čehož profitovali zejména Britové), zatížil *Protector* zboží dovážené většinou cizích lodí 20-procentní, v případě lodí chilských, argentinských a kolumbijských 18-procentní a domácích 16-procentní celní sazbou, i když u některých komodit daně zase zrušil. Ačkoliv jeden z jeho dekretů sliboval Španělům v Peru respekt k jejich bezpečnosti a majetku, docházelo k vyvlastňování jejich půdy a jejímu přidělování důstojníkům a

---

²¹ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 181; AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 183.

²² CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 359; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas. La región surandina, s. 43.

vojákům, což mělo armádě zčásti nahradit nevyplacený žold. Rovněž chilský *Director* O'Higgins dostal od San Martína haciendu v údolí Cañete v hodnotě 500 000 pesos. Stejně tak docházelo k násilnému vybírání daní. Lidský obchodnický *consulado*, který v předchozím desetiletí financoval politiku místokráľů, poskytl San Martínovu vedení půjčku ve výši 100 000 pesos, ale to v daném stavu neznamenal příliš.²³

V Peru, jehož území nakonec zůstalo posledním bojištěm latinskoamerických válek za nezávislost, zůstávala také ještě poměrně dlouho po roce 1821 rozšířenou ona zmíněná royalistická věc, zakořeněná loajalita vůči Madridu, což se odráželo i v postojích různých vrstev peruánské společnosti a což bylo pravděpodobně podmíněno už okolnostmi, za jakých zde k vyhlášení nezávislosti došlo.²⁴ Vždyť přítomnost San Martínových vojáků v pobřežních městech a protěžování Argentinců novým režimem v Limě znamenaly, že španělskou nadvládu nahradila nadvláda argentinská či argentinsko-chilská (a tu zase měla poté vystřídat nadvláda kolumbijsko-venezuelská). San Martín sice dopředu omezil svou vládu do doby, než se sejde peruánský parlament, ale přes dekret z konce roku 1821, jímž se vypisovaly volby do ústavodárného shromáždění, zahájil takový kongres zasedání až v září 1822, již v době San Martínova odchodu ze země.

Již celkem nedlouho po vyhlášení peruánské nezávislosti se San Martín definitivně rozešel se svým britským společníkem Thomasem Cochranem, přičemž na pozadí této roztržky stály opět finanční otázky. Cochranův požadavek vyplacení dlužného žoldu jeho námořníkům po San Martínově obsazení Limy hrozil přerůst ve vzpouru, v reakci na prvotní San Martínovu odpověď, že ten má být vyplacen ze strany Chile. Když San Martín nechal na jednu z jeho lodí v Ancónu dopravit stříbro v hodnotě 400 000 pesos, opustil Cochran v říjnu 1821 Peru. Odplul do Guayaquilu a odtud do Panamy, v chilském Valparaísu byl později přivítán jako národní hrdina (a jeho jihoamerická kariéra měla poté ještě pokračování v Brazílii). Část jeho mužů se zařadila do nově se formujícího peruánského loďstva, budovaného v Peru za chilského podílu, a podobně jako předtím v Chile, za účasti britských a severoamerických námořníků.²⁵ Stejně tak odešel ze San Martínových služeb generál

---

²³ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 181-182; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 282-283.

²⁴ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 118-119.

²⁵ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 183; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 360.

Gregorio de Las Heras, jeden z hlavních aktérů San Martínova tažení do Chile v roce 1817, a vrátil se do Buenos Aires.²⁶

Spor mezi San Martínem a Cochranem přitom probíhal a vrcholil zhruba v době, kdy royalistický generál Canterac na příkaz místokrále La Serny uskutečnil tažení z andské Jauji do přístavního Callaa a San Martín mohl očekávat jeho útok na Limu. Canterakův postup k pacifickému peruánskému pobřeží měl za cíl posílit posádku pevnosti v Callau, jak to jejímu veliteli generálovi Josému de La Mar slíbil před svým stažením z Limy La Serna (jenž tam tehdy zároveň poslal svých asi 900 nemocných vojáků, z nichž ovšem v následujících měsících stovky pomřely a další velké množství dezertovalo). Canterakova armáda dorazila v září 1821 do Callaa bez odporu, ale když se její velitel obeznámil s beznadějnou situací zdejší pevnosti pokud šlo o možnost jejího zásobování, obrátil se zpátky do Sierry. Odpor svých vojáků, kteří doufali v opětné dobytí Limy, zlomil Canterac za cenu poprav. San Martín sledoval pohyb této armády, ale odmítl nabídku, jež mu dal ještě Cochrane, že se proti mírné Canterakově přesile postaví s dvoutisícovým vojskem. Nicméně, ještě v září 1821 přijal *Protector* nabídku kapitulace generála La Mara, jemuž v pevnosti v Callau již docházely zásoby potravin. Většina jeho posádky odplula na jih Peru, kde se přidali k tamním royalistickým silám, někteří se vrátili do Španělska. Sám generál La Mar, rodák z Cuenky v pozdějším Ekvádoru, jehož vojenská dráha započala ve Španělsku, nepřijal San Martínův návrh vstoupit do jeho armády, ovšem tím, že místokráli La Sernovi vrátil svá vyznamenání a odplul do Guayaquilu, kde převzal velení milice tamní junty, stanul přesto na vlastenecké straně. V independentistických řadách se v Peru objevil až později a v období politických zmatků po definitivním pádu španělské moci stál v letech 1827-1829 ve funkci peruánského presidenta.²⁷

Rovněž již relativně krátce po vyhlášení nezávislosti Peru musel opustit Limu arcibiskup Las Heras, protože se odmítl podvolit tlaku San Martína, respektive jeho ministrů Bernarda Monteaguda a Juana Garcíi del Río, aby zakročil proti fanatickým kázáním proti nezávislosti, zahájeným limskými kleriky pod vlivem příprav royalistické ofenzívy. Přibližně osmdesátiletý duchovní odplul do Španělska, kde v lednu 1823 zemřel v jednom madridském klášteře bosých trinitářů.²⁸ José de La Serna se zatím ke konci roku 1821 usadil v Cuzku, z něhož učinil nové centrum

---

²⁶ LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 167.

²⁷ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 180-183, 196.

²⁸ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 184-185.

místokrálovství, zavedl přísnou kontrolu nad obyvatelstvem a válečnou ekonomiku, posiloval svou armádu odvody a řídil propagační tiskovou kampaň proti independentistům. V Peru, zčásti nezávislém či spíše polonezávislém, avšak z velké části dosud ovládaném španělským místokrálem (a týkalo se to též vysokohorské oblasti Horního Peru), přetrvávala patová situace. Tu se zdráhavému San Martínovi již nepodařilo zvrátit ve svůj prospěch.

Vzhledem ke svému ideovému vlivu hrály rovněž v úspěchu Iturbideho převratu v Novém Španělsku v roce 1821 významnou roli postoje vysokých představitelů katolické církve, ovlivněné zpravidla silným odporem a nenávistí vůči konstitučnímu vedení v Madridu. Při určitých analogiích se zde situace vyvíjela naprosto jiným způsobem než v Peru, kde bylo vyhlášení nezávislosti spojeno s příchodem vojska liberálně orientovaného generála od La Platy. Nepřátelský postoj vůči tzv. Plánu z Igualy generála Iturbideho zaujal, a tedy v pozici loajální metropoli zůstal, například biskup v severomexickém Durangu, který věřícím ve své diecézi doporučil věrnost králi, poslušnost vládě a jejich vzájemné jednotě, ale otevřeně se k ideji samostatné mexické monarchie přihlásil biskup z Guadalajary Juan Ruiz y Cabañas, v předcházejících letech velmi aktivní nepřítel republikánsky orientovaného boje za nezávislost Mexika, který Iturbidemu poskytl 25 000 pesos. Obdobný obrat projevil Antonio Joaquín Pérez, při jedné příležitosti již zmíněný biskup v Pueble a někdejší poslanec kortesů v Cádizu, jenž dokonce stanul po Iturbideho boku jako jeho nejbližší rádce. Stejně jako mnoho dalších představitelů vysokého kléru v Mexiku, také on považoval změny, k nimž došlo ve Španělsku po Riegově povstání v roce 1820, tedy podřízení královské moci konstituční vládě liberálů, za definitivní, a v jeho konkrétním případě navíc mohla hrát roli obava z postihu, vzhledem k tomu, že patřil k poslancům, jež se v roce 1814 obrátili na Ferdinanda VII. v zájmu obnovy absolutismu a tím zradili konstitucionalistickou věc (lze přitom podotknout, že červnu 1820 Pérez ovšem opět doporučil věřícím úctu ke španělské ústavě). Když počátkem srpna 1821 vstoupil generál Iturbide do Puebly, ubytoval jej Pérez v biskupském paláci a během přísahy mexické nezávislosti, uskutečněné tři dny poté v místní katedrále, přednesl projev, v němž vystoupil jako horlivý stoupenec nezávislého mexického státu. Na základě biblického citátu (a vlastně v souladu s podobnými proklamovanými metaforami, doprovázejícími a zdůvodňujícími proces hispanoamerické emancipace) přirovnal Mexiko k ptákovi, drženému od malička v zajetí, který se „zpočátku baví tím, co jej vězní, než se se svým dospíváním a

nabíráním energie snaží dostat na svobodu“, nebo k dospívající odvážné mladici, „emancipující se od svých opatrovníků a získávající tím svobodu“. Ještě v září 1821 stanul biskup Pérez přímo u zrodu samotné nezávislosti Mexika a kromě toho měl rozhodující vliv na utvoření Iturbideho ambice, že by se on sám mohl korunovat na mexického monarchu²⁹ - k čemuž došlo, když zcela selhal projekt, spojený s představou, že na samostatný mexický trůn usedne sám Don Fernando (tj. Ferdinand VII.) či jiný příslušník španělského královského rodu.

Při poměrně snadném prosazení Iturbideho (a Guerrerova) Plánu z Igualy z 24. února 1821 na většině mexického území, spojeném s triumfálním tažením Iturbideho tzv. „Vojska tří záruk“,³⁰ byl pochopitelně rozhodujícím faktorem postoj armády. Také s ohledem na politické dějiny Mexika následujících desetiletí může být důležité připomenout, že jedním z royalistických důstojníků, kteří se v tomto období postavili na Iturbideho stranu, byl Antonio López de Santa Anna, pozdější oportunistický politik, několikanásobný mexický prezident a diktátor. Tento kreol, rodák z města Jalapa severně od Veracruz, se k povstání proti místokráli Apodakovi připojil v dubnu 1821, kromě jiného snad rovněž s přesvědčením, že se španělská věc vyčerpala, a s vidinou osobního povýšení na plukovníka. V souvislosti s úspěchy „Vojska tří záruk“ lze dodat, že právě Santa Annovým oddílům se ke sklonku května 1821 vzdala jeho rodná Jalapa. Následný pokus o obsazení nepříliš vzdáleného Veracruz sice neuspěl a toto významné přístavní město zatím zůstávalo spolu se Ciudad de México pod koloniální správou, ale již během této Iturbideho revoluce si Santa Anna získal věhlas a později upoutal zájem samotného Iturbideho. Příčinou byl silný vliv tohoto muže v jeho veracruzském regionu, významném vzhledem k otevřenosti k Mexickému zálivu a Atlantiku pro celé Mexiko, v kombinaci s jeho pověstí „ambiciózního konspirátor“, která se k Iturbidemu dostala.³¹

Nad Mexikem se vznášela alternativa nezávislé konstituční monarchie, i když

---

²⁹ Tamtéž, s. 137-139. S citovanými metaforami biskupa Péreze lze srovnat kupříkladu slova novogranadského učenice Pedra Fermína de Vargas z roku 1799, že „království Nová Granada je dnes jako zletilý syn, který se potřebuje emancipovat“ (jimiž se postavil za independentistické nálady v zemi a současně za žádost o pomoc na britskou vládu). Ve stejném duchu, v rámci analogie mezi rodinou a politickou autoritou (známou dobře i evropskému politickému myšlení), se bogotský independentistický předák Nariño v roce 1811 postavil proti běžnému termínu *Madre Patria* (tj. Matka Vlast) pro Španělsko, které označil spíše jako *Madrastra Patria* (tj. Macechu Vlast), hrabivou a panovačnou, která „jednala vždy jako cizí svým potomkům a se svými syny jako s otroky“. – KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 205-206.

³⁰ Název „Vojsko tří záruk“ (*Ejército de Tres Garantías*) je odvozen od tzv. tří záruk, tedy „jednota, náboženství, nezávislost“, vycházejících z Plánu z Igualy.

³¹ LYNCH, J.: Caudillos en Hispanoamérica, s. 166-168.

jistě konzervativnějšího rázu než byla od roku 1820 konstituční monarchie španělská. Nedlouho po převratu ve španělských řadách v jeho hlavním městě, při němž byl počátkem července 1821 svržen místokrál Apodaca, připlul do Veracruz jako jmenovaný generální kapitán a politický šéf mexického provinčního zastupitelstva Juan O'Donojú, bývalý španělský ministr války z období před Ferdinandovou restaurací absolutismu z roku 1814. Do Mexika jej vyslaly madridské kortesy k řešení tamní situace a je označován také jako poslední místokrál Nového Španělska, jakkoliv sama španělská Státní rada v souvislosti s jeho vysláním výslovně zdůraznila, že tato funkce již neexistuje.³² Již ve Veracruz však O'Donojú došel k poznání, že faktická moc v zemi spočívá v rukou independentistů v čele s Iturbidem. Prostřednictvím emisarů požádal o schůzku s independentistickým generálem a výsledkem setkání byl podpis tzv. córdobské dohody (*Tratado de Córdoba*) 24. srpna 1821. Tato smlouva, nazvaná podle místa podpisu, vnitrozemského města v oblasti západně od Veracruz, znamenala v nejhrubších obrysech ratifikaci igualského plánu. Určitou revizi představovalo nicméně vyloučení možnosti kandidatury jednoho z příslušníků habsbursko-lotrinské dynastie, jehož jméno se v souvislosti s Plánem z Igualy objevilo, pokud by zájem o mexický trůn neprojevil Ferdinand VII. či některý z jeho bratrů – totiž rakouského arcivévody Karla, bratra rakouského císaře Františka I. a mimochodem jednoho z rakouských vojevůdců a vojenského reformátora z dob napoleonských válek.³³ Juan O'Donojú, aniž by cokoliv konzultoval s Madridem, uznal nezávislost Mexického císařství a zároveň složil kapitulaci jako velitel posledních španělských oddílů v zemi. Poté se zúčastnil Iturbideho tažení k Ciudad de México, kde přijal parlamentáře Apodakova nástupce maršála Novelly, který rovněž uznal marnost dalšího odporu. Agustín de Iturbide ještě před svým slavnostním vstupem do mexického hlavního města jmenoval provizorní osmatřicetičlennou Vládní juntou (*Junta de Gobierno*), jejímž členem se stal i Juan O'Donojú a do jejíhož předsednictví byl zvolen biskup z Puebly Pérez, a

---

³² RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 38-39.

³³ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América, s. 188. K předchozí činnosti zmíněného arcivévody Karla Ludwiga Johanna, vévody těšínského, lze dodat, že již v letech 1793-1794 působil v Bruselu jako místodržící Rakouského Nizozemí a v roce 1796 se stal říšským polním maršálem. Jeho jméno je spjato především s událostmi rakousko-francouzské války roku 1809, kdy sice po francouzském obsazení Vídně dosáhl vítězství nad Francouzi v bitvě u Aspern, ale nedokázal tohoto vítězství náležitě využít a následně byl poražen u Wagramu. Zahájil mírová jednání, která vedla k schönbrunnskému míru, velmi pokořujícímu pro rakouskou stranu, a přišel o vrchní vojenské velení. – REIFENSCHIED, R.: Die Habsburger, s. 267-268, 282-283.

sám se před branami Ciudad de México nechal jmenovat do čela regentské rady Mexického císařství.

Do již bývalého centra místokrálovství Nové Španělsko vstoupil generál Iturbide 27. září 1821, v den svých osmatřicátých narozenin, a následujícího dne byl podepsán Akt nezávislosti Mexika (*Acta de la Independencia de México*). Nového držitele moci po jeho vstupu do hlavního města okázale a s poctami přijal mexický arcibiskup Pedro Fonte, který také slavnostně přísahal na nezávislost Mexického císařství. Ovšem tento rodilý Španěl, odmítnuvší své zvolení do Vládní junty, nebyl s nastalou politickou situací smířen jako s ideálním řešením, a po svém pozdějším návratu do Madridu v roce 1823 se měl ukázat horlivým zastáncem starých pořádků jak ve Španělsku, tak v jeho bývalých amerických koloniích.³⁴ Dosažení mexické nezávislosti bylo provázeno obrovským nadšením a optimismem v zemi. Podle rozšířených představ spočívala budoucí velikost Mexika v jeho obrovském přírodním bohatství, aniž by se příliš přihlíželo například k realitě hospodářského rozvratu, způsobeného předchozími lety krvavých bojů. Mnozí Mexičané dokonce věřili, že pod uspořádanou vládou a s pomocí zahraničních investic by se jejich země mohla stát nejbohatší a nejmocnější na světě, i po pozdějším vzniku republiky přetrvávaly představy o rovnoprávném postavení Mexika mezi světovými velmocemi.³⁵ Podobně jako mezi jihoamerickými vlastenci existovaly tendence k odkazu na Inky, případně někdejší indiánské civilizace v prostoru Nové Granady, rovněž tady se shledávala kontinuita s předhispánskou minulostí. Ostatní národy měly být zpraveny, že „bylo znovuobnoveno nejbohatší impérium světa“.³⁶

Také Agustín de Iturbide, posléze Agustín I., v mnoha ohledech jeden z imitátorů Napoleona I., viděl legitimitu nově vzniklého mexického státu zejména ve výbojném aztéckém impériu, a Mexiko mělo podle jeho představ dosahovat až k Panamské šíji. Simóna Bolívara vedl vývoj v Mexiku k obavám, vyjádřeným v prosinci 1821 v dopise generálu Soubllettemu, že nová monarchie v Americe v čele

---

³⁴ Mexický arcibiskup Pedro Fonte se odmítal příliš zavazovat ve věci Mexického císařství, ačkoliv vystupoval jako jeho stoupenec (a ostatně, Iturbide byl v roce 1822 korunován císařem v katedrále v Ciudad de México z rukou biskupa z Guadalajary). Krátce po pádu Iturbideho císařského režimu v roce 1823 požádal Fonte o povolení odcestovat do Říma. Vrátil se však do Španělska, kde byl přítomen i zúčastněn v násilném procesu druhé restaurace absolutistické moci Ferdinanda VII. Prostřednictvím svých rodinných vztahů s ministrem Calomardem se poté stal členem madridské Státní rady, odkud podporoval krále v iluzích o zpětném dobytí ztracených španělských držav v Americe. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: *La Iglesia frente a la Emancipación Americana*, s. 140-141; MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 189.

³⁵ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 91.

³⁶ KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: *Dějiny Mexika*, s. 161.

s bourbonským císařem bude, ve spojení se Španělskem a dalšími evropskými monarchiemi, představovat ohrožení pro jeho Kolumbii, která sama byla příkladem odlišného politického zřízení.³⁷ Iluze o nástupu španělského Bourbona na mexický trůn se však brzy rozplynuly. O'Donojův podpis córdobské smlouvy a jeho další kroky zůstaly pouhým individuálním aktem (sám O'Donojú mimochodem brzy onemocněl a už v říjnu 1821 zemřel). Ferdinand VII. sám přijal zprávu o córdobské smlouvě s rozhořčením a španělské kortesy v únoru 1822 postup svého pověřence a jím podepsané smlouvy neschválily a neuznaly a označily je za zradu.³⁸ Odmítly se i zabývat návrhy z mexické strany, předkládající vlastně jakýsi kompromis ve španělsko-mexickém vztahu, a na vyhlášení mexické nezávislosti nahlížely jako na důvod k válečnému stavu mezi Španělskem a vzbouřenou kolonií. Mexiko se přesto změnilo v jedinou zemi španělské Ameriky, v níž byla proklamována a nastolena monarchistická forma vlády. Španělská vojenská posádka ve veracruzské pevnosti San Juan de Ulúa vzdorovala mexickému independentismu až do roku 1825. V Mexiku se mezitím zformovalo a opět se zhroutilo Iturbideho císařství.

Zprávy o dohodě mezi Iturbidem a španělským administrátorem O'Donojúem podnítily kreolskou juntou na Yucatánu k vyhlášení nezávislosti na Španělsku a vyjádření ochoty začlenit Yucatánský poloostrov do Mexického císařství, ale za podmínky federativních prvků v příští mexické ústavě. A z úhlu Iturbideho teritoriálních vizí slibně vyhlížel independentistický převrat v Guatemale v září 1821, jenž byl do jisté míry obdobou převratu v Mexiku a jenž se rovnal pádu španělské moci nad celou středoamerickou šíjí. Vyhlášení nezávislosti Guatemaly vzešlo z iniciativy guatemalských konzervativních kruhů a bylo rovněž reakcí na liberalismus Španělska od roku 1820 - a ostatně, již od jara 1821 vedl Iturbide korespondenci s markýzem Aycinenu, hlavním propagátorem guatemalského independentismu, a Gabinetem Gaínzou, generálním kapitánem Guatemaly, jenž byl rodinou Aycinenu ovlivněn, o připojení Guatemaly ke konzervativnímu Mexiku. Generální kapitanát Guatemala, volně přiléhající k místokrálovství Nové Španělsko, zahrnoval středoamerický prostor mezi jižním Mexikem a Panamou. Zdejší silný provincialismus a regionalismus a například fakt, že latifundisté z ostatních provincií viděli základní problém v nadvládě Guatemaly, odkud se diktovala různá

---

³⁷ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 445; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 157.

³⁸ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 99-100; MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 189.

hospodářská omezení, byly předpokladem, aby se po vyhlášení nezávislosti, dočasné mexické anexi a vytvoření federativního státu na tomto území později, na sklonku třicátých let 19. století, vytvořilo pět suverénních států (Guatemala, Honduras, Salvador, Nikaragua a Kostarika), zatímco jeho severozápadní část zůstala, jako federální stát Chiapas, součástí Mexika. Přes svou centrální polohu mezi Mexikem a Jižní Amerikou se jednalo o periférní oblast španělského impéria na západní polokouli. V předcházejících letech hispanoamerických válek za nezávislost zde myšlenka nezávislosti na Španělsku nebyla rozšířená ani populární (v čemž spočíval zásadní rozdíl oproti independentistickým náladám v Mexiku), také proto, že by znamenala ztrátu sice jediného, ale spolehlivého hospodářského odbytiště. Španělská nadvláda zde byla navíc vnímána jako ochrana před pronikáním cizích sil do tohoto prostoru, nepřiliš významného hospodářsky, ovšem pro svou polohu mezi Atlantikem a Pacifikem velice důležitého strategicky. Přesto ani zde nevládl úplný klid, jak to ukázala povstání v oblasti Nikaraguy ke sklonku roku 1811, vedená statkářskou oligarchií a zaměřená především proti tíživým daním a státním monopolům. Ve španělské revoluci z roku 1820 spatřovali zástupci kreolské oligarchie v Guatemale, jako markýz Aycinena nebo Pedro del Valle, také ohrožení dosavadních guatemalských privilegií.³⁹

Pro středoamerický regionalismus bylo příznačné, že zde už od sklonku srpna 1821 postupně vyhlášovala nezávislost jednotlivá města v Chiapasu – v očekávání příchodu mexických independentistických vojsk a s nabídkou přechodu pod mexickou správu tak nejprve učinilo shromáždění svolané *ayuntamientem* chiapaského obchodního centra Comitán, následováno v dalších dnech podobnými proklamacemi z města Tuxtla a provinčního centra Chiapasu Ciudad Real.⁴⁰ Nezávislost Guatemaly vyhlásil v jejím stejnojmenném centrálním městě přímo španělský generální kapitán Gabino Gaínza 15. září 1821, ovšem jen za malé lidové účasti. Guatemala byla prohlášena nezávislou, aby „nezávisela na vládě z Poloostrova“ (*„para no depender del gobierno de la Península“*),⁴¹ což nasvědčovalo, že šlo o čin namířený prvořadě proti španělské liberální vládě a kortesům, a guatemalský Akt nezávislosti nehovořil ani o budoucí formě státního zřízení. Byla vytvořena vláda prozatímní junty v čele

---

³⁹ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, KUNC, Jiří: Nikaragujská republika, Praha 1990, s. 81-84.

⁴⁰ DYM, Jordana: „Our Pueblos, Fraction with No Central Unity: Municipal Sovereignty in Central America, 1808-1821,“ in: *The Hispanic American Historical Review*, vol. 86, no. 3, Durham 2006, s. 458.

⁴¹ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 113.

s Gaínzou, a samotní tvůrci této nezávislosti, mezi nimiž nechybělo ani několik zástupců z provincií mimo vlastní Guatemalu, počítali s připojením k Mexiku i se zřízením vlastního kongresu. V politickém zmatku, jenž ve Střední Americe následoval faktické odstranění příslušnosti ke španělské monarchii, patřily k zásadním otázky poměru vůči Mexiku a v provinciích mimo Guatemalu vůči Guatemale.⁴² Stoupenci sjednocení s Mexikem pozvali do země mexickou armádu, která v lednu 1822 vstoupila do Guatemaly, kde však narazila na ozbrojený odpor svých odpůrců. Rovněž už počátkem roku 1822 vyhlásil Iturbide připojení Střední Ameriky k Mexiku a osobně se objevil na guatemalském bojišti.⁴³

19. května 1822 odhlasoval zformovaný mexický Kongres, pod tlakem Iturbideho přívrženců z řad armády, nástup generála Iturbideho na mexický císařský trůn. Předpokladem bylo pochopitelně ztroskotání naděje na příchod španělského prince, což bylo spjato s postojem Španělska, ale už dohody, které s mexickými independentisty uzavřel Juan O'Donojú, počítaly s alternativou domácího kandidáta⁴⁴ (lze také připomenout opakované návrhy Francie v tomto období na zřízení nezávislých bourbonských monarchií ve španělské Americe). Již krátce předtím byl Iturbide spontánně prohlášen císařem skupinou vojáků, mezi nimiž je připomínán například seržant Pío Marcha, již se dostalo okamžité podpory ze strany posádky v Ciudad de México i lidu.⁴⁵ V červenci 1822 následovala pompézní korunovace Iturbideho, nyní císaře Agustína I. Obrovské finanční náklady do improvizovaného císařského dvora ve zruinované a bídou poznamenané zemi, pronásledování a uvěznění některých hrdinů dřívější války za nezávislost, známých tendencemi k republikanismu, spor mezi císařem a Kongresem, který vyústil v rozpuštění Kongresu novým monarchou, to vše způsobilo, že Agustín I. rychle ztrácel půdu pod nohama. V době, kdy se v Mexiku hroutil celospolečenský pseudokompromis, založený na Plánu z Igualy, se od oslavovaného tvůrce nezávislosti odvraceli i jeho nedávní stoupenci. Vytvoření Iturbideho císařství sklidilo taktéž negativní ohlas v některých středoamerických provinciích. Města San José a Cartago na území Kostariky projevila snahu o připojení ke Kolumbii. Narychlo svolaný kongres v San Salvadoru rozhodl o odtržení Salvadoru od Guatemaly a připojení k USA a kvůli

---

⁴² DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J.: Nikaragujská republika, s. 84-85.

⁴³ KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 164.

⁴⁴ Tamtéž, s. 163.

⁴⁵ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 189; RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 56.

jednáním za tímto účelem se do USA ze Salvadoru vydala také delegace vedená Josém Manuelem de Arce, později prvním presidentem nezávislých a z federalizovaných Středoamerických provincií. Salvador se stal cílem invaze guatemalských oddílů a následně i vojska mexického generála Vicenta Filísoly.⁴⁶ Někdejší generální kapitán Chile a později Guatemaly Gaínza se odebral do služeb nového císaře v Ciudad de México, kdežto generál Filísola zůstal ve Střední Americe v roli guvernéra.⁴⁷ Mexická okupace však neměla mít dlouhého trvání, neboť s blížícím se pádem impéria Agustína I. měl přijít také konec efemérní mexické nadvlády nad Střední Amerikou.

Snaha o připojení k Velké Kolumbii, jež se objevila v Kostarice (nebo se zde tato cesta jevila jako přijatelnější než začlenění do mexického impéria), nebyla v tomto období ojedinělá. Už v prosinci 1821 byla koloniálním úředníkem Josém Núñezem de Cáceres vyhlášena nezávislost také ve španělském Santo Domingu, rovněž pod kolumbijským patronátem. Nový státní útvar měl nést název Nezávislý stát Španělského Haiti (*Estado Independiente de Haití Español*). Tato hospodářsky už dlouho dosti zanedbávaná část španělského koloniálního impéria se ovšem záhy poté, co zde moc převzali nespokojenci se španělskou koloniální správou, stala obětí nové invaze ze sousedního a mnohem lidnatějšího Haiti, v jehož čele stál nyní president Jean Pierre Boyer, nástupce někdejšího Bolívarova sponzora Alexandra Pétiona, zesnulého roku 1818. Haitská invaze do východní části ostrova Santo Domingo v roce 1822 byla reakcí na žádost přívrženců sjednocení obou částí ostrova a jako záminka k ní Boyerovi posloužila skutečnost, že k proklamacím Núneze de Cáceres nepatřilo zrušení otroctví. Haitské oddíly postupovaly na východ bez odporu a 9. února 1822 předal Núñez de Cáceres do Boyerových rukou symbolické klíče města Santo Domingo. Boyer poté spolu se zrušením otroctví vyhlásil „jednotu a nedělitelnost“ ostrova Santo Domingo, v duchu tradice Toussainta L'Ouvertura z roku 1801.⁴⁸ Ostrov tak byl opět sjednocen pod haitskou nadvládou, z níž se jeho východní část vymanila až v roce 1844, přibližně jeden rok po pádu Boyerova režimu na Haiti, pod názvem Dominikánská republika.

---

⁴⁶ DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J.: Nikaragujská republika, s. 85; RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 74-75.

⁴⁷ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 229; RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 57.

⁴⁸ FRANCO, J. L.: La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico (2), s. 118-119; MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 183-184.

O ideovém vlivu kolumbijského presidenta a předního apologeta hispanoamerické jednoty svědčí název tajné společnosti *Soles y Rayos de Bolívar* (Bolívarova slunce a paprsky), aktivní počátkem dvacátých let také na Kubě. Liberální atmosféra, která přišla ze Španělska v roce 1820, povzbuzovala kubánské reformní hnutí k nadějím na autonomii ostrova, rozšířeným mezi zámožnými kreolskými vrstvami. Cíle zmíněné organizace *Soles y Rayos de Bolívar* však byly radikálnější, otevřeně independentistické (případně se počítalo s připojením Kuby k některému z kontinentálních amerických států), a v době, kdy španělská moc ustupovala v celé kontinentální Americe, měl být podle představ jejích členů (jichž bylo na Kubě asi 600, včetně černochů a drobných rolníků)⁴⁹ taktéž zde zahájen boj za nezávislost a vyhlášena republika Cubanacán. Španělské koloniální úřady v čele s generálním kapitánem Franciskem Dionisiem Vivesem tuto tajnou společnost v roce 1823 zlikvidovaly.⁵⁰ Zásadní událostí přitom bylo Vivesovo potlačení povstání generála Josého Franciska Lemuse, vedeného ve jménu Republiky Cubanacán a majícího základnu v provincii Camagüey v srpnu až září toho roku.⁵¹ Rychlý pád španělské moci nad Střední Amerikou současně znamenal, že Španělsko přišlo o potenciální vojenské nástupiště proti Velké Kolumbii a Mexiku na pevnině a že tedy právě na ostrovní Kubě podobná strategická úloha zůstávala. V závěrečné fázi latinskoamerických válek za nezávislost se Kuba stala centrem zájmu z mnoha směrů. V jejím ekonomickém životě bylo důležitým počinem definitivní otevření kubánských přístavů zahraničnímu obchodu, k němuž se odhodlaly španělské kortesy v lednu 1822.⁵²

První polovina roku 1822 přinesla další výrazný postup osvobozeneckých sil na západě Jižní Ameriky, vrcholící pádem španělské vlády nad Quitem - a to i přes San Martínovy nezdary v Peru. Po řadě měsíců nečinnosti, v níž strávila San Martínova armáda v Limě a během níž se v jejích řadách objevovaly konspirační tendence, nařídil její vrchní velitel útok do andské Sierry, s úkolem ovládnout město

---

⁴⁹ KAŠPAR, O.: Dějiny Karibské oblasti, s. 137.

⁵⁰ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 145. V případě jmenovaného koloniálního administrátora se jedná o téhož Franciska Dionisia Vivese, který od roku 1820 působil jako španělský vyslanec v USA. Úřad kubánského generálního kapitána převzal Vives, ve vojenské hodnosti polního maršála, po svém předchůdci a rovněž polním maršálovi Sebastiánu Kindelánovi 2. května 1823. – FRANCO, J. L.: La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico (2), s. 125, 127.

⁵¹ Generál Lemus během této své vzpoury deklaroval vedle kubánské nezávislosti také osvobození otroků a možnost ochrany pro všechny evropské Španěly ze strany nové vlády. – RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 77-78.

⁵² BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 132.

Jauja a vrazit klín mezi royalistická vojska v jihoperuánských Andách a v Horním Peru. Velení ofenzívy převzali bývalý royalistický důstojník generál Domingo Tristán a plukovník Agustín Gamarra, kteří se spolu se San Martínem podíleli na formování nové peruánské armády. Více než dvoutisícové independentistické vojsko vyrazilo z Limy počátkem ledna 1822 a po vylodění v přístavech na jižním úseku peruánského pobřeží zamířilo do Iky, kde se nerozhodný Tristán zdržel až do počátku dubna. Místokrál La Serna nařídil protiofenzívu, zahájenou generálem Canterakem z Jauji a generálem Valdésem z Arequipy, a ke střetnutí došlo, když Canterac překvapivě zaútočil na Tristánovy oddíly při jejich nočním ústupu k přístavu Pisco. Patrioté se sotva zmohli na obranu. Více než tisíc jich padl do zajetí a část z nich, včetně Tristána a Gamarry, uprchla. San Martín ztratil autoritu, kdežto royalistické vítězství u Iky ocenily i kortesy v Madridu, jako rozhodující pro budoucnost Peru, jehož pacifikaci mělo na základě jejich prohlášení usnadnit válečné námořnictvo, a což bylo jimi kladeno též do kontextu s vývojem v Mexiku a na Panamské šíji. Sám La Serna odmítl San Martínovu nabídku příměří. San Martín, čelící v Peru royalistické přesile, se již krátce předtím obrátil na vládu v Buenos Aires, kam v březnu 1822 vyslal svého zmocněnce, s návrhem na sestavení divize v Saltě, jež by vážala část La Sernovy armády v Horním Peru. Ve Spojených laplatských provinciích, poznamenaných rozvratem a občanskou válkou předchozích let, však tyto plány nenašly odezvu. Výjimku tvořili jen někteří velitelé laplatské Severní armády, ale na realizaci projektu scházely peníze, a nezájem Buenos Aires ovlivnil i některé obchodníky v Limě, kteří předtím nabídli podporu projektu výměnou za bezcelní dovoz zboží do Peru.⁵³ Zároveň San Martín v roce 1822 dojednal, prostřednictvím svých zvláštních vyslanců Juana Garcíi del Río a generála Diega de Paroissien, první zahraniční půjčku pro nezávislé Peru u britského finančníka Thomase Kindera v hodnotě 1 200 000 liber. Její splátkové období bylo stanoveno na třicet let, počínaje až 1. lednem 1826, a jako záruka splátky měly sloužit celní poplatky a peruánská produkce stříbra. Podobně jako v případě další půjčky, vyjednané o dva roky později pro Peru Bolívií, bylo těchto peněz využito především na udržování osvobozené armády, bojující za peruánskou nezávislost.⁵⁴

Na uvedenou situaci laplatských provincií působily vlivy vnitropolitické krize

---

⁵³ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 183-184; RAMOS PÉREZ, D., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XIII, s. 309.

⁵⁴ The Cambridge History of Latin America. Volume III. Ed. by BETHELL, L., s. 547; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 282.

let 1819-1821. Po zániku direktoriátu, způsobeném vítězstvím federalistických sil u Cepedy v únoru 1820, a krátkodobém působení Manuela Sarratei a jeho nástupců stál již od roku 1820 v čele centrální vlády jako guvernér Buenos Aires Martín Rodríguez, sekundovaný od roku 1821 Bernardinem Rivadaviou, centralistickým politikem, jenž se v letech 1826-1827 jako president Spojených provincií opět pokusí podřídit zemi unitaristickým koncepcím. Již v roce 1820 také zahájil svůj politický vzestup Juan Manuel de Rosas, dobytkařský magnát z provincie Buenos Aires a pozdější dlouholetý argentinský diktátor, když se vláda Buenos Aires obrátila na mocné *estancieros* z vlastní provincie, aby se svými milicemi pokořili gaučovské oddíly federalistických *caudillos* Lópeze a Ramíreze. Ambiciózní Rosas si mírem, uzavřeným s Estanislauem Lópezem ze Santa Fe, zajistil Lópezovu přízeň ve svůj vlastní prospěch - a López se ocitl v ozbrojeném konfliktu se svým dřívějším spojencem z Entre Ríos a přemožitelem Artigase, Franciskem Ramírezem. Francisco Ramírez, který ze své provincie vytvořil separatistickou Republiku Entre Ríos, jež počítala s hospodářským rozvojem prostřednictvím vlastních cel pro přímý obchod s Evropou, byl v průběhu tohoto konfliktu roku 1821 zavražděn a jeho uříznutou hlavu nechal López vystavit v kleci v největším chrámu Santa Fe. Poté se Estanislao López, jenž se oproti Ramírezovi postupně přece jen smířil s formou národní organizace, prohlásil „patriarchou federace“.⁵⁵ Decentralizované a nejednotné Spojené laplatské provincie tedy už dále zůstávaly v podstatě stranou války proti zbývajícím a dosud poměrně silným royalistickým a španělským vojskům v rozlehlých andských oblastech Jižní Ameriky. Rozhodující tažení měla být uskutečněna v režii Bolívarovy Velké Kolumbie.

Svého proklamovaného teritoriálního rozsahu Velká Kolumbie fakticky a v podstatě dosáhla teprve dobytím a ovládnutím bývalé audiencie Quito. Rozhodující přitom byla činnost venezuelského generála Antonia Josého de Sucre, přítomného od května 1821 v Guayaquilu, spravovaném vlastní vlasteneckou juntou. Důležitou roli v tomto kolumbijském úspěchu přitom sehrály taktéž San Martínovy jednotky v severoperuánském Trujillu, na něž se generál Sucre obrátil s žádostí o pomoc proti royalistické armádě generála Melchora Aymericha. Výsledkem spojení obou vojsk bylo Sucreho vítězství nad Aymerichovými royalistickými vojsky v bitvě na svazích při hoře Pichincha (nedaleko města Quito) 24. května 1822. Následujícího dne

---

⁵⁵ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica*, s. 67, 120-122; CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 127.

generál Aymerich kapituloval. Podle zprávy samotného Sucreho zahynulo v boji 200 jeho mužů a dvojnásobný počet na straně protivníkově, 1260 royalistických vojáků a důstojníků padlo do zajetí.⁵⁶ Quito se ocitlo v independentistickém držení a v červnu se zde objevil Bolívar, který v dubnu 1822 dosáhl vítězství nad royalistickými silami na jihozápadě Nové Granady (i když silný royalistický duch zde nadále přežíval a během následujícího roku zasáhly Bolívarovy oddíly dvakrát proti prošpanělským revoltám v Pastu).⁵⁷ Značná Bolívarova pozornost byla soustředěna ke Guayaquilu, kde se velká část místních vedoucích vrstev od roku 1820 stavěla za ideu úplné nezávislosti provincie, kdežto jen menší část za připojení k Peru nebo ke Kolumbii. Bolívar byl rozhodnut připojit Guayaquil ke Kolumbii. 11. července 1822 dorazil do tohoto přístavního města a vydal prohlášení o převzetí politické a vojenské moci, pod záminkou, že zde „panuje anarchie“.⁵⁸

Guayaquil, který se měl v letech 1828-1829, čili ještě v době Bolívarova presidentského úřadu v Kolumbii, stát jednou z příčin válečného konfliktu mezi Kolumbií a Peru, se stal rovněž místem památné osobní schůzky Simóna Bolívara s generálem San Martínem ve dnech 26.-27. července 1822. Schůzku dojednali emisáři obou „Osvoboditelů“ a jejím hlavním účelem byla, právě kromě stanovení hranic mezi Velkou Kolumbií a Peru, dohoda o společném tažení proti vojskům místokrále La Serny v peruánských Andách a v Horním Peru. Před odjezdem z Limy předal San Martín politickou a vojenskou moc na dobu své nepřítomnosti Bernardu Josému Taglemu, markýzi de Torre Tagle. Markýz de Torre Tagle odvolal v době San Martínovy nepřítomnosti San Martínova ministra Bernarda Monteaguda, strůjce policejních represí v Peru, které se obracely proti evropským Španělům, usazeným v Limě (a vrcholících v tomto případě násilnými deportacemi stovek osob v květnu 1822), ale i proti oponentům režimu z řad vlastenců, třeba jen domnělým, a byly tak vlastně symptomem laplatské nadvlády v zemi. Právě tato politika byla příčinou Monteagudova sesazení a celá záležitost okolo Monteaguda a postupů jeho „politické inkvizice“ jen přispěla k San Martínovu znechucení a rozhodnutí opustit Peru a posléze celou Ameriku.⁵⁹ Prvotní základ k takovému rozhodnutí peruánského *Protectora* však vycházel již z červencového guayaquilského setkání s Bolívarem.

---

⁵⁶ VICUÑA MACKENNA, B.: El Washington del Sur, s. 103-104.

⁵⁷ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 179.

⁵⁸ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 184-185.

⁵⁹ Tamtéž, s. 182, 185; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 281; CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 360.

Jednání obou předních vůdců hispanoamerického osvobozenického hnutí, navíc v podstatě improvizovaná,⁶⁰ probíhala mezi čtyřma očima a vyvolala četné spekulace.⁶¹ Jisté je, že k ničemu nevedla. Zjevně uražený San Martín se vrátil do Peru a 20. září 1822 zahájil zasedání peruánského ústavodárného kongresu oznámením o rezignaci ze svých funkcí.

San Martín přijal ze strany poslanců shromážděného peruánského parlamentu titul generalissima peruánské armády, ovšem odmítl nabídku stát dále v čele státu, jehož nezávislost sám vyhlásil. Následně oplul z Callaa do chilského Valparaísa. Kromě jistého množství zlata si z Peru odvážel, jako dar města Limy, standartu Franciska Pizarra, španělského pokořitele inckého impéria a zakladatele města ve třicátých letech 16. století. Peruánský parlament mu dodatečně udělil každoročně vyplácenou doživotní penzi.⁶² Další cesta generála, vlastně již politického azylanta, vedla přes argentinskou Mendoza a Buenos Aires do Evropy. Do Ameriky se již nevrátil. V roce 1850 José de San Martín zemřel v ústraní ve francouzském Boulogne-sur-Mer.

V téže době, kdy svrchovanost Bolívarovy Velké Kolumbie zahrnula i území pozdějšího Ekvádoru a na mexický trůn usedal císař domácího původu Agustín I., blížil se ke svému vrcholu rovněž emancipační proces v portugalské Americe. Když v dubnu 1821 odjížděla větší část portugalské královské rodiny do Lisabonu, sliboval princ Pedro jako brazilský regent předem uplatňovat v Brazílii „dobrodiní očekávaná od ústavy“.⁶³ S politikou portugalských liberálů, směřující ke zrušení autonomního postavení Brazílie, se však v Brazílii prohluboval antagonismus mezi tzv. portugalskou a brazilskou stranou. Při riodejaneirské regentské vládě prince Pedra prezentoval brazilskou stranu zejména hrabě Arcos, který posiloval regentovo postavení v zájmu posílení pozice Brazílie vůči Portugalsku. Ale již počátkem června

---

⁶⁰ San Martín přijížděl v červenci 1822 do guayaquilského přístavu s domněním, že se Bolívar stále zdržuje v Quitu, a Bolívar se naopak dozvěděl o jeho příjezdu, aniž by stačil cokoliv připravit. – RAMOS PÉREZ, D., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XIII, s. 309.

⁶¹ O průběhu těchto rozhovorů a příčině jejich výsledku existují jen konstrukty, založené na krátkých poznámkách obou účastníků, a zejména na jejich známých politických názorech, případně povahových vlastnostech. Cholerický a patetický Bolívar jednoznačně upřednostňoval republikánský systém, kdežto rozvážný San Martín tíhl k monarchistickým řešením, což mohlo vést k nedorozumění v otázkách budoucího uspořádání mladých hispanoamerických států. Rovněž tak je velmi pravděpodobné, že roli hrály otázky vrchního velení v předpokládaném společném tažení v Peru a San Martínovy obavy z možného konfliktu mezi přívrženci obou vůdců. – FUENTES, C.: *Pohřbené zrcadlo*, s. 197-198; ROEDL, B.: *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 185; RAMOS PÉREZ, D., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XIII, s. 310.

⁶² ROEDL, B.: *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 185-186.

⁶³ KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 164.

1821 byl Dom Pedro pod tlakem vojáků v Rio de Janeiru, nakloněných portugalskému liberálnímu vedení, přinucen hraběte Arcose odvolat, když poněkud otálel s přísahou na tzv. Ústavní základy, schválené předtím lisabonskými kortesy. Kolem Pedra se v následujících dnech formovala nová regentská vláda - a samotné regentovo odhodlání k dalšímu pobytu v Brazílii, kde pociťoval ztrátu vlivu na chod událostí, nebylo pevné a z brazilské strany byl k němu přesvědčován provinčními představiteli a zednářskou lóží.⁶⁴ Rozhodující osobností v brazilském emancipačním procesu se stal José Bonifácio de Andrada e Silva, rodák z města Santos v jihobrazilské provincii São Paulo, absolvent univerzity v portugalské Coimbre, jenž se po dlouhých letech pobytu v řadě evropských zemí vrátil do Brazílie v roce 1819 a v polovině roku 1821 stál za reorganizací provinčního vládního výboru v São Paulu. Tento sãopaulský provinční orgán vyjadřoval plnou podporu regentské vládě Doma Pedra, přičemž prvořadý úkol regentské vlády měl spočívat v udržení správní jednoty Brazílie, narušené v první řadě už nařízeními kortesů z Lisabonu. Sám Andrada e Silva byl konzervativním stoupencem umírněné konstituční monarchie, i když dříve zastával republikánské myšlenky.⁶⁵ Rakouský diplomat baron Marschall (jenž se v Rio de Janeiru objevil v září 1819, ve stejné době jako ruský vyslanec baron Tuyll)⁶⁶ jej ve své zprávě knížeti Metternichovi charakterizoval jako „ani demokrata, ani liberála v běžném slova smyslu“.⁶⁷ Vzhledem k brazilským reáliím bylo také podstatné, že už od roku 1820 tento „patriarcha brazilské nezávislosti“ uznával nevyhnutelnost postupného zrušení dovozu otroků, jakož i otroctví samotného, jež mělo být nahrazeno plánovitou podporou evropské imigrace. S imigračními projekty souvisel rovněž jeho plán posunutí brazilské hranice hlouběji do nekolonizovaného jihoamerického vnitrozemí (respektive řídce osídleného původním indiánským obyvatelstvem) prostřednictvím hraničního pásma, založeného na kolonizaci půdy svobodnými sedláky a vojenské samoobraně, tj. vytvoření jakési obdoby pohyblivé hranice (*moving frontier*), známé z dějin kolonizace severoamerické Nové Anglie. Vzor toho, co lze vnímat jako ideu v rámci širokého procesu, nazývaného v brazilské

---

⁶⁴ Uvedené portugalské Ústavní základy schválily kortesy v Lisabonu 10. března 1821, do Ria de Janeira byly přivezeny 2. června a brazilský regent Pedro na ně veřejně přísahal, spolu s nuceným odvoláním hraběte Arcose z funkce, 5. června. Již předtím, 25. května, je však přijal vládní výbor v Salvadoru da Bahia. Tento dokument deklaroval rovnost občanů před zákonem a stanovil rozdělení moci, bránil králi vetovat zákony přijaté Ústavodárnými kortesy a rovněž sliboval všem občanům plná lidská práva a národům plnou svrchovanost. – KLÍMA, J.: c. d., s. 165.

⁶⁵ BOLLINGER, A.: Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas, s. 155.

⁶⁶ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 158.

⁶⁷ OBRY, O.: Grüner Purpur. Brasiliens erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine, s. 248.

historiografii *marcha para o oeste* („pochod na západ“) a připomínajícího na západní polokouli obdobné procesy z dějin USA i dalších latinskoamerických zemí, shledával Andrada v ruském „kozáckém osídlení“.⁶⁸

Zatím v severobrazilském Pernambuku, kde v odkazu na zdejší revoluci z roku 1817 sílila vlna independentismu liberálně-republikánské orientace, došlo k ozbrojené konfrontaci mezi portugalským guvernérem v Recife a pernambuckými patrioty. Situace, v níž guvernér Luís do Rego získal ozbrojenou pomoc z bahijského Salvadoru, se utišila odjezdem guvernéra do Portugalska a předáním moci výboru, zvolenému ke konci října 1821. V září 1821 se ustavila proportugalská provinční junta v Minas Gerais, avšak vlastenecké nálady mezi vojáky zde vedly k rychlému obratu a útěku guvernéra do Portugalska. To předznamenalo, že se Minas Gerais, spolu s provinciemi São Paulo a Rio de Janeiro, změnilo v další hlavní oporu upevňující se myšlenky vyhlášení nezávislé monarchie v Brazílii v čele s regentem Domem Pedrem, která nabrala na závažnosti v reakci na politiku Lisabonu. Na jejím základě měl být princ regent využit k uhájení a rozšíření dosavadních brazilských pozic i za cenu úplného rozchodu s Portugalskem. Sám Dom Pedro, jenž se na jednu stranu nechtěl vzdát svých regentských pravomocí, zpočátku odmítal alternativu přijetí nabízené brazilské císařské koruny, a ve svém psaní otci, králi Janu VI., to zdůvodňoval věrností trůnu, „národu a portugalské ústavě“.⁶⁹ Naopak, král, jehož moc byla paralyzována kortesy, nevysílal z Lisabonu žádné příkazy a nařízení a v Brazílii se dokonce vyskytlo mínění, že abdikoval a stáhl se do kláštera. Portugalští dvořané v Rio de Janeiru hrozili Domu Pedrovi, že jej opustí, bude-li se dále zdržovat v Brazílii, přičemž se rovněž obávali případných konfiskací svých majetků v Portugalsku ze strany kortesů.⁷⁰

Situace se měnila poté, kdy počátkem prosince 1821 do Rio de Janeira přišla nařízení kortesů k Pedrovi okamžitému návratu do Lisabonu a o bezprostředním podřízení jednotlivých brazilských provincií lisabonskému centru. Výzva k princově návratu výrazně zaktivizovala brazilskou stranu a jak v polovině prosince psal Pedro králi Janu VI. do Portugalska, byli předáci brazilských provincií, naklonění ideji samostatné monarchie, ochotni vyhlásit nezávislost i v případě jeho odjezdu, přičemž spoléhali na podporu „jak evropských, tak amerických Angličanů“, tj. Velké Británie

---

⁶⁸ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 185.

⁶⁹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 168-169.

⁷⁰ OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 229-230.

a USA, v takovém případě.⁷¹ Byla zahájena kampaň za udržení prince regenta v Brazílii, která z Rio de Janeiro zasáhla do sousedních provincií São Paulo a Minas Gerais. Manifesty v Rio de Janeiro vyzývaly infanta k odporu proti diktátu kortesů, probíhaly petiční akce s cílem získat či dokázat podporu obyvatelstva pro totéž stanovisko. Významnou v tomto ohledu byla aktivita diskusního klubu v riodejaneirské ulici Ajuda, sdružujícího čelné osobnosti a spjatého se zednářskou činností. Jako o „orgánu skutečného veřejného mínění Rio de Janeiro“ se o tomto sdružení zmínil i rakouský vyslanec baron Marschall⁷² - což je důležité vzhledem k celkovému a zásadnímu vlivu zednářského hnutí na šíření ideje brazilské nezávislosti, zejména pak lóže *Grande Oriente*, vytvořené v roce 1822.⁷³ Předkládala se republikánská alternativa brazilské nezávislosti v případě regentova odjezdu, s hrozbou revoluce a rozvratu. K setrvání v Brazílii naléhavě Pedra vyzýval také José Bonifácio de Andrada e Silva ze São Paula, s tvrzením, že v opačném případě „kromě ztráty cti člověka a prince před celým světem se bude muset před nebem zodpovídat za řeku krve, která jistě poteče v Brazílii v jeho nepřítomnosti“.⁷⁴ Zásadním pro další vývoj se tak stalo již Pedrovo veřejné oznámení setrvat v Brazílii, pronesené před představiteli riodejaneirského městského senátu 9. ledna 1822. Regentovo veřejné rozhodnutí, známé pod prostým slovem „*Fico!*“ („Zůstávám!“), bylo následováno mohutným nadšením v brazilské metropoli.

Nedlouho nato se ozvala portugalská strana. Velitel portugalských vojáků v Rio de Janeiro Jorge de Avilez byl rozhodnut infanta zatknout a nalodit, načež se proti jeho divizi postavily na Pedrův příkaz jednotky věrné regentské vládě a Rio de Janeiro ovládlo 12. ledna napětí. Avilez ustoupil, byl nucen stáhnout se mimo město a později, v únoru 1822, pod dohledem brazilských lodí opustil se svojí více než tisícičlennou armádou Guanabarskou zátoku. Když se v březnu objevila před Rio de Janiirem portugalská válečná flotila, jež měla posílit Avilezovu divizi, nedostala

---

⁷¹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 169-170.

⁷² Tamtéž, s. 170. Marschall se ve funkci nejvyššího diplomatického zástupce rakouského císaře v Rio de Janeiro nacházel od května 1821, kdy předchozí rakouský vyslanec baron von Stürmer (v Brazílii působil od prosince 1820) oznámil svůj odjezd do Lisabonu. Podle Stürmerových pokynů měl Marschall zachovávat přívětivý postoj k princi regentovi Pedrovi a jeho manželce Leopoldině a v případě Leopoldiny se měl doslova „s horlivostí chápat každé příležitosti, aby dcera našeho nejvyššího pána prokazovala všechny zřetele, které se od ní mohou očekávat“. Stürmer se tehdy zároveň ve zprávě rakouskému státnímu kancléři Metternichovi vyjádřil skepticky ohledně další situace diplomatického sboru, jenž zůstává v Rio de Janeiro, vzhledem k nepříznivému postoji Doma Pedra vůči cizincům. Marschall pobýval v Brazílii ještě v následujících letech a podal např. zprávy o úmrtí císařovny Leopoldiny v prosinci 1826. – OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 224, 291-292.

⁷³ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 163.

⁷⁴ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 170.

povolení vylodit se. Téměř 900 vojáků i s jednou fregatou však přešlo do brazilských služeb.⁷⁵ Již v lednu 1822 jmenoval Pedro sãopaulského politika Andradu e Silvu do nejvýznamnějších ministerských funkcí a Brazílie, respektive fakticky jen nejvýznamnější část brazilského jihu, začala být spravována regentskou vládou nezávisle a proti vůli portugalských kortesů. Nadále byla uznávána autorita krále Jana VI. a Pedro zatím nadále věřil, že svým postojem přispěl nejen Brazílii, ale i sounáležitosti Brazílie s Portugalskem. Sám Jan VI. synův postup, tj. setrvání v Brazílii bez ohledu na příkaz kortesů, fakticky schvaloval, ovšem postoj kortesů vůči tomu, co bylo nahlíženo jako vzpoura proti portugalskému liberálnímu vedení, byl samozřejmě rozhodující. Pedrův dekret ze 4. května 1822 definitivně zakazoval uplatnit v Brazílii jakékoliv zákony vydané v Lisabonu, které by neprošly jeho svolením. Brazílie se začínala samostatně projevovat také na mezinárodním poli. Andrada e Silva jako regentův první ministr sdělil britskému konzulovi, že britské lodě mohou vplouvat do brazilských přístavů, aniž by potřebovaly víza udělovaná portugalským konzulátem v Londýně. Brazílie, která v minulých letech nabyla obrovského významu v britských obchodních zájmech, mohla ve svém sporu s Portugalskem počítat s přízní Londýna. S ohledem na možnost portugalské vojenské intervence Dom Pedro, obdařený mezitím titulem „Věčný ochránce“ (*Defensor Perpetuo*) Brazílie, vyhlásil manifestem z 1. srpna 1822, že Brazílie je připravena k obraně a rozhodnuta „nestrpět nadále portugalské vojáky na brazilské půdě“. „Nadešel čas, abychom se skoro oddělili... Oddělení Brazílie je nevyhnutelné a všechny prostředky k usmíření musí hledat Portugalsko,“ psal infant již 19. června 1822 otci do Lisabonu,⁷⁶ přičemž tato slova byla pochopitelně určena především kortesům. A zatímco v průběhu roku 1822 většina brazilských poslanců v lisabonském parlamentu, urážených a zneuznaných ve svých požadavcích, tajně opustila Portugalsko a přes Londýn se vracela domů, Brazílie začínala připravovat svolání vlastního parlamentu, obdoby portugalských kortesů. Ve srovnání s parlamentním zřízením, které od roku 1820 existovalo v Portugalsku (nebo ve Španělsku), měl mít ovšem tento parlamentní sbor, podle projektu Andradeho e Silvy, jen funkci poradního orgánu regentské vlády. Nicméně, právě s tímto krokem pobouření lisabonských kortesů vyvrcholilo.

Bylo evidentní, že Portugalsko nedisponuje dostatkem prostředků, aby mohlo

---

⁷⁵ Tamtéž, s. 172-174.

⁷⁶ Tamtéž, s. 175.

vojensky pacifikovat celou rozlehlou a vzpurnou Brazílii, rozkládající se od Amazonie až po Laplatský záliv. Podstatné ovšem bylo, že v řadě oblastí portugalské Ameriky zůstávala místní vedení loajální Lisabonu - a zejména se to týkalo brazilského severu. Vojenské oddíly, které zůstávaly věrné metropoli a byly vypuzeny z Rio de Janeiro a dalších jižních oblastí, spravovaných regentskou a posléze plně nezávislou císařskou vládou, a ty, které byly vyslány z Portugalska a v těchto oblastech jim bylo zabráněno ve vylodění, se soustředily právě v severnější položených regionech, nakonec hlavně v Salvadoru da Bahia.⁷⁷ Brazilská nezávislost se rodila v lokálních střetech a s hrozbou, že suverénní brazilský stát nezahrne celé teritorium někdejší portugalské Ameriky, jak o to usilovali Dom Pedro nebo Andrada e Silva. V prvních měsících roku 1822 byly výnosy regentské vlády respektovány jen v provinciích Rio de Janeiro, São Paulo a Minas Gerais. Naopak, v severobrazilské provincii Maranhão byl v únoru 1822 zvolen do čela místního vládního výboru přívrženec Portugalska biskup ze São Luís. Proti regentově vládě stálo také vedení provincie Pará. V Pernambuku a Ceará se zpočátku proregentský postoj zdejších junt změnil zásahem lisabonských kortesů. V Bahii vypukl ozbrojený konflikt mezi portugalskými vojáky a Brazilci. Ale stoupenci evropské metropole ovládali také Rio Grande do Sul na nejzašším brazilském jihu. V ještě jižněji položené oblasti bývalé Banda Oriental, od roku 1821 brazilské provincie Cisplatina, se armáda rozštěpila. Brigádní generál Álvaro da Costa vytvořil v Montevideu centrum portugalského odporu. Naproti tomu generál Carlos Frederico Lecor, přední z velitelů portugalsko-brazilské invaze do Banda Oriental v letech 1816-1817 a iniciátor shromáždění provinčních zástupců Cisplatiny v roce 1821, které rozhodlo o inkorporaci provincie do Brazilského království, přešel, ač sám také rodilý Portugalec, na brazilskou stranu a opevnil se v blízkém Canelones.⁷⁸

Již v první polovině roku 1822 se moc regentské vlády v Brazílii přesto upevnila a rozšířila. V záležitosti příprav vytvoření vlastního parlamentního orgánu v Brazílii, s nimiž se v praxi započalo až počátkem června, psal už koncem dubna

---

⁷⁷ CÉSPEDES, G.: *La Independencia de Iberoamérica*, s. 106.

⁷⁸ KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 165-166, 173-174; SANTOS, Luís Cláudio Villafañe Gomes: *O Império e as Repúblicas do Pacífico: as relações do Brasil com Chile, Bolívia, Peru, Equador e Colômbia (1822-1889)*, Curitiba 2002, s. 27. K úvahám o inkorporaci Banda Oriental (Cisplatiny) do Brazilského království přivedla Jana VI. revoluce ve Španělsku z roku 1820 s předpokladem, že tentokrát nenarazí na vážný odpor evropských velmocí. Zvolení zmíněného shromáždění provinčních zástupců se uskutečnilo se souhlasem krále, který byl k tomu přesvědčen ze strany brazilských, liberalismem ovlivněných kruhů. Toto opatření mělo za cíl přinejmenším omezit nákladnou vojenskou okupaci provincie. – STREET, J.: *Artigas and the Emancipation of Uruguay*, s. 333.

1822 Pedro svému královskému otci: „Prosím Vaše Veličenstvo, abyste tento list předložil Všeobecným kortesům, aby se dověděly, že Brazilci a všichni soudní lidé požadují zajistit integritu monarchie tím, že se tu ustaví Všeobecné brazilské kortesy se zákonodárnou mocí. Buď nám je schválí Všeobecné kortesy Spojeného království v Lisabonu, nebo je svolám já sám.“⁷⁹ Zprávy o přípravách na svolání brazilského parlamentního sboru narazily v Lisabonu na další vlnu odporu. Kortesy regentův výnos zneplatnily, prohlásily Pedra za zbaveného regentského úřadu a znovu nařídily, aby se ten „nešťastný a hanebný mladíček“ (jak nazval Pedra jeden z poslanců) do měsíce nalodil a zamířil do Lisabonu, jinak mu hrozila ztráta nástupnického práva na portugalský trůn. Parlament, složený ze zástupců jednotlivých brazilských provincií a nazývaný nejčastěji Ústavodárným shromážděním, se zatím sešel 23. června 1822, přičemž rozhodující podíl na jeho svolání vycházel opět ze zednářských aktivit. Ultimátum lisabonských kortesů došlo do Rio de Janeiro na konci srpna 1822. Faktickou regentskou moc v té době zrovna vykonávala regentova manželka Leopoldina, neboť Pedro se zdržoval v sãopaulské provincii, kde byl řešen případ vzpoury proti vládě bratří Andradů, sourozenců jeho prvního ministra. Už slova samotného Josého Bonifácia de Andrada o tom, že „od Portugalska nemůžeme očekávat nic jiného než otroctví a hrůzy“, i názory Leopoldiny, jež se prostřednictvím kurýrů z Rio de Janeiro dostaly k regentovi, jednoznačně nabádaly k vyhlášení nezávislosti. K tomu skutečně došlo, když kurýři 7. září 1822 dostihli prince nedaleko místa zvaného Ipiranga, poblíž São Paula, a podali mu zprávu o lisabonském ultimátu. Pedro tehdy před svým vojenským doprovodem provolal slova o zpretrhání svazků s Lisabonem, o „nezávislosti, svobodě a oddělení Brazílie“.⁸⁰ Toto „Provolání z Ipirangy“ (*Grito de Ipiranga*) stálo na počátku brazilské nezávislosti. 12. října 1822, v den Pedrovy čtyřicetých narozenin, byl dosavadní regent v Rio de Janeiro slavnostně provolán panovníkem samostatného brazilského státu. Slavnostní korunovace na císaře Pedra I. se uskutečnila 1. prosince 1822.

Zcela neuvážený postoj portugalských liberálů, kteří Brazílii upírali dosažené postavení rovnoprávné země s Portugalskem v rámci jednoho impéria, a na druhé straně sílící brazilský patriotismus tak vyústily v otevřenou brazilskou separaci, i

---

⁷⁹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 174.

⁸⁰ Tamtéž, s. 177; MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 163-164.

když obě země nadále spojovala vláda panovníků z jedné dynastie. Už když se Pedro po svém svolání na pahorek Ipirangy vrátil do Rio de Janeiro, byl na slavnostním zasedání zednářské lóže vítán jako císař Brazílie, která se měla stát „korunovanou republikou“ (princ sám byl velmistrem lóže *Grande Oriente*). Pedro proti tomu ještě vyjadřoval připravenost předat moc svému královskému otci, jakmile se ten vrátí do Brazílie, což ale byla samozřejmě záležitost bezpředmětná.⁸¹ 21. října 1822 mířil Pedro do Portugalska slova, potvrzující brazilskou nezávislost, a současně naznačující ochotu k přátelským stykům.⁸² Portugalsko se se ztrátou Brazílie, nejvýznamnější součástí své zámořské koloniální říše, nesmířilo. Jeho možnosti však byly omezené, jak vystihla i Leopoldina v dopise své sestře, parmské vévodkyni Marii Luise, slovy, že „Brazílie je příliš velká, mocná a její politická síla dokazuje, že neschopná, aby byla malé mateřské zemi kolonií“⁸³ – a bylo zaměstnáno také jinými problémy. 23. září 1822, tedy jen krátce po Pedrově proklamaci o rozchodu Brazílie s Portugalskem, byla v Lisabonu schválena portugalská liberální ústava. Na ni opět odmítla přísahat králova manželka (a můžeme připomenout, že sestra španělského krále Ferdinanda VII.) Carlota Joaquina. Nad sousedním Španělskem visela hrozba intervence v duchu Svaté aliance a rovněž v Portugalsku se absolutisté chystali k otevřenému odporu. A podobně jako proces osamostatnění portugalské Brazílie byl odlišný od emancipace sousední španělské Ameriky, naskýtala se řada předpokladů, aby Brazilské císařství dosáhlo rychlejšího a mnohem méně komplikovaného všeobecného mezinárodního uznání (tedy nejen ze strany bývalé koloniální metropole) než hispanoamerické republiky, rodící se z dlouholetých krvavých bojů.

V první čtvrtině roku 1822 existovalo v prostoru španělské Ameriky již několik velkých a prakticky nezávislých státních útvarů. Pomineme-li izolovanou Paraguay v čele s xenofobním režimem doktora Francii, byly zde Spojené laplatské provincie, Chile, republikánská Velká Kolumbie, Mexické císařství. Nezávislost Peru byla zatím víceméně sporná. Nedalo se očekávat, že Španělsko může na takovém

---

⁸¹ OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 244.

⁸² V tomto poselství nového brazilského monarchy stálo doslova: „Hrdinný brazilský lid, vida vyčerpány všechny prostředky ke smíření, použil svého nezadatelného práva, zvoliv 12. října svého konstitučního císaře a vyhlásiv svoji nezávislost. Taková je situace Brazílie; od 12. října už není integrální součástí staré portugalské monarchie, avšak nic nebrání pokračování zavedených přátelských a obchodních styků, pokud Portugalsko nevyšle vojska k napadení některé provincie této říše. Portugalci! Nabízím vám lhůtu čtyř měsíců k vašemu rozhodnutí; rozhodněte a volte: buď pokračování přátelství založeného na zásadách spravedlnosti a velkomyslnosti, na poutech krve a vzájemné výhodnosti; nebo nejlítější válku, která jediná může popřít uznání Brazílie nebo skončit zničením obou států.“ – KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie., s. 183.

⁸³ OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 249.

stavu mnoho změnit. V tomto okamžiku přišlo zásadní rozhodnutí ze strany Spojených států amerických - president James Monroe ve svém poselství Kongresu z 8. března 1822 doporučil uznání nezávislosti hispanoamerických států a žádal o vytvoření podmínek pro vyslání vyslanců. USA tak nezávislost těchto států uznaly na základě zákona, odhlasovaného téhož dne Kongresem. Tento severoamerický krok, učiněný zhruba jeden rok po definitivním vyřešení sporu mezi USA a Španělskem v záležitosti Floridy, znamenal potvrzení reality a zároveň přinášel jistý zlom v dosavadní linii ministra zahraničí Johna Quincyho Adamse ve vztahu k hispanoamerické otázce. John Quincy Adams, diplomat a ministr zahraničí ve vládě presidenta Monroea od roku 1817, syn jednoho z někdejších presidentů USA a sám pozdější Monroeův nástupce v presidentské funkci,⁸⁴ osobně příliš nesdílel panamericky motivované nadšení pro věc nezávislosti hispanoamerických států, existující v USA. Jeho vztah ke konfliktům ve španělské Americe byl upřímně neutrální. Jeho postoj ovlivňovala skutečnost, že patřil k těm, kteří pochybovali o schopnosti těchto nových států vytvořit demokracii v takovém smyslu, jak byla vnímána v USA. Navíc se klonil k myšlence, že k oficiálnímu uznání by mělo dojít teprve poté, co by se nezávislost dotyčných zemí jevila již nezvratnou. Ve srovnání s ideou vytvoření „amerického systému“, v němž by „naše podnikavost, průmysl a hospodářské návyky“ zajistily Spojeným státům jednoznačnou převahu nad latinskoamerickými zeměmi, kterou razil předseda Sněmovny reprezentantů Clay,⁸⁵ ukázkou Adamsova skepticismu může být jeho dopis svému blízkému příteli Alexandru Everettovi z konce roku 1817, v němž reagoval na Everettův článek, mířící k „necílevědomosti a nespravedlnosti naší účasti na straně Jihoameričanů v jejich nynějším boji proti Španělsku“. Adams Everettovy myšlenky dále rozvinul, když téměř vyloučil paralely, v USA předkládané sympatizanty s hispanoamerickými independentisty, mezi bojem za nezávislost ve španělské Americe a bojem za nezávislost USA v sedmdesátých až osmdesátých letech předchozího století. Jako argumenty mu přitom posloužily z jeho pohledu snad příliš konzervativní či naopak příliš revoluční tendence hispanoamerických patriotů, jako buenosaireská nabídka

---

⁸⁴ John Quincy Adams byl synem v pořadí druhého presidenta USA z let 1797-1801 Johna Adamse a sám zastával presidentský úřad v letech 1825-1829. Měl za sebou bohaté diplomatické zkušenosti z Evropy a je označován za prvního profesionála v severoamerické diplomacii. Již v devadesátých letech 18. století působil jako rezident v Nizozemí a později jako vyslanec v Berlíně, Petrohradě a Londýně. – UTHMANN, J.: Diplomáté, s. 57.

⁸⁵ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 88.

trůnu Donu Carlosovi Marióvi Isidrovi (bratrovi španělského krále, jehož jméno bude později spojeno s absolutistickým odbojem ve Španělsku) nebo Bolívarovo absolutní osvobození otroků.⁸⁶

Oproti situaci v letech 1818-1819, kdy Adams vycházel spíše z představy, že uznání nezávislosti hispanoamerických států ze strany USA by mělo být v souladu alespoň s jednou či více evropskými vládami, v roce 1822 přistoupily USA k reálnému uznání ryze z amerického stanoviska, prakticky bez jakéhokoliv ohledu na dění v Evropě. Při averzi k evropským absolutistickým režimům a obecně projevovaným sympatiím k liberálním hnutím nebraly příliš v potaz ani situaci stávajícího konstitučního režimu ve Španělsku.⁸⁷ 6. dubna 1822 zdůvodňoval John Quincy Adams severoamerické rozhodnutí španělskému vyslanci v USA Joaquínovi de Anduaga (akreditovanému ve Washingtonu na konci října 1821), v odpovědi na Anduagův protestní dopis jemu a prezidentu Monroeovi z 9. března. Zmínil se o právu národů na nezávislost, které bylo vykonáno ve Španělsku i ve španělské Americe, poukázal na reálný politický stav ve španělské Americe a podotkl, zjevně v odkazu na dohody Bolívara s Morillem, Iturbideho s O'Donojúem a San Martína s Pezuelou či La Sernou, že Španělsko vlastně nezávislost svých kolonií již také *de facto* uznalo. Zmínil se o přání vlády USA udržovat a pěstovat přátelské vztahy se Španělskem, o předchozí severoamerické neutralitě. Uznání hispanoamerických národů („uznání existujících faktů“) označil za krok, jímž se USA nesnažily zpochybnit jakékoliv právo Španělska a vzhledem k existenci nově zformovaných národů v Americe označil za „morální povinnost civilizovaných a křesťanských národů udržovat vztahy vzájemně jeden s druhým“. Při rozdílném postoji Španělska dokonce vyjádřil přesvědčení, že také španělská vláda „velmi brzy zaujme jiný a správnější pohled“, a že, stejně jako ostatní evropské vlády, bude příkladu USA následovat.⁸⁸

---

⁸⁶ „Když, například, Buenos Aires oficiálně navrhlo přijmout infanta Dona Carlose jako svého absolutního monarchu, za podmínky politické nezávislosti na Španělsku, je jejich kauza taková, jaká byla naše? Když Bolívar, nacházející se v čele republiky Venezuela, slavnostně vyhlásil absolutní a plné osvobození otroků, je kauza Venezuely přesně taková, jaká byla naše? Krátce řečeno, je-li jakýkoliv další rys oslavy mezi jejich kauzou a naší, kromě toho, že jsou, tak jako jsme byli i my - kolonií, bojující za nezávislost,“ psal mj. ve zmíněném dopise J. Q. Adams, jenž tehdy došel k závěru, že ve španělské Americe není jediného cíle ani postupu, jako tomu bylo v případě severoamerické revoluce. – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 93-94.

⁸⁷ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 25-26.

⁸⁸ „V každé otázce, vztahující se k nezávislosti národa, jsou obsaženy dvě zásady; jedna právní a druhá faktická; ta první výlučně závisí na určení národa sebe samým, a ta druhá vyplývá z úspěšného vykonání takového určení. - Toto právo bylo nedávno vykonáno stejně tak španělským národem

Plné uznání hispanoamerických povstalců jako představitelů suverénních států a národů ze strany Washingtonu znamenalo významný bod v celém průběhu latinskoamerických bojů za nezávislost a zejména v záležitostech jejich širšího mezinárodního kontextu. Jeho bezprostřední ohlas byl značný. Jak informoval zvláštní agent USA v Buenos Aires John M. Forbes státního sekretáře Adamse 10. června 1822, zpráva o tomto severoamerickém aktu dorazila do laplatské metropole jako mimořádně vhodná právě krátce před dvanáctým výročím buenosaireské Květnové revoluce z roku 1810. Forbes se do Washingtonu zároveň zmínil o reakci Britů v Buenos Aires, jež v této souvislosti odrážela celkově sílící mocenskou rivalitu mezi USA a Velkou Británií v mladých hispanoamerických zemích. Podle jeho svědectví se Angličané a jejich stoupenci v Buenos Aires snažili veřejně znevažovat či podhodnocovat význam tohoto severoamerického uznání. Angličané, „v duchu jejich vlastní sobecké politiky“, podle Forbesovy zprávy rovněž kladli otázky jako „Kolik Spojené státy obdrží zapláceno za tento akt nicotné ochrany?“ nebo „Kolik tisíc mužů vyslaly USA do armád španělské Ameriky k udržení její nezávislosti?“, a pokusili se na veřejnost protlačit falešnou zprávu, že uznání jihoamerických vlád vyhlásily ostatně již také španělské kortesy.⁸⁹

Při diskusích o oficiálním uznání hispanoamerické nezávislosti v USA již před rokem 1820 byla Velká Británie celkem pochopitelně tou z evropských velmocí, na niž byl brán ohled především. Přestože se ve Spojených státech vyskytovaly silné protibritské nálady, ovlivněné tradicí války za nezávislost z let 1775-1783 a britsko-americké války let 1812-1814 (a například John Quincy Adams, stejně jako Henry Clay, viděli ve Velké Británii hlavního protivníka), jako stoupenec kooperace

---

v Evropě, jako několika z těchto zemí na americké polokouli, které po dvě nebo tři století byly spojeny jako kolonie se Španělskem. - V konfliktech, které doprovázely tyto revoluce, se Spojené státy pečlivě zdržovaly od jakékoliv účasti, s respektem k právu národů v nich zúčastněných udržet nebo právě organizovat své vlastní politické ústavy, a sledující, kdekoliv byl ozbrojený zápas, nejnestrannější neutralitu. - Ale občanská válka, ve které bylo Španělsko po několik let zaměstnáno s obyvateli jeho kolonií v Americe, v podstatě ustala. - Smlouvy rovné uznání nezávislosti byly uzavřeny veliteli a místokráli samotného Španělska, s Kolumbijskou republikou, s Mexikem a s Peru; zatímco v Provinciích La Plata a v Chile neexistovaly žádné španělské síly po několik let, navzdory nezávislosti, kterou obyvatelé těchto zemí vyhlásili,“ zdůvodňoval J. Q. Adams rozhodnutí USA španělskému vyslanci mj. těmito slovy. – *Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I*, s. 156-157.

⁸⁹ Tamtéž, s. 604-605. S ohledem k výše zmíněnému lze konstatovat, že přes existující účast severoamerických vojáků a námořníků v independentistických armádách a flotilách během válek za nezávislost španělské Ameriky byl jejich počet mnohem nižší než v případě Britů. Pokud jde o otázku vztahů blízkí se navazování kontaktů v diplomatické rovině, USA vysílaly své konzuly a průzkumné komisaře do povstaleckých oblastí španělské Ameriky ještě mnohem dříve než k těmto přistoupila Velká Británie. – HUMPHREYS, R. A.: *Tradition and Revolt in Latin America*, s. 134-135.

s Londýnem vystupoval zejména sám prezident Monroe a v dotyčné problematice také ministr války Calhoun.⁹⁰ Britští obchodníci, zásadně ovlivňující v hispanoamerické otázce postoj vlády v Londýně, přitom znamenali velmi vážné konkurenty pro obchodníky severoamerické na otevírajících se trzích španělské Ameriky. Převaha Velké Británie, disponující celkovou průmyslovou a obchodní převahou nad USA, se stala v této sféře znatelnou a dále narůstající i v nedávno či zčásti dosud španělských koloniích na západní polokouli. V roce 1808, tedy v době po definitivním zhroucení španělského obchodního monopolu, dosahoval celkový objem obchodu USA s celou španělskou Amerikou (kolem 30 milionů dolarů) mírné převahy nad celkovým objemem britského obchodu s toutéž oblastí (méně než 25 milionů dolarů). V roce 1822 však obdobná čísla vyznívala jednoznačně ve prospěch Velké Británie, jejíž celkový objem obchodní výměny s hispánskou Amerikou vzrostl na zhruba 30 milionů dolarů, kdežto objem severoamerického obchodu klesl na méně než 14 milionů dolarů. Celkový objem obchodu USA v tomtéž roce činil 141 milionů a Velké Británie 420 milionů dolarů.⁹¹ V případě španělské Ameriky mířily severoamerické obchodní aktivity především do oblastí geograficky relativně blízkých USA, jako byly Kuba nebo Mexiko, ale i odtud byli Severoameričané, zčásti ostatně dovážející do těchto zemí zboží evropského původu, vytěsňováni britskou konkurencí. Například v roce 1825 zaznamenal i ruský Časopis manufaktur a obchodu (*Žurnal manufaktur i torgovlji*), že v Mexiku do této doby britská obchodní činnost zastínila dřívější severoamerické prvenství.⁹² Obchodní výměna USA s vlastní Jižní Amerikou nedosáhla v roce 1821 úrovně severoamerického obchodu s Haiti, vytvářejícího na počátku dvacátých let ročně asi 2-2,3 milionu dolarů.⁹³

Politika hispanoamerických independentistických vlád byla přílivu cizích kupců vstřícná a sám John Quincy Adams americkému vyslanci v Rusku Campbellovi jednou napsal: „Revoluce v Jižní Americe otevřela Nový svět pro obchodní činnost Anglie, která bude opět uzavřena v případě restaurace španělského koloniálního

---

⁹⁰ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 79-80, 145.

⁹¹ Tyto a v odstavci níže uvedené statistické údaje vychází z publikací RIPPY, J.F., *Rivalry of the United States and Great Britain over Latin America*, 1808-1830, Baltimore 1929; PETKIN, T., *A Statistical View of the Commerce of the United States of America*, New Haven 1835; ASP, *Commerce and Navigation*, v. II. – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 132.

⁹² Tento časopis ve svém devátém čísle z roku 1825 uváděl, že pro Severoameričany byly výhodné obchody nejen přímo s Mexikem, protože „jejich náklady se částečně skládaly ze zboží anglické galanterie, německých pláten, francouzských vín a kořalek. Nyní vliv Anglie přemohl všechny další národy jak v Mexiku, tak i v dalších zemích španělské Ameriky“. – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 133.

⁹³ Tamtéž, s. 132.

panství.“ Později, v červnu 1822, státní sekretář přiznal: „Anglie se jim /tj. hispanoamerickým státům/ zdá být zemí v ohromné míře důležitější než my, z toho prostého důvodu, že ona má možnost uspokojit jejich potřeby výrobky svého průmyslu. My máme málo podobného zboží pro dodávání, a produkty exportu jsme jejich konkurenty.“⁹⁴ Tím se kromě britsko-severoamerické obchodní rivality dotkl také obav, vyjadřovaných v USA některými členy Kongresu a vycházejících zejména ze zájmů plantážnický orientovaných jižních států USA, totiž, že samy nově samostatné země ve španělské Americe, otevírající se světovému obchodu, znamenají v záležitosti exportu některých komodit (jako například bavlna, cukr, tabák nebo mouka) vážnou konkurenci pro USA.⁹⁵

Otevírající se trhy v portugalské a španělské Americe přirozeně slibovaly profit nejen Velké Británii nebo USA, ale také dalším subjektům, což se nakonec mělo výrazně projevit v postojích Francie i Pruska. Vedle dalších evropských států přitom připadla v tomto ohledu specifická role severoněmeckým hanzovním městům Hamburk, Brémy a případně Lübeck, tj. přístavním republikám sice rozhodně nikoliv významným mocensky, jež však již po roce 1815 udržovaly přímé obchodní vztahy s oblastí La Platy (stejně jako s Haiti, zatímco jejich obchod s Brazílií, v důsledku britské konkurence a portugalské celní politiky, zůstával ještě po určitou dobu ve své většině tradičně provozován přes Lisabon a Porto) a jež se později, ve druhé polovině dvacátých let, výrazně podílely na skutečnosti, že také země Německého spolku jako celek patřily mezi nejdůležitější obchodní partnery mladých hispanoamerických států.⁹⁶ V Prusku se významným a zpočátku úspěšným průkopníkem obchodní expanze, směřující do Ameriky, stala Rýnsko-západoindická společnost (*Rheinisch-Westindische Kompanie*), akciová společnost továrníků, obchodníků a bankéřů, založená v březnu 1821 z iniciativy obchodníka Jakoba Aderse v porýnském Elberfeldu. Již v roce 1822 měl tento podnik, zaměřující se podle svých stanov na vývoz produktů pocházejících výlučně z německého prostředí, své zastoupení v haitském Port-au-Prince, mexickém Veracruz a Buenos Aires.⁹⁷ Kromě činnosti dalších obchodních společností, jež v následujících letech vznikaly

---

⁹⁴ Tamtéž, s. 134.

⁹⁵ Tamtéž, s. 133.

⁹⁶ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 32-35, 154-155.

⁹⁷ Počáteční úspěchy vedly tuto společnost k navýšení svého základního kapitálu k roku 1824 na 680 000 tolarů. Posléze však byly aktivity Rýnsko-západoindické společnosti ochromeny depresí v důsledku evropské obchodní krize let 1825-1826, ze které se společnost nezotavila až do svého rozpuštění v roce 1832. – KOSSOK, M.: c. d., s. 133, 164.

v Prusku i v Sasku, rovněž už v roce 1822 byly vyslány první expedice pruské obchodní flotily na pacifické pobřeží Jižní Ameriky, s cílem získat v Chile, Peru a oblasti budoucího Ekvádoru odbytiště pro export pláten.⁹⁸

Již 9. března 1822, tedy ve stejný den, kdy se španělský vyslanec ve Washingtonu obrátil s protestem na Monroea a Adamse, zaslal Adams instrukce americkému vyslanci v Madridu Forsitovi, na jejichž základě měla být španělská vláda přesvědčena, že oficiální uznání nezávislých vlád ve španělské Americe rozhodně nepředstavuje nepřátelský akt vůči Španělsku. Reakce ze španělské strany však byla značně podrážděná. Úkolem španělských velvyslanců v jednotlivých evropských zemích se stalo protestovat proti politice uznání, předložené na mezinárodní scéně prezidentem Monroem, a v argumentech, kterých měli podle instrukcí z Madridu využívat, hrál důležitou roli právě poukaz na obchodní zájmy USA. Záměrem Madridu bylo šířit názor, že „politika USA vychází z úsilí získat jako náhradu za uznání nových států speciální obchodní výhody“, a evropské vlády měly být kromě toho informovány, což bylo též velmi významné vzhledem k argumentaci Washingtonu, o úspěších španělských vojsk, rozporech mezi hispanoamerickými povstanci apod. Vzhledem k obchodním zájmům Velké Británie se apelovalo jmenovitě na Londýn (jakkoliv Španělsko dosud alespoň oficiálně chovalo tendence k limitaci britských obchodních aktivit ve svých zámořských územích). Francisco Martínez de la Rosa, ministr zahraničí španělské liberální vlády, zaslal v květnu 1822 španělským velvyslancům v předních evropských zemích manifest o situaci v „povstaleckých koloniích“ v Americe. V jeho instrukcích španělským diplomatickým zástupcům v Londýně, Paříži, Vídni, Petrohradu a Berlíně ze 6. května 1822 se upozorňovalo na tzv. „americký zájem“, jako cíl politiky USA, protichůdný „zájmu evropskému“ v Americe, čili v podstatě předvíдалy zásady budoucí Monroeovy doktríny. Tvrdily, že „uznání nezávislosti jihoamerických provincií ihned způsobí škodu v mezinárodních vztazích a nezlepší obchodní svazky Anglie s těmito oblastmi“, poukazovaly na zvýhodnění USA vůči Velké Británii už svojí zeměpisnou polohou a formou vlády. Španělský velvyslanec v Londýně Onís opakoval ještě ke sklonku května tezi o antagonismu „amerického“ a „evropského“ zájmu, k němuž spěje politika Washingtonu, britskému ministru zahraničí Castlereaghoovi.⁹⁹

Mezitím se ovšem v Evropě ozvala také přímo hispanoamerická či konkrétněji

---

⁹⁸ Tamtéž, s. 133-134.

⁹⁹ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 151-152.

kolumbijská strana, prostřednictvím manifestu, pod kterým byl podepsán Francisco Antonio Zea, bývalý vicepresident Velké Kolumbie, vyslaný Bolívií do Evropy jako „mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr“, za účelem navázání politických a hospodářských vztahů se státy evropského kontinentu. V protikladu k tomu, co se o situaci ve španělské Americe měla Evropa dozvědět z Madridu, Zeův manifest, objevivší se 8. dubna 1822 v Paříži, hovořil o zásadních politických změnách ve Střední a Jižní Americe jako o faktu, který nelze ignorovat. Emancipace španělské Ameriky byla vykládána jako historicky oprávněná a opodstatněná, předpovídalo se brzké spojení nových hispanoamerických států do velké federace a vytvoření jejích zásad, proti kterým „by každý útok zvenčí byl absurdní, stejně jako nebezpečný“. Jako společný zahraničněpolitický cíl nových republik byly uvedeny mír a přátelství se všemi národy. Součástí Zeova manifestu byl důraz na pevné postavení kolumbijské vlády a na vojenskou sílu Velké Kolumbie, když se v něm mj. hovořilo (v rozporu se stávající realitou) o již úplné absenci španělských vojsk v zemi a o vlastní šedesátitisícové armádě, naskýtající se k dispozici v případě potřeby. Sebevědomí mladého státu bylo podtrženo hrozbou protiopatření hospodářského druhu vůči státům, odmítajícím či se zdráhajícím uznat jeho nezávislou vládu (tj. uzavření kolumbijských přístavů pro poddané i zboží z dotyčných zemí).¹⁰⁰ Podmínky, obsažené v tomto dokumentu, přinejmenším oficiálně ignorovaném hlavními mocnostmi Svaté aliance, se *de facto* nevztahovaly na Velkou Británii. Zeův manifest však přispěl k určitému obratu ve prospěch hispanoamerické nezávislosti v politice některých evropských států, jež ale ve vztahu k hispanoamerické otázce prakticky postrádaly samostatnost v rozhodování. Takovým typickým příkladem se stalo Švédsko, které do roku 1823 vedlo rozhovory v Londýně a Paříži o svém diplomatickém zastoupení v Jižní Americe a posléze se švédský generální konzul ve Filadelfii vydal na „tajnou misi“ do Bogoty.¹⁰¹

Zpráva o severoamerickém uznání několika nových států ve španělské Americe vedla Velkou Británii, stále silně spojenou s principy evropské „Velké politiky“, ke

---

¹⁰⁰ K záležitosti legitimacy hispanoamerické nezávislosti i stávajícího reálného stavu obsahoval zmíněný kolumbijský dokument tato slova: „Amerika, po tři století utlačovaná a porobená, setřásla jho metropole. Španělsko už není nic dál od moří, které omývají Poloostrov... Nezávislost není nic jiného než znovuzřízení přirozeného řádu, a učinila konec nekonečným špatnostem, které přirozeně vytvářelo špatně ujednané spojení... Přístavy a opevněná místa jsou v moci Američanů... Všechny známky evropské nadvlády zmizely: lvi a věže Kastilie byly nahrazeny barvami nezávislosti a svobody.“ – KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 90-91; KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 341-342.

¹⁰¹ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 91-92.

snaze projevit obdobnou ochotu vůči hispanoamerické straně. Již v květnu 1822 britská strana projednávala tuto záležitost s francouzskou vládou, od čehož si slibovala nalezení základů ke společnému postupu.¹⁰² Vize o protichůdnosti „evropského“ a „amerického“ zájmu byla jistě velmi aktuální i vzhledem k existujícímu negativnímu postoji USA vůči teritoriálním nárokům Velké Británie a Ruska v západních oblastech severoamerické pevniny, avšak určitou ironií bylo, že poměrně nedlouho poté, co byla taková vize Evropě předkládána z iniciativy španělského liberálního vedení, odhodlal se „evropský systém“ s konstitučním zřízením ve Španělsku skoncovat. Je však třeba zároveň dodat, že na této skutečnosti se rozhodně nepodílela Velká Británie, vzdalující se tomuto „evropskému systému“. Ve vedení britského ministerstva zahraničí (*Foreign Office*) došlo mezitím k zásadní personální změně, když se po sebevraždě Roberta Stewarta Castlereagha v srpnu 1822 stal novým ministrem George Canning, někdejší Castlereaghův rival.¹⁰³ V období pozvolné parlamentní reformy v Británii přicházel s Georgem Canningem liberálnější duch do britského vládního kabinetu, zvěšiny složeného z toryovských aristokratických ministrů vedených lordem Liverpoolem (ministerským předsedou v letech 1812-1827). Obdobným případem byl také ministr Huskisson, stojící od roku 1823 v čele britského ministerstva obchodu (*Board of Trade*).¹⁰⁴ Z hlediska britské zahraniční politiky bylo důležité, že Canning, zástupce přístavního města Liverpool v parlamentu, reprezentoval bezprostředně zájmy britské obchodnické třídy, stejně jako že nebyl natolik vázán závazky evropské spolupráce s režimy Svaté aliance jako Castlereagh, i když na linii zahájenou Castlereaghem vlastně navázal.¹⁰⁵ Canningova éra v čele britské zahraniční politiky a poté i krátce (v roce 1827) v čele britské vlády tak byla rovněž dobou zintenzivněného britského pronikání do čerstvě nezávislé španělské a portugalské Ameriky, s čímž měla souviset i Canningem prosazovaná politika uznání hispanoamerických států Velkou Británií. Vždyť právě

---

¹⁰² PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 35.

¹⁰³ Robert Stewart Castlereagh byl jedním z tvůrců parlamentní unie mezi Velkou Británií a Irskem v letech 1800-1801 a ještě před svým nástupem do čela britské zahraniční politiky v roce 1812 zastával, v letech 1805-1806 a 1807-1809, úřad ministra války. V roce 1809 došlo k osobnímu souboji mezi Castlereaghem a Canningem, jenž souvisel s tehdejší britským tažením ve Španělsku a jeho neúspěchem. Canning byl v souboji zraněn a oba se poté museli načas stáhnout z politického života. 12. srpna 1822 si Castlereagh, stížený paranoiou v důsledku přepracování, prořízl hrdlo. George Canning zemřel v roce 1827, nedlouho po svém nástupu do funkce premiéra. – UTHMANN, J.: *Diplomaté*, s. 51-52.

¹⁰⁴ PROTHERO, G. W.: *Nelson's School History of Great Britain and Ireland*, s. 381-382.

¹⁰⁵ PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 35; KOSSOK, M.: *Im Schatten der Heiligen Allianz*, s. 105.

George Canning se stal autorem často připomínaného výroku, obsaženého v jeho psaní druhému vévodovi Granvillemu ze 17. prosince 1824, že „španělská Amerika je svobodná, a jestliže si nepovedeme naše záležitosti vysloveně špatně, je anglická“.¹⁰⁶

V samotné španělské Americe vyvíjela zhruba od poloviny roku 1822 Velká Kolumbie iniciativu k vytvoření těsnějších svazků s ostatními hispanoamerickými státy. V jednotném postupu těchto států se hledalo zabezpečení jejich nezávislosti na Španělsku a podle dalších projektů kolumbijského presidenta Bolívara a ministra zahraničí Pedra Guala měla tato jednání a dohody položit základy příští hispanoamerické konfederaci. Už 6. července 1822, čili nedlouho po vojenském vítězství v Quitu (a ještě před Bolívarovým setkáním se San Martínem), uzavřela Kolumbie spojeneckou smlouvu s Peru. 21. října téhož roku následovala obdobná smlouva mezi Kolumbií a Chile, a až v březnu, respektive říjnu roku následujícího uzavřelo Bolívarovo vedení spojenecké smlouvy s Buenos Aires a Mexikem.¹⁰⁷ S ohledem na oficiální uznání nezávislosti těchto zemí ze strany USA a zároveň panamerické vize západní polokoule pod dominantní rolí USA, základní Bolívarovy plány předpokládaly vznik konfederace, složené pouze z hispanoamerických států, tedy bez účasti USA. Přes jistý a trvalý obdiv vůči USA a jejich pokroku, „zemi svobody a domov občanské ctnosti“ podle vlastních slov,¹⁰⁸ jihoamerický *El Libertador* choval vůči Spojeným státům zpravidla podezřívavé postoje a spoléhal na jejich podporu každopádně méně než na podporu Velké Británie. Ve svém názoru na USA se lišil od svého vicepresidenta Franciska de Paula Santander, kterému je na sklonku roku 1822 prezentoval jako zemi v čele amerického kontinentu, „velmi bohatý a silný národ, mimořádně válečnický a schopný jakýchkoliv aktů, nepřátelských vůči Evropě a mocné Anglii“.¹⁰⁹ Podle Bolívarových představ se hispanoamerická konfederace, vedená Velkou Kolumbií, měla spoléhat na britskou podporu,¹¹⁰ i když to se samozřejmě nerovnálo nadvládě Velké Británie.

V Evropě bylo dopředu určeno, že hlavními body jednání Veronského kongresu, jenž se uskutečnil mezi říjnem a prosincem 1822, bude situace ve Španělsku a v Řecku. Byla-li zmíněna určitá ironie, vztahující se k liberálnímu

---

¹⁰⁶ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 148.

¹⁰⁷ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 212; ALVAREZ, A.: The Monroe Doctrine, s. 12.

¹⁰⁸ The Cambridge History of Latin America. Volume III. Ed. by BETHELL, L., s. 46.

¹⁰⁹ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 212-213.

¹¹⁰ Například v červenci 1825 Bolívar psal Santanderovi dokonce, že „naše americká liga nemůže přežít bez britské podpory“. – HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 152.

Španělsku, našli bychom obdobných zdánlivých ironií více. Jak bylo uvedeno, rovněž liberální Portugalsko, které se snažilo degradovat Brazílii, již od roku 1821 uznávalo nezávislost nových států ve španělské Americe. Právě portugalský ministr zahraničí Silvestre Pinheiro Ferreira uvažoval v roce 1822 o svazku všech amerických států s jeho zemí, který by bránil zasahování do jejich vnitřních záležitostí ze strany evropských mocností,¹¹¹ a z portugalské strany přišel také návrh vládě Buenos Aires na vytvoření obranné ligy proti Svaté alianci, jež by se skládala z USA, Španělska, Portugalska, Řecka a svobodných států Jižní Ameriky, tedy jakéhosi společenství liberálně orientovaných vlád Evropy a Ameriky. Tento návrh vyvolal Bolívarovo nepodložené podezření, že za ním stojí politika britské vlády za účelem získání mocenské hegemonie. V květnu 1823 poznamenal Bolívar v dopise generálu Sucremu, že „Anglie si přeje spojenectví se všemi svobodnými národy Ameriky a Evropy proto, aby se postavila do čela těchto národů a vládla světu“. Chilský vyslanec v Peru Pérez zase na Bolívarův pokyn napsal: „Idea ligy, i když předložená Portugalskem, byla velmi pravděpodobně navržena Anglií, aby se jako poslední mohla postavit do jejího čela.“¹¹²

Na druhou stranu, stejně jako hispanoameričtí independentisté, také tzv. brazilská strana v portugalské Americe hledala oporu především v Londýně a Washingtonu. Ale odpor proti politice Lisabonu stavěl brazilskou stranu v takovém, samozřejmě velmi zjednodušeně pojatém ideologickém střetu absolutismu a konzervativismu s konstitucionalismem a liberalismem v euroamerickém prostoru ke konzervativnímu táboru, k čemuž ostatně proces osamostatnění portugalské Ameriky skýtal podmínky. Kromě nostalgie po starých časech (a obav z radikálně-revolučního vývoje událostí), která vyplývala ze strany regentovy manželky Leopoldiny v její pravidelné korespondenci se svým otcem, rakouským císařem,¹¹³ velmi nápadně se tato tendence projevila v prohlášení regenta Pedra ze srpna 1822, sepsaném jeho prvním ministrem Andradou, které mělo světu oznámit faktickou politickou nezávislost Brazílie a ve kterém princ Pedro, s poukazem na situaci v Portugalsku, vystupoval vlastně jako jediný skutečně vládnoucí panovník dynastie Bragança. „Jelikož je náš král vězněm a zajatcem, je na mně, abych ho vyvedl z potupné izolace, v níž ho drží lisabonští buřiči. Mně jako dědici náleží úkol

---

¹¹¹ ALVAREZ, A.: The Monroe Doctrine, s. 10.

¹¹² BOLCHOVITINOV, N.N.: Doktrina Monro, s. 214.

¹¹³ OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 239-240; KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 166-167.

zachránit nejen Brazílii, ale s ní i portugalský národ. Vybízím vás, abyste udržovali s Královstvím brazilským vzájemně výhodné a přátelské styky. Budu připraven přijmout vaše vyslance a diplomatické zástupce a poslat k vám své, dokud potrvá zajetí krále, mého vznešeného otce.“¹¹⁴

Tato slova zároveň pochopitelně naznačovala možnost zachování portugalsko-brazilské jednoty v případě politického zvratu v Lisabonu a v duchu přetrvávajícího svazku s Portugalskem měli rovněž operovat brazilští diplomaté, vyslaní do zahraničí ještě před Pedrovou proklamací z Ipirangy a jeho svoláním brazilským panovníkem. V Londýně měl britskou vládu žádat o uznání Brazilského království a „absolutní vládu Jeho Královské Výsosti“ (tedy Jana VI.), opět s odvoláním na jeho „potupné zajetí“ v důsledku „intrik kortesů v Lisabonu“, Felisberto Caldeira Brant Pontes, později známý jako markýz de Barbacena. Další brazilské mise byly vyslány do Washingtonu (Luís Mountinho Lima Alvares) a do Buenos Aires (Manuel Correa da Câmara). Stejně tak se stala cílem rodící se brazilské diplomacie Paříž, kam se vypravil Manuel Rodrigues Gameiro Pessoa, a také Vídeň, kam odjel major Georg Anton von Schäffer, bavorský důvěrník arcivévodkyně Leopoldiny.¹¹⁵ Schäffer působil dříve v ruských službách a v Brazílii se stal později činný jako velkostatkář a lékař.¹¹⁶ Úkolem jeho diplomatické mise bylo navázat přátelské kontakty nejen s Rakouskem, ale i s dalšími státy Německého spolku (v první řadě s Pruskem a Bavorskem), a kromě jiného měl v Německu, v souladu s plány Josého Bonifácia de Andrada e Silva, verbovat rekruty pro novou brazilskou armádu, stejně jako lákat do Brazílie německé, rakouské a švýcarské imigranty.¹¹⁷ Jednání Caldeiry Branta s britským ministrem zahraničí Canningem a posléze i lordem Liverpoolem komplikovaly britské námitky, vztahující se k dovozu otroků do Brazílie, a požadavky, aby brazilská strana obchod s otroky přinejmenším redukovala. Tyto požadavky figurovaly na britské straně i po zprávách o vyhlášení úplné brazilské nezávislosti, i když v portugalsko-brazilském sporu stavěly britské obchodní zájmy Brazílii v Londýně do příznivějšího světla. Podle samotného Canninga se Británie nemohla postavit na stranu mateřské země, „která v rozporu se smlouvou z roku 1810

---

¹¹⁴ Tamtéž, s. 176.

¹¹⁵ Tamtéž; KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 183-184.

¹¹⁶ Georg Anton von Schäffer se zúčastnil ruské námořní expedice do Tichomoří a car Alexandr I. mu za jeho služby udělil šlechtický predikát. V Brazílii se poprvé objevil v roce 1814 a po pozdějších pobytech v Rio de Janeiru vstoupil do diplomatických služeb vznikajícího brazilského státu. – KOSSOK, M.: c. d., s. 184-185.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 185; OBRY, O.: Grüner Purpur, s. 241, 260.

zatěžuje naše výrobky z vlny třicetiprocentním clem, zatímco Brazílie se spokojí s patnácti procenty“.¹¹⁸

Prohlášení *Foreign Office*, vydané v listopadu 1822 právě v souvislosti s proklamací brazilské nezávislosti, zároveň vyjadřovalo stávající britské stanovisko k situaci v Latinské Americe jako celku: „Jestliže otázka uznání španělských kolonií připouští váhání či prodlení, skutečnost, že se Brazílie odtrhla od Portugalska, musí urychlit, a jak se nyní jeví, upřesnit rozhodnutí ve věci jejího uznání. Nicméně uznat Brazílii jako samostatný stát a neuznat Buenos Aires, Kolumbii a Chile by přinejmenším vyvolalo zášť a oprávněně by bylo považováno za nespravedlivé.“¹¹⁹ Právě v tomto bodě spočíval navíc zásadní rozpor mezi Georgem Canningem a rakouským státním kancléřem Metternichem, poměrně příznivě nakloněným myšlence nezávislé brazilské monarchie, vzhledem k faktickému stavu věcí a nereálné možnosti znovupodřízení Brazílie Lisabonem, a současně přísně oddělujícím tzv. „brazilskou otázku“ od „otázky jihoamerické“, tedy boje španělské Ameriky za nezávislost v čele s nelegitimními vůdci, jako byl třeba Bolívar.¹²⁰ K výměně vyslanců mezi USA a jimi uznanými státy ve španělské Americe se mělo přikročit až v roce 1823. Každopádně však tyto státy, stejně jako Brazílie, zahájily svůj vstup do mezinárodní politiky jako zcela nezávislé subjekty.

---

¹¹⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 187-188.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 188.

¹²⁰ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 199, 201-202.

KAPITOLA SEDMÁ

OD VERONSKÉHO KONGRESU

K MONROEOVĚ DOKTRÍNĚ

Ve španělské Americe pokračovala válka proti zbývajícím španělským a royalistickým silám a s ní současně proces konsolidace nových států, spojený s bouřlivými vnitřními zvraty. Vnitřní situace se vyhrtila také ve Španělsku, kde v roce 1822 zvolily kortesy s převahou radikálních *exaltados* za svého předsedu Rafaela del Riego, vůdce vojenského povstání z ledna 1820, a kde ozbrojený odpor absolutistů proti reformám dosáhl podoby občanské války. Na počátku července 1822 proběhly několikadenní boje přímo o Madrid mezi vzbouřeným královským sborem, jehož vzpoury využil Ferdinand VII. k proklamaci o obnovení své absolutní moci, a milicí v čele s plukovníkem Evaristem San Miguelem, představitelem *exaltados*. San Miguel stanul po vítězství své milice v čele nové vlády, již byl Ferdinand VII. nucen jmenovat, a nejradikálnější z *exaltados*, nazývaní *comuneros*, požadovali radikálnější změny a také naznačovali možnost odstranění panovníka.¹

Rakouské císařství se opět stalo hostitelem dalšího setkání monarchů a diplomatických zástupců evropských velmocí, navazujícího na kongresy v Opavě a Lublani z předchozích let a zahájeného ve Veroně 20. října 1822. Kromě panovníků Rakouska, Ruska a Pruska byl přítomen též neapolský král, diplomaticky zastoupeny byly také Velká Británie a Francie. V britském případě byl původní Castlereaghův slib účasti zmařen sebevraždou a Londýn zde byl zastupován vévodou Wellingtonem. Slavný vojevůdce z napoleonských válek a pozdější toryovský předseda britské vlády (v letech 1828-1830) jednal zcela v intencích stávajících britských zájmů a situace byla ovlivněna postoji nového britského ministra zahraničí Canninga, jenž byl rozhodným odpůrcem zasahování do vnitřních záležitostí Španělska. Otázka Španělska a posléze i španělské Ameriky tak vedla ke zřetelnému prohloubení odstupu či přímo k rozchodu Velké Británie s velmocemi tzv. Svaté aliance. Veronský kongres ukončil svá jednání 14. prosince 1822. Vzhledem ke stabilizaci situace v Itálii bylo rozhodnuto o lhůtě pobytu intervenčních rakouských vojsk v Sardinském království a snížení jejich stavu v Neapolsku. Závěrečné prohlášení tzv. východních velmocí odsoudilo události ve Španělsku i protiturecké povstání v Řecku

---

¹ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 43.

(obě záležitosti označoval ruský car Alexandr I. za součást mezinárodního spiknutí, opravňující k zásahu). Vývoj ve Španělsku zároveň nakonec vedl k pověření Francie, aby obnovila dřívější pozice bourbonské monarchie v zemi.² Francouzská vojenská intervence do Španělska pak byla zahájena v dubnu 1823. Velké Británii scházely prostředky k zabránění takovému zásahu. Ráznější tón vycházel pouze z Canningových slov o britské připravenosti k válce s mocnostmi Svaté aliance v případě, že by Francie po naplnění svého „poslání“ odmítla stáhnout svá vojska ze španělského území, že by francouzské síly vpadly také do Portugalska nebo obsadily část španělské Ameriky.³

Ještě z doby zasedání Veronského kongresu mohou být nicméně dokladem jistého posunu v britské politice slova, adresovaná v listopadu 1822 Georgem Canningem právě vévodovi Wellingtonovi: „Každodenně se víc a víc přesvědčuji, že za současné světové situace, za nynějšího stavu na Pyrenejském poloostrově a při současné potřebě naší země jsou pro nás americké záležitosti nepoměrně důležitější než evropské, a nevyužijeme-li příležitosti jednat v nich příhodně v náš prospěch, budeme litovat ztráty příležitosti, která se už nenaskytne.“⁴

Dříve než byla ze strany monarchistické Francie krále Ludvíka XVIII. a za aktivního přispění španělského absolutistického tábora obnovena absolutní moc Ferdinanda VII. jižně od Pyrenejí, došlo k řadě zásadních politických zvratů ve fakticky již bývalých španělských koloniích na západní polokouli. Ty se navíc zčásti nesly ve znamení zřetelných tendencí k republikanismu. V peruánské Limě byla se San Martínovým odchodem v září 1822 pověřena exekutivní mocí tříčlenná junta, v jejímž čele stanul dřívější royalistický velitel v Callau generál José de La Mar. Peruánský Kongres, složený převážně z právníků, vojáků, lékařů a duchovních, se zmítal v rozporech mezi monarchisty a republikány, přívrženci různých vojenských strategií a skupinami s různými ekonomickými zájmy. Navzdory dřívějším San Martínovým projektům zvítězilo republikánské řešení. 12. listopadu 1822, současně s přijetím ústavních základů, které poprvé proklamovaly zemi jako „národ“, byla Kongresem vyhlášena Republika Peru. Vládnoucí junta zároveň navázala na San Martínův plán vzájemného odříznutí royalistických armád v oblasti Jauji a v Horním

---

² REIFENSCHIED, R.: Die Habsburger, s. 289; SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648-1914, s. 179; PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 35.

³ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 109-110.

⁴ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 186.

Peru, plán tzv. „tažení do meziprostor“ (*Campaña de Intermedios*), a za tím účelem vypravila asi čtyřtisícové vojsko pod velením generála Rudecinda Alvarada, postrádajícího však autoritu ostatních velitelů. Alvaradova armáda se vylodila v jihoperuánském přístavu Arica, ovšem s jejím pomalým postupem se usnadnilo spojení vojsk royalistických generálů Canteraka a Valdése, kteří jí v lednu 1823 uštědřili dvě rozhodující porážky u Toraty a Moqueguy. K takovému výsledku přispěla i neschopnost či neochota limské junty získat vojáky a výzbroj pro podpůrné tažení, které mělo být pod velením dřívějšího San Martínova generála Arenalese vedeno přímo na andskou Jauku (a Arenales také poté Peru opustil), stejně jako se na tažení odmítlo podílet 2000 vojáků, jež do spojeneckého Peru vyslal Bolívar. Krátce po porážce se vojáci chopili politické iniciativy. Na konci února 1823 donutili Kongres odvolat juntou a z jejich popudu byl prvním presidentem utvářejícího se peruánského státu zvolen José de la Riva Agüero, bohatý kreol příbuzensky spjatý se španělskou šlechtou, jenž proti španělské nadvládě v zemi konspiroval již od dob místokrále Abascula, aby se posléze Abascalovi podrobil a vystupoval jako přívrženec koloniálního režimu, a jehož později San Martín jmenoval plukovníkem a prefektem Limy.⁵

Vlastně jen nedlouho poté, co se generál San Martín stáhl z politického a vojenského života, uzavřelo se rovněž působení jeho blízkého spolubojovníka Bernarda O'Higinse v čele chilského státu. V Chile sílil odpor proti O'Higinsově diktatuře, a když byl v roce 1821 v argentinské Mendoze popraven José Miguel Carrera, kdysi podporovaný proti O'Higinsovi USA,⁶ odrazilo se to i v postojích chilské aristokracie, jež dosud trpěla O'Higinse jen jako menší zlo než carreristy. Silná opozice vůči jeho vládě vzrůstala v řadách statkářů a duchovenstva. V roce

---

⁵ Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 284; ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 186; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas. La región surandina, s. 54; PATRÓN BOYLAN, Paul Rizo: „Del aguardiente al champagne. La aristocratización de la burguesía peruana en el siglo XIX“. In: La experiencia burguesa en el Perú (1840-1940). Ed.: McEVOY, Carmen, Madrid, Frankfurt 2004, s. 33-34.

⁶ S podporou Carrerova odboje proti O'Higinsovi ze severoamerické strany zřejmě souviselo např. také nelichotivé zhodnocení O'Higinsovy vlády v Chile ve zprávě o situaci laplatských provincií a Chile, vypracované zmíněnou zvláštní komisí, o jejímž vyslání do Jižní Ameriky bylo v USA rozhodnuto v roce 1817. Ke konci roku 1818 předložil prezident Monroe tuto zprávu, spolu se zvláštním dokladem bývalého zástupce USA v Buenos Aires Poinsetta, Kongresu. V ní se poznamenávalo, že vláda Buenos Aires, nárokuje si vykonávat vlastní jurisdikci nad Spojenými provinciemi Jižní Ameriky (území jižně od Brazílie a východně od And), narazila na odpor Paraguaye a Banda Oriental. O území západně od And (Chile) stálo poznamenáno, že v tomto období „nemá zastupitelskou vládu a nachází se v rukou diktátora“. - BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 143-144.

1822 byl chilský *Director supremo* nucen svolat ústavodárné shromáždění, jehož dílem se stala nová ústava, zčásti ovlivněná vzorem španělské ústavy. Na jejím základě byla *Directorova* moc omezena na šest, nanejvýš (v případě možného znovuzvolení) na dvanáct let, přičemž silné pravomoce hlavě státu zůstávaly například v otázce složení horní komory parlamentu. Za čtyři „přirozená“ práva stanovil tento dokument „rovnost, svobodu, bezpečnost a vlastnictví“.⁷ O'Higinsova nepopularita v zemi však byla již v každém případě značná a o dalším osudu Chile rozhodlo povstání, které na konci roku 1822 vypuklo v Concepciónu pod vedením generála Ramóna Freireho. Vzpouza byla záhy podpořena ze severnější ležící provincie Coquimbo a ke konci ledna 1823 složil O'Higgins demisi do rukou komise, vytvořené na otevřeném shromáždění předních měšťanů Santiaga de Chile. Rovněž v Chile převzala nejvyšší moc tříčlenná junta a posléze byl jako provizorní *Director supremo* jmenován generál Ramón Freire, dřívější O'Higginsův stoupenec. Freire, představitel umírněně liberálního proudu, záhy akceptoval novou ústavu, prosazenou konzervativními *pelucones* (doslova „parukáři“), ale neochota k úplné obnově dřívějších privilegií způsobila, že ani jeho vláda nebyla konzervativci přijímána s uspokojením. V chaotické politické situaci v Chile od roku 1823 se hlavními protivníky *pelucones* stali liberálové, hanlivě přezdívaní *pipiols* (cośi jako „neopeřenci, naivky“).⁸ O'Higgins hned po své abdikaci odešel do Peru a i když v Chile v dalších letech hráli důležitou roli jeho političtí přívrženci, nikdy se už do vlasti nevrátil. Zemřel v Limě v roce 1842, krátce poté, co dostal povolení k návratu do Chile, kterého se chystal využít.⁹

Navzdory tvrzení severoamerického státního sekretáře Adamse španělskému vyslanci ve Washingtonu z 6. dubna 1822, jímž bylo vysvětlováno formální uznání nezávislosti nových států ve španělské Americe ze strany USA a v němž se mj. hovořilo o „několikaleté neexistenci žádných španělských sil v Chile“, royalisté v zájmu Madridu dosud ovládali ostrov Chiloé při jižním pobřeží země a mělo být teprve na Freirem, pokoušejícím se pomocí nové legislativy vnitřně reorganizovat

---

⁷ COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 40.

⁸ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 362-363, 365; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas, s. 59-61.

⁹ Tohoto povolení se Bernardu O'Higginsovi dostalo za vlády chilského presidenta Manuela Bulnese (jehož vláda v letech 1841-1851 je mj. spojována též s politickou stabilizací a nápadným hospodářským rozvojem, které se v Chile, po předchozích vnitřních rozbrojích a válce s bolívijsko-peruánskou konfederací v letech 1836-1839, projeví). Již v počátcích Bulnesovy vlády se rovněž O'Higgins, stejně jako José de San Martín, dočkali doživotní penze od chilského státu. – CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 373.

chilský stát, aby zde dosáhl definitivního vítězství. V Mexiku byl pozůstatek koloniální moci představován španělskou posádkou v ostrovní pevnosti San Juan de Ulúa u Veracruz. Útok mexického velitele Antonia Lópeze de Santa Anna proti této španělské pozici, uskutečněný ze Santa Annovy vlastní iniciativy, ztroskotál a v reakci na tuto událost císař Agustín I. v listopadu 1822 odvolal Santa Annu z jeho funkcí a nařídil mu dostavit se do Ciudad de México. Santa Anna odmítl poslechnout a zčásti povzbuzen obchodníky z rodné Jalapy, otevřeně se postavil proti nařízení, o němž později zavzpomínal, že tehdy před sebou spatřil „absolutismus v celé jeho síle“. Iturbideho Mexické císařství se ocitlo před vážnou vzpourou. Santa Anna se spojil s Guadalupe Victoriou, bojovníkem proti koloniálnímu panství již od dob Morelosovy války za nezávislost, a 6. prosince 1822 společně vydali tzv. Plán z Veracruz, ve kterém spolu s třemi „igualskými“ zárukami (prezentovanými „jednotou, náboženstvím a nezávislostí“) požadovali odstoupení Agustína Iturbideho a znovusvolání Kongresu. Kromě politických proklamací získával Santa Anna vojáky na svou stranu sliby povýšení a odměn.¹⁰

Santa Anna při svém povstání využil obrovských finančních potíží, s nimiž se Iturbideho monarchistický režim potýkal a které se císař pokusil řešit vypsáním nepopulárních nucených půjček a žádostí o finanční pomoc na Velkou Británii (která s ním v roce 1822 navázala neoficiální diplomatické styky prostřednictvím anglického lékaře Patricka Mackieho, vyslaného do Mexika britskou vládou). Iturbideho postavení se však v nové revoluční situaci, jež zasáhla Mexiko, stalo neudržitelným. V počátcích roku 1823 svolaly provinční poslanecké sbory na podnět několika vojenských velitelů nový Kongres, 20. března 1823 Iturbide abdikoval.¹¹ Pro severoamerický republikanismus mohla být příznačná důležitá role, jakou přímo při Iturbideho pádu sehrál diplomatický zástupce USA v Mexiku (a pozdější vyslanec) Joel R. Poinsett.¹² Kongres uznal Iturbideho zásluhy na vzniku nezávislého státu a přiznal mu vysokou rentu pro jeho další pobyt v evropském exilu. V čele Mexika stanul triumvirát a alternativou budoucí podoby mexického státu, k jejímuž naplnění se po Iturbideho pádu Mexiko také skutečně ubíralo, byla federalizace a republikánské zřízení. Požadavek rozsáhlejších pravomocí regionálních vlád, a tedy fakticky federalizace Mexika, byl naplněn již tzv. Plánem z Casa Mata z února 1823,

---

¹⁰ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*, s. 168.

¹¹ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 88.

¹² OLIVIE, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 85, 105.

vyhlášeného rovněž za významné Santa Annovy účasti, a ostatně, opět Santa Anna se za ideu federativní republiky ještě v roce 1823 postavil ve svém Plánu ze San Luis, zveřejněném ve městě San Luis de Potosí, kam byl provizorní vládou vyslán v zájmu konsolidace nového režimu ve vnitrozemských regionech.¹³ Kongres zatím po Iturbideho odchodu zahájil vyostřený nacionalistický kurz, k čemuž patřilo vzdání cti povstaleckým předákům z let 1810-1815 (jako Hidalgovi, Allendemu nebo Morelosovi) jako „hrdinům nezávislosti“ nebo protišpanělská kampaň, během níž došlo i k vyplenění hrobky španělského dobyvatele aztéckého Tenochtitlánu z roku 1521 a vůbec strůjce španělské conquisty indiánského Mexika Hernána Cortése.¹⁴ Federativní forma mexického státu měla být vystižena již oficiálním názvem státu Spojené státy mexické (*Estados Unidos Mexicanos*) a spolu s tím se měl bezprostřední vzor USA po této stránce projevit také v ústavě republikánského Mexika, vyhlášené 4. října 1824. Zhroucení Mexického císařství mělo za následek brzkou separaci Střední Ameriky od Mexika - a samotného Iturbideho rovněž zanedlouho vnitřní rozpory na mexické politické scéně přivedly k návratu z Londýna do vlasti, jenž se mu však stal osudným.

Tzv. první Mexické císařství zůstalo tedy jen epizodou, přičemž sám Iturbide jako imperátor Agustín I. nesetřval na jeho trůně ani celý jediný rok. To v latinskoamerickém rámci kontrastuje s Brazílií, kde se monarchistické zřízení udrželo až do roku 1889 a kde samotná nezávislost v čele s portugalským princem byla vlastně přesnou obdobou toho, o co se původně a marně snažili stoupenci monarchistických koncepcí v Mexiku, ale i například v Buenos Aires nebo v Peru, tj. samostatné monarchie v čele s někým ze španělských infantů. Nezávislé Brazílské císařství mělo od počátku silně konzervativní ráz. První ministr José Bonifácio de Andrada e Silva se již před vyhlášením nezávislosti na Portugalsku opíral především o velkostatkářské vrstvy a vystupoval proti spolupráci s liberály a republikány, jež označoval jako „demagogy a anarchisty“. Stál tak vlastně u zrodu konzervativního proudu brazilské politiky, jehož hlavním liberálním oponentem, zastávajícím zájmy a ideály zejména městských podnikatelských skupin, byl Gonçalves Ledo.¹⁵ V říjnu 1822 brazilští liberálové upozornili na hrozbu absolutismu a koncentraci moci v Andradově osobě. Již po Pedrově císařské korunovaci na počátku prosince 1822

---

¹³ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica*, s. 170, 396.

¹⁴ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII. *Historia General de América*, s. 250.

¹⁵ Tamtéž, s. 162.

začalo pronásledování liberálů. Někteří z nich odešli do exilu v Buenos Aires. Doktor José Clemente Pereira, jenž jako předseda riodejaneirského městského senátu stál 9. ledna 1822 přímo u Pedrova rozhodnutí o setrvání v Brazílii (a mj. varoval před vystoupením republikánů v případě Pedrova odjezdu), se odebral do francouzského exilu kvůli svému konfliktu s prvním ministrem.¹⁶

Odhlédneme-li od britské podpory brazilské nezávislosti, bylo už rovněž naznačeno, že Brazilské císařství mohlo získat spíše pochopení ze strany evropských reakčních režimů než státy, vzniknuvší v prostoru španělské Ameriky. Smyslem Pedrovy císařské korunovace v prosinci 1822, jíž byli přítomni severoamerický, britský, francouzský a ruský konzul, bylo mimo jiné také zvýšit mezinárodní prestiž mladého brazilského impéria a důraz na monarchismus byl, i s ohledem na situaci v sousední španělské Americe, vstřícným gestem k evropským panovnickým dvorům. Vzhledem k vlasti císařovny Leopoldiny byla velká naděje vkládána do Rakouska a rakouský vyslanec v Rio de Janeiru Marschall už v prosinci 1822 navrhoval státnímu kancléři Metternichovi uznání nezávislého Brazilského císařství. V Portugalsku mezitím čtyřtisícová vojenská expedice dostala za úkol obsazení severobrazilských provincií Pará, Maranhão a Bahia a dosazení nové regentské vlády, jmenované lisabonskými kortesy. Informace o těchto přípravách znepokojily Londýn. V prohlášení ministra zahraničí Canninga z 21. listopadu 1822, mířeného do Lisabonu, se o případné válce mezi Portugalskem a Brazílií hovořilo jako o „nešťastné eventualitě“, při níž bude „Jeho Veličenstvo /tj. britský král Jiří IV./ dodržovat úzkostlivou a přísnou neutralitu“. Velká Británie byla podle tohoto prohlášení odhodlána udržovat ve válce i v míru „nynější přátelské vztahy jak s Portugalskem, tak s Brazílií“, a případné formální uznání nezávislosti Brazílie z britské strany nemělo být interpretováno jako poškození britsko-portugalských vztahů, přičemž za fakticky žádoucí se označovalo, aby „koruny obou království /tedy Portugalska i Brazílie/ byly zachovány vznešenému rodu Bragançů“.¹⁷

Nejvážnější ozbrojené boje mezi portugalskou a brazilskou stranou probíhaly už od února 1822 v oblasti Baía de Todos os Santos (Zátoky Všech svatých) při Salvadoru da Bahía a již v červenci 1822 zde princ regent Pedro posílil oslabenou brazilskou stranu vojenským kontingentem a králi Janovi VI. do Portugalska psal o „tyranských kouscích, bídě, hladu a vraždách“, které v Bahii spáchal portugalský

---

¹⁶ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 170-171, 186-187.

¹⁷ Tamtéž, s. 187-189.

velitel generál Inácio L. Madeira.¹⁸ Independentistické hnutí zde nabylo širšího rázu a portugalští vojáci byli pod tlakem dobrovolníků z řad vnitrozemských venkovanů (tzv. *couraças*) a posíl z ostatních brazilských provincií nuceni stáhnout se do pevností. V následujících měsících se však v oblasti zátoky vyloďovaly také portugalské posily a docházelo k dalším bojům s oddíly brazilských milic. V lednu 1823 se Brazilcům podařilo zmařit portugalský pokus o ovládnutí všech přístupů k zátocě, při čemž významnou roli sehrál odpor brazilské posádky v pevnosti na ostrově Itaparica a námořní střety dvou brazilských dělových člunů (příznačně pojmenovaných *Pedro I.* a *Leopoldina*) s jedenácti portugalskými válečnými plachtenicemi. V únoru 1823 žádal generál Madeira Lisabon o další pomoc. Na brazilském severovýchodě rozhodlo proportugalské vedení provincie Maranhão o zásahu proti představitelům sousední provincie Piauí, kteří v říjnu 1822 prohlásili, že vítají odtržení od Portugalska. Postup vojenského oddílu majora Fidiého proti Parnaíbě, centrálnímu městu Piauí, byl doprovázen rabováním a pálením statků a burcoval k protiportugalským náladám. Situace ve vlastní základně, vrcholící probrazilskou vzpourou, vedla Fidiého k návratu od Parnaíby, při němž se potýkal s partyzánským odbojem a milicemi z provincie Caerá, ale převaha byla zatím na jeho straně.¹⁹ Mohlo se zdát, že se portugalská Amerika nachází před rozdělením - že zatímco nezávislé Brazilské císařství zahrne pouze její jižní a centrální oblasti, sever zůstane pod vládou Lisabonu. Zůstávalo hlavní starostí vlády v Rio de Janeiru takové alternativě zabránit. Poměr Brazílie vůči Portugalsku se nezměnil ani po konzervativním převratu v Portugalsku v roce 1823 - a zároveň tedy již v době francouzské intervence ve Španělsku, kdy i Portugalsko poutalo zvýšenou pozornost britské politiky. Podle Canningova oznámení britskému diplomatickému zástupci v Rio de Janeiru Henrymu Chamberlainovi z února 1823 bylo britské uznání nové brazilské vlády „především otázkou času“ a Británie v této době již doporučovala navázat styky se samostatnou Brazílií samotnému Portugalsku.²⁰ Současně se již (zatímco brazilské oficiální kruhy projevíly tendence k sympatiím s úsilím evropské Svaté aliance)²¹ v obou zemích Pyrenejského poloostrova schylovalo ke změnám, které měly opět zvrátit vývoj, započatý

---

¹⁸ Tamtéž, s. 175.

¹⁹ Tamtéž, s. 190-191.

²⁰ Tamtéž, s. 189.

²¹ Například ke konci ledna 1823 popřály noviny Císařství brazilské Svaté alianci mnoho úspěchů při potírání „demokratů, kteří už dlouhá léta vystupují pod falešnou maskou konstitučního monarchismu, jíž klamou národy“. – KLÍMA, J.: c. d., s. 193.

liberálními revolucemi z roku 1820. Ke sklonku února 1823 zahájil na severu Portugalska povstání proti ústavní vládě hrabě Amarante. Armáda, věrná kortesům, vytlačila povstalce na španělské území, ale vzpoura povzbudila portugalské absolutisty, tíhnoucí ke králově manželce Carlotě Joaquině a mladšímu synovi Domu Miguelovi. Obavy z francouzské armády, která se přes Pyreneje chystala vstoupit do Španělska, nedovolily lisabonským kortesům vyhostit Carlotu Joaquinu z Portugalska za to, že odmítla přísahat na ústavu, k čemuž by podle znění této konstituce dojít mělo.²² Ke skutečnému vnitropolitickému zvratu v Portugalsku, za rozhodující účasti prince Miguela, došlo následně na přelomu května a června 1823, kdy již zároveň triumfovala kontrarevoluce také ve Španělsku.

Francouzská invaze tzv. „sta tisíc synů svatého Ludvíka“ do Španělska, výsledek usnesení Veronského kongresu, byla přímo iniciována vedením španělského absolutistického odporu. Už v lednu 1823, po jistých rozporech ve francouzské vládě, rozhodl první ministr Jean de Villele fakticky o válce proti liberálnímu Španělsku a odvolal francouzského velvyslance z Madridu.²³ Asi 90 000 francouzských vojáků, kteří v dubnu 1823 a měsících bezprostředně následujících vstoupili do Španělska, podpořených španělskými royalisty o síle zhruba 35 000 mužů, nenarazilo na vážnější odpor.²⁴ Již v květnu 1823 konstitucionalistický režim v Madridu padl. Francouzská intervenční armáda pod velením vévody z Angôuleme, z politického hlediska představitele francouzského ultraroyalismu,²⁵ postupovala při svém tažení napříč Španělskem od Pyrenejí přes Madrid až do Cádizu, kam předtím prchající liberálové odvěkli krále Ferdinanda VII. jako svého zajatce. Naděje liberálního vedení, kterou při svém ústupu přes Sevillu do Cádizu chovalo, totiž že se i tentokrát (stejně jako za napoleonského vpádu v roce 1808) zvedne masivní vlna aktivního odporu proti nové francouzské intervenci mezi španělským obyvatelstvem, nejednotným a unaveným řadou slibů, se nenaplnila.²⁶

Restauraci absolutní moci Ferdinanda VII. doprovázel teror proti svrženým

---

²² KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 130-131.

²³ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 34.

²⁴ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 408.

²⁵ Vévoda z Angôuleme, příbuzensky spjatý s rodem francouzských Bourbonů, nesl například zodpovědnost za tzv. „bílý teror“ v jižní Francii v roce 1815, krvavé pronásledování francouzských republikánů a bonapartistů, zahájené v Marseille v červnu 1815, krátce po Napoleonově porážce u Waterloo. Za to se mu tehdy dostalo pokárání samotného krále Ludvíka XVIII. – FERRO, Marc: Dějiny Francie, Praha 2006, s. 202-203.

²⁶ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 43.

liberálům, uzákoněný tzv. Výnosem o všeobecné proskripci z 23. června 1823, který vydala regentská rada, zřízená v Madridu po vstupu francouzských oddílů do města, a prováděný obnoveným inkvizičním tribunálem, tzv. juntami víry a výkonnými a stálými vojenskými komisemi (*Comisiones Militares Ejecutivas y Permanentes*). Tyto komise byly vytvořeny ve všech provinčních centrech na základě královského dekretu z ledna 1824. Konstituční třiletí ve Španělsku bylo nahrazeno tzv. „děsivým desetiletím“, spojovaným s pomstou z absolutistické strany, čistkami a popravami.²⁷ Příznačným pro tuto dobu byl královský záměr nenechat ve Španělsku a jeho koloniích naživu nikoho, kdo by se jako liberál, zednář či prostě učenec stavěl nenávisťně vůči absolutismu, jenž svého typického vykonavatele našel v ministru války a předsedovi madridské Vojenské komise generálu Aymerichovi. V královském nařízení z počátku března 1825, určeném pro kubánského generálního kapitána Vivese a zřizujícím také v Havaně obdobnou represivní komisi, se hovořilo o Ferdinandově úmyslu „ochránit“ obyvatele Kuby, „věrné vazaly, před hrůzami a zkázou, které s sebou přináší nepokoje, jimiž zkouší jeho panství v Americe“.²⁸ Obětí hromadných poprav ve Španělsku se již v roce 1823 stal také Rafael del Riego, vůdce povstání z roku 1820 a předseda kortesů od roku 1822, kdežto mnozí jiní čelní představitelé španělského liberalismu našli útočiště v emigraci. Většina španělských emigrantů, zpravidla vojáků, obchodníků a podnikatelů, vědců i církevních představitelů (mimochodem, zástupci kléru tvořili pětinu poslanců zvolených do kortesů v roce 1822), mířila přes Gibraltar do Velké Británie. Navzdory rozhodující roli francouzského zásahu v restauraci absolutismu v zemi se část těchto uprchlíků odebrala právě do Francie, kde však s nimi bylo nejčastěji nakládáno jako s válečnými zajatci nebo byli přinuceni k repatriaci. Současně však lze dodat, že zejména Francie se následně u režimu Ferdinanda VII. zasazovala za zmírnění protiliberálních opatření, přijatých ve Španělsku v roce 1823 či těsně poté - a po červencové revoluci ve Francii roku 1830, následované nástupem „občanského krále“ Ludvíka Filipa Orleánského na francouzský trůn, se ostatně do Francie přesunula téměř veškerá španělská emigrace z Velké Británie. Mezi těmito utečenci se nacházely osobnosti, které měly později, po smrti Ferdinanda VII. v roce 1833 a opětném vytvoření konstitučního zřízení ve Španělsku, dále sehrávat velmi důležitou

---

²⁷ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 405-406; FRANCO, J. L.: La Reaccion española contra la Libertad, s. 29-30.

²⁸ Tamtéž, s. 30-31.

politickou úlohu jako členové španělských vládních kabinetů kolem regentky Marie Kristiny Bourbonské, vdovy po Ferdinandovi VII., a Ferdinandovy dcery Isabely II. V Paříži prožili celou dobu svého exilu bývalý (a opět mj. pozdější) ministr zahraničí Francisco Martínez de la Rosa, od roku 1834 hlavní iniciátor politiky usmiřování Španělska s jeho bývalými koloniemi v Americe, nebo hrabě de Toreno. Ve Velké Británii se po roce 1823 zdržoval Juan Álvarez Mendizábal, Francisco Javier Istúriz aj.²⁹ Do exilu v USA odešel také páter Felix Varela, kubánský filozof, zvolený do madridských kortesů jako zástupce Havany, jenž poté založil ve Filadelfii exulantské noviny.³⁰ Varela byl jedním z tzv. španělských amerikanistů, frakce hispanoamerických politických aktivistů, nejbližších španělským liberálům, kteří dlouho spoléhali na možnost federalizace španělské Ameriky na základě konstitučního zřízení z roku 1812, a v rámci toho někteří z nich, než se rovněž přimkli k myšlence úplné nezávislosti, působili i v letech 1820-1823 ve španělských kortesech. Případem obdobným byl mexický dramatik Manuel Eduardo Gorostiza, aktivní ve španělských událostech od roku 1820 a poté též jeden ze španělských utečenců roku 1823, jenž hrál posléze významnou roli v diplomatických službách konsolidujícího se mexického státu (například již od roku 1824, po svém pobytu v Londýně, působil v Nizozemí). Naproti tomu, jak bylo už zmíněno, publicista Vicente Rocafuerte, jiný z hispanoamerických obhájců španělské konstituce a později rovněž výrazná postava mexické diplomacie (a poté ekvádorského politického života), byl již od roku 1821 aktivním ve službách mexických (a rovněž kubánských) republikánských kruhů.³¹

Podobně jako vítězství revoluce ve Španělsku v roce 1820, tak i úspěšný kontrarevoluční zvrát v roce 1823, neodmyslitelně spjatý s francouzskou vojenskou intervencí, velmi výrazně zasáhl do mezinárodní situace a pochopitelně velmi výrazně se odrazil též v hispanoamerické otázce. Z pohledu evropské politiky byla francouzská invaze a okupace Madridu z rozhodnutí Svaté aliance projevem další mocenské degradace Španělska a z ryze národního hlediska (tedy bez ohledu na odlišný politický režim ve Francii v letech 1808 a 1823) bývá někdy prezentována jako jistá satisfakce z francouzské strany za tuhý odpor, na jaký ve Španělsku narazily

---

²⁹ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 408-409.

³⁰ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 30, 71; KAŠPAR, O.: Dějiny Karibské oblasti, s. 137.

³¹ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 48, 95.

napoleonské armády o více než desetiletí dříve.³² Francouzská vojenská přítomnost v zemi přitom opět přetrvala samotný akt invaze. Podle francouzsko-španělské smlouvy z 9. února 1824 zůstávaly v různých městech po celém Španělsku francouzské vojenské posádky o celkové síle 45 000 mužů a ještě v roce 1827 pobývali francouzští vojáci v Barceloně. Vydřizování těchto posádek stálo Španělsko 80 milionů franků, více než dvojnásobek španělských nákladů na vlastní Angôulemovu expedici.³³ Ve vztahu k americkým událostem se základní postoj Ferdinanda VII. po plném obnovení jeho absolutní moci odrazil v královském dekretu z 26. února 1824, kterým byly anulovány veškeré akty španělské liberální vlády v Americe. Pokud tedy předchozí politika španělského konstitučního vedení mohla směřovat k nějakému porozumění ve vztazích mezi Madridem a nově zformovanými státy na západní polokouli, jak naznačovalo i příměří s Buenos Aires, uzavřené ještě 4. července 1823 a hovořící o prozatímní formě vzájemného přijímání španělské a buenosaireské vlajky v přístavech obou signatářských stran, tento krok podobnou alternativu vývoje na dlouhá příští léta vylučoval.³⁴

Podobně jako v roce 1820, i nyní byla další zásadní vnitropolitická změna ve Španělsku doprovázena podobnou změnou v sousedním Portugalsku. Zatímco ve Španělsku dovršil vítězství kontrarevoluce dekret Ferdinanda VII. z 1. října 1823, kterým se rušilo veškeré dílo předchozích tří let, v Portugalsku se koncem května 1823 postavil infant Miguel do čela vojenské vzpoury proti konstituční vládě v Lisabonu. Tzv. *Vilafrancada* (nazvaná podle obce Vila Franca de Xira v ústí Teja, severně od Lisabonu, kde se Miguel osobně spojil s povstalci) zasáhla brzy posádky v hlavním městě a když se 30. května vzbouřil i pluk, hlídající krále Jana VI., byla moc kortesů již fakticky zlomena. Král se vydal za mladším synem, kterého jmenoval generalísimem a vrchním velitelem armády. Jejich společný návrat do Lisabonu následovalo rozpuštění kortesů a pronásledování předních liberálů. Na rozdíl od Ferdinanda VII. však Jan VI. tíhl k ústupkům ve formě umírněného konstitucionalistického řešení britského typu a přikláněl se k umírněným konstitucionalistům, tzv. *moderados*. To proti němu stavělo Doma Miguela, který byl nyní držitelem moci v Portugalsku spíše než jeho otec a snažil se zabránit alternativě

---

³² UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 431-432.

³³ OLIVÉ, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 149-150.

³⁴ BÉCKER, J.: Historia de las Relaciones Exteriores de España durante el siglo XIX. Tomo I, s. 789.

jakékoliv ústavy.³⁵ Rozpor vyvrcholil v dubnu 1824 novým Miguelovým pokusem o převrat.

Francouzská intervence na Pyrenejském poloostrově v roce 1823, spojená navíc s novými spekulacemi o možné intervenci evropské Svaté aliance ve španělské Americe, ve prospěch španělského krále, ale třeba také ve prospěch Francie, vrhla nyní prakticky již jednoznačně do shodné názorové pozice obě anglosaské mocnosti, tedy Velkou Británii a USA. Vždyť už při jednání kongresu ve Veroně byl vévoda Wellington jako britský zástupce instruován nepřipojit se k žádnému prohlášení, v němž by se hovořilo o právu Španělska na americké kolonie (a naopak, měl spíše působit tak, aby i ostatní jednající velmoci více či méně formálně uznaly faktický stav existence samostatných států ve španělské Americe).³⁶ Již samotná francouzská okupace Madridu v roce 1823 upoutala pozornost severoamerického presidenta Monroea, který o půl roku dříve s nevelkou jistotou spoléhal, že by USA snad „nemusely být obtěžovány ostatními mocnostmi“, a který nyní psal Thomasu Jeffersonovi, že „náš vztah k Evropě je přesně takový jako v počátcích Francouzské revoluce“, a kladl si otázku, mohou-li USA zaujmout nějaký zvláštní „postoj ve prospěch svobody“.³⁷ Velká Británie prostřednictvím svého ministra zahraničí Canninga opakovaně žádala ujištění, že francouzská okupace Španělska bude pouze dočasná a bude brán ohled na územní integritu Portugalska. Svůj postoj k otázce španělské Ameriky a případných francouzských nároků v prostoru zanikajícího španělského impéria v zámoří dala jasně najevo, když po francouzské invazi do Španělska (a v souvislosti s ní) George Canning britskému velvyslanci v Paříži Charlesovi Stuartovi napsal: „Pokud jde o provincie v Americe, zdá se, že čas a průběh událostí přesvědčivě rozhodly o jejich odtržení od mateřské země; ačkoliv formální uznání těchto provincií jako nezávislých států ze strany Jeho Veličenstva smí být urychleno nebo zadrženo různými vnějšími okolnostmi, stejně jako více nebo méně uspokojivým postupem, v každém jednotlivém státě, vůči řádné a ustálené formě vlády. Zřikající se samo nejslavnostnějším způsobem jakéhokoliv záměru přivlastnění nejmenší části bývalých španělských držav v Americe, Jeho Veličenstvo je uspokojeno, když nebude učiněn žádný pokus ze strany Francie přivést pod svou

---

³⁵ KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 131.

³⁶ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 105-106; OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 19.

³⁷ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 34-35.

vládu jakoukoliv z těchto držav, buď dobytím nebo postoupením od Španělska.³⁸ S ohledem na výše citovaná slova bychom asi měli připomenout názorový rozdíl, jenž se v otázce španělských kolonií v Americe nacházel mezi Jiřím IV., od roku 1820 králem Velké Británie (a také Hannoverska, kde vládl jako absolutní monarcha), panovníkem, který se již jako princ regent přece stal také jedním ze signatářů Svaté aliance, a jeho liberálním ministrem zahraničí. Královský palác v Londýně se stával shromaždištěm diplomatů ze svatoaliančních mocností a obecně, konzervativní proud v britské politice především brzdil vstřícnější britský postoj vůči hispanoamerickým independentistům. Vždyť i vévoda Wellington, britský vyjednavatel ve Veroně, sice osobně rovněž stál proti ideji intervence evropských velmocí na západní polokouli, ale na rozdíl od Canninga se stavěl proti uznání nových států v bývalé španělské Americe.³⁹

Nebyla to pouze hispanoamerická otázka, co zavedlo podnět k zásadám, jež obsahovalo slavné prohlášení presidenta USA Jamese Monroea ke Kongresu z 2. prosince 1823, které se až mnohem později stalo známým jako Monroeova doktrína, které vyjadřovalo především názory státního sekretáře Johna Quincyho Adamse a které prezentovalo pouze severoamerická stanoviska, zcela nezávisle na postoji Velké Británie. Monroeova doktrína se při svém negativním stanovisku vůči kolonizaci Ameriky evropskými mocnostmi zčásti obracela i proti Velké Británii a situace přímo v Severní Americe, kde v poměru mezi Washingtonem a Londýnem zůstávala nikoliv uspokojivě dořešenou otázka oblasti Oregonu mezi Skalistými horami a pobřežím Pacifiku, pro to skýtala podmínky. John Quincy Adams už v listopadu 1819 prohlásil, že „svět musí být obeznámen s ideou, že za naše vlastní území by měl být považován kontinent Severní Amerika“. V lednu 1821 vedl spor o názvu části Oregonu (Columbia River Region) s britským vyslancem ve Washingtonu Stratfordem Canningem, bratrancem pozdějšího stejnojmenného britského ministra zahraničí, proslulým při své dlouholeté diplomatické činnosti jinak především působením v Turecku. V roce 1822, a rovněž na adresu britského vyslance, se Adams stavěl obecně proti kolonialistickým principům jak v případě Severní, tak Jižní Ameriky.⁴⁰ Zatímco v oblastech jižně od Oregonu svrchovanost Španělska, které se

---

³⁸ Tamtéž, s. 36.

³⁹ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 103.

⁴⁰ PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 29-30. Až v roce 1846 byla uzavřena dohoda mezi USA a Velkou Británií o rozdělení oblasti společně spravovaného Oregonu, k čemuž došlo prostým protažením hranice mezi USA a britskou Kanadou po čtyřicáté deváté rovnoběžce až

v roce 1819 zřeklo nároků severně od dvaatřicáté rovnoběžky, vystřídala svrchovanost suverénního Mexika, zůstávalo zde dalším konkurentem USA nadále rovněž Rusko, se svou osadou na kalifornském pobřeží a především aktivitou Rusko-americké společnosti, které v září 1821 car Alexandr I. udělil obchodní monopol na sever od jednapadesáté rovnoběžky, spojený s hrozbou konfiskace všem cizím lodím v dotyčných pobřežních vodách. To způsobilo ze strany USA ostré protesty. V červenci 1823 Adams na adresu ruského vyslance ve Washingtonu barona Tuylla prohlásil, že „bychom měli popřít právo Ruska na jakékoliv zdomácnění na tomto kontinentě, a měli bychom přijmout zásadu, že americké kontinenty nemohou být dále předměty jakéhokoliv nového evropského koloniálního zařizování“.⁴¹ Z celkového pohledu politiky Petrohradu představovala ruská Amerika jen okrajovou záležitost a už v červenci 1822 rozhodl Alexandr I. o ústupech v této oblasti. Rusko-americký spor byl nakonec vyřešen v roce 1824 dohodou, společně vypracovaným kompromisem, na jehož základě Rusko uznalo za jižní hranici svých nároků na západě Severní Ameriky čtyřiapadesátý stupeň čtyřicátou minutu severní šířky, celkem v souladu s Adamsovým návrhem v instrukcích, zaslaných rovněž v červenci 1823 americkému vyslanci v Petrohradu Middletonovi, a Severoameričané obdrželi severně od této hranice obchodní privilegia na deset let. Tím byla tedy vytyčena jižní hranice ruské Ameriky. Jižněji položená nevelká osada Fort Ross v Kalifornii, jejíž existenci přijímaly USA s jistou mírou pochopení, nebyla předmětem diplomatických jednání.⁴² Tato kolonie ostatně ani nenaplnila původní představy někdejšího správce Rusko-americké společnosti Alexandra Baranova, že by se mohla stát zásobárnou celé ruské Ameriky, a zůstávala nepříliš významnou enklávou.⁴³

---

k Tichému oceánu a dále průlivem jižně od ostrova Vancouver. Ze severní části Oregonu pod správou USA (území severně od Columbia River) se později vytvořilo samostatné teritorium Washington, které se v roce 1889 stalo federálním státem USA. Britská, respektive kanadská část Oregonu se stala součástí tzv. Britské Kolumbie.

⁴¹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 30-31.

⁴² Tamtéž, s. 31-32; TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 189.

⁴³ Alexander Andrejevič Baranov, první správce Rusko-americké společnosti v letech 1790-1818, zemřel v roce 1819 během svého námořního návratu z Aljašky do evropského Ruska v Batavii, centru nizozemské Východní Indie. Nepříliš významná úloha malé kalifornské kolonie Fort Ross byla podmíněna zejména nevýnosným obilnářstvím a úbytkem kožesínavé zvěře (i když se zde později, vzhledem k dostatku dřeva, stavěly lodě). V roce 1841 prodala Rusko-americká společnost tuto osadu v tehdy ještě mexické Horní Kalifornii švýcarskému soukromníkovi Sutterovi. Spolu s hospodářskou neefektivností kolonie přispěla k tomuto prodeji též neochota carské vlády Mikuláše I. k dohodám s Mexikem nebo USA ohledně této záležitosti. – HORDERN, N., DRESNER, S., HILLMAN, M.: Nový svět, s. 362-365.

V bezprostřední souvislosti s válkami za nezávislost ve španělské Americe se však dalším ožehavým bodem ve vztahu mezi USA a Velkou Británií na západní polokouli stala Kuba. Situace, kdy se celá hispánská Amerika osamostatňovala od španělské nadvlády, vedla k všeobecným předpokladům o brzkém zhroucení koloniálního režimu rovněž na tomto ostrově, a to se projevilo i ve zvýšeném mezinárodním mocenském zájmu, který doposud španělská Kuba upoutala. Samotný hospodářský význam a strategická poloha Kuby, „klíče“ k Mexickému zálivu a ústí Mississippi a ostrova s dosažitelným přístupem k pobřeží Severní, Střední i Jižní Ameriky, spolu s příznakem vzpoury početných černých otroků, s nímž bylo běžně případné vypuknutí zdejšího ozbrojeného boje za nezávislost spojováno, hrály zásadní roli v tom, že se Kuba stala průsečíkem zájmů současně hned několika států a změnila se v pověstné „Turecko transatlantických vztahů“, jak byla obrazně nazývána. Na počátku dvacátých let 19. století právě Kuba zaujímal po Velké Británii druhé místo v celkovém objemu zahraničního obchodu USA a daleko tak převyšovala ostatní části španělské Ameriky, prakticky již tvořené samostatnými státy.⁴⁴ Po anexi Floridy v roce 1819 představovala Kuba, samozřejmě vedle Texasu, další cíl severoamerických anexionistických požadavků na úkor rozpadající se španělské říše, silných zejména v jižanských otrokářských státech. Přitom zájem o nabytí tohoto ostrova, právě spolu s Floridou, naznačoval již od roku 1805, nedlouho po severoamerické koupi Louisiany, tehdejší prezident USA Thomas Jefferson.⁴⁵ Alternativa připojení Kuby k USA byla nepřijatelná pro Velkou Británii, poté, co se ta smířila se severoamerickým zábořem nedaleké Floridy. V USA zase nehodlali připustit nabízející se možnost, že španělskou vládu nad Kubou nahradí vláda britská. Další evropskou velmocí, s jejíž nadvládou nad ostrovem se počítalo jako s eventualitou, byla Francie. Kuba ve španělských rukou, při pokračující politice Madridu vůči svým „vzbouřeným koloniím“, zároveň představovala permanentní ohrožení pro mladé hispanoamerické státy a rovněž tedy existovala varianta připojení ostrova k Mexiku nebo Velké Kolumbii. V Kolumbii a v Mexiku se objevily plány na destabilizaci situace na ostrově, jenž jako základna španělských vojsk ohrožoval jejich nezávislost, a byla odtud podporována činnost tajných společností (jako třeba zmíněné *Soles y Rayos de Bolívar*), jejichž konečným cílem bylo možná ještě spíše

---

⁴⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monroe, s. 121.

⁴⁵ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 143.

než vlastní kubánská nezávislost právě připojení k některé ze zmíněných dvou zemí.⁴⁶

„Žádný americký státní představitel nesmí spustit tento ostrov ze zřetele, a ať nás raději stihnou větší pohromy, než aby přešel do rukou Anglie,“ psal v lednu 1820 severoamerický ministr války John C. Calhoun generálu Andrewovi Jacksonovi a zcela v duchu severoamerické *No-Transfer resolution* pokračoval: „To, že si ho přeje a obsadí ho, jestli se naskytne vhodný okamžik, o tom nepochybuji, a že by podobná událost představovala hrozbu naší Unii, je mi dokonale jasné. Takové je moje pevné přesvědčení.“ Calhoun nahlížel na Kubu jako na „klíč“ k severoamerické Unii a v tom vycházel též z autority Thomase Jeffersona, který vždy považoval Kubu za zvláštní doplněk k systému Spojených států.⁴⁷ Podobně později, v dubnu 1823, John Quincy Adams ve svých instrukcích vyslanci USA ve Španělsku Nelsonovi označil Kubu i Portoriko pro svou geografickou polohu za „přirozené přívěsy Severoamerického kontinentu“.⁴⁸

Podobně jako tomu bylo v případě možného spojení s Mexikem nebo Kolumbií, nebyla ani myšlenka případného připojení k USA počátkem dvacátých let 19. století cizí přímo mezi kubánskými liberály, respektive jejich spolupracovníky z dalších hispanoamerických zemí, jejichž zástupci přijížděli do Washingtonu, aby zde o takové eventualitě (též vzhledem k tehdy již očekávanému konci konstitučního zřízení ve Španělsku) jednali se severoamerickými vládními představiteli. Podle těchto návrhů z kubánské strany z roku 1822 měly USA pomoci boji ostrova za nezávislost a Kuba by mohla vstoupit do severoamerické Unie jako její další plnoprávný stát,⁴⁹ ale to záviselo v podstatě na stejných okolnostech jako samotný zájem USA. Představy o nutnosti a nevyhnutelnosti brzké anexe Kuby ze strany USA, v souvislosti s očekáváním pádu španělské moci a obavami z britské okupace ostrova, případně z protiotrokářské revoluce, vrcholily mezi severoamerickými vládními činiteli v letech 1822-1823. Sám J. Q. Adams ve svém deníku vzpomínal, že na zasedání vládního kabinetu 27. října 1822 ministr války Calhoun projevoval „vášnivé přání vidět Kubu součástí Spojených států“ a tvrdil, že mu „Jefferson před dvěma roky řekl, že musíme při první příležitosti obsadit Kubu dokonce i za cenu války s Anglií“.⁵⁰ Zhruba měsíc nato vzbudila v severoamerických kruzích rozruch zpráva,

---

⁴⁶ OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 22.

⁴⁷ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrína Monroe, s. 121-122.

⁴⁸ Tamtéž, s. 125-126.

⁴⁹ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 70-73.

⁵⁰ BOLCHOVITINOV, N.N.: Doktrína Monroe, s. 122.

že již v červnu 1822 francouzský vyslanec před svým odjezdem do Paříže tajně sdělil ministru financí Crawfordovi, že jeho vládě je známo, že Anglie už dva roky vede rozhovory se Španělskem o otázce Kuby a nabízí za ní Španělsku značný finanční obnos a Gibraltar. V prosinci 1822 následoval Adamsův dopis vyslanci v Madridu Forsitovi, v němž se zdůrazňovala nutnost získat přesnější informace o těchto jednáních.⁵¹ V praktické rovině bylo důležité, že v kubánských vodách se zatím již pohybovaly severoamerické i britské válečné lodě v rámci potírání pirátství a Severoameričané i Britové za stejným účelem podnikali akce i na pobřeží ostrova.

Ve vyslání britské námořní eskadry ke kubánskému pobřeží se odrážely rovněž obavy Londýna ze záměrů USA. Podle návodů britského ministra zahraničí Canninga z října 1822 měl britský velvyslanec v Madridu William A. Court upozornit španělskou stranu na právo velitele britské eskadry vylodit při pronásledování pirátů na březích Kuby ozbrojené síly a hájit takové narušení španělského území „nutností bránit západoindický obchod anglických poddaných“, zatímco britský vyslanec ve Washingtonu Stratford Canning měl americkou stranu ujistit, že cílem Británie není „stálá okupace Kuby“, a současně se měl informovat o cílech USA.⁵² Vždyť severoamerické válečné flotily pod velením Biddla a Portera vedly stejné protipirátské tažení na „obranu obchodu“ při pobřeží Kuby a rovněž Portorika už od ledna 1822 bez svolení španělských úřadů, ačkoliv se USA již předtím marně pokoušely od Španělska takové povolení získat.⁵³

Situace válečného stavu mezi Francií a konstitučním španělským vedením, existující od ledna 1823, v USA přispěla k obavám v kubánské otázce, zejména asi s ohledem na Francii. V dubnu 1823 byl na Kubu jako zvláštní agent USA vyslán Thomas Randall, jenž měl washingtonskou vládu informovat o politické situaci na ostrově, postojích jeho správy a pocitů jeho obyvatel, „pozorně sledovat všechny události, vztahující se ke spojení se Španělskem a k událostem, které mohou vyplývat z války mezi Francií a Španělskem, pravděpodobně nyní započaté“...⁵⁴ V již jednou

---

⁵¹ Tamtéž, s. 122-123.

⁵² Tamtéž, s. 123.

⁵³ Tamtéž, s. 123-124.

⁵⁴ Thomas Randall se měl na základě pokynů od J. Q. Adamse dále např. nepříliš nápadně zajímat o cíle a záměry francouzských či britských agentů, s nimiž by přišel v Havaně do styku, a o eventuální přesuny námořních sil obou evropských velmocí do Západní Indie či přímo do kubánských vod. Při svých kontaktech s kubánskou společností měl na případné dotazy, vztahující se k postoji vlády USA, odpovídat, že „první přání vlády je setrvání Kuby v jejím politickém svazku se Španělskem“, a že by USA chovaly „naprostou averzi k přechodu ostrova k jakékoliv jiné mocnosti“. - Diplomatic

zmíněných Adamsových instrukcích americkému vyslanci ve Španělsku Nelsonovi rovněž z dubna 1823 bylo zdůrazněno, pokud jde o záležitost Kuby, především přání USA, aby Španělsko tento ostrov nepředalo žádné další mocnosti (které měl přímo na Kubě případně zastávat i Randall - a což nakonec zůstávalo totožné s oficiálním zájmem Velké Británie). V souladu s tezí o vzájemné oddělenosti „evropského“ a „amerického“ systému a budoucím zněním Monroeovy doktríny byla Adamsova snaha potvrdit, že „životním pravidlem Spojených států od doby dobytí nezávislosti bylo zdržovat se od vměšování do politických systémů a konfliktů Evropy“ (výjimku tvořily námořní války evropských mocností, v nichž byly poškozovány zájmy USA). Bez ohledu na válečný stav mezi Francií a Španělskem v Evropě Adams také označil za nepochybné, že „panství Španělska jak v Severní, tak v Jižní Americe je nenávratně ztraceno“.⁵⁵

Kuba (stejně jako Portoriko) dále zůstávala v područí Madridu a z hlediska USA zůstávala taková situace rozhodně přijatelnější, než kdyby se vlády nad sousedním ostrovem ujala Velká Británie nebo Francie, případně Kolumbie či Mexiko, a přijatelnější než možná alternativa protišpanělské vzpoury, v níž by se nakonec za rozhodující iniciativy otroků opakoval haitský scénář z přelomu 18. a 19. století. Pokud se jedná o otázku mezinárodního postavení Haiti, které poskytlo významnou pomoc Bolívarovi a samo anektovalo sousední Santo Domingo, můžeme poznamenat, že nezávislost této černošsko-mulatské ostrovní republiky nejen nebyla dosud uznávána Francií, tj. bývalou koloniální metropolí, ale Haiti nevyslalo ani diplomatické zástupce do Washingtonu a navzdory čilým obchodním kontaktům byl postoj USA v tomto případě poznamenán vlivem jižních otrokářských států. Přes všechny proklamace o panamerické solidaritě se to prokázalo v nezájmu USA, když se v roce 1825 u břehů Haiti objevila francouzská flotila a vymáhala na místní vládě velké odškodné, právě jako cenu za uznání haitské nezávislosti.⁵⁶ Ale zatímco se v rámci celoamerického emancipačního procesu po roce 1775 stalo Haiti v pořadí *de facto* druhým nezávislým státem (a vlastně prvním v tzv. Latinské Americe), nezávislost Kuby na evropské metropoli byla ve dvacátých letech 19. století ještě dosti vzdálenou budoucností. Události na sklonku 19. století, které tomu předcházely (tj. kromě vlastní osvobozené války na Kubě válka mezi USA a Španělskem v roce

---

Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I, s. 185-186.

⁵⁵ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrína Monro, s. 125-126.

⁵⁶ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 70.

1898), se však již odehrávaly na pozadí změněných okolností, které svým způsobem teprve znamenaly vítězství trendů, hláсанých v USA v roce 1823.

Jak už před polovinou roku 1822 upozorňovala evropské velmoci španělská liberální vláda (zdůrazňující mj. ostatně také obecný odpor USA vůči evropským koloniálním držbám v Americe), počínající regulérní diplomatické styky mezi USA a novými hispanoamerickými státy byly provázeny snahou Washingtonu o dosažení výhod vůči svým evropským konkurentům. Když v roce 1823 došlo k výměně vyslanců mezi USA a Velkou Kolumbií, do Washingtonu byl vyslán politik, spisovatel a novinář José María Salazar⁵⁷ a naopak do Bogoty Richard S. Anderson, měly Adamsovy instrukce Andersonovi z 27. května toho roku sloužit jako vzor pro severoamerické diplomaty v ostatních hispanoamerických zemích. S ohledem na víceméně dovršený boj za nezávislost ve španělské a někdejší paralelní proces v anglické Americe obsahovaly prvek panamerické sounáležitosti. Revoluce ve španělské Americe byla označena za pokračování revoluce severoamerické, ovšem se závěrem, že každá měla svá specifika. Vysvětlovala se předchozí neutralita USA. Uznání nezávislosti nových států bylo charakterizováno jako nezištné, ovšem přesto se měl severoamerický vyslanec zasazovat o uzavření smlouvy, která by poskytla USA status „nejvíce zvýhodněného národa“ v oblasti obchodu a lodní dopravy. USA současně zdůrazňovaly, že nebudou žádat nic, co by uškodilo Kolumbijské republice. Smlouva se měla zakládat na svobodě svědomí a náboženské víry (jež v Kolumbii uzákoňovala ústava) a sám prezident Monroe souhlasil, aby se jednání vedla v Bogotě, kam Anderson dorazil až v prosinci 1823.⁵⁸ Taktéž v květnu 1823 sestavil John Quincy Adams instrukce Caesarovi A. Rodneyovi, jmenovanému vyslancem USA v Buenos Aires. Při analýze vývoje konkrétně v laplatské oblasti v uplynulých třinácti letech, jejíž součástí byla též kritika předchozí monarchistické orientace buenosaireských vlád, ocenil stávajícího buenosaireského ministra zahraničí Bernardina Rivadaviu, mj. také jako v principu republikána. Vzhledem k hluboké decentralizaci laplatských provincií v předchozích letech přitom Adams rovněž označil za skutečnou doménu buenosaireské vlády jen samotnou provincii Buenos

---

⁵⁷ V době Morillovy reconquisty Nové Granady pobýval José María Salazar v exilu na Britý spravovaném Trinidadu, kde složil elegii, věnovanou obětím „brutální a krvavé represe“ Pabla Morilla, „nového Pizarra“, a v níž předložil ideu plné identity mezi dějinami původního amerického obyvatelstva a dějinami kreolů. V roce 1819 oslavil Bolívarovo vítězství u Boyacá napsáním heroické písně *La Campaña de Bogotá*. – KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 248-249.

⁵⁸ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk, s. 66-68.

Aires a doslova se zmínil o „předcházejících veřejných obchodech mezi Spojenými státy a Republikou Buenos Aires“.⁵⁹

Vlastně jen nedlouho po sepsání instrukcí prvním vyslancům USA v Buenos Aires a Bogotě se na mapě Ameriky objevil další nezávislý státní útvar - Spojené provincie Střední Ameriky (*Provincias Unidas de Centroamérica*), jejichž zrod následovalo odtržení od Mexika po pádu Iturbideho impéria. Ke svolání vlastního kongresu, jenž měl rozhodnout o další budoucnosti, byli Středoameričané po svržení Agustína I. vyzváni přímo z mexické strany. Tak bylo navázáno na proces, zahájený v září 1821. Volby v červnu 1823 přinesly úspěch liberálně orientovaným politikům a 1. července 1823 potvrdil středoamerický Kongres nezávislost na Španělsku, stejně jako na Mexiku a dalších evropských i amerických mocnostech.⁶⁰ Nový stát v prostoru mezi Mexikem a Kolumbií, s centrem v Guatemale, se vyvíjel do formy volné republikánské federace, složené z pěti provincií (Guatemala, Salvador, Honduras, Nikaragua a Kostarika).⁶¹ Později, v březnu 1825, také tyto Spojené provincie Střední Ameriky uzavřely spojeneckou smlouvu s Velkou Kolumbií, hlavní silou nadále projevující snahu o hispanoamerickou integraci.

Mezitím získala imaginární Americká konfederace určité kontury v referátu kolumbijského ministra zahraničí Pedra Guala kolumbijskému Kongresu z 15. dubna 1823, v němž se hovořilo například o věčném sjednocení amerických států v době války i míru „pro upevnění svobody a nezávislosti“, o stejných právech občanů a poddaných států - účastníků konfederace s domácími obyvateli na území jiného účastnického státu v oblasti majetku a vnějšího i vnitřního obchodu, o shromáždění představitelů účastnických států v Panamě, jímž by se „Dohoda věčné unie a konfederace“ realizovala.⁶² Při panamerikanismu, rozšířeném v USA i ve španělské Americe, a současně vzájemných animozitách, však byla problematická zejména otázka USA v takovém svazku (byla zmíněna Bolívarova základní vize ryze hispanoamerické konfederace bez účasti USA). J. Q. Adams si kolumbijské iniciativy, když je v květnu 1823 analyzoval na adresu nově jmenovaného vyslance USA v Buenos Aires Rodneye, vysvětloval zhruba tak, že když zahrnují Severní i

---

⁵⁹ Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I, s. 186-187.

⁶⁰ DVORÁKOVÁ, V., KUNC, J.: Nikaragujská republika, s. 85-86; HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 159.

⁶¹ V roce 1825, kdy byl prvním prezidentem federace zvolen salvadorský generál Manuel José de Arce, bylo zvoleno rovněž pět presidentů v každé z provincií, z nichž se nezávislá Střední Amerika skládala.

⁶² BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 211-212.

Jižní Ameriku, vlastně USA předkládají, aby se ony chopily iniciativy. Jak vyplývalo z jeho slov, důležitá byla už skutečnost, že USA rozhodně disponovaly větším potenciálem k vůdčí roli na západní polokouli než Bolívarova Velká Kolumbie. Současně dodal, že USA souhlasí s konfederací hispanoamerických národů, spravovaných republikánskými institucemi, v politických a obchodních vztazích nezávislými na Evropě.⁶³

V době oživených hypotéz o vojenském zásahu Svaté aliance ve španělské Americe se pozornost kolumbijského presidenta Simóna Bolívara obracela především k Peru, tedy ke sjednocení všech osvobozeneckých sil v této zemi a zlomení posledního významného španělského odporu na americké pevnině. Již 4. dubna 1823 psal o rozhodujícím pokusu osvoboditelských armád Kolumbie, Chile a Buenos Aires, „ověnčených vítězství“, vyhnat španělské síly z jejich posledních opěrných bodů v Peru a o brzkém vytvoření sjednocené armády jihoamerických spojenců, přičemž se odvolával na rozhodnutí Kongresu Republiky Peru, jenž „nám přidělil vedení války v souvislosti s přáním lidu této země a spojenců, kteří ji ochraňují“.⁶⁴ Vojáci, kteří do Peru přišli se San Martínem, se tedy měli na nejvyšší instanci podřídit Bolívarovi. Peruánský Kongres, z jehož rozhodnutí přicházely do země kolumbijské vojenské oddíly, se zatím nacházel ve sporech s presidentem Rivou Agüerem - a nehledě na takřka samovolný rozpad španělského panství ve velké části Ameriky po roce 1820, v Peru ještě před polovinou roku 1823 prokázal royalistický tábor plnou akceschopnost. Vedení peruánského státu v čele s Rivou Agüerem se dostalo významné finanční půjčky od Velké Británie ve výši 1,2 milionu liber. Bolívar vyslal do Peru třítisícovou armádu, které velel generál Antonio José de Sucre, a sám peruánský president sestavil dobře vyzbrojenou armádu v počtu asi 6000 mužů, jejímž velením pověřil generála Andrése de Santa Cruz, mestického rodáka z Cuzka, jenž před svým zajetím generálem Arenalesem v Cerro de Pasco v prosinci 1820 sloužil jako důstojník v royalistickém vojsku a jenž měl v budoucnu jako president Bolívie stanout v čele dočasné bolívijsko-peruánské konfederace let 1836-1839. Právě se Santa Cruzovou armádou se vedení v Limě odhodlalo již k třetímu pokusu vrazit klín mezi royalistické síly v centrální Sieře a Horním Peru. Santa Cruzovo vojsko vyplulo v květnu 1823 z Callaa a přes Ariku a malý přístav Pachoca vyrazilo do jihoperuánského vnitrozemí, zatímco Sucreho kolumbijští vojáci zůstávali v Limě.

---

⁶³ MEDINA CASTRO, M.: *Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika*, s. 109.

⁶⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: *Doktrina Monroe*, s. 131.

Zpráva o novém republikánském tažení do And vedla místokrále La Sernu, sídlícího v Cuzku, k rozkazu obsadit Limu, určenému generálu Canterakovi.⁶⁵

Pod vlivem zpráv o devítitisícové Canterakově armádě, postupující k Limě, rozhodl peruánský Kongres, aby venezuelsko-kolumbijský generál Sucre převzal vrchní velení armády na celém území nezávislého Peru, vyslal posly do Guayaquilu se žádostí na Bolívara, aby osobně urychleně přijel do země, a poté nařídil vyklizení Limy a stažení do pevnosti v přístavním Callau. S evakuací Limy nastal rozvrat v peruánském vedení, když část poslanců Kongresu připomněla Rivovi Agüerovi jeho zvolení do presidentského úřadu před několika měsíci, vynucené armádou, a za využití kolumbijské vojenské přítomnosti jej sesadila. Riva Agüero tento krok odmítl, s vládou a několika loajálními poslanci se uchýlil do Trujilla a prohlásil Kongres za nelegální. Royalistický generál José Canterac zatím 18. června 1823 vstoupil do Limy a zcela město ovládl. Tato obnovená royalistická vláda nad peruánskou metropolí přetrvala necelý měsíc a Canterac se, po zisku vynucených příspěvků od limských obchodníků a vyrabování kostelů a manufaktur, stáhl v červenci zpět hluboko do vnitrozemí, aby se postavil Santa Cruzovi (ostatně, sám La Serna už v roce 1821 nepřikládal Limě žádný strategický význam). Potyčka Canterakovy předsunuté jednotky s obránci pevnosti v Callau byla jediným střetnutím s independentisty, k němuž během tohoto royalistického tažení a okupace Limy došlo. Krátce po opětovém royalistickém vyklizení Limy vyplula k jižnímu pobřeží Peru Sucreho kolumbijská divize, s cílem následovat a podpořit Santa Cruzovo vojsko.⁶⁶

Generál Santa Cruz mezitím pronikl až do Horního Peru, kde 8. srpna 1823 obsadil La Paz. Na konci srpna se jeho armáda střetla s royalistickými oddíly u obce Zepita při jezeře Titicaca. Royalisté po několikahodinovém boji ustoupili se značnými ztrátami a optimisticky naladěný peruánský generál následně odmítl nabídku pomoci ze strany Sucreho, jenž se do té doby ocitl v Arequipě. Svůj přístup změnil, když proti němu vyrazila disciplinovaná místokrálovská armáda, čítající asi 6500 mužů. Při zhruba vyrovnaném počtu vojáků se snažil bez Sucreho pomoci vyhnout střetnutí, což však vyvrcholilo v chaotický ústup, dezerce a 17. září 1823 doslova v útěk před royalisty u obce Ayo Ayo jižně od La Pazu. Do rukou royalistů padlo asi 2000 zajatců, spolu s veškerými děly, municí i republikánskou korouhví Santa Cruzovy armády. Santa Cruz se se zbytkem svého vojska vrátil v říjnu 1823 do

---

⁶⁵ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 186-188.

⁶⁶ Tamtéž, s. 188.

Limy a pod vlivem jeho debaklu se k pobřeží stáhl také Sucre. Peruánský Kongres zatím v srpnu v Limě, ačkoliv Riva Agüero v Trujillu nehodlal rezignovat z presidentského úřadu, zvolil novým prezidentem markýze de Torre Tagle. Ten spolu s poslanci Kongresu přivítal v Peru Simóna Bolívara, jenž 1. září připlul do Callaa.⁶⁷

Nezkonsolidovaný peruánský stát se ocital v politickém chaosu. Bolívar, rovněž v Peru obdařen titulem *El Libertador* a jmenován nejvyšším vojenským velitelem v zemi, se pokusil o uznání své autority ze strany Rivy Agüera, ale ten z vlastní iniciativy nabídl dlouhodobé příměří místokráli La Sernovi. Příměří mělo stát na počátku definitivního míru se Španělskem a ustavení peruánské monarchie podle někdejších San Martínových konceptů, ovšem již vzhledem k situaci na independentistické straně La Serna odpověděl, že neví, s kým by měl jednat, zda s ním, s Torre Taglem nebo s Bolívarem, a jeho odpověď padla do Bolívarových rukou.⁶⁸ José de la Riva Agüero se obával více Bolívara než royalistů a jeho konflikt s markýzem de Torre Tagle a následně i s Bolívarem, provázaný navíc s příchodem kolumbijských vojsk do Peru, zasáhl též do postojů peruánských guerillových velitelů, působících v Andách. Bolívarovy a Sucreho snahy podřídít tyto partyzány velení vlasteneckých důstojníků neměly mnoho úspěchů a mnozí z těchto guerillových předáků naopak otevřeně spolupracovali s royalisty. Jedním z předních vůdců peruánských *montoneros*, jenž získával velký vliv na Indiány a současně se plně postavil na stranu Rivy Agüera jako peruánského presidenta, byl Ignacio Quispe Ninavilca. V listopadu 1823 unikl Ninavilca z vězení, kde se ocitl právě pro svůj odboj na Riva Agüerově straně, a chystal se vyvolat povstání v oblasti Huarochiri východně od Limy. Považoval se za peruánského patriota ve válce proti kolumbijským invazorům, které nazval „chátrou zlodějů“ a „pleniteli peruánských zdrojů“, kdežto Rivu Agüera označil za zachránce ze „spárů těchto šelem“ a „skutečného vlastence“.⁶⁹ Ve spojení s Riva Agüerovým návrhem příměří La Sernovi zároveň Ninavilca, zaujatý proti Kolumbijcům, nevěděl, jak si má počínat vůči Španělům, jak dokládají jeho slova na adresu Rivy Agüera: „především je potřeba, aby mi V. E. předložila současný stav, v jakém se nachází se Španěly, abych věděl, jestli je mám považovat za nepřátele a jako s takovými s nimi válčit, nebo jestli není

---

⁶⁷ Tamtéž, s. 188-189.

⁶⁸ Tamtéž, s. 189.

⁶⁹ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*, s. 82-83, 204.

třeba se jich obávat, abych se mohl soustředit pouze na Limu.⁷⁰ Současně se v listopadu 1823 *guerrilleros*, vedení Ninavilkou, Franciskem Herrerou a dalšími stoupenci Rivy Agüera, neúspěšně pokusili zavraždit laplatského plukovníka Villara, určeného dříve San Martínem za vrchního velitele guerilly v peruánské Sieře.

Bolívar považoval peruánské *guerrilleros*, kteří se přiklonili k royalistům, za součást nepřátelského tábora a byl odhodlán je zničit. Když na Bolívarův rozkaz zatkli 25. listopadu 1823 jeho vojáci Rivu Agüera v Trujillu, žádal limský Kongres prakticky okamžitou popravu sesazeného presidenta, což bylo zmařeno odmítnutím velitele jednotky, jež Rivu Agüera zatkla. Krátce nato Bolívar nechal Rivu Agüera propustit a poslat do evropského exilu.⁷¹ Kongres zatím přijal liberální ústavu a presidentem na další čtyři roky zvolil opět Torre Tagleho. Veškerá moc na území Peruánské republiky však již fakticky spočívala v rukou Simóna Bolívara - a do royalistického tábora v Peru zasáhly ozvěny událostí druhé restaurace ve Španělsku.

V Brazílii ještě v průběhu roku 1823 dosáhla císařská vláda vítězství v jednotlivých lokálních střetech nad tzv. portugalskou stranou a zajistila tím, alespoň pokud šlo o hrozbu z portugalské strany, jednotu země pod svojí svrchovaností. Velký podíl na tom měl britský námořní důstojník Thomas Cochrane, jenž v roce 1820 zahájil se San Martínem boj za nezávislost Peru a jenž se v březnu 1823 ujal velení brazilské flotily. S Cochranovým vstupem do brazilských služeb, iniciovaným Josém Bonifáciem de Andrada e Silva, se zformovalo brazilské loďstvo o počtu devíti lodí, schopné konkurovat portugalským silám. Brazilské lodě, s vlasteneckými názvy jako například *Ipiranga*, *Guaraní* nebo *Niterói*, zasáhly pod velením lorda Cochрана do situace před Salvadorem da Bahia, kde slábly pozice portugalského generála Madeiry, přestože zároveň ochabla intenzita bojů. V řadách portugalských vojáků v Salvadoru rostla nespokojenost a v květnu 1823 se generál Madeira dožadoval sympatií britského konzula v Rio de Janeiru. V červnu 1823 již portugalská strana řešila otázky ústupu a nakonec rozhodla někdejší centrum koloniální Brazílie vyklidit. 2. července 1823 vyplula portugalská válečná eskadra, stíhaná Cochranovými loděmi, napříč Atlantikem směrem k Lisabonu a ještě téhož dne vstoupily do Salvadoru brazilské oddíly.⁷² Zatím selhalo také tažení majora Fidiého proti independentistům v severovýchodní Brazílii a s tím se schylovalo k pádu

---

⁷⁰ Tamtéž, s. 83.

⁷¹ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 189.

⁷² KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 187, 191.

proportugalského vládního výboru v São Luís de Maranhão, centru provincie Maranhão. V březnu 1823 Fidiého asi tisícičlenný vojenský oddíl, při svém ústupu od Parnaíby v Piauí, sice uštědřil porážku independentistům z provincií Piauí a Ceará, ale poté, co se Brazilcům podařilo zmocnit se nákladu munice z jeho kolony, stáhl se Fidié v dubnu do Caxiasu v Maranhão a v tomto městě na řece Itapicuru se opevnil. Do ofenzívy přešly brazilské milice z provincií Piauí, Ceará a Pernambuco a přes všechny žádosti z Maranhão o pomoc do Lisabonu a vyčleňování munice a proviantu pro Fidiého ke konci července 1823 Fidiého vojáci v Caxiasu kapitulovali. Cochranovy lodě, které se zároveň objevily u pobřeží Maranhão, a nespokojenost mezi brazilskými vojáky v portugalských řadách přispěly, že se i tradičně proportionalské Maranhão ocitlo pod svrchovaností Brazilského císařství. Stejně tak se v brazilských rukou ocitla sevezápadněji položená, přiamazonská provincie Pará, již s Maranhãoem vázala aliance v zájmu loajality Portugalsku. Vývoj v jejím centrálním městě Belému byl od počátku roku 1823 poznamenán rozpory mezi rodilými Portugalci a Brazilci, které po volebním úspěchu brazilské strany na konci února dospěly ke svržení vládního výboru ze strany portugalských vojáků a nastolení diktatury v zájmu spojení s Lisabonem. V dubnu zde Portugalci potlačili probrazilské povstání, ale do jejich nálad zasáhly zprávy o konzervativním převratu v Portugalsku. Když se 10. srpna 1823 objevil před Belémem Cochranův anglický kapitán John Pascoe Grenfell, prolisabonský vládní výbor mu povolil vstup do města. V následujících dnech rovněž Pará uznalo svrchovanost brazilského císaře a v Belému byl vytvořen nový vládní výbor. V říjnu 1823 zde Grenfell zakročil proti útoku brazilských radikálů proti portugalským důstojníkům a obchodníkům. Zhroucení portugalské moci v severních oblastech Brazílie bylo bezprostředně následováno obdobným procesem v její jižnější provincii Cisplatina, kde v listopadu 1823 kapituloval portugalský generál Costa v Montevideu před svým probrazilským protivníkem Lecorem. Aniž by zde v uplynulých dlouhých měsících došlo mezi oběma k významnému střetu, v Lecorův prospěch hrálo, že na svou stranu získal obyvatelstvo této bývalé laplatské provincie.⁷³

Napětí mezi Brazilíí a Portugalskem ovšem prozatím přetrvávalo a kromě toho, Portugalci a jejich přívrženci nebyli jedinými odpůrci císařské vlády Pedra I. v Rio de Janeiru. Odpor proti novému zřízení ze strany liberálních, republikánských a

---

⁷³ Tamtéž, s. 190-192.

radikálních kruhů se měl v roce 1824 v nejvyhrocenější formě projevit opět na brazilském severovýchodě (především v Pernambuku) a měl být doprovázen výrazně separatistickými tendencemi, hrozícími opět rozpadem obrovité brazilské monarchie. Mezitím zformování parlamentu a přípravy k ústavě v Brazílii v roce 1823 poznamenaly vzájemné rozpory jednotlivých skupin a klik, které způsobily pád prvního ministra Josého Bonifácia de Andrada e Silva a jeho bratrů. Bratři Andradové (vedle Josého Bonifácia prezentovaní Martinhen Franciskem a Antóniem Carlosem) byli napadáni, že chtějí zruinovat statkáře zrušením otroctví, a úsilí či zájem na odstranění Andradů projevily kruhy kolem Domitily de Castro, sãopaulské milenky císaře Pedra I., a portugalsští důstojníci, které Pedro I. povolal do velení císařské armády. José Bonifácio, který se v závažných sporech mezi Pedrem I. a parlamentem stavěl původně na císařovu stranu, si svými postupy vůči oponentům vysloužil hněv samotného císaře. Bratři Andradové útočili na své protivníky na stránkách listu *Tamoyo*, který už svým názvem (odvozeným od indiánského kmene, čelícího v oblasti São Paula v 16. století portugalské kolonizaci) byl projevem antiportugalského nacionalismu. V listopadu 1823, když císař za účasti armády rozhodl o rozpuštění Ústavodárného shromáždění, jež se nacházelo pod vlivem bratrů Andradů, byl sám José Bonifácio (který už v červnu 1823 opustil vládu) se svými dvěma bratry uvězněn a následně odvezen do francouzského vyhnanství, přičemž sotva unikl portugalskému zajetí. V Brazílii byl vytvořen nový císařský návrh ústavy a země se připravovala na zasedání nového parlamentního orgánu. Avšak už předchozí císařův krok, tj. rozpuštění Ústavodárného shromáždění, posílil kritiku režimu ze strany liberálů.⁷⁴ Z mezinárodního hlediska, v situaci portugalsko-brazilského konfliktu, britské úlohy arbitra v tomto sporu a při hlavní příčině britské kritiky na adresu Brazílie, je možné zmínit jako významnou skutečnost, že již od roku 1817 bylo na základě smluv se Španělskem a Portugalskem britské námořnictvo v atlantických vodách severně od rovníku oprávněno zkontrolovat každou loď, podezřelou z obchodu s otroky, případně její náklad zabavit. Na jižní polokouli se o limitaci vývozu otroků snažila smíšená britsko-portugalská komise v Luandě, středisku portugalské Angoly, jež tradičně patřila k hlavním zdrojům vývozu afrických otroků do Brazílie.⁷⁵ Portugalsko už v roce 1823 přistoupilo na britský

---

⁷⁴ Tamtéž, s. 193-195; MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 165.

⁷⁵ KLÍMA, Jan: *Dějiny Angoly*, Praha 2008, s. 83.

požadavek, aby obchodníci s otroky mohli být postaveni před soud už při nalezení nepřímých důkazů o přítomnosti otroků na lodi (jako bičů, řetězů, pout, zásob). Z brazilské strany byly takové britské návrhy odmítány.⁷⁶ Tak se, zatímco například v USA vzniknuvší tzv. Americká kolonizační společnost od roku 1822 přesídlovala osvobozené otroky z USA na západoafrické pobřeží,⁷⁷ kde pak ti v roce 1847 vytvořili samostatnou Republiku Libérie a převzali v ní úlohu privilegované vrstvy, i v příštích desetiletích v britsko-brazilských vztazích nepříznivě odrazil pokračující legální dovoz afrických otroků do Brazílie, na němž trvali brazilští *fazendeiros* (tj. velkostatkáři).

Ve španělské Americe, v jejímž případě rok 1823 ještě zdaleka nevnesl rozřešení situace v Peru, kapitulovaly v srpnu a listopadu téhož roku poslední royalistické posádky v Maracaibu a v Puerto Cabellu na karibském pobřeží Venezuely. Jakkoliv se mohlo zdát, že v období po Bolívarově a Páezově vítězství v bitvě na Carabobu v červnu 1821 zůstával tento odpor beznadějný, jak o tom svědčí jeden záznam z dubna 1822 (tedy ze stejného měsíce, kdy Páez zrovna zúžil obležení La Torreho vojáků v Puerto Cabellu a zmocnil se blízkého vyvýšeného pahorku zvaného La Vigía či Mirador de Solano), že prakticky bez zájmu ze Španělska se nenabízela možnost příchodu posil a smyslem odporu nakonec bylo jen zachránit čest španělské armády,⁷⁸ námořní akce, během níž později generál Francisco Tomás Morales ovládl zpět pro royalistický tábor Maracaibo, ukázala na přetrvávající akceschopnost těchto royalistických sil. Royalistická posádka v Maracaibu byla kromě toho posílena silnou španělskou flotilou pod velením Ángela Labordeho. Páezovy přípravy ke střetu

---

⁷⁶ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 192-193.

⁷⁷ Zmíněná společnost vznikla v USA v roce 1817 a její myšlenka návratu osvobozených otroků do Afriky se setkávala s podporou takových osobností jako např. James Madison, James Monroe nebo Henry Clay. Vzhledem k antagonismu, který otázka otroctví prohlubovala v USA až do separace Jihu a počátku občanské války v letech 1860-1861, se však činnost společnosti nesetkávala s podporou ani otrokářských, ani protitrokářských kruhů, a proti návratu do Afriky se stavěli např. i svobodní černoši na Severu USA, kteří považovali Ameriku za svůj domov. V roce 1821 získala společnost za účelem takové „repatriace“ od místních náčelníků kus území v západní Africe (základ pozdější Libérie), ovšem počet černochů, kteří se do roku 1860 vystěhovali z USA do Afriky, z naprosté většiny s pomocí uvedené společnosti, činil jen asi 15 000. – TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 285-286.

⁷⁸ CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 115; NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 64. O beznaději royalistické posádky v Puerto Cabellu, obleženém jihoamerickými patrioty, výstižně vypovídají slova, zaznamenaná z kontaktu mezi těmito vojáky a posádkou lodi, která v dubnu 1822 připlula do Puerto Cabella z Portorika: „Přinášíte korespondenci?“ – „Ne, pane.“ – „Přišla na Portoriko nějaká pošta z Poloostrova?“ – „Ne, pane; jenom dvě obchodní lodě z Katalánska.“ – „Jaké zprávy přinášíjí?“ – „Že na Poloostrově je klid.“ – „Říkají něco o záležitostech Ameriky? Jedná se o nějaké pomoci pro nás? Vyzbrojuje se ve Španělsku nějaká expedice?“ – „Ne, pane.“ – „Vláda nebo kortesy se zajímají o záležitosti Ameriky?“ – „Noviny neříkají nic, ani na veřejnosti se nic neukazuje.“ – CÉSPEDES, G.: c. d., s. 121.

s touto eskadrou vyvrcholily v červnu 1823 vyplutím kolumbijské námořní eskadry, vedené Josém Padillou, z Cartageny a jejím následným krvavým střetnutím s Labordeho flotilou na přímořském jezeře Lago de Maracaibo 24. července 1823. Bitva, během níž se kolumbijské flotile, slabší v dělostřelecké síle, podařilo zmocnit se téměř všech španělských lodí prostřednictvím abordáže, byla 3. srpna následována podpisem Moralesovy kapitulace před Padillou, k níž patřilo předání Maracaiba i Puerto Cabella do kolumbijských rukou. Morales poté odplul do Havany, ovšem v Puerto Cabellu pokračoval v odporu proti kolumbijským silám, nehledě na jeho kapitulaci, vojenský guvernér města Sebastián de la Calzada. Teprve v noci ze 7. na 8. listopad 1823 se podařilo několika stovkám Páezových pěšáků a kopiníků Puerto Cabello dobýt a přimět ke kapitulaci rovněž Calzadu.⁷⁹ Tím se každopádně již zcela definitivně uzavřelo období války za nezávislost ve Venezuele a kolumbijský vicepresident Francisco de Paula Santander se mohl podepsat pod proklamaci vlády Kolumbie k lidu z 9. prosince 1823, v níž stálo, že „země byla úplně očištěna od španělských vojsk“.⁸⁰ Mezitím se jeden z pokořitelů royalistických posádek v Maracaibu a Puerto Cabellu, generál Mariano Manrique, dostal do středu zájmu skupiny hispanoamerických aktivistů, kteří původně z území USA spoléhali, že by jeho třítisícové armády a námořní eskadry mohlo být využito k osvobozené expedici na Kubu. Plán, bez momentální podpory ze Santanderovy Bogoty, však zmařilo v první řadě už Manriqueho předčasné úmrtí a posléze vliv situace v Peru. Manriqueho vojsko bylo po kapitulaci Puerto Cabella posláno do Peru, jak to odpovídalo Bolívarovu naléhání.⁸¹

Jedním z center, kam se upínala pozornost vlád mladých hispanoamerických států i Brazílie, byl rovněž papežský Řím. Při obecném postoji Svatého stolce, namířeném proti hispanoamerické nezávislosti na španělském králi, v letech 1817 a 1820 nedosáhly svých cílů delegace, vyslané do Říma z Buenos Aires a Kolumbie.⁸² Právě v době, kdy došlo k personální změně na papežském stolci, tzn. když

---

⁷⁹ NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 64-66.

⁸⁰ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 130.

⁸¹ U zrodu tohoto plánu (v době Lemusovy vzpoury na Kubě) stála v srpnu 1823 trojice hispanoamerických aktivistů, zdržujících se zrovna ve Filadelfii - kolumbijský vyslanec v USA José María Salazar, salvadorský politik a pozdější středoamerický prezident José Manuel de Arce a Vicente Rocafuerte, pozdější prezident Ekvádoru, který v zájmu této věci navázal kontakty s Kubánci v New Yorku a již v listopadu 1823 se objevil ve venezuelském Maracaibu. Až do počátku roku 1824 se tito a s nimi spojení aktéři snažili získat podporu Mexika (kam se vydal Arce), vlády Velké Kolumbie i samotného Bolívara, pobývajících v Limě. – RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 79-83.

⁸² MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 138.

zesnulého Pia VII. nahradil kardinál Annibale della Genga, zvolený jako papež Lev XII. 29. září 1823, zde však zcela konkrétního úspěchu dosáhlo Chile. Ještě v době pontifikátu Pia VII. přijel do Říma jako chilský zástupce, vyslaný ještě Bernardem O'Higinsem, Ignacio Cienfuegos, aby zde předložil potřeby své země v církevní sféře a žádal některá odpovídající opatření. Požadavky chilského zástupce vyvolaly dojem u některých nejvyšších představitelů katolické církve, zejména papežského státního sekretáře kardinála Consalviho, a papež Pius VII. už nedlouho před svou smrtí jmenoval apoštolským vikářem v Chile s příslušnými pravomocemi monsignora Giovanniho Muzziho, kterého rovněž (v čemž se odrážel postoj k Americe jako ke vzbuřeneckému území) jmenoval arcibiskupem ve smyslu *Filipos in partibus infidelium*. Současně Svatý stolec od Cienfuegose požadoval výslovné prohlášení, že tento krok není vnímán jako nepřátelský akt vůči španělskému královskému dvoru. Pravomoci, udělené Muzzimu, počátkem října 1823 potvrdil nový papež Lev XII. a již jeho oznámení na adresu „milovaného syna Ramóna Freireho, současného Nejvyššího *Directora* Republiky Chile“, se rovnalo faktickému přiznání existence samostatné chilské vlády.⁸³ A to přesto, že Lev XII., jenž v souvislosti s definitivní restaurací absolutistického režimu ve Španělsku zrovna krátce poté plně prokázal svůj nepřátelský postoj rovněž vůči španělskému liberalismu, vydal ještě v září 1824, podobně jako dříve jeho předchůdce, encykliku proti nezávislosti španělské Ameriky a za její podřízení vládě Ferdinanda VII.

Zpráva o konečném vysvobození španělského krále Ferdinanda VII. od konstitucionalistů v říjnu 1823 byla úvodem k oslavám v Římě, které trvaly několik dní. Jejich iniciátorem byl francouzský velvyslanec v Římě a posléze sám papež, jenž v této souvislosti nešetřil chválou na adresu francouzského krále Ludvíka XVIII. Slavnostní *Te Deum*, konané 19. října 1823 v římské bazilice Svatého Jana Lateránského u příležitosti děkování za „svobodu krále Španělska a jeho rodiny“, bylo prvním veřejným vystoupením Lva XII. od jeho nástupu do papežského úřadu. O něco později Lev XII. plně manifestoval svou názorovou pozici, když kloboukem a mečem obdaroval vévodu z Angôuleme, velitele francouzské intervence proti liberálnímu Španělsku - jednalo se totiž o akt úcty, který Svatý stolec v předchozích třech staletích projevoval pouze vůči takovým vítězům nad osmanskými Turky, „neúprosnými nepřáteli křesťanstva“, jako byli Juan de Austria, Jan Sobieski nebo

---

⁸³ AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 21-24.

Evžen Savojský.⁸⁴ Invaze „sta tisíc synů svatého Ludvíka“ a okázale vítaná restaurace absolutismu ve Španělsku v roce 1823 tak výrazně přiblížily papežský stolec k Francii, a jmenovitě k jejímu panovníkovi,⁸⁵ a také k zásadám Svaté aliance.

Již pověření k invazi do Španělska, jehož se Francii dostalo na Veronském kongresu, vytvářelo předpoklad, aby Paříž zvýšila svou pozornost v otázce španělské Ameriky. Článek ve francouzských vládních novinách *Journal des débats* z 13. prosince 1822 navrhoval dopravit do Mexika a do Peru španělské infanty a v rámci realizace této myšlenky připravit eskortu válečného námořnictva.⁸⁶ Takový projekt samozřejmě odpovídal již předchozí linii francouzské politiky, která mohla vyhovovat představám monarchisticky orientovaných hispanoamerických independentistů, ovšem nikoliv španělského krále, a která sama byla výsledkem protichůdných tlaků tzv. ultras, tedy krajních legitimistů, na jedné a obchodnických kruhů na druhé straně. Zatímco první patřili ke stoupencům ideje, aby rovněž v zámoří byla plně restaurována moc španělského panovníka, druzí, jejichž vliv sílil, stáli fakticky za ideou uznání samostatnosti španělských kolonií. Úloha Francie jako další mocnosti sledující vlastní obchodní zájmy ve španělské Americe, vedle Velké Británie a USA, se naplno prokázala v době válečného stavu mezi Francií a Španělskem v prvních měsících roku 1823, kdy francouzská vláda prokázala vstřícnost a přímo gesta spojenectví směrem k hispanoamerickým vládám. 1. února 1823 psal francouzský ministr námořnictva Clermont-Tonnerre veliteli francouzské válečné flotily v brazilských vodách Grivellovi o nutnosti „zajímat lodě pod španělskou vlajkou, vyzbrojené v přístavech evropského Španělska nebo v přístavech kolonií, které k němu patří“, a současně „chovat se přátelsky k lodím povstaleckých španělských kolonií“, aby se, „v závislosti na budoucnosti“, připravily vhodné podmínky pro francouzský obchod s novými státy. Francouzský admirál Bargeret dokonce plánoval v karibské oblasti společný postup francouzských lodí s loděmi hispanoamerických „povstalců“ proti španělským royalistům.⁸⁷

---

⁸⁴ Tamtéž, s. 24-26.

⁸⁵ 4. června 1824 napsal Lev XII. francouzskému králi Ludvíku XVIII. dopis, v němž obviňoval všechny předchozí vlády z náboženského nezájmu a ze zachovávání ohledů vůči protestantům a liberálům a vyjádřil přání, aby si francouzský panovník vybíral za spolupracovníky „muže, jejichž zbožnost je tak prokázána jako jejich politický talent“. V této souvislosti označil za příliš liberálního i francouzského prvního ministra Jeana de Villele. Francouzského monarchu však papežovy poznámky urazily a ve své odpovědi poukázal na kolující pochybnosti o skutečné zbožnosti samotného papeže. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: c. d., s. 26-27.

⁸⁶ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 167.

⁸⁷ Tamtéž, s. 168.

V červenci 1823, tedy již v době francouzské invaze ve Španělsku, psal francouzský první ministr Jean de Villele (označený později papežem Lvem XII. za „příliš liberálního“) vévodovi z Angôuleme, že by bylo zbytečné pokusit se „vrátit bývalé španělské kolonie na americkém kontinentě pod jejich metropoli a zavázat je k likvidaci obchodních vztahů, které vytvořily s ostatními zeměmi“.⁸⁸ Jako reálný podklad k existujícím spekulacím o vojenské intervenci velmocí Svaté aliance ve prospěch Ferdinanda VII. rovněž v Americe, v nichž hlavní role připadala právě Francii a, stejně jako už v letech 1817-1818, Rusku, lze však zmínit projekty francouzského bankéře Ouvrarda na vyslání expedice, jež by ve španělské Americe obnovila moc Madridu, z podzimu 1823. Sám francouzský první ministr Villele informoval britského velvyslance v Paříži Stuarda, že se ve Španělsku připravuje vznik společnosti v čele s Ouvrardem, která se v zájmu Španělska chystá financovat expedici do Jižní Ameriky, za což v případě úspěchu počítá se ziskem zemědělských pozemků a obchodních privilegií. Ouvrard, jenž spoléhal na podporu ostatních států, však pro své projekty nezískal souhlas ani francouzské vlády,⁸⁹ nicméně též jeho plány vycházely z francouzských hospodářských zájmů, navíc v době, kdy volný obchod byl již obecně nezadržitelným trendem - a můžeme připomenout, že s tím se smířila i vláda absolutistického Španělska, která 9. února 1824 osvobodila všechny jihoamerické přístavy od obchodních omezení, aniž by, pochopitelně, na rozhodnutí Madridu v této otázce ještě nějak záleželo.⁹⁰

Ve Francii se nadále objevovaly projekty, které, i když mohly být plánovány v kooperaci se Španělskem, sledovaly vlastní zájmy a dále se přikláněly k monarchistickému řešení hispanoamerické nezávislosti, ačkoliv myšlenka monarchismu byla v samotné španělské Americe již na ústupu a vzbuzovala odpor USA. Již v souvislosti s francouzskou intervencí na Pyrenejském poloostrově a eventualitou jejího pokračování v zámoří prohlásil severoamerický vyslanec v Paříži Albert Gallatin v rozhovoru s vikomtem Chateaubriandem, francouzským ministrem zahraničí, že USA by „nestrpěly, aby jiní zasahovali proti emancipaci Ameriky“, a v podobném duchu oslovil ruského velvyslance ve Francii hraběte Pozza di Borgo, známého militantního stoupence reakce. René de Chateaubriand vyloučil francouzský zásah takového druhu i „jakékoliv zasahování do americké otázky“, a stejně tak se

---

⁸⁸ Tamtéž, s. 167-168.

⁸⁹ Tamtéž, s. 168-169.

⁹⁰ Tamtéž, s. 132.

Gallatinovi zdála uspokojivá odpověď ruského zástupce.⁹¹ V případě Chateaubrianda, restauračního politika a diplomata, jehož jméno mělo vyniknout také na poli literární tvorby, může být mimochodem zajímavé poznamenat, že právě on si později ve svých Pamětech ze záhrobí přisvojil úlohu předního iniciátora francouzské intervence do Španělska v roce 1823.⁹²

V červnu a červenci 1823 byla ovšem ve francouzské vládě vážně projednávána otázka zřízení bourbonských monarchií ve španělské Americe, pod vládou španělských princů, přičemž se nevylučovala možnost částečné vojenské a finanční spolupráce s Madridem v prosazení takového cíle, formou „několika oddílů a nemnoha peněz“, jak o nich hovořil Villele.⁹³ Také o této alternativě psal v této době první ministr Villele vévodovi z Angôuleme, přičemž spoléhal na podporu hispanoamerických konzervativních sil nastolení vlády španělských infantů.⁹⁴ V protikladu k takovým cílům francouzské politiky je možno připomenout slova z již zmíněných instrukcí severoamerického ministra zahraničí Adamse vyslanci USA v Buenos Aires Rodneyovi ze 17. května 1823, která, vycházející též z prosté asociace Evropy s monarchismem a Ameriky s republikanismem, ostře kritizovala monarchistické tendence v Buenos Aires a s nimi spojená vyjednávání s evropskými královskými režimy, a přímo je označovala za příčinu mnoha zel, jež v předchozích letech postihly laplatské provincie. V konkrétní spojitosti s Francií Adams připomněl jednání o kandidatuře člena větve španělských Bourbonů, vládnoucí v italském vévodství Lucca, na buenosaireský trůn.⁹⁵ Kromě laplatských provincií mohly podobné francouzské záměry směřovat k rovněž již zmíněným Mexiku nebo Peru, avšak Francie by v takovém případě nemohla spoléhat na spolupráci se španělským monarchou, ulpěným na někdejší stavu věcí. Názorně se to projevilo na počátku

---

⁹¹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 39.

⁹² COMELLAS GARCÍA-LLERA, J. L., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XII, s. 455.

⁹³ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 51.

⁹⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 167.

⁹⁵ J. Q. Adams k této věci Caesaru A. Rodneyovi doslova napsal: „Buenos Aires také, více než kterákoliv jiná z jihoamerických provincií, bylo divadlem cizích evropských intrik; se samotným Španělskem ve vyjednávání o přijetí španělského prince jako jejich panovníka; s dvorem v Rio de Janeiru o portugalských princích a princeznách a o ústupcích území za cenu uznání nezávislosti; a s Francií pro získání legitimního monarchy v osobě prince z Lukky. Touha po monarchii nakazila politiku všech následujících vládnoucích autorit Buenos Aires, a jako stejně tak protichůdná skutečné politice země, obecnému citění všech rodilých Američanů a liberálním institucím příhodným duchu svobody, vytvořila svoji přirozenou žeň nesmiřitelných rozporů, krvavé občanské války a hnusných poprav, s jejich přiměřeným doprovodem vynesených uvěznění, podrobeného a zneužitého tisku a úplné likvidace veškeré občanské svobody a osobní bezpečnosti.“ – Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Volume I, s. 187.

roku 1824, kdy francouzský velvyslanec v Madridu Talaru navrhl vyslat některého ze španělských princů do Mexika (mimochodem, v době po svržení domácího monarchy Agustína I. a před jeho osudným návratem). Ferdinand VII. reagoval okamžitým nesouhlasem, protože takový krok by se rovnal přiznání autonomie španělské Ameriky.⁹⁶

Přes všechny známky napětí, které existovalo ve vztazích mezi Velkou Británií a USA, zcela otevřený postoj, jaký Velká Británie zaujala v době Veronského kongresu a francouzské intervence ve Španělsku v otázce španělské Ameriky, vůči eventuálním francouzským teritoriálním nárokům v Americe a v podstatě i vůči hypotetickému zásahu Svaté aliance na západní polokouli, vyvolal v USA sympatie a sblížil Londýn s Washingtonem. Jak informoval britský vyslanec v USA Stratford Canning, politika jeho bratrance v úřadu britského ministra zahraničí „udělala Angličany skoro populární ve Spojených státech“ a náklonnosti k Londýnu podlehl i jinak spíše protibritsky smýšlející John Quincy Adams, jenž hovořil o „shodě zásad, která, jak se zdá, existuje mezi oběma vládami“, a o „urovnání na velkých zájmech“, na kterých se Velká Británie a USA dosud rozcházely. Adams se v této době zdál být nakloněn myšlence britsko-amerického sblížení v diplomatické oblasti a zčásti i jakési společné dohody o hispanoamerické otázce.⁹⁷ Na druhé straně k podobnému řešení přistoupil i jeho britský protějšek George Canning, a to navzdory tomu, že právě on patřil k typickým zastáncům myšlenky britské nadřazenosti nad USA, což projevil už v období britsko-amerických obchodních sporů a severoamerického embarga exportu, vyhlášeného v roce 1807 prezidentem Jeffersonem, a aktuálně jej dráždil možný pokus USA o ovládnutí Kuby. Po určité době váhání odpověděl na zájem ze severoamerické strany a v srpnu 1823 zahájil rozhovory s vyslancem USA v Londýně Richardem Rushem, v nichž předložil vizi částečně společné deklarace londýnské a washingtonské vlády, a v jejím rámci pak zveřejnil, prostřednictvím nóty z 20. srpna, základní britská stanoviska ve vztahu ke španělské Americe. Velká Británie podle Canningova tvrzení v záležitosti nic nezastírala. Na možnost znovudobytí amerických kolonií Španělskem pohlížela jako na beznadějnou, i když otázka uznání těchto kolonií jako nezávislých států měla být záležitostí času a okolností. Současně nebyl Londýn naladěn klást jakoukoliv překážku možnosti přátelského narovnání mezi „koloniemi a mateřskou

---

⁹⁶ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 168.

⁹⁷ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 36.

zemí“. Dále Canning zdůraznil, že není britským cílem získat jakoukoliv část „těchto kolonií“, a že by Londýn nemohl vidět přechod jakékoliv jejich části pod vládu „jakékoliv jiné mocnosti, bez rozdílu“.⁹⁸

Při ochotě Velké Británie deklarovat takové postoje v souladu s USA však severoamerický vyslanec Rush zůstal zdrženlivý, v důsledku obav ze samostatného jednání v tak významné záležitosti (vždyť jeho první zprávy o rozhovorech s Canningem dorazily do Washingtonu až v říjnu 1823) i podezřívavosti vůči britské straně, a to i přesto, že mu už 23. srpna Canning sdělil, na základě zprávy z Paříže, že po ukončení francouzského tažení ve Španělsku by velmoci Svaté aliance mohly svolat nový kongres, věnující se právě koloniální otázce. Rushova nedůvěra vycházela již z faktu, že Londýn, na rozdíl od Washingtonu, dosud oficiálně neuznával nezávislost hispanoamerických států, a z eventuality, že by v jeho politice mohlo dojít ke změně, jež by Velkou Británii vrhla do souladu s evropskými kontinentálními mocnostmi, jejími partnery v evropském mocenském systému. Přesto se však Rush vyloženě nestavěl proti kooperaci s Británií. Za svou vládu Canningovi sdělil, že USA si přejí „vidět nezávislost bývalých španělských provincií v Americe trvale udrženu“, a že by byl „nahlížen jako nespravedlivý a nepatřičný jakýkoliv pokus ze strany mocností Evropy zasahovat do této nezávislosti“. Zároveň naznačil možnost vlastního vstřícnějšího přístupu, kdyby mu Canning sdělil, že „čas, kdy by Velká Británie uznala kolonie, nyní nadešel“.⁹⁹

Vážné znepokojení Velké Británie, které zatím vyvolaly případné francouzské plány, vyústilo v návrh předat varování francouzské straně prostřednictvím schůzky s francouzským velvyslancem, vycházející prvotně z iniciativy vévody Wellingtona.¹⁰⁰ Jednání George Canninga s francouzským velvyslancem v Londýně knížetem Polignakem z 9.-12. října 1823, jejichž výsledkem bylo známé Polignakovo memorandum, znamenalo přelomový mezník v britsko-francouzských vztazích po francouzském vojenském zásahu na Pyrenejském poloostrově a z francouzské strany přinášelo oficiální zřeknutí se intervencionistických záměrů ve španělské Americe, ve prospěch svůj i ve prospěch Španělska, vlastními silami evidentně neschopného zvrátit situaci v zámoří. Francouzská vláda ustoupila Canningovu prohlášení, že „zapojení jakékoliv cizí mocnosti v podniky Španělska

---

⁹⁸ Tamtéž, s. 37.

⁹⁹ Tamtéž, s. 38-39.

¹⁰⁰ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 171.

proti koloniím by bylo Británií nahlíženo jako vytvoření zcela nové otázky“, přičemž by byl brán ohled na požadavek britských zájmů. Podle následné francouzské odpovědi, diktované Chateaubriandem, se rovněž francouzská vláda domnívala, že je „naprosto beznadějně vrátit španělskou Ameriku do stavu jejího dřívějšího poměru ke Španělsku“. Francie se také zříkala jakéhokoliv záměru nebo přání využít „současného stavu kolonií nebo současné pozice Francie vůči Španělsku, aby si přivlastnila kteroukoliv část španělských držav v Americe“, a dále „ve všech případech jakéhokoliv úmyslu jednat proti koloniím silou zbraní“.¹⁰¹

S ohledem na Canningovu zmínku k severoamerickému vyslanci Rushovi ze srpna 1823 o možnosti konference evropských velmocí, věnované záležitosti španělské Ameriky, lze dodat, že tato otázka se objevila také při dotýcných jednáních mezi Canningem a Polignakem a že Francie nedlouho poté začala naléhat přímo na Španělsko, aby se zasazovalo v této věci. Zároveň ale Francie rozhodně odmítala, aby se navrhovaného kongresu zúčastnili též zástupci USA, vzhledem k jejich politickému systému zcela odlišnému od zřízení evropských mocností, přestože George Canning navrhl, že vláda Spojených států by měla být zastoupena v každém jednání o latinskoamerických záležitostech. Francouzský ministr zahraničí Chateaubriand označil britský návrh za „zlomyslný“ a „krátkozraký“ a podle prvního ministra Villela by bylo lepší neuskutečnit žádný kongres než přijmout zemi s tak odlišnými politickými zásadami. V dalším Chateaubriandově prohlášení by vyloučení USA z jednání evropských mocností mělo dokonce „sloužit v případě potřeby jako doplňující článek evropského veřejného práva“. Pokud jde o postoje východních spojenců Francie, oproti obecně shovívavějšímu postoji Ruska k takové alternativě (můžeme navíc připomenout i dřívější ruské pokusy o přidružení USA k bloku Svaté aliance), francouzský odpor k severoamerické účasti na evropských mocenských shromážděních byl zcela sdílen ze strany Rakouska a Pruska.¹⁰²

Právě hluboký rozkol mezi Velkou Británií a mocnostmi kontinentální Evropy ovlivnil snahy Francie a Ruska o mezinárodní posouzení hispanoamerické otázky. Francie jejich prostřednictvím zamýšlela za pomoci ostatních velmocí Svaté aliance

---

¹⁰¹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 52.

¹⁰² Tamtéž, s. 52-55. Podobně jako v případě samotné Francie a Richelieuova memoranda z doby Cášského kongresu, také v případě Pruska takový postoj vůči USA kontrastoval se situací ke sklonku roku 1817, kdy se tehdejší pruský státní kancléř Hardenberg (zesnulý v roce 1822) naopak stavěl, možná rovněž pod vlivem ruských postojů, za účast USA na očekávané zprostředkující konferenci v Londýně. – KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 60.

upevnit svou pozici a podle Chateaubriandových projektů se tato jednání vůbec neměla týkat ozbrojené intervence, nýbrž okruhu jiných otázek. Francouzští velvyslanci v Petrohradu, ve Vídni a v Berlíně byli vyzváni, aby ruské, rakouské a pruské vládě navrhli zplnomocnit jejich velvyslance v Paříži k jednání s francouzskou vládou a španělským velvyslancem o tomto problému. Zároveň se vikomt Chateaubriand zajímal o to, jak by jednotlivé vlády tří spojeneckých velmocí postupovaly v případě, že by „Anglie uznala nezávislost španělských kolonií bez souhlasu Jeho katolického Veličenstva“, „zda by se připojily k Francii, kdyby ta zůstala na straně Španělska“, zda by nakonec nedaly ve vztahu ke španělským koloniím přednost vlastním zájmům, pokud by si Španělsko nad nimi nadále úporně nárokovalo svou legitimní vládu, aniž by ovšem disponovalo prostředky k dosažení faktické moci.¹⁰³ Takto tedy i Francie nepřímou naznačovala eventualitu vlastního uznání států ve španělské Americe (každopádně pokud by tak učinila Británie), tj. uznání skutečné reality, a tím odstoupení od ideje panovnické solidarity s Ferdinandem VII.

Období po dohodě mezi britským ministrem zahraničí Canningem a francouzským velvyslancem Polignakem skutečně sotva naznačovalo nějaké záměry Francie o silový zásah do hispanoamerického problému. Francie naopak zredukovala své námořní síly v Západní Indii a ministr zahraničí Chateaubriand už 30. října 1823 francouzskému velvyslanci v Madridu Talaruovi otevřeně napsal: „Od koho může Španělsko očekávat pomoc ke znovudobytí svých kolonií? Zajisté si nemůže myslet, že by Francie dodala své peníze, lodě nebo vojska pro nějaký takový podnik.“¹⁰⁴ O něco později, v prosinci 1823, připravovala Paříž vyslání svých zástupců do španělské Ameriky, kteří měli pozměnit pohled tamních mladých států na Francii jako na potenciálního pomocníka Ferdinandovy reconquisty. Postoj Francie k hispanoamerické otázce se definitivně přiblížil postojům britským. Bez ohledu na nadále nesmiřitelná stanoviska Madridu zůstávalo dalším základním cílem francouzské politiky prostřednictvím mezi novými hispanoamerickými státy a Španělskem, spočívající na principu nezávislosti a možnosti zvláštních obchodních privilegií pro Španělsko v jeho bývalých koloniích.¹⁰⁵ Výše zmíněné okolnosti jsou pochopitelně velice zásadní s přihlédnutím k rozšířeným zvěstem o reálné hrozbě

---

¹⁰³ Tamtéž, s. 114; BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 173-174.

¹⁰⁴ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 52.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 53.

vojenské intervence Svaté aliance proti hispanoamerickým independentistům, na kterých měl značný podíl soudobý tisk ve Velké Británii a v USA, a které se později změnilly v legendu, podle níž se severoamerický prezident Monroe postavil svou proslulou doktrínou proti hroživé invazi evropských reakčních režimů na západní polokouli.

V případě Francie, která ze všech států Svaté aliance disponovala největšími předpoklady k realizaci takových plánů, byly nadnesené už podobné představy, které vzbudily neklid ve Velké Británii a vedly k tzv. Polignakovu memorandu z října 1823. Další hlavní silou, jež vyvolávala obavy tohoto druhu, bylo samozřejmě Rusko. „Nechystáme se zastavit pohyb budoucnosti, osvobození Jižní Ameriky se zdá pravděpodobným, je, možná, blízko...“, psal v prosinci 1822 ruský ministr hrabě Nesselrode ruskému vyslanci v USA baronu Tuyllovi¹⁰⁶ a rovněž tato slova obsahovala dávku realistického přístupu k záležitosti situace ve španělské Americe, jejíž budoucnost ostatně již počátkem roku 1810, čili ještě za zcela jiných okolností na evropském i americkém kontinentu, předpověděl v instrukcích tehdejšímu vyslanci ve Washingtonu Palenovi sám car Alexandr I.¹⁰⁷ Jak odpovídalo linii ruské politiky po roce 1815, v roce 1823 nicméně přicházela z ruské strany jednoznačně negativní stanoviska k hispanoamerické emancipaci a současně některá prohlášení, která v době před slavnou Monroeovou proklamací vážně znepokojovala severoamerické představitele, obávající se, že by pád liberálního Španělska mohl následovat zásah Svaté aliance v Americe. Právě před záměry Francie a Ruska ve španělské Americe varoval dopis bývalého vyslance USA ve Španělsku George W. Erwinga, napsaný 25. září 1823 a adresovaný severoamerickému ministru financí Crawfordovi. Ke znepokojení severoamerického ministra zahraničí Johna Quincyho Adamse vedly v antiliberálním duchu pronesené výroky samotného cara Alexandra I. o vlastním „triumfu nad padlou věcí revoluce“, se sliby rozhodnutí k jejímu potlačení. 16. října 1823 ruský vyslanec v USA baron Tuyll objasnil Adamsovi ruská stanoviska, když mu sdělil, že jeho „Vznešený Pán by nepřijal žádného vyslance nebo zástupce ani jediného ze států právě zformovaných v Novém světě“, a současně dodal, že Alexandr I. je „vysoce uspokojen postojem neutrality přijatým Spojenými státy ve

---

¹⁰⁶ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 166-167.

¹⁰⁷ V souvislosti s válkou proti napoleonským vojskům na Pyrenejském poloostrově tehdy car ruskému vyslanci v USA doslova napsal: „Společně, že jestli se válka ve Španělsku ještě prodlouží, tak rozsáhlé a bohaté země, kterým ono vládne v Americe... vytvoří jeden nebo několik nezávislých států.“ – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 163.

válce kolonií se Španělskem a ještě uspokojenější jejich deklarovaným záměrem pokračování v této neutralitě“.¹⁰⁸ Podle obecného prohlášení ruského imperátora bylo jeho „jediným cílem zaručit klid všech států, z kterých je složen civilizovaný svět“, a jestliže se už v období před Cášským kongresem Rusko nabízelo jako případný spojenec španělského krále v boji proti hispanoamerickým povstalcům, také nyní se stavělo veřejně za nároky Ferdinanda VII., byť podle carových výroků mělo být pouze na něm zařídit reconquistu Ameriky, aby „učinil svůj lid šťastným“.¹⁰⁹ Závažněji z hlediska nabízející se alternativy mezinárodního zásahu v Americe mohla působit návštěva ruského velvyslance v Paříži Pozza di Borgo v Madridu v říjnu 1823, během níž snad, jak byl podezírán i z francouzské strany, povzbuzoval španělského krále v jeho úsilí znovudobýt ztracená území v Novém světě a dokonce jej snad vyzval, aby své spojence žádal o pomoc. Každopádně se však jednalo jen o soukromou iniciativu tohoto ruského diplomata korsického původu, bez jakýchkoliv pokynů z Petrohradu.¹¹⁰

Zatímco v USA carovy proklamované názory vytvářely jeden z podnětů v procesu geneze Monroeovy doktríny, zabývala se ruská vláda v posledních měsících roku 1823 londýnskými rozhovory, které v říjnu vedli George Canning a kníže de Polignac, a návrhy a otázkami, předloženými francouzským ministrem zahraničí Chateaubriandem. V prosinci 1823 obdržel Pozzo di Borgo odpověď Petrohradu, na jejímž základě carská vláda potvrdila odhodlání neuznat nezávislost španělských kolonií, taktéž v reakci na předchozí Chateaubriandovy dotazy prohlásila, že „Rusko má kolonie na severozápadě Ameriky a nemůže jednat jako mocnost, nezainteresovaná v otázce hispanoamerických kolonií“, a vyjádřila přání, v souhlasu s Francií, aby byla otázka projednána na konferenci spojeneckých mocností.¹¹¹ Základní postoj Ruska byl obsažen ve slovech, že koloniální otázka zahrnuje „zájem všech spojenců a že by mezi nimi a králem Španělska tato významná otázka měla být projednána a rozhodnuta společným souhlasem“.¹¹² Současně, třebaže car Alexandr I. nadále z idologických důvodů odmítal uznání nových států ve španělské Americe, „hydry revoluce“, podstatné bylo, že Petrohrad opět podmiňoval jakoukoliv možnost dalšího rozhodnutí v hispanoamerické otázce pouze vzájemným

---

¹⁰⁸ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 40.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 53.

¹¹¹ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 174-175.

¹¹² PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 53-54.

souladem s Velkou Británií. Tento opatrný postoj, který upřednostňoval ohled na pozici Londýna i před eventuálními žádostmi o pomoc ze strany španělského dvora, zcela jasně vyplýval i ze slov, která v květnu 1824 napsal ruský ministr zahraničí Karl Robert Nesselrode velvyslanci v Paříži Pozzovi di Borgo.¹¹³ Shrnuto, docela podobně jako ve francouzském případě, také v případě Ruska už přinejmenším postoj Velké Británie vytvářel předpoklad, aby možný pokus o zapojení jeho jednotek po boku španělských sil do dění v Americe byl vnímán jako rizikový. Kromě toho, i ruský striktně protiliberální režim, který se mimochodem negativně stavěl i k uznání císařské vlády v Brazílii,¹¹⁴ který však též proklamoval vlastní zájmy v Americe, mohl sledovat výhody, jakkoliv nepřiliš zřetelně, plynoucí ze separace španělské Ameriky od metropole.

Zcela realistický přístup k hispanoamerickým záležitostem projevilo Rakousko, další z velmocí Svaté aliance, která byla sice hostitelem předchozích setkání zástupců hlavních evropských mocností, jež rozhodly o osudu konstitučních vlád v jižní Evropě, a sama realizovala vojenské intervence v Itálii v roce 1821, avšak z jejíhož pohledu představovala vzdálená španělská Amerika oblast mimo vlastní zájmy, a která navíc naznačovala ochotu k uznání císařské Brazílie - o něco později císař František I. a kancléř Metternich brazilskému diplomatovi Antoniu Telesovi, jenž dorazil do Vídně z Brazílie několik měsíců po bavorském majorovi Schäfferovi, přímo závazně slíbili, že Rakousko uzná Brazílii, až tak učiní Portugalsko.¹¹⁵ Kníže Metternich, který své názory na situaci ve španělské Americe prezentoval rovněž ve svých poselstvích ruskému carovi, pochyboval, zda „v této rozlehlé části amerického kontinentu, kterou Španělsko dříve vlastnilo jako kolonie, může nyní být úsilí mateřské země vedeno s vůbec nějakou nadějí na úspěch“. ¹¹⁶ V červenci 1823 britský velvyslanec ve Vídni Wellesley informoval svého ministra zahraničí Canninga, že mu rakouský kancléř při schůzce s ním sdělil, že „podle jeho názoru,

---

¹¹³ Hrabě Nesselrode napsal, že i když by spojenci v případě žádosti Španělska v přísném souhlasu se svými principy mohli být zavázáni poskytnout pomoc lidmi a loděmi, „přece Španělsko snadno pochopí, že tato přísná interpretace našich závazků nebude prospěšnou, dokud Anglie bude udržovat svoji pozici a vyvolávat nejtěžší nesnáze, do kterých budou vtaženy všechny evropské mocnosti“. – BOLCHOVITINOV, N. N.: *Doktrina Monro*, s. 176.

¹¹⁴ Když například v březnu 1825 informoval rakouský diplomat Marschall kancléře Metternicha o svém rozhovoru s brazilským císařem Pedrem I., zmínil se také o hněvu, jaký tento ruský přístup u brazilského monarchy vyvolával. Pedro I. přitom podle Marschalla konfrontoval vlastní situaci, jako panovníka, jehož práva se Rusko zpěčuje uznat, s ruským uznáním vlády bývalého francouzského maršála Bernadotteho ve Švédsku. – OBRY, O.: *Grüner Purpur*, s. 270.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 260; KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 197.

¹¹⁶ PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 54.

Španělsku by neprospělo pokusit se znovu spojit svoje kolonie a španělská vláda by postupovala správně, kdyby omezila svoje úsilí na udržení ostrova Kuba, podporující přes tento ostrov a Cádiz spojení s Mexikem, což by alespoň zabezpečilo její hlavní podíl v obchodu s tímto královstvím“. George Canning reagoval otevřeným souhlasem, když 19. srpna 1823 do Vídně napsal: „Souhlasíme s rakouským ministrem v tom, že jakýkoliv pokus jak pouze Španělska, tak i s pomocí kterékoliv další mocnosti, vrátit tyto kolonie do stavu jejich dřívějšího podřízení by byl neméně zbytečný, než podobný pokus ze strany Portugalska ve vztahu k Brazílii.“¹¹⁷

Skeptický k případnému úspěchu Svaté aliance v zámoří byl i pruský kancléř hrabě von Bernstorff, který napsal, že „spojenecké mocnosti postrádají zbraně k dosažení Ameriky a dokonce i hlas nechat se tam slyšet“.¹¹⁸ Prostý zeměpisný faktor, tj. rozsáhlé plochy Atlantiku oddělující Evropu od Ameriky, jenž přirozeně zásadně odlišoval virtuální zásah evropských spojenců na západní polokouli od rakouského zákroku na Apeninském a francouzského na Pyrenejském poloostrově v letech 1821 a 1823 a jenž hrál významnou roli v postojích obou německých velmocí, můžeme zdůraznit zejména s ohledem na Prusko, jak může být ostatně patrné i z citovaného von Bernstorffova výroku – neboť, bez ohledu na sílící obchodní zájmy v Prusku, vztahující se k prostoru západní polokoule, i tuto záležitost můžeme zahrnout do kontextu obecného rysu pruské politiky, charakterizovaného názorem jednoho z pruských zástupců na Vídeňském kongresu v roce 1815 Gneisenaua, jenž zavrhl angažovanost Pruska v zámořské koloniální otázce vzhledem k nedostačující síle vlastního námořnictva.¹¹⁹

Ve Velké Británii ani po Polignakově memorandu ještě zcela nezmizely obavy z bezprostředního francouzského zásahu proti mladým státům ve španělské Americe, jak o tom psaly noviny *Times*, věnující se 22. listopadu 1823 schůzce zástupců obchodníků, obchodujících s někdejšími španělskými koloniemi a právě připravených vyslat do Jižní Ameriky 13-14 lodí s cenným zbožím, s Georgem Canningem a

---

¹¹⁷ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 173.

¹¹⁸ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 54.

¹¹⁹ Toto Gneisenauovo odmítnutí bylo výsledkem reakce na doporučení kolberského měšťana Joachima Nettelbecka, podle něhož mělo Prusko na Vídeňském kongresu požadovat, se souhlasem Velké Británie, odstoupení některé z francouzských kolonií. Nettelbeck byl propagátorem německé koloniální expanze v zámoří, který již v 18. století například předkládal pruskému králi Fridrichu II. plán na zřízení německé kolonie právě v Jižní Americe. – SKŘIVAN, Aleš, KŘIVSKÝ, Petr: Opožděná expanze (koloniální výboj Německa a Itálie v letech 1870-1918), Praha 1977, s. 21-22.

ministrem obchodu Huskissonem. Dotyční obchodníci žádali od vládních představitelů informace o skutečných záměrech Francie, neboť je znepokojily zvěsti o ozbrojených silách na francouzských západoindických ostrovech (ačkoliv válečné lodě, které se předtím zdržovaly u ostrovů Martinik a Guadeloupe, se již vrátily do Francie) a probíhajícím naloďování v Brestu (o němž však britští ministři usoudili, že se jedná o přípravy k výměně osazenstva běžných vojenských posádek na jmenovaných karibských ostrovech). Eventuální francouzská intervence v Americe by pochopitelně znamenala riziko pro transatlantickou přepravu zboží, chystanou zmíněnými kupci, i když jim Canning s Huskissonem sdělili, že nevidí důvod ani pro odložení této přepravy, ani pro snížení jejího nákladu.¹²⁰

Byla zmíněna výrazná role britského a severoamerického tisku na šíření poplašných zpráv o reálně neexistujících plánech Svaté aliance na intervenci ve španělské Americe. Tak se na veřejnosti objevila i například zcela smyšlená informace o uzavření tzv. „Veronské tajné dohody“, která byla poprvé vytištěna v červnu 1823 na stránkách londýnských novin *Morning Chronicle* a poté pronikla i do francouzského a severoamerického tisku.¹²¹ Hrozbě evropské intervence v Americe se na podzim 1823 v hojné míře věnovaly noviny v USA. Za pozornost přitom stojí článek, vydaný filadelfským *National Advocate*, který upoutal zvláštní pozornost ruského vyslance Tuylla a ve kterém stálo, že „lze nepochybovat, že mezi Španělskem a Francií bude vytvořen těsný svazek a nastane možnost pokusů zpětného dobytí kolonií“, přinejmenším Mexika. Kromě toho se v něm zdůraznil zájem USA na svobodě a nezávislosti Severní a Jižní Ameriky a bylo poukázáno na rozdíl mezi Velkou Británií a USA v přístupu k hispanoamerické nezávislosti - „jestli rozhodnutí anglické vlády v kterékoliv otázce nezávislosti Jižní Ameriky bude věci vypočítavosti, pak pro Spojené státy - věci soucitu“.¹²²

Právě celkový ideový rozpor mezi USA a evropskými konzervativně-absolutistickými režimy, propojený s možnou hrozbou zásahu Svaté aliance ve španělské Americe, a poměr mezi USA a Velkou Británií, ovlivněný prvořadě zmíněnými návrhy britského ministra zahraničí Canninga severoamerickému vyslanci

---

¹²⁰ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 177.

¹²¹ Tuto „Veronskou tajnou dohodu“, zaměřenou proti systému zastupitelských vlád, svobodě tisku atd., měly údajně uzavřít 22. listopadu 1822 Rusko, Rakousko, Prusko a Francie. Ve Francii stálo redaktora pařížských novin *Pilote* vytištění této falešné zprávy měsíční vězení, pokuta a patnáctidenní pozastavení vydávání jeho novin. – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 184.

¹²² Tamtéž, s. 183.

v Londýně Richardu Rushovi, se staly předmětem jednání vlády USA, zahájených 7. listopadu 1823. Do té doby byli již severoameričtí představitelé samozřejmě zpraveni o obsahu rozhovorů svého vyslance v Británii s Georgem Canningem a prezident Monroe o nich podal informace svým dvěma předchůdcům v presidentském křesle, Thomasu Jeffersonovi a Jamesi Madisonovi, oběma Virgiňanům, přičemž sám se stavěl za myšlenku, tváří v tvář případné invazi Svaté aliance na západní polokouli a dokonce i válce USA se Svatou aliancí, vyjít návrhům britské vlády vstříc. Oba bývalí presidenti dali takovému postoji svůj souhlas. Z Jeffersonovy odpovědi vyplýval respekt vůči síle Velké Británie, když ji označil za potenciálního nejhoršího nepřítele, ale zároveň za potenciálního spojence, s nímž „se nemusíme obávat celého světa“. Jakkoliv se Jefferson v říjnu 1823 v první řadě postavil za ideu vzájemného oddělení Evropy a Ameriky (Severní i Jižní), za izolacionistickou myšlenku nevměšovat se do evropských konfliktů a současně nedopustit vměšování Evropy do amerických záležitostí, k otázce spojení s Velkou Británií jako spolehlivě silným partnerem dále napsal: „Ne že bych chtěl koupit dokonce její přátelství za cenu účasti v jejích válkách. Ale válka, v které by nás současný problém mohl zaměstnat, byl-li by takový její důsledek, není její válka, ale naše. Její cíl je zavést a zařídit americký systém, vytlačit z naší země všechny cizí síly, nepřipustit silám z Evropy zasahovat do záležitostí našich národů. Jde o udržení našich zásad, nikoliv o rozchod s nimi.“ James Madison, za jehož presidentského úřadu vyvrcholily rozpory mezi USA a Velkou Británií v otevřenou válku, oceňoval nyní britské spojení obdobným způsobem.¹²³

Od počátku uvedených diskusí washingtonského vládního kabinetu, tj. od 7. listopadu 1823, vystupoval jako rozhodný přívrženec pokroku v britsko-americkém sbližování ministr války John C. Calhoun a rovněž tak ministr námořnictva Southard. Naproti tomu mnohem skeptičtější vůči návrhům britského ministra Canninga byl John Quincy Adams, v podstatě z důvodů identických, jaké přímo v Londýně vedly ke zdrženlivosti vyslance Rushe (tedy dosavadní britské odkládání oficiálního uznání hispanoamerické nezávislosti, závazky Londýna vůči mocnostem Svaté aliance a s tím vším možnost změny v britských postojích, včetně britské účasti na velmocenském přerozdělení španělské Ameriky). Adamsovo stanovisko převážilo a instrukce, které státní sekretář načrtl pro Richarda Rushe, byly projevem zcela

---

¹²³ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 46; BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 223-224.

nezávislé politiky USA na politice Velké Británie, třebaže hovořily o shodných stanoviscích Washingtonu a Londýna vůči evropským kontinentálním mocnostem. Podle Adamse bylo složité představit si „základ, na kterém by shodný postup obou vlád mohl být uveden v soulad“, a pro „účinné naplnění cíle společného oběma vládám“ označil za nejvhodnější, aby každá z nich směrem k evropským kontinentálním mocnostem jednala samostatně, i když se o účelech svých kroků měly vzájemně informovat.¹²⁴ „Bylo by upřímnější, stejně jako důstojnější sdělit jasně naše zásady Rusku a Francii, než jít jako nějaký vztyčený člun ve stopách britské válečné lodi,“ řekl ostatně také J. Q. Adams na vládním zasedání v listopadu 1823,¹²⁵ do jisté míry poznamenaném napětím a starostmi o další osud španělské Ameriky.

Zdá se, že přístup k otázce těsnějšího spojení s Londýnem mohl být mezi severoamerickými představiteli přímo úměrný tomu, do jaké míry brali vážně hrozbu invaze evropských kontinentálních monarchií proti mladým hispanoamerickým státům. Zejména sám prezident Monroe a ministr války Calhoun byli zatíženi starostmi zabránit Svaté alianci v restauraci španělského koloniálního panství v Americe. 13. listopadu si Adams poznamenal do deníku, že prezident byl „poplašen daleko za čímkoliv, co bych mohl přijmout za možné“, a k Monroeovu „zoufalství ve věci Jižní Ameriky“ přispěly zprávy, že ve Španělsku padl do rukou francouzských interventů Cádiz. Ministr války Calhoun byl z pocitovaného nebezpečí podle Adamsova vyjádření „dokonale praštěný“ („*perfectly moonstruck*“).¹²⁶ Pocity samotného ministra zahraničí ohledně takové hrozby byly daleko střízlivější, přičemž právě politiku svého britského protějška Canninga vůči Francii považoval za dostačující k tomu, aby invazi armád Svaté aliance na západní polokouli zabránila, že zkrátka už Velká Británie se svým mohutným loďstvem by něco podobného nedovolila. John Quincy Adams nepovažoval kolektivní intervenci Svaté aliance v Americe vůbec za pravděpodobnou a v první řadě už vůbec ne v zájmu restaurace španělského kolonialismu. S připomenutím dřívější španělské politiky proti nelegálnímu cizímu obchodu v koloniích tvrdil, že kontinentální mocnosti „by neměly důvod restaurovat staré koloniální monopoly. Proč by se snažily udržet moc rozbité španělské monarchie přes tisíce mil oceánu? Není to v lidské absurditě představit si, že by plýtvaly svojí krví a bohatstvím, aby bránily svým vlastním poddaným pod trestem

---

¹²⁴ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 47.

¹²⁵ Tamtéž, s. 43.

¹²⁶ Tamtéž, s. 41.

smrti vstoupit na tato území?“ Adams tím došel k závěru, že pokud by velmoci Svaté aliance skutečně svůj vpád do španělské Ameriky realizovaly, „bylo by jejich cílem rozdělení kolonií mezi sebou“, ovšem pak se mu nabízely další pochybnosti. „Ale jak by se mohly dohodnout na kořisti? A jak by mohly přimět Velkou Británii k souhlasu? Jediná možná návnada, kterou by mohly nabídnout... je Kuba, kterou by ani ony, ani Španělsko neodsouhlasily k předání.“¹²⁷ 15. listopadu 1823 pronesl Adams svůj známý a později opakovaný výrok, v němž úspěch imaginární invaze obrazně přirovnal k pádu andské hory v pozdějším Ekvádoru: „Nevěřím, že Svatá aliance obnoví španělské panství na americkém kontinentě více, než že Chimborazo klesne do oceánu.“¹²⁸

V severoamerickém vládním kabinetu se připravovala zpráva ke Kongresu, jež měla zroven i ostatnímu světu jednoznačně objasnit hlavní zásady a stanoviska, na nichž pevně stojí politika USA. Zatímco John Quincy Adams připravoval tento dokument pro svého presidenta, pozdější Monroeovu doktrínu, v duchu ideje panamerické sounáležitosti a striktního oddělení amerických záležitostí od evropských, aniž by výslovně zmínil problém španělské Ameriky, předložil 21. listopadu sám James Monroe před své ministry vlastní návrh prohlášení, který ovšem obecně hájil principy liberalismu a daleko překračoval rámec Ameriky. Presidentův vlastní návrh totiž odkazoval k nedávným událostem ve Španělsku a Portugalsku, zavrhoval francouzskou invazi ve Španělsku a principy, které k ní vedly, otevřeně narážel na francouzského krále. Stejně tak mířil k uznání Řeků jako nezávislého národa a k doporučení Kongresu, aby byly učiněny přípravy k vyslání vyslance do Řecka.¹²⁹ John Quincy Adams, jenž nazval tento nárys „kroužícím prohlášením ve prospěch liberálních zásad jak ve Starém, tak Novém světě“, s takovou koncepcí nesouhlasil. Označil ji jako „výzvu do zbraní - do zbraní proti celé Evropě, a za cíle politiky výlučně evropské - Řecko a Španělsko“. Podle pragmatičtějšího Adamse se nejzákladnější principy politiky USA měly řídit izolacionismem vůči Evropě, což tedy sám Monroe přijal.¹³⁰

---

¹²⁷ Tamtéž, s. 42.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž, s. 43.

¹³⁰ Podle J. Q. Adamse by vlastní Monroeův návrh byl čímsi jako novinkou a překvapením v politice USA a „kázat vzdor v srdci Evropy“ bylo mimo americké zájmy. Doslova prohlásil: „Základ, který si přeji uchopit, je nejvážnější protest proti evropským mocnostem v síle s Jižní Amerikou; ale zřeknutí se všeho zasahování z naší strany do Evropy; udělat americkou věc a přilnout neochvějně k tomu.“ – PERKINS, D.: c. d., s. 43-44.

Během pokračujících jednání severoamerické vlády 25.-26. listopadu byly vznešeny další podstatné otázky a úvahy. Ministr spravedlnosti William Wirt, další z politiků, jenž hrozbu Svaté aliance Americe nebral na lehkou váhu, se tázal, zda by se v případě útoku Svaté aliance proti Jižní Americe postavily USA tomuto vpádu za cenu války. Přitom nespolehal, že by lid USA takovou válku podporoval, a argumentoval, že „zde ani nebylo nikdy mnoho obecného nadšení pro věc španělských revolucionářů“. John Quincy Adams sice na takové nebezpečí nadále příliš nevěřil, nicméně, „kdyby to bylo přineseno k našim dveřím“, musely by USA podle něj jednat pohotově a rozhodně k odražení invaze. Na základě jeho vysvětlení by totiž v případě útoku Svaté aliance do španělské Ameriky zasáhla Velká Británie a ve svém důsledku by se bývalé španělské kolonie změnily v kolonie britské (a bylo by chybou USA, kdyby „ponechaly Velké Británii vzít jedinou zásluhu na odporu“ proti aliančním silám). Myšlenku rozhodné akce podpořil také ministr války Calhoun, jenž se navíc obával, že by se Svatá aliance po pokoření španělské Ameriky mohla obrátit přímo proti USA, i prezident Monroe.¹³¹

Za takových myšlenkových okolností se tedy zrodila deklarace, předložená 2. prosince 1823 prezidentem Monroem členům Kongresu USA. Hlavní body tohoto Monroeova poselství Kongresu, fakticky díla Johna Quincyho Adamse, spočívaly v myšlenkách, že americká pevnina nebude dále předmětem další kolonizace žádné evropské mocnosti, v odlišnosti politického systému USA od politického systému evropských mocností a v názoru, že „jakýkoliv pokus evropských mocností rozšířit svůj politický systém v Novém světě“ by byl vnímán jako hrozba pro „mír a bezpečnost Spojených států“, v nezasahování USA do stávajících evropských kolonií a v jejich nevměšování se do vnitřních záležitostí evropských států a do jejich válek. Teprve v roce 1852, tzn. již po smrti Jamese Monroea i Johna Quincyho Adamse, se pro tuto deklaraci ujal název Monroeova doktrína.¹³² Už ve svém znění se tento dokument samozřejmě vztahoval na celou západní polokouli a byl samozřejmě prvořadě reakcí na možné úmysly zásahu evropské Svaté aliance proti mladým hispanoamerickým státům, kterým USA vlastně deklarovaly svou „ochranu“, když útok proti nim označily za ohrožení vlastního „míru a bezpečnosti“.¹³³ Jednalo se o

---

¹³¹ Tamtéž, s. 44.

¹³² Tamtéž, s. 45; TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 190.

¹³³ Ohledně této otázky můžeme dodat, že existuje tvrzení, podle něhož sám Monroe několik dní před předložením deklarace Kongresu zaujal poněkud opatrný postoj, když J. Q. Adamsovi vyjádřil některé „pochybnosti o záležitosti toho, co se vztahuje k zasahování Svaté aliance do španělské Ameriky“, a

akt panamerikanismu a současně izolacionismu vůči Evropě, který bylo možno zároveň přirozeně vysvětlit jako sebezvýraznění USA coby hlavní mocenské síly západní polokoule - ovšem taková interpretace měla převážít až v budoucích desetiletích, kdy ostatně také narostl či dále narůstal mocenský potenciál USA vůči svým evropským konkurentům. V dalším reálném vývoji hispanoamerické otázky nepřinášela tato Monroeova zpráva ke Kongresu nikterak zásadní mezník, třebaže vzbudila mezinárodní pozornost.

Jak bylo ukázáno, vojenská intervence Svaté aliance proti osamostatněným španělským državám na západní polokouli byla pouze chimérou, která postrádala i své teoretické kontury. Stejně tak bylo naznačeno, že skutečnost, že se ani nezrodily vážnější plány pro nějakou takovou akci, byla daleko spíše ovlivněna postojem Velké Británie než USA. Vždyť to si uvědomoval i John Quincy Adams, jehož připravovaná deklarace měla být samozřejmě rovněž projevem zcela samostatné politiky USA na někdejší vlastní koloniální metropoli. Nejistotu ve Washingtonu v době před zveřejněním Monroeovy a Adamsovy deklarace 2. prosince 1823 mohl přitom umocňovat fakt, že vládě USA nebylo dosud nic známo o londýnském Polignakově memorandu z října, kterým se Francie zříkala mj. jakéhokoliv užití síly proti hispanoamerickým independentistům. Sám severoamerický vyslanec v Londýně Rush získal informace o obsahu tohoto memoranda od George Canninga totiž teprve 24. listopadu 1823, aby až další dva dny poté o nich poslal zprávu do Washingtonu.¹³⁴ Hrozbu ze strany Svaté aliance právě s přihlédnutím ke známé pozici Velké Británie nevnímali za reálnou ani někteří političtí představitelé v samotné hispánské Americe, včetně Simóna Bolívara, který už 20. září 1823 psal kolumbijskému vicepresidentovi Santanderovi o záměru Velké Británie uznat nezávislost španělské Ameriky.¹³⁵ Buenosaireský ministr zahraničí Rivadavia označil v polovině prosince 1823 jakýkoliv zásah Svaté aliance ve španělské Americe za nepravděpodobný.¹³⁶

Na druhou stranu, příznak zmiňované pomyslné invaze přežíval ještě v první polovině roku 1824, tedy i poté, co Monroeovo poselství ke Kongresu vešlo ve všeobecnou známost. Náznaky k pohrávání si s takovou ideou projevoval ruský car Alexandr I., avšak nezájem jeho francouzských, rakouských a pruských spojenců a

---

podotkl, zda by nebylo lepším ji vynechat. Adams však nehodlal již nic měnit, v čemž se s ním poté president shodl. – PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 44-45.

¹³⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: *Doktrina Monro*, s. 179.

¹³⁵ Tamtéž, s. 181.

¹³⁶ Tamtéž, s. 182.

odpor Velké Británie způsobily, že zůstalo jen u ryze platonické a neurčité záležitosti (zároveň lze dodat, že obsah Monroeovy proklamace neměl žádný dopad na rusko-severoamerickou dohodu, jež roku 1824 stanovila jižní hranici ruské Ameriky).¹³⁷ Přesto, shodným zájmem evropských kontinentálních mocností na přelomu let 1823-1824 zůstávalo uspořádání kongresu, věnovaného koloniální otázce, tj. otázce španělské Ameriky, pochopitelně za britské účasti, a právě pod vlivem nápadného republikanismu Monroeovy deklarace si francouzský ministr zahraničí Chateaubriand, rakouský kancléř Metternich a další vytvářeli naději, že by Velká Británie mohla přehodnotit své postoje a zařadit se po bok svých partnerů z evropského velmocenského koncertu. Pokud by ještě takové jednání dokázalo něco ovlivnit v otázce možného zásahu ve španělské Americe, byla to opět Británie, kdo rozhodl, když ke konci ledna 1824 George Canning britskou účast na navrhovaném kongresu odmítl.¹³⁸ Pod Canningovým vlivem bylo zmařeno i Metternichovo úsilí spojit se s konzervativními dvorskými kruhy okolo britského krále Jiřího IV. Konference, jejíž hlavní jednání proběhla bez účasti Velké Británie v Paříži mezi srpnem 1824 a červencem 1825 a na které hlavní roli sehráli ruský zástupce Pozzo di Borgo a francouzští politici Villele a Damas, se omezila na zastaralé a zcela již nerealistické koncepce, jež španělské vládě radily dosáhnout znovupodřízení svých „kolonií“ za cenu ústupků. Stav již úplného rozkolu mezi Londýnem a Svatou aliancí současně potvrzovala skutečnost, že se hlavním tématem konferenčních jednání stalo „nebezpečí“ ze strany Velké Británie, týkající se obav (už několik měsíců po zahájení konference naplněných) ze samostatného britského kroku v záležitosti uznání nových států ve španělské Americe.¹³⁹

Jediným evropským protivníkem hispanoamerických independentistů v doznívajících válkách za nezávislost zůstávalo tedy pouze Španělsko. Pomineme-li posilování španělských vojenských oddílů na Kubě, v průběhu dalšího jednoho až dvou let královský režim Ferdinanda VII. přímo z Pyrenejského poloostrova již nepodnikl žádnou významnou akci, aniž by se však se ztrátou Ameriky smířil. Kdysi uzavřená španělská a portugalská Amerika se zatím plně otevíraly nejrozvinutějším centrům světa první poloviny 19. století, světa rozmáhající se průmyslové revoluce. Zahraniční orientace nově zformovaných států v Latinské Americe mířila jiným

---

¹³⁷ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 32, 59.

¹³⁸ Tamtéž, s. 59-60.

¹³⁹ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 126.

směrem než k Pyrenejskému poloostrovu, každopádně nepřátelskému ve španělském případě - a celková hospodářská a politická situace řady těchto států, třebaže samostatných, vytvářela v obrovské části západní polokoule po pádu španělské, případně portugalské koloniální moci určité mocenské vakuum, v němž se do značné míry mohly uplatnit také jiné síly.

KAPITOLA OSMÁ

OD MONROEOVY DOKTRÍNY K PANAMSKÉMU KONGRESU

Zatímco v Evropě bylo období následující po Veronském kongresu, v první řadě poznamenané intervencí Francie ve Španělsku, provázeno praktickým rozpadem těsnější velmocenské spolupráce, která se zrodila po skončení napoleonských válek, a jehož hlavním příznakem byl odklon Velké Británie od kontinentálních mocností, přičemž otázka Španělska, Portugalska a jejich více či méně bývalých kolonií v Americe zde hrála rozhodující roli, představovala deklarace presidenta USA Jamese Monroea z prosince 1823 důležitý historický krok především z hlediska vzdálené budoucnosti. Přesto však bylo toto prohlášení od samého počátku významným mocenským projevem Washingtonu, výzvou případným evropským koloniálním ambicím na západní polokouli a útokem proti evropským monarchistickým systémům - a jako takové neuniklo odezvě, ačkoliv ta nedosáhla oficiálního rázu. Obsah dokumentu, který v Evropě pozitivně ocenil například známý francouzský liberál markýz La Fayette (svou osobní minulostí bezprostředně spojený nejen s událostmi Francouzské, ale i severoamerické revoluce), působil na evropské panovnické dvory provokativním a až přímo revolučním dojmem. Skutečnost, že však současně nepřistoupily k žádnému oficiálnímu protestu, byla dána despektem vůči USA a snahou význam deklarace severoamerické vlády přece jen příliš nepřeceňovat. Charakteristickým v takovém ohledu se stal postoj ruského cara Alexandra I., který svého vyslance ve Washingtonu barona Tuylla vyzval k pasivnímu klidu, s přesvědčením, že další diskuse by jen zvýšila důležitost dokumentu, který si podle Petrohradu zaslouhoval „pouze nejhlubší opovržení“. Přístup obdobný ruskému zaujaly rovněž podrážděné vlády Španělska, Rakouska a Pruska. S ohledem na pasáže Monroeova prohlášení, týkající se dalších evropských kolonizačních aktivit na západní polokouli, francouzský ministr zahraničí vikomt Chateaubriand řekl britskému velvyslanci v Paříži Stuartovi, že taková klauzule by měla vést k odporu „všech mocností, vlastnicích buď území nebo obchodní zájmy na této polokouli“, ale ani Francie žádný veřejný protest nepodala.¹ Francouzský chargé d'affaires ve Washingtonu Menou považoval záležitost za součást severoamerické domácí politiky,

---

¹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 55-57.

za součást kampaně Johna Quincyho Adamse před presidentskými volbami v roce 1824, a podobně na věc nahlížel jeho španělský protějšek Stoughton. Oba diplomaté, stejně jako ruský vyslanec Tuyll, také reagovali na výhružný tón Monroeova a Adamsova prohlášení, ovlivněný navíc vidinou případné invaze evropských sil v oblastech jižně od USA. Ve své diplomatické korespondenci poukazovali na vojenskou slabost a nepřípravenost USA, na neochotu jejich obyvatel ke „skutečným obětem“, nesouhlas mezi severoamerickými obchodníky, jenž by hypotetická válka vyvolala. Baron Tuyll psal doslova o „netečnosti, vlastní formám federativní republiky“, neochotě Severoameričanů i k finančním obětem, pokud se jim nenabízí značný a přímý zisk, a postoj zaujatý vládou USA přirovnal právě, pokud jde o projekt prostředků a vojenské síly, k požadavku americké expedice, podniknuté Španělskem a jeho spojenci (zároveň však nepředpokládal, že by se rozhodnutí, přijaté USA a nepodpořené Velkou Británií, mohlo změnit). V podobném duchu ostatně hodnotil sílu a odhodlanost USA v eventuelním konfliktu kupříkladu též francouzský ministr zahraničí Chateaubriand.²

Poměrně vážné pozornosti se budoucí Monroeově doktríně dostalo v prostředí středoevropské monarchie, jejíž zájmy v Americe byly ve srovnání s případem většiny ostatních evropských mocností okrajové, tedy v Rakousku. Kancléř Metternich projevil své rozhořčení nad „nevyprovokovaným, buřičským a nebezpečným“ aktem USA 19. ledna 1824, kdy hodnotil Monroeovo poselství na adresu ruského ministra zahraničí Nesselrodeho, a přímo vyjádřil obavu, že by americký příklad a ideově-politické principy USA mohly být ohrožením pro konzervativně-absolutistickou Evropu.³ Jako základ další politické linie USA a jako dosti zásadní záležitost označil severoamerickou deklaraci rovněž už v lednu 1824

---

² Tamtéž, s. 57-59.

³ „Tyto Spojené státy americké, které jsme viděli vznikat a růst a které během svého příliš krátkého trvání již prostředkují projekty, které neodvážily si tehdy doznat, náhle opustily sféru příliš těsnou pro své ambice a překvapily Evropu novým aktem vzpoury, nevyprovokovanější, plně jako troufalé a ne méně nebezpečné než ta dřívější,“ psal doslova Metternich Nesselrodemu. „Zřetelně a jasně oznámily svůj záměr postavit nejen moc proti moci, ale, vyjádřeno přesněji, oltář proti oltáři. Ve svých nemravných deklaracích vrhly obvinění a pohrdání na instituce Evropy nejhodnotnější vážnosti, na zásady jejich největších panovníků, na celek těchto měřítek, který posvátná povinnost, ne méně než jasná potřeba, přinutila naše vlády přijmout ke zmaření nejzločinnějších plánů. V připouštění těchto nevyprovokovaných útoků ze své vlastní strany, v podporování revolucí, kdekoliv se ukazují, v litování těch, kteří selhali, v šíření pomocné ruky těm, kteří se zdají mít úspěch, propůjčují novou sílu apoštolům buřičství a povzbuzují kuráž každého konspirátora. Jestliže by se proud těchto špatných doktrín a zločinných příkladů rozšířil přes celou Ameriku, co by se stalo s našimi náboženskými a politickými institucemi, morální silou našich vlád a takovým konzervativním systémem, který zachránil Evropu před úplným rozkladem?“ – PERKINS, D.: c. d., s. 27.

Metternichův přítel a rádce, rakouský diplomat a reakčně orientovaný publicista Friedrich von Gentz, který rozhodně sílu USA, „mohutné a strašné federace“, nepodceňoval. S důrazem, že nejde jen o otázku vztahu USA k Evropě, ale amerických kontinentů jako celku ke Starému světu, Gentz ve své poznámce ke koloniální otázce podotkl, že i kdyby zpětné dobytí kolonií v Americe nebo jejich dobrovolný návrat pod starou vládu byly ještě možnými, už pouze „tak dlouho připravovaný a nyní otevřeně prohlášený odpor severoamerického lidu by byl dostačující, aby učinil nemožným jakékoliv myšlenky na toto“.⁴ Stávající pozice Velké Británie, jejímž výsledkem byly i předchozí projekty částečné britsko-severoamerické kooperace, vytvářela předpoklad, aby poněkud jinak bylo Monroeovo prohlášení přijato v Londýně. George Canning, který ke sklonku ledna 1824 odmítnutím britské účasti zmařil svolání kongresu o latinskoamerické otázce, chystaného evropskými kontinentálními mocnostmi, dokonce ocenil přínos tohoto prohlášení, když britskému vyslanci ve Španělsku Courtovi napsal, že „kongres byl zlomen ve všech svých údech dříve, ale presidentova řeč mu dala ránu z milosti“ („*coup de grace*“).⁵ Už záhy se ovšem také tato záležitost plně odrazila v soupeření mezi Velkou Británií a USA o vliv v nových hispanoamerických státech a Canning vyvíjel úsilí, aby prostřednictvím svých agentů u jejich vlád, obeznámených s obsahem jednání s francouzským velvyslancem Polignakem, dokázal, že to byla Velká Británie, kdo „jako první na sebe vzal ochranu“ těchto států. Jak se mělo rovněž ukázat, Canning se obával tendence, k níž mířila politika USA a kterou rovněž zahrnovala Monroeova proklamace, totiž rozdělení světa na evropský, monarchistický, a americký, republikánský, do „ligy vyčerpaných vlád na jedné a mladých a silných národů, s USA ve svém čele, na druhé straně“, což v dopise jednomu svému příteli v roce 1825 označil za „velké nebezpečí doby“.⁶ Tady se shodoval, byť z důvodů asi alespoň zčásti odlišných, s reakčním ruským velvyslancem v Paříži Pozzem di Borgo, který psal: „Křesťanský svět směřuje k rozdělení do dvou částí, odlišných a, obávám se, nepřátelských jeden k druhému; musíme pracovat na tom, abychom zabránili nebo oddálili tuto strašlivou revoluci, a především zachránit a upevnit tu část, která může uniknout nákaze a invazi

---

⁴ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 260-261.

⁵ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 61.

⁶ Tamtéž.

zvrácených principů.“⁷

V období, kdy reakční evropské režimy tvrdě potíraly liberální hnutí na vlastním kontinentě a zároveň na jejich straně existovaly obavy z infiltrace revolučních liberálních myšlenek z Ameriky do Evropy (jak to vyjádřili Metternich nebo Pozzo di Borgo), mohla hrozba invaze Svaté aliance v Americe přirozeně posloužit obrazu a mocenskému postavení USA a Velké Británie v nedávno zformovaných zemích španělské Ameriky. Přímou ve španělské Americe jako celku byly obavy takového druhu přitom možná menší než ve vedení USA a jak bylo naznačeno, hlavní roli zde hrálo spoléhání na Velkou Británii a její prestiž. V lednu 1824 Simón Bolívar, v té době zaměstnán konfliktem se španělskými silami v Peru, napsal, že „pouze Anglie by mohla změnit politiku spojenců“.⁸ Se zcela vážným ohledem na politiku Velké Británie nevěřil na reálnou hrozbu vpádu Svaté aliance ani mexický ministr zahraničí Lucas Alamán, který zároveň později ocenil přátelský postoj Francie, výsledek určitého obratu ve francouzské politice v hispanoamerické otázce ke sklonku roku 1823.⁹ Zatímco Rusko už v červenci 1823, ještě před svými proklamacemi o rozhodnutí neuznat nové americké státy, zcela názorně ukázalo takový přístup, když odmítlo generála d'Evreuze jako diplomatického zástupce Kolumbie v Petrohradu,¹⁰ ve Francii byly v roce 1824 stále aktuální vize vytvoření bourbonských monarchií ve španělské Americe, za vyloučení užití vojenské síly. Souviselo to se zmíněnými Canningovými obavami z vytvoření tzv. evropského a amerického systému, vzájemně antagonistických, že s těmito francouzskými plány zjevně koketovala i Velká Británie.¹¹

8. prosince 1823 potvrdil severoamerický státní sekretář Adams své představy o případných alternativách budoucího vývoje, když v souvislosti se španělskou kapitulací ve venezuelském Puerto Cabellu, posledním royalistickým bodu na území Velké Kolumbie, psal vyslanci v Londýně Rushovi, že samotná představa restaurace španělské moci v Kolumbii je absurditou a že cílem případného dobytí této země ze strany evropských mocností by nemohl být její návrat ke Španělsku, nýbrž přechod

---

⁷ Tamtéž, s. 63.

⁸ Tamtéž, s. 68.

⁹ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrína Monro, s. 182.

¹⁰ 26. července 1823 informoval ruský ministr zahraničí Nesselrode velvyslance v Paříži Pozza di Borgo o odmítnutí cara Alexandra I. přijmout generála d'Evreuze jako kolumbijského zástupce a úkolem ruského velvyslance ve Francii bylo zabránit, aby d'Evreuz obdržel pas k příjezdu do Ruska s takovým posláním. – BOLCHOVITINOV, N. N.: c. d., s. 175.

¹¹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 61.

do rukou jiné moci.¹² Následně události spojené s vývojem v Evropě, tedy kontrarevoluce ve Španělsku i hypotéza francouzské intervence, rezonovaly na peruánském bojišti. Peruánský místokrál José de La Serna, který se svého úřadu ujal po svržení místokrále Pezuely v roce 1821, byl stoupencem konstitučního zřízení ve Španělsku, stejně jako většina jeho důstojníků, organizovaných v zednářských lóžích. Zprávy o restauraci absolutismu ve Španělsku rozkládaly bojovou morálku tohoto důstojnictva. Sám La Serna se navzdory svým obavám dočkal nejen potvrzení ve své funkci ze strany Ferdinanda VII., ale i Velkokříže Isabely Katolické za zásluhu.¹³ Počátkem roku 1824 prohlásil rovněž v Peru španělskou liberální ústavu za neplatnou, ovšem přesto se proti němu ve jménu restaurace postavil velitel royalistického vojska v Horním Peru generál Pedro Antonio Olañeta, velkostatkář, obchodník a důlní těžář a též rodilý Španěl, který jej označil za liberála a který sám byl předtím obviňován z nepřátelství k ústavě. Olañeta vystupoval prakticky jako místokrál Horního Peru a jeho odhodlání vést válku proti independentistům zcela samostatně, bylo La Sernou hodnoceno jako „zločinné chování“. Olañeta naopak ve svých psaních oslovoval generály La Sernu, Canteraku a Valdése jako „liberály, židy a kacíře“ a liberalismus, podle jeho vyjádření „destruktivní systém pro křesťanskou morálku“, vinil z rozpadu zákona a pořádku v Andách.¹⁴ Této situace se později pokusil využít i Bolívar, jenž Olañetovi poslal lichotivý dopis a jenž se ovšem již v lednu 1824 rovněž pokusil, ale prostřednictvím oficiálního peruánského presidenta Torre Tagleho, nabídnout příměří La Sernovi. To mělo navázat na předchozí mírové návrhy, objevivší se ve vztazích mezi La Sernou a Rivou Agüerem, a Bolívarovým (a Sucreho) cílem bylo především oddálit další royalistickou ofenzívu směrem k pobřeží. S rozvratem na royalistické straně však zároveň nadále pokračoval rozvrat na straně independentistické. Bankrot peruánské státní pokladny a neschopnost vyplácení žoldu vojákům vedly na počátku února 1824 ke vzpouře laplatského pluku v pevnosti v Callau, která nabrala royalistický ráz s propuštěním zajatého španělského důstojníka a vztyčením královské standarty. Peruánský Kongres v důsledku toho (a na vlastní Bolívarovu žádost) jmenoval Bolívara diktátorem a zbavil markýze de Torre Tagle presidentského úřadu, kdežto royalistický generál José Canterac nařídil svým velitelům Rodilovi a Monetovi opětný postup na Limu. Bolívar, který už předtím přesídlil se svým štábem do

---

¹² BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrina Monro, s. 241.

¹³ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 190.

¹⁴ MARCHENA FERNÁNDEZ, J.: Ejército y milicias en el mundo colonial americano, s. 284-285.

malého přístavu Pativilca severně od Limy, nařídil peruánskou metropoli vyklidit.¹⁵

Podobně jako v předchozím roce, také nová royalistická okupace Limy, v únoru až březnu 1824, netrvala ani celý měsíc. V royalistických rukou ovšem zůstala pevnost u přístavu v Callau, jejíž velení převzal generál Juan Ramón Rodil a kam se po zpětném stažení vojska generála Moneta do andské Jauji uchýlil sesazený prezident Torre Tagle, jenž se royalistům v Limě vzdal a jenž nyní, v duchu podobném jako před ním Riva Agüero, vítal spojení s royalisty proti Bolívarovi a kolumbijské nadvládě (a v roce 1825 zemřel v Callau na kurděje). Royalisté se také setkali se vřelým přivítáním ze strany limské aristokracie v čele s markýzem de San Donás, kdežto ve velení independentistických vojsk vyvolala tato situace hluboký pesimismus. Generál Sucre psal Bolívarovi o „nejstrašnější krizi revoluce“ a, v souladu s návrhy ze Santanderovy Bogoty, dokonce navrhoval stažení kolumbijských sil z Peru a přenechání této země v moci Španělska.¹⁶ Kolumbijský prezident, vybavený v Peru mimořádnými pravomocemi, se na rozhodující úder proti španělským vojskům v zemi teprve připravoval, a rozhodně odmítal oslabit své vojenské síly v Peru stažením všech lodí a 1500 vojáků na Panamskou šíji, jak to navrhoval jeho bogotský viceprezident Francisco de Paula Santander, podle kterého mohla být Panama místem možného výsadku francouzských vojsk. Bolívarův dopis Santanderovi z 16. března 1824, ještě před royalistickým stažením z Limy, opět dokládá, že jihoamerický *El Libertador* pevně spoléhal na Velkou Británii, pokud šlo o spekulace o invazi Svaté aliance.¹⁷ Na druhou stranu, jmenovaný Santanderův návrh může být ukázkou toho, kterak zrovna v Bogotě nebyla hrozba kolektivní invaze evropských velmocí rozhodně přehlížena. To se ostatně projevilo v dekretu kolumbijského Kongresu z roku 1824, nařizujícím vojenský odvod 50 000 mužů.¹⁸

Na jedné straně se místokrál La Serna pokusil urovnat roztržku s generálem Olañetou, kterého potvrdil ve velitelské funkci v Horním Peru, na straně druhé Bolívar pečlivě organizoval svou armádu v severoperuánském Trujillu a posléze v Huamachuku k nastávající ofenzivě. To bylo spojeno s problémy výcviku

---

¹⁵ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 189-190; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 352; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 285.

¹⁶ „Myslím, že máme být méně tvrdohlaví než Španělé, abychom si uchovali nejcennější část našich obětí, neboť osud nám nechce nechat všechno. Myslím, že Španělé nepohrdnou vstoupit do dvanácti- nebo dvacetiměsíčního příměří, aby vyčkali na výsledky z Evropy, jestliže jim my nabídneme evakuaci Peru,“ psal Sucre mj. Bolívarovi, zčásti též s ohledem na nejistotu, vztahující se k politice Svaté aliance. – LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 357-358.

¹⁷ BOLCHOVITINOV, N. N.: Doktrína Monro, s. 181-182.

¹⁸ NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 68.

k dlouhým pochodům a boji ve vysokohorských podmínkách a výzbroje (včetně například snahy o převyzbrojení, tj. nahrazování španělských pušek za kvalitnější britské) a současně s kontribucemi, rekvizicemi a rozprodejem majetků státu, royalistů i lidí, kteří neopustili Limu v době royalistické okupace, a někdy i s násilnými odvody do armády, potýkající se s dezercí a nemocemi. V srpnu 1824, tedy zhruba v době zásadního střetu s Canterakovým vojskem v bitvě u Junínu, čítalo Bolívarovo vojsko 7000 mužů, z čehož Peruánci tvořili asi 40 %. Velká část těchto vojáků byli Bolíwarem preferovaní Kolumbijci a Venezuelané, dále několik set Čilanů a Argentinců (většina jejich krajanů se však do této doby již vrátila z Peru domů, případně přešla k royalistům) a skupina Britů.¹⁹ Mezi těmito britskými dobrovolníky byli ti, kteří následovali Bolívara přes Quito do Peru po bitvě na Carabobu, stejně jako ti, kteří se v zemi objevili ještě se San Martínem a Cochranem. Významná role mezi nimi náležela generálu Williamu Millerovi, který se v řadách dělostřelectva zúčastnil války proti napoleonským armádám na Pyrenejském poloostrově a byl jedním z kapitánů Cochranovy chilské námořní expedice do Peru v roce 1820 a který i po definitivním Bolívarově vítězství hrál důležitou úlohu v životě formujícího se peruánského, případně bolívijského státu.²⁰ Kromě toho, anglického původu byl také Martín Jorge Guise, admirál peruánského námořnictva. Skutečnost, že se v únoru 1824 ocitl pod royalistickou kontrolou přístavů v Callau, znamenala vážnou hospodářskou újmu pro Peruánskou republiku - a Bolívar, jenž se svou armádou v květnu 1824 překročil západní hřbet And (*Cordillera Occidental*), věnoval rovněž značnou pozornost přísné bloádě Callaa, spočívající na Guisově námořní eskadře. Podle Bolívarových nařízení, jež 6. července 1824 zaslal jeho prozatímní sekretář plukovník Tomás de Heres velitelům kolumbijského válečného námořnictva, intendantovi v Guayaquilu a prefektovi v Trujillu, měly být oblasti při pacifickém pobřeží Kolumbie a Peru v podstatě mobilizovány pod Guisovým velením

---

¹⁹ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 190-191.

²⁰ William Miller sepsal své válečné vzpomínky, vydané roku 1828 pod názvem Paměti generála Millera (*The Memoirs of General Miller*) jeho bratrem. V této souvislosti můžeme upozornit na zajímavý Millerův postřeh, vztahující se k přehlídce jihoamerického osvobozenického vojska před Bolíwarem poblíž andského města Cerro de Pasco 2. srpna 1824, v němž si všimá prolínání napoleonských válek a latinskoamerických válek za nezávislost na osudech některých jednotlivců: „Tam, uprostřed přírodní scenérie, jsou shromážděni muži z Caracasu, Panamy, Quitu, Limy, Chile a Buenos Aires, muži, kteří bojovali na březích Paraná, u Maipú, u Boyacá, na Carabobu, u Pichinchy, na úpatí Chimboraza. Uprostřed oněch statečných amerických obránců svobody jsou někteří cizinci, věrní ještě věci, v jejíž službě zahynulo tolik jejich dalších krajanů. Mezi nimi se nacházeli někteří, kteří bojovali na březích Guadiany a Rýna a kteří byli přítomni požáru Moskvy a kapitulaci Paříže.“ - FISHER, J. R.: „Viajeros británicos en América del Sur en la primera mitad del siglo XIX“, in: Ibero-Americana Pragensia. Año XXVII, s. 165-166.

nejen v souvislosti s bloádou Callaa, ale i s ohledem na očekávaný příjezd španělských válečných lodí do Pacifiku.²¹

Thomas Cochrane, jeden z někdejších protagonistů chilské výpravy k peruánským břehům, se zatím ve službách brazilského císaře Pedra I. podílel na potlačení liberálně-republikánské a ve svých důsledcích separatistické revoluce na brazilském severovýchodě, která plně navazovala na tradici pernambucké revoluce z roku 1817. Jejím ohniskem bylo už od roku 1823 opět Pernambuco, jehož zvolené revoluční vedení v Recife nařídilo útok do jižněji položeného Alagoasu, kdežto císařská vláda v Rio de Janeiru byla zaneprázdněna především zprávami o přípravách nové portugalské invaze. 2. července 1824 byla v Recife vyhlášena nezávislost tzv. Rovníkové konfederace šesti severovýchodních provincií, posléze prohlášené republikou. S povstáním skoncovala až dvoutisícová císařská armáda generála Franciska de Lima e Silva, dopravená na Cochranových lodích na severovýchod v srpnu 1824, a Cochranova neúprosná blokáda pobřeží. V září následoval pád ostřelovaného Recife, poté i dalších povstaleckých center, včetně Fortaleza, metropole Ceará. Dva přední politici a vojenští předáci povstalců, Paes de Andrade a Barros Falcão, uprchli do Velké Británie, respektive USA. Porážku revoluce v severovýchodních provinciích dovršily rozsudky smrti ze strany „vojenských komisí“, ale v brazilské společnosti přetrvávalo napětí mezi provládními konzervativci z řad statkářských *fazendeiros* a liberály.²² Thomas Cochrane se nakonec ani s brazilským monarchou nerozešel v dobrém, když si svévolně vybral peníze z veřejných fondů a vrátil se do Anglie, načež jej Pedro I. nazval pirátem (ostatně podobně jako předtím generál San Martín v dopise O'Higinsovi).²³ V roce 1832 se ve Velké Británii Cochrane dočkal, v souvislosti se svým někdejším uvězněním, plné rehabilitace ze strany krále Viléma IV. a titulu kontradmirála.²⁴

Brazílii, které proces vlastního osamostatnění sliboval větší perspektivu uznání její nezávislosti ze strany většiny evropských monarchií, včetně dřívější koloniální metropole, než tomu bylo v případě hispanoamerických republik, bylo monarchistické zřízení na druhou stranu určitou překážkou k uznání ze strany USA.

---

²¹ FUENTES, Julián, RODRÍGUEZ, Figueroa: Historia General de Venezuela. Documentos-Narración- Crítica. Tomo X. La Emancipación del Perú (El Libertador, San Martín y Sucre en el Perú), Caracas 1986, s. 17-20.

²² KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 195-197.

²³ Tamtéž, s. 199; ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 183.

²⁴ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 358.

Jednalo se ovšem jen o dílčí záležitost a washingtonská vláda uznala císařskou Brazílii již 26. května 1824. Už na konci ledna 1824 ostatně vyšla brazilská vláda vstříc také ideji panamerikanismu, zahrnuté v Monroeově proklamaci, když její ministr zahraničí instruoval brazilského diplomatického zástupce v USA Josého Silvestra Rebella, že „Brazílie a USA se musí spojit, aby v budoucnu nepřevažovala evropská politika nad americkou“ - a Rebello se poté v dubnu snažil ve Washingtonu dokázat, že brazilský systém je demokratický a plně srovnatelný se systémem v USA, že dědičná vedoucí funkce výkonné moci je výsledkem vůle lidu a že „u nás je Jeho Veličenstvo císař prvním republikánem“.²⁵ Císařská Brazílie, již rakouský kancléř Metternich pokládal za případnou vhodnou baštu „principu legitimacy“ v rozsáhlé části Jižní Ameriky (byť též vyjadřoval obavy z jejího vývoje k „republice, vládě jakobínů a demokracii“, a snad jisté podezření na jeho straně budil císařský titul, uzurpovaný Pedrem I.),²⁶ jež ale zároveň pro svůj monarchismus i portugalský původ vzbuzovala nedůvěru v hispánské Americe, a právě také existence sousedního obrovitého impéria jako potenciálního spojence Svaté aliance sloužila jako jeden z významných argumentů k prosazení hispanoamerické jednoty,²⁷ nadále projevovala usilovné tendence o prohloubení kontaktů s ostatním světem. Návštěva havajského krále Kamehamehy II. v Rio de Janeiru v únoru 1824 byla spíše záležitostí bez dalšího zásadnějšího významu, vzhledem k pozici jeho království v hloubi Tichého oceánu. Úspěchu dosáhl brazilský delegát monsignore Francisco Correa Vidigal u papeže Lva XII., jehož v Římě žádal o uznání brazilského státu, ovšem za Pedrovy podmínky nevmešování se Svatého stolce do státních záležitostí.²⁸ V obchodní sféře rozšiřovala Brazílie zvýhodňující patnáctiprocentní celní tarif, původně určený jen pro Velkou Británii, také na Prusko, Rakousko a některé další členy Německého spolku (jako hanzovní města Hamburk, Brémy a Lübeck), na Francii, Dánsko, USA, Nizozemí.²⁹ Současně se ovšem už od února 1824 začínala rýsovat předzvěst budoucího brazilsko-argentinského válečného konfliktu, poté, co vláda v Buenos Aires požádala Brazílii o návrat její nejjižnější provincie Cisplatina (Banda Oriental). Pedro I. o této věci nehodlal diskutovat, načež Buenos Aires 5. února přerušilo s Brazílií styky.

---

²⁵ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 197.

²⁶ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 199, 207-208.

²⁷ SANTOS, L. C. V. G.: O Império e as Repúblicas do Pacífico, s. 32.

²⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 197.

²⁹ Tamtéž, s. 192.

V Portugalsku zatím ztroskotál pokus Pedrova bratra Miguela o převrat z konce dubna 1824, na čemž se výraznou měrou podílela Velká Británie i francouzský vyslanec, jemuž se podařilo odvést krále Jana VI. i s dcerami, původně obklíčených povstalci v lisabonském paláci Bemposta, na palubu britské lodi *Windsor Castle*. Cílem Miguelova povstání, tzv. *abrilady*, uskutečněného v součinnosti s absolutistickými silami, bylo donucení Jana VI. k abdikaci a převzetí neomezené moci. V důsledku zmíněného osvobození panovníka byl však Dom Miguel zbaven velitelské funkce v armádě a přinucen souhlasit se svým odjezdem do Vídně, kde si měl oficiálně „doplnit vzdělání“.³⁰ Úsilí Velké Británie na vyřešení konfliktního vztahu mezi Portugalskem a Brazílií mělo vyvrcholit v roce 1825 uznáním brazilské nezávislosti ze strany Portugalska, přičemž vývoj v Portugalsku po smrti krále Jana VI. v březnu 1826, do něhož vedle Velké Británie opět zasáhl Dom Miguel a na druhé straně brazilský císař Pedro I., byl dokladem, která v politické rovině obě země nadále vzájemně poutala dynastická provázanost. Velká Británie přitom též projevovala zájem na zachování monarchistického zřízení v Brazílii, s čímž souvisel i odpor ministra zahraničí Canninga k formování uzavřeného „amerického systému“. Canning rovněž s ohledem na zvýrazněné mocenské sebevědomí USA zintenzivnil svůj hlas za uznání nezávislosti hispanoamerických států v britském vládním kabinetu a s tímto zájmem se obracel i přímo na Madrid, aniž by zde však jeho snaha, na rozdíl od portugalského případu, dosáhla úspěchu. Britský ministr zahraničí španělskému králi dokonce nabídl záruku na zachování jeho vlády nad Kubou, jestliže by Ferdinand VII. projevil ochotu usmířit se nějakým způsobem se svými někdejšími poddanými na americké pevnině.³¹

Jak bylo uvedeno, Kuba byla kromě jiného vnímána jako možné nástupiště španělské invaze proti Mexiku a Kolumbii a v obou těchto zemích existovaly plány na anexi tohoto ostrova. Své služby právě v boji proti případné invazi ze strany Španělska, podporovaného Svatou aliancí, nabídl mexickému Kongresu bývalý císař Agustín de Iturbide v dopise, který zaslal po svém návratu z Londýna do Mexika. Svůj britský exil opustil Iturbide v květnu 1824, pozván zpět do Mexika svými přívrženci, pod dojmem vnitropolitických rozporů ve vlasti po jeho pádu a přesvědčení o vlastní nezbytnosti k udržení politické stability v zemi. Avšak ještě než jeho dopis Kongresu vůbec došel, vydal mexický parlament dekret, jímž mu pod

---

³⁰ Název *abrilada* pro toto povstání je odvozen od názvu měsíce dubna (*Abril*).

³¹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 61-62.

trestem smrti zakazoval vstoupit na mexické území. Excísař neměl o tomto dekretu zdání, když se vylodil na mexickém pobřeží a v Soto de la Marina, náležejícím v podmínkách federalizovaného Mexika pod správu státu Tamaulipas, jej zatkl generál de la Garza. Předal ho Kongresu státu Tamaulipas a jeho poslanci, patrně ovlivnění obavami z oživení iturbidismu v Mexiku, odsoudili Iturbideho k smrti. 19. července 1824 byl bývalý mexický monarcha zastřelen v tamaulipaské Padille.³²

V říjnu 1824 byla v Mexiku vyhlášena platnost federativní republikánské ústavy. Funkci prvního ústavního mexického presidenta vykonával v letech 1824-1829 generál Guadalupe Victoria. Jeho vicepresidentem se stal Nicolás Bravo, též jeden z někdejších bojovníků za nezávislost. Nebezpečí, vnímané v Mexiku ze strany Kuby jako základny španělských vojsk, se mělo potvrdit jako reálné při neúspěšné španělské invazi ještě v roce 1829, tedy již poměrně dlouho po kapitulaci poslední španělské posádky u Veracruz u v roce 1825, stejně jako se v dalších letech měly v zemi projevit síly, jež dosud spoléhaly v reálnost obnovy španělského panství, a což se pak obracelo proti rodilým Španělům v zemi. Proud angloamerických kolonistů, směřující zatím na Austinovy pozemky v Texasu, byl vlastně primárním předpokladem k texaské válce za nezávislost v letech 1835-1836 a tím narušení územní integrity rozlehlého mexického státu v další budoucnosti. V roce 1824 převyšoval jejich počet 2000. V roce 1830 žilo již v pobřežních oblastech Texasu asi 20 000 bílých Severoameričanů a spolu s nimi, ve spojitosti s pěstováním bavlny, 1000 černých otroků. Počet Mexičanů zde naproti tomu dosahoval jen asi 5000.³³

Na jihovýchodě Mexika byl Yucatán další oblastí, která ve čtyřicátých letech 19. století dosáhla skutečné, třebaže pouze dočasné separace od mexického státu. Již podřízení tohoto poloostrova místokráli Nového Španělska v předchozím koloniálním období bylo jen volné a jeho představitelé už v roce 1821 podmiňovali začlenění tohoto území do vznikajícího mexického státu známkami jeho federalizace. V letech 1824-1825, v situaci válečného stavu mezi osamostatněným Mexikem a Španělskem, na Yucatánu, nepříliš vzdáleném od Kuby, působil jako jmenovaný vojenský guvernér generál Antonio López de Santa Anna, tedy jeden z předních strůjčů

---

³² Samotná poprava byla tedy výsledkem rozhodnutí parlamentního sboru jednoho ze států mexické federace. Je velmi pravděpodobné, že pokud by byl zatčený Iturbide poslán do Ciudad de México, byl by, vzhledem ke svým zásluhám za nezávislost, poté poslán opět do exilu. – KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 166-167.

³³ Kolem roku 1835 převažovali již Severoameričané v Texasu svým počtem asi 30 000 nad Mexičany téměř desetkrát. – TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 263.

povstání proti Iturbidemu i republikánského a federativního uspořádání Mexika po jeho svržení, s nímž jako s mexickým státníkem mělo být zároveň později, v letech 1835-1836, spojeno tažení proti angloamerickým povstalcům v Texasu.³⁴

V peruánských Andách na počátku července 1824 vstoupil Bolívar se svým vojskem do města Cerro de Pasco a za pomoci místních *guerrilleros* sledoval pohyb royalistické armády generála Canteraka v oblasti jižně odtud. K Bolívarovu optimismu značně přispívala pokračující roztržka mezi místokrálem La Sernou a generálem Olañetou, za nímž se do Horního Peru vydal La Sernův generál Valdés, přičemž Bolívar dokonce spoléhal, že by Olañeta mohl přejít na vlasteneckou stranu.³⁵ Počátkem srpna se Cerro de Pasco také stalo výchozím bodem Bolívarovy armády v jejím dalším pohybu, jenž 6. srpna 1824 vyvrcholil ve střetnutí s royalistickým Canterakovým vojskem na náhorní rovině u jezera Junín a nedaleko městečka Reyes (později nazývaného rovněž Junín), v oblasti jižně od Paska a severozápadně od Canterakovy původní základny v Jauce. Den před tímto střetem přitom do Paska vstoupil sám generál Canterac, když předtím zanechal většinu své armády v Carhuamayu, a právě zde jej překvapila zpráva o Bolívarově postupu směrem k Jauce. Osvobozené vojsko, v čele jehož pěchoty stál sám Bolívar a jízdy generál Sucre, se střetlo s Canterakovým jezdeckým oddílem o počtu 1300 mužů odpoledne 6. srpna. Počáteční nápor Canterakových jezdců byl zanedlouho následován jejich roztržtím do menších skupinek a útekem, přičemž vítězní patrioté pokračovali až do setmění v jejich pronásledování. Rozhodující podíl v tomto independentistickém vítězství připadl venezuelským *llaneros*, významnou roli v bočním protiútku sehráli také peruánští jezdci pod velením britského generála Millera. Ztráty na vlastenecké straně v bitvě u Junínu, během níž nepadl jediný výstřel z pušky a o jejímž výsledku tedy rozhodla pouze dlouhá kopí a šavle, činily 145 padlých a zraněných (mnoho ze zraněných zemřelo v důsledku následné mrazivé noci), na royalistické straně přesáhl počet mrtvých a zraněných čísla 360 a asi 100

---

³⁴ Jedním z faktorů, jež vedly k boji Texasu za nezávislost, byla též centralistická politika mexického Santa Anna režimu, vedoucí ke zrušení federace v roce 1835. Tento boj nebyl tak výlučně záležitostí přistěhovalých kolonistů z USA - a ostatně, prvním viceprezidentem nezávislého Texasu byl v březnu 1836 zvolen mexický liberální politik Lorenzo de Zavala, rodák právě z Yucatánu. Jako první prezident texaského státu byl současně zvolen David G. Burnet, pocházející z New Jersey, který se mj. už v roce 1806 podílel na neúspěšném pokusu Franciska Mirandy zahájit osvobozený boj ve Venezuele. – OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a americko-mexická válka, s. 92-93.

³⁵ 7. července 1824 Simón Bolívar v dopise generálu La Marovi doslova napsal, že „Olañeta je v otevřené válce s nepřáteli a dokonce se říká, že už je vlastencem“. – FUENTES, J., RODRÍGUEZ, F.: Historia General de Venezuela. Tomo X. La Emancipación del Perú, s. 20-21.

Canterakových vojáků bylo zajato. S útekem poražené royalistické kavalerie se na chaotický útek dali též pěšáci, kteří předtím zůstali v blízkém Carhuamayu. Do rukou vítězných patriotů padlo velké množství výbroje a koní.³⁶

Bolívarovo vítězství u Junínu (zrovna v předvečer pátého výročí vítězství u Boyacá) velmi nápadně zvrátilo válečnou situaci v centrální peruánské Sieře ve prospěch republikánů. Vlastenecká strana ve dnech a týdnech po této bitvě získala absolutní kontrolu nad provinciemi Jauja, Huamanga (Ayacucho) a Huancavelica, kdežto poražený a vítězi nadále pronásledovaný Canterac se přibližoval směrem ke Cuzku, sídelnímu městu místokrále La Serny. Bolívarův sekretář Tomás de Heres již z Jauji zpravoval 12. srpna o těchto úspěších peruánského ministra doktora Josého Sáncheze Carrióna a prefekta přímořského departementu Trujillo, stejně jako kolumbijského ministra války a námořnictva, kterému sděloval, že neustále prchající royalisté směřují zřejmě rovnou až do Horního Peru, o jejich značných ztrátách, o mnoha mrtvých, jež za nimi zůstávají po cestách v důsledku únavy a „barbarských opatření, která nepřítel činí vůči těm, kteří je již nemohou následovat“.³⁷ Simón Bolívar ocenil výsledek bitvy u Junínu, svým způsobem nejvýraznějšího obratu v situaci v Peru od San Martínova vyhlášení nezávislosti v Limě v roce 1821, ve svém prohlášení peruánskému lidu z města Huancayo z 15. srpna, v němž zároveň označil rovněž generála Olañetu a jeho společníky za „hodné amerického vděku“ a uvedl, že „Peru a celá Amerika musí uznat generála Olañetu za jednoho ze svých osvoboditelů“, a vlastní plány k dalšímu postupu ke Cuzku spojil s odkazem na předhispánskou minulost země, když se zmínil o brzké návštěvě kolébky peruánského impéria a chrámu Slunce a o tom, že „Cuzco bude mít v první den své svobody více potěšení a slávy než za zlatého království svých Inků“. V podobném duchu se tentýž den vyjádřil Bolívarův sekretář Heres v oběžníku pro autority provincie Huancavelica, když tvrdil, že „osvobozená armáda pokračuje rychle ve svém postupu a nezastaví se, dokud jediný nepřítel bude existovat v zemi Inků“, a že „osvoboditelé Peru jsou bratři dětí Slunce“.³⁸ Bolívar, jenž se v Huancayu také zabýval případem britské obchodní lodi *Cambridge*, jež se pokusila narušit independentistickou blokádu Callaa,

---

³⁶ Podle oficiální zprávy o bitvě u Junínu ze 7. srpna 1824, podepsané generálem Andrésem de Santa Cruz v Reyes, „činila ztráta nepřítele dva velitele, 12 důstojníků a 245 řadových vojáků, 80 zajatců, více než 400 osedlaných koní, jistý počet vážně zraněných a mnoho rozprchlých“, zatímco „naše spočinula na 45 mrtvých a 99 zraněných“. Podle téže zprávy „celá nepřátelská kavalerie zůstala zredukována na třetinu své síly“. – FUENTES, J., RODRÍGUEZ, F.: c. d., s. 124-132.

³⁷ Tamtéž, s. 146-147.

³⁸ Tamtéž, s. 166-168.

současně poslal dopis britskému generálnímu konzulovi v Peru Thomasu Rowcroftovi, ve kterém zmínil své obeznámení se o jednáních mezi britským ministrem zahraničí Canningem a francouzským velvyslancem v Londýně Polignakem a, vzhledem ke zvěstem o zásahu Svaté aliance v Americe, znovu ocenil politiku Velké Británie, příhodnou „pro upevnění štěstí států zrozených na této polokouli, které, s přítelkyní jako Velká Británie, tak mocnou, budou moci čelit vzteku evropských tyranů“.³⁹

Navzdory optimistickým náladám na republikánské straně, vyplývajícím z vítězství u Junínu a postupu osvobozeneckých sil v andských regionech Peru, však konflikt dosud rozhodnut nebyl. Royalisté, kteří ovládali pevnost v Callau, opět obsadili Limu, odkud (a z oblasti Iky) byly generálovi Canterakovi do And vyslány posily.⁴⁰ Bolívar sám dorazil do města Huamanga (Ayacucho) a odtud se obrátil zpět k pobřeží, kde se věnoval formování rezervního vojska převážně z nově příchozích kolumbijských oddílů. Vrchní velení jeho armády v Sieře spočívalo na generálu Sucrem. Zatímco místokrál La Serna shromažďoval armádu proti Sucremu, *El Libertador* sílu a schopnosti royalistické armády v Peru, „jediného španělského vojska na americkém kontinentu“, nepodceňoval - Canteraka označil za „vynikajícího vojáka, který má deset nebo dvanáct obdivuhodných důstojníků“.⁴¹ Na druhou stranu, vyhlídky royalistického tábora v Peru, prakticky opuštěného Madridem, již skutečně sotva mohly být veliké. Nedlouho poté, co se 30. srpna 1824 admirál Guise, velitel peruánské republikánské flotily, pokusil využít nálad po porážce royalistů u Junínu a přimět royalistické obránce Callaa ke kapitulaci, s nabídkou některých výhod, objevila se u peruánských břehů očekávaná španělská flotila. Tato nevelká námořní eskadra, která dorazila do Peru přes oblast jihoatlantických Malvinských ostrovů a se zastávkou na jihochilském Chiloé, zakotvila pod ochranou děl pevnosti v Callau, kde se její vrchní velitel Guruceta spojil s royalistickým generálem Rodilem, ovšem její další zásah do událostí nenabyl velkého významu. 7. října Guruceta sice odpověděl na předchozí provokativní akci admirála Guiseho, který se svými loděmi zakotvil u ostrova San Lorenzo při ústí do zátoky Callaa, a s vojáky na palubách svých většinou malých lodí se vydal za Guisem na volné moře, ale po rozplynutí husté mlhy došlo pouze k nepříliš účinnému dělostřeleckému souboji mezi Guisovou velitelskou lodí *Protector* a Gurucetovou lodí *Asia*. Obě flotily se poté vrátily ke

---

³⁹ Tamtéž, s. 166-167.

⁴⁰ Tamtéž, s. 209.

⁴¹ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 191.

svým kotvištěm poblíž Callaa. O několik dní později Guise zamířil do Guayaquilu, aby doprovázel transportní eskadru s pomocnou divizí, kterou do Peru vyslal Páez z Venezuely. Gurucetova španělská eskadra naproti tomu zamířila do přístavů na jihu Peru, čímž její bojová aktivita skončila.⁴²

Situace na pacifickém pobřeží Jižní Ameriky však byla přesto poznamenána také dosud royalistickou správou nad jihochilským ostrovem Chiloé, odkud dvě plachetnice vyzbrojené španělským plukovníkem Antoniem Quintanillou napadaly pobřežní osady a v němž spatřoval možnou hrozbu pro nezávislost i Simón Bolívar, který veřejně prohlásil, že pokud se likvidace této španělské základny neujmou Chilané, obsadí Chiloé se svými vojáky on a připojí jej k Peru. V roce 1824 tak chilský *Director* Ramón Freire stanul v čele tažení, které po dvou bitvách přimělo ke kapitulaci Antonia Quintanillu, jenž se nakonec vrátil do Španělska.⁴³ Podobně jako v případě peruánského Callaa, také na Chiloé měla španělská posádka sice vzdorovat až do ledna 1826, nicméně zbývající bod někdejší koloniální moci na chilském území se hroutil - a mezitím bylo ostatně rozhodnuto také v Peru. 7. prosince 1824 vstoupil Bolívar za nadšení obyvatel města do Limy, odkud předtím jeho síly definitivně vytlačily royalisty, i když se jim nepodařilo dobýt pevnost v Callau.⁴⁴ Jeho myšlenky byly zaměřeny k budoucímu uspořádání v nezávislé hispánské Americe - ještě týmž dnem byl datován jeho oběžník z Limy, kterým jako „Jeho Excelence Osvoboditel Kolumbie a vrchní velitel Republiky Peru“ zval vlády ostatních republik v Americe k vyslání svých zástupců do Panamy za účelem vytvoření Všeobecného shromáždění. Jeho zájmem bylo, „po patnácti letech obětí věnovaných boji za americkou svobodu“, zajistit trvalou existenci nezávislých vlád jednotných amerických republik. V tom se pochopitelně odrážely jeho celkové projekty hispanoamerické konfederace, za jejíž základ považoval už své vlastní státnické působení současně v Kolumbii a v Peru - a v této souvislosti připomněl smlouvu o spojenectví a konfederaci, jíž peruánská vláda uzavřela s kolumbijským vyslancem 6. června 1824, stejně jako svou výzvu k jisté formě konfederace a spolupráci, kterou z titulu presidenta Kolumbie dal již v roce 1822 vládám Mexika, Peru, Chile a Buenos Aires. Představa Panamské šíje jako nejvhodnějšího místa, kde by se kongres hispanoamerických delegátů měl uskutečnit, nebyla samozřejmě také

---

⁴² FUENTES, J., RODRÍGUEZ, F.: Historia General de Venezuela. Tomo X. La Emancipacion del Peru, s. 82, 222-223.

⁴³ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 364.

⁴⁴ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 191.

ničím novým.⁴⁵

V Andách v jižní části Peru mezitím shromáždil místokrál José de La Serna devítitisícové vojsko. 22. října 1824 opustil Cuzco a osobně stál v čele této síly, přibližující se k pozicím Bolívarova generála Sucreho. Většinu této místokrálovské armády tvořili Indiáni, převážně již zkušený z předcházejících bojů, a jen asi 500 jejích vojáků pocházelo ze Španělska. Pod velením Antonia Josého de Sucre se naproti tomu nacházelo 5000 infanteristů, 1000 jezdců a jistý počet *montoneros*. Obě armády se vzájemně přibližovaly za neustálých úhybných manévru, což bylo projevem oboustranné zdráhavosti k zahájení rozhodujícího boje, ale což v řadách obou vojsk vedlo k vyčerpání z dlouhých pochodů, nedostatku potravy a nočních mrazů. K prvnímu střetu, jenž vyzněl ve prospěch royalistů, došlo 3. prosince.⁴⁶ Ráno 9. prosince 1824, čili jen krátce po zmíněném Bolívarově vstupu do Limy, se obě vojska přiblížila na dohled ve vysokohorské pampě Ayacucho, nedaleko Huamangy.⁴⁷ Tak se schylovalo k poslední rozhodující bitvě nejen v boji za nezávislost Peru, ale v latinskoamerických válkách za nezávislost vůbec. Boj byl zahájen útokem La Sernových oddílů, který však Sucreho vojáci odrazili a přešli do protiútoků. Bitva, v níž se na vlastenecké straně významně podíleli například grenadýři z tzv. peruánské legie nebo kavalerie pod velením generála Williama Millera, skončila po třech hodinách zdrcující porážkou místokrálovského vojska. Peruánští Indiáni, kteří vytvářeli většinu La Sernovy armády, se v závěrečné fázi bitvy dali na ústup a sám zraněný La Serna, jenž se boje zúčastnil v roli prostého vojáka, padl do zajetí. Celkové ztráty na royalistické straně činily 1400 padlých, 700 zraněných a asi 1000 zajatých, na straně independentistické zhruba 300 padlých a 600 zraněných. Independentistické, či vlastně kolumbijsko-peruánské vítězství v bitvě u Ayacucha bylo následováno vyjednáváním a kapitulací, jež se fakticky rovnala rezignaci na španělské panství v Peru ze strany místokrále La Serny, respektive za něj jednajícího generála Canteraka. Canterac byl vrchním velením

---

⁴⁵ Bolívar v tomto svém oběžníku z prosince 1824 naznačil, že by se takové setkání mohlo uskutečnit již do dalšího půlroku. O Panamě, které přikládal velký význam pro její zeměpisnou polohu, dokonce napsal: „Zdá se, že kdyby si celý svět měl zvolit své hlavní město, Panamská šíje, umístěná v centru globu, s Asií na jedné straně a Afrikou a Evropou na druhé, by byla místem vybraným pro tento velký záměr.“ – Selected Writings of Bolívar. Compiled by Vicente Lecuna. Volume Two 1823-1830, New York 1951, s. 456-458.

⁴⁶ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 191-192; OPATRŇÝ, J.: Amerika v proměnách staletí, s. 62.

⁴⁷ Již v únoru 1825 bylo město Huamanga přejmenováno rovněž na Ayacucho. – ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 192.

namísto zajatého místokrále pověřen ostatními royalistickými důstojníky a o nabídce kapitulace Sucremu bylo rozhodnuto již první noc po bitvě.⁴⁸

Jednání trvala dva dny a v jejich závěru podepsali generálové Antonio José de Sucre a José Canterac osmnáctibodový dokument, který znamenal kapitulaci všech španělských sil v Peru, jehož části, dosud ovládané royalisty, zároveň přecházely pod kontrolu independentistů. Součástí kapitulace byla též garance majetků všech Španělů v Peru a španělští i kreolští vojáci poražené royalistické armády si mohli vybrat místo svého dalšího pobytu, tedy odchod do Španělska či setrvání v zemi, kde jim Sucre nabídl možnost vstupu do independentistické armády, a dále ke kapitulaci patřil závazek, že republikánská vláda převezme dluhy místokrálovství, bude-li to schváleno Kongresem.⁴⁹ Generál Sucre propustil své zajatce a mezi Španěly, kteří se vraceli do své evropské vlasti, byl i poslední místokrál José de La Serna. Ten opustil Peru na počátku roku 1825 a o sedm let později zemřel ve Španělsku ve věku dvašedesáti let. Bylo ironií osudu, že mu zrovna v prosinci 1824 udělil Ferdinand VII. titul *Conde de los Andes* (tedy doslova hrabě z And).⁵⁰ Rovněž může být zajímavé dodat, že o více než století později měl do latinskoamerických dějin velmi výrazně zasáhnout jeden z jeho pravnuků, argentinský rodák a jeden z vůdců levicové revoluce na Kubě z roku 1959 Ernesto „Che“ Guevara de la Serna.

Vítězství u Ayacucha a kapitulace posledního španělského místokrále v Peru vyvolaly vlnu entuziasmu v Kolumbii, k čemuž patřilo publikování oslavných básní o velikosti Kolumbie v tisku a což mělo v září 1825 vyvrcholit přivezením kastilských královských vlajek a standart, ukořistěných v Peru Sucrem, do Bogoty. Podle soudobého patetismu se „synové Kolumbie“ hrdinsky vyznamenali v „zemi Inků“, Bolívar symbolicky zvítězil (jako v básni Josého Fernándeze Madrida) nad dávným španělským conquistadorem Pizarrem. Již v únoru 1825 byl v Kolumbii vydán dekret o „náhradách a odměnách pro vítěze od Junínu a Ayacucha“. ⁵¹ Vítězný Sucre, povýšený na maršála, postupoval mezitím se svou armádou pomalu do Horního Peru. V této oblasti, dějišti předchozí roztržky mezi místokrálem La Sernou a samostatně jednajícím generálem Pedrem Antoniem Olañetou, zůstával se svým čtyřtisícovým vojskem oponentem postupujících independentistů právě konzervativní španělský generál Olañeta, kterého Bolívar označoval, ať z upřímné domněnky,

---

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž; OPATRŇY, J.: Amerika v proměnách staletí, s. 62-63.

⁵⁰ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 192.

⁵¹ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 384-385.

propagandistických důvodů nebo z ironie, za stoupence americké nezávislosti. Třebaže s La Sernovou porážkou a kapitulací ztrácel Olañeta podporu hornoperuánského obyvatelstva, odmítl uznat nezávislost Peru výměnou za funkci guvernéra rozlehlé provincie Charcas (zasahující z andské hornoperuánské oblasti do nížin hlouběji v jihoamerickém vnitrozemí), jak mu bylo nabízeno z independentistické strany. Maršál Sucre ještě před svým tažením do Horního Peru uložil značnou kontribuci na Cuzco, odvedenou zčásti v penězích, zčásti v oděvech, pšenici, kukuřici a ovcích. V únoru 1825 před ním Olañeta ustoupil z La Pazu, kam Sucreho převážně kolumbijští vojáci vstoupili bez odporu. Zatímco se na republikánské straně další velký otazník vztahoval k budoucímu státoprávnímu postavení Horního Peru, do kterého se chystal vypravit Bolívar z Limy, na počátku dubna 1825 se celá Olañetova armáda vzdala, přičemž byl její velitel poblíž Potosí zastřelen jedním z vlastních vojáků. Většina Olañetových mužů přešla na stranu nezávislosti, k čemuž je ostatně vyzval i Sucre.⁵²

I po Canterakově a La Sernově kapitulaci u Ayacucha odmítal přistoupit k témuž kroku také royalistický generál Rodil v pevnosti v Callau, avšak bylo zřejmé, že ukončení vzdoru jeho izolované posádky je pouze otázkou času. Bolívar, jemuž Sucreho vítězství u Ayacucha samozřejmě značně přispělo k prestiži, svolal v únoru 1825 v Limě zasedání peruánského Kongresu a jakkoliv se hned v úvodním projevu zřekl své dosavadní absolutní moci, jeho přívrženci z poslaneckých řad jej zvolili doživotním presidentem s diktátorskými pravomocemi. Za asistence maršála Sucreho se zatím začínal formovat nový státní útvar v prostoru Horního Peru, v jehož případě Bolívar předpokládal spojení s vlastním Peru v jeden federativní celek, případně uznával nárok Spojených laplatských provincií na toto území. Sucre, jenž se mj. obával vzniku Velkého Peru jako konkurenta Velké Kolumbie, se naproti tomu stavěl za myšlenku, že by zde měl být vytvořen nezávislý stát. V tom se shodl s hornoperuánskými kreolskými zástupci v čele s Casimirem Olañetou, synovcem zavražděného royalistického generála, a o vhodnosti takového řešení se mu podařilo přesvědčit i Bolívara, jemuž psal o hrozbě anarchie, neposkytne-li se Hornímu Peru nezávislost.⁵³ Sám Bolívar se vydal do Horního Peru v dubnu 1825 a k předním účastníkům jeho doprovodu patřil Simón Rodríguez, jeho někdejší učitel z Caracasu,

---

⁵² ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 239; KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 207-208; VICUÑA MACKENNA, B.: El Washington del Sur, s. 33.

⁵³ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 195, 239.

kterému nyní Bolívar svěřil úkol šířit z pozice vrchního inspektora nad školstvím progresivní osvícenské ideje v této části Jižní Ameriky.⁵⁴ Sucre na podnět Casimira Olañety svolal zákonodárné shromáždění zástupců hornoperuánských intendancií do města Chuquisaca. Tento osmačtyřicetičlenný parlament, zvolený za podmínek stanovení vyšší minimální hranice ročního příjmu k získání volebního práva a složený především z právníků a latifundistů, vyhlásil 6. srpna 1825 v budově chuquisacké univerzity San Francisco Javier nezávislost země, již o čtyři dny později na počest jihoamerického „Osvoboditele“ pojmenoval *República de Bolívar*. Takový název státu byl brzy pozměněn na Bolívijskou republiku. Alternativy podřízení země Buenos Aires, jež se svých nároků ostatně zřeklo, nebo jejího spojení s Peru byly tímto shromážděním již předtím zavrhnuty. Bolívar se zároveň rovněž zde stával hlavou státu s titulem *Protector* a na žádost poslanců v Chuquisace posléze vypracoval pro nový stát konzervativně zabarvenou ústavu, se základními rysy v podstatě blízkými monarchistickým. Ta spolu s všeobecnými volbami uzákonila doživotní funkci presidenta, jenž měl navíc právo určit svého nástupce. Bolívijský Kongres přijal tuto „doživotní ústavu“ („*constitución vitalicia*“) v květnu 1826, přičemž ještě dříve jmenoval prvním bolívijským presidentem maršála Sucreho. Bolívar předal Sucremu nejvyšší státní funkci na konci roku 1825, ještě před svým návratem do Limy. Sucre přijal presidentský úřad ovšem jen na dva roky a v čele Bolívie poté ve skutečnosti stál pouze do roku 1828.⁵⁵ Z ideového hlediska bylo nápadné, že bolívijská ústava z roku 1825, jejímž prostřednictvím se její tvůrce pokusil řešit složitou soudobou situaci ve španělské Americe, dokládala jasný Bolívarův odklon od jeho dřívějších osvícenských a zejména rousseauovských myšlenek, z nichž Bolívar dříve vycházel, primárně právě pod vlivem Simóna Rodrígueza.⁵⁶ Zmiňovaný britský generál William Miller, jeden z velitelů osvobozenického vojska, se v období po bitvě u Ayacucha a pádu španělské moci v Horním Peru stal guvernérem v bolívijském Potosí a získal titul *Gran Mariscal del Perú* (Velký maršál Peru).⁵⁷

Simón Bolívar, zaměstnán mezitím problematickými vztahy vůči Brazílii a

---

⁵⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 208.

⁵⁵ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 239-240; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 286.

⁵⁶ BOLLINGER, A.: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, s. 18.

⁵⁷ FISHER, J. R.: „Viajeros británicos en América del Sur en la primera mitad del siglo XIX“, in: Ibero-Americana Pragensia. Año XXVII, s. 165.

posléze Spojeným laplatským provinciím, se vrátil do Limy až počátkem února 1826. Jeho představy o federativním spojení Peru a Bolívie, jež by s Velkou Kolumbií vytvořily jakousi andskou federaci, přitom dále přežívaly, což ještě v prosinci 1826, tedy již v době praktického selhání idejí hispanoamerické jednoty a v době, kdy on sám už Peru definitivně opustil, dosvědčovalo i dočasné přijetí jeho bolívijské ústavy peruánským parlamentem, uskutečněné na jeho přání.⁵⁸ V roce 1824, ještě před přelomovým Sucreho vítězstvím u Ayacucho, bylo přitom i z hlediska širších Bolívarových mezinárodních zájmů významné, že Velká Británie, která při svém váhavém postoji k formálnímu uznání hispanoamerické nezávislosti rozlišovala mezi jednotlivými hispanoamerickými státy (rozhodně více než USA v roce 1822), na základě charakteru jejich vlád, institucí a politické konsolidace, preferovala právě Kolumbii jako stát, který si takové uznání zaslouhuje v první řadě. V srpnu 1824 o tom kolumbijský ministr zahraničí z Bogoty zpravoval Bolívarova sekretáře Herese, přičemž se odvolával rovněž na londýnský tisk a na důkaz zasílal Heresovi do Peru výtažek z deníku *Courier*.⁵⁹ Ve stejném období projevovalo významnou diplomatickou aktivitu v Evropě a zejména ve Velké Británii také dosti ambiciózní Mexiko. V souladu se zájmem britského ministra zahraničí Canninga na dosažení dohody mezi Španělskem a jeho někdejšími koloniemi spoléhal na takovou variantu dalšího vývoje mexický ministr zahraničí Lucas Alamán, jenž se této záležitosti věnoval v instrukcích Josému Marianu Michelenovi, jako mexickému důvěrnému jednateli v Evropě s pověřením mimořádného a zplnomocněného vyslance v Londýně, z 12. července 1824. Alamán rovněž projevil značnou dávku hispanoamerické solidarity, když se v souvislosti s případným vyjednáváním se Španělskem o uznání mexické nezávislosti a případném požadavku, aby Mexiko uznalo španělskou držbu Kuby a dalších zemí v Americe dosud pod španělskou vládou (kromě Portorika se v této době fakticky jednalo již jen o část Peru), zasazoval, aby se Mexiko ve smlouvě pokud možno vyhnulo závazku neuznání nezávislosti těchto zemí, bude-li jí dosaženo, i když nakonec podle něho nemělo být uznání nezávislosti Mexika komplikováno záležitostmi ostatních států. Michelena podle Alamánových pokynů rovněž neměl během jednání se Španělskem přistoupit na příměří, dokud Madrid neuzná mexickou

---

⁵⁸ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 195-196.

⁵⁹ V tomto londýnském deníku z 9. června 1824 se Kolumbii jako první mezi hispanoamerickými státy slibovalo její uznání, neboť její vnitřní organizace byla nahlížena jako „nejuspořádanější a nejbližší dokonalosti“. – FUENTES, J., RODRÍGUEZ, F.: Historia General de Venezuela. Tomo X. La Emancipacion del Peru, s. 183.

nezávislost, poněvadž takového příměří by španělská strana mohla využít k posílení vlastních vojenských pozic vůči Mexiku a poté přerušit jednání. Dalším úkolem mexického diplomata bylo, vzhledem k očekávané přítomnosti kolumbijského vyslance na mírových jednáních se Španělskem, zkoumat záměry kolumbijské vlády v otázce Kuby, „aby ona republika nikdy nemohla vyvíjet nad tímto významným ostrovem vliv převyšující nad naším“.⁶⁰

José Mariano Michelena, jenž v červnu 1824 žádal v Londýně s úspěšnou odezvou o svou první schůzku s Georgem Canningem, byl mexickým zástupcem u britské vlády jmenován v reakci na předchozí britskou misi Lionela Herveye v Mexiku.⁶¹ Jednalo se o v pořadí druhou mexickou misi tohoto druhu ve Velké Británii. Michelena, kdysi jeden z amerických účastníků španělské války proti Napoleonovi I. a zástupců Mexika ve španělských kortesech, byl znám svými nepřátelskými postoji vůči absolutismu Ferdinanda VII.⁶² V říjnu 1824 informoval vládu v Ciudad de México o obsahu svého dalšího jednání s britským ministrem zahraničí, který se dotýkal opět uznání nezávislosti, míru se Španělskem, postojů Francie a pevného postavení mexické národní vlády. Jak Michelena zpravoval, Canning mu například vyložil základní britské postoje k hispanoamerické otázce. Šlo o víceméně již nastíněná stanoviska, podle nichž Londýn nahlíží na Mexiko a další státy zformované v bývalé španělské Americe jako na mocnosti válčící se Španělskem, od kterého se již fakticky odtrhly, že Velká Británie přes svou kompletní neutralitu nepřipustí, aby nějaká jiná evropská mocnost, přímo či nepřímo, pomáhala Španělsku v pokusu reconquisty jeho „kolonií“, že i když by si Londýn přál, aby Španělsko jako první formálně uznalo nezávislost svých někdejších kolonií, negativní postoj Španělska nezabrání, aby „Anglie v této záležitosti postupovala způsobem nejprůhodnějším svým zájmům“, a že národní vlajky válečných a obchodních lodí států nově vytvořených v Americe budou přijímány ve všech britských přístavech a na moři nahlíženy jako vlajky kterékoliv jiné spřátelené mocnosti. Britský ministr zahraničí se zajímal o formu státního zřízení v Mexiku, tj. jeho ústavu a formu exekutivní moci, stejně jako o hranice a rozlohu Mexické republiky, a jeho pozornosti nešel ani sousední stát, jenž se vytvořil v Guatemale. Hovořilo se o

---

⁶⁰ La Diplomacia Mexicana. Volumen tercero. Compilación e indización de Enrique Santibáñez, Secretario de Legación. Segunda misión de Mexico en Inglaterra. Años de 1824-25, México 1913, s. 40-41.

⁶¹ Tamtéž, s. 25.

⁶² RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 87.

vztahu mezi Mexikem a Španělskem a o britském prostřednictví v jejich vzájemném konfliktu, o případném připojení Francie k tomuto prostřednictví. Francie však na mexické straně, vzhledem ke svému předchozímu zásahu ve prospěch Ferdinanda VII. ve Španělsku a vzhledem k dalším akcím, jako vyslání vojáků na Martinik za údajným účelem dobytí Haiti'any ovládaného Santo Dominga, budila v podstatě dojem nepřátelské síly. Na Canningovu otázku vztahů Mexika s dalšími evropskými státy zmínil Michelena dobré přijetí mexického zástupce v Nizozemí a vztahy s Francií, jež se udržují tak, aby nevedly ke střetům ani závazkům. V záležitosti politické stability a upevnění vnitřního řádu v Mexiku přišel hovor i na případ bývalého císaře Iturbideho, popraveného v červenci téhož roku v Tamaulipas. Sám Michelena označil bývalého mexického monarchu za „největší překážku, která se mohla objevit v zachování klidu“, a postup, jakého se Iturbide po svém návratu do Mexika dočkal, za důkaz rozhodnosti a přesnosti ve vykonávání nařízení.⁶³ Snaha přesvědčit Canninga o stabilitě a životaschopnosti republikánské vlády v Mexiku patřila celkově k hlavním Michelenovým úsilím, neboť v otázce národní stability byla spatřována podmínka britského uznání mexické nezávislosti. Podobně Michelena, který se obával, že by pod vlivem konzervativních kruhů v britské politice Londýn, jemuž šlo v Americe prvořadě přece o obchodní zájmy, mohl obrátit svůj kurz ve prospěch Španělska a Svaté aliance a že francouzští konzervativci by mohli prosadit vojenský zásah ve španělské Americe, tak jako se tomu stalo v předchozím roce ve Španělsku, došel k závěru, že Mexiko a další hispanoamerické státy by mohly v Evropě dosáhnout uznání ukázkou vlastní síly, tzn. vítězstvím nad španělským námořnictvem, invazí na Pyrenejský poloostrov, podporou svržení absolutistického režimu Ferdinanda VII. a dosažení uznání nezávislosti přímo ze strany Madridu. Také o těchto úvahách psal v roce 1824 z Londýna mexickému ministru zahraničí Alamánovi.⁶⁴

Na základě rozhodnutí z 15. prosince 1824 Velká Británie v lednu 1825 oficiálně uznala nezávislost Spojených provincií Río de la Plata, Kolumbie a Mexika, což byl výsledek Canningovy iniciativy, který přes odpor krále Jiřího IV. přesvědčil o nutnosti tohoto kroku ministerského předsedu lorda Liverpoola a argumentoval přitom také konkurencí ze strany USA. Tomuto uznání předcházelo vyslání britských konzulů do nových států ve španělské Americe z roku 1824. Uznání zbývajících hispanoamerických států ze strany Velké Británie (asi nejnápadnějším byl v této době

---

⁶³ La Diplomacia Mexicana. Volumen tercero, s. 93-98.

⁶⁴ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 98-99, 254.

případ Chile) mělo být vzhledem k pochybnostem o jejich vnitřní stabilitě otázkou dalšího času.⁶⁵ Britský akt vyvolal nepříznivou reakci mocností Svaté aliance. 1. března 1825 se jejich diplomatictí zástupci, jednající stále v Paříži, v souladu s návrhem ruské vlády zavázali nejen odmítnout „uznání revolučních vlád, které se vytvořily v různých částech španělské Ameriky,“ ale také k pokračující „morální podpoře Španělska“, aby mohlo opět vykonávat „svá práva držitele a suveréna nad povstaleckými oblastmi“. Účastníci pařížské konference se zároveň ostře vyslovili rovněž proti Nizozemí, kvůli přijetí zástupce Velké Kolumbie jeho vládou, a sama britská vláda se stala adresátem oficiálních protestů diplomatických zástupců Ruska, Rakouska a Pruska v Londýně, tedy hraběte von Lievena, knížete Esterházyho a barona von Maltzahna.⁶⁶ Nicméně, krátce poté, co Velká Británie vyslala svého vyslance do kolumbijské Bogoty, učinila totéž německá hanzovní města Hamburk a Brémy.⁶⁷

Se zmíněným britským uznáním se Londýn změnil v důležitou základnu diplomacie mladých hispanoamerických států v úsilí o navázání kontaktů se státy kontinentální Evropy, čili tendence, jež se, jak bylo naznačeno v souvislosti s Mexikem a jeho zástupcem Michelenou, plně projevovala již předtím. V Nizozemí podléhal Michelenovým instrukcím Manuel Eduardo Gorostiza. Nizozemští vládní představitelé, jako v první řadě ministr zahraničí hrabě Rheede, kteří s ním jednali ve druhé polovině roku 1824, projevíli zájem na rozvoji obchodu své země s Mexikem, přičemž se však snažili vyhnout zhoršení vztahů se sousední Francií a Pruskem či vůbec se Svatou aliancí. Nakonec také Nizozemí uznalo loď plující pod mexickou vlajkou na volném moři a ve svých přístavech a pověřilo svého velvyslance v Londýně A. R. Falka k zahájení rozhovorů s Michelenou.⁶⁸ Méně úspěchů dosáhl Gorostiza počátkem roku 1825, již po uznání nezávislosti Mexika a dalších dvou států ve španělské Americe ze strany Velké Británie, v jednání s pruskými vládními představiteli v Berlíně. Navzdory rovněž existujícím obchodním zájmům Prusko odmítalo uznat mexickou nezávislost (podle kancléře a ministra zahraničí hraběte von Bernstorffa se jako kontinentální mocnost nemohlo odchýlit od politiky Svaté aliance) a mexický diplomat, sledovaný pruskou policií a agenty Svaté aliance, naby

---

⁶⁵ POLIŠENSKÝ, Josef, a kolektiv: Dějiny Latinské Ameriky, Praha 1979, s. 275; COLLIER, S., SATER, W. S.: A History of Chile, s. 39.

⁶⁶ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 127.

⁶⁷ KIENZL, F.: Bolivar, s. 268.

⁶⁸ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 101-104, 143.

přesvědčení, že pruská politika ve vztahu ke španělské Americe je zcela závislá na vlivu Ruska a Rakouska. Opět úspěšnější byl o něco později Gorostiza v Hamburku, kde uzavřel s ministrem zahraničí Karlem Sievekingem dohodu, pod Sievekingovým vlivem poté ratifikovanou městským senátem, a pozdější výměna konzulů mezi Hamburkem a Mexikem se rovnala faktickému navázání nových mezinárodních vztahů. Rozhodnější postup severoněmecké přístavní republiky s tradičně významnými obchodními zájmy ve španělské Americe, nehledě na nebezpečí protiopatření ze strany Španělska, byl motivován rovněž již déle existujícími obavami z britské monopolizace obchodu se španělskou Amerikou.⁶⁹ Zároveň ovšem selhal Michelenův záměr z roku 1824 sehnat prostřednictvím svého spolupracovníka Rocafuerteho lodě a námořníky pro mexické námořnictvo ve Švédsku. Přes počáteční ochotu švédské vlády k prodeji rozhodl odpor Ruska, které v zájmu zmaření takové transakce vyslalo své válečné lodě na Balt, a ústup Švédska před ruským tlakem.⁷⁰ Pro Mexiko pak sehrály velký význam lodě, zakoupené přímo od Velké Británie.

Vicente Rocafuerte jako zástupce Mexika také už v roce 1825, pod vlivem vzrůstajícího obchodu španělské Ameriky s Pruskem a s ideou případného vlivu na změnu postojů Svaté aliance, zahájil politiku sbližování s Württenberskem a Bavorskem, prostřednictvím vyslanců obou jihoněmeckých království v Londýně. Bavorský král Ludvík I. přitom projevil brzkou vstřícnost jmenováním svého obchodního zástupce v Mexiku. Gorostiza během svého setkání se zástupci pruské Rýnsko-západoindické společnosti, prvořadě hájící zájmy pruských obchodníků ve španělské Americe, potvrdil hrozbu hospodářských sankcí ze strany mexické vlády vůči všem národům, které ji odmítnou uznat, což se stalo součástí nového mexického zákonodárství⁷¹ a což připomínalo už hrozby ze strany Kolumbie v tzv. Zeově manifestu z roku 1822. Zásadním v tomto ohledu byl pochopitelně postoj Francie, kde v září 1824 zemřel král Ludvík XVIII. a na trůně jej vystřídal jeho bratr hrabě z Artois jako Karel X., obklopen ultraroyalisty a náchylný k absolutistickým tendencím. Třebaže francouzský první ministr Villele v důsledku britského uznání stál za ideou, aby také Francie fakticky navázala styky s hispanoamerickými státy v zájmu ochrany svého obchodu, nový konzervativní ministr zahraničí baron Ange Damas odmítl představu, že by obchodní úvahy měly rozhodovat o vládní politice,

---

⁶⁹ Tamtéž, s. 144-145.

⁷⁰ Tamtéž, s. 157.

⁷¹ Tamtéž, s. 149-150, 153-155.

v čemž nacházel podporu ostatních konzervativců. Někteří z nich dokonce ujišťovali španělského velvyslance hraběte de Puebla o možné pokračující podpoře Francie nárokům Ferdinanda VII. na Ameriku a jako rozhodující v této otázce byla francouzskou vládou vnímána kooperace s Ruskem.⁷² Přesto v obchodní sféře byly vztahy mezi Francií a hispanoamerickými republikami v reálné rovině již dosti rozvinuty a činnost francouzských tzv. „generálních inspektorů pro obchodní otázky“ v nejdůležitějších přístavech španělské Ameriky se prakticky rovnala konzulární činnosti. Na tom neměnili nic ani francouzští ultraroyalisté, kteří ostatně ve flexibilní a expanzivní zahraniční politice viděli účinný prostředek proti liberálněji orientovaným oponentům.⁷³ Obchodní zájmy a vazby tedy současně v podstatné míře odlišovaly Francii od Ruska nebo Rakouska, jejichž přetrvávající odstup od nových států ve španělské Americe přímo odpovídal minimálním obchodním zájmům obou impérií v dotyčných zemích.⁷⁴

V takové situaci přetrvával válečný stav mezi hispanoamerickými státy a Španělskem. V případě Mexika sehrál specifickou roli Antonio López de Santa Anna, do roku 1825 vojenský guvernér Yucatánu. Svým postojem vůči centrální vládě v Ciudad de México se tento voják postavil plně do pozice místního federalismu a snad až separatismu, když odmítl dekret vlády z mexického hlavního města, zakazující obchod se Španělskem a jeho koloniemi. S úsudkem, že Yucatán nemůže existovat bez svých tradičních kontaktů, povolil generál Santa Anna pokračování v obchodních vazbách tohoto poloostrova s Kubou. Na druhou stranu, Santa Anna z Yucatánu plánoval invazi na Kubu, s cílem zmocnit se tohoto Španěly ovládaného ostrova, ovšem v roce 1825 byl ze své funkce odvolán. Stáhl se na svou haciendu v Manga de Clavo, obklopený svou klientelou z řad obchodníků a zemědělců z veracruzského regionu a počítající s početnou podporou mezi vojáky. Jeho skutečný politický vzestup měl přijít teprve v příštích letech, nicméně ve spojitosti s jeho plány invaze na Kubu z roku 1825 se hovoří o podpoře takového plánu ze strany mexického ministra války Manuela Gómeze Pedraza, někdejšího Iturbideho straníka a později jednoho z kandidátů v presidentských volbách roku 1828, jenž stejně jako ministr

---

⁷² Tamtéž, s. 160.

⁷³ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 162-163.

⁷⁴ V případě Ruska lze obecně hodnotit jeho transatlantické a transpacifické obchodní zájmy, s výjimkou ruských území v Severní Americe, jako nepříliš významné. Stejně tak rakouský zámořský obchod se ve dvacátých letech 19. století nacházel teprve v počátcích a v případě Latinské Ameriky zůstávala cílem rakouské námořní flotily téměř výhradně Brazílie. – KOSSOK, M.: c. d., s. 161.

zahraničí Alamán patřil ke konzervativnímu křídlu mexické politiky. Gómez Pedraza takový plán údajně přímo doporučoval, neboť jeho úspěch by vynesl Mexiku slávu a v případě neúspěchu by se země zbavila Santa Anny.⁷⁵ Mexiko přitom při svých zájmech, vztahujících se ke Kubě, upřednostňovalo vlastní případnou iniciativu před alternativou kooperace s Kolumbií, jak také v roce 1825 fakticky projevil mexický Kongres, když v reakci na kolumbijský návrh společné akce proti tomuto ostrovu odložil takový projekt na neurčitou dobu. Jako jeden z argumentů mu posloužil možný odpor Velké Británie, která by se v případě pádu španělské moci nad Kubou mohla obávat vzniku osvobozenického hnutí na nedaleké Jamajce.⁷⁶ Alternativa mexické nebo kolumbijské anexe Kuby však byla nepřijatelná pro USA, stavící se v první řadě proti jejímu přechodu do britského držení.

V době přetrvávajícího konfliktního vztahu mezi Španělskem a mladými hispanoamerickými státy se za přičinění britské diplomacie podařilo dosáhnout narovnání ve vztahu mezi Portugalskem a Brazílií, což byl krok zásadní v podstatě pro celé portugalské impérium, tedy nejen pro samotnou koloniální metropoli a rozlehlou bývalou kolonii v Jižní Americe, která se od roku 1815 těšila statutu rovnoprávného království. V první řadě se to vztahovalo na portugalské osady v africké Angole, jejíž bílé obyvatelstvo v pobřežních městech Luanda a Benguela bylo rovněž plně zapojeno do víru portugalských a brazilských událostí po roce 1820. Také tito portugalští kolonisté si zvolili tři své zástupce do lisabonských kortesů, z nichž ovšem jeden vykonával funkci soudce v brazilském Pernambuku, a pod vlivem emancipačního procesu v Brazílii se rovněž zde objevily myšlenky na nezávislost Angoly, vedené bělochy, nebo spíše, a to zejména v Benguele, na její spojení do volné federace s Brazílií. Kromě jiného ostatně i obchodní kontakty této africké kolonie s Brazílií dosahovaly znatelně vyššího obrátu než se samotným Portugalskem. Hrozba koloniálních úřadů v Luandě přiměla vůdce benguelských vzbuřenců k útěku právě do Brazílie.⁷⁷

---

⁷⁵ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*, s. 170-172.

⁷⁶ MEDINA CASTRO, M.: *Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk*, s. 116. Pokud se jedná o případ britské Jamajky a zdejšího independentismu, lze poznamenat, že již v roce 1782, tedy v době války USA za nezávislost a francouzsko-španělské válečné koalice proti Velké Británii, právě Španělé, v souvislosti s přípravami francouzsko-španělského útoku na tento ostrov, spoléhali na ochotu velkých pozemkových vlastníků z Jamajky následovat příkladu severoamerických osadníků. – *Documentos relativos a la Independencia de Norteamérica existentes en archivos españoles*. I, 1 Archivo General de Indias. Sección de Gobierno (años 1752-1822), por purificación Medina Encina bajo la dirección de Rosario Parra Cala, Madrid 1977, s. 231-233.

⁷⁷ KLÍMA, J.: *Dějiny Angoly*, s. 83-84.

Portugalsko naznačilo ochotu přistoupit na brazilský návrh k jednání z dubna 1824, ale tento proces byl v důsledku přístupu portugalského vyjednavče hraběte Vila Reala brzděn, a rozhodující pozici v záležitosti zaujal britský ministr zahraničí Canning. Podle Canningova návrhu mělo Portugalsko uznat nezávislost Brazílie, projeví-li brazilská strana souhlas s tajným článkem dohody, podle níž po očekávané smrti krále Jana VI. nastoupí na portugalský trůn brazilský císař Pedro, jako jeho prvorozený syn, nebo Pedrova nejstarší dcera Maria da Glória. Hrabě Vila Real odpověděl návrhem, naznačujícím cíl opětného imperiálního spojení Portugalska a Brazílie, totiž, aby Jan VI. nesl titul císaře a Pedro císaře-regenta.⁷⁸ Britský ministr zahraničí, který ve stejné době vyhlásil zájem Londýna na uzavření obchodních smluv s Kolumbií, Mexikem a Buenos Aires, jmenoval Charlese Stuarta, předchozího britského velvyslance v Paříži, zvláštním vyslancem v Portugalsku, kde měl jednat o upřesnění portugalských požadavků a podmínek uznání brazilské nezávislosti. Stuart odjel do Lisabonu v březnu 1825 a odtud ke konci května pokračoval se seznamem zmíněných požadavků a podmínek do Rio de Janeira. Výsledkem jeho zprostředkovatelské činnosti se stala smlouva z 29. srpna 1825, podle jejíhož znění uznával portugalský král Jan VI. Brazílii jako samostatné císařství, oddělené od království Portugalska a Algarve, a svého syna Pedra jako brazilského císaře. Za uznání nezávislosti obdrželo Portugalsko od Brazilského císařství dva miliony liber šterlinků. Z brazilské strany byl dán slib, že se Brazílie nikdy nepokusí přivlastnit si jakékoliv portugalské území v Africe či Asii, což bylo důležité i vzhledem k jmenovanému případu Angoly, ale současně slib pomoci k obraně těchto kolonií v případě agrese.⁷⁹ Zároveň zůstávala brazilskému císaři Pedrovi I., i pro Velkou Británii rozhodně přijatelnějším v roli portugalského panovníka než jeho proabsolutistický a v Rakousku dosud pobývajícím bratr Miguel, otevřená cesta k portugalskému trůnu, které se vzdal až v květnu 1826, tedy po smrti Jana VI., ve prospěch své sedmileté dcery Marie da Glória. Na toto jeho rozhodnutí měla velký vliv opozice z brazilské strany. Nedlouho předtím vydal pro Portugalsko umírněnou

---

⁷⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 198. Sám Pedro I. jako brazilský císař (v originální verzi „*Imperador do Brasil*“) byl vnímán jako „kacířský císař“ ze strany Ruska a jeho císařská hodnost se nezamlouvala ani rakouskému kancléři Metternichovi, zatímco pro Velkou Británii zůstávala otázka jeho titulatury problémem jen druhořadým. Požadavky císařské hodnosti, které se během dotyčných jednání z let 1824-1825 objevily rovněž na portugalské straně a které měly přinejmenším formálně vyjadřovat vyšší svrchovanost bývalé koloniální metropole nad kolonií, byly opět Metternichem hodnoceny jako útok na posvátnou autoritu „pravých“ císařských titulů Rakouska a Ruska. – KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 209, 236.

⁷⁹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 198; CÉSPEDES, G.: La Independencia de Iberoamérica, s. 106.

ústavu, tzv. Ústavní chartu (*Carta Constitucional*), blízkou konstituci brazilské.⁸⁰ Vyloučení alternativy vzniku portugalsko-brazilské personální unie v podstatě definitivně dovršilo proces politického osamostatnění Brazílie, i když se životní osudy Pedra I. (v Portugalsku Pedra IV.) přece jen měly uzavřít na Pyrenejském poloostrově. To však bylo již po jeho abdikaci z brazilského císařského trůnu v roce 1831, kterou učinil ve prospěch svého tehdy pětiletého syna. K otázce vazeb Brazílie s portugalskými koloniemi lze například dodat, že ačkoliv se Pedro I. zřekl vlivu na Angolu, až do roku 1845 zůstávala arcibiskupovi ze Salvadoru da Bahia podřízena angolsko-konžská diecéze.⁸¹

Tak jako prakticky nedosažitelné uznání nezávislosti nových států v prostoru španělské Ameriky Madridem vytvářelo vlastně hlavní překážku k témuž aktu ze strany většiny dalších evropských států, oficiální uznání brazilské nezávislosti Lisabonem takové překážky odstraňovalo. To se týkalo vztahů Brazílie s Velkou Británií a Francií, a to přesto, že předtím již francouzský ministr zahraničí Chateaubriand, už v důsledku prostého kurzu francouzské politiky namířeného proti britské hegemonii, vyvolával v Lisabonu určité naděje k řešení brazilské otázky po „španělském způsobu“, tedy i k možné podpoře myšlenky násilného znovunastolení portugalské moci prostřednictvím intervence (kdežto ochotu ke schválení nezávislé brazilské monarchie za jistých, striktním legitimismem daných podmínek naznačovalo i Rusko, obávající se přílišného sblížení Velké Británie a Rakouska v brazilské otázce).⁸² Stejně tak se jednalo o vztahy s Rakouským císařstvím, které navázalo styky s Brazílií v prosinci 1825, následováno zanedlouho Pruskem. V lednu 1826 jmenovalo svého diplomatického zástupce do Rio de Janeiro Švédsko. Georg Anton von Schäffer, sám původem z Bavorska, rozšířil kontakty s Brazílií rovněž do menších německých států, jak to odpovídalo jeho poslání, přičemž svou kampaň za účelem povzbuzení vystěhovalců do Brazílie zahájil na severu Německa a otevřené podpory ze strany místních oficiálních úřadů se mu při „odvodu“ zejména nemajetných domkářů, trestanců či příslušníků deklasovaných skupin dostalo v obou meklenburských velkovévodstvích (tj. Meklenbursku-Zvěřínsku a Meklenbursku-

---

⁸⁰ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 201; KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 132-133; OBRY, O.: Grüner Purpur. Brasiliens erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine, s. 279.

⁸¹ Teprve na základě buly papeže Řehoře XVI. z ledna 1845 bylo toto africké biskupství podřízeno Lisabonu. – KLÍMA, J.: Dějiny Angoly, s. 91.

⁸² KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 205-206.

Střelicku).⁸³

Brazílie současně zachovávala neutralitu ve válce mezi hispanoamerickými republikami a Španělskem, což potvrdil i císař Pedro I. po incidentu, který v roce 1825 vyvolal guvernér vnitrozemského Mato Grossa tím, že vyslal šedesát ozbrojenců, aby pro Brazílii zabrali řídké zalidněné nížinaté oblasti na severu a východě audiencie Charcas (tj. oblasti severně a východně od bolívijských And), nazývané podle indiánských kmenů Mojos a Chiquitos. Ve spojitosti s vývojem v Horním Peru, tedy andské části Charcasu, vzešel v březnu 1825 prvotní impuls ze strany španělského guvernéra provincie Chiquitos Sebastiána Ramose, jenž žádal správu Mato Grossa o dočasnou ochranu brazilského císaře s předpokladem, že španělská Amerika nebo místokrálovství Peru budou jednou opět podrobeny silami Jeho Katolického Veličenstva, a jehož následně vedení Mato Grossa potvrdilo ve funkci guvernéra Chiquitosu.⁸⁴ Akce vyvolala protest bolívijského presidenta Sucreho a vrchního kolumbijského a peruánského představitele Bolívara, který současně vyjádřil solidaritu Buenos Aires ve sporu s Brazílií, týkajícím se Cisplatiny, a dokonce uvažoval o vyhlášení války Brazílii. Bolívarovo oznámení, že „národy Kolumbie, Peru a Argentiny budou hájit svá práva a demokratické instituce,“ adresované z Horního Peru brazilskému císaři, však nenacházelo pochopení v samotné Kolumbii, rovněž s ohledem na širší mezinárodní souvislosti, a situaci nakonec ovlivnil také antagonismus mezi Bolíwarem a Bernardinem Rivadaviou jako novým presidentem Spojených provincií.⁸⁵ Sucre se spojil s velitelem laplatských vojsk rozmístěných jižně od bolívijských hranic, generálem Arenalesem, s cílem dosáhnout podpory při případném útoku proti Brazilskému císařství. Brazilský monarcha, spolu s potvrzením zmíněné neutrality, akci vedenou z Mato Grossa odvolal. K tomu koneckonců vytvářely podmínky složitá situace, v níž se Brazílie nacházela (právě včetně hrozby otevřené války se Spojenými provinciemi), stejně jako celkově jen málo slibná perspektiva výsledků anexe

---

⁸³ Tamtéž, s. 190; OBRY, O.: *Grüner Purpur*, s. 260.

⁸⁴ KLÍMA, J.: *Dějiny Brazílie*, s. 198; SANTOS, L. C. V. G.: *O Império e as Repúblicas do Pacífico*, s. 24-25.

⁸⁵ Ke zdrženlivosti vedl Bolívara kolumbijský vicepresident Santander, s tvrzením, že Brazílie není nepřítelem Kolumbie a (navíc pod vlivem zpráv o pohybu francouzské flotily v Karibském moři a přípravách expedice proti Kolumbii na Kubě) že účast Kolumbie ve válce proti Brazilskému císařství by mohla popudit velmoci Svaté aliance k vystoupení na straně Španělska. K Bolívarovu postupu do oblasti La Platy nedal svolení kolumbijský Kongres. Po zvolení Bernardina Rivadavii do čela Spojených provincií se Bolívarových sympatií dožadovali argentinští federalističtí odpůrci Rivadavii, kdežto Rivadavia hledal podporu u Velké Británie proti šíření Bolívarova vlivu v Jižní Americe. – LIÉVANO AGUIRRE, I.: *Bolívar*, s. 425-429, 431-433; KIENZL, F.: *Bolívar*, s. 268-269.

dotyčných teritorií v Charcasu.⁸⁶

Spor mezi Brazílií a Buenos Aires zatím narostl do mnohem závažnějších rozměrů. Již v březnu 1825 čtyři desítky ozbrojenců, kteří vyrazili od břehů Buenos Aires, zahájily v Cisplatíně ozbrojený boj proti brazilské nadvládě. V jejich čele stáli bývalí Artigasovi důstojníci Juan Antonio Lavalleja a Manuel Oribe. Tato výprava tzv. „třiatřiceti Uruguayců“ (*orientales*) se rychle rozšiřovala o stovky obyvatel této bývalé laplatské provincie, mezi nimiž byl i Fructuoso Rivera, jiný z někdejších Artigasových velitelů, jenž po portugalsko-brazilském vítězství v Banda Oriental přešel na portugalskou stranu, a již v květnu 1825 tito uruguayští independentisté obléhali Montevideo.⁸⁷ V severněji položeném vnitrozemském městě Florida se posléze utvářely základy samostatného uruguayského státu, ačkoliv vyhlášení nezávislosti na Brazílii z 25. srpna 1825 provázelo prohlášení o dobrovolném připojení Banda Oriental ke svazku Spojených laplatských provincií. Vojenská nadvláda Brazílie ztrácela podporu a do konce roku 1825 oddíly uruguayských *gauchos*, podporovaných buenosaireskou vládou, vytlačily po vítězstvích u Rincónu de las Gallinas a Sarandí brazilské síly ze země. Situace vyústila na přelomu let 1825-1826 ve vzájemně vyhlášenou válku mezi Brazilským císařstvím a Spojenými provinciemi Río de la Plata a argentinský vojenský zásah.

Brazílie vyšla z konfliktu jako poražená. Její situace v tomto období byla ovlivněna finančními problémy, k nimž přispěla i uvedená suma, vyplacená Portugalsku za uznání nezávislosti, a které nevyřešila ani půjčka, kterou brazilský diplomat Felisberto Caldeira Brant Pontes získal od londýnských bank, například od Rothschilda - i když příslibem další britské přízně se zdála smlouva s Velkou Británií z listopadu 1826, jíž brazilská strana slibovala zrušit obchod s otroky do března 1830.⁸⁸ Na druhou stranu, ve finanční nouzi se ocitly i Spojené provincie, které udržování dvacetitisícové armády stálo v této době více peněz než všechny předchozí boje za nezávislost dohromady a které se staly nesolventním dlužníkem britského bankovního domu *Baring Brothers*, od kterého Bernardino Rivadavia v červenci 1824, během své návštěvy ve Velké Británii, vyjednal úvěr ve výši jednoho milionu liber.

---

⁸⁶ SANTOS, L. C. V. G.: O Império e as Repúblicas do Pacífico, s. 25-26.

⁸⁷ Jak bylo výše naznačeno, navzdory názvu, s nímž tato expedice vstoupila do dějin, bylo jejích účastníků o něco více než 33. Pouze u jednadvaceti z nich je známo, že byli skutečnými *orientales*, tedy původem z Banda Oriental, pozdější Uruguaye. – CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 110-111.

⁸⁸ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 198-200.

Hospodářskou situaci na laplatské straně zkomplikovala dočasná brazilská námořní blokáda Buenos Aires.⁸⁹ Ovšem brazilská armáda, bojující proti uruguaysko-argentinským silám na jižním pomezí brazilského impéria, se potýkala s demoralizací a po smrti císařovny Leopoldiny na konci roku 1826 se v jejích řadách vzbouřili němečtí žoldnéři.⁹⁰ V únoru 1827 utrpěli Brazilci porážku u Ituzaingó a nacházeli se na ústupu již na území Rio Grande do Sul. Uruguayský generál Rivera poté dobyl brazilskou část oblasti Misiones. Válku ukončila až britská arbitráž a předběžná mírová smlouva z Rio de Janeiro v srpnu 1828, podepsaná brazilským císařem Pedrem I. a buenosaireským guvernérem Manuelem Dorregem. Pod britským tlakem uznaly obě strany, tedy vlády v Rio de Janeiro i Buenos Aires, existenci nezávislé Uruguayské republiky.

Vznik tohoto nárazníkového státu mezi Brazílií a Argentinou byl v souladu se zájmy britské politiky. Nezávislá Uruguay měla z britského pohledu sloužit k zajištění mocenské rovnováhy v laplatském regionu i posílení vlastního britského vlivu - k britským zájmům patřilo vytvořit z Montevidea jakýsi svobodný přístav, jenž by zajišťoval volnou plavbu v Laplatském zálivu.⁹¹ Ostatně, skutečná nezávislost nového uruguayského státu, nepříliš rozlehlého ve srovnání s územím svých brazilských a argentinských sousedů a velice řídké zalidněného,⁹² měla ještě dlouho omezený charakter, a Brazílie a Argentina, případně Velká Británie a Francie byly vnějšími silami, které v příštích desetiletích výrazně zasahovaly do konfliktního vnitropolitického vývoje v zemi. Takový vývoj byl od třicátých let podmíněn spory mezi uruguayskými *caudillos*, hlavními uruguayskými veliteli z osvobozené války proti Brazílii let 1825-1828. Zatímco po vyhlášení války z brazilské strany tehdejší buenosaireský guvernér generál Las Heras, bývalý přední spolubojovník San Martína, pod tlakem unitaristické opozice i z přesvědčení o nevhodnosti války argentinským zájmům rezignoval ze své funkce a odešel do chilského exilu,⁹³ válka proti Brazílii byla na argentinské straně obhajována, jako „vlastenecký boj“, jeho nástupcem Bernardinem Rivadaviou, unitaristickým

---

⁸⁹ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 130-132; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 170.

⁹⁰ Poměrně nedlouho po Leopoldině smrti v prosinci 1826 se druhou manželkou brazilského monarchy stala bavorská princezna Amélia de Leuchtenberg. – KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 200.

⁹¹ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 111.

⁹² Kolem roku 1830 žilo v Uruguayi na ploše zhruba 187 000 km² pouze sotva 75 000 obyvatel. Čtvrtina z nich sídlila v Montevideu. – CHALUPA, J.: c. d., s. 271.

⁹³ RAMOS PÉREZ, D., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XIII, s. 559.

politikem, jenž byl v roce 1826 zvolen presidentem tzv. Spojených provincií Jižní Ameriky. Ale už v červenci 1827 podal pod tlakem otevřeného odporu provincií proti jeho poměrně centralistické ústavě demisi a země, jejíž název byl ze Spojených provincií změněn na Argentinskou konfederaci (*Confederación Argentina*), se znovu ocitla v občanské válce. V čele centrální buenosaireské vlády stanul zmíněný Manuel Dorrego. Na straně brazilské nepřispěla ztráta Cisplatiny v roce 1828 k politické pozici císaře Pedra I.

Uruguayské nezávislosti však bylo dosaženo v době, kdy jinde v bývalé španělské Americe byl již prakticky zcela dovršen proces osvobozeneckých válek proti Španělsku. Hispanoamerické války za nezávislost současně končily v období, kdy došlo k personálním změnám v čele některých velmocí, jejichž role na pozadí událostí v někdejších španělských koloniích byla důležitá. Karel X., který v září 1824 nahradil na francouzském trůně zesnulého Ludvíka XVIII., měl vládnout ve Francii do revoluce v roce 1830. V USA se v roce 1825 ujal presidentského úřadu bývalý státní sekretář John Quincy Adams, vítěz presidentských voleb z předchozího roku. Vicepresidentem tohoto předního autora Monroeovy doktríny se stal John C. Calhoun, předchozí ministr války v Monroeově administrativě, zatímco funkci ministra zahraničí zaujal nyní bývalý šéf dolní komory Kongresu USA a zastánce hispanoamerické nezávislosti Henry Clay. V listopadu 1825 zemřel nečekaně ruský car Alexandr I. Až do své smrti patřil k nejlepším přátelům španělského krále Ferdinanda VII.⁹⁴ Nástup Alexandrova bratra Mikuláše I. na carský trůn byl doprovázen pokusem o revoluční vystoupení liberálně orientovaného ruského důstojnictva.⁹⁵ Kromě toho, bylo již rovněž zmíněno úmrtí portugalského krále Jana VI. v březnu 1826.

V době, kdy Velká Británie konečně přikročila k oficiálnímu uznání nezávislosti latinskoamerických států, byla její pozice jako hlavního vnějšího mocenského faktoru v těchto nedávno osamostatněných zemích bezkonkurenční. Před britským vlivem ustupoval i vliv USA, které ostatně samy už v letech 1824-1825 projevíly směrem k některým latinskoamerickým vládám náznaky opatrnosti, pokud se jednalo o otázku náhledu na Monroeovu proklamaci z prosince 1823 jako na

---

⁹⁴ COMELLAS GARCÍA-LLERA, J. L.: Historia General de España y América. Tomo XII, s. 453.

⁹⁵ Při své významné funkci určitého politického modelu, kterou ve druhém a třetím desetiletí 19. století sehrávala španělská ústava z roku 1812 také v Portugalsku, Itálii a budoucí Latinské Americe, lze podotknout, že rovněž zmínění ruští děkabristé byli ovlivněni toutéž konstitucí jako svou ideovou platformou. – RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 36.

záležitost, jež by vedla Washington k nějakým spojeneckým závazkům. V samotném severoamerickém Kongresu byla kritika presidentovy deklarace z roku 1823 a jejího případného dopadu, jenž se vztahoval na možný závazek USA ve věci latinskoamerické nezávislosti a jejich vztahy vůči evropským mocnostem, sice vcelku ojedinělá, ale již v červenci 1824 musel John Quincy Adams, tehdy stále ještě ministr zahraničí, v souvislosti s prosincovou severoamerickou deklarací reagovat na požadavek uzavření spojenecké smlouvy ze strany Kolumbie, jenž byl vyvolán zvěstmi o možném konečném cíli francouzské mise nastolení monarchie v zemi. Adams na adresu kolumbijského vyslance v USA Josého Maríi Salazara minimalizoval takové nebezpečí a přislíbil ráznější kroky ze strany USA, podniknuté v součinnosti presidenta s Kongresem, v případě znovuoobjevení krize. Současně fakticky přiznal relativní mocenskou slabost Spojených států a jejich závislost na Velké Británii v takovém případě, když označil jednání nepřímě s Londýnem za jediné účinné řešení, jež by mohlo předcházet „jakémukoliv spojení mezi Spojenými státy a Kolumbijskou republikou, nebo v jakémkoliv případě souvisejícím s tím“.⁹⁶ Případnou spolupráci s Velkou Británií v této záležitosti naznačil také prezident Monroe, který ve svém poselství z roku 1824 zopakoval zásady severoamerické politiky z roku předcházejícího.⁹⁷

Obdobný přístup jako vůči Kolumbii v roce 1824 tak USA zaujaly směrem k Brazílii, která v lednu 1825, ještě než bylo britským prostřednictvím dojednáno uznání její nezávislosti Portugalskem, žádala Washington o uzavření útočné a obranné aliance proti vlastní bývalé koloniální metropoli a proti každé evropské mocnosti, která by mohla Portugalsku pomoci v jejím podrobení. Již zmíněný případ francouzské flotily, která v roce 1825 připlula k pobřeží Haiti a požadovala od jeho vlády vysoké odškodné za uznání nezávislosti této někdejší francouzské kolonie, nevyvolal ve vedení USA pozornost třeba z rovněž uvedených důvodů (vliv jižanských otrokářských států, neexistence haitského diplomatického zastoupení ve Washingtonu), ale francouzská akce vzbudila znepokojení v latinskoamerických zemích a v první řadě v Mexiku, jehož vláda se obrátila na Joela Poinsetta, severoamerického vyslance v Ciudad de México, o pomoc. Francouzská vláda

---

⁹⁶ J. Q. Adams označil doslova za „zřejmé, že by Spojené státy nemohly podniknout odpor silou zbraní, bez předběžného dorozumění s těmi evropskými mocnostmi, jejichž zájmy a zásady by od nich zabezpečily aktivní a účinnou spolupráci v záležitosti“. – PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 69-70.

⁹⁷ Tamtéž, s. 70.

zamýšlela prostřednictvím dotyčné eskadry pod velením kontradmirála Juriena (kromě toho, že její širší úkol spočíval v seznámení se se stávajícím stavem evropských kolonií i nových nezávislých států v Americe) vytvořit určité urovnání ve vztazích s Haiti, v zájmu zabránit, aby odtud byl podněcován neklid ve zbývajících francouzských koloniích v Antilách. Haitský prezident Boyer, mezinárodně izolován a nacházející se v nedobré vztahu nejen s USA, ale i s Velkou Kolumbií, francouzskému tlaku ustoupil, což s sebou mj. přinášelo i ústupky Francii v obchodní sféře, a kontradmirál Jurien poté zamířil do Havany, kde se setkal se španělským generálním kapitánem Vivesem – ovšem, jak o tom ke sklonku července 1825 psal Vives do Madridu, zpráva o francouzském uznání haitského státu nebyla určitými kruhy na Kubě, kde rovněž významnou roli sehrávalo otroctví, rozhodně přijata s nadšením.⁹⁸ V reakci na znepokojení, jež se v souvislosti s touto francouzskou expedicí objevilo v Mexiku, americký vyslanec Poinsett již předem poukazoval na neexistenci jakéhokoliv závazku ze strany USA a žádný závazek Mexiku následně neposkytl ani Henry Clay, již ve funkci severoamerického státního sekretáře, jenž pouze eventuální hrozbu z francouzské strany opět minimalizoval.⁹⁹

Stav, kdy i USA více či méně otevřeně uznávaly velmocenskou převahu Velké Británie i na západní polokouli, vylučoval utváření uzavřeného „amerického systému“, nežádoucího pro britského ministra zahraničí Canninga. Rozlehlé prostory mezi Mexikem a La Platou zároveň Britům otvíraly možnosti žádaných hospodářských aktivit. Po období jisté stagnace po roce 1815, způsobené momentálním přesycením laplatského trhu a vyčerpáním laplatských zlatých a stříbrných rezerv, pocházela v roce 1822 z Velké Británie opět více než polovina celkového dovozu do Buenos Aires. Angličtí obchodníci, kteří se ze strany buenosaireské vlády dočkali řady výhod (ta se například vzdala i svých pravomocí ve věci jejich zdaňování), fakticky ovládli také buenosaireskou Národní banku, jež byla zřízena z části finančních prostředků, získaných v Londýně Rivadaviou. Sám Rivadavia byl přívržencem těsných ekonomických vztahů s Velkou Británií a jedním z výsledků jeho návštěvy v Británii v roce 1824 bylo též podepsání smlouvy o zřízení Důlní laplatské společnosti, jež měla za pomoci britského kapitálu hledat nová ložiska drahých kovů na argentinském území.¹⁰⁰ Jako ve jmenovaném Rivadaviově

---

⁹⁸ FRANCO, J. L.: La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico (2), s. 134-135.

⁹⁹ PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 70-71.

¹⁰⁰ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 129-130.

případě, sílící britský vliv se celkově odrazil v řadě finančních půjček, poskytnutých již v letech 1822-1825 mladým latinskoamerickým státům britskými bankami, přičemž největších sum dosáhly půjčky poskytnuté Velké Kolumbii a Mexiku, vnímaným za nejvýznamnější ze států, zrodilých se v prostoru španělské Ameriky.¹⁰¹ Ještě před britským uznáním nezávislosti některých hispanoamerických států na počátku roku 1825 překročil celkový objem obchodu mezi Velkou Británií a prostorem španělské Ameriky třikrát objem britského obchodu s USA.¹⁰² O tom, že už v roce 1820 směřovalo z liverpoolského přístavu více bavlněných produktů do Latinské Ameriky než do Spojených států, hovořil, v souladu s tvrzením obchodníků z Liverpoolu, také Sir James Mackintosh, který v červnu 1824 v dolní sněmovně britského parlamentu (*House of Commons*) rovněž mluvil o zřízení již přinejmenším stovky britských obchodních domů ve městech španělské Ameriky.¹⁰³ S nárůstem obchodní expanze vznikaly v Británii společnosti, které se zabývaly projekty kolonizace argentinských plání nezaměstnanou chudinou z Velké Británie a Irska, spojení Atlantiku a Pacifiku výstavbou námořního průplavu, lovu perel na kolumbijském pobřeží, zavedení paroplavby na jihoamerických řekách, vývozu dojných krav do Buenos Aires za účelem produkce másla...¹⁰⁴ Politika volného obchodu s přílivem britského zboží se podílely například na vzrůstu chilského Valparaísa, jež se již v polovině dvacátých let 19. století těšilo pověsti nejvýznamnějšího přístavu na pobřeží Pacifiku.¹⁰⁵ Velké pozornosti se ve Velké Británii těšilo stříbrné bohatství Peru a v této souvislosti vzniklo v Londýně již v době před bitvou u Ayacucho několik společností s celkovým kapitálem v hodnotě 4 600 000 liber, jejichž aktivita však byla ukončena pro nedostatek pracovních sil a s britskou finanční krizí, spojenou s krachem londýnské burzy, v roce 1825. Největší z nich se jmenovaly Paskanská peruánská důlní společnost (*Pasco Peruvian Mining Company*) a Anglo-peruánské důlní sdružení (*Anglo-Peruvian Mining Association*).¹⁰⁶ Příliš velkého úspěchu se v Jižní Americe nakonec nedočkal ani skotský podnikatel John Parish Robertson, který se v lednu 1825 stal ředitelem *Pasco Peruvian Mining Company* a v tomtéž roce zahájil kolonizační projekt

---

¹⁰¹ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 113, 122.

¹⁰² Tamtéž, s. 103.

¹⁰³ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 149.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 149-150.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 122.

¹⁰⁶ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 193-194.

v provincii Buenos Aires v podobě založení osady tvořené několika stovkami skotských imigrantů, vycházející z dohody s buenosaireskou provinční vládou – v důsledku finančního vyčerpání své společnosti a krachu jejích poboček v Limě a v Buenos Aires se poměrně zruinován vrátil do Velké Británie v roce 1829.¹⁰⁷ Britský vliv posílily obchodní smlouvy, které Británie uzavřela s jednotlivými latinskoamerickými státy krátce po jejich oficiálním uznání, jako třeba s Kolumbií v dubnu 1825.¹⁰⁸ Britská i jiná poptávka po surovinách mohla být stimulačním faktorem pro zemědělskou produkci v Latinské Americe a britský kapitál přinášel investice do některých odvětví zemědělství a do dolů. Na druhou stranu masivní britský dovoz zejména textilního zboží znamenal pochopitelně konkurenci a ohrožení pro domácí výrobu. „Britští obchodníci a výrobci, britští kapitalisté, zkrátka, celá britská veřejnost, obracejí horlivě své zraky ... k americké hemisféře. Snaží se svázat Británii s těmito novými státy, a tyto nové státy s Británií, každým poutem, které vyvolaná chamtivost může vymyslet, a obrovské bohatství přivést k účinku. Vůbec nic není jako dřív, dokonce ani ne časy řádu jižních moří,“ komentoval písemně a s neskrývanou kritikou situaci vyslanec USA v Londýně Richard Rush v lednu 1825.¹⁰⁹

Je pochopitelné, že zmíněná britská finanční krize od roku 1825 zasáhla do hospodářských vztahů mezi Velkou Británií a mladými hispanoamerickými republikami v širším měřítku. Příčiny této krize, která se z Velké Británie rozšířila do dalších částí Evropy (a výrazně postihla například ekonomiku zemí Německého spolku) a která je označována také jako první z krizí z nadvýroby v 19. století, byly přitom shledávány právě ve velmi prudce vzrůstajícím exportu britského zboží na latinskoamerické trhy, způsobujícímu extrémně zvýšenou poptávku, jednostranně a uměle vyvolanou a udržovanou z britské strany bez ohledu na reálnou situaci trhů v Latinské Americe.¹¹⁰ V souvislosti s uvedenými finančními půjčkami se výsledkem krize stal pokles ekonomického kreditu zemí španělské Ameriky. Krach bankovního domu Goldschmidt, významného věřitele Mexika, Velké Kolumbie a Peru, a neochota z peruánské strany k účinnějšímu řešení splácení svých dluhů, navrženému diplomatickými zástupci ostatních hispanoamerických států v Londýně, vedly v Británii k ostré kritice vůči Canningovi a jeho politice uznání i tehdy již uzavřeným

---

¹⁰⁷ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 124-126.

¹⁰⁸ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nacion, s. 388.

¹⁰⁹ HUMPHREYS, R. A.: Tradition and Revolt in Latin America, s. 149.

¹¹⁰ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 163-164.

obchodním smlouvám s Kolumbií a Río de la Plata, tak jako k ohrožení připravované obchodní smlouvy s Mexikem. V srpnu 1826 následoval krach bankovního domu *Barclay and Company*, od kterého v roce předchozím získalo Mexiko půjčku ve výši 3 200 000 liber (stejně vysokou jako předtím od Goldschmidta), a situaci Mexika od největších nepříjemností zachránil Vicente Rocafuerte, působící v mexických diplomatických službách v Londýně, jenž veškeré mexické finanční závazky ve Velké Británii (a vůbec v Evropě) převedl na bankovní dům *Baring Brothers*. Pozice Mexika, pokud jde o hloubku výrazného poklesu hodnoty jeho dluhopisů, která se projevila v případě všech hispanoamerických zemí se zprávami o nesolventnosti Peru, vyšla z krize ve srovnání s ostatními zeměmi španělské Ameriky také zdaleka nejlépe.¹¹¹ Vážný problém nesolventnosti Mexika, s ohledem na jeho vysoké zahraniční dluhy, nastal až v roce 1827.

Zatímco z hlediska USA nebyly zásady Monroeovy proklamace z prosince 1823 ještě předpokladem k uzavření otevřených spojení s jednotlivými latinskoamerickými státy, přispěla Velká Británie v roce 1825 k pádu posledního španělského opěrného bodu na území Mexika. Lze zmínit, že mexický vyslanec Michelena, se svým nesmlouvavým postojem vůči politickým zásadám Madridu, při svém setkání s Georgem Canningem, o němž psal 13. října 1824, dokonce nastínil i žádost o britský ozbrojený zásah na straně mexické vlády. To souviselo s hovorem o nabídce obchodních výhod pro Španělsko v Mexiku v případě jednání o míru a uznání nezávislosti, která jako alternativa nebyla z mexické strany přijímána s velkou ochotou, rovněž vzhledem k obrovské finanční částce, jejíž vyplacení Španělsku jako uznání dluhu nařídil mexický Kongres.¹¹² Na kapitulaci pevnosti San Juan de Ulúa u

---

¹¹¹ Bankrot britského bankovního domu Goldschmidt v první polovině roku 1826 postihl zejména Kolumbii a Peru, vůči nimž byly vzápětí také vzneseny požadavky ze strany věřitelů. V případě Kolumbie přišel pokus o vyřešení situace v podobě smlouvy mezi zástupcem mexické mise v Londýně Rocafuertem a kolumbijským vyslancem Hurtadem z dubna 1826, na jejímž základě, a v rámci zásady vzájemné pomoci mezi americkými národy k udržení jejich kreditu, poskytlo Mexiko Kolumbii půjčku ve výši 63 000 liber splatných do osmnácti měsíců. Snaha o podobné vyřešení problémů ze strany Peru a Chile byla již sotva proveditelná a peruánský vyslanec Olmedo odmítl návrh obrátit se se žádostí o půjčku na pařížskou filiálku bankovního domu Rothschildů, s odůvodněním výsledného dalšího vzrůstu zadluženosti jeho země. Zatímco v říjnu 1826, tedy už po bankrotu *Barclay and Company*, v případě Mexika hodnota jeho cenných papírů na londýnské burze opět vzrostla na 69 % původní hodnoty, v případě ostatních hispanoamerických států zůstala pod 30 %. – RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 113, 121-124.

¹¹² José Mariano Michelena v tomto rozhovoru s Georgem Canningem naznačil, že obchodní výhody Španělsku by mohly být poskytnuty pouze v záležitosti zemědělských, ale nikoliv manufakturních produktů, a že by Mexiko tuto „novou obětí“ učinilo vlastně jen s ohledem na Británii. Jak sám Michelena napsal, doslova Canningovi řekl, že „s ohledem na tak velké oběti Mexiko očekává, že Anglie udělá vše možné k zaujmutí rychlého rozhodnutí“, které by mohlo sloužit k prospěchu mexické

Veracruz, vnímané jako stálá hrozba španělské invaze do Mexika, se v rozhodující míře podílely lodě, poskytnuté Mexiku Velkou Británií. V únoru 1825 naléhal na urychlený příjezd lodí, zakoupených ve Velké Británii Michelenou, mexický ministr zahraničí Alamán poté, co se dozvěděl o transatlantickém přesunu dvou tisíc španělských vojáků z galicijské La Coruňi do kubánské Havany (a s předpokladem, že jejich konečným cílem je právě Mexiko). Obránci pevnosti, kterou v rozhovoru s mexickými diplomaty Michelenou a Rocafuertem označil za eventuální hrozbu pro mexickou nezávislost i George Canning, dostali možnost čestné kapitulace a odplutí do Havany.¹¹³ Odchod posledních španělských vojáků z Mexika předcházela obdobnému procesu v Chile a Peru. Odpor royalistické posádky plukovníka Senosiaina v Ancudu na jihochilském Chiloé byl ukončen 8. ledna 1826.¹¹⁴ Stejně tak se 23. ledna 1826 asi 400 Rodilových royalistů v zuboženém stavu vzdalo v obléhané pevnosti Real Felipe v peruánském Callau (podle svědectví mimochodem „vypadali jako strašidla“).¹¹⁵ Do Španělska se vraceli tzv. *ayacuchos*, jak se zde, podle dějiště bitvy, jež definitivně rozhodla o vítězství hispanoamerických independentistů, hanlivě přezdívalo vojákům, navrátilším se z Ameriky, respektive stalo se toto slovo synonymem pro španělské veterány válek za nezávislost ve španělské Americe.¹¹⁶ Španělská vojenská přítomnost na americké pevnině se definitivně vytratila. Z někdejšího obrovitého koloniálního impéria na západní polokouli zbývaly již pouze ostrovy Kuba a Portoriko, jejichž případ zůstal na hispanoamerické straně vnímán za nedořešený. Koloniální válka Španělska proti svým bývalým držávám po více než půldruhém desetiletí skončila, i když ani toto tvrzení není úplně přesné. Nepřátelství přetrvávalo a Madrid teprve v průběhu dalších

---

vlády, tedy i rozhodnutí k válce, že uvolní své prostředky, aby zničila jakékoliv španělské síly, které se mohou objevit v Mexickém zálivu, přinutila ke kapitulaci pevnost San Juan de Ulúa („*el Castillo*“) a blokovala samotné Španělsko u jeho pobřeží. – *La Diplomacia Mexicana*. Volumen tercero, s. 97. Můžeme upřesnit, že Mexiko jedním ze svých zákonů z 28. června 1824 uznalo za svůj dluh, učiněný předtím španělskou koloniální administrativou na jeho území. To pak později, v období po roce 1834, usnadnilo jeho pozici ve vyjednávání se Španělskem, které v rámci své nové politiky vůči hispanoamerickým republikám, směřující k uznání jejich nezávislosti a urovnání vzájemných vztahů, kladlo právě tuto záležitost jako jeden z hlavních požadavků a podmínek. Mexiko také jako první z hispanoamerických států podepsalo již v prosinci 1836 tzv. Smlouvu o míru a přátelství se Španělskem, čili jako první dosáhlo plného a oficiálního uznání nezávislosti ze strany bývalé koloniální metropole. – BÉCKER, J.: *Historia de las Relaciones Exteriores de España durante el siglo XIX*. Tomo I, s. 791-792.

¹¹³ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 161, 269.

¹¹⁴ OLIVÉ, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 88.

¹¹⁵ KLÍMA, J.: *Simón Bolívar*, s. 223.

¹¹⁶ CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 364; OLIVÉ, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 181.

desetiletí postupně normalizoval své vztahy s jednotlivými hispanoamerickými státy, respektive vůbec přistupoval k uznání jejich nezávislosti. Zcela názorným projevem pokračování tohoto konfliktního vztahu byl výsadek španělského generála Isidra Barradase z Kuby v mexickém Tampiku v červenci 1829, donucený posléze ke kapitulaci generálem Santa Annou. Ale latinskoamerické války za nezávislost rezonovaly ještě i mnohem déle - v každém případě s demonstrací španělské námořní síly u peruánských břehů po roce 1862 a obsazením ostrovů Chincha, vzhledem k tomu, že Španělsko do této doby stále neuznávalo nezávislost Peru.

Otázky trvalého udržení nezávislosti hispanoamerických států a současně jejich další vzájemné kooperace a těsnější jednoty měly být tématy jednání kontinentálního kongresu v Panamě, iniciovaného Simónem Bolíwarem. Jeho přípravy poznamenaly situaci ve španělské Americe v období po independentistickém vítězství v Peru, ovšem už samotná idea tohoto kongresu byla provázena nejasnostmi. Problém udržení nezávislosti byl aktuální s ohledem na přetrvávající válečný stav se Španělskem, případně i podezřívavost vůči záměrům Francie, která navzdory velmi významným obchodním i neoficiálním diplomatickým kontaktům s hispanoamerickými státy odmítala následovat britského příkladu uznání a nadále spoléhala, že problém jejich vztahu se Španělskem i jejich vlastní nezávislosti může být vyřešen přijetím španělských princů jako svých monarchů.¹¹⁷ Pokud jde o záležitost hispanoamerické jednoty, v době, kdy mělo podle Bolívarových představ chystané shromáždění na Panamské šíji položit základy hispanoamerické konfederaci, objevily se vážné příznaky, které slibovaly rozpad samotné Velké Kolumbie a které byly prvořadě podmíněné rozpory mezi vlivným a ambiciózním Josém Antoniem Páezem ve Venezuele a centrálním vedením v Bogotě. Páez, obviněný předtím u kolumbijského Kongresu ze zneužití autority v důsledku zákroku svých vojáků proti caracaským měšťanům, dokonce dočasně odstoupil z funkce vrchního velitele ve Venezuele, do níž jej však znovu vynesla rebelie v západovenezuelské Valencii, a jeho prohlášení proti kolumbijské vládě záhy podpořila další venezuelská města včetně Caracasu.¹¹⁸ Zatímco Páez ještě v době Bolívarova pobytu v bolívijské

---

¹¹⁷ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 161-162.

¹¹⁸ Zmíněný zákrok, nařízený Páezem, souvisel s nařízením o vytvoření či doplnění miličních oddílů (následujícím po dekretu z roku 1824, jímž mělo být v Kolumbii odvedeno 50 000 nových vojáků). Páez tehdy svolal Caracasany do kláštera San Francisco, ovšem vzhledem k nízkému počtu dorazivších nařídil svým vojákům násilím přivést obyvatele z ulic. – NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 68.

Chuquisace radil Bolívarovi, s odvoláním na intriky a zmatky ve Venezuele, aby po vzoru Napoleona Bonaparta nastolil ve Venezuele a v Jižní Americe monarchii, a s návrhem na Bolívarovu korunovaci vyslal emisary do Limy, kolumbijský vicepresident Francisco de Paula Santander nevěřil v životaschopnost Velké Kolumbie, přičemž však odmítal její federalizaci, neboť to by podle něj vytvořilo podmínky k návratu španělské nadvlády. Zatímco vyostřený rozpor mezi samostatně jednajícím Páezem, pociťujícím diskriminaci Venezuely ze strany Bogoty, a bogotským Kongresem vyvrcholil v dubnu 1826 prakticky v otevřený venezuelský separatismus pod Páezovou autoritou, prohluboval se názorový rozkol mezi Santanderem a Bolíwarem, zdržujícím se zatím v navenek loajální Limě, a spor mezi Bolívarovými a Santanderovými přívrženci doléhal až do řad kolumbijských vojáků v Bolívii.¹¹⁹ Z pohledu Páezova zůstával nepřítomný Bolívar arbitrem a prostředníkem konfliktu, nikoliv „hluchým k požadavkům svých krajanů“.¹²⁰ V případě zmíněného Páezova monarchistického návrhu Bolívar odmítl napodobit Napoleona nebo, jak sám dodal, „Cesara, a ještě méně Iturbideho“, ale přesto připustil některé změny ve prospěch konzervativních principů. O něco později, v roce 1827, naznačil Páezovi, že mu monarchistická myšlenka není tak vzdálená, když v případě nutnosti přijetí podobného systému označil za dostačující jím vytvořenou bolívijskou ústavu, neboť ta není „ničím jiným než monarchií bez koruny“¹²¹ (což byla vlastně obměna brazilské teze o „korunované republice“). Santander mezitím Páezovi připomněl, prostřednictvím dopisu z 12. června 1826, že právě Venezuelané naléhali už od let 1812-1813 na sjednocení s Novou Granadou, a při svém oficiálním náhledu na Páezovu vzpouru jako na projev „nevědku Venezuely“, zdůraznil rozhodující úlohu Nové Granady v jednotném kolumbijském státě i vliv této jednoty na vítězství nad španělskou mocí a další úspěchy na mezinárodním poli.¹²²

---

¹¹⁹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 219-222; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 485; KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 401; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 287.

¹²⁰ NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 70.

¹²¹ Páez sám zaznamenal citovanou Bolívarovu tezi z roku 1827 ve svých Pamětech (*Memorias*). Jako jiný příklad benevolentního přístupu vůči monarchistické ideji ze strany Bolívara, známého svým republikanismem, ale který už dříve mj. upřednostňoval britský model vlády jako vzorový pro španělskou Ameriku, lze připomenout jeho slova, mříená právě do Velké Británie: „Můžete říci, že jsem nikdy nebyl nepřítelem monarchií pokud jde o obecné principy...“ – MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América, s. 190.

¹²² Jako klíčová můžeme ze zmíněného Santanderova dopisu Páezovi citovat například tato slova: „Bylo tedy zřízení Kolumbijské republiky spíše dílem Venezuely než Nové Granady, a až do nynějška jím výpočty vycházely dokonale přesně, protože centrum republiky, jako bohatší a lidnatější, přineslo nejtěžší náklady na tažení ke Carabobu, Zulii atd. Jste svědkem tisíců mužů, kteří zemřeli

Od srpna 1826 byla v řadě měst ve Venezuele, ale také v Quitu a Guayaquilu vyhlášena federace.¹²³

Mezi Bolívarem a jeho kolumbijským zástupcem Santanderem se jistý názorový rozdíl projevil ostatně i v přípravách na svolání Panamského kongresu. Toho se podle prvotní Bolívarovy koncepce měli zúčastnit pouze zástupci hispanoamerických států, což spíše odpovídalo jeho tradičním představám, ovšem Santander již v únoru 1825 rozšířil projekt rovněž na ideu pozvání zástupců USA a Brazílie¹²⁴ - a to přesto, že stejně jako Bolívar nahlížel na brazilského císaře Pedra I. jako na přirozeného a nebezpečného spojence Svaté aliance (k čemuž jen přispěl incident v Charcasu v roce 1825).¹²⁵ Současně však Bolívar přikládal velký význam tomu, aby byl na jednáních v Panamě přítomen britský diplomatický zástupce, což plně korespondovalo s jeho představou britské ochrany nezávislosti hispanoamerických republik a jejich partnerství s Velkou Británií a což bylo zčásti vnímáno jako ochrana právě proti vlivu USA. V únoru 1826 vyzdvihl Bolívar britskou účast na připravované panamerické konferenci ve svém limském memorandu, v němž stálo, že „tento kongres je nadán vytvořit zastupitelstevní, nevyhnutelnější, pevnější spojenectví než jakékoliv jiné, existující do dnešního dne na Zemi“, přičemž britskou účastí, výhodnou pro Ameriku i Velkou Británii, mělo zastínit Svatou alianci.¹²⁶ Pokud jde o vztah k USA, s jejich ideou vlastního velmocenského prvenství na západní polokouli, sám Bolívar a mexický prezident Guadalupe Victoria vítali britské zastoupení na Panamském kongresu jako hráz proti severoamerickému vlivu.¹²⁷ Mexiko pro svou zeměpisnou polohu a celkový potenciál hrálo velmi důležitou úlohu v Bolívarových kontinentálních vizích. Konzervativní tvůrce mexické zahraniční politiky Lucas Alamán, jenž se obával příliš silného vlivu nejen ze strany USA, ale také ze strany Bolívara a jeho liberalismu (podobně jako Rivadavia v Buenos Aires), se sice postavil za aktivní účast své země na kongresu v Panamě,

---

v Apure, v provinciích Bogotá, Tunja, Socorro a Pamplona. Jste svědkem mužů z Antioquie, Mariquity a Neivy, kteří tvořili batalióny, které bojovaly na Carabobu, a jste svědkem nákladů peněz a oděvů, kterými vás vybavily všechny tyto provincie. Ničeho z toho nelitujeme; naplnili jsme naše povinnosti, dodržujeme zákony schválené každým národem, a vydobyli jsme vlast, jejíž vojenská sláva a její dobročinné a moudré zákony tvoří její nejznamenitější reputaci. Bez jednoty vyhlášené v Guayaně a ratifikované v Cúcutě bychom nevytlačili ze země nepřítele, neudrželi bychom vnitřní řád, nebyli bychom uznáni Severními Spojenými státy a Velkou Británií, ani bychom nepomohli osvobodit Peru, nebyla by Kolumbie tím, čím je.“ – KÖNIG, H.-J.: *En el camino hacia la Nación*, s. 401-402.

¹²³ NAVARRO GARCÍA, L.: José Antonio Páez, s. 74.

¹²⁴ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 228.

¹²⁵ SANTOS, L. C. V. G.: *O Império e as Repúblicas do Pacífico*, s. 32.

¹²⁶ MEDINA CASTRO, M.: *Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika*, s. 106.

¹²⁷ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 231.

ale také se přiklonil k tomu, aby na něm byly zastoupeny USA, stejně jako hájil účast Brazílie, s vysvětlením, že její vnitřní monarchistické zřízení by nemělo vytvářet překážku při jednáních, vztahujících se k zahraniční politice amerických států.¹²⁸ Pozvánky na panamská jednání, primárně zamýšlená jako konference diplomatických zástupců hispanoamerických států, se tak dostalo též USA, ze strany kolumbijské vlády, ale i Mexika a Středoamerických provincií. Proti původní Bolívarově vůli byla pozvána rovněž císařská Brazílie, a spolu s USA, Brazílií a Velkou Británií pozvala kolumbijská vláda k účasti na Panamském kongresu ostatně také Francii a Nizozemí. Naproti tomu prakticky ignorováno bylo Haiti.¹²⁹

Jednání Panamského kongresu, proběhnuvších mezi 22. červnem a 15. červencem 1826, se však nakonec nezúčastnili ani zástupci všech pozvaných hispanoamerických států. Pozvání odmítla vláda Spojených laplatských provincií, válčící právě s Brazílií o oblast Banda Oriental, které se přičila myšlenka účasti v jednání, v němž hrála rozhodující roli Kolumbie, a nové závislosti na zbudovaném kontinentálním systému, k čemuž patřila i Santanderova pozvánka do USA - a to přes prvotní rozhodnutí buenosaireské vlády v čele s guvernérem Las Herasem a následný slib Bernardina Rivadavii vyslat do Panamy své delegáty. Navíc zde existovala averze vůči Bolívarovi mezi přáteli generála San Martína, v důsledku San Martínovy rezignace v roce 1822.¹³⁰ Svoji účast přislíbilo rovněž Chile, ale pak s omluvou ani ono nevyslalo do Panamy ani pozorovatele. S odvoláním na problémy vnitřní konsolidace se jednání v Panamě nezúčastnila ani Bolívie, kde narůstala nespokojenost s maršálem Sucrem v presidentském úřadě a se stavem faktické kolumbijsko-peruánské okupace. Vyslání svého delegáta do Panamy vážně připravoval brazilský císař Pedro I., jehož monarchistický režim se obecně netěšil Bolívarově oblibě. Okolnosti, spojené s probíhající válkou proti Spojeným provinciím, však vedly též k brazilské absenci.¹³¹ Přitom ve Velké Británii, která určila lorda Ponsonbyho jako svého diplomatického zprostředkovatele v brazilsko-argentinském konfliktu, existoval předpoklad, že by se připravovaný kongres mohl řešením této tematiky zabývat, a George Canning byl v takovém případě rozhodnut

---

¹²⁸ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 445-447.

¹²⁹ CONNELL- SMITH, Gordon: The Inter-American System, London, New York, Toronto 1966, s. 37-38; SANTOS, L. C. V. G.: O Império e as Repúblicas do Pacífico, s. 32.

¹³⁰ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika, s. 112-114; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 443-444.

¹³¹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 229; MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 221.

prosadit v Panamě britské prostřednictví k vyřešení sporu. Vždyť již v říjnu 1825, ještě před otevřeným buenosaireským zásahem do bojů v Banda Oriental, navrhoval Canning vedení v Buenos Aires, prostřednictvím britského vyslance Parishe, vyřešit spornou otázku s Brazílií na kongresu amerických států, jenž by se měl konat v Quitu, nedojde-li dříve k přátelskému narovnání.¹³²

V USA vzbudilo pozvání na panamskou konferenci značný rozruch, doprovázený dlouhými diskusemi v Kongresu a zájmem veřejnosti. Z hlediska zájmů Washingtonu byla velmi zásadní otázka hispanoamerické osvobozené expedice na Kubu a Portoriko, která se měla také dostat na pořad jednání kongresu v Panamě a která byla provázána konkrétně se zájmy Mexika a Kolumbie. V červnu 1825 zpravil severoamerický vyslanec v Ciudad de México Joel Poinsett svou vládu o zmíněném návrhu kolumbijské vlády Mexiku na společný postup v záležitosti Kuby a je zřejmé, že právě Poinsettovy zprávy o reálné možnosti výpravy hispanoamerických sil proti španělským pozicím na Kubě přiměly presidenta Johna Quincyho Adamse, aby se rázněji zasazoval o účast USA na panamských jednáních v Kongresu, kde proti této účasti stála silná opozice, zastávající i vůči Latinské Americe izolacionistická stanoviska, tj. zdržování Spojených států od jakýchkoliv závazků, vyplývajících z konkrétních smluv i obecných principů.¹³³ Po dovršení bojů za nezávislost ve španělské Americe se vláda USA zabývala záměry Mexika a Velké Kolumbie, týkající se Kuby, a státní sekretář Henry Clay načrtl základní severoamerický postoj v této otázce již v březnu 1825 v instrukcích vyslanci v Mexiku Poinsettovi, v nichž vyjádřil znepokojení nad možnou perspektivou společné mexicko-kolumbijské ozbrojené akce s cílem dobytí Kuby a Portorika. S přihlédnutím k obchodním zájmům USA se postavil za udržení *statu quo* na Kubě, tzn. za zachování španělské správy nad ostrovem s jeho otevřenými přístavy, ale naznačil, že v případě dobytí Kuby ze strany Mexika nebo Kolumbie by k anexi ostrova, vzhledem ke slabosti obou dotyčných států a nespolehlivému zajištění jejich vlády, přikročily USA. Zároveň však nevyloučil eventualitu vzniku dalšího nezávislého státu na Kubě, s jejímž osudem byly oficiálně spojovány nejen obchodní zájmy, ale i mír a bezpečnost USA, a v takovém případě připustil projednání otázky o tom, aby „státy amerického kontinentu zajistily nezávislost ostrova vůči jakékoliv evropské hrozbě,

---

¹³² MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika, s. 113-114.

¹³³ Tamtéž, s. 116.

namířené proti ní“.¹³⁴ Otázka případného tažení na Kubu a Portoriko, zamýšleného hispanoamerickými státy, se stala také hlavní starostí severoamerického vyslance v Bogotě Richarda Andersona, na jehož adresu kolumbijský ministr zahraničí Revenga počátkem března 1826 přislíbil, že zmocněnci USA budou mít rozsáhlou možnost k diskusi o tomto problému právě na nadcházejících rozhovorech v Panamě.¹³⁵ Současně USA dokonce naznačily ochotu spolupráce se Španělskem při obraně Kubu a Portorika v případě kolumbijské či mexické invaze, jako například v Clayově poselství do Petrohradu z roku 1825 nebo v části presidentova poselství Kongresu z března 1826, jež byla pořízena pro kubánského generálního kapitána Vivese a v níž se hovořilo o obavách USA z destabilizace situace na obou antilských ostrovech a nemožnosti jejich nezúčastněného přihlížení ke kongresu v Panamě.¹³⁶ Uvedené Clayovo poselství, převzaté vyslancem USA v Petrohradě Middletonem 10. května 1825, bylo součástí širší snahy severoamerické vlády získat Rusko spolu s Velkou Británií a Francií ke společnému prohlášení, jež by garantovalo španělskou svrchovanost nad Kubou a Portorikem. Zatímco Velká Británie pohlížela na takovou snahu Washingtonu jako na projev k ochotě ke spolupráci v hispanoamerické otázce, odmítnuta byla z ruské a francouzské strany. Během závěrečné fáze konference zástupců Svaté aliance v Paříži od 28. června do 17. července 1825 argumentovali ruský velvyslanec Pozzo di Borgo a francouzský ministr zahraničí Damas tím, že dotyčným antilským „ostrovům žádné vnější ani vnitřní nebezpečí nehrozí a pro Španělsko nejsou garanční podmínky vlády USA v žádném případě k dobru“.¹³⁷ Ještě nedlouho předtím rakouský státní kancléř Metternich zase radil španělskému ministru zahraničí Zeu Bermúdezovi poslat na Kubu a Portoriko maximálně možné množství vojenských oddílů, aby jednak bránily ostrovy před sevřením ze strany

---

¹³⁴ S ohledem na eventualitu mexické či kolumbijské anexe Kubu psal Henry Clay v instrukcích Poinsettovi, že přechod ostrova „pod vládu jakéhokoliv z těchto států, a nikoliv Španělska, a především pod vládu Velké Británie, by vyvolal ve Spojených státech oprávněný poplach“. USA podle něj nemohly zůstat netečnými, jestliže by Kuba přešla do rukou Mexika nebo Kolumbie, pokud jde o starost o budoucnost. „Ani jeden z těchto dvou států nemá dosud a není s to vytvořit v bližší době námořní sílu, nutnou pro udržení svojí vlády na Kubě v případě jejího dobytí. Spojené státy se nechystají zvětšit svoje území připojením Kubu, ale spolu s tím, pokud by dotyčný ostrov byl nucen dostat se pod vládu kteréhokoliv amerického státu, geografická poloha ostrova přímo ukazuje, že by ostrov musel být připojen ke Spojeným státům. Pokud jsou půda a podnebí Mexika a Kolumbie příhodnější pro produkty, kterými oplývá ostrov, ani jedna z těchto zemí ho nepotřebuje,“ vysvětloval doslova Clay. Úkolem Joela Poinsetta bylo na základě příkazu presidenta Adamse bedlivě sledovat záměry mexické vlády ve vztahu ke Kubě a otevřeně seznámit mexické vedení s obsahem těchto instrukcí v případě nutnosti. – MEDINA CASTRO, M.: c. d., s. 110-111.

¹³⁵ Tamtéž, s. 118.

¹³⁶ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 231.

¹³⁷ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 129-130.

USA a nových hispanoamerických republik a jednak aby Španělsko demonstrací své vojenské síly prokázalo odhodlání k znovuprosazení „titulu vlastníka celé Střední a Jižní Ameriky“. Zároveň Metternich, v souladu se svým blízkým spolupracovníkem Gentzem, ostře kritizoval uznání Haiti ze strany Francie.¹³⁸

Sám severoamerický president John Quincy Adams byl nakloněn myšlence kongresu, který byl v praxi organizován prvořadě v kolumbijské režii, ovšem jeho podmínkou bylo vytyčení cílů takového setkání, a v souvislosti s obecnými velmocenskými snahami USA v rámci panamerikanismu si přál jednak, aby se kongresu nezúčastnila Velká Británie, a jednak, aby na něm USA sehrály roli předsedající síly.¹³⁹ Podle tvrzení vyslance v Mexiku Poinsetta, jehož aktivity byly jeho britským protějškem v zemi Wardem nahlíženy jako namířené proti britským zájmům, by si John Quincy Adams přál, aby se uskutečnily dva kongresy - jeden, jenž by se za účasti USA věnoval problémům společným pro všechny americké státy, a druhý, jenž by projednal cíle pokračující války se Španělskem. Přes uváděné náznaky ústupu USA vůči Velké Británii, související s odmítáním spojeneckých závazků s latinskoamerickými státy ze strany Washingtonu, bylo tak období kolem Panamského kongresu poznamenáno rovněž náznaky britsko-severoamerické rivality. Z pohledu britského vyslance v Mexiku Warda směřovalo Poinsettovo úsilí k vytvoření „amerického systému“, když v roce 1825 zpravoval londýnský *Foreign Office*, že hlavním cílem severoamerického diplomata je podněcovat hispanoamerické státy k tomu, aby přistupovaly k USA jako „k členu jedné rodiny, navždy spojenému s nimi tisíci nitěmi, nedostupnými Evropanům, a sjednocenými s nimi společnými politickými institucemi“. V září 1825 hovořil Ward s Poinsettem o přípravách obchodní smlouvy mezi Mexikem a USA a poté psal, v pesimistickém duchu z britského hlediska, o vstřícných náladách mnohých členů obou komor mexického Kongresu vůči USA, ačkoliv prý sám informoval mexického presidenta generála Victoriu o severoamerickém úsilí „stát se uznávanou hlavou velké Americké federace“, předsevzal si další vlastní aktivitu v upozorňování na severoamerické hegemonistické cíle a spoléhal, že záměry USA přece jen nebudou v zemi všeobecně přijímány.¹⁴⁰

Za takových okolností se tedy ve Washingtonu rozhodovalo o účasti či neúčasti

---

¹³⁸ Tamtéž, s. 132-133.

¹³⁹ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika, s. 112.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 116-117.

USA na jednání, jež mělo podle svých organizátorů především položit, za britské asistence, základ hispanoamerické jednoty. Z popudu presidenta Adamse, který přesvědčoval Sněmovnu reprezentantů, že účast USA na konferenci by měla mít čistě poradní charakter, byli sice nakonec do Panamy vysláni dva severoameričtí zástupci, ale průtahy, vyvolané opozicí v Kongresu, nakonec způsobily, že jednání Panamského kongresu nebyly přítomny ani Spojené státy. Vyslanec v Bogotě Richard Anderson, jeden z opožděně určených severoamerických delegátů, zemřel a Sergeant, druhý z nich, dorazil na Panamskou šíji až po uzávěru konference v polovině července 1826. Podle Clayových instrukcí měly přítom USA v Panamě v první řadě zdůraznit své odhodlání k dalšímu setrvání vlastní neutrality ve válce mezi Španělskem a jeho bývalými koloniemi a postavit se proti eventuální hispanoamerické osvobozenecké akci na Kubě. Na Panamském kongresu tedy nakonec jednali jen zástupci Kolumbie, Peru, Mexika a Guatemaly (Středoamerických provincií), avšak důležitá byla též přítomnost britského diplomata Edwarda J. Dawkinse. Kromě toho, svého neoficiálního pozorovatele vyslalo na kongres také Nizozemí, což bylo podmíněno zájmem o osud nevelkých nizozemských kolonií v Karibském moři a v Jižní Americe.¹⁴¹ Hostitelskou Kolumbii zastupovali Pedro Briceño Méndez a bývalý ministr zahraničí Pedro Gual. Jedním z dvojice mexických delegátů byl zmiňovaný José Mariano Michelena, jednající v roce 1824 v Londýně s britským ministrem Canningem. Jedním ze dvou peruánských zástupců byl liberál Manuel Lorenzo de Vidaurre,¹⁴² který ještě na počátku dvacátých let patřil k obhájcům španělského konstitucionalismu a v roce 1823 byl jedním z účastníků rozsáhlého plánu invaze na Kubu, zrodilšího se v hispanoamerických kruzích ve Filadelfii a počítajícího s využitím sil, jež se potýkaly s posledním royalistickým odporem na venezuelském pobřeží.¹⁴³

Již neúčast některých hispanoamerických států (v první řadě Spojených provincií a Chile) v podstatě předznamenala úplné selhání Bolívarova programu hispanoamerické jednoty. Bolívar sám předpověděl postoj obou jmenovaných států, když 17. února 1826 psal z La Magdaleny nedaleko Limy kolumbijskému ministru

---

¹⁴¹ CONNEL- SMITH, G.: *The Inter-American System*, s. 37-38; KLÍMA, J.: *Simón Bolívar*, s. 229.

¹⁴² Druhý z delegátů Mexika se jmenoval José Dominguez a Peru Miguel Pérez de Tudela. Střední Ameriku (Guatemalu) zastupovali na Panamském kongresu Antonio Larrazábal a Pedro Molina. – SANTOS, L. C. V. G.: *O Império e as Repúblicas do Pacífico*, s. 33.

¹⁴³ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 71, 81.

zahraničí Revengovi: „Řeknu vám, že nechovám žádné naděje na to, že Chile a Spojené provincie Río de la Plata vstoupí do konfederace nebo upřímně schválí tento projekt, který je předložen. Naopak, přemýšlím o nich s obavou. Tyto dvě země se nachází v žalostném stavu a skoro bez vlád... Intrika, zasetá USA, se dostala do příznivého prostředí a její semena dala bohatý vzrůst.“¹⁴⁴ Bolívarova poznámka o aktivitách USA byla reakcí na obecný, nikoliv příznivý postoj Washingtonu k přípravám kongresu, konaným ve španělské Americe pod evidentním vlivem Velké Kolumbie a samotného *El Libertadora*. V březnu 1826 psal severoamerický diplomat Eman Allen z chilského Santiaga, že byl informován o výzvě, které se dostalo ze strany peruánských orgánů chilské vládě, aby vyslala svého zástupce na kongres v Panamě, jehož se zúčastní rovněž Velká Británie, přičemž rovněž on odhadl, že Chile, stejně jako Buenos Aires, na toto setkání žádného delegáta nevyšle. Podle jeho názoru chystaný kongres „bude předčasný a k ničemu dobrému nepovede“, a vzhledem k odhadu, že v nových hispanoamerických státech nemohou dlouho přetrvávat obavy ze španělských vojsk a že nebylo hrozby vměšování kterékoliv cizí mocnosti do záležitostí těchto států, Allen podotkl, že by tyto státy snad „mohly s větším užitkem zaměřit svoji energii k řešení svých vnitřních problémů, než plýtvat částí této energie na zbytečná a zčásti škodlivá úsilí“.¹⁴⁵ Jiný severoamerický diplomat, William Tudor, informoval později z peruánské Limy státního sekretáře Henryho Claye o podráždění, které již první zasedání Panamského kongresu vyvolalo v Peru. Zatímco delegáti v Panamě již rozhodli o dalším pokračování kongresu na mexickém území, zde existovala snaha přenést místo konference právě do Limy. Podle Tudora rovněž Chile a Buenos Aires „směřují nyní své delegáty na kongres“, aby se také postavily proti Bolívarovu vlivu (doslova „vlivu diktátora“), jehož osobní ambice označil jako škodlivé pro kongres, jehož byl sám iniciátorem.¹⁴⁶

Vlastní jednání Panamského kongresu v červnu až červenci 1826 byla poznamenána vzájemnými rozpory. Bez ohledu na vize Ameriky jako společné vlasti a jednotného občanství v rámci jejích „svobodných států“, předložené peruánským zástupcem Vidaurrem,¹⁴⁷ peruánští delegáti, tj. zástupci země, jež se dosud nalézala fakticky pod kolumbijskou nadvládou, odstoupili od Bolívarových instrukcí a

---

¹⁴⁴ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnije Štaty i Latinskaja Amerika, s. 114.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 112.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 114-115.

¹⁴⁷ NOVOA, Mauricio: „La *civitas* inconclusa: ideas sobre la soberanía de la nación en 1860-1900“, in: La experiencia burguesa en el Perú (1840-1940), ed.: McEVOY, C., s. 272.

prosazovali zcela vlastní postoje. V odpovědi na bolívarovské integrační záměry souhlasili s ideou uzavření obranného svazku, ale nikoliv s vytvořením federální flotily, jejímž cílem mělo být dosažení „námořní převahy nad současným společným nepřítelem“. V situaci trvajícího válečného stavu se Španělskem byli ochotni poskytnout Mexiku, Střední Americe a severní části Kolumbie pouze finanční pomoc, odmítli jednat o obchodní dohodě, dokud peruánský Kongres nestanoví její základní podmínky, a o sporných hranicích s Kolumbií byli ochotni jednat pouze v Limě. Otázky hranic se celkově staly ožehavým tématem při jednáních, což ve své zprávě zaznamenal i jeden z kolumbijských delegátů Briceño Méndez. Kolumbijské projekty ničím neomezené svobody pohybu a suchozemského i námořního obchodu mezi zeměmi, které vstoupí do konfederace, stejně jako ustavení Kongresu v Panamě, zplnomocněného řešit neshody mezi členy konfederace, narazily na nesouhlas mexické delegace.¹⁴⁸ Britský pozorovatel Dawkins měl na základě pokynů z Londýna přimět zúčastněné hispanoamerické státy, aby přijaly britské námořní zákony, a jeho činnost se pochopitelně vůbec nesla ve znamení britských zájmů. Dawkinsovi se rovněž podařilo přesvědčit kolumbijského diplomata Pedra Guala o omylu severoamerického vyslance v Madridu, jehož prostřednictvím se Gual dozvěděl, že cílem Velké Británie je úplné vyčerpání hispanoamerických států ve válce se Španělskem, aby si je mohla hospodářsky podrobit, a že britský diplomatický zástupce v Madridu ani nenaléhá na Španělsko, aby uznáním nezávislosti svých bývalých kolonií ukončilo válku.¹⁴⁹

Spolu s otázkou případné osvobozenécké výpravy na Kubu a Portoriko se tématem jednání Panamského kongresu měla stát například také otázka obchodu s otroky nebo otázka uznání nepřítomného a nepozvaného Haiti, tedy záležitost, proti níž v případě USA stáli představitelé jižních otrokářských států a dokonce požadovali přerušení styků s každou vládou, která by nezávislost Haiti uznala.¹⁵⁰ Hlavním výsledkem Panamského kongresu se stalo podepsání tzv. smlouvy o věčné jednotě, spolenectví a konfederaci. Principy jejího praktického naplnění měly být určeny teprve později, po její ratifikaci ve všech signatářských zemích. Vedle nich byla možnost účasti na této dohodě předložena rovněž „neutrálním mocnostem“. Signatářské státy se zavazovaly ke zrušení a úplnému vykořenění obchodu s otroky.

---

¹⁴⁸ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika, s. 106-107; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 450.

¹⁴⁹ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 230-231.

¹⁵⁰ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika, s. 118-119.

Dohodly se o vojenských kontingentech, ze kterých se měla skládat jednotná spojenecká armáda, ale idea skutečně jednotného velení při vzájemné kooperaci v případě agrese byla v rozporu s postoji většiny delegací. Rovněž bylo už 15. července 1826 rozhodnuto o přemístění kongresu do Tacubayi, budovy mexického ministerstva zahraničí v Ciudad de México, kde (a případně na jiném místě na mexickém území), se měl dále periodicky scházet.¹⁵¹ Severoamerický diplomat Tudor psal z Limy o této skutečnosti Henrymu Clayovi jako o projevu usmíření Mexika a Guatemaly s Bolívarovými plány.¹⁵² Ještě v srpnu 1826 přibyl do Tacubayi kolumbijský zástupce Gual, stejně jako sem později zamířil i delegát z USA Sergeant, ovšem představa, že by se v Mexiku přetvořil kongres v jakousi permanentně existující nadnárodní instituci, nakonec zcela selhala.

Zatímco již v době před zasedáním Panamského kongresu mexické vedení i sám Bolívar fakticky rezignovali na realizaci výpravy proti španělským antilským ostrovům, tolik nežádoucí alternativy pro USA, naopak Španělsko podniklo opatření, v rámci kterého mohly tyto ostrovy posloužit jako základna k invazi proti mladým hispanoamerickým státům, jejichž nezávislost odmítal Ferdinand VII. uznat - takové stanovisko se plně odrazilo i na zasedání madridské Státní rady v lednu 1826, kde Francisco Zea Bermúdez, vévoda z Infantada vyjádřil rozhodnutí „zachovat nedotčena legitimní práva Jeho Katolického Veličenstva, dědičná pro španělskou Korunu, a zabránit, aby byla zneuznána nebo měněna kýmkoliv pod jakoukoliv záminkou“.¹⁵³ Přitom rovněž právě v roce 1826 vzala fakticky za své celá idea úzké hispanoamerické spolupráce. Ještě v říjnu 1828 sice kolumbijský diplomat Pedro Gual shromáždil v Mexiku mexické a středoamerické delegáty, ale do té doby již myšlenka hispanoamerické konfederace zcela ztroskotala.¹⁵⁴ Samo Mexiko, na jehož území měl zasedat její hlavní orgán, neratifikovalo dohodu, uzavřenou v roce 1826 v Panamě, a s výjimkou Kolumbie se jí vážně nezabývali ani její další signatáři. Panamský kongres tak znamenal jistý předěl, ovšem s opačným výsledkem, než si představovali jeho organizátoři. Egoismus jednotlivých států zcela převážil nad vzájemnou kooperací. Hispanoamerická konfederace zůstala pouhou fikcí. Idea silného a funkčního celku v prostoru bývalé španělské Ameriky stála navíc proti

---

¹⁵¹ Tamtéž, s. 107-108; LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 451; KIENZL, F.: Bolívar, s. 270.

¹⁵² MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnye Štaty i Latinskaja Amerika, s. 114.

¹⁵³ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 232.

¹⁵⁴ MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnnye Štaty i Latinskaja Amerika, s. 108.

zájmům jak Velké Británie, tak USA. Namísto takového celku se v hispánské Americe prosadila realita řady vzájemně zcela nezávislých a politicky vnitřně nestabilních států a tato realita usnadňovala pronikání vlivů takových mocností jako Velká Británie, USA, Francie. Velká Británie představovala v tomto období onu z vnějších sil, jež z latinskoamerické emancipace získala nejvíce. Současně rok 1826, který, po kapitulaci posledních španělských sil na americké pevnině, přinesl takové zklamání velkolepým vizím Simóna Bolívara, znamenal počátek politického sestupu této přední osobnosti latinskoamerických válek za nezávislost.

Namísto vytváření mohutného, vzájemně semknutého konfederativního celku spěla španělská Amerika, nedávno osvobozená od koloniální nadvlády, k dalšímu politickému štěpení. V první řadě se před rozpadem nacházela Velká Kolumbie. Kromě případu Venezuely, která se ocitla na prahu občanské války a kde se podpoře mezi širokými lidovými vrstvami včetně *pardos* těšil Páez se svými separatistickými tendencemi, se požadavky větší samosprávy či přímo nezávislosti objevily v Cartageně a na Panamské šíji.¹⁵⁵ Již v červnu 1826 se rovněž projevil otevřený odpor proti kolumbijskému patronátu v Peru povstáním jezdeckých oddílů v Huancayu a povstáním proti Bolívarově vládní radě v Limě. Sám Bolívar již v této době pociťoval ztrátu svého vlivu a vážně uvažoval o abdikaci a odjezdu do britského exilu. Ještě před tím však žádal prosazení své ústavy, jež vytvářela silnou autoritativní pozici presidentskému úřadu zjevně jako záruku politické stability a která již byla přijata v Bolívii. Jednou ze základních pohnutek, jež oddalovaly jeho odjezd z Limy, bylo vyčkávání právě na výsledky jednání v Panamě. Z Peru odplul *El Libertador* v září 1826 a kromě své ekvádorské milenky Manuely Sáenzové, která mu později, v roce 1828, měla zachránit život při jednom z pokusů o jeho zavraždění v Kolumbii, zanechal v zemi tři kolumbijské pluky.¹⁵⁶ Moc v Peru předal, jako předsedovi státní rady, generálu Andrési de Santa Cruz, ovšem už vzpoura kolumbijských vojáků v Limě v lednu 1827, financována limským patriciátem a následována návratem kolumbijských vojenských oddílů z Peru do vlasti, stála na počátku rozpadu dosavadního kolumbijsko-peruánského svazku. Bolívar zatím, ještě než se opět fakticky ujal presidentského úřadu v Bogotě namísto Santandera, zaměřil své další úsilí k usmíření Páeze ve Venezuele, ale jeho značné ústupky ve prospěch

---

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ KLÍMA, J.: Simón Bolívar, s. 224-226.

venezuelských povstalců jen přispěly k urychlení roztržky mezi ním a Santanderem.¹⁵⁷ Mezitím, v červnu 1827 zrušil peruánský Kongres platnost nedávno přijaté Bolívarovy ústavy a zvolil presidentem země maršála Josého de La Mar, a o rok později přijal novou liberální ústavu, inspirovanou vzorem USA. Pokud Bolívar choval delší dobu naději alespoň na realizaci projektu tzv. andské federace, složené z Velké Kolumbie, Peru a Bolívie, tak také následující vývoj právě v tomto prostoru vykazoval opačné tendence. Peru v čele s maršálem La Marem se ocitlo ve válečném konfliktu s Bolívarovou Kolumbií, jehož příčinou byly pohraniční spory, včetně snahy Peru o získání oblasti Guayaquilu, dočasně ovládnutého separatistickým hnutím zjevně pod peruánským vlivem, a zároveň prefekt Cuzka maršál Agustín Gamarra využil nespokojenosti a vojenských vzpour v Bolívii proti prezidentu Sucremu k tomu, aby zahájil útok do této sousední země. To však bylo již v době Sucreho rozhodnutí k demisi z presidentské funkce v Bolívii. S dohodou, kterou v červenci 1828 uzavřel Sucreho nástupce generál Pérez de Urdininea s Gamarrou, a se Sucreho abdikací a odjezdem ze země byla ukončena peruánská i kolumbijská vojenská přítomnost v Bolívii, jejíž parlament zvolil už počátkem srpna 1828 provizorním presidentem nepřítomného maršála Santa Cruze, jenž po neúspěšné presidentské kandidatuře proti La Marovi v Peru působil jako vyslanec v Chile. Zde se ještě odrážel vliv Bolívara, který Santa Cruze jmenoval případným nástupcem Sucreho. Maršál Sucre převzal po svém návratu z Bolívie velení kolumbijských vojsk ve válce s Peru, kterou vyhlásil Bolívar v červenci 1828. Příměří z února 1829 stvrdilo porážku Peru a jeho ústup z obsazených území, načež byl peruánský prezident La Mar svržen maršálem Gamarrou a deportován do středoamerické Kostariky, kde o rok později zemřel. Ještě v roce 1829 Gamarra uzavřel s Kolumbií mír a následně se nechal zvolit peruánským presidentem. Antonio José de Sucre byl za nepříliš jasných okolností zavražděn v Kolumbii v roce 1830.¹⁵⁸ Podle zprávy, kterou obdržel Bolívar počátkem července 1830, tj. již v době po své vlastní abdikaci, kdy se po proudu řeky Magdalena ubíral z oblasti Bogoty směrem ke karibskému pobřeží, byl maršál Sucre zavražděn poté, co se vydal do jižních departementů Kolumbie, v zájmu těch, kteří se snažili vytvořit z dotyčných provincií vlastní léna.¹⁵⁹

Jako další hispanoamerické státy, rovněž Kolumbie se potýkala s vnitřním

---

¹⁵⁷ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 485-493.

¹⁵⁸ Tamtéž; ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 196-197, 241-243.

¹⁵⁹ LIÉVANO AGUIRRE, I.: Bolívar, s. 543.

rozvratem. Bolívarovo prohlášení se diktátorem ve jménu jednoty z roku 1828, učiněné z obav před anarchií a dezintegrací, však jen prohloubilo všeobecnou nepopularitu, jaké se *El Libertador* nyní v Kolumbii těšil. Pokus o zachování díla ústavy z Cúcuty z roku 1821 pomocí provizorní diktatury, v duchu bolívijské konstituce a pod pláštěm Bolívarovy osobní prestiže, naprosto neuspěl. Blížící se rozpad Velké Kolumbie se naopak odrážel v tom, že Bolívar jako původem Venezuelan byl nyní, spolu s dalšími venezuelskými vojáky v Nové Granadě, částí novogranadské veřejnosti nahlížen jako cizinec.¹⁶⁰ V poslední fázi své politické kariéry a vlastně i života, opuštěný svými dřívějšími stoupenci, musel čelit pomluvám i pokusům o vražedné atentáty, byl obviňován z diktátorských sklonů a současně hluboce zklamán z výsledků svého díla. Jeho poznámky k situaci v celé španělské Americe vyzařovaly hlubokým pesimismem. „Celá Amerika skýtá obraz děsivého a krvavého chaosu. Naše Kolumbie je vzhůru nohama a nechává za sebou padlé a raněné, celá země je v občanské válce,“ stěžoval si například v roce 1829.¹⁶¹ Svůj známý metaforický výrok o vlastním „orání moře“, vyjadřující vrchol jeho zklamání, napsal pak již jen několik týdnů před svou smrtí v roce 1830.¹⁶² Od jím vytvořené Velké Kolumbie se v roce 1829 odtrhla Venezuela pod Páezovým vedením. Stalo se tak na základě rozhodnutí Kongresu ve městě Valencia a proces úplné separace Venezuely od Kolumbie byl dovršen v květnu 1830, poté, co další shromáždění ve Valencii vydalo ústavu a potvrdilo Páeze v čele exekutivní moci v zemi.¹⁶³ Rovněž v květnu 1830 vyhlásila nezávislost oblast Quita, samozřejmě včetně Guayaquilu, jako Ekvádor. Prvním prezidentem této nové republiky se stal generál Juan José Flores, původem Venezuelan, a též jeden z Bolívarových politických oponentů. Na zbývajícím kolumbijském území vznikla Republika Nová Granada, jejímž prezidentem se později stal Bolívarův rival Francisco de Paula Santander.¹⁶⁴ Navzdory návratu k pojmu „Nová Granada“ zůstával termín „Kolumbie“ v pojetí tvůrců tohoto státu v roce 1831 asociován s hesly jako „svoboda“, „nezávislost“ nebo „rovnost občanů“, a měl být rezervován unii

---

¹⁶⁰ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nacion, s. 394-395.

¹⁶¹ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 201.

¹⁶² BOLLINGER, A.: Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas, s. 157.

¹⁶³ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 224-226.

¹⁶⁴ V roce 1861, po vítězství liberálů nad konzervativci v jedné z občanských válek, byl tento stát přetvořen v tzv. Spojené státy kolumbijské. V roce 1886 byl název státu změněn na Kolumbijskou republiku, což souviselo též s opětným centralizačním posunem ve vnitřní správě země. – KAŠÍK, Václav: Kolumbie, Praha 1969, s. 49-51.

hispanoamerických států, případně renovované v budoucnosti.¹⁶⁵ Sám zahořklý a frustrovaný Bolívar rezignoval ze svých funkcí v květnu 1830. Opustil Bogotu, rozhodnut k odchodu do exilu, a stížený tuberkulózou, 17. prosince 1830 zemřel na haciendě San Pedro Alejandrino poblíž kolumbijské Santa Marty ve věku sedmačtyřiceti let. Vlastníkem dotyčné usedlosti a jeho posledním hostitelem byl Španěl markýz de Santacoa.¹⁶⁶ Jak bylo zmíněno, Bolívarovy koncepce hispanoamerické unie naprosto ztroskotaly již krátce po definitivní porážce španělských vojsk v kontinentální Americe.

---

¹⁶⁵ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nacion, s. 419.

¹⁶⁶ OLIVIE, F.: La herencia de un Imperio roto, s. 94.

KAPITOLA DEVÁTÁ

LATINSKOAMERICKÁ EMANCIPACE

VE SVÝCH CELKOVÝCH DŮSLEDČÍCH

Války za nezávislost španělské Ameriky a separace Brazílie od systému portugalské koloniální říše samozřejmě způsobily, že situace na západní polokouli po roce 1826 byla zcela odlišná od stavu před rokem 1808. Namísto uzavřených obrovských celků, jejichž centrum se nalézalo v Madridu, případně v Lisabonu zde byla řada suverénních, ale nikoliv příliš silných států, zmítaných při své pokračující konsolidaci vzájemnými, ovšem především vnitřními konflikty, a nastalá situace vytvářela podmínky pro pronikání značného hospodářského, politického a kulturního vlivu západoevropských velmocí, případně severního souseda těchto mladých států, tj. USA. Španělská Amerika byla vyčerpána po mnohaletých, mnohdy velmi krvavých a destruktivních bojích, jejichž následky v demografické a hospodářské rovině dosáhly v některých zemích a regionech velice závažných rozměrů. Byl-li už zmíněn odhad asi 300 000 obětí „války na život a na smrt“ ve Venezuele, spolu s naprostým hospodářským rozvratem a přesuny v sociální struktuře, například v Mexiku se odhady počtu obětí bojů za nezávislost, byť možná nadnesené, pohybují kolem půl milionu. Nejpostiženější v tomto ohledu zde byly oblasti Bajía (Guanajuata), Jaliska a jižní regiony,¹ ovšem značné hospodářské škody způsobila válka za nezávislost kupříkladu také pobřežní veracruzské oblasti. Z hlediska vojenského lze k latinskoamerickým válkám za nezávislost poznamenat, že ačkoliv počet účastníků jejich rozhodujících bitev býval poměrně nízký (rozhodně ve srovnání kupříkladu s víceméně soudobými napoleonskými válkami v Evropě), tažení Bolívarových a San Martínových armád bývají řazena, pokud se jedná o překonané geografické vzdálenosti a přírodní překážky, k nejnáročnějším v celých vojenských dějinách.² Pokud již předchozí politika španělského koloniálního režimu nepřinášela

---

¹ K doplnění celkového obrazu můžeme připomenout, že v roce 1823 činil počet obyvatel Mexika zhruba 7 milionů. – KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 178, 181.

² Zvláštní pozornosti se v této souvislosti těší např. přechod San Martínovy armády přes andské průsmyky do Chile v roce 1817, který William Z. Foster ve své práci *Nástin politických dějin amerického kontinentu*, vydané v českém překladu v Praze roku 1953, označuje (s. 141) za „jeden z nejobtížnějších a nejpozoruhodnějších pochodů v dějinách vojenství“, a v podobném duchu tuto událost hodnotí např. Carlos Fuentes v knize *Pohřbené zrcadlo* (s. 196-197), který jí kromě toho přikládá značný ideový význam, když tvrdí: „San Martínův pochod nám, Hispanoameričanům, ukázal, že jsme schopni sami se organizovat, přesně jednat, statečně a odhodlaně se postavit obrovským překážkám. Přechod And je příkladem, zdrojem hrdosti a odkazem pro budoucnost

výrazný stimul k progresivnímu ekonomickému rozvoji, osvobozené války se svými průvodními jevy byly příčinou hospodářského propadu a rozvratu, s nímž se hispanoamerické státy musely po dosažení své nezávislosti potýkat. Hovoří se o tom, že během válek za nezávislost ztratila španělská Amerika dokonce více než 60 % svého dřívějšího hospodářského potenciálu.³ Výrazně postižena byla všechna tři základní hospodářská odvětví koloniální španělské Ameriky, tedy plantážnické zemědělství, dobytkářství a důlní těžba. Jen pro nejhrubší představu, přibližně na čtvrtinu klesl početní stav obrovských stád dobytka v severním Mexiku, Venezuele a oblasti La Platy. Přibližně o polovinu až tři čtvrtiny poklesla produkce důlní těžby v Kolumbii, Mexiku a Peru, s tím jak znatelně ubylo pracovních sil, mnohé doly zastavily provoz a poté skončily zaplaveny vodou či zasypány. Podobně prudce poklesla plantážnická produkce kávy, kakaa, třtinového cukru.⁴ Tak jako války za nezávislost byly příčinou vysokých zahraničních dluhů mladých hispanoamerických států, již jen pokračující stav války se Španělskem spoluvytvářel předpoklad, aby v těchto zemích byly nadále vkládány vysoké finanční náklady do armády a válečného námořnictva, takže výdaje na obranu se zde v některých případech pohybovaly až kolem 80 % národního rozpočtu.⁵ Emancipace kontinentální Ameriky zároveň přispěla k finančním potížím samotného Španělska, neboť se zastavil příliv amerických drahých kovů na Pyrenejský poloostrov, velmi důležitý zdroj příjmů španělské monarchie od 16. století. Hlavní obchodní trasa ze španělské Ameriky nyní pochopitelně nevedla do Cádizu, nýbrž do anglického Liverpoolu. Rovněž bylo zpretrháno tradiční námořní spojení mexického Acapulka s Filipínami a vůbec s Asií. Nezávislost Mexika, jehož území sloužilo po staletí jako tranzitní prostor obchodu mezi filipínskou Manilou a Iberským poloostrovem, naopak vytvořila předpoklad, aby Španělsko od roku 1821 přistoupilo k praxi námořního spojení s Filipínami cestou kolem Afriky, přičemž ještě mnohem dříve než otevření Suezského průplavu

---

španělské Ameriky.“ Podobně se C. Fuentes vyjadřuje ve stejném díle (s. 194) o pochodu Bolívarova vojska „přes zamrzlé Andy na dno rovníkového pralesa“. Na časté připomínání „přechodu pustých a ledových průsmyků And San Martínovou armádou“ jako jednoho z vrcholných výkonů války za nezávislost upozorňují Simon Collier a William F. Sater v díle *A History of Chile, 1808-2002* (s. 37). O „nekonečných pochodech“ San Martínových a Bolívarových vojsk, srovnatelných s tažením během španělské conquisty Ameriky o tři století dříve, se zmiňuje také José María Jover Zamora v *Dějínách Španělska* (s. 432-433), přičemž připomíná právě též daleko větší geografický rámec hispanoamerických válek za nezávislost ve srovnání se soudobými „poloostrovními válkami doby romantismu“, počínaje španělskou válkou proti napoleonské Francii v letech 1808-1814.

³ BOLLINGER, A.: *Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas*, s. 164.

⁴ POLIŠENSKÝ, J., a kol.: *Dějiny Latinské Ameriky*, s. 277.

⁵ RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 127.

toto spojení od roku 1869 výrazně zkrátilo, staly se také Filipíny otevřeny pronikání zahraničních obchodních aktivit.⁶

Jedno ze svědectví o dopadu osvobozeneckých válek na situaci ve španělské Americe podal britský kapitán Basil Hall, který počátkem dvacátých let 19. století navštívil peruánskou Limu a podle kterého škody způsobené válkami za nezávislost učinily „toto kdysi velké, vznešené a šťastné město jedním z nejubožejších míst na Zemi“, přičemž rovněž zmínil určitou nostalgii jejích obyvatel po dřívějších koloniálních časech.⁷ Španělské Indie, které v dobách již poměrně krátce před válkami za nezávislost popisovali též po sociálně-ekonomické stránce rovněž jiní cizinci, jako známý německý přírodovědec a cestovatel Alexander von Humboldt nebo přírodovědec česko-německého původu Thaddeus Haenke (posléze osobně spjatý s hispanoamerickými independentisty a zesnulý roku 1817 za záhadných okolností v hornoperuánské Cochabambě),⁸ se v důsledku válečných a revolučních událostí let 1808-1826 otevřely světu jako nejednotná soustava hospodářsky slabých a rozvrácených států a jako rozlehlý prostor, nabízející velké možnosti zejména hospodářsky nejsilnějším státům Evropy a Ameriky. Politická moc pyrenejských monarchií, na jejímž počátku stála slavná Kolumbova expedice z roku 1492 a následně výpravy španělských conquistadorů v první polovině 16. století (případně portugalská kolonizace brazilského pobřeží ve stejném období), byla eliminována. Nové republiky, ale zčásti i Brazílské císařství se zmítaly v politickém chaosu a pesimistické pohledy jihoamerického *El Libertadora* Bolívara ze závěrečné fáze jeho

---

⁶ Jako určitý významný předěl zde můžeme označit právo přímého obchodu s Filipínami cizím lodím, potvrzené Španělskem v roce 1834. V tomtéž období současně Manila ztratila privilegium jediného filipínského přístavu, přes který mohl být realizován veškerý vnější obchod souostroví. – HERNÁNDEZ SÁNCHEZ-BARBA, Mario, a kolektiv: *Historia General de España y América*. Tomo XV. *Reformismo y progreso en América* (1840-1905). Segunda edición, Madrid 1992, s. 219.

⁷ „V dřívějších dobách bylo naše město takové, ve kterém rozkoš držela jeho dvůr; bohatství a pohoda byly našimi společníky; požitky byla naše jediná živnost; a nezdálo se nám o jiném zlu než o zemětřesení,“ tvrdili prý obyvatelé peruánské metropole v odkazu na důsledky války za nezávislost, které zasáhly město. – MADARIAGA, S.: *The Rise of the Spanish American Empire*, s. 326.

⁸ Thaddeus (Tadeáš) Xaverius Haenke byl český Němec, narozený v roce 1761 v severočeské Chrástce. Jako věhlasný botanik se do Ameriky vydal v roce 1789 v řadách španělské námořní vědecké výpravy, vedené kapitánem Alessandrem Malaspinou. Po svých cestách v oblasti Pacifiku se usadil v Cochabambě v pozdější Bolívii, odkud udržoval kontakty s independentistickými kruhy v Buenos Aires a v roce 1810 mu proto buenosaireský místokrál nařídil okamžitý návrat do Evropy, k čemuž však již nedošlo. Po jeho smrti v roce 1817 byl jeho majetek zkonfiskován a poslán do Španělska. V Jižní Americe se Haenke zúčastnil řady expedic, které sledovaly rovněž hospodářský přínos (věnoval se například problému splavnosti řek), a nelze vyloučit, že jeho názory na otázku agrární reformy měly vliv na independentistického *caudilla* v Banda Oriental Josého Artigase. – CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 486-487; ROEDL, B.: *Dějiny Peru a Bolívie*, s. 285; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: *Dějiny Mexika*, s. 299-300.

života, které se vztahovaly i k samotné politické kultuře Hispanoameričanů, kontrastovaly s někdejší optimismem jeho krajana a předchůdce Franciska Mirandy, který se v roce 1805, před svým pokusem o osvobozenickou výpravu do Venezuely, zmínil o přání „hledat nejlepší formu a plán vlády pro zřízení moudré a rozumné svobody v hispanoamerických koloniích, které jsou, podle mého úsudku, země nejlépe situované a národy nejprizpůsobilejší pro to, z těch, které jsem poznal“.⁹

S tím, jak se identita nových států ideologicky hledala v předhispánské minulosti (samozřejmě bez ohledu na většinou španělský původ kreolů), dostávali se do nejtemnějšího světla aktéři španělské conquisty Ameriky v první polovině 16. století. Publicistika odsuzovala veškeré španělské dědictví jako „reakční“ a „tmářské“. Španělská Amerika se vymanila z nadvlády „*sarracenos*“ (saracénů) nebo „*godos*“ (Gótů), jak zde byli často a dlouho nazýváni evropští Španělé.¹⁰ Velice kritický postoj ke koloniální minulosti lze vystihnout například slovy chilského historika 19. století Josého Victorina Lastarrii, podle něhož nebylo v hispánské Americe mezi Kolumbem a Bolíwarem nic, jen „temné období“,¹¹ a emancipační proces ve španělské Americe, spolu s rostoucím nacionalismem nově zformovaných národů, vytvářely podmínky pro uchycení nálad typu protišpanělské tzv. „černé legendy“, živené po předchozí tři století vůči bývalé mateřské zemi v Británii, Francii a Nizozemí, později i v USA, a striktně asociující Španělsko s krutostí a útlakem, inkvizicí apod.¹² Vztah k dřívější koloniální metropoli se odrážel například i v soudobé interpretaci symboliky státní vlajky Velké Kolumbie, jež dala vzniknout vlajkám Kolumbie, Venezuely a Ekvádoru a jež se svým žlutým, modrým a červeným pruhem měla vyjadřovat, že „zlatá Amerika je oddělena modrými vodami oceánu od krvavého Španělska“.¹³ Argentinský spisovatel a prezident v letech 1868-1874 Domingo Faustino Sarmiento později zase s přezíravostí či škodolibostí prohlásil, že „ve Španělsku nejsou žádní spisovatelé, žádní vědci, státníci ani historikové, zkrátka nic, co by stálo za připomenutí“.¹⁴ Současně ovšem, jak bylo už naznačeno, předsudky podobného druhu, odrážející se i v politických postojích, formovaly zejména v USA náhled na samotné latinskoamerické národy a

---

⁹ MADARIAGA, S.: El ocaso del imperio español en América, s. 454.

¹⁰ COLLIER, S., SATER, W. F.: A History of Chile, s. 41.

¹¹ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 221.

¹² MADARIAGA, S.: The Rise of the Spanish American Empire, s. xvii.

¹³ MUCHA, Ludvík, VALÁŠEK, Stanislav: Vlajky a znaky zemí světa, Praha 1987, s. 174.

¹⁴ FUENTES, C.: Pohřbené zrcadlo, s. 221.

vnitropolitický vývoj latinskoamerických zemí v období po dosažení nezávislosti (ostatně podobný jako ve Španělsku, případně Portugalsku ve stejném období) k nim mohl jen přispívat.

Dezintegrace prostoru, zahrnutého předtím v jakémsi *pax hispanica*, doprovázená rozvratem a anarchií, nabízela mnohdy předpoklad spíše k nastolení diktátorských vlád než fungující demokracie, o jejíž adaptabilitě v latinskoamerickém prostředí pochybovali někteří politici v USA. Rozhodující faktor situace, v níž se již od dob válek za nezávislost ocitly země bývalé španělské Ameriky, bychom přitom mohli samozřejmě shledávat ve výrazné politické roli osvobozeneckých armád, kterou jako jediné organizované síly převzaly s pádem královské autority a při slabosti místních civilních správ, jejich ztotožnění s hospodářskými a společenskými zájmy vládnoucích velkostatkářských vrstev a, spolu s rozpadem dřívějšího hierarchického řádu a disciplíny, v politických a mocenských ambicích jednotlivců z armádních řad.¹⁵ Labilní politická situace řady zemí doslova v celých desetiletích po dosažení nezávislosti současně nevytvářela ani podmínky k překonání zmíněného hospodářského propadu, způsobeného válkami za nezávislost, ze kterého se například Mexiko zotavilo až ke sklonku 19. století za tzv. porfiriátu, spojeného s dlouhodobou vnitřní stabilitou a masivním přílivem zahraničního kapitálu. Jiný příklad takové dlouhodobé regrese představuje Peru, vykazující v 19. století nižší stupeň urbanizace než ve století předchozím.¹⁶

Na přelomu 18. a 19. století bylo jedním z velkých přání Franciska Mirandy ušetřit španělskou Ameriku v připravovaném boji za nezávislost krvavých zvratů analogických vývoji revoluce ve Francii a na Haiti. S přihlédnutím ke společenským poměrům v koloniální španělské Americe můžeme nejobecněji konstatovat, že po dramatických událostech druhé a třetí dekády 19. století přešla politická moc v tomto prostoru do rukou místních kreolských elit, tedy vrstev, jež od počátku představovaly, rovněž právě při takovém zájmu, hybnou sílu latinskoamerické emancipace a staly se základním jádrem nově se utvářejících latinskoamerických národů. Osvobozenecký proces pochopitelně otevřel cestu také ke společenskému vzestupu mnoha jednotlivců z řad míšenců, příslušníků dříve sociálně níže postavených kast, ale, navzdory

---

¹⁵ Jak např. v šedesátých letech 20. století lapidárně vystihla María del Carmen Velásquez ve své studii *Nueva estructura social en Hispanoamérica*, „ve Střední a Jižní Americe všichni museli chtít vládnout a nikdo poslouchat“. – BOLLINGER, A.: *Spielball der Mächtigen*, s. 158-159, 280.

¹⁶ MOYA, J. C.: „A Continent of Immigrants: Postcolonial Shifts in the Western Hemisphere“, in: *The Hispanic American Historical Review*, vol. 86, no. 1, s. 9.

různým oficiálním proklamacím nebo třeba úvahám o etnické heterogenitě hispanoamerického společenství ve spojení s formováním státu, příznačným pro Bolívara,¹⁷ ve svém celku v praxi příliš nezměnil situaci v některých zemích početného původního indiánského obyvatelstva. S pádem španělského koloniálního režimu přirozeně zanikla platnost španělského indiánského zákonodárství, tzv. Zákonů Indií (*Leyes de las Indias*), které znamenaly pro původní obyvatelstvo kolonií ve skutečnosti sice omezenou a nespolehlivou, ale přece jen alespoň jistou ochranu. Španělská cádizská ústava z roku 1812 opouštěla dosavadní princip oddělení Španělů a Indiánů jako dvou různých politických společenství a Indiáni se stávali z právního hlediska rovnoprávními se Španěly (respektive kreoly).¹⁸ Na straně independentistického liberalismu kupříkladu Bolívar v červenci 1825 podepsal v peruánském Cuzku tři výnosy, které kromě zrušení funkce kasiků a zákazu místním úřadům odvádět Indiány k mitě a dalším zvláštním „povinnostem“ rušily také tradiční systém indiánských obecních pozemků na úkor individuálního vlastnictví.¹⁹ Právě v souvislosti s eliminací *Leyes de las Indias* se hovoří, že v některých zemích, jako například v Bolívii, přinesla nezávislost naopak znatelné zhoršení postavení početných indiánských zemědělců ve srovnání s koloniálním obdobím²⁰ – a to nehledě na populismus, s nímž se k nemajetným vrstvám, včetně indiánského obyvatelstva, obracel generál Manuel Isidoro Belzu, prezident Bolívie v letech 1848-1855. Jeden švýcarský cestovatel, který navštívil Mexiko v roce 1812 a poté opět v roce 1828, si o situaci v zemi do svého deníku poznamenal: „Miliony Indiánů, podle litery zákona svobodných, ve skutečnosti ale všichni otroci; šlechta, která ztratila svůj titul, ale svoje majoráty (zemědělské statky) si přidržuje a na tomto je neomezeným poručníkem statisíců svých takzvaných spoluobčanů“.²¹ Přesto je však možno poznamenat, že už ke sklonku koloniálního období nebylo původní obyvatelstvo v Novém Španělsku ve svém celku vystaveno takovým formám útlaču

---

¹⁷ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 358.

¹⁸ DYM, J.: „Our Pueblos, Fractions with No Central Unity: Municipal Sovereignty in Central America, 1808-1821“, in: The Hispanic American Historical Review, vol. 86, no. 3, s. 448-449.

¹⁹ Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 295.

²⁰ Například bolívijský autor Carlos Montenegro ve svém díle *Nacionalismo y Coloniaje* (La Paz 1943) uvádí, že v konzervativní epoše po dosažení bolívijské nezávislosti disponovali velkostatkáři nad indiánským venkovským obyvatelstvem soudními pravomocemi, v čemž jim dříve bránily španělské koloniální úřady, a pozdější liberální bolívijské vlády prakticky ponechaly široké vrstvy obyvatelstva na vůli velkých cínových důlních společností. Lze rovněž dodat, že teprve ke sklonku 19. století byla v Bolívii zrušena tzv. indiánská daň, přetrvávající zde v důsledku finančních potřeb státu. – BOLLINGER, A.: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, s. 12-13.

²¹ Tamtéž, s. 13.

jako v Peru či Charcasu (příznačnému vedle indiánských tributů institucí mity). Alexander von Humboldt v případě Mexika psal, že „indiánský rolník je chudý, ale svobodný“, a jeho situaci označil za lepší než situaci mnoha soudobých „sedláků ve velké části severní Evropy“. Přes kritiku „barbarství a útisku“ vůči mexickým Indiánům v předchozích staletích byl k jejich stávající pozici optimistický, byť mohlo jít o výsledek jen povrchních pozorování.²²

Jak bylo zmiňováno, již v průběhu bojů za nezávislost byly ve španělské Americe podniknuty významné kroky nejen proti obchodu s otroky, ale i za zrušení otroctví samotného, čehož se nejvýraznějším příkladem stala už Bolívarova politika ve Venezuele - jakkoliv to neznamená, že by zde jeho deklarace byly s definitivní platností naplněny. Otroctví bylo v následujících desetiletích postupně zrušeno ve všech hispanoamerických zemích - kupříkladu v Chile již v roce 1823 Ramónem Freirem, na základě předchozího O'Higinsova nařízení,²³ a v Mexiku v roce 1829, což zde pak vytvářelo jednu z problematických otázek ve vztahu mezi mexickým státem a angloamerickými kolonisty v Texasu, jehož území osidlovali zčásti i se svými otroky. V Nové Granadě (Kolumbii) a v Ekvádoru tak bylo učiněno až v rámci liberálních reforem po roce 1850. V Peru bylo otroctví, spolu s indiánským tributem, definitivně zrušeno v roce 1854 generálem Ramónem Castillou, jedním z veteránů války za nezávislost a prezidentem v letech 1845-1851 a 1855-1862.²⁴ Samotná Velká Británie, vedoucí přísnou kampaň proti transatlantickému obchodu s otroky, zrušila přitom otroctví v celém svém impériu v roce 1834. Pokud jde o další evropské státy, vlastníci dosud koloniální državy na západní polokouli, ve francouzských a dánských koloniích bylo učiněno totéž v roce 1848 a již o rok dříve zrušilo otroctví také Švédsko ve své karibské ostrovní kolonii Saint Bartholomew (postoupené roku

---

²² THIEMER-SACHSE, Ursula: „Alexander von Humboldt und die bürgerliche deutsche Mexiko-Forschung. Beiträge deutscher Gelehrter zur Erforschung der altmexikanischen Kulturen und der zeitgenössischen Indianerproblematik“. In: Lateinamerika. Sonderheft der Wissenschaftlichen Zeitschrift der Universität Rostock. Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe; Jahrgang XVIII., Rostock 1969, s. 9.

²³ GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas. La región surandina, s. 61.

²⁴ Ramón Castilla byl během války za nezávislost původně royalistický voják, jenž se na vlastenecké straně ocitl se svým zajetím v roce 1822. Pro svůj nesouhlas s Bolívarovým protěžováním kolumbijských vojáků byl načas uvězněn, patřil k účastníkům bitvy u Ayacucho v roce 1824. Dekret o definitivním zrušení otroctví a indiánského tributu (prohlášeného v Peru za zrušený již San Martínem, ale pod pozměněným názvem v roce 1826 opět obnoveného) vydal v roce 1854, kdy za podpory liberálů vedl povstání proti prezidentovi Echeniquemu. – ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 199-200; Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2, s. 295.

1877 Francii).²⁵ V nizozemském Surinamu bylo otroctví zrušeno až v roce 1863, což patřilo k postupnému procesu jeho likvidace v celé nizozemské koloniální říši.²⁶

V roce 1865, kdy končila severoamerická občanská válka, která přinesla zánik otroctví v jižních státech USA, přežívala tato instituce na západní polokouli již pouze ve španělských koloniích a v Brazilemském císařství. Na Kubě se přitom rovněž až do poloviny šedesátých let 19. století, déle než kdekoliv jinde v Americe, s otroky stále obchodovalo.²⁷ Na Portoriku byl proces rušení otroctví zahájen v časově krátkém období první Španělské republiky v roce 1873.²⁸ Na Kubě byla jeho likvidace dovršena teprve v roce 1886, přičemž významným předchozím počinem byl v tomto ohledu již mír ze Zanjónu z roku 1878 mezi španělskou správou a kubánskými povstalci, který ukončil tzv. první kubánskou válku za nezávislost a na jehož základě byli osvobozeni otroci, bojující v povstalecké armádě.²⁹ V případě Brazílie, kde podobně jako na Kubě a Portoriku nebo na jihu USA hrálo otroctví po velkou část 19. století stále významnou ekonomickou roli, komplikoval po celou první polovinu století vztahy s Velkou Británií už pouhý problém pokračujícího dovozu otrockých pracovních sil z Afriky. Velká jihoamerická monarchie, nacházející se pod vlivem zájmů velkostatkářských *fazendeiros* a orientující svou ekonomiku například na plantážnické pěstování kávy, závislé na otrocké práci, si ze strany některých historiků vysloužila přímo označení „otrokářské císařství“ („*Império Escravocrata*“). Brazilští „kávoví baroni“ odmítali požadavky na změny situace svých otroků a naopak přistupovali k represivním opatřením, jako byl zákon z roku 1835, který hrozil otrokům trestem smrti v případě jakékoliv vzpoury nebo vážného tělesného zranění, způsobeného z jejich strany, o čemž měl rozhodnout soud, složený zpravidla z vlastníků otroků, a proti jehož rozhodnutí nebylo odvolání.³⁰ Přes slib zrušení obchodu s otroky do roku 1830, daný brazilskou stranou na základě britsko-brazilské smlouvy z roku 1826 a následovaný v roce 1828 navíc vytvořením

---

²⁵ KNOTHE, Tomasz: „The Impact of Indian Immigrants on the British Caribbean Colonial Societies, 1838-1917“, in: Estudios Latinoamericanos 13, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1990, s. 181.

²⁶ HORST, Han van der: Dějiny Nizozemska, Praha 2005, s. 460.

²⁷ MOYA, J. C.: „A Continent of Immigrants: Postcolonial Shifts in the Western Hemisphere“, in: The Hispanic American Historical Review, vol. 86, no. 1, s. 9.

²⁸ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América, s. 320; KNOTHE, T.: „The Impact of Indian Immigrants on the British Colonial Societies“, in: Estudios Latinoamericanos 13, s. 181.

²⁹ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 537-538.

³⁰ BOLLINGER, A.: Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika, s. 13.

smíšených britsko-brazílských komisí v Rio de Janeiru a ve Freetownu v britské západoafrické kolonii Sierra Leone, které se měly zabývat otázkou legality zadržených otrokářských lodí v situaci, dokud byl obchod s otroky pokládán stále za pololegální,³¹ a přes některé proklamace a právní návrhy v Brazílii se ještě ve čtyřicátých letech 19. století dováželo do Brazílie více než 50 000 Afričanů ročně. V roce 1842 odmítla britská královna Viktorie brazilské vyznamenání Velkokřížem Řádu Jižního kříže, které jí bylo z brazilské strany nabídnuto v zájmu uklidnění Velké Británie s její protiotrokářskou rétorikou, a naopak, tzv. *Aberdeen Act*, schválený britským parlamentem v roce 1845, nejenže umožňoval britským válečným lodím zabrat jakoukoliv loď s otroky a stavět obchodníky s nimi přímo před tribunál britské admirality, ale Britové v rámci těchto svých akcí nemuseli respektovat ani brazilské výsostné vody a dokonce ani pobřeží. Navzdory značnému podráždění brazilských *fazendeiros* brazilská vláda britskému tlaku ustoupila, na čemž měl velký vliv i mladý císař Pedro II., a v roce 1850 postavila obchodníky s otroky (velkou část z nich představovali Portugalci) mimo zákon.³² V případě Portugalska, s jehož koloniálním panstvím na africkém kontinentě a vlastním přetrvávajícím obchodem s otroky zůstal i po roce 1822, respektive 1825 dovoz otroků do Brazílie stále ve významném měřítku provázán, byl britský tlak mezitím úspěšnější. Ve třicátých letech 19. století vyvíjel v tomto směru značné úsilí vůči Portugalsku britský ministr zahraničí lord Palmerston a britsko-francouzská podpora konstitučnímu vedení v Lisabonu, spojenému s nástupem královny Marie II. (Marie da Glória) na trůn v roce 1834, byla předpokladem pro ústupky Portugalska v této záležitosti – a to přes četné komplikace, jako stále silné lobby ve věci obchodu s otroky přímo v Lisabonu nebo podporu i povzbuzování obchodu s otroky ze strany špatně placených portugalských koloniálních úředníků v Angole a Mozambiku, kde otroci představovali jediný významný vývozní zdroj příjmů.³³ Rovněž v brazilské společnosti se v následujících obdobích stala velmi ožehavou otázkou samotného otroctví a vítězstvím silícího abolicionistického hnutí, požadujícího jeho zrušení, se stal tzv. „Zlatý zákon“ („*Lei Aurea*“) z roku 1888, kterým tato instituce v Brazílii, přibližně jeden rok před pádem monarchistického zřízení v zemi, zanikla. V portugalských koloniích byl zatím proces právní likvidace otroctví dovršen v roce

---

³¹ BETHELL, L.: The Abolition of the Brazilian Slave Trade, s. 92.

³² KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 209-210.

³³ BETHELL, L.: The Abolition of the Brazilian Slave Trade, s. 98-99.

1878.

Slova Simóna Bolívara z roku 1829 o „děsivém a krvavém chaosu“ v Americe měla svůj reálný podklad a nemuselo jít pouze o situaci zemí, jejichž osud se *El Libertadora* dotýkal nejbezprostředněji, tj. rozpadající se Velké Kolumbie, případně Peru a Bolívie. V Buenos Aires byl v prosinci 1828, po skončení brazilsko-argentinské války, která za britského prostřednictví vyústila v nezávislost Uruguaye, svržen a posléze zastřelen vládnoucí guvernér Manuel Dorrego. Tento akt otřásl britským mírovým vyjednavatelem lordem Ponsonbym a ohrozil uzavření finální brazilsko-argentinské mírové smlouvy, dokud Ponsonbyho k dovršení pacifikačního procesu nevyzval tehdejší britský ministr zahraničí lord Aberdeen.³⁴ Dorregův přemožitel generál Juan Lavalle byl však už v roce 1829 poražen silami, jež vedl Juan Manuel de Rosas ve spojení s Estanislauem Lópezem, federalistickým *caudillem* ze Santa Fe, a ještě v tomtéž roce se Rosas stal poprvé guvernérem Buenos Aires. Poté, co násilím zpacifikoval buenosaireskou provincii, vytáhl opět za spojenectví s Lópezem proti generálu Pazovi, který po skončení války s Brazílií ovládal z Córdoby federalistické argentinské vnitrozemí. Vojskové vítězství nad Pazem v roce 1831 rozhodlo občanskou válku zejména v Rosasův prospěch. Po uplynutí svého tříletého guvernéřského mandátu v Buenos Aires v roce 1832 zahájil Rosas tažení proti nepodrobeným Indiánům směrem na jih, čímž dosáhl územního rozšíření vlastní provincie, a v roce 1835, kdy se po zavraždění jednoho z argentinských *caudillos* Facunda Quirogy země ocitla na prahu nové občanské války, mu obyvatelé Buenos Aires znovu svěřili moc s rozsáhlými diktátorskými pravomocemi, z obav před novou vlnou anarchie. Vlady se Rosas ujal s okázalou pompou - a za pomoci brutálních metod pak vládl tento dobytčí magnát v Argentině jako diktátor až do svého svržení v roce 1852, ve kterém se odrazilo souvislosti s krvavým vnitřním konfliktem v sousední Uruguayi i s novým povstáním samotných argentinských provincií.³⁵ V Uruguayi byli od třicátých let 19. století hlavními protagonisty zdejších konfliktů někdejší Artigasovi velitelé a posléze velitelé *orientales* ve válce proti Brazilcům jako Fructuoso Rivera, Manuel Oribe, Juan Antonio Lavalleja. Fructuoso Rivera jako první uruguayský prezident potlačil již v roce 1834 Lavallejovo povstání, ale v době Oribeho presidentského mandátu (od

---

³⁴ STREET, J.: Artigas and the Emancipation of Uruguay, 365-366.

³⁵ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 133-135; LOBATO, M. Z., SURIANO, J.: Nueva historia argentina, s. 178.

roku 1835) sám zahájil ozbrojený boj proti vládě v Montevideu, když Oribe v roce 1836 zrušil jeho funkci vrchního velitele venkova v zájmu sjednocení exekutivní moci. Na uruguayské scéně se vytvořily dva zneprátelené tábory, Oribeho tzv. „bílí“ (*blancos*) a Riverovi tzv. „červení“ či „barevní“ (*colorados*). V roce 1839 vyvrcholily dílčí konflikty, tj. Riverova povstání proti presidentu Oribemu, ve skutečnou občanskou válku, která se protáhla až do roku 1851 a v níž se angažoval argentinský diktátor Rosas i jeho argentinští federalističtí odpůrci, Francie, Velká Británie, Brazílie a řada zahraničních dobrovolníků, včetně Giuseppeho Garibaldiho, později jednoho z předních protagonistů italského národního sjednocení.³⁶

V naprostém politickém zmatku se ke sklonku dvacátých let ocitlo Chile, kde se rovněž projeví federalistické tendence, prosazované zde liberálními *pipiols*, a v jehož čele stál od roku 1827 jako zvolený prezident politicky nepřilíš výrazný generál Pinto, stoupenec *pipiols* a jeden z nástupců prvního chilského presidenta Manuela Blanka Encalady. Volby v letech 1827 a 1828 byly poznamenány machinacemi, pro něž navíc vytvářela podmínky i nová ústava z roku 1828, a situaci nakonec, po Pintově abdikaci v roce 1829, ovládl opět generál Ramón Freire, který během vývoje uplynulých let přešel od umírněného liberalismu rovněž k táboru *pipiols* a proti němuž se postavil vlivný o'higinistický generál Joaquín Prieto. V dubnu 1830 rozdrtily Prietovy jednotky Freireho síly v bitvě u Lircay, která se stala předpokladem pro vnitřní stabilizaci země, na níž se podílel především konzervativní ministerský předseda Diego Portales. Prieto sám zastával v letech 1831-1841 úřad chilského presidenta. Cílem Portalesovy politiky bylo učinit z Chile přední námořní a obchodní mocnost v pacifickém prostoru, ale odpor proti chilským hegemonistickým tendencím existoval v Peru a Bolívii, kde se, též v souvislosti s tím, objevily nálady k vzájemnému sjednocení. Realizátorem takové ideje se stal bolívijský prezident maršál Andrés de Santa Cruz, jenž v roce 1835 vpadl se svým vojskem do Peru, rozvráceného novými vnitřními rozbroji. Požádán o vojenskou pomoc sesazeným peruánským presidentem Obregosem, Santa Cruz porazil bývalého peruánského presidenta Gamarru i uzurpátora Salaverryho, kterého nechal popravít, a ovládl zemi, v důsledku čehož byl v říjnu 1836 vyhlášen vznik bolívijsko-peruánské konfederace. Ta byla oficiálně rozdělena do tří států – Severního, Horního a Dolního Peru. Rozpory mezi tímto celkem a Chile vedly ještě ke konci

---

³⁶ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 278-283.

roku 1836 k válce, během níž se Santa Cruzova konfederace dostala navíc do ozbrojeného konfliktu s rovistickou Argentinou. Válečný konflikt skončil vítězstvím Chile, jehož armáda pod velením generála a pozdějšího chilského presidenta Manuela Bulnese obsadila v roce 1838 Limu a v lednu 1839 porazila vojsko Santa Cruzovy konfederace v bitvě u Yungay. Zatímco na chilské straně byl v roce 1837 zavražděn nespokojenými důstojníky premiér Portales, bývalý (a opět pozdější) peruánský prezident Agustín Gamarra, který byl také jedním z předních zastánců myšlenky peruánsko-bolivijské unie, patřil k peruánským emigrantům, jež se do vlasti vraceli s chilským vojenským tažením v roce 1838. S chilským válečným vítězstvím nastal současně rozpad Konfederace Peru-Bolívie a převrat v samotné Bolívii vedl k demisi jejího *protectora* Santa Cruze. V roce 1841 se nicméně o sjednocení Peru a Bolívie pokusil pro změnu staronový peruánský prezident maršál Gamarra, jenž pod vlivem nepokojů v sousední Bolívii v říjnu toho roku vojensky obsadil La Paz. Jeho oficiálním zájmem bylo zabránit Santa Cruzovu návratu. Již v listopadu 1841 však sám zahynul ve střetnutí s oddíly bolivijského generála Josého Balliviána, jednoho z aktérů zmíněných nepokojů. Santa Cruz se skutečně pokusil o návrat do Bolívie v roce 1844. Byl však zajat a deportován do Chile, odkud byl propuštěn po britském diplomatickém zásahu, a zbytek života strávil ve francouzském exilu.³⁷ Nový válečný konflikt mezi Peru a Bolívií na jedné a Chile na druhé straně, tzv. pacifická či ledková válka, měl ovšem proběhnout o několik desetiletí později, v letech 1879-1883. Také tato ozbrojená konfrontace vyvrcholila chilským vítězstvím a obsazením peruánské metropole chilskou armádou. Kromě toho, Bolívie v důsledku této války ztratila na úkor chilských teritoriálních zisků otevřený přístup k mořskému pobřeží a dopady konfliktu výrazně ovlivňovaly další vzájemné vztahy mezi třemi dotyčnými jihoamerickými státy ještě v první třetině 20. století. Válku mezi Chile a bolivijsko-peruánskou konfederací let 1836-1839 však můžeme označit za bezprostřední dědictví latinskoamerických válek za nezávislost, již například pro předchozí sporné body ve vztazích mezi Chile a Peru, kdy Chilané do svých finančních pohledávek vůči Limě počítali i náklady na San Martínovu expedici.³⁸ Ve srovnání s relativní

---

³⁷ Tamtéž, s. 364-373; ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 197-199, 243-245; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: Crónicas Latinoamericanas, s. 61-64, 71-73.

³⁸ Peru v této době dlužilo Chile 1,5 milionu pesos za úvěr, poskytnutý na počátku dvacátých let. Mezi oběma zeměmi navíc probíhala faktická celní válka, kdy Chile na peruánské zvyšování celních sazeb na dovážené chilské obilí odpovídalo zvýšenými cly na peruánský cukr, a byla zde také rivalita mezi chilským Valparaísem a peruánským Callaem o pozici hlavního přístavu na tichomořském pobřeží Jižní Ameriky. Kromě toho, již v roce 1835 zasáhla do chilsko-peruánských vztahů expedice

politickou stabilitou, jíž při zachování presidentsko-parlamentního systému na dlouhá desetiletí následující po tomto konfliktu dosáhlo Chile, představovaly však Peru a Bolívie spíše typické příklady chronické lability, způsobené vnitřními mocenskými zápasy a příznačné pro mnohé latinskoamerické země po dosažení emancipace. Například v Bolívii v letech 1826-1879 z dlouhé řady presidentů, z naprosté většiny vojáků, čtyři odstoupili dobrovolně a šest jich bylo zavražděno. Za stejné období zde bylo vyhlášeno jedenáct ústav.³⁹

Značně komplikovaný vnitřní vývoj, doprovázený navíc obrovskými teritoriálními ztrátami a severoamerickou a francouzskou vojenskou okupací, stál v prvním půlstoletí nezávislosti před Mexikem. Federální republikánská ústava z roku 1824 zachovávala řadu výrazně konzervativních prvků, které spolu s prohlášením katolicismu za oficiální náboženství zaručovaly privilegia kléru a armádě, a sám pozdější mexický prezident Benito Juárez, mj. jeden ze strůjců nové liberální ústavy z roku 1857, která předznamenala krvavou občanskou válku mezi liberály a konzervativci v zemi, nazval tento dokument „kompromisem mezi pokrokem a reakcí“.⁴⁰ Vážný rozpor mezi konzervativně a liberálně, proreformně orientovaným proudem se však objevil už v prvních letech existence republikánského Mexika, a patřil k němu také spor mezi stoupenci federalistických a centralistických koncepcí. Už ke konci roku 1825 eliminovali liberálové vliv Lucase Alamána, konzervativního ministra vnitra a zahraničí v názorově velmi různorodém vládním kabinetu presidenta Guadalupeho Victorií, ovšem mocenský vzestup radikálních liberálů, tzv. *yorkinos* (sledujících v podstatě proseveroamerické tendence), vedl v roce 1827 k protivládnímu povstání vicepresidenta Nicoláse Brava, vůdčího představitele tzv. *escoceses*.⁴¹ Potlačení této a dalších revolt si vyžádalo značné finanční oběti a spolu s dalšími faktory (omezení investic z Evropy, pokles zemědělské produkce v důsledku sucha a epidemie) tak přispělo k potížím zadluženého Mexika, země, která předtím ze všech latinskoamerických vyšla s nejvyšším zahraničním kreditem z

---

bývalého chilského *Directora* a presidenta Ramóna Freireho, podniknutá z Callaa, jejímž nenaplněným cílem bylo svržení Portalesovy konzervativní vlády v Chile. – CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 370; GUERRA, S., PRIETO, A., DÍAZ DE ARCE, O.: *Crónicas Latinoamericanas*, s. 64.

³⁹ ROEDL, B.: Dějiny Peru a Bolívie, s. 245.

⁴⁰ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*, s. 162.

⁴¹ K prvnímu střetu mezi frakcemi tzv. *escoceses* a radikálnějších *yorkinos* (tato pojmenování měla původ v zednářském prostředí) došlo v Mexiku během voleb do Kongresu v roce 1826. K *yorkinos* patřil například Vicente Guerrero. – RAMOS PÉREZ, D., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XIII, s. 359.

dopadů evropské finanční krize.⁴² Presidentské volby v roce 1828 skončily sice vítězstvím konzervativního (či umírněného) Gómeze Pedrazy, avšak o skutečném nástupnictví generála Victorii, podporovaného stoupenci liberalismu, rozhodl převrat, který do presidentského úřadu vynesl federalistického politika generála Vicenta Guerrera, dalšího z dřívějších independentistických bojovníků a spoluautora Plánu z Igualy. Poměrně brzy ale přistoupil k protiakci konzervativní tábor. Guerrerova liberální vláda byla svržena a v čele mexického státu stanul na samém počátku roku 1830 president Anastasio Bustamante, působící předtím jako Guerrerův vicepresident. Vicente Guerrero byl odsouzen k smrti a v únoru 1831 popraven. Významným zahraničněpolitickým úspěchem Mexika pod Bustamantovou administrativou, a zejména úspěchem ministra zahraničí Alamána, byl podpis konkordátu se Svatým stolcem.⁴³ To v roce 1830 umožnilo personálně obsadit již zcela uprázdněná biskupství na mexickém území, tedy změnit situaci, která byla rovněž výsledkem jednoho z charakteristických dopadů latinskoamerických válek za nezávislost - totiž odchodu tisíců duchovních z nových hispanoamerických republik do Španělska. Zde ostatně můžeme připomenout případ Giovanniho Muzziho, v roce 1823 jmenovaného na žádost chilské vlády apoštolským vikářem a arcibiskupem *in partibus infidelium* papežem Piem VII., jehož teritoriální pravomoce byly posléze rozšířeny z Chile rovněž na laplatské provincie a poté na celou španělskou Ameriku, vzhledem ke zprávám o duchovním osíření tehdy již prakticky nezávislých hispanoamerických zemí, jichž se dostalo do Říma.⁴⁴ Přes vstřícnou politiku vůči duchovnímu stavu, kterou Mexiko zachovávalo i po nastolení republikánského zřízení (byť ovšem současně při silné protišpanělské animositě v zemi), jich nejvíce, asi 10 000, odešlo právě odtud.⁴⁵ Zájem o reformy však v následujících letech vedl k protivládnímu vystoupení vojáky, což stálo na počátku kariéry generála Antonia Lópeze de Santa Anna ve vedení země. V roce 1833 Santa Anna předal moc svému reformistickému vicepresidentovi Gómezovi Faríasovi, ale již v roce následujícím se sám ujal presidentské moci. Sblížil se s konzervativci a jedním z výsledků jeho politiky bylo

---

⁴² RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 125.

⁴³ LYNCH, J.: Caudillos en Hispanoamérica, s. 162-163; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: Dějiny Mexika, s. 169-170.

⁴⁴ MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 139.

⁴⁵ Na této skutečnosti se zřejmě podílel už vysoký výchozí početní stav, který v Novém Španělsku na počátku válek za nezávislost činil asi 14 000 příslušníků kléru. V samotném Španělsku vytvářel počet duchovních v roce 1826 přibližně 104 000 osob, v důsledku emigrace z Ameriky o 14 000 více než v roce 1808. – AMUNATEGUI, M. L., BARROS ARANA, D.: La Iglesia frente a la Emancipación Americana, s. 142.

zrušení federace v roce 1835. Úspěšně dovršený boj angloamerických kolonistů v Texasu za nezávislost v letech 1835-1836 byl do značné míry podmíněn právě tímto aktem. Faktická nezávislost, které počátkem čtyřicátých let dosáhl na Mexiku Yucatán, byla později následována dobrovolným návratem místních kreolských kruhů pod mexickou správu v důsledku velkého indiánského povstání v roce 1847.

Konflikty mezi jednotlivými státy, které v době po skončení osvobozeneckých válek proběhly v Jižní Americe, jako byly války mezi Brazílií a Argentinou, Peru a Kolumbií nebo Konfederací Peru-Bolívie a Chile a Argentinou, byly vlastně znamením sporů mezi novými regionálními mocnostmi v nejednotném latinskoamerickém prostoru. Jak bylo uváděno, vlastní mocenské zájmy před kooperací s Kolumbií sledovalo ostatně i Mexiko. Mexiko, které jako velká země se značnými nerostnými a zemědělskými zdroji zastávalo velice důležitou pozici v britských hospodářských zájmech a zároveň bylo ze všech nových latinskoamerických států zeměpisně nejbližší USA, a které se v roce 1829 ocitlo v ozbrojené konfrontaci opět se Španělskem a v roce 1838 s Francií, se však mělo dostat do osudného konfliktu právě s USA, nejsilnějším státem západní polokoule. Předpokladem pro to byla již texaská válka za nezávislost, jež vyvrcholila zajištěním samotného Santa Anny texaskými osadníky a dobrovolníky z USA v dubnu 1836 a jeho přinucením uznat nezávislý texaský stát. Přání texaských povstalců o přidružení k zemi svého původu, tj. Spojeným státům americkým, bylo zprvu ve Washingtonu odmítáno vzhledem k silnému abolicionistickému hnutí v USA a sporům v otázce otroctví, neboť přijetí Texasu by v rámci severoamerické Unie posílilo otrokářský blok. Texas zůstal nezávislým státem, uznaným Francií i Velkou Británií, a situace se změnila až v roce 1845, kdy s nástupem Jamese Polka do úřadu severoamerického prezidenta zvítězily v USA expanzionistické ideje, spjaté s myšlenkou tzv. „*Manifest Destiny*“, přesvědčením o předurčenosti k vlastní velmocenské roli. Začlenění Texasu do severoamerické Unie vyvolalo odpor na mexické straně a stalo se preludiem mexicko-americké války let 1846-1848, během níž vítězící Severoameričané nejenže vstoupili do Ciudad de México, ale rozšířili své území o další rozsáhlé oblasti na severu Mexika. Již před vypuknutím této války se severoamerický prezident Polk pokoušel koupit Horní Kalifornii při pobřeží Tichého oceánu, k jejíž anexi pak USA využily opět protimexického vystoupení

angloamerických přistěhovalců.⁴⁶ Podle mírové smlouvy z Guadalupe Hidalgo z 2. února 1848 odstoupilo Mexiko svému severnímu sousedovi spolu s Horní Kalifornií i oblasti mezi Kalifornií a Texasem (Nové Mexiko). V roce 1853 režim generála Santa Anny, neúspěšného vojáka i státníka z doby války proti Severoameričanům, prodal USA další část jižní Arizony a Nového Mexika na základě tzv. Gadsdenovy koupě (*Gadsden Purchase*). Zatímco tak USA prostřednictvím anexe Texasu a vítězné války s Mexikem získaly rozlehlá a významná území na severoamerické pevnině, jak to odpovídalo tendencím, existujícím zde přinejmenším již o zhruba tři desetiletí dříve (přičemž se v USA v bezprostřední souvislosti s vítěznou válkou ozývaly hlasy dokonce po anexi celého mexického území), v Mexiku předznamenalo svržení poslední Santa Annovy diktatury v roce 1855 zmíněný vzestup liberalismu a následnou občanskou válku. Ta skončila vítězstvím liberálů v čele s Juárezem, ale problém mexických zahraničních dluhů přivedl Juárezovu vládu do nových sporů s evropskými mocnostmi, konkrétně se Španělskem, Velkou Británií a Francií, z nichž druhé Francouzské císařství Napoleona III. záhy, od roku 1862, zcela jasně odhalilo své širší expanzivní záměry. V době, kdy se sousední USA nacházely ve stavu rozpolcení a krvavé občanské války mezi Severem a Jihem, vstoupila v roce 1863 francouzská armáda do mexického hlavního města a v zemi bylo za přičinění domácích konzervativních sil a pod patronací francouzského císaře Napoleona III. nastoleno tzv. druhé Mexické císařství, reprezentované osobou dosazeného monarchy Maxmiliána Habsburského, bratra rakouského císaře Františka Josefa I. Juárezův boj proti francouzské okupaci a tomuto loutkovému monarchistickému režimu trval do roku 1867.

Necelé desetiletí po dezintegraci Velké Kolumbie na nezávislou Venezuelu, Ekvádor a Novou Granadu se rozpadly na pět suverénních států také Spojené provincie Střední Ameriky. Rovněž tímto federativním útvarem zmítal již od dvacátých let vážný rozpor mezi konzervativními a liberálními silami. Ve spojení s konzervativci se ocitl i salvadorský generál Manuel José de Arce, od roku 1825 první prezident federace, jenž přímo v Guatemale sesadil v důsledku vzájemného rozporu liberálního presidenta Juana Barrundiu, ale v roce 1829 byl sám svržen liberálním vojskem v čele s honduraským prezidentem Franciskem Morazánem.

---

⁴⁶ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: Dějiny Spojených států amerických, s. 264, 270-271; ROBERTS, John: Revolution and Improvement. The Western World 1775-1847, Berkeley, Los Angeles 1976, s. 186-187.

V roce 1830 byl Morazán zvolen federálním presidentem, ovšem nastávající situace občanské války proti konzervativcům jej přiměla přenést sídlo tohoto federativního útvaru z Guatemaly do Salvadoru. Již v dubnu 1838 opustila federativní svazek Nikaragua a o rok později Guatemala. Francisco Morazán, pod jehož autoritou zůstal v roce 1839 nakonec pouze Salvador, se pokusil federaci obnovit. V Guatemale byl však v roce 1840 poražen konzervativně-klerikálním generálem Rafaellem Carrerou, který předtím svrhl v zemi liberální vládu (a jako diktátor ovládal Guatemalu, při velkém vlivu rovněž na ostatní středoamerické státy, až do své smrti v roce 1865), a v roce 1842 byl Morazán zastřelen během svého tažení proti Kostarice. Pokusy o obnovení svazku pěti středoamerických států se v tomto prostoru objevily i později.⁴⁷ A nevelké a slabé státy na středoamerické šíji, spojenci mezi Atlantským a Tichým oceánem, zatím poutaly velkou pozornost USA a Velké Británie. Nikaragua představovala významný tranzitní prostor pro zástupy lidí z východních částí USA, kteří po objevení zlatých ložisek v Kalifornii v roce 1848 (čili krátce po její anexi k USA) putovali na západní pobřeží Severní Ameriky.⁴⁸ V následujícím desetiletí severoamerický dobrodruh William Walker, zástupce severoamerického otrokářského Jihu, jenž se svými žoldněři zasáhl do občanské války mezi liberály a konzervativci v Nikaragui, dokonce načas uzurpoval nikaragujský presidentský úřad.

S rozpadem Velké Kolumbie v letech 1829-1830, nedlouho před Bolívarovou smrtí, se jeho rodná Venezuela ocitla pod autoritativní vládou Josého Antonia Páeze, přičemž, jak ukázala povstání v letech 1831 a 1835, zde existovala rovněž silná opozice proti tomuto *caudillovi*. Páez sám zastával presidentskou funkci v letech 1830-1835 a 1839-1843, ovšem pod jeho mocenským vlivem se nacházel také Carlos Soublette, venezuelský president v době předcházející i nadcházející Pázovu druhému presidentskému mandátu. Touha po změnách ve venezuelské společnosti se odrazila v povstání proliberálních sil na východě země v roce 1846, ještě v době Soubletteho presidentského úřadu, které skýtalo zčásti sociální ráz a v němž se projevil odpor proti oligarchii i proti otroctví (přežívajícímu dosud ve Venezuele navzdory někdejšími Bolívarovým proklamacím), a které sám Páez označil za

---

⁴⁷ Již v roce 1853 zmařil guatemalský generál a president Rafael Carrera jeden takový pokus honduraského generála Cabañase a v roce 1860 salvadorského presidenta Barriose. V roce 1885 zahynul guatemalský liberálně orientovaný diktátor Rufino Barrios během konfliktu, v němž se pokoušel sjednotit Guatemalu s Hondurasem a Salvadorem. – KAŠÍK, V.: Guatemala, s. 41-42; BOLLINGER, A.: Spielball der Mächtigen, s. 190-191.

⁴⁸ DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J.: Nikaragujská republika, s. 90.

„spiknutí liberálů a demagogů, aby přivedli zemi do krvavé koupele a anarchie“, i když jako vrchní velitel armády při jeho potlačení rozhodně preferoval sliby amnestie pro povstalce před příliš násilnými řešeními.⁴⁹ V lednu 1847 byl za Páezovy a Soublletteho podpory zvolen novým venezuelským prezidentem generál José Tadeo Monagas, další z velitelů protipovstaleckého tažení z předchozího roku a dřívější Páezův odpůrce z let 1831 a 1835 (po dovršení venezuelské separace v roce 1830 stál v čele povstání ve východovenezuelských provinciích, které si přály zachovat jednotu s Kolumbií)⁵⁰. Monagasova politika, provázaná se sblížením s liberály, odklonem od propáezovské oligarchie a protěžováním vlastní početné rodiny, stála na počátku pádu Páezova mocenského vlivu ve Venezuele. Páez se v roce 1848 postavil do čela ozbrojeného povstání proti Monagasovi, ale to bylo vojensky poraženo, stejně jako jeho obdobný pokus v roce 1849, vedený z nizozemského Curaçaa. Bývalý Bolívarův spolubojovník a strůjce venezuelské separace od Kolumbie, jenž ve své vlasti ztratil mnoho z někdejší široké podpory, poté strávil řadu let v exilu v severoamerickém New Yorku, kde byl spolu s italským revolucionářem Garibaldim v červenci 1850 přijat jako republikánský hrdina.⁵¹ Ve Venezuele zatím prezident Monagas zajistil presidentské nástupnictví svému bratrovi Josému Gregorioví. Vláda rodiny Monagasů, spolu se změnou presidentského úřadu v nástroj vojenské diktatury, byla příčinou povstání, během nichž bylo vzýváno Páezovo jméno. V roce 1858 byli Monagasové ve Venezuele svrženi a stárnoucí José Antonio Páez našel ještě své vojenské uplatnění v rozbrojích, v nichž se následně země ocitla. Po svém návratu do vlasti, kde byl už předtím v nepřítomnosti jmenován ministrem války a námořnictva prezidentem Tovarem, převzal v roce 1861 velení armády a ještě v tomtéž roce byl dokonce prohlášen diktátorem. Tato Páezova diktatura však byla fakticky jen nástrojem v rukou konzervativce Pedra Josého Rojase, potýkajícího se s ozbrojeným odbojem federalistů, a v roce 1863 byla ukončena vyjednáváním s povstalcí. Následně opustil Páez Venezuelu definitivně a dožil v exilu.⁵²

V samotné Kolumbii (Nové Granadě) proběhl již v letech 1839-1842 konflikt

---

⁴⁹ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica*, s. 378-379.

⁵⁰ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 247.

⁵¹ LYNCH, J.: *Caudillos en Hispanoamérica*, s. 384-387.

⁵² V roce 1873 zemřel José Antonio Páez ve věku třiaosmdesáti let v New Yorku. V roce 1888 byly jeho tělesné ostatky převezeny do Caracasu, kde spočinuly vedle ostatků Bolívarových v Národním panteonu (*Panteón Nacional*). Ostatně právě Páez nechal v době svého druhého presidentského mandátu ve Venezuele (1839-1843) převést Bolívarovy ostatky do Caracasu z kolumbijské Santa Marty. – NAVARRO GARCÍA, L.: *José Antonio Páez*, s. 94-95, 115-123.

mezi vládnoucími konzervativci a liberály, v níž sice zvítězil konzervativní tábor, ale s počátkem vlády presidenta Tomáse de Mosquera v roce 1845 bylo předznamenáno liberální období, doprovázené v dalších letech řadou reforem. V zahraničně-politické rovině byl na Mosquerově politice nápadný odvrát od dosavadní orientace na Velkou Británii na úkor těsnější spolupráce s USA, což se týkalo i vstřícnosti vůči zájmům USA o využívání Panamské šíje jako transportního prostoru mezi atlantickým a pacifickým pobřežím Ameriky, a k Mosquerovu obratu k liberalismu výrazně přispěl vliv revolučních událostí v Evropě roku 1848.⁵³ Přechodná vláda konzervativců od roku 1857 byla následována dalším vnitřním konfliktem v letech 1859-1861, jenž skončil vítězstvím liberálů. V Ekvádoru byl první prezident země generál Flores dočasně vystřídán v letech 1835-1839 v presidentském úřadě liberálním předákem z Guayaquilu Vicentem Rocafuertem. Ze své další presidentské funkce byl autoritativně vládnoucí Flores svržen v roce 1845. Vláda generála Urbiny v letech 1851-1856, politického žáka generála Florese, zde byla opět poznamenána liberálními reformami, přes pozdější konzervativně-klerikální obrat v zemi. S ohledem na výrazně antiklerikální ráz liberálních reforem, které byly o něco později zahájeny v Mexiku, lze poznamenat, že k opatřením, provedeným v padesátých letech v Kolumbii i v Ekvádoru, patřilo například vyhoštění jezuitského řádu z obou zemí (přitom však v případě Kolumbie byl na počátku čtyřicátých let, za vlády Santanderova nástupce a Mosquerova předchůdce generála Herrána, právě tomuto řádu návrat do země povolen).⁵⁴

Zásadní spor mezi konzervativními a liberálními kruhy, který se již od dvacátých let 19. století projevil v řadě zemí od Mexika po Chile, tedy rozvracel situaci v mnoha hispanoamerických zemích v době, kdy monarchistickou Evropou otřásly ozvěny nové revoluce ve Francii v červenci 1830 a později ji zasáhla revoluční vlna let 1848-1849. Konfliktní antagonismus konzervativismu a liberalismu v Latinské Americe měl kromě toho do značné míry analogii ve vývoji bývalých mateřských zemí na Pyrenejském poloostrově. Vývoj situace v Portugalsku po smrti krále Jana VI. byl nakonec bezprostředně spjat s osobou prvního brazilského císaře Pedra I. - či Pedra IV. jako titulárního a potenciálního portugalského krále. Brazilský císař v roce 1826 předpokládal sňatek své sedmileté dcery Marie da Glória jako nastupující portugalské královny se svým strýcem Miguelem jako regentem a

---

⁵³ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 304-305.

⁵⁴ Tamtéž, s. 246, 304-305; KAŠÍK, V.: *Kolumbie*, s. 50.

jeho podmínkou současně byla Miguelova přísaha na jím vydanou Ústavní chartu pro Portugalsko. Dom Miguel tak sice skutečně učinil ještě v době svého vídeňského pobytu, ale když se v únoru 1828 vrátil do Portugalska, projevil se znovu jako přesvědčený absolutista. Poté, co rozpustil vládu a zrušil parlament, postavili se proti němu liberálové a dočasně ovládli část severního Portugalska, ale po Miguelově vojenském zásahu zůstal jedinou baštou portugalské konstitucionalistické opozice azorský ostrov Terceira. Tomuto odporu se dostalo otevřené podpory ze strany brazilského monarchy, který mezitím pocíťoval sílící odpor proti své vládě v samotné Brazílii.⁵⁵ Miguel se zato mohl opírat o sympatie všech mocností Svaté aliance a rakouský státní kancléř Metternich se nyní snažil zabránit tomu, aby se konstituční forma vlády, zavedená Pedrem v Brazílii, aplikovala rovněž v Portugalsku, odkud podle jeho mínění duch liberální revolty hrozil přes Španělsko, Francii a Itálii zasáhnout celou Evropu.⁵⁶

Revoluce v Paříži v roce 1830 svrhla vládu reakčního francouzského krále Karla X., jenž v roce 1829 jmenoval do čela francouzského vládního kabinetu knížete Polignaka, jako bývalého velvyslance v Londýně spjatého s Polignakovým memorandem z roku 1823, a jednoho z předních představitelů francouzského konzervativismu. Pokud jde o vztah k republikám v bývalé španělské Americe, po celá dvacátá léta 19. století zůstal příznačný legitimistický kurz Paříže, tzn. odmítání oficiálního uznání jejich nezávislosti, bez ohledu na značně stoupající objem francouzského obchodu s nimi a na přání francouzských obchodníků i některých liberálněji zaměřených činitelů. Vztahy mezi Francií a hispanoamerickými republikami byly poznamenány různými komplikacemi a mezi odpůrce uznání hispanoamerické nezávislosti patřili francouzští ultraroyalisté (jako právě kníže Polignac nebo vévoda z Angôuleme), stejně jako v každém případě sám Karel X. Teprve revoluce z roku 1830 vytvořila podmínky, aby i Francie přikročila k formálnímu uznání hispanoamerických států.⁵⁷ Do této doby se však v této záležitosti projevil výrazný posun též ze strany jiných evropských států, jako Nizozemí nebo Pruska. Přetrvávající nepřítel Ruska, kritického například k prusko-mexickým diplomatickým rozhovorům v Londýně od roku 1826, byla minimalizována angažovaností Petrohradu v rusko-turecké válce let 1828-1829,

---

⁵⁵ KLÍMA, J.: Dějiny Portugalska, s. 132-133.

⁵⁶ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830, s. 209.

⁵⁷ RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 162-167.

následující po rusko-britsko-francouzském zásahu v podstatě na straně řeckých povstalců. Koncentrace Ruska na válku s Osmanskou říší se tak mexická diplomacie snažila využít například k pokusu opětného sblížení se Švédskem.⁵⁸ Smluvní kontakty, jichž roku 1827 dosáhlo Mexiko s Pruskem, hanzovními městy a Hannoverskem, byly počátkem třicátých let rozšířeny o další německé státy (Sasko, Württembersko, Bavorsko, Kur-Hessensko). S Pruskem a Hannoverskem vedla ještě před svým rozpadem v roce 1830 významná jednání také Velká Kolumbie, přičemž úsilí její diplomacie v Londýně bylo rovněž podmíněno mexickou konkurencí.⁵⁹ Smlouva o přátelství, mořeplavbě a obchodu, podepsaná mezi Kolumbií a Nizozemím v květnu 1829, vlastně navázala na obdobné smlouvy, které Bogota uzavřela již s USA v říjnu 1824 a s Velkou Británií v dubnu 1825.⁶⁰

Ohlas nové francouzské revoluce zasáhl velkou část Evropy - od jižního Nizozemí, kde záhy vznikl nezávislý belgický stát, přes politicky rozdrobený Německý spolek a Itálii až po Polsko, ovládané Ruskem. Její ozvěny pronikly také až do Brazílie, kde přispěly k proticísařským náladám. Pedro I., kterému byl z brazilské strany předhazován spolu s jeho portugalským původem též zrádný projekt opětného sloučení brazilské a portugalské koruny a tím likvidace brazilské nezávislosti, byl již v roce 1829 nucen akceptovat návrat „patriarchy nezávislosti“ Josého Bonifácia de Andrada e Silva, zvoleného v Bahii v nepřítomnosti senátorem. V rozjitřené atmosféře, v níž významnou roli sehrály liberální síly, Pedro I. v dubnu 1831 abdikoval z brazilského císařského trůnu ve prospěch svého pětiletého syna Pedra de Alcantara (Pedra II.), zvýhodněného vůči němu už tím, podle jeho vlastních slov, že byl již Brazilcem.⁶¹ S vlastním vojskem a s podporou britského námořnictva zasáhl bývalý brazilský panovník v roce 1832 proti svému absolutistickému bratrovi v Portugalsku. Občanská válka mezi konstitucionalisty v čele s Pedrem a miguelisty vyvrcholila Pedrovým dobytím Lisabonu a později

---

⁵⁸ Ještě před zahájením Panamského kongresu existovala v pruských obchodních kruzích obava, že by toto shromáždění mohlo přijmout embargo proti národům, obchodujícím s hispanoamerickými státy, ale dosud formálně neuznávajícím jejich nezávislost (přičemž takový zákon již skutečně existoval v Mexiku), doprovázená obavou z konkurence ze strany Británie, Nizozemí a hanzovních měst. Pruský kancléř hrabě von Bernstorff, který pověřil velvyslance v Londýně barona von Maltzahna ke zmíněným jednáním s mexickou stranou, přitom stále uvažoval v rovině kompromisu mezi obchodními zájmy a principy legitimismu. V roce 1827 byla mezi Pruskem a Mexikem podepsána obchodní smlouva, ratifikovaná ovšem mexickým Kongresem až v roce 1831 (primárně pod vlivem nacionalistických tendencí v samotném Mexiku, namířených proti zahraničním společnostem a zde jmenovitě proti výhodám, uděleným pruské straně). – RODRÍGUEZ, J. E.: c. d., s. 149-153, 157.

⁵⁹ KOSSOK, M.: Im Schatten der Heiligen Allianz, s. 173-179.

⁶⁰ KÖNIG, H.-J.: En el camino hacia la Nación, s. 388.

⁶¹ KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 201-202.

skončila dohodou z roku 1834, na jejímž základě Miguel opět opustil Portugalsko. V tomtéž roce Pedro IV. zemřel a jeho dcera Marie II. da Glória převzala vládu. Do roku 1838 byl v Portugalsku dovršen návrat k liberálnímu zřízení v tradici revolučního období z počátku dvacátých let, přes otevřený odpor konzervativnějších „chartistů“, tedy stoupenců Pedrovy Ústavní charty. Příliš velkým vnitřním klidem se zatím po abdikaci svého prvního císaře nevyznačovala ani Brazílie, zmítaná vzpourami otroků, sociálními bouřemi i regionálním separatismem.

Rovněž ve Španělsku se ještě před smrtí nemocného krále Ferdinanda VII. v září 1833 projevíly náznaky příštího konstitucionalistického obratu a rovněž zde byla situace komplikována nástupnickým problémem. Otázka nástupnictví byla nakonec rozhodnuta ve prospěch Ferdinandovy dcery Isabely, narozené ovšem teprve v roce 1830, a proti Ferdinandovu bratrovi Donu Carlosovi Maríovi Isidrovi. Klíčová role přitom připadala Ferdinandově čtvrté manželce Marii Kristině Bourbonkové (dceři Františka I., od roku 1825 krále obojí Sicílie), která se po smrti Ferdinanda VII. ujala regentského úřadu. S nemocí a úmrtím Ferdinanda VII. se ve Španělsku vytvářelo umírněné konstituční zřízení, proti kterému se však postavili absolutističtí stoupenci Dona Carlose, jenž už počátkem října 1833 přijal titul španělského krále. V zemi vypukla občanská válka mezi liberály (tzv. isabelisty či kristinisty) a krajně konzervativními karlisty, jejichž akce se z karlistických základů na severu Pyrenejského poloostrova postupně šířily na území celého Španělska. Na straně vládnoucích konstitucionalistů probíhal revoluční proces, charakterizovaný vypjatým antiklerikalismem a reformními zásahy do sféry pozemkového vlastnictví, a přijetím nové ústavy z roku 1837, jež byla modifikací někdejší cádizské konstituce z roku 1812 a nahradila umírněný královský statut (*Estatuto Real*) z roku 1834. Z hlediska zbývajících španělských území na západní polokouli, tedy Kubu a Portorika, se stalo zásadní, že ty, na rozdíl od zřízení vycházejícího z ústavy z roku 1812 (platné i v letech 1820-1823), ztratily na celá desetiletí právo na vlastní zastoupení ve španělských kortesech.⁶² Sám liberální tábor se rozdělil na umírněné (*moderados*) a

---

⁶² Již v souvislosti s Královským statutem, vydaným v roce 1834 regentkou Marií Kristinou v zájmu získat na svou stranu liberály (zatímco zástupci konzervativního tábora přecházeli ke karlistům), sledovala španělská vláda ve vztahu ke Kubě represivní postoj vzhledem k tamnímu separatismu i konzervativismu. Ústavě z roku 1837 předcházela opětná dočasná platnost ústavy z roku 1812, způsobená povstáním v La Granja a nástupem progresistické vlády ve Španělsku v roce 1836. Poslanci z amerických provincií, zvolení do kortesů, však jimi tentokrát nebyli přijati, neboť kortesy prohlásily, že „zámořské provincie mají být spravovány zvláštními zákony“ (čímž byl v podstatě potvrzen jejich koloniální status). Důsledkem tohoto rozhodnutí, za jehož příčinu bývá vysvětlován rovněž odpor

radikálnější progresisty, přičemž v čele obou skupin fakticky stanuli vojenští velitelé a jejich vzájemný rozpor měl ovlivňovat situaci ve Španělsku po ukončení první karlistické války v roce 1840. Z mezinárodního hlediska bylo podstatné, že nové konstituční vedení v Madridu, ani nástupnictví Isabely II. nebylo uznáno ze strany absolutistických režimů Rakouska, Pruska a Ruska, ani ze strany Svatého stolce. Španělské kortesy (ostatně stejně jako kortesy portugalské, čelící miguelistům) se naopak obrátily o pomoc na Velkou Británii a Francii krále Ludvíka Filipa. Čtyřstranná spojenecká smlouva Velké Británie a Francie s konstitučními vedeními v Madridu a Lisabonu z roku 1834 tak vytvořila blok konstitučních států západní Evropy, ideově protichůdný východním velmocem, a zároveň byla evidentním výrazem britské a francouzské mocenské převahy nad Španělskem a Portugalskem, opravňujícím obě západoevropské velmoci k intervenci do událostí na Pyrenejském poloostrově. Britské a francouzské vojenské oddíly také skutečně zasáhly do karlistické války ve Španělsku na straně madridské vlády. Předzvěstí k ukončení tohoto vnitřního španělského konfliktu byla dohoda z Vergary, uzavřená pod britským vlivem na konci srpna 1839 vládním generálem Esparterem a karlistickým generálem Rafaelem Marotem (v roce 1817 poraženým San Martínem u chilského Chacabuka).⁶³ Generál Baldomero Espartero, vůdce progresistů a rovněž účastník někdejších bojů ve španělské Americe, jenž si během předchozího konfliktu ve Španělsku vydobyl věhlas zejména obranou baskického Bilbaa před karlisty, se v roce 1840 stal realizátorem převratu, který přiměl regentku Marii Kristinu k odchodu do francouzského exilu. Sám se stal regentem, proti němuž a jeho politice, vstřícné britským zájmům, však sílil odpor umírněných vojáků, podporovaný Francií. Vojenské povstání v roce 1843 vyústilo v Esparterovo svržení a útěk do Londýna a

---

španělských liberálů vůči otroctví, zcela legálnímu na obou antilských ostrovech, se tak na Kubě stalo prohloubení rozkolu mezi kreoly, respektive Kubánci a Španěly. Rovněž vzhledem k dalšímu vývoji ve Španělsku a na Kubě v pozdějších desetiletích lze dodat, že Kuba získala právo na vlastní zastoupení v kortesech opět v roce 1875 (Portoriko však už v roce 1865). Filipíny, jejichž zástupci byli kdysi rovněž pozváni do kortesů, zasedajících od roku 1810 v Cádizu, nezískaly až do pádu španělské moci v roce 1898 toto právo zpět již nikdy. – MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 123-124, 147, 312; OLIVIÉ, F.: *La herencia de un Imperio roto*, s. 121.

⁶³ Tamtéž, s. 177-178. V roce 1847 se generál Maroto, který opustil Jižní Ameriku v době po bitvě u Ayacucha, vydal opět do Chile (nehledě na skutečnost, že mu španělské liberální vedení po skončení první karlistické války udělilo titul hraběte de Casa-Maroto), odkud pocházela jeho manželka a kde mu byl také vrácen jeho bývalý dům a hacienda Concón. V Chile také v roce 1853 zemřel a v roce 1918 byly jeho tělesné ostatky dokonce uloženy v Panteónu proslulých chilských vojáků (*Panteón de Militares Ilustres de Chile*). – RIVADULLA, D., NAVARRO, J. R., BERRUEZO, M. T.: *El exilio español en América en el siglo XIX*, s. 280.

v roce 1844, již v době oficiální zletilosti královny Isabely II., se v jeho důsledku stal španělským prvním ministrem vojenský předák *moderados* generál Ramón María Narváez. Nová revoluce ve Španělsku v roce 1854 umožnila generálu Esparterovi opět stanout v čele španělské vlády v letech 1854-1856. Nároky karlistické linie španělské bourbonské dynastie na trůn vedly ve spojitosti s převratným vývojem ve Španělsku v 19. století ještě k dalším ozbrojeným konfliktům a vlastně přetrvávaly i ve 20. století.

Již za regentství Marie Kristiny Bourbonské podniklo Španělsko první významné kroky k uznání nezávislosti svých bývalých kolonií v Americe, ovšem ve svém celku se jednalo o proces velice dlouhodobý. Požadavky španělské strany, aby hispanoamerické vlády převzaly dluhy španělské administrativy, vytvořené na jejich území v koloniální éře, a aby přistoupily k odškodnění španělských poddaných za materiální ztráty z dob osvobozeneckých válek, byly jednou z hlavních příčin, které tento proces brzdily. Kromě toho, španělská strana požadovala přímá jednání se zástupci hispanoamerických republik bez prostředníků (jakými mohly být Velká Británie nebo USA), jež měla probíhat výlučně v Madridu a což mělo zároveň symbolizovat nadřazenost nad někdejšími koloniemi. To na straně podezřívavých hispanoamerických vlád vzbuzovalo zase určitý odpor, způsobený pocitem, že jsou stavěny, vzhledem k událostem osvobozeneckých válek, do role prosebníků o milost. Významný podnět k této nové politice nicméně vzešel od Franciska Martíneze de la Rosa, stojícího od ledna 1834 do června 1835 v čele španělského vládního kabinetu a důležitý motiv k urychlení tohoto procesu byl vytvářen samotnou vnitropolitickou situací ve Španělsku, tedy snahou předejít tomu, aby ke stejnému kroku přistoupil, v zájmu zisku politické a materiální podpory, Don Carlos.⁶⁴ Silná animozita a podezřívavost vůči Španělsku byla v prvních letech nezávislosti příznačná pro Mexiko, kde bylo v období tzv. první federativní republiky (zahrnující léta 1824-1835) vydáno několik zákonů proti *peninsulares*, usazeným v zemi, a kde se na druhou stranu objevila spiknutí, jejichž organizátoři, v prvním případě popraveni a v dalším vypovězeni ze země, ještě spoléhali v reálnost obnovy španělského koloniálního panství. Právě první ze jmenovaných spiknutí, v jehož čele stál v lednu 1827 páter Joaquín Arenas, podnítilo tzv. *yorkinos* k prosazení prvních protišpanělských

---

⁶⁴ HERNÁNDEZ SÁNCHEZ-BARBA, M., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XV, s. 152-154; BÉCKER, J.: Historia de las Relaciones Exteriores de España durante el siglo XIX. Tomo I, s. 790-791.

dekretů.⁶⁵ Tato nařízení mexické vlády z roku 1827 zakazovala Španělům zastávat veřejné úřady a posléze nařizovala jejich odchod ze země, i když připouštěla výjimky. Další Španělé byli z Mexika vypovězeni v roce 1829 a nepřátelské postoje vůči Španělům (*antigachupinismo*) se v Mexiku odrazily i v zákonech z let 1833-1834. Španělé, vypovězení z Mexika v souhrnném počtu několika tisíc, odcházeli zpravidla do nepřiliš vzdálené Havany, přičemž však jejich odchod přinášel mexickému státu újmu v obchodní a finanční sféře.⁶⁶ Vyhnaní Španělů navíc podnítilo v Mexiku obecnou vlnu nacionalismu a xenofobie, namířenou proti činnosti zahraničních společností v zemi.⁶⁷ Zmíněná španělská invaze do Mexika, která byla v červenci 1829 zahájena pod velením generála Barradase z kubánské základny a proti níž z mexické strany s úspěchem zakročili v Tampiku generálové Santa Anna a Mier y Terrán, byla asi nejnápadnější ukázkou nepřátelství mezi bývalou koloniální metropolí a zemí, která v dřívějších desetiletích představovala hospodářsky nejdůležitější součást jejího zámořského impéria.⁶⁸ Smrt Ferdinanda VII. v roce 1833 však znamenala mezník i v tomto ohledu a příslibem pro pozitivnější vztahy mezi Španělskem a jeho někdejšími državami se stal již zákon z 16. prosince 1836, kterým španělské kortesy zmocnily vládu k uzavírání smluv o míru a přátelství poté, co se Španělsko vzdalo veškerých nároků na suverenitu a veškerých územních nároků vůči svým bývalým americkým místokrálovstvím. Už na konci roku 1836 tak Španělsko uznalo právě nezávislost Mexika a proces postupného sjednávání smluv o míru a přátelství s dalšími hispanoamerickými republikami v příštích letech a desetiletích pokračoval. V roce 1841 došlo ke španělskému uznání nezávislosti

---

⁶⁵ RAMOS PÉREZ, D., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XIII, s. 359; KAŠPAR, O., MÁNKOVÁ, E.: *Dějiny Mexika*, s. 170.

⁶⁶ RIVADULLA, D., NAVARRO, J. R., BERRUEZO, M. T.: *El exilio español en América en el siglo XIX*, s. 86-87; BAĐURA, Bohumil: una reseña de obra de Harold Dana Sims, *The Expulsion of Mexico's Spaniards 1821-1836*, Pittsburg 1990; in: *Ibero-Americana Pragensia*. Año XXVI- 1992, s. 316-317.

⁶⁷ Takové nálady, mífící obzvláště proti preferenci v najímání vlastních krajanů před Mexičany ze strany dotyčných společností, zapříčinily na mexické straně mj. několikaleté oddálení ratifikace obchodní smlouvy s Pruskem z roku 1827. Mnozí mexičtí nacionalisté spatřovali v činnosti zahraničních společností pokračování ve vykořisťování své země, zahájené už Španěly. – RODRÍGUEZ, J. E.: *The Emergence of Spanish America*, s. 152-153.

⁶⁸ Tato španělská expedice, jež se vylodila v Tampiku, čítala asi 3500 mužů, přičemž generál Barradas spoléhal na podporu v mexické armádě i mezi obyvatelstvem ideji znovunastolení španělské moci v Mexiku. 10. září 1829, něco přes dva měsíce poté, co opustili havanský přístav, Barradasovi vojáci kapitulovali. Na mexické straně se následně plánovalo kromě jiného vyvolání revoluce na Kubě ve spojení s haitským prezidentem Boyerem, čelícím v tomto období španělskému požadavku navrácení Santo Dominga. – RAMOS PÉREZ, D., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XIII, s. 360; FRANCO, J. L.: *La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico* 2, s. 140, 147.

Ekvádoru, v roce 1844 Chile, 1845 Venezuely, 1850 Kostariky a Nikaraguy, 1855 Dominikánské republiky, 1859 Argentiny, 1861 Bolívie, 1863 Guatemaly, 1865 Salvadoru a poprvé i Peru, přes komplikovaný vztah mezi Španělskem a Peru v dalších letech. V roce 1870 uznal Madrid nezávislost Uruguaye a 1880 Paraguaye. Nezávislost Kolumbie byla Španělskem formálně uznána teprve v roce 1881 a Hondurasu dokonce až v roce 1894.⁶⁹ Zároveň ale už do počátku čtyřicátých let navázalo Španělsko obchodní kontakty kromě Mexika a Ekvádoru také s Venezuelou, Uruguayí, Novou Granadou a, při následných komplikacích, s Chile.⁷⁰

Několik událostí šedesátých let 19. století sice mělo stát dokladem, že nostalgie po koloniální minulosti ve Španělsku nadále přetrvávala, avšak rozhodně více než Španělsko se v mladých latinskoamerických státech mocensky prosazovaly, někdy též otevřeně v jejich neprospěch, Velká Británie a Francie. Už v roce 1833 rozšířila Velká Británie své zámořské panství na úkor Argentiny, když posádka britské korvety obsadila Malvínské ostrovy v jižním Atlantiku (přejmenované poté na Falklandy) a vyhnala odtud argentinského guvernéra. USA, navzdory svým zásadám z roku 1823, odmítly vystoupit ve prospěch Argentiny, neboť britskou okupaci souostroví považovaly za retroaktivní akci (vzhledem k tomu, že už v roce 1770 Španělé z Buenos Aires zničili na Malvínských ostrovech britskou základnu, již považovali za ohrožení pro španělské lodě obeplouvající Hoornův mys), vyloučenou z těchto zásad.⁷¹ Rovněž již ve třicátých letech rozšířili Britové též své domény ze základen ve středoamerickém Belize, za faktického souhlasu londýnské vlády, a posléze vyhlásili určitý druh protektorátu nad moskytskými Indiány na karibském pobřeží Nikaraguy, kde v srpnu 1841 obsadili přístav San Juan při ústí stejnojmenné řeky. Přátelské vztahy zmíněného indiánského obyvatelstva a jeho náčelníků s Brity z Jamajky a Belize měly ostatně také již svou tradici, k níž patřily vzdělávání jejich vladařských princů na Jamajce nebo korunovace moskytských králů George Frederika a Roberta Charlese Frederika v ritu anglikánské církve v Belize v letech 1816 a 1825 (první z nich poskytl v roce 1820 skotskému dobrodruhovi a Bolívarovu spolubojovníkovi Gregorymu McGregorovi část území v Moskytii, kde pak ten

---

⁶⁹ HERNÁNDEZ SÁNCHEZ-BARBA, M., a kol.: *Historia General de España y América*. Tomo XV, s. 156.

⁷⁰ BÉCKER, J.: *Historia de las Relaciones Exteriores de España durante el siglo XIX*. Tomo I, s. 798.

⁷¹ CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, s. 63, 254; ALVAREZ, A.: *The Monroe Doctrine*, s. 106.

dočasně vládl jako „suverénní kníže“ nezávislého státu Poyais).⁷² Vláda USA, přes stížnost středoamerické vlády z roku 1834, zůstávala i vůči těmto britským aktivitám prakticky netečná, i když i ve Washingtonu samozřejmě vzbuzovala středoamerická šíje velký zájem jako oblast vhodná pro vybudování důležitého dopravního uzlu mezi atlantickým a pacifickým pobřežím Ameriky.⁷³ Již první vyslanec USA ve Střední Americe měl jako jeden ze svých hlavních úkolů sledovat vše, co souviselo s budováním meziocéánských komunikací, a kromě států posléze se rozpadnuvší středoamerické federace hrála tato otázka významnou roli ostatně i ve vztazích USA s Novou Granadou a Mexikem. Střední Amerika se nakonec skutečně změnila v oblast třenic mezi zájmy USA a Velké Británie, což vrcholilo smlouvami USA s Nikaraguou a Británie s Kostarikou v letech 1849 a 1850, v nichž se počítalo právě s využitím řeky San Juan na nikaragujsko-kostarické hranici pro vybudování námořního průplavu. Významným úspěchem severoamerické diplomacie ve sporu s Velkou Británií (a můžeme připomenout, že nedlouho po rozsáhlých teritoriálních ziscích USA ve válce s Mexikem) se stala tzv. Clayton-Bulwerova smlouva z roku 1850, na jejímž základě se Londýn a Washington dohodly na společné stavbě námořního průplavu ve Střední Americe a zabezpečení jeho neutrality.⁷⁴ K praktické realizaci smlouvy, podepsané za severoamerickou stranu státním sekretářem Claytonem, nedošlo a rivalita mezi USA a Velkou Británií ve středoamerickém regionu ani poté neustala – a jednoznačné vítězství USA v tomto ohledu přinesla teprve situace až o další více než půlstoletí později, kdy Velká Británie na projekt výstavby středoamerické námořní komunikace rezignovala. Mezitím, v roce 1856, USA uznaly britskou svrchovanost nad územím Belize, jehož se na základě smlouvy s Británií z roku 1859 vzdala Guatemala. V roce 1862 byla tato oblast prohlášena britskou kolonií pod názvem Britský Honduras, spravovanou guvernérem z Jamajky, ovšem nedodržení smlouvy z roku 1859 z britské strany vedlo k opakovaným žádostem guatemalských vlád o navrácení území.⁷⁵ Severoamerická *Panama*

---

⁷² McGregor, ještě než své středoamerické panství po několika letech opustil a později zemřel ve venezuelském Caracasu, dokonce získal pro svůj „stát“ Poyais v Londýně půjčku v hodnotě 200 000 liber a lákal na jeho území přistěhovalce, kteří nakonec dočasně nebo trvale skončili v Belize. – HUMPHREYS, R. A.: *Tradition and Revolt in Latin America*, s. 158.

⁷³ PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 74-75.

⁷⁴ DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J.: *Nikaragujská republika*, s. 88-89.

⁷⁵ Na základě dohody mezi Velkou Británií a Guatemalou z roku 1859, neratifikované ovšem ani jednou z vlád, přislíbila Velká Británie Guatemale za odstoupení dotyčného území vybudování důležitého dopravního spojení mezi guatemalským hlavním městem a karibským pobřežím. V roce

Railroad Company zatím v letech 1850-1855 vybudovala první americkou transkontinentální železnici napříč Panamskou šíjí,⁷⁶ jež v minulých staletích představovala významný tranzitní prostor i pro Španělsko při spojení s pacifickým pobřežím Jižní Ameriky. V případě Moskytie získala Nikaragua svrchovanost nad tímto teritoriem teprve za vlády presidenta Zelayi v roce 1894.

Francie krále Ludvíka Filipa podnikla v roce 1838 dvě námořní ozbrojené akce jednak proti Mexiku, jednak proti Argentině, ve kterých hrála důležitou roli obrana zájmů francouzských obchodníků a podnikatelů v obou zemích. Ve druhém případě byla přitom záležitost provázána se situací v sousední Uruguayi, kde Fructoso Rivera při svém povstání proti presidentu Oribemu dosáhl francouzské podpory, kdežto Oribe vyjednával s argentinským diktátorem Rosasem. Kromě toho jí předcházely spory mezi Francií a rosistickou Argentinou v obchodní oblasti, neboť francouzským obchodníkům v Buenos Aires se nepodařilo dosáhnout na Rosasovi stejných privilegií, jaká zde kdysi získali Britové (jejichž počet i aktivity v Buenos Aires však právě za Rosasovy vlády velmi výrazně poklesly), a Francouzi začali vyžívat svých výhod v Montevideu, kde jim plynuly zisky z celních a přístavních poplatků, a zboží určené pro Buenos Aires dováželi přes tento uruguayský přístav. Francouzská námořní blokáda buenosaireského přístavu od roku 1838 byla reakcí na Rosasovo uvalení speciálních vysokých cel na zmíněné zboží z Montevidea a Francouzi z Montevidea navíc podpořili ozbrojenou opozici proti Rosasovi v provincii Entre Ríos. Francouzská blokáda Buenos Aires se protáhla na dva roky a vedle vyjednávání, v němž Rosas přistoupil na vyplacení symbolického odškodného francouzským obchodníkům, přispěl k jejímu ukončení tlak z britské strany, vyvolaný poškozením britských obchodních zájmů. Zatímco Fructoso Rivera, podporovaný Francií, opět jako uruguayský president čelil se svými *colorados* obležení Montevidea Rosasovým spojencem Oribem, argentinský diktátor se ocitl v nové konfrontaci tentokrát s oběma evropskými velmocemi, tedy Francií i Velkou Británií, když uzavřel ústí řeky Paraná v zájmu vybírání celních poplatků z obchodu vnitrozemských provincií. V roce 1845 bylo Buenos Aires znovu zablokováno francouzskými i britskými válečnými loděmi a Britové a Francouzi pronikli také proti proudu Paraná, ačkoliv utrpěli nezdar ve střetu s Rosasovými vojáky při pokusu o

---

1863 však bylo z britské strany nabídnuto Guatemale pouze odškodné ve výši 50 000 liber. - KAŠÍK, V.: Guatemala, s. 84.

⁷⁶ OPATRŇY, J.: Panama, s. 34-36.

vyloďení na břehu řeky. V roce 1847 byla blokáda Buenos Aires z britské strany odvolána, ovšem Rosas demonstrativně opět uzavřel ústí Paraná v roce 1848, což zkomplikovalo také jeho vztahy s Brazílií, jež využívala řeky pro spojení vnitrozemské provincie Mato Grosso s oceánem.⁷⁷ K blokadě mexických přístavů při pobřeží Mexického zálivu, kterou zahájila francouzská válečná eskadra v dubnu 1838, posloužily jako záminka pohledávky francouzských občanů v Mexiku za škody, utržené během předchozích nepokojů v zemi, přičemž jako výchozí bod bývá označována francouzsko-mexická obchodní smlouva z roku 1827, neratifikovaná mexickým Kongresem. Situace, jež vyvrcholila v ostřelování pevnosti San Juan de Ulúa a Veracruz francouzskými loděmi, vyhlášením války Francii z mexické strany, dočasným obsazením Veracruz francouzským vojenským oddílem a jeho střetem s mexickými silami v čele s generálem Santa Annou, bývá často nazývána jako „koláčová válka“ (protože desetinu finanční sumy požadované Francií na Mexiku vytvářely pohledávky jistého francouzského pekaře). Podobně jako v případě francouzské blokády Buenos Aires, taktéž v tomto případě rozhodl postoj Velké Británie, která rovněž vyslala část své flotily do Mexického zálivu. Francie zahájila jednání, blokáda mexického pobřeží byla v březnu 1839 ukončena.⁷⁸ Na britskou roli prostředníka v konfliktech Francie s Argentinou a Mexikem ostatně vsadili také tehdejší prezident USA Martin Van Buren a ministr zahraničí John Forsyth, a to přesto, že se v severoamerickém Kongresu pokusil v těchto souvislostech Caleb Cushing, zástupce státu Massachusetts, na základě Monroeových a Adamsových zásad z roku 1823, prosadit právě severoamerické prostřednictví.⁷⁹

Zmíněná francouzská okupace Mexika v roce 1863, výsledek nové vojenské intervence v Mexiku, na níž se zpočátku spolu s Francií podílely také Španělsko a Velká Británie, byla uskutečněna samozřejmě již za jiného politického režimu ve Francii – a jak bylo rovněž připomenuto, za odlišné vnitřní situace v USA. Rivalita mezi Francií Napoleona III. a USA v mexickém a středoamerickém prostoru se však projevila již v předchozím desetiletí. V souvislosti s vypuknutím krymské války

---

⁷⁷ CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 138-140.

⁷⁸ OPATRŇÝ, J.: Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka, s. 159; MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk, s. 231-232.

⁷⁹ Zde můžeme dodat, že ve spojitosti s těmito francouzskými represáliemi po nějaké akci nevolalo ani veřejné mínění v USA. Kromě toho, Argentina byla severoamerickým vedením nahlížena za příliš vzdálenou a vztahy mezi USA a Mexikem v této době (mimořádně, poměrně krátce po mexické ztrátě Texasu) se nenacházely v dobrém rozpoložení. – PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 73.

v roce 1853 a následným francouzským a britským zásahem na straně Turecka proti Rusku francouzský vyslanec v Ciudad de México ve své zprávě přirovnával severoamerické ambice v Americe k ruským ambicím v Evropě a Mexiko a Tehuantepeckou šíji ke Konstantinopoli.⁸⁰ Právě terminologie Francie Napoleona III., vystupující kromě jiného také v Evropě jako protektor románských národů, jak se ukazovalo v jejích vztazích vůči Španělsku nebo Itálii, se zároveň zasloužila o rozšíření souhrnného pojmu „Latinská Amerika“ pro země bývalé španělské a portugalské Ameriky, užívaného poprvé kolem roku 1850.⁸¹ Ideu „Latinské Ameriky“ razil ve Francii Michel Chevalier, cestovatel a spisovatel, jenž jinak také prosazoval myšlenku, aby se Francie ujala vybudování meziocéánského průplavu na Panamské šíji, a patřil k těm, kteří svým líčením o bohatství Mexika a současně o tamní katastrofální politické situaci, o „neschopnosti Mexičanů sami si vládnout“ apod., stáli vlastně u samotného podnícení k francouzské intervenci v této zemi. V roce 1861 se tento termín objevil ve francouzském *Revue des Races Latines* a rovněž francouzská invaze do Mexika, o níž bylo v tomtéž roce rozhodnuto, měla být ideově podpořena „panlatinismem“, tj. myšlenkou sounáležitosti latinské, románskými jazyky hovořící Ameriky s Francií, namířenou proti vlivu anglosaských USA. Pojem „Latinská Amerika“, rovněž jako projev vyjádření kulturní odlišnosti od USA s jimi prosazovaným panamerikanismem, se poté plně prosadil i v samotných hispanoamerických zemích.⁸² Stažení francouzských oddílů z Mexika v roce 1866 bylo naopak výsledkem celé řady okolností, ke kterým vedle skončení severoamerické občanské války a tlaku USA vůči Francii patřil především vývoj v Evropě, kde se Prusko v čele s ministerským předsedou Bismarckem připravovalo na politické sjednocení Německa. K tomu pak mělo dojít právě v těsné souvislosti s jeho válkou proti Francii v letech 1870-1871, která vyvrcholila porážkou Francie a pádem režimu Napoleona III. Nově vytvořená Německá říše se v posledních desetiletích 19. století (a především na přelomu 19. a 20. století) měla rovněž zařadit k evropským velmocem, jež sledovaly určité vlastní zájmy v latinskoamerickém a karibském prostoru, a svým způsobem totéž bychom mohli říci o Itálii, která také v roce 1870 v podstatě dovršila proces vlastního národního sjednocení. To však již na západní polokouli současně sílil velmocenský potenciál a vliv USA.

---

⁸⁰ Tamtéž s. 112.

⁸¹ BOLLINGER, A.: Spielball der Mächtigen, s. 164.

⁸² MORALES PADRÓN, F.: Manual de Historia Universal. Tomo VII, s. 355-356.

Období občanské války v USA se časově překrývalo též se vzpomenutými akcemi, ke kterým ve svých bývalých koloniích v Americe přikročilo Španělsko královny Isabely II. a prvního ministra maršála Leopolda O'Donnella (mj. někdejšího kubánského guvernéra a generálního kapitána v letech 1843-1848). Kromě dočasné španělské účasti na intervenci v Mexiku v letech 1861-1862, jež poté pokračovala francouzským tažením do centra země a nastolením monarchistické vlády rakouského arcivévody Maxmiliána v Mexiku, Španělsko v roce 1861 opět anektovalo území Dominikánské republiky, za aktivního přispění dominikánského presidenta generála Santany a španělského generálního guvernéra na Kubě generála Serrana. Motivem místních stoupenců znovupodřízení Santo Dominga španělské Koruně byly znovu obavy ze sousedního Haiti, které se až do roku 1855 (za vlády Faustina Soulouqueho, původně presidenta, jenž se v roce 1849 nechal opět prohlásit císařem jako Faustino I.) opakovaně pokoušelo znovu ovládnout východní část ostrova pomocí vojenských invazí, a na dominikánské straně se již v předchozích desetiletích proto projevovaly tendence k navázání těsných vazeb s evropskými mocnostmi nebo USA. Konečné rozhodnutí madridské vlády k anexi bylo v tomto případě zčásti ovlivněno právě vývojem v USA.⁸³ Španělské oddíly zde však narazily na ozbrojený partyzánský odboj a obnovená svrchovanost Madridu v této části Antil nakonec přetrvala pouze do roku 1865. Obsazení otrovů Chinha u peruánského pobřeží španělskou eskadrou v roce 1864 lze chápat především jako pokus o prosazení vlastní prestiže ze španělské strany, ovšem jednalo se o krok, jenž přivedl Španělsko do válečného stavu nejen s Peru, ale i s Chile, Bolívií a Ekvádorem. V letech 1865-1866 probíhaly bojové námořní akce tohoto konfliktu, ovšem vyvolané nepřátelství přetrvalo i v dalších letech. Teprve v roce 1879 uzavřely Španělsko a Peru, na základě příměří zprostředkovaného předtím USA, mír, kterým byla současně Španělskem definitivně uznána nezávislost Peru. K uzavření definitivní mírové smlouvy mezi Španělskem a Chile došlo až v roce 1883.

Akce podobného druhu přiváděly hispanoamerické státy opět k idejím vzájemné spolupráce, jejichž projevem se staly kontinentální kongresy, podobné neúspěšnému Panamskému kongresu z roku 1826. Výzvy ke svolání nového kongresu, iniciované v různých souvislostech Mexikem již v letech 1831, 1838 a 1840, byly

---

⁸³ Tamtéž, s. 363; PERKINS, D.: A History of the Monroe Doctrine, s. 138-139; FRANCO, J. L.: La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico (2), s. 178.

sice v pozvaných zemích přijaty s nadšením, ale nikdy nedošlo k jejich realizaci.⁸⁴ Svolání a jednání tzv. Prvního limského kongresu v letech 1847-1848 ovlivnily zprávy o akci bývalého ekvádorského presidenta Juana Josého Florese, připravujícího znovunastolení svrchovanosti španělské monarchie v Ekvádoru. Významnou úlohu přitom sehrál Floresův liberální oponent Vicente Rocafuerte, právě v Limě roku 1847 však zesnulý.⁸⁵ Kontinentální kongres v Santiagu de Chile v roce 1856 byl motivován obavami z USA a jejich expanzionismu, způsobenými výsledky americko-mexické války a akcemi dobrodruha Walkera ve Střední Americe. Obavy ze strany evropských mocností v době severoamerické občanské války, francouzské okupace Mexika a akcí španělské flotily u peruánských břehů vedly k tzv. Druhému limskému kongresu v letech 1864-1865. Účast jednotlivých států na všech třech diplomatických akcích ovšem byla opět poměrně omezená a nad vzájemnými vztahy mezi latinskoamerickými státy nakonec převážil panamerikanismus pod mocenským vlivem USA, čehož se úvodem měla stát tzv. Mezinárodní americká konference, uskutečněná mezi říjnem 1889 a dubnem 1890 ve Washingtonu.⁸⁶ Jejím výsledkem bylo zřízení tzv. Panamerické unie a v následujících dekádách byla následována dalšími konferencemi zástupců nezávislých amerických států. Ideály spojené s Monroeovou doktrínou z roku 1823 začínaly v tomto období, již dlouhá desetiletí od jejího vzniku, nabírat reálných kontur. Válka mezi USA a Španělskem v roce 1898 skončila rychlým vítězstvím Severoameričanů a pro Španělsko ztrátou téměř celého zbývajícího zámořského impéria, tedy nejen Kuby a Portorika, ale i Filipín a pacifického ostrova Guam. Její výsledky se tak odrazily nejen na dalším vývoji na západní polokouli, ale též v prostoru východní Asie, který byl v průběhu předchozích desetiletí plně otevřen vlivu evropských velmocí a USA. Nedlouho po americko-španělské válce následovalo faktické ovládnutí části Panamské šije USA, kde se v roce 1903 vytvořil za otevřené severoamerické podpory nový panamský stát,

---

⁸⁴ ALVAREZ, A.: The Monroe Doctrine, s. 15.

⁸⁵ Tamtéž, s. 168-170; RODRÍGUEZ, J. E.: The Emergence of Spanish America, s. 234; MEDINA CASTRO, M.: Sojediněnyje Štáty i Latinskaja Amerika, s. 122.

⁸⁶ CONNEL-SMITH, G.: The Inter-American System, s. 36-37. V případě Prvního limského kongresu byl v březnu 1848 sepsán Protokol o konferenci zplnomocněnými zástupci Bolívie, Chile, Ekvádoru, Nové Granady a Peru. V září 1856 podepsali zástupci republik Peru, Chile a Ekvádoru v Santiagu de Chile tzv. Kontinentální smlouvu, ve které, „ve jménu Nejsvětější Trojice“ ve své invokaci, žádali „upevnit jednotu existující mezi nimi jako členy velké americké rodiny, svázané společnými zájmy, původem, podobností institucí a mnoha dalšími pouty bratrství“. V lednu 1865 byly v Limě zástupci Bolívie, Spojených států kolumbijských, Chile, Ekvádoru, Peru, Salvadoru a Venezuely podepsány Smlouva o jednotě a obranné alianci a Smlouva o ochraně míru. – ALVAREZ, A.: The Monroe Doctrine, s. 168, 176-181.

nezávislý na Kolumbii, a vybudování panamského průplavu. Projekt výstavby mezoceánského průplavu právě na Panamské šíji existoval ve Španělsku již v 16. století a ostatně, také on byl připomenut během jednání v Panamě v roce 1826.⁸⁷ Výstavba této strategické námořní spojnice v severoamerické režii, navazující na neúspěšně dovršenou práci francouzské Lessepsovy společnosti z osmdesátých let 19. století, byla prakticky dokončena v roce 1914, tedy v roce vypuknutí první světové války v Evropě – a v podstatě již celé století od bojů za nezávislost Latinské Ameriky. Pozice USA jako vůdčí a rozhodující síly západní polokoule byla v této době již nezpochybnitelnou. To se projevovalo i v obchodní sféře, kde již v osmdesátých letech 19. století předstihly USA Velkou Británii v pozici nejvýznamnějšího odběratele celkového exportu Latinské Ameriky, i když Británie zůstala až do počátku 20. století hlavním importérem a například pro Argentinu, Chile nebo Uruguay hrály rovněž až do prvního desetiletí 20. století obchodní vztahy s Velkou Británií či Německem významnější roli než obchod s USA.⁸⁸

Desetiletí mezi dovršením osvobozenického procesu v bývalých španělských a portugalských koloniích v kontinentální Americe a americko-španělskou válkou byla provázena velice výraznými změnami v celosvětovém měřítku, které měly svůj vliv i na nezávislé a vzájemně nejednotné státy v Latinské Americe. Sjedení Německa a Itálie vyneslo obě země mezi evropské velmoci, jež od sklonku 19. století rovněž sledovaly rozsáhlé zájmy v zámoří. V podstatě násilné otevření Číny a Japonska pronikání západních velmocí mělo za následek zintenzivnění velmocenského pronikání do Číny v jednom a cestu k velmocenské pozici Japonska ve druhém případě. Řada dalších asijských zemí se ve druhé polovině 19. století ocitla zcela pod přímou nadvládou evropských koloniálních velmocí, které si posléze vzájemně rozparcelovaly Afriku. S ohledem na někdejší španělskou a portugalskou Ameriku přitom můžeme poznamenat, že právě spis Alexandra von Humboldta Politický esej o Novém Španělsku je mnohými historiky považován za dílo, jež položilo základy novému povědomí o koloniální otázce v Německu.⁸⁹

Přes uvedené náznaky vzájemné latinskoamerické solidarity se ani v těchto obdobích nedosáhlo idejí jednoty a užší kooperace států v tomto prostoru. Ve druhé polovině 19. století se zmíněná ledková válka Chile proti Peru a Bolívii v letech

---

⁸⁷ MORALES PADRÓN, F.: *Manual de Historia Universal*. Tomo VII, s. 489.

⁸⁸ MEDINA CASTRO, M.: *Sojediněnnije Štaty i Latinskaja Amerika*, s. 63.

⁸⁹ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P.: *Opožděná expanze*, s. 23-24.

1879-1883, tj. zhruba v době, kdy byla definitivně uzavřena záležitost konfliktu, v němž dotyčné státy společně vystoupily proti bývalé koloniální metropoli, stala samozřejmě ukázkou zcela opačné tendence. Ještě dříve, v letech 1864-1870, byla jiným takovým nápadným, byť poněkud specifickým příkladem vyhrcovaného nepřátelství mezi jednotlivými latinskoamerickými státy krvavá paraguayská válka, ve které se izolovaná Paraguay v čele s diktátorem Franciskem Solanem Lópezem, dědičným *caudillem* (vládu převzal po svém otci, který sám byl nástupcem doktora Francii), ocitla v konfliktu s Brazílií, Argentinou a Uruguayí. Konflikt byl zahájen paraguayským útokem proti Brazílii, zčásti pak vedeným přes argentinské území, pod záminkou brazilského vojenského zásahu v nových vnitřních rozbrojích v Uruguayi, a skončil katastrofální porážkou Paraguaye.⁹⁰ Nejcharakterističtějším rysem zahraniční orientace jednotlivých latinskoamerických států se však stala jejich prvořadě ekonomická vázanost na vnější mocenská centra (jako evropské velmoci nebo USA) a naproti tomu poměrně slabé kontakty mezi nimi samotnými. K otázce celkových obchodních kontaktů Latinské Ameriky v desetiletích po dosažení nezávislosti lze uvést, že v polovině 19. století mělo jedenáct latinskoamerických států obchodní smlouvy s Velkou Británií a Francií, deset s USA, šest se Španělskem a německými státy. Ke konci 19. století všechny latinskoamerické státy udržovaly obdobné smlouvy s Francií, všechny s výjimkou Haiti s Velkou Británií a všechny kromě Uruguaye s USA. Téměř všechny měly navázané smlouvy také s Německem, Belgií, Španělskem a Itálií, některé i s Rakouskem, Dánskem, Nizozemím a Portugalskem. Oproti tomu ve stejném období pouze Peru bylo vázáno smlouvami s jedenácti dalšími latinskoamerickými státy, kdežto ostatní jen s pěti či šesti, či dokonce pouze dvěma až třemi. Například Argentina byla vázána smlouvami i se Švédskem, Norskem nebo Japonskem, ale nikoliv s Uruguayí, Kolumbií nebo Venezuelou. Brazílie udržovala smlouvy též s Dánskem, Nizozemím, Japonskem,

---

⁹⁰ Snem Franciska Solana Lópeze, vládnoucího v Paraguayi od roku 1862 a vzhlížejícího se v evropských vzorech císařské Francie a pruského militarismu, bylo vytvořit jakési jihoamerické impérium, vedené Paraguayí (na kterou mimochodem Argentina stále pohlížela jako na rebelantskou argentinskou provincii). V roce 1865 uzavřela Argentina presidentu Mitreho spojení s Brazílií, navzdory tradiční protibrazilské averzi v Argentině, ke kterému se připojil vůdce uruguayských *colorados* generál Venancio Flores (který získal moc v Uruguayi s brazilskou vojenskou pomocí, zatímco jeden z jeho předchůdců se ještě před vypuknutím této války pokoušel o sblížení s Paraguayí). Tehdy asi půlmilionové Paraguayi přinesl konflikt ztrátu naprosté většiny mužské populace v produktivním věku (mezi padlými byl i sám López) a naprostou hospodářskou zkázu. Definitivní mírová smlouva Paraguaye s Brazílií byla uzavřena v roce 1872 a s Argentinou až v roce 1876. – CHALUPA, J.: Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile, s. 287-290; KLÍMA, J.: Dějiny Brazílie, s. 214-218; HERNÁNDEZ SÁNCHEZ-BARBA, M., a kol.: Historia General de España y América. Tomo XV, s. 371; BOLLINGER, A.: Spielball der Mächtigen, s. 189-190.

Čínou nebo Tureckem, avšak rovněž ne s Kolumbií či Venezuelou. Stejně tak Mexiko vázaly smlouvy třeba se Švédskem, Norskem, Japonskem a Čínou, ale ne s Brazílií, Uruguayí a Venezuelou.⁹¹

Tvrzení, že Monroeova doktrína, která od počátku slibovala latinskoamerickým zemím jistou ochranu USA před pronikáním evropských velmocí, ušetřila tyto státy v epoše triumfujícího imperialismu druhé poloviny až poslední čtvrtiny 19. století osudu mnoha částí Asie a Afriky, nelze zcela vyvrátit, ani potvrdit.⁹² Uvedená hispanoamerická konference v Limě mezi listopadem 1864 a březnem 1865 se konala za zhruba takového ideového dilematu, že pokud jsou USA dostatečně silné k prosazení Monroeovy doktríny, jejich moc může znamenat ohrožení pro nezávislost latinskoamerických států, ovšem v opačném případě existuje pro tyto státy pravděpodobné ohrožení z Evropy.⁹³ USA samy byly dlouho s různějším prosazováním zásad někdejší Monroeovy deklarace z roku 1823 dosti obezřetné. I přes například vyjádřený odpor k francouzské okupaci sousedního Mexika po skončení vlastní občanské války, spojený s materiální pomocí Juárezovým mexickým republikánům, skutečný zlom i v tomto ohledu nastal až v období po roce 1898. Válka mezi USA a Španělskem se odehrála v bezprostřední návaznosti na v pořadí již druhou válku za nezávislost na Kubě, čili ostrově, který v USA poutal už tradiční zájem a který přes vlastní nezávislost z roku 1901 zůstal i poté dlouho pod faktickou kontrolou Washingtonu. Jako jeden z typických projevů nové severoamerické politiky, v němž se odrážely principy z roku 1823, lze připomenout zásah administrativy presidenta Theodora Roosevelta proti blokádě venezuelských přístavů britskou, německou a italskou flotilou v roce 1902, čili událost, v jejímž dalším důsledku se jinou významnou reakcí, tentokrát z argentinské strany, stala tzv. Dragova doktrína (ovšem už v polovině devadesátých let 19. století USA vystoupily ve prospěch Venezuely v jejím pohraničním sporu s Velkou Británií, respektive s britskou částí Guyany). Zároveň se však za vlády téhož presidenta změnila Monroeova doktrína v nástroj, jehož USA hodlaly využít k prosazení vlastních zájmů v jednotlivých latinskoamerických zemích, což se v prvních dekádách 20. století v praxi projevilo řadou severoamerických vojenských intervencí v zemích karibské oblasti, Střední Ameriky i v Mexiku a což v latinskoamerických zemích vyvolávalo

---

⁹¹ MEDINA CASTRO, M.: *Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika*, s. 63-64.

⁹² PERKINS, D.: *A History of the Monroe Doctrine*, s. 150.

⁹³ CONNELL-SMITH, G.: *The Inter-American System*, s. 37.

odpor vůči svému velmocenskému „patronovi“. Další vývoj ve 20. století, spjatý se dvěma světovými válkami a posléze tzv. studenou válkou, znamenal opět určitý ústup velmocenské hegemonie USA na západní polokouli, v první řadě způsobený hospodářským a politickým posílením role samotných latinskoamerických zemí a jejich samostatným vystupováním na mezinárodním poli. Nicméně, situace, která se ve dvacátých letech 19. století, případně ještě v desetiletích bezprostředně následujících konstitovala ve velké části amerických kontinentů, tj. vznik celé řady konkrétních suverénních států v prostoru bývalé španělské a portugalské Ameriky, přetrvala ve svých nejhrubších obrysech přes celou zbývající část 19. a celé 20. století až do současného stavu v počáteční fázi 21. století.

ZÁVĚR

O celkových výsledcích, významu a dlouhodobém dopadu latinskoamerické emancipace bylo již mnohé řečeno. Můžeme pouze stručně rekapitulovat skutečnost, že výsledkem více než půldruhého desetiletí trvajících bojů a nepokojů v rozlehlém prostoru španělského koloniálního impéria v Americe byl vznik několika nezávislých států, které se v následujícím období v některých případech rozpadly na další suverénní státní útvary, takže kolem roku 1850 dosahoval jejich počet šestnácti. Bývalé portugalské Americe, tj. Brazílii, až do roku 1889 pod monarchistickou vládou, se oproti tomu podařilo zachovat si politickou jednotu. Nezávislosti španělské a portugalské Ameriky předcházela nezávislost USA na Velké Británii (a také Haiti na Francii) a slovy španělského historika Josého Maríi Jovera, „španělské a portugalské zaoceánské impérium postihl stejný osud jako impérium anglické, jež se rozpadlo na dvě části v roce 1776,“ a „západní polokoule s konečnou platností přestala být koloniální oblastí a americký svět se oddělil od starých evropských metropolí“.¹ Už z nejhrubšího globálního pohledu jsou zde však samozřejmě rozdíly, neboť tak jako v dalších dvou stoletích žádná z nezávislých latinskoamerických zemí nedosáhla v rovině mocenskopolitické, hospodářské a vojenské pozice srovnatelné s USA, tak ztráta části severoamerické pevniny, stvrzená v roce 1783, neznamenal pro dynamicky se rozvíjející Velkou Británii a její pozici ve světě, jak se právě v 19. století ukázalo, tak trvalou újmu, jako tomu bylo v případě latinskoamerické emancipace pro poněkud dekadentní pyrenejské monarchie. Ztráta rozlehlých amerických držav především otrásla pozicí Španělska, které ve dvacátých letech 19. století definitivně přišlo o to, co patřilo k plodům velkého mocenského vzepětí Španělska v první polovině 16. století, co následovalo slavné Kolumbovy plavby a bylo vydobyto velkolepými taženími conquistadorů, a co činilo ze španělské monarchie významný faktor i poté, co ji výsledky války o španělské dědictví počátkem 18. století, spjaté s dynastickou změnou na jejím trůně a ztrátou četných evropských držav, odsunuly na periferii evropské politiky. Tak jako je prvopočátek celkového mocenského úpadku španělského impéria někdy spatřován už v porážce španělské *Armady* u břehů Britských ostrovů v roce 1588, následován osudnými

---

¹ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 381.

válečnými neúspěchy španělské habsburské monarchie v 17. století a posléze zmíněnými událostmi války o španělské dědictví, úspěšně dovršený boj za nezávislost ve španělské Americe zhruba v letech 1808-1826 dále pochopitelně hluboce podlomil mezinárodní pozici Španělska, které se v předchozím, 18. století, pokoušelo v čele s panovníky z nové bourbonské dynastie o svou mocenskou rekonvalescenci. Z tohoto hlediska pak můžeme na porážku Španělska ve válce s USA v roce 1898, se ztrátou Kuby, Portorika, Filipín a souostroví v Mikronésii, pohlížet jako na vyvrcholení velmi dlouhodobého a samozřejmě jen velmi zdánlivě přímočarého mocenského sestupu. Poněkud odlišný byl případ Portugalska, které sice nikdy nehrálo klíčovou roli na evropské mocenské šachovnici, ale, vedle svého podílu na kolonizaci a procesu transkultury Jižní Ameriky v 16.-19. století, bylo již v 15. a na počátku 16. století průkopníkem evropské koloniální expanze v Africe a v Asii. Přes četné ztráty v následujících obdobích zůstával Portugalsku i po osamostatnění Brazílie v roce 1822 významný pás afrických a asijských držav (kromě atlantického souostroví Azor a ostrova Madeira též jižněji položené Kapverdské ostrovy, část západoafrické Guineje, Angola, Mozambik, Goa a další enklávy v Indii, část ostrova Timor, Macao v Číně) a v době rozdělení Afriky mezi evropské koloniální mocnosti od sklonku 19. století mířilo portugalské úsilí zejména k teritoriálnímu rozšíření vlastního koloniálního panství na africkém kontinentě. Ve 20. století zůstávalo Portugalsku ještě dosti významné zámořské impérium (což lze již jen sotva tvrdit o Španělsku) a nakonec bychom vlastně mohli říci, že Portugalsko, které se v Africe a v Asii objevilo jako první evropská koloniální síla, jako poslední odtud odešlo – v rámci dekolonizace asijského a afrického kontinentu po roce 1945 došlo ke zhroucení portugalské koloniální říše, zejména v případě Afriky, až v polovině sedmdesátých let 20. století.

Jak bylo zmíněno, svržení koloniální nadvlády evropských mocností nad většinou území amerických kontinentů bylo dovršeno vlastně ještě před vystupňováním evropské koloniální a velmocenské expanze v Asii a poté v Africe, s tím, jak právě v 19. století kulminovala celková převaha evropských mocností ve světě, jejíž počátky bychom mohli hledat už ve velkých španělských a portugalských zámořských výpravách na počátku novověku a která začala postupně ochabovat, mj. i pro nápadný mocenský vzestup USA, a k jejímuž konci přispělo i vyčerpání Evropy v obou světových válkách první poloviny 20. století. Kromě USA se na stále propojenější světové scéně vynořili další významní mimoevropští aktéři (už na

přelomu 19. a 20. století například Japonsko, ovšem za opět zcela změněných globálních podmínek druhé poloviny 20. století také Čína, Indie apod.) – a v této široké časové souvislosti nelze zcela opomíjet, přes vzájemnou politickou nesoudržnost, ani roli Latinské Ameriky, případně některých jejích jednotlivých států.

Pro skutečnost, že se v prostoru bývalé španělské Ameriky kolem roku 1826 nevytvořil jeden politický celek, položilo kromě jiného předpoklady samozřejmě už její předchozí rozdělení na vzájemně prakticky nezávislé správní jednotky v koloniální éře. K politické fragmentaci hispánského či přesněji hispanoamerického světa tak vlastně došlo již nepříliš dlouho předtím, co se v Evropě projevil trend zcela opačný ve formě politického sjednocení Itálie a Německa – byť samozřejmě na prostoru geograficky podstatně méně rozlehlém a především v prostředích s naprosto odlišným historickým vývojem a podmínkami² (jde tedy spíše jen o určitý povrchní postřeh, podobně jako se nám, například, mohou podsouvat podobnosti zmíněného dlouhodobého mocenského sestupu Španělska s časově téměř paralelním postupným úpadkem osmanského Turecka). Navzdory existujícímu vědomí vzájemné hispanoamerické pospolitosti (které nakonec často více či méně může zahrnovat i Španělsko) zmiňovaná nejednotnost a neexistence trvalejší užší spolupráce v rámci zemí bývalé španělské Ameriky, o kterou usilovali Miranda, Bolívar, San Martín a další, přetrvávala, a jak bylo také zmíněno, úlohu určité jednotící síly na západní polokouli převzaly, fakticky od sklonku 19. století, USA, i když to v latinskoamerických zemích často vyvolávalo ostrou opozici. Tradičním oponentem USA se stala Argentina, ale politický kurz, jenž se často rozcházel se zájmy sousedních USA, byl příznačný též pro Mexiko. Argentina se mimochodem rovněž stala zemí, jež se v prvních desetiletích 20. století těšila mimořádné hospodářské prosperitě a k jejímuž ekonomickému rozkvětu přispěla (docela podobně, byť v měřítku menším než v případě USA) rozsáhlá imigrace z Evropy. Přistěhovalectví

---

² Rovněž s ohledem ke zmíněnému politickému sjednocení Itálie a Německa, k němuž došlo v časovém rozmezí zhruba mezi počátkem šedesátých a počátkem sedmdesátých let 19. století, můžeme připomenout také myšlenku iberské jednoty, tj. ideu politického spojení bývalých mateřských zemí iberoamerických států, Španělska a Portugalska. Ta byla právě ve čtyřicátých letech 19. století výrazně prosazována španělskými progresisty, případně portugalskými setembristy, tedy zástupci radikálnějšího proudu portugalského liberalismu (k tomu viz např. uvedené dílo čtveřice španělských autorů *Dějiny Španělska*, s. 493-494, nebo KLÍMA, Jan: *Dějiny Portugalska*, Praha 1996, s. 139). Myšlenka iberské jednoty mohla své opodstatnění nalézat v politickém vývoji křesťanských států Pyrenejského poloostrova ve středověku, za jehož vrcholný bod můžeme v podstatě považovat sloučení Kastilie a Aragónu ve druhé polovině 15. století a tím položení základů španělského státu, a její precedent bychom mohli vidět ve španělsko-portugalské personální unii z let 1580-1640, byť ta se fakticky rovnala španělské nadvládě nad Portugalskem a jeho koloniálním panstvím.

z Evropy se stalo na přelomu 19. a 20. století velmi významným faktorem ostatně též pro Uruguay nebo Brazílii, případně (v 19. století stále španělskou) Kubu. Spolu s celkovou a rozsáhlou migrační vlnou z Evropy na západní polokouli, která početně daleko převýšila evropské přistěhovalectví do Ameriky z koloniálních dob a stala se velmi výrazným faktorem také v dějinách Latinské Ameriky (a zejména jmenovaných zemí), představovaly země amerických kontinentů též cíl, i když v míře podstatně skromnější, migrace asijské.³

Argentina, Brazílie a Chile rovněž ve druhé dekádě 20. století vytvořily politické uskupení, jež mělo posílit vzájemnou latinskoamerickou jednotu (tzv. „ABC státy“) a jež například již v roce 1914 vystoupilo proti severoamerické vojenské intervenci v Mexiku. Vojenské zásahy USA do dramatických událostí mexické revoluce let 1910-1917 však byly jen jedním z případů severoamerických intervencí i trvalejší vojenské přítomnosti, k nimž USA v zájmu obrany vlastních zájmů přistupovaly od prvního desetiletí 20. století v prostoru jižně od vlastního území (jako jiné takové případy jmenujme Kubu, Dominikánskou republiku, Haiti, Nikaraguu, ale v postatě mohli bychom začít už zákrokem proti Kolumbii ve prospěch nezávislosti Panamy v roce 1903). Určitý obrat se v této politice Spojených států pak projevil zejména až s tzv. politikou „dobrého sousedství“ po nástupu F. D. Roosevelta do jejich presidentského úřadu v roce 1933. Panamerický systém v čele s USA, na jehož počátku stála první panamerická konference ve Washingtonu v letech 1889-1890, přečkal světové války let 1914-1918 a 1939-1945, během nichž se, navzdory všem opozičním postojům v Latinské Americe vůči USA a případným sympatiím některých vlivných kruhů zejména vůči Německu, ukázal být severoamerický vliv rozhodující, a v novém mezinárodním napětí po roce 1945, které signalizovalo počátek studené války, se z valné části transformoval do Organizace amerických států.

Zmiňovaný vliv ozbrojených sil ve vnitřním politickém životě jednotlivých latinskoamerických zemí, dědictví válek za nezávislost, charakterizoval řadu latinskoamerických států také ve 20. století, stejně jako jejich vnitřní vývoj byl nadále v mnoha případech poznamenán násilnými politickými zvraty. Jako určité impulsy, které v širším měřítku zasáhly takovým způsobem do vnitropolitického vývoje

---

³ Jako práci, která se touto otázkou, velmi důležitým sociálním fenoménem v dějinách západní polokoule 19. a první poloviny 20. století zabývá, můžeme připomenout například studii Josého C. Moyi *A Continent of Immigrants. Postcolonial Shifts in the Western Hemisphere*, obsaženou v prvním vydání časopisu *The Hispanic American Historical Review* z roku 2006 (s. 1-28).

některých latinskoamerických zemí, můžeme uvést kupříkladu dopady světové hospodářské krize v roce 1930 nebo později vlivy kubánské revoluce po roce 1959, která v podmínkách bipolárního světa tzv. studené války přivedla Kubu do tábora nejbližších spojenců Sovětského svazu a zároveň v ostatních zemích Latinské Ameriky, včleňovaných obvykle vedle často mladých zemí dekolonizované Asie a Afriky do tzv. třetího světa, zčásti podnítila či přispěla k vlně nepokojů, ozbrojených guerillových hnutí, vojenských převratů, populistických vlád. Samozřejmě, že vývoj v jednotlivých nezávislých zemích Latinské Ameriky jako v 19., ani ve 20. století neprobíhal stejnoměrně, a tak lze například uvést jako určitou výjimku, kterou po naprostou většinu 20. století, po skončení krvavé mexické revoluce a jejích dozvucích ve dvacátých letech, představovalo Mexiko, jež se pod vládou jedné a často poměrně autoritativně vládnoucí politické strany těšilo relativní vnitřní stabilitě ve srovnání se zeměmi Střední a Jižní Ameriky, nebo lze připomenout vnitropolitickou stabilitu při fungujícím demokratickém systému, jaké po celou druhou polovinu 20. století, jako výjimku v latinskoamerických podmínkách, charakterizovaly Kostariku. Vzhledem k tomu, co bylo zmíněno o Latinské Americe v souvislosti s 19. stoletím, též vývoj ve 20. století zde byl provázen spory a konflikty mezi jednotlivými státy, čehož příčina spočívala v teritoriálních záležitostech a nejednou byla provázána např. se zájmy nadnárodních ropných společností. Byly zde tak například konflikty Peru s Kolumbií a Ekvádorem ve třicátých a čtyřicátých letech o oblasti v Amazonii (ve druhém případě, poznamenaném hraničními rozpory už v 19. století, ostatně opět v letech devadesátých) a vůbec nejvážnějšího rozsahu nabrala válka mezi Bolívií a Paraguayí o oblast Gran Chaco v letech 1932-1935. Samozřejmě, mohli bychom také připomenout, opět v návaznosti na to, co bylo uvedeno o vývoji v 19. století, třeba ozbrojený konflikt, ke kterému o další půlstoletí později, v roce 1982, došlo mezi argentinským vojenským režimem a Velkou Británií o Falklandské (Malvínské) ostrovy.

Účelem tohoto závěru by však asi nemělo být podávat výčet, byť třeba jen stručný, nejdůležitějších nebo nejznámějších událostí a trendů či charakteristik v této části světa v dobách časově již velmi vzdálených od dosažení nezávislosti. Podstatné ovšem je, že z celkového pohledu můžeme téměř celé 19. a následně 20. století v latinskoamerických dějinách, navzdory četným bouřlivým a dramatickým vnitropolitickým zvrátům, k nimž během těchto dvou století došlo v jednotlivých latinskoamerických zemích, označit vlastně za jednu epochu, jež kontinuálně

navazuje přímo na dovršení emancipace. Připomeňme si opět slova J. M. Jovera, napsaná již v šedesátých letech 20. století: „Jako všechny velké historické události, obsahovala emancipace Ameriky z pohledu vzdáleného půl druhého století stránky kladné i záporné. Mezi prvními uveďme klad celosvětového významu – po třech stoletích byl završen proces, jímž Španělsko přeneslo na druhou stranu Atlantiku svou náboženskou víru, svůj jazyk, svou kulturu, své instituce a značnou část svého populačního potenciálu. Dozrály a do dějin vstoupily nové státy, které dnes tvoří ve svém celku jednu z velkých světových sil budoucnosti – Latinskou Ameriku...“⁴ Tato slova by vlastně mohla být mottem tohoto závěru. Latinská Amerika a případně západní polokoule vůbec (tj. stále pod převládajícím vlivem USA) ani na počátku 21. století samozřejmě nedosáhla integrace srovnatelné například s Evropskou unií, přes existenci integračních seskupení a různých projektů a snah v tomto prostoru. Přesto lze však již asi sotva pochybovat například o pozici Brazílie jako jedné z hlavních světových ekonomických sil. Hospodářský, politický a demografický potenciál slabých a rozvrácených států, které se ve dvacátých letech 19. století vytvořily na troskách španělského a portugalského zámořského impéria, za dvě století jejich nezávislosti značně vzrostl – v případě demografickém velmi závratně ve druhé polovině 20. století, takže už ke sklonku 20. století (pro představu při srovnání s dvěma nejlidnatějšími zeměmi evropského kontinentu) přesahoval počet obyvatel Brazílie počet obyvatel Ruska a Mexiko mělo více obyvatel než Německo.⁵ Ačkoliv už kupříkladu jen samotná klasifikace jako „rozvojové země“ svědčila o hospodářské

---

⁴ UBIETO ARTETA, A., REGLÁ CAMPISTOL, J., JOVER ZAMORA, J. M., SECO SERRANO, C.: Dějiny Španělska, s. 436.

⁵ Pro konkretizaci tohoto jen velice hrubého srovnání počtu obyvatel nejlidnatějších zemí Latinské Ameriky a Evropy, respektive Eurasie (vzhledem k uvedenému Rusku) na konci 20. století lze nahlédnout například do publikace Školní atlas dnešní svět (v autorství Jiřího Tomeše, Radovana Jelínka a kolektivu vyšlo v Praze 1997). Podle údajů z tabulek, obsažených v této publikaci na s. 90-93 a podávajících některé číselné údaje ke všem státům světa, činil k roku 1995 počet obyvatel Brazílie, páté nejlidnatější země na světě, téměř 161, 8 mil. (zatímco zmíněného Ruska 147 mil.) a Mexika téměř 93, 7 mil. (zmíněného Německa necelých 81, 6 mil.). Mexiko se v průběhu druhé poloviny 20. století změnilo zdaleka v nejlidnatější převážně španělsky mluvící zemi světa. Pro srovnání, počet obyvatel jeho někdejší koloniální metropole, tj. Španělska, vytvářel k roku 1995 zhruba 39, 6 mil., což se v případě hispanoamerických zemí nejvíce blížilo počtu obyvatel Kolumbie (zhruba 35, 1 mil.) a Argentiny (necelých 34, 6 mil.).

Možná jako podstatnější je však v této souvislosti možné připomenout, že v 19. století byl celkový populační růst Latinské Ameriky pomalý a nedosáhl tempa srovnatelného s početním růstem obyvatelstva USA, jejichž počet obyvatel, s výrazným přispěním zmíněné imigrace, přesáhl před rokem 1914 90 milionů, což bylo více než všechny latinskoamerické země dohromady. Ještě v polovině padesátých let 20. století (podle údajů z příručního vydání Malého atlasu světa, Praha 1958) byl souhrnný počet obyvatelstva všech hispanoamerických zemí a Brazílie (zhruba 180 milionů) jen o málo vyšší než počet obyvatel USA (přes 172 milionů). O pouhých čtyřicet let později činil celkový počet obyvatel všech iberoamerických zemí přes 467 milionu a USA 263, 25 milionu.

zaostalosti latinskoamerických států ve srovnání s nejvyspělejšími zeměmi západní Evropy, Severní Ameriky, Japonskem, Austrálií atd., vzrůst celkového hospodářského významu Latinské Ameriky (a zejména takových zemí jako Brazílie, Mexiko, Argentina) se stal zjevným. Vývoj ve 20. století se svými důsledky navíc také přispěl k ekonomické samostatnosti latinskoamerických zemí. Lze zmínit, že v závěrečné fázi 20. století také Brazílie a Argentina patřily k zemím, pracujícím na vlastním programu výroby jaderných zbraní, byť od těchto projektů později upustily. V podstatě i toto vše by tedy bylo možno označit jako dlouhodobý výsledek politické emancipace Latinské Ameriky v první čtvrtině 19. století, respektive jako její přímé dědictví.

CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED HLAVNÍCH UDÁLOSTÍ

1775-1783 Válkou USA za nezávislost vrcholí dosavadní spory mezi britskými koloniemi v Severní Americe a koloniální metropolí. Francie, Španělsko a později také Nizozemí vystupují v tomto konfliktu proti Velké Británii, což mj. vede k bloádě španělské Ameriky britským válečným loďstvem.

1776 Deklarace nezávislosti USA.

1780-1781 Velké indiánské povstání Tupaka Amarúa v Peru a jeho spojence Tupaka-Catariho v Horním Peru. Povstání tzv. *comuneros* v Nové Granadě.

1788 Umírá španělský král Karel III., jehož vláda (od roku 1759) byla spojena s řadou osvícenských reforem ve španělském impériu. Novým španělským panovníkem se stává jeho syn Karel IV.

1789 George Washington prvním presidentem USA. Počátek Velké francouzské revoluce. Odhaleno republikánské Tiradentovo spiknutí v Brazílii.

1791 Revoluční atmosféra ve francouzské kolonii Saint Domingue vrcholí ve velkém povstání černých otroků.

1793 Španělsko i Portugalsko se zapojují do velké evropské válečné koalice, namířené proti revoluční Francouzské republice.

1795 Španělsko uzavírá mír s Francouzskou republikou v Basileji a postupuje Francii východní část ostrova Hispaniola (Santo Domingo).

1796 Smlouva ze San Ildefonsa mezi Španělskem a Francií vytváří předpoklad pro válečné spojenectví Španělska s Francií opět proti Velké Británii.

1797 Britové se zmocňují španělského ostrova Trinidad při pobřeží Jižní Ameriky. Španělské impérium je kromě toho v této době opět vystaveno britské námořní blokádě, omezující spojení Španělska s jeho zámořskými územími v Americe.

1800 Španělsko druhou smlouvou ze San Ildefonsa vrací svému francouzskému spojenci část Louisiany, získanou jím v roce 1763 (Francie ji později, v roce 1803, prodává USA).

1801 Válečný konflikt mezi Španělskem a Portugalskem. Jeho akce se odehrávají rovněž na jižním pomezí portugalské Brazílie, k níž je připojena oblast bývalých jezuitských misí východně od řeky Uruguay.

1802 Mír v Amiensu, který uzavírá Velká Británie s bonapartistickou Francií a jejími spojenci, včetně Španělska, znamená fakticky jen příměří v průběhu napoleonských válek.

1803-1804 Neúspěch francouzské vojenské expedice proti vzbouřeným otrokům v Saint Domingue je následován vyhlášením nezávislosti Haiti.

1804 V situaci obnovené války mezi Velkou Británií a Francií vyhláší také španělský král Karel IV. opět válku Velké Británii.

1805 Osudná porážka francouzského a španělského válečného loďstva v námořní bitvě u Trafalgaru.

1806 Francisco Miranda se poprvé pokouší zahájit boj proti španělské nadvládě ve Venezuele, zmítané v předchozích letech vzpourami zejména barevného obyvatelstva.

1806-1807 Buenos Aires a Montevideo dočasně obsazeny britskými ozbrojenými silami, přičemž Buenos Aires se stává dějištěm ozbrojených střetů mezi

Brity a milicemi místních kreolů, jimž se podařilo vytlačit invazní oddíly z města.

1807 Tlak Francie vůči Portugalsku, jenž souvisí s tzv. kontinentální bloádou, vyhlášenou Napoleonem I. vůči Velké Británii. Francouzsko-španělská smlouva z Fontainebleau o rozdělení portugalského území (27. října). Francouzská vojenská intervence do Portugalska na sklonku roku nutí portugalský královský dvůr k evakuaci do Brazílie.

1808 Brazilské přístavy otevřeny cizímu, v praxi především britskému obchodu. Aranjuezská vzpoura ve Španělsku (svržení krále Karla IV. a jeho prvního ministra Godoye ve prospěch Ferdinanda VII.). Francouzská okupace Španělska a zahájení osvobozené války v zemi (povstání v Madridu 2. května). Bayonnské abdikace a nástup Josepha Bonaparta, jako Josefa I., na španělský trůn. Vytváření junt, vedoucích boj proti francouzské invazi ve jménu Ferdinanda VII. Britská invaze do Portugalska. Autonomistické tendence v Mexiku pod vlivem španělských událostí.

1809 Dekret španělské Centrální junty v Seville, měnící zaoceánské kolonie v Americe prakticky v integrální součást Španělska (leden). Otevřená povstání proti koloniálním pořádkům v některých částech španělské Ameriky (Mexiko, dočasné samosprávné junty v Quitu a Horním Peru).

1810 Francouzská armáda obsazuje Seville. Od února se v Cádiz scházejí španělské kortesy. V následujících měsících se velká část Jižní Ameriky ocitá pod vládou samosprávných junt (Venezuela, Río de la Plata, Nová Granada, Chile), fakticky nezávislých na Španělsku. Selhání obdobného pokusu v místokrálovství Nové Španělsko (Mexiko) vede v září k převážně indiánskému a mestickému povstání Miguela Hidalga.

1811 Porážka Hidalgova povstání v Mexiku. Venezuela vyhláší nezávislost na Španělsku, ovšem zemí zmítá občanská válka mezi patrioty a přívrženci koloniálního režimu. Svou úplnou nezávislost vyhláší také Cartagena de Indias v politicky nejednotné Nové Granadě. Paraguay dosahuje faktické nezávislosti na Buenos Aires i na Španělsku.

1812 Španělská cádizská ústava (březen). Porážka první republiky ve Venezuele a restaurace španělské koloniální moci v zemi. Začátek války mezi USA a Velkou Británií. Neúspěch Napoleonova tažení do Ruska ke sklonku roku je předzvěstí pádu francouzské hegemonie v Evropě a již v červenci se obrát ve prospěch britských, španělských a portugalských sil projevuje také na Pyrenejském poloostrově (bitva u Arapiles).

1813 Vítězný postup britských, španělských a portugalských vojsk ve Španělsku (bitvy u Vitorie v červnu a San Marcial ke konci srpna). Napoleon I. po své porážce u Lipska navrácí španělský trůn Ferdinandovi VII. (smlouva z Valençay 11. prosince). Venezuelští patrioté v čele se Simónem Bolíwarem zatím obnovují nezávislost své země.

1814 Válečná porážka Francie, restaurace Bourbonů ve Francii a první pařížský mír (30. května). Ferdinand VII. ruší platnost cádizské ústavy a obnovuje absolutistický režim ve Španělsku, k čemuž patří i obnova koloniálního statu amerických území. Vlastenecké síly Buenos Aires dobývají Montevideo, dosud v rukou prošpanělských royalistů. Druhá republika ve Venezuele rozdrvena Bovesovými a Moralesovými oddíly. Restaurace koloniální moci v Chile. V Evropě zahajuje zasedání Vídeňský kongres. Gentský mír (24. prosince) ukončuje britsko-americkou válku.

1814-1815 Indiánské povstání pod vedením kasika a generála Matea Pumacahui v andských oblastech jižního Peru.

1815 Napoleonův návrat k moci ve Francii a definitivní porážka u Waterloo. Finální akta Vídeňského kongresu. V Evropě se vytváří tzv. Svatá aliance. Španělská armáda maršála Morilla se vylodí ve Venezuele a zahajuje tažení proti Cartageně de Indias. Portugalský princ regent Jan povyšuje Brazílii na království rovnoprávné s Portugalskem. Selhání třetí a poslední invaze z laplatských provincií do Horního Peru, ovládaného silami peruánského místokrále. V Mexiku definitivně poražen a

popraven José María Morelos, v předchozím období předák boje za nezávislost. Bolívarův „Dopis z Jamajky“.

1816 Bolívar a další venezuelští předáci obnovují s podporou Haiti boj za nezávislost Venezuely. Portugalský princ regent Jan portugalským a brazilským králem jako Jan VI. Španělské vojsko pod velením maršála Morilla obsazuje Bogotu. Kongres v Tucumánu vyhláší v červenci úplnou nezávislost Spojených provincií Río de la Plata na Španělsku.

1816-1817 Portugalsko-brazilská invaze do Banda Oriental, ovládané Josém Artigasem, vytváří předpoklad pro připojení této laplatské provincie k Brazílii.

1817 Tažení laplatského generála San Martína přes Andy do Chile a vítězství u Chacabuka (12. února) znamenají obnovu faktické chilské samostatnosti. Španělsko přistupuje ke Svaté alianci. Memorandum britského ministra zahraničí Castlereagha k situaci ve španělské Americe.

1818 Vítězství chilských patriotů nad royalisty v bitvě u Maipú a vyhlášení chilské nezávislosti O'Higinsem. Španělská Florida dočasně obsazena vojenskými oddíly USA. V Evropě uskutečněn Cášský kongres.

1819 Vytvoření třetí Venezuelské republiky pod Bolívarovým vedením v Angostuře (únor). Adamsovou a Onísovou smlouvou postupuje Španělsko USA Floridu a zároveň je vytyčena hranice mezi španělským panstvím a USA napříč celou Severní Amerikou. Bolívarovo tažení do Nové Granady vrcholí v srpnu vítězstvím u Boyacá a obsazením Bogoty. Vyhlášeno vytvoření Velké Kolumbie v Angostuře (prosinec).

1820 Vítězství konstitucionalistických revolucí ve Španělsku, Neapolsku a Portugalsku. Vnitřní konflikt v laplatských provinciích mezi provinčními *caudillos* a centrální vládou v Buenos Aires kulminuje vítězstvím federalistů. Osvobozenecká expedice generála San Martína z Chile do Peru. Příměří mezi Bolívarem a Morillem

ve Venezuele.

1820-1821 Kongresy v Opavě a Lublani, rozhodnutí o rakouském vojenském zásahu v Itálii.

1821 Portugalský a brazilský král Jan VI. se pod tlakem revolučních událostí v Portugalsku vrací z Rio de Janeira do Lisabonu. V obnoveném venezuelském konfliktu vítězí Bolívar a Páez v bitvě na pláni Carabobo (24. června) a vstupují do Caracasu. Generál San Martín vyhláší v Limě nezávislost Peru (28. července). Bývalý royalistický důstojník Agustín de Iturbide v čele independentistického hnutí stojí u zrodu nezávislosti Mexika – v září vstupuje do bývalého místokrálovského centra Ciudad de México, ovšem jeho projekt vytvoření nezávislé mexické monarchie v čele s představitelem španělských Bourbonů, předtím dojednaný se španělským zástupcem O'Donojúem, je předurčen k nezdaru. V Guatemale vyhlášena nezávislost Střední Ameriky v souvislosti s vývojem v Mexiku (15. září).

1821-1822 V Santo Domingu (od roku 1809 opět pod španělskou kontrolou) vyhlášena v prosinci 1821 nezávislost, jež však vede k nové anexi ze strany Haiti.

1822 Mexická anexe Střední Ameriky naráží na částečný odpor v této oblasti. USA uznávají nezávislost hispanoamerických států (březen). Agustín de Iturbide se stává mexickým císařem jako Agustín I. Vítězství Bolívarova generála Sucreho v bitvě na úpatí hory Pichincha poblíž Quitu (24. května). Červencová schůzka Bolívara a San Martína v Guayaquilu a San Martínův odchod z Ameriky. Odpor proti politice portugalských liberálů vůči Brazílii vrcholí vyhlášením brazilské nezávislosti princem Domem Pedrem (tzv. „Provolání z Ipirangy“ 7. září), jenž se poté stává jako Pedro I. brazilským císařem. V Evropě se schází Veronský kongres, na kterém se mocnosti Svaté aliance rozhodují k intervenci proti liberálnímu vedení ve Španělsku.

1823 Francouzská invaze do Španělska v zájmu obnovení absolutní moci Ferdinanda VII., uskutečněná proti vůli Velké Británie a vytvářející dohady o

možném zásahu Svaté aliance ve španělské Americe. Pád mexického císaře Agustína I. a separace Středoamerických provincií od Mexika. Bolívar přijíždí do Peru, zčásti dosud ovládaného armádou španělského místokrále La Serny, a fakticky zde přebírá moc. Tzv. Polignakovým memorandumem (říjen) se Francie zavazuje vůči Velké Británii k vojenskému nezasahování ve španělské Americe. Kapitulace španělské posádky ve venezuelském Puerto Cabellu, poslední na území Velké Kolumbie (listopad). Prosincová deklarace presidenta USA Jamese Monroea a jeho státního sekretáře Johna Quincyho Adamse, později známá jako Monroeova doktrína.

1824 Bývalý mexický císař Iturbide popraven při svém pokusu o návrat do Mexika. Vítězství Bolívarových vojsk v bitvě u Junínu (srpen) a následně zejména Sucreho vítězství nad místokrálovským vojskem u Ayacucha (9. prosince) rozhodují situaci v Peru, ale v podstatě i v celé kontinentální španělské Americe ve prospěch nezávislosti.

1825 Velká Británie uznává nezávislost některých hispanoamerických států (leden). Tažení maršála Sucreho do Horního Peru a vytvoření nezávislé Republiky Bolívar (později Bolívie). Uznání nezávislosti Brazílského císařství ze strany Portugalska odstraňuje překážky k témuž kroku ze strany většiny dalších evropských států. Kapitulace posledních španělských oddílů v Mexiku (pevnost San Juan de Úlua).

1825-1828 Válečný konflikt mezi argentinskými provinciemi a Brazílským císařstvím o oblast Banda Oriental, na jehož počátku stojí odboj uruguayských vlastenců proti brazilské nadvládě. Válka je za britského prostřednictví ukončena vytvořením nezávislé Uruguaye.

1826 Kapitulace posledních španělských posádek v jihochilském Ancudu a peruánském Callau pobřeží (leden). Panamský kongres (červen-červenec), svolaný z Bolívarovy iniciativy, znamená krach Bolívarových dlouhodobých koncepcí hispanoamerické jednoty.

- 1827** Peru se zcela emancipuje z dosavadního kolumbijského patronátu.
- 1828-1829** Ozbrojený konflikt mezi Peru a Kolumbií.
- 1829** Pokus Španělska o intervenci v Mexiku, uskutečněný z kubánské základny.
- 1830** Dovršen rozpad Velké Kolumbie na nezávislou Venezuelu, Ekvádor a Novou Granadu (Kolumbii). Bolívar rezignuje z funkce jejího presidenta a později (17. prosince) umírá.
- 1831** Brazilský císař Pedro I. abdikuje z brazilského trůnu ve prospěch svého syna a vrací se do Portugalska, aby se postavil do čela boje proti svému absolutistickému bratrovi Miguelovi.
- 1833** Umírá španělský král Ferdinand VII. Teprve v letech po jeho smrti se vytváří podmínky pro postupnou normalizaci vztahů mezi Španělskem a jeho bývalými koloniemi v Americe. Jde však o proces velice pomalý a komplikovaný, trvající téměř do konce 19. století.

BIBLIOGRAFIE

VYDANÉ PRAMENY:

Diplomatic Correspondence of the United States concerning the Independence of the Latin-American Nations. Selected and arranged by William R. Manning, New York 1925

Documentos relativos a la Independencia de Norteamérica existentes en archivos españoles. I, 1 ARCHIVO GENERAL DE INDIAS. Sección de Gobierno (años 1752-1822). Por purificación Medina Encina bajo la dirección de Rosario Para Cala, Madrid 1977

La Diplomacia Mexicana. Volumen tercero. Compilación e indización de Enrique Santibáñez, Secretario de Legación. *Segunda misión de México en Inglaterra. Años de 1824-25,* México 1913

La Doctrina de Monroe y el Fracaso de una Conferencia Panamericana en México. Investigación y prólogo por Genaro Estrada, México 1959

Political Essay on the Kingdom of New Spain by Alexander von Humboldt. Book I. Translated and annotated by Hensley C. Woodbridge, Lexington (Kentucky) 1957

Selected Writings of Bolívar. Compiled by Vicente Lecuna. 2 sv., New York 1951

LITERATURA:

ALPEROVIČ, Moisej Samuilovič: *Fransisko de Miranda v Rossiji,* Moskva 1986

ALVAREZ, Alejandro: *The Monroe Doctrine. Its Importance in the International Life of the States of the New World,* New York 1924

AMUNATEGUI, Miguel Luis, BARROS ARANA, Diego: *La Iglesia frente*

a la Emancipacion Americana, Santiago de Chile 1960

BARTEČEK, Ivo: „Historie a politika – česká historiografie a Latinská Amerika (Ke zrodu české latinoamerikanistiky)“, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica* 3 – 1996. *Studia Historica* XLIV, s. 123-132

BÉCKER, Jerónimo: *Historia de las relaciones exteriores de España durante el siglo XIX (Apuntes para una Historia diplomática). Tomo I (1800-1839)*, Madrid 1924

BETHELL, Leslie: *The Abolition of the Brazilian Slave Trade. Britain, Brazil and the Slave Trade Question 1807-1869*, Cambridge 1970

BOLCHOVITINOV, Nikolaj Nikolajevič: *Doktrina Monro (proischožďenje i charakter)*, Moskva 1959

BOLLINGER, Armin: *Spielball der Mächtigen. Geschichte Lateinamerikas. Zweite, durchgesehene Auflage*, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz 1974

BOLLINGER, Armin: *Widersprüche zwischen Unabhängigkeit und Dekolonisation in Lateinamerika*, Sankt Gallen, Zürich 1970

CÉSPEDES DEL CASTILLO, Guillermo: *La Independencia de Iberoamérica – la lucha por la libertad de los pueblos*, Madrid 1988

COLLIER, Simon, SATER, William F.: *A History of Chile, 1808-2002, Second Edition*, Cambridge 2004

COMELLAS GARCÍA-LLERA, José Luis, a kolektiv: *Historia General de España y América. Tomo XII. Del Antiguo al Nuevo Régimen. Hasta la muerte de Fernando VII*, Madrid 1981

CONNEL-SMITH, Gordon: *The Inter-American System*, London, New York, Toronto 1966

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, KUNC, Jiří: *Nikaragujská republika*, Praha 1990

DYM, Jordana: „Our Pueblos, Fractions with No Central Unity: Municipal Sovereignty in Central America, 1808-1821“, in: *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 86, no. 3, Durham 2006, s. 431-466

FEHRENBACH, T. R.: *Fire and Blood. A History of Mexico*, New York 1973

FERRO, Marc: *Dějiny Francie*, Praha 2006

FISHER, John V.: „Viajeros británicos en América del Sur en la primera mitad del siglo XIX“, in: *Ibero-Americana Pragensia* XXVII, 1993, s. 159-174

FRANCO, José Luciano: *La batalla por el dominio del Caribe y el Golfo de Mexico* (2). *Revoluciones y conflictos internacionales en el Caribe 1789-1854*, La Habana 1965

FRANCO, José Luciano: *La Reaccion española contra la Libertad*, La Habana 1988

FUENTES, Carlos: *Pohřbené zrcadlo*, Praha 2003

FUENTES, Julián, RODRÍGUEZ, Figueroa: *Historia General de Venezuela (Documentos – Narración – Crítica). Tomo X. La Emancipación del Peru (El Libertador, San Martín y Sucre en el Perú)*, Caracas 1986

GUERRA, Sergio, PRIETO, Alberto, DÍAZ DEL ARCE, Omar: *Crónicas Latinoamericanas. La región surandina: Chile, Perú, Bolivia*, La Habana 1977
Handbuch der Geschichte Lateinamerikas. Band 2. Lateinamerika von 1760 bis 1900. Ed.: BERNECKER, Walter L., BUVE, Raymond Th., FISHER, John R., PIETSCHMANN, Horst, WERNER TOBLER, Hans, Stuttgart 1992

HARING, Clarence H.: *South American Looks at the United States*, New York 1928

HARING, Clarence H.: *The Spanish Empire in America*, New York 1947

HATSCHEK, Julius: *Britisches und Römisches Weltreich. Eine sozialwissenschaftliche Parallele*, München, Berlin 1921

HERNÁNDEZ SÁNCHEZ-BARBA, Mario, a kolektiv: *Historia General de España y América. Tomo XV. Reformismo y progreso en América (1840-1905). Segunda edición*, Madrid 1992

HORDERN, Nicholas, DRESNER, Simon, HILLMAN, Martin: *Nový svět*, Praha 1987

HORST, Han van der: *Dějiny Nizozemska*, Praha 2005

HOWARD, Donald D.: „The Peninsula War in Fact and Fiction (Research in review)“, in: *Ibero-Americana Pragensia* XXVII, 1993, s. 123-127

HUMPHREYS, R. A.: *Tradition and Revolt in Latin America and other essays*, New York 1969

CHALUPA, Jiří: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*, Praha 1999

INOZEMCEV, N. N.: *Vněšňaja politika SŠA v epochu imperializma*, Moskva 1960

IRIGOIN, Alejandra, GRAFE, Regina: „Bargaining for Absolutism: A Spanish Path to Nation-State and Empire Building“, in: *The Hispanic American*

Historical Review, Vol. 88, no. 2, Durham 2008, s. 173-209

KAŠÍK, Václav: *Guatemala*, Praha 1967

KAŠÍK, Václav: *Kolumbie*, Praha 1969

KAŠPAR, Oldřich: *Dějiny Karibské oblasti*, Praha 2002

KAŠPAR, Oldřich, MÁNKOVÁ, Eva: *Dějiny Mexika*, Praha 1999

KENNEDY, Paul: *Vzestup a pád velmocí. Ekonomické změny a vojenské konflikty v letech 1500-2000*, Praha 1996

KIENZL, Florian: *Bolívar. Ruhm und Freiheit Südamerikas*, Berlin 1935

KLÍMA, Jan: *Dějiny Angoly*, Praha 2008

KLÍMA, Jan: *Dějiny Brazílie*, Praha 1998

KLÍMA, Jan: *Dějiny Portugalska*, Praha 1996

KLÍMA, Jan: *Simón Bolívar*, Praha 1983

KOSSOK, Manfred: *Im Schatten der Heiligen Allianz. Deutschland und Lateinamerika 1815-1830. Zur Politik der deutschen Staaten gegenüber der Unabhängigkeitsbewegung Mittel- und Südamerikas*, Berlin 1964

KNOTHE, Tomasz: „The Impact of Indian Immigrants on the British Caribbean Colonial Societies, 1838-1917“, in: *Estudios Latinoamericanos* 13, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1990, 181-203

KÖNIG, Hans-Joachim: *En el camino hacia la Nación. Nacionalismo en el proceso de formación del Estado y de la Nación de la Nueva Granada, 1750 a 1856*, Bogotá 1994

KOVANDA, Jan: *Federativní republika Brazílie*, Praha 1980

LIÉVANO AGUIRRE, Indalecio: *Bolívar*, Caracas 1988

LOBATO, Mirta Zaida, SURIANO, Juan: *Nueva historia argentina. Atlas histórico de la Argentina. Segunda edición*, Buenos Aires 2004

LOPEZ, Casto Fulgencio, BRICEÑO VALERO, Americo, PEREZ SOSA, Elias: *La Guayra. Causa y Matriz de la Independencia Hispano-Americana*, Caracas 1976

LYNCH, John: *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*, Madrid 1993

LYNCH, John: *Revoljucii v Ispanskoj Amerike 1808-1826*, Moskva 1979

MADARIAGA, Salvador de: *El ocaso del imperio español en América*, Buenos Aires 1955

MADARIAGA, Salvador de: *The Rise of the Spanish American Empire*, New York 1965

- MARCHENA FERNÁNDEZ, Juan: *Ejército y milicias en el mundo colonial americano*, Madrid 1992
- MAUROIS, André: *Dějiny Francie*, Praha 1994
- MEDINA CASTRO, Manuel: *Sojediněnnnye Štaty i Latinskaja Amerika. XIX věk (Istorija ekspansii SŠA)*, Moskva 1974
- MORALES PADRÓN, Francisco: *Manual de Historia Universal. Tomo VII. Historia General de América*, Madrid 1985
- MOYA, José C.: „A Continent of Immigrants: Postcolonial Shifts in the Western Hemisphere“, in: *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 86, no. 1, Durham 2006, s. 1-28
- MUCHA, Ludvík, VALÁŠEK, Stanislav: *Vlajky a znaky zemí světa*, Praha 1987
- NAVARRO GARCÍA, Luis: *José Antonio Páez, caudillo de Venezuela*, Madrid 1988
- NAVARRO GARCÍA, Luis: *Jose Artigas*, Madrid 1987
- NOVOA, Mauricio: „La civitas inconclusa: ideas sobre la soberanía de la nación en 1860-1900“, in: *La experiencia burguesa en el Perú (1840-1940)*, ed.: McEVOY, Carmen, Madrid, Frankfurt 2004, s. 267-284
- OBRY, Olga: *Grüner Purpur. Brasiliens erste Kaiserin Erzherzogin Leopoldine*, Wien, Innsbruck, Wiesbaden 1958
- OLIVIÉ, Fernando: *La herencia de un Imperio roto. Dos siglos de política exterior española*, Madrid 1992
- OPATRŇÝ, Josef: *Amerika v proměnách staletí*, Praha 1998
- OPATRŇÝ, Josef: *Panama*, Praha 2004
- OPATRŇÝ, Josef: *Stát osamělé hvězdy a mexicko-americká válka*, Praha 2002
- OPATRŇÝ, Josef: *Španělsko a USA v zápase o Kubu*, Praha 1978
- PATRÓN BOYLAN, Paul Rizo: „Del aguardiente al champagne. La aristocratización de la burguesía peruana en el siglo XIX“, in: *La experiencia burguesa en el Perú (1840-1940)*, ed.: McEVOY, Carmen, Madrid, Frankfurt 2004, s. 27-55
- PERKINS, Dexter: *A History of the Monroe Doctrine*, Boston, Toronto 1963
- PIETSCHMANN, Horst: „La visión de Cuba y del Caribe según la obra de

Alejandro de Humboldt“, in: *Ibero-Americana Pragensia* XXVII, 1993, s. 149-158

POLIŠENSKÝ, Josef, a kolektiv: *Dějiny Latinské Ameriky*, Praha 1979

POLIŠENSKÝ, Josef: „Opavský kongres a evropská politika 1820-1822“, in: *Sborník historický IX (Separatum)*, Praha 1962, s. 299-315

PROCACCI, Giuliano: *Dějiny Itálie*, Praha 1997

PROTHERO, G. W.: *Nelson's School History of Great Britain and Ireland*, London, Edinburgh, New York ok. 1920

RAMOS PÉREZ, Demetrio, a kolektiv: *Historia General de España y América. Tomo XIII. Emancipación y nacionalidades americanas*, Madrid 1992

REIFENSCHIED, Richard: *Die Habsburger. Von Rudolf I. bis Karl I.*, Wien 1994

RIVADULLA, Daniel, NAVARRO, Jesús Raúl, BERRUEZO, María Teresa: *El exilio español en América en el siglo XIX*, Madrid 1992

ROBERTS, John: *Revolution and Improvement. The Western World 1775-1847*, Berkeley, Los Angeles 1976

RODRÍGUEZ O., Jaime E.: *The Emergence of Spanish America. Vicente Rocafructe and Spanish Americanism 1808-1832*, Berkeley, Los Angeles, London 1975

ROEDL, Bohumír: *Dějiny Peru a Bolívie*, Praha 2007

ROSCIO, Juan Germán (con Prólogo, cronología y bibliografía de MILIANI, Domingo): *El triunfo de la libertad sobre el despotismo*, Caracas 1996

SANTOS, Luís Cláudio Villafañe Gomes: *O Império e as Repúblicas do Pacífico: as relações do Brasil com Chile, Bolívia, Peru, Equador e Colômbia (1822-1889)*, Curitiba 2002

SKŘIVAN, Aleš: *Evropská politika 1648-1914*, Praha 1999

SKŘIVAN, Aleš, KŘIVSKÝ, Petr: *Opožděná expanze (koloniální výboj Německa a Itálie v letech 1870-1918)*, Praha 1977

STREET, John: *Artigas and the Emancipation of Uruguay*, Cambridge 1959
The Cambridge History of Latin America. Volume III. From Independence to c. 1870. Ed.: BETHELL, Leslie, Cambridge, London, New York, La Rochelle, Melbourne, Sydney 1985

THIEMER-SACHSE, Ursula: „Alexander von Humboldt und die bürgerliche deutsche Mexiko-Forschung. Beiträge deutscher Gelehrter zur Erforschung der

altmexikanischen Kulturen und der zeitgenössischen Indianerproblematik“. In: *Lateinamerika. Sonderheft der Wissenschaftlichen Zeitschrift der Universität Rostock. Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe; Jahrgang XVIII.*, Rostock 1969, s. 5-16

THOMAS, Hugh: *The Slave Trade. The History of the Atlantic Slave Trade 1440-1870*, London 2006

TINDALL, George B., SHI, David E.: *Dějiny Spojených států amerických*, Praha 1998

UBIETO ARTETA, Antonio, REGLÁ CAMPISTOL, Juan, JOVER ZAMORA, José María, SECO SERRANO, Carlos: *Dějiny Španělska*, Praha 1995

UGARTE, Manuel (con Compilación, Prólogo, Notas y Cronología de GALASSO, Norberto): *La Nacion Latinoamericana*, Caracas 1978

UTHMANN, Jörg von: *Diplomaté. Státní aféry od dob faraonů po současnost*, Brno 1998

VICUÑA MACKENNA, Benjamin: *El Washington del Sur. Cuadros de la vida del mariscal Antonio José de Sucre*, Caracas 1995

SOUHRN

Latinskoamerické války za nezávislost a obecně celý proces latinskoamerické emancipace, vymezený zhruba lety 1808-1826, představují významnou část světových dějin 19. století. Jejich výsledky jsou známé. Tento proces skoncoval se španělskou a portugalskou koloniální vládou v rozlehlých prostorách amerických kontinentů, po přibližně třech stoletích jejich existence, a vedl zde ke zcela nové situaci. S rozpadem koloniálních impérií obou iberských monarchií vzniklo v těchto částech západní polokoule mnoho nezávislých států. Boj španělské Ameriky za nezávislost začal v době napoleonských válek v Evropě, kdy v samotném Španělsku probíhala válka proti francouzské okupaci a nadvládě, ale jeho kořeny byly hlubší. Politická emancipace portugalské Brazílie představuje specifický případ, ačkoliv podmínky ve španělských a portugalských koloniích v Americe byly v některých ohledech podobné. Silná nespokojenost s nadvládou Španělska a jeho koloniální politikou existovala mezi hispanoamerickými kreoly již dlouho před bojem za nezávislost španělské Ameriky, který začal v období po francouzské invazi do Španělska v roce 1808 a který mohl být v některých případech zpočátku spíše snahou o dosažení samosprávy. Kreolové, většinou potomci španělských dobyvatelů a přistěhovalců (nebo Portugalců v případě Brazílie), vytvářeli privilegovanou vrstvu koloniální společnosti, nad různými skupinami míšenců, indiánským obyvatelstvem a samozřejmě černými otroky afrického původu. Disponovali také velkou ekonomickou silou. Měli nicméně jen velmi ztížený přístup k nejvyšším úřadům ve svých zemích, které byly v naprosté většině případů zabírány osobami přicházejícími z Iberského poloostrova, a přáli si tedy větší podíl na administrativě a vlastní samosprávu. Navíc, jedna z příčin nespokojenosti spočívala v hospodářské a obchodní politice Španělska a Portugalska vůči svým zámořským koloniím. Španělská a portugalská Amerika byly například prakticky uzavřeny cizím obchodníkům - třebaže bohaté trhy pozdější Latinské Ameriky přitahovaly západoevropské obchodníky dokonce již od 16. století a mohli bychom připomenout například některé ústupky, které Španělsko učinilo v takovém ohledu vůči Velké Británii v průběhu 18. století. Zároveň, přání britských obchodníků dosáhnout plného přístupu k trhům španělské Ameriky bylo rozhodující během hispanoamerických válek za nezávislost.

Válka USA za nezávislost v letech 1775-1783, se vznikem Spojených států amerických, nezávislých na Velké Británii, znamenala jistý vzor pro nespokojené kreoly ve španělské a portugalské Americe. Kromě toho, nálady v tzv. španělských Indiích nebo v portugalské Brazílii byly silně ovlivněny ideami osvícenství, které pronikaly na západní polokouli prostřednictvím děl evropských autorů a prostřednictvím pobytů mladých příslušníků zámožných kreolských rodin v Evropě. Francouzská revoluce z roku 1789 se odrazila v událostech ve francouzské ostrovní kolonii Saint Domingue, kde velké povstání otroků vyvrcholilo nakonec ve vytvoření nezávislého haitského státu. Obecně, vliv francouzské revoluce mobilizoval radikálnější skupiny. Mezitím koaliční války, následující Francouzskou revoluci, vedly obrovské španělské impérium do závažné krize, když se Španělsko po roce 1796 stalo válečným spojencem Francie a britské válečné námořnictvo blokovalo námořní trasy mezi jeho a americkými břehy. Francouzská vojenská invaze do Portugalska k závěru roku 1807 (která souvisela s tzv. kontinentální bloádou, vyhlášenou francouzským císařem Napoleonem I. Velké Británii) přiměla portugalský královský dvůr k útěku do Brazílie. Přítomnost královského dvora v Rio de Janeiru znamenala období velkého ekonomického a kulturního rozvoje pro tuto jihoamerickou zemi, což přispělo k budoucí brazilské emancipaci. Také Španělsko se v roce 1808 stalo obětí expanze svého francouzského spojence poté, co francouzská vojska, předtím směřující do Portugalska, zůstala na jeho území a Napoleon I. nahradil Ferdinanda VII., právě v této době nového španělského krále, jenž nastoupil po svém otci Karlu IV. v důsledku tzv. Aranjuezské vzpoury, svým bratrem Josefem na španělském trůně. Odpovědí francouzské okupaci Španělska se stala osvobozenecká válka. Ta byla spojena se vznikem výborů- junt, zpočátku na lokální úrovni, které vedly ozbrojený boj proti francouzským silám, a s dalšími změnami, které znamenaly počátek revolučního procesu v zemi. Události ve Španělsku ovlivnily situaci v amerických místokrálovstvích, kde také začaly vznikat junty. Ale tyto junty byly většinou projevem samosprávy hispanoamerických kreolů a brzy nastaly konflikty mezi místními patrioty a přívrženci koloniálního řádu. Nicméně, v roce 1810 se velká část španělské Jižní Ameriky ocitla pod vládami fakticky nezávislými na španělském vedení, čelícím při spojení s Velkou Británií francouzským armádám.

Tato práce je zaměřena na vývoj latinskoamerického boje za nezávislost a jeho mezinárodní okolnosti především od roku 1814/1815. Válečná porážka Napoleonova

Francouzského císařství změnila situaci v Evropě, založenou nyní na zásadách Vídeňského kongresu. Návrat Ferdinanda VII. do Španělska již v roce 1814 znamenal zrušení výsledků předchozí liberální revoluce, včetně slavné ústavy z roku 1812, a obnovu jeho absolutní moci. Také v mnoha částech španělské Ameriky byla léta 1814-1816 spojena s vítězstvími koloniálních sil a s návratem starého řádu – takový byl případ Venezuely, Chile, Nové Granady, stejně jako bylo fakticky poraženo independentistické povstání v Mexiku. Ale boj pokračoval – a nakonec, právě koloniální politika španělského krále přispěla ke skutečnosti, že se myšlenky úplné nezávislosti na Španělsku staly převládajícími. Od roku 1817 se situace opět obracela ve prospěch jihoamerických vlasteneckých hnutí. Vojenská expedice generála San Martína vstoupila ze Spojených provincií Río de la Plata (pozdější Argentiny) do Chile a po bitvě u Chacabuka v únoru 1817 Chile znovu fakticky nabylo své nezávislosti. To bylo potvrzeno v roce 1818. Venezuelský předák Simón Bolívar se svými přívrženci ovládl do roku 1819 velkou část Venezuely a Nové Granady a jeho vítězné tažení do Bogoty bylo následováno vytvořením Republiky Velká Kolumbie. Následně se nová španělská revoluce z roku 1820 stala předzvěstí faktického rozpadu španělského panství v Americe. Jedním z důvodů toho byly nyní proklamované liberální reformy španělských konstitučních vlád let 1820-1823 a averze konzervativních kreolských elit vůči takové politice, zejména v Mexiku, Střední Americe a v Peru. Podobně liberální revoluce v Portugalsku z roku 1820, ovlivněná španělským příkladem, přímo způsobila separaci Brazílie od metropole, kvůli koloniální politice portugalského konstitučního vedení vůči Brazilskému království (vyhlášenému portugalským princem regentem a tehdy budoucím králem Domem Joãem v roce 1815). V září 1822, více než rok po králově návratu do Lisabonu, vyhlásil jeho syn Dom Pedro nezávislost Brazílie, jež poté zůstávala monarchií až do roku 1889. Ve španělské Americe se mezitím, v roce 1821, zhroutila španělská moc v Mexiku, ve Střední Americe a částečně též v Peru, jehož nezávislost byla rovněž v roce 1821 proklamována generálem San Martínem, ale kde stále zůstávaly silné koloniální síly španělského místokrále. Situace v Peru byla rozhodnuta teprve s příchodem Bolívara a jeho kolumbijských oddílů. Peruánské tažení jihoamerických patriotů nakonec vyvrcholilo vítěznou bitvou u Ayacucho v prosinci 1824 a postupem do Horního Peru, kde byl zřízen nový nezávislý stát, Bolívijská republika.

Události ve španělské a portugalské Americe vzbuzovaly značnou mezinárodní

pozornost. Ještě než jihoameričtí patrioté pod vedením Bolívara a generála Sucreho dosáhli vítězství na peruánských bojištích, nová invaze francouzské armády do Španělska v roce 1823, rozhodnutá mocnostmi Svaté aliance během Veronského kongresu, skoncovala se španělskou konstituční vládou a opět byla restaurována absolutní moc krále Ferdinanda VII. S tím se objevila možnost vojenské intervence Svaté aliance, ve prospěch svrchovanosti španělského krále (nebo například ve prospěch Francie), také ve španělské Americe. Hrozba intervence Svaté aliance (která, vedle Francie, byla primárně tvořená Ruskem, Rakouskem a Pruskem) na západní polokouli nebyla ve své podstatě reálnou. Nicméně, Velká Británie se svými obchodními zájmy v bývalých španělských koloniích a Spojené státy americké, jako hlavní mocenská síla mezi státy západní polokoule, stály v každém případě proti takové možnosti. Zpráva severoamerického presidenta Jamese Monroea z prosince 1823, později dobře známá jako Monroeova doktrína, byla v těsné souvislosti s touto záležitostí.

Tedy, státy v prostoru bývalých místokrálovství španělské Ameriky, všechny nakonec s republikánskou formou vlády, stejně jako Brazilské císařství, dosáhly své politické nezávislosti. Idea hispanoamerické jednoty, velký sen Simóna Bolívara a některých dalších vůdců osvobozenického boje, nicméně selhala. To bylo plně potvrzeno v souvislosti s Panamským kongresem z roku 1826. Naopak, kolem roku 1830 se také Bolívarova Velká Kolumbie rozpadla do tří nezávislých států, a typickou ukázkou dalšího procesu desintegrace v Latinské Americe nabízí případ Středoamerických provincií. Slabé latinskoamerické státy, často čelící vážným vnitřním politickým konfliktům, se ocitly pod silným vlivem, pronikáním nebo tlakem Velké Británie, Francie a USA. Španělsko představovalo specifický případ. Po roce 1826 zůstávaly pouze ostrovy Kuba a Portoriko jako poslední území západní polokoule pod španělskou vládou. Španělsko dlouho po faktickém ukončení hispanoamerických válek za nezávislost odmítalo uznat nezávislost svých někdejších kolonií – nebo, po smrti Ferdinanda VII. v roce 1833, bylo toto uznání zdržováno především v důsledku španělských finančních požadavků, vztahujících se k dluhům z koloniálního období nebo právě k odškodněním z dob válek za nezávislost. Ačkoliv například nezávislost Mexika byla Španělskem uznána již v roce 1836, proces normalizace vztahů mezi bývalou mateřskou zemí a jejími někdejšími državami v Americe byl ve svém celku velmi pomalý. Nakonec přetrvál téměř do sklonku 19. století. Krátce nato, tzv. druhá kubánská válka za nezávislost a válečný konflikt

mezi Španělskem a USA z roku 1898 ukončily španělskou svrchovanost nad Kubou i Portorikem. Ale mezinárodní situace v této době byla již velmi odlišná od té z dvacátých let 19. století, kdy se španělské a portugalské panství zhroutilo v rozlehlých částech amerických kontinentů.

SUMMARY

The Latin American Wars of Independence and, generally, the whole process of Latin American Emancipation, roughly between the years 1808 and 1826, present an important part of the world history of 19th century. Their results are known. This process had done with the Spanish and Portuguese colonial rules in the extensive spaces of American continents, after roughly three centuries of their existence, and led there to quite new situation. Many independent states rose in these parts of western hemisphere with the decomposition of oversea empires of both Iberian monarchies. The struggle for the independence of Spanish America began in the time of the Napoleonic Wars in Europe, when the war against the French occupation and rule was passing in Spain, but its roots were deeper. The political emancipation of Portuguese Brazil presents a specific case, though the conditions in Spanish and Portuguese American colonies were in some respects similar. A strong discontent with the Spain's rule and her colonial policy had been existing among the Hispanic American Creoles already a long time before the struggle for Spanish America's independence which broke out after the French invasion into Spain in 1808, and which, in some cases, could be first, rather, an endeavour to achieving autonomy. The Creoles, mostly the descendants of the Spanish conquerors and immigrants (or the Portuguese in the Brazil's case), were creating a privileged class of the colonial society, over the castes of various half-breeds, indigenous population and, naturally, black slaves of African origin. They were also disposing of great economic power. They had, however, only very difficult access to top offices in their countries which were being taken, in quite majority of the cases, by the persons coming from Iberian Peninsula, and thus, they were wishing a higher share on the administration and own self-governing. Moreover, a cause of the discontent was consisting in the economic and commercial policy of Spain and Portugal towards their oversea colonies. For example, Spanish and Portuguese America were, in the practice, closed to foreign traders – although the rich markets of the later Latin America were attracting the West European traders, even since 16th century, and we could remember, for example, some concessions which Spain was making in such respect towards Great Britain in the course of 18th century. At one, the wish of British business men to gain full access to Spanish America's markets was deciding for Great Britain's attitude during the

Hispanic American Wars of Independence.

The U. S. War of Independence in the years 1775-1783, with the rise of the United States of America independent of Great Britain, had brought a certain example for the dissatisfied Creoles in Spanish or Portuguese America. Moreover, the mood in so-called Spanish Indies or in Portuguese Brazil was strongly influenced by the ideas of Enlightenment which were penetrating into western hemisphere through the works of European writers, and through the stays of young members of the wealthy Creole families in Europe. The French Revolution 1789 reflected in the events in the French insular colony Saint Domingue where a great slaves' insurrection culminated, eventually, into creation of the independent Haitian state. Generally, the influence of the French Revolution mobilized the more radical groups. Meanwhile the Coalition Wars, following the French Revolution, led the gigantic Spanish empire into a grave crisis since Spain became, after 1796, a war ally of France, and the British navy blocked the Atlantic routes between her and American watersides. The French military invasion into Portugal to close of the year 1807 (which was in the connection with the so-called Continental Blockade proclaimed by the French emperor Napoleon I towards Great Britain) forced the Portuguese royal court to flight into Brazil. The presence of royal court in Rio de Janeiro signified a period of great economic and cultural development for this South American country, and it contributed to future Brazilian emancipation. Also Spain fell in 1808 a victim to the expansion of her French war ally when the French troops, beforehand directing into Portugal, stayed on her territory, and Napoleon I replaced Fernando VII, just in this time new Spanish king who had succeeded to his father Charles IV in consequence of so-called Aranjuez Mutiny, by his brother Joseph on the Spanish throne. The response to French occupation of Spain became the war of liberation. It was united with the rise of committees – *juntas*, at first on the local level, which were leading the armed fight against the French forces, and with further changes which signified a beginning of a revolutionary process in the country. The events in Spain influenced the situation in the Spanish American viceroyalties where likewise began to rise *juntas*. But these *juntas* were mostly a manifestation of the self-governing of the Hispanic American Creoles, and the conflicts between the local patriots and the adherents of colonial order came soon. However, in 1810 a great part of Spanish South America found under the governments really independent of the Spanish leadership resisting, in the alliance with Great Britain, the French armies.

This work is engaged in the development of Latin American struggle for independence and its international circumstances, above all, since 1814/1815. The war defeat of Napoleon's French Empire changed, naturally, the situation in Europe, based now on the principles of Vienna Congress. The come-back of Fernando VII to Spain already in 1814 brought the abolition of the results of the preceding liberal revolution, inclusive of the famous Constitution of 1812, and restoration of his absolute power. Likewise in many parts of Spanish America the years 1814-1816 were joined with the victories of the colonial forces and the come-back of old order – it was the case of Venezuela, Chile, New Granada, and also the insurrection for independence in Mexico was, really, defeated. But the struggle was continuing – and, eventually, just the Spanish king's colonial policy contributed to fact that the ideas of full independence of Spain became predominant. Since 1817 the situation was anew turning to profit of the South American patriotic movements. The military expedition of the General San Martín entered from the United Provinces of Río de la Plata (later Argentina) into Chile, and after the battle of Chacabuco, in February 1817, Chile newly acquired actual independence. It was confirmed in 1818. The Venezuelan leader Simón Bolívar with his supporters till 1819 dominated the major part of Venezuela and New Granada, and his victorious campaign to Bogota was followed by the creation of the Republic of Great Columbia. Afterwards, the new revolution in Spain in 1820 became a prelude of actual decomposition of the Spanish dominion in America. The proclaimed liberal reforms of the Spanish constitutional governments between 1820-1823 and the aversions of the conservative Creole élites towards such policy, namely in Mexico, Central America and Peru, were now one of the reasons for it. Similarly the liberal revolution in Portugal of 1820, influenced by the Spanish example, directly caused the separation of Brazil from metropolis, because of colonial policy of the Portuguese constitutional leadership towards Brazilian Kingdom (proclaimed by Portuguese prince- regent and then future king Dom João in 1815). In September 1822, more than one year from the king's return into Lisbon, his son Dom Pedro declared the independence of Brazil which afterwards stayed a monarchy until 1889. In Spanish America meanwhile, in 1821, the Spanish power had broken down in Mexico and Central America, and partly also in Peru whose independence had been declared, in 1821 too, by General San Martín, however, where the strong colonial forces of the Spanish Viceroy still were staying. The situation in Peru was decided only with the coming of Bolívar and his Columbian troops. In the end, the Peruvian

campaign of the South American patriots culminated in the victorious battle of Ayacucho, in December 1824, and the march into Upper Peru where a new independent state, Republic of Bolivia, was founded.

The occurrences in Spanish and Portuguese America were calling a considerable international attention. Before the South American patriots under Bolívar and General Sucre reached for the victory on the Peruvian battle fields, the French army's new invasion into Spain in 1823, decided by the powers of Holy Alliance during the Verona Congress, had put end to Spanish constitutional government, and the absolute power of the king Fernando VII in Spain had been anew restored. A possibility of a military intervention of the Holy Alliance also in Spanish America, to profit of the Spanish king's supremacy (or, for example, to profit of France), appeared with it. The threat of an intervention of the Holy Alliance (which, along with France, was created primarily by Russia, Austria, and Prussia) in the western hemisphere was not, as a matter of fact, real. Nevertheless, Great Britain, with her commercial interests in the former Spanish colonies, and United States of America, as the chief power among the states of the western hemisphere, were opposed, at all events, to such possibility. The message of the U. S. president James Monroe of December 1823, in later times well-known as the Monroe Doctrine, was in close connection with this affair.

Thus, the states in the spaces of former Spanish American viceroyalties, the all, eventually, with republican system of governance, equally to Brazilian Empire, reached for their political independence. The idea of Hispanic American unity, a great dream of Simón Bolívar and some further leaders of the fights of liberation, however, fell through. It was fully confirmed already in the connection with Panama Congress in 1826. On the contrary, about 1830 also the Bolívar's Great Columbia disintegrated in three independent states, and a typical illustration of the next process of desintegration in Latin America is offered by the case of the Central American Provinces. The weak Latin American states, often facing the grave internal political conflicts, found under the strong influence, penetration, or pressure of Great Britain, France, and U.S.A. Spain represented a specific case. After 1826, only the islands Cuba and Porto Rico, as last territories of the western hemisphere, stayed under the Spanish rule. Long time after the actual ending of the Hispanic American Wars of Independence, Spain was refusing to acknowledge the independence of her former colonies – or, after Fernando VII's death in 1833, this recognition was being

restrained, first because of Spain's financial demands which were relating to the debt of colonial times and, just, to the compensations of the times of Wars of Independence. Although, for example, the independence of Mexico was acknowledged by Spain already in 1836, the process of the normalization of relations between the former mother country and its former American colonies was, in its whole, very slow. Eventually, it outlasted almost till end of 19th century. Shortly afterwards, the Second Cuban War of Independence and the war conflict between Spain and U.S.A. of 1898 terminated the Spanish sovereignty over Cuba and Porto Rico too. But the international conditions in this time were very different from them of the 1820s when the Spanish and Portuguese dominions had collapsed in the extensive parts of the American continents.